

ความมุ่งมั่นในการดำเนินยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจของจีนยุคสีจิ้นผิง
: แนวคิด อิทธิพล และผลกระทบต่อประเทศไทย
รวมทั้งแนวทางการรองรับ

โดย

พลตรี ชาศรีย์ ภัทรพงศ์กุล
ผู้อำนวยการสำนักส่งกำลังบำรุง
กรมส่งกำลังบำรุงทหารบก

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 65
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2565 - 2566

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง “ความมุ่งมั่นในการดำเนินยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจของจีน ยุคสีจิ้นผิง : แนวคิด อิทธิพล และผลกระทบต่อประเทศไทย รวมทั้งแนวทางการรองรับ” ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์ของ พลตรี ชาศรีย์ ภัทรพงศ์กุล เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 65 ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2565 - 2566

พลโท

(ชาติชาย ชัยเกษม)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง ความมุ่งมั่นในการดำเนินยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจของจีนยุคสีจิ้นผิง :
แนวคิด อิทธิพล และผลกระทบต่อประเทศไทยรวมทั้งแนวทางการรองรับ

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

ผู้วิจัย พลตรี ชาศรีย์ ภัทรพงศ์กุล   **หลักสูตร** วปอ. รุ่นที่ 65

จากสภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ และการแข่งขันช่วงชิงกันเป็นผู้นำทางภูมิรัฐศาสตร์ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ระหว่างมหาอำนาจเดิม คือ สหรัฐอเมริกา และมหาอำนาจใหม่อย่างจีน ในปัจจุบันและมีแนวโน้มว่าจะยังคงมีความเข้มข้นขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคต จนอาจกลายเป็นการปะทะกันระหว่างประชาชาติ (Clash of Nations) เหมือนในอดีต โดยมีตัวเปลี่ยนเกมส์หรือตัวเร่งขนาดใหญ่ในกระบวนการเปลี่ยนผ่านคูลอำนาจของโลกไปสู่สองขั้วอำนาจ ทำให้โลกต้องเผชิญความตึงเครียดระหว่างรัฐต่างๆ เพิ่มมากขึ้น

ในประวัติศาสตร์การเมืองของโลกมหาอำนาจในอดีต สามารถก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจได้ง่าย ในห้วงเวลาที่สั้น แต่การก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจใหม่ในปัจจุบันจะใช้เวลาและการฟันฝ่าอุปสรรคที่ยากลำบากมากขึ้น ทั้งนี้การแข่งขันเพื่อชิงความเป็นมหาอำนาจในหลายสมัยส่วนใหญ่จบลงด้วยสงคราม เสมือนการติดกับดักแห่งอำนาจของทูซิดิดีส นักการทหารชาวเอเธนส์ หรือจำเป็นต้องใช้สงครามในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศตามทฤษฎีของนักการทหารอย่าง เคลาส์ เซวิตส์ ที่ระบุว่าสงครามคือ การเมืองที่ดำเนินไปในวิถีทางอื่น

การพัฒนายุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจของจีน โดยเฉพาะยุทธศาสตร์หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (BRI) เป็นมหายุทธศาสตร์ที่เป็นผลสำเร็จอันเนื่องมาจากความมั่นคงทางด้านการเมือง โดยจีนได้ประยุกต์ผสมผสานแนวคิดของมาร์ก-เลนิน คุณธรรมแบบขงจื้อ และ อัดัม สมิธ สร้าง soft power ในเรื่องความริเริ่มความมั่นคงโลก GSI ความริเริ่มการพัฒนาโลก (GDI) และความริเริ่มอารยธรรมโลก (GCI) ตามแนวคิดของโจเซฟ ไนส์ เป็นปัจจัยเกื้อหนุนในการเสริมสร้างพลังอำนาจของชาติ ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ความมั่งคั่งและมั่นคงทางเศรษฐกิจของจีน มิได้เป็นเพียงการคุ้มครองเศรษฐกิจและผลประโยชน์ของชาติเท่านั้น การที่จีนมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยี รวมทั้งการพึ่งพาตนเองตามความฝันของจีน (China Dream) ด้วยการนำพาประเทศจีนกลับมาสู่ความยิ่งใหญ่ นั่น รวมทั้งการสร้างระเบียบโลกใหม่ตลอดจนระบบการเงินใหม่ (หยวนดิจิทัล) นอกจากนี้จีนมีเป้าหมายในการเสริมสร้างค่านิยมทางทหารและเพิ่มพูนแสนยานุภาพทางทหารในทุกมิติ ซึ่งนอกจากการพัฒนาหลักคิดตามหลักการสงครามของซุนวูแล้ว การเรียนรู้และตอบโต้แนวคิดสังคมนิยมเชิงรุก ตามแบบของ จอห์น เมียร์สไชม์เมอร์ ทำให้จีนเร่งพัฒนาปรับปรุงกองทัพอย่างมุ่งมั่น และเป็นประเด็นความหวาดระแวง (dilemma) จากมหาอำนาจเดิมคือสหรัฐอเมริกา ที่ดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์ในการสกัดกั้นและปิดล้อมจีนในทุกมิติ ตามยุทธศาสตร์ Free and Open Indo-Pacific ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการทหาร โดยเฉพาะภูมิภาค อินโด-แปซิฟิก เช่น การก่อตั้งกลุ่ม QUAD กลุ่ม AUKUS รวมทั้งประเทศในทวีปเอเชีย ที่มีปัญหาทกกับจีน เพื่อเป็นพันธมิตรในการสกัดกั้นอิทธิพลของจีน

ผลการวิจัย พบว่าการพัฒนาเศรษฐกิจของจีนจากอดีตที่เคยเป็นประเทศหนึ่งที่ยากจนที่สุดในโลกมาสู่ประเทศที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นอันดับ 2 ของโลก ได้ผ่านพัฒนาการของความยากลำบากจนสามารถก้าวพ้นจากประเทศที่ติดกับดักรายได้ปานกลางและมีจุดมุ่งหมายให้ประชาชนอยู่ดีกินดีถ้วนหน้า ในปี 2035 ซึ่งมีแนวโน้มว่ามีความเป็นไปได้สูงโดยจีนได้ใช้ยุทธศาสตร์ 7 ด้าน, ยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมทั้งยุทธศาสตร์จากการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์ เป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจทำให้สามารถเผชิญกับสงครามการค้า และโควิด-19 ได้ และมีการมุ่งเน้นเป้าหมายเฉพาะพื้นที่ รวมทั้งมีมาตรการอุดหนุนส่งเสริมที่ดีและมีประสิทธิภาพ ทำให้การแก้ไขปัญหาความยากจนของจีนมีผลเป็นรูปธรรม ไทยจึงควรประยุกต์วิธีการยุทธศาสตร์ของจีนในการจัดการแก้ไขปัญหาความยากจน แม้จะมีระบบการเมืองคนละระบบ แต่หากไทยใช้ระบบประชาธิปไตย ที่มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มแข็งก็น่าจะสามารถพัฒนาเศรษฐกิจให้พ้นจากกับดักรายได้ปานกลางได้ ทั้งนี้ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนได้ส่งผลดีต่อการส่งออกของไทยไปด้วย อย่างไรก็ตามการที่ไทยพึ่งพาเศรษฐกิจจากจีนอย่างมาก ดังนั้นการแข่งขัน สกัดกันอิทธิพลของจีนโดยสหรัฐฯ และพันธมิตรก็จะส่งผลกระทบต่อไทยในทุกด้าน

การถ่วงดุลอำนาจระหว่างมหาอำนาจทั้งสองเพื่อความอยู่รอดและการรักษาผลประโยชน์ของชาติจึงเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและต้องดำเนินการด้วยความรอบคอบ มิให้เกิดความเหลื่อมล้ำจนมหาอำนาจอีกฝ่ายยอมรับไม่ได้ ซึ่งอาจเกิดการบีบคั้นให้สูญเสียความเป็นกลางและได้รับผลกระทบจากอำนาจอิทธิพลของอีกฝ่าย ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการทหาร การบริหารความเสี่ยงจะต้องเป็นไปอย่างรอบคอบและอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มการเมืองกลุ่มเศรษฐกิจในภูมิภาค รวมทั้งอาจจำเป็นต้องพึ่งพามหาอำนาจขนาดกลางอื่นๆในการถ่วงดุลอำนาจ

Abstract

Title Chinese Economic Strategies in the Xi Jinping Era : Concepts, Influences including Impacts on Thailand and how to get by
Field Strategic
Name Major General Chakri Pattarapongkul **Course** NDC **Class** 65

Strategic environment and competing for geopolitical leadership in the Indo-Pacific region between the old superpower, the United States and the new superpower, China has caused the world to face increasing tensions between countries.

In the history of world politics, it does not take much time for ones to become superpowers. Nevertheless, in the new world, ones have to take great effort to become superpowers. Competing for superpowers usually ended in war as if trapped by the power of Thucydides, Athenian military man or “it is necessary to use war to solve political conflicts between countries” according to Clausewitz saying war is politics in another mean.

China's economic strategy development, in particular, the Belt and Road Initiative (BRI), is a successful strategy due to political stability. China has applied a combination of ideas of Mark-Lenin, Confucian virtues and Adam Smith and create soft power in the Global Security Initiative (GSI), the Global Development Initiative (GDI), and the Global Civilization Initiative (GCI), according to Joseph Nye. China's economic prosperity and stability is not only the protection of the economy and national interests. China's focus on economic and technological development including self-reliance according to the China Dream by bringing China back to greatness, including the creation of a new world order as well as a new monetary system (Digital Yuan) has caused China to accelerate the development of the army as well as dilemma issue for the former superpower, the United States, that has implemented policies and strategies to intercept and encircle China in all dimensions according to the Free and Open Indo-Pacific strategy in politics, economy, society and military, especially in the region Indo-Pacific, such as the establishment of the QUAD group, the AUKUS group, including countries in Asia with problems with China as an ally in deterring Chinese influences.

The research has shown that China's economic development from formerly one of the poorest countries in the world to the second most stable country in the world has gone through hardships to the point of being able to become the second most stable country in the world and aimed at universal well-being by 2035. China has implemented seven strategies, National Economic and Social Development Plan Strategy, and strategies from the Communist Party General Assembly as strategies for economic development that can face trade wars and COVID-19. China focused on specific goals as well as having good and effective subsidy. As a result, China's poverty alleviation is very effective. In spite of different political systems, Thailand should apply China's strategic approach to poverty alleviation. Thailand should be able to move the economy out of the middle-income trap given that we apply law enforcement strongly. China's economic growth has also benefited Thai exports. However, with Thailand's reliance on China's economy, trying to discourage China's influence by the United States and allies will affect Thailand in all aspects.

Balancing power between the two superpowers for survival and national interest is therefore a delicate matter and must be handled with caution and not causing disparity that the other cannot accept. If that happens we may be forced to take side and affected by the influence of the other party, politically, economically, socially and military wise. Risk management must be prudent and requires cooperation from political groups, regional economic groups as well as relies on other medium-sized powers to balance power.

คำนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของจีนจากการดำเนินยุทธศาสตร์หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (One belt One road Initiative) ยุทธศาสตร์ 7 ด้าน (มั่นคง, มั่งคั่ง, ศักดิ์ศรี, เจริญเติบโต, พัฒนาทรัพยากรมนุษย์, สร้างองค์ความรู้, การเมือง, การทูต และการต่างประเทศ) ยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมทั้งยุทธศาสตร์จากการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์ นอกจากจะทำให้จีนประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจ จนก้าวพ้นจากกับดักประเทศที่ติดกับดักรายได้ปานกลาง ทำให้ประชาชนมีความกินดีอยู่ดี และเป็นประเทศที่มีความมั่งคั่งเป็นอันดับ 2 ของโลก และมีความมุ่งประสงค์ในการนำประเทศกลับมาสู่ความยิ่งใหญ่แล้ว จีนยังได้พัฒนาและขยายแสนยานุภาพทางทหาร ทั้งทางบก ทางเรือ และทางอากาศ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง ซึ่งความเข้มแข็งและการดำเนินการดังกล่าวทำให้เกิดความหวาดระแวงจากสหรัฐอเมริกาและพันธมิตร จึงร่วมกันดำเนินการสกัดกั้นและปิดล้อมจีนด้วยการสกัดกั้นทางการค้าและการทหาร การสร้างข้อจำกัดในด้านเทคโนโลยีเซมิคอนดักเตอร์ด้วยการดำเนินยุทธศาสตร์ Free and Open Indo-Pacific ทำให้เกิดความตึงเครียดและการเคลื่อนไหวทางทหารในพื้นที่ทะเลจีนใต้ รวมทั้งการแข่งขันกันสร้างอิทธิพลในกลุ่มประเทศอาเซียน และกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง ดังนั้น ผลบวกจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนจะส่งผลให้ไทยมีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจไปด้วย ส่วนวิธีการและยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาคอขวดความยากจน รวมทั้ง การพัฒนาประเทศให้ก้าวพ้นจากประเทศที่ติดกับดักรายได้ปานกลาง น่าจะเป็นแบบอย่างให้ไทยนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจได้ นอกจากนี้ เพื่อเป็นการเตรียมการถ่วงดุลอำนาจ และการบริหารความเสี่ยงให้ประเทศไทยอยู่รอดปลอดภัยและรักษาผลประโยชน์ของชาติไว้ได้อย่างภาคภูมิ ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความจำเป็นในการดำเนินยุทธศาสตร์อย่างถูกต้อง

การจัดทำเอกสารวิจัยฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยความกรุณาของคณาจารย์เจ้าหน้าที่ของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร โดยเฉพาะอาจารย์ที่ปรึกษาทุกท่านที่ได้กรุณาให้คำชี้แนะและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ หน่วยงาน และผู้เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชนที่กรุณาให้การสนับสนุนข้อมูล ตลอดจนให้ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ นอกจากนี้ กำลังใจจากครอบครัวและเพื่อนๆ นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรรุ่นที่ 65 ทุกท่าน

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการวิจัยของเอกสารวิจัยฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานและผู้สนใจทุกท่านต่อไป

พลตรี

(ชาครีย์ ภัทรพงศ์กุล)

นักศึกษาวินิจฉัยวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 65

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

เอกสารวิจัยเรื่อง “ความมุ่งมั่นในการดำเนินยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจของจีนยุคสีจิ้นผิง : แนวคิด อิทธิพล และผลกระทบต่อประเทศไทย รวมทั้งแนวทางการรองรับ” สำเร็จลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อย ได้รับความช่วยเหลือจาก คุณสรพงษ์ ศรียานนท์ ที่ปรึกษาด้านการประสานงานกิจการความมั่นคง สภาความมั่นคงแห่งชาติ, คุณกิตติภรณ์ จินสัมฤทธิ์ สำนักนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี 6 สำนักข่าวกรองแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี, พลโท ดิเรก บงการ เจ้ากรมข่าวทหารบก, พลโท ธงชัย รอดย้อย เจ้ากรมยุทธการทหารบก, พลโท สมยศ ฉันทวรลักษณ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเสนาธิการทหาร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, พลโท ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล ผู้เชี่ยวชาญยุทธศาสตร์ของจีน และ พลโท ดร. โสภณ ศิริงาม อดีตเสนาธิการ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, พันเอก วุฒิชัย คะเนิงกิจก้อง ผู้อำนวยการกองการทูต กรมข่าวทหารบก พี่ๆ ทุกท่านในหมู่กว้างและหมู่ wą และเจ้าหน้าที่พิมพ์เอกสารที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านต่างๆ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาและใช้เป็นแนวทางที่จะพัฒนาต่อไป

พลตรี

(ชาครีย์ ภัทรพงศ์กุล)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 65

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ค
คำนำ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญแผนภาพ	ฏ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัย	3
ข้อจำกัดในการวิจัย	3
วิธีดำเนินการวิจัย	4
ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	4
คำจำกัดความ	5
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎี ยุทธศาสตร์	
   และแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้อง	6
ปัญหาพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและความมั่นคง	6
ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	7
ความท้าทายของประเทศไทยในการกำหนดยุทธศาสตร์	8
ยุทธศาสตร์ชาติไทยและการพิจารณาจุดยืนในการวางตัว	18
ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนแม่บทที่เกี่ยวข้อง	19
แนวคิด และทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ	24
แนวคิด และทฤษฎีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ	29
แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการค้าเสรี	31
แนวคิดเกี่ยวกับความตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreement :	
FTA เอฟทีเอ)	35
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	36
กรอบแนวคิดของการวิจัย	42
สรุป	42

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3	
การดำเนินยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจของจีนในยุคสี่จีนผิง	
แนวคิด อิทธิพล และผลบวกต่อประเทศไทย	63
ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของจีน	63
ยุทธศาสตร์ Made in China 2025 ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13	67
ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 14	69
ยุทธศาสตร์ในการดำเนินเขตเศรษฐกิจพิเศษของจีน	71
ยุทธศาสตร์การก่อตั้งองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (SCO)	73
ยุทธศาสตร์การพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง Greater Mekong Subregion (GMS)	75
ยุทธศาสตร์หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง BRI	79
ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจวงจรคู่ (Dual Circulation Model) ของจีน	86
ยุทธศาสตร์การติดตั้งความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RCEP)	90
ประโยชน์ที่คาดว่าไทยจะได้รับจากเขตการค้าเสรีที่ใหญ่ที่สุดของโลก (RCEP) จาก ASEAN สู่ RCEP เป็นการขยายโอกาสหรือเพิ่มคู่แข่ง	93
ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจีนในเมืองขนาดใหญ่	97
ข้อพิจารณาที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายการลงทุนสำหรับต่างชาติ	102
ยุทธศาสตร์การดำเนินอุตสาหกรรม Big Data ของจีน	103
ยุทธศาสตร์จากการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์	109
สงครามชิปการเมือง เรื่องเทคโนโลยี	113
ความสำคัญของไต้หวัน	116
เซมิคอนดักเตอร์ ความสำคัญของเทคโนโลยี	119
การเปลี่ยนแปลงของห่วงโซ่อุปทานในอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์	120
ยุทธศาสตร์ของผู้นำด้านเศรษฐกิจและการเมืองระดับในเวทีทวิภาคีและพหุภาคี	121
การเคลื่อนไหวของจีนต่อกรณีการเคลื่อนไหวของกลุ่ม AUKUS	132
วิพากษ์แนวคิดด้านยุทธศาสตร์ของจีนโดยนักวิชาการสหรัฐฯ และไทย	133
ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนให้ก้าวพ้นจากกับดักรายได้ปานกลางของประเทศจีน	136

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 4	ผลกระทบจากการดำเนินยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจของจีนในยุคสีจิ้นผิง	
	และแนวทางในการรองรับของไทย	145
	วิเคราะห์ปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศ	145
	ผลกระทบต่อไทยและจุดเปลี่ยนสำคัญของสงครามระหว่างมหาอำนาจทั้งสอง	147
	กลยุทธ์ของประเทศไทยเพื่อความอยู่รอดอย่างยั่งยืน	147
	การต่างประเทศวิถีไทยในอนาคต	149
	วิเคราะห์ความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของจีน	152
	ยุทธศาสตร์เชื่อมโยงนานาประเทศของจีน	154
	จีนกับอาเซียน-สหภาพยุโรป : อนาคตและความท้าทายบนความสัมพันธ์	
	ในอินโด-แปซิฟิก	162
	การปรับเปลี่ยนท่าทีของสหรัฐฯ และพันธมิตรต่อจีน	
	จาก De-Coupling สู่ De-Risking	169
	การวิเคราะห์ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของจีน	172
	ปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างสูงของจีน	
	หลังการปฏิรูปเศรษฐกิจ	178
	ลักษณะเด่นของการปฏิรูปเศรษฐกิจจีน	182
	บทเรียนจากการพัฒนาเศรษฐกิจของจีน	184
	การแข่งขัน อิทธิพลทางเศรษฐกิจในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง	190
	ข้อพิจารณาเพิ่มเติมเกี่ยวกับพลวัตรของภูมิรัฐศาสตร์และเศรษฐกิจการเมือง	
	ระหว่างประเทศใน GMS	195
	ผลกระทบจากการดำเนินมาตรการของสหรัฐอเมริกาต่อห่วงโซ่การผลิต	
	เซมิคอนดักเตอร์และชิปของโลก	213
	แนวโน้มการแข่งขันและการสกัดกั้นด้านเทคโนโลยีในอนาคต	215
	ข้อเสนอแนะด้านเทคโนโลยี 5G และการดำเนินการของประเทศไทย	217
	วิเคราะห์ด้านสังคมของจีน	219
	ปัญหาสังคมจีนกับแนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์	228
	การวิเคราะห์ด้านการทหาร	230
	การเสริมสร้างความเข้มแข็งของกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน	238
	ความเคลื่อนไหวของจีนในทะเลจีนใต้กับดุลแห่งอำนาจระหว่างจีนกับสหรัฐฯ	250
	มหาสมุทรแปซิฟิกกับนัยสำคัญต่อดุลอำนาจระหว่างจีนกับสหรัฐฯ	253

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ท่าทีทางการทหารในภูมิภาค อินโด-แปซิฟิก ของสหรัฐอเมริกา	258
สถานการณ์ภายหลังสนธิสัญญา AUKUS	265
กองทัพไทยควรปรับตัวรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงดุลแห่งอำนาจ ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ อย่างไร	270
บทสรุปการวิเคราะห์ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และการทหาร	273
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	280
สรุป	280
ข้อเสนอแนะ	282
บรรณานุกรม	300
ประวัติย่อผู้วิจัย	303

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
3-1	การพัฒนาเกษตรกรรมในพื้นที่ชนบท	138
3-2	ยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ชนบทในจีน เพื่อขจัดความยากจน	139
4-1	อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงท่ามกลางการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจ	197
4-2	อันดับของประเทศที่มีการไหลเวียนของข้อมูลมากที่สุดในโลกใน ค.ศ. 2019	209
4-3	ประเทศปลายทางของการไหลเวียนข้อมูลจากจีนและฮ่องกง	210
4-4	ประเทศที่มีจำนวนสิทธิบัตร 5G มากที่สุดในโลก	211
4-5	เทคโนโลยีการสอดแนมของจีนที่ใช้ในประเทศต่าง ๆ	212
4-6	ประเทศที่ประกาศห้ามจำหน่ายผลิตภัณฑ์หรือห้ามบริษัท ในประเทศทำธุรกรรมกับ Huawei	214
4-7	RCEP และ TPP บทเปรียบเทียบและความกังวล	231
4-8	ความสำคัญของความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก	240
4-9	Flashpoint : Indo-Pacific	241
4-10	การสร้างอิทธิพลทางทะเล	241
4-11	การขยายอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจ	242
4-12	โครงสร้างการจับกองทัพบ	246
4-13	การปิดกั้นพื้นที่	247
4-14	ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของจีน 2022	249
4-15	การตั้งรับเชิงรุก	249
4-16	ศักยภาพด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ของจีน	250
4-17	ความเคลื่อนไหวของจีนในทะเลจีนใต้กับนัยสำคัญต่อสมดุลอำนาจ ระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกา	252
4-18	ปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ส่งผลต่อดุลอำนาจระหว่างจีนกับสหรัฐฯ	252
4-19	การเคลื่อนไหวของกองกำลังทหารสหรัฐฯและจีนในพื้นที่ทะเลจีนใต้ และประเทศใกล้เคียง	255
4-20	การวางกำลังของสหรัฐฯ	260
4-21	แนวคิดการปฏิบัติทางทหารแบบ Multi-Domain	261
4-22	ยุทธศาสตร์ทางทหาร USINDOPACOM	264
4-23	แผนการทัพของ USARPAC	265
4-24	อาณาบริเวณทะเลที่จีนอ้างสิทธิในทะเลจีนใต้	269

สารบัญแผนภาพ (ต่อ)

แผนภาพที่		หน้า
5-1	ข้อเสนอยุทธศาสตร์ด้านต่างๆ ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ชาติใหม่ ของประเทศไทย 7 ด้าน	296
5-2	สรุปผลผลิตที่จะได้จากยุทธศาสตร์ที่ได้จาก 7 ยุทธศาสตร์ชาติ ตามแนวความคิดใหม่ of ประเทศไทยที่น่าเสนอ	297

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2-1	ทฤษฎีคลาสสิกและทฤษฎีการแก้ปัญหา	7
2-2	ทฤษฎีวิฤติและทฤษฎีปลดปล่อยให้เป็นอิสระ	7
2-3	ยุทธศาสตร์ของมหาอำนาจยุคปัจจุบันที่มีผลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์ของไทย	8
2-4	พัฒนาการของการจัดระเบียบโลกโดยมหาอำนาจแต่ละยุค	18
4-1	ตารางแสดงอัตราความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ (GDP) ของจีน	152

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการปฏิรูประบบเศรษฐกิจให้เป็นแบบสังคมนิยมแบบตลาดและการเปิดประเทศของจีน ในยุค เริ่มต้นด้วยการปรับปรุงทางการเมือง โดยพยายามทำให้การบริหารงานมีความเป็นแบบแผนมากขึ้นด้วยการกำหนดรูปแบบการปฏิบัติไว้ในตัวบทกฎหมายและในการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งล่าสุดได้มีการจัดประชุม สมัยที่ 20 เมื่อ ตุลาคม 2565 ในการประชุม ได้มีการยืนยันสถานะของผู้นำและยืนยันการปกครองในระบอบสังคมนิยมที่มีเอกลักษณ์แบบจีนยุคใหม่ นอกจากนี้จีนยังดำรงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ด้วยแผนพัฒนา 7 ด้าน (มันคัง มันคง พัฒนาการเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เกรียดิภูมิภาคและศักดิ์ศรี และการทูตและการค้าต่างประเทศ รวมทั้งการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งมีระยะเวลา ห้าปี เป็นกลไกผลักดันความเจริญก้าวหน้าและเป็นแผนยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนา ยุทธศาสตร์ด้านอื่นๆ ปัจจุบันจีนใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 14 (ปี 2021 - 2025) ซึ่งทำให้จีนมีความเจริญก้าวหน้ามาก อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพรรคคอมมิวนิสต์จะมีความเข้มงวดผูกขาดอำนาจและมีปัญหาในด้านความไม่โปร่งใสบ้าง แต่การที่พรรคคอมมิวนิสต์สามารถสรรสร้าง ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้กับประเทศได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงยอมรับ และสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์อยู่ และเมื่อจีนได้รับการยอมรับและมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มากขึ้น จีนจึงได้พัฒนาขีดความสามารถด้านกำลังทหารอย่างมุ่งมั่น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการ คุ่มครองอิปไตย บุรณภาพแห่งดินแดนและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจรวมทั้งเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ทำให้จีนสามารถยกระดับจากการเป็นประเทศกำลังพัฒนา ในระดับท้ายแถวจนก้าวขึ้นมาเป็นประเทศกำลังพัฒนาในระดับแถวหน้า จนเป็นที่น่าจับตามอง ของประชาคมโลกว่า จีนมีความปรารถนาและมีความเป็นไปได้ว่าจีนจะกลายเป็นมหาอำนาจของโลก ในอนาคต

อย่างไรก็ตามการก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจของโลกของจีนนั้นนอกจากจะต้องขจัดปัญหา ภายในประเทศ ซึ่งประกอบด้วย ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างภูมิภาคตะวันออกกับตะวันตก การขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ การมีจำนวนประชากรที่มากเกินไป ความไม่เสมอภาคทางการเมือง เชื้อชาติ ศาสนาและความเคลื่อนไหวในการแบ่งแยกดินแดนแล้ว จีนยังประสบปัญหาจาก ภายนอก ประกอบด้วย การไม่ยอมรับในเรื่องความไม่ชอบธรรมในทางการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์ การละเมิดสิทธิมนุษยชน การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา การมุ่งแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติ ในประเทศยากจน การค้าที่ไม่เป็นธรรมและขาดความเป็นสากลรวมทั้ง การมีปฏิสัมพันธ์ทางการเมือง กับประเทศที่มีปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายในด้วยการค้าอาวุธให้ หรือการมีท่าทีที่ไม่ชัดเจน

ต่อประเทศที่พยายามสร้างเสริมศักยภาพทางด้านนิเวศลิษฐ์ นอกจากนี้แล้วจีนยังต้องเผชิญกับการสกัดกั้นจากมหาอำนาจเดิมคือ สหรัฐฯและพันธมิตรในทุกรูปแบบ

การแข่งขันอิทธิพลระหว่างประเทศมหาอำนาจ มีแนวโน้มเข้มข้นขึ้นหลังสหรัฐฯ ประกาศกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจอินโด - แปซิฟิก (Indo-Pacific Economic - IPEF) กับสมาชิกอาเซียน การดำเนินนโยบาย Free and Open Indo- Pacific รวมทั้งการกระชับความสัมพันธ์กับกลุ่ม QUAD และกลุ่ม AUKUS ตลอดจนการกำหนดแผนการล้อมรอบในสาธารณรัฐอินเดียและสาธารณรัฐเกาหลี ขณะที่จีนเร่งกระชับความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคผ่านกรอบความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะความร่วมมือล้านช้าง - แม่น้ำโขง ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RCEP) นอกเหนือจากกิจกรรมภายใต้ยุทธศาสตร์ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (BRI) ที่มีอยู่เดิม และการพัฒนายุทธศาสตร์ความริเริ่มความมั่นคงของโลก (GSI : Global Security Initiative) โดยภาพรวมพื้นที่ขัดแย้งสำคัญ อาทิ ทะเลจีนใต้ ช่องแคบไต้หวัน คาบสมุทรเกาหลีและเอเชียใต้ มีความเสี่ยงที่จะเกิดความขัดแย้งทางอิทธิพลของชาติมหาอำนาจ ซึ่งจะทำให้ประเทศในภูมิภาค รวมถึงไทยต้องดำเนินนโยบายกับทั้งสองฝ่ายอย่างรอบคอบ

การกำหนดยุทธศาสตร์ การพัฒนา และทดสอบยุทธศาสตร์ของไทย ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินการด้วยการประยุกต์ รูปแบบและแนวทางการดำเนินยุทธศาสตร์ของจีน ที่มุ่งเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เป็นแผนยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนายุทธศาสตร์ด้านอื่นๆ เพื่อให้เกิดความเป็นไปได้จริง เกิดการยอมรับและมีความเหมาะสมในการดำเนินการ เนื่องจากประเทศไทยถูกมองว่าติดกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางมาแล้ว 40 ปี และจะยังคงเป็นเช่นนี้ต่อไปอีก 30 ปี การพัฒนาทางเศรษฐกิจของไทยที่มีเพียงแผนปฏิบัติการน่าจะไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของชาติ และเสริมสร้างพลังอำนาจของชาติ ให้ไปสู่ความมั่งคั่งและมั่นคงในระยะเวลายั่งยืนได้ นอกจากนี้ จากสภาพแวดล้อมของการแข่งขันและการตอบโต้กันทางยุทธศาสตร์ระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกาอย่างต่อเนื่องและรุนแรงในปัจจุบัน ประเทศไทยควรจะต้องปรับรูปแบบการดำเนินยุทธศาสตร์เพื่อความอยู่รอดปลอดภัย และไม่ใช้บริการนั่งรถลาก (Banwagoning) ของยุทธศาสตร์และอารยธรรมทางสังคมและเทคโนโลยีของอเมริกาที่มาอย่างยาวนานเพียงฝ่ายเดียว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดในการจัดทำและการทบทวนปรับปรุงยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จากประเทศที่ติดอันดับกลุ่มประเทศยากจนที่สุดในโลกจนประสบความสำเร็จในการเป็นประเทศที่มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจเป็นอันดับ 2 ของโลกในปัจจุบัน และมีแนวโน้มว่าจะเป็นมหาอำนาจอีกขั้วหนึ่งในอนาคต
2. เพื่อศึกษาอิทธิพล จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนที่มีผลต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของไทยรวมทั้งถอดบทเรียนการแก้ไขปัญหาความยากจนของจีนที่มีผลสัมฤทธิ์เป็นรูปธรรม เพื่อนำมาประยุกต์ในการพัฒนายุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจและการแก้ไขปัญหาความยากจนของไทย

3. เพื่อเตรียมแนวทางรองรับผลกระทบจากการแข่งขันและโต้ตอบกันทางยุทธศาสตร์ระหว่างชาติมหาอำนาจเดิม และชาติที่กำลังพยายามก้าวขึ้นสู่ความเป็นมหาอำนาจ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเวลา

ตั้งแต่ประธานาธิบดีสีจิ้นผิง เป็นผู้นำประเทศสมัยที่ 1 (ปี 2016) จนถึงปัจจุบันที่ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง เป็นผู้นำเป็นสมัยที่ 3

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 การกำหนดยุทธศาสตร์ และโมเดลการพัฒนายุทธศาสตร์ของจีน ตั้งแต่ปี 1949 ถึงปัจจุบัน : พัฒนาการ แนวคิด ผลสัมฤทธิ์ อุปสรรค การทดสอบยุทธศาสตร์ และการบริหารความเสี่ยง

2.2 มหายุทธศาสตร์ BR1 ของจีน และ FOID ของสหรัฐอเมริกา

2.3 ยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 14 ของจีน

2.4 ยุทธศาสตร์ตามการประชุมสมัชชาใหญ่ พรรคคอมมิวนิสต์ ครั้งที่ 20 ในห้วง 16 – 22 ต.ค. 65

2.5 ยุทธศาสตร์ Zero Covid

2.6 นโยบายด้านการต่างประเทศของจีนยุคใหม่

2.7 การปรับประยุกต์ การกำหนดและพัฒนายุทธศาสตร์ตาม แนวคิด และทฤษฎีของจีน มาใช้กับการดำเนินยุทธศาสตร์ของไทย เพื่อให้เกิดการพัฒนาความมั่นคง และความมั่นคงอย่างเป็นรูปธรรม เหมาะสม และยอมรับได้ รวมทั้งการเตรียมรับผลกระทบจากการแข่งขันด้านยุทธศาสตร์ของมหาอำนาจ

3. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษาในระดับผู้ปฏิบัติ จำนวน 4 ท่าน

ข้อจำกัดในการวิจัย

1. จากสถานการณ์การแข่งขันทางยุทธศาสตร์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ ที่ทวีความเข้มข้นอย่างต่อเนื่องทั้งที่เปิดเผยและไม่เปิดเผย ทำให้มหาอำนาจแต่ละฝ่ายมีความปรับเปลี่ยนหนทางปฏิบัติ รวมทั้งทบทวนยุทธศาสตร์จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อาจทำให้ผลการวิจัยปัจจุบันไม่ทันสมัยหรือสอดคล้องกับสถานการณ์ในอนาคต เช่น การเสริมกำลังและยุทธโศปกรณ์ของทั้งสองฝ่ายในทะเลจีนใต้ การแสวงหาพันธมิตรจากประเทศในทวีปเอเชียและสมาชิกอาเซียน การเข้ามามีบทบาทของมหาอำนาจกลางอย่างประเทศสมาชิก EU หรือประเทศตะวันออกกลาง หรืออินเดีย เป็นต้น โดยสถานการณ์อาจเป็นไปได้ทั้งการเกิดสงครามในขอบเขตที่จำกัด หรือเปิดสงครามตัวแทน หรืออาจมีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดพ่ายแพ้ หรือสามารถลดระดับความขัดแย้งลงได้

2. การวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้ม รวมทั้งการให้ข้อเสนอแนะจากสถาบันหรือนักวิชาการที่นำมาอ้างอิง อาจมีความคลาดเคลื่อนทั้งจากประสบการณ์ ทัศนคติและความเป็นกลางของแหล่งข้อมูลอ้างอิง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ รวบรวมจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) กับผู้เชี่ยวชาญในระดับปฏิบัติ

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ รวบรวมด้านการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากเอกสารวิชาการ งานวิจัย บทความ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทั้งจากประเทศจีน ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศไทย รวมทั้งข้อมูลออนไลน์จากเว็บไซต์ต่างๆ เช่น Strategic Review, Sign YearBook Jame's Magazine เป็นต้น

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม และการวิจัยเอกสาร รวมทั้งการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์เนื้อหา (Context Analysis) ของข้อมูล ตลอดจนศึกษาประเมินการกำหนดและดำเนินยุทธศาสตร์ของจีนในการพัฒนาชาติ การแก้ปัญหาวิกฤตและการทบทวนสภาพแวดล้อมเพื่อปรับปรุงยุทธศาสตร์ นอกจากนี้ในการวิเคราะห์รูปแบบการกำหนดยุทธศาสตร์ของจีน เพื่อปรับประยุกต์มาเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ของไทยจะดำเนินการโดยใช้ Pest Analysis (Political, Economic, Social และ Technology)

3. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบโมเดลของการกำหนดยุทธศาสตร์ การดำเนินยุทธศาสตร์ และการทดสอบยุทธศาสตร์ของจีน เพื่อนำมาปรับปรุงยุทธศาสตร์ให้เหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ภัยคุกคาม ยุทธศาสตร์ของฝ่ายตรงข้าม

2. ทำให้ทราบยุทธศาสตร์ของประเทศมหาอำนาจ โดยเฉพาะในภูมิภาค อินโด-แปซิฟิก ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบกับประเทศไทย ที่ตกเป็นเป้าหมายของทั้ง 2 ภูมิภาค ทั้งในด้าน การเมือง เศรษฐกิจ สังคม การทหาร และเทคโนโลยี เพื่อประโยชน์ในการวางตัวและการกำหนดนโยบายการเมืองระหว่างประเทศ

3. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาวิธีการกำหนดยุทธศาสตร์ของไทย โดยเฉพาะประเด็นความมั่นคง และความมั่นคง รวมทั้งความอยู่รอดจากการเป็นผู้เล่นที่มีพลังอำนาจของชาติจำกัด ในเวทีที่มีการแข่งขันและการโต้ตอบกันทางยุทธศาสตร์อย่างรุนแรงและต่อเนื่อง

คำจำกัดความ

Hegemony	หมายถึง	การเป็นมหาอำนาจ
Hard Power	หมายถึง	พลังอำนาจทางทหาร และพลังอำนาจทางเศรษฐกิจของพันธมิตร
Soft Power	หมายถึง	ความสามารถในการดึงดูดใจ เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ต้องการสร้างความชอบ (ใช้เสน่ห์ ความชื่นชม และชื่อเสียง)
Sharp Power	หมายถึง	พลังอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และสื่อ
Smart Power	หมายถึง	พลังอำนาจทางการศึกษา การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นวัตกรรม
Banwagoning	หมายถึง	การพึ่งพาแนวคิด วิถีชีวิต อารยธรรม
Self Help	หมายถึง	การช่วยเหลือตนเองภายในประเทศ
Security Dilemma	หมายถึง	ความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน
Anarchy	หมายถึง	สภาวะความเป็นอนาธิปไตย

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎี ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินการในบทที่ 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อการทบทวน แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม งานที่เกี่ยวข้องเพื่อการศึกษาวิจัยบทที่ 3 โดยในบทที่ 2 มีการศึกษา ทบทวนวรรณกรรม โดยมีลำดับ การศึกษา ดังนี้

1. ปัญหาพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและความมั่นคง
2. ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
3. ความท้าทายของประเทศไทยในการกำหนดยุทธศาสตร์
4. ยุทธศาสตร์ชาติไทยและการพิจารณาจุดยืนในการวางตัว
5. ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนแม่บทที่เกี่ยวข้อง
6. แนวคิด และทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ
7. แนวคิด และทฤษฎีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ
8. แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการค้าเสรี
9. แนวคิดเกี่ยวกับความตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreement : FTA เอฟทีเอ)
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
11. กรอบแนวคิดของการวิจัย
12. สรุป

ปัญหาพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและความมั่นคง

อำนาจอิทธิพลเป็นตัวแสดงพื้นฐานของการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งจะก่อให้เกิด ภาวะการณ์ช่วยเหลือตนเองให้มีพลังอำนาจและความมั่งคั่ง แต่จะก่อให้เกิดความหวาดระแวงด้าน ความมั่นคงระหว่างรัฐเป็นสิ่งที่ติดตามมา โดยเมื่อเกิดความหวาดระแวงซึ่งกันและกันแล้ว จะส่งผล ให้เกิดการตื่นรนสู่ความเป็นอิสระและการกระทบกระทั่งกันระหว่างรัฐ รวมทั้งนำไปสู่การแข่งขันกัน อย่างไม่มีวันสิ้นสุด

ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ตารางที่ 2-1 ทฤษฎีคลาสสิกและทฤษฎีการแก้ปัญหา

Liberalism (เสรีนิยม)	Neoliberal Institutionalism (เสรีนิยมใหม่)	English School (แบบอย่างอังกฤษ)	Neo-Realism (สังคมนิยมใหม่)	Realism (สังคมนิยม)
←----- ----- ----- ----- -----→				
War Prevention Mechanisms (กลไกป้องกัน สงคราม)	International Organizations (องค์การระหว่าง ประเทศ)	International Society (สังคมนานาชาติ)	Balancing Behavior and Power (ดุลอำนาจระหว่าง พฤติกรรมและอำนาจ)	Lust for Power (ความ ต้องการ อำนาจ)
↓	↓	↓	↓	↓
Perpetual Peace (สันติภาพที่ยั่งยืน)	Cooperation under Anarchy (ความร่วมมือ ภายใต้ระเบียบไทย)	Understanding Norms Community (ชุมชนที่มีวิถีประชา แบบเข้าอกเข้าใจ กัน)	Restraining Conditions toward War (การยับยั้งเงื่อนไข ที่จะนำไปสู่สงคราม)	War and Violent (สงครามและ ความรุนแรง)

ที่มา : จักรี ไชยพินิจ. “การบรรยาย แนวคิด ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับความมั่นคง
หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 65, 14 พ.ย. 65”

ตารางที่ 2-2 ทฤษฎีวิกฤติและทฤษฎีปลดปล่อยให้เป็นอิสระ

CRITICAL THEORY EMANCIPATORY THEORY		
Marxism	Post - Colonialism	
Dependency Theory	Gender	Green Thought
World System Theory	Post - Structuralism	Post - Modernism

ที่มา : จักรี ไชยพินิจ. “การบรรยาย แนวคิด ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับความมั่นคง
หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 65, 14 พ.ย. 65”

การพัฒนาประเทศให้เป็นมหาอำนาจ จำเป็นต้องใช้ทั้ง Hard Power คือ ความเข้มแข็ง
ทางการทหารและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และ Soft Power คือ การสร้างความน่าเชื่อถือ และ

สร้างแรงจูงใจทางการเมือง การมีความชอบธรรมและศีลธรรมจรรยาในการดำเนินการทางการเมือง การปกครอง เพื่อให้ประเทศอื่นยอมรับหรือ ปฏิบัติตามด้วยความยินยอมพร้อมใจในรูปของการ กำหนดนโยบายต่างประเทศ กำหนดค่านิยม การเผยแพร่วัฒนธรรม และการสร้างสถาบัน

ตารางที่ 2-3 ยุทธศาสตร์ของมหาอำนาจยุคปัจจุบันที่มีผลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์ของไทย

ลำดับ	ประเทศ	ยุทธศาสตร์ในปัจจุบัน
1	สหรัฐอเมริกา	Regression in the status Quo of both economics & Balance of Power
2	สหพันธรัฐรัสเซีย และจีน	Revisionist on Economic Opportunitic & World Order Challengers
3	สหภาพยุโรป	Norm Regulators
4	ญี่ปุ่น	Giantic Investors & Global Manufacture
5	อินเดีย	Newly Emerged Market
อาเซียนและประเทศไทย		Buffer Area Between the conflict of US and China

ที่มา : จักรี ไชยพินิจ. “การบรรยาย แนวคิด ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับความมั่นคง หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 65, 14 พ.ย. 65”

ความท้าทายของประเทศไทยในการกำหนดยุทธศาสตร์

พลวัตจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี อย่างรวดเร็ว (Disruptive Technology)

การเงินในระบบดิจิทัลและบล็อกเชน, เทคโนโลยีควอนตัม และพลังงานทางเลือก

โรคอุบัติใหม่ การวิจัยวัคซีน ยา และวิธีการรักษาโรค

การเปลี่ยนแปลงสภาวะแวดล้อม การจัดเก็บภาษี และการดำเนินการเกี่ยวกับ Carbon Credit

ห่วงโซ่อุปทานและการบริการของโลก การส่งกำลังบำรุงและวิธีการหารายได้ให้เพิ่มขึ้น ด้วยวิธีการใหม่

ความไม่เข้มแข็งของแหล่งพลังอำนาจของชาติ ประกอบด้วย สภากฎนิศาสตร์ จำนวน ประชากร แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ชีตความสามารถในด้านอุตสาหกรรม ศักยภาพทางด้านการทหารและเทคโนโลยีซึ่งประกอบด้วย ภาวะความเป็นผู้นำ จำนวนและคุณภาพของกำลังพล ความทันสมัยและประสิทธิภาพของยุทธโปกรณ์ ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงและความน่าเชื่อถือ ในทางการคลังขีดความสามารถในการบังคับใช้กฎหมาย การสร้างความกลมกลืนด้านการนับถือ ศาสนาและการให้ความเท่าเทียมกันในด้าน สิทธิและความแตกต่างทางเชื้อชาติ ความก้าวหน้าในการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนการดำเนินการด้านข่าวสารและเทคโนโลยี สารสนเทศ

สภาพภูมิศาสตร์ การที่สหรัฐอเมริกามีพื้นที่ที่กว้างใหญ่ ครอบคลุมด้วยมหาสมุทรทำให้มีการกำหนดนโยบายต่างประเทศที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์ด้วยการพัฒนาขีดความสามารถในด้านการคมนาคม การติดต่อสื่อสารและ การขนส่งเพื่อไม่ให้อุปสรรคจากมหาสมุทรมาขัดขวางการติดต่อกับโลกภายนอก ส่วนในกรณี อดีตประเทศสหภาพโซเวียตนั้น ความกว้างใหญ่ไพศาลของดินแดนทำให้เกิดความยากลำบากต่อผู้ที่จะเข้ามาบูรณาการหรือ ทำการครอบครอง นอกจากนี้หากพิจารณาในด้านพลังอำนาจทางนิวเคลียร์นั้น สหรัฐฯ รัสเซีย และจีน มีความน่าเกรงขามและน่าเชื่อถือกว่าประเทศขนาดเล็กที่มีนิวเคลียร์ เนื่องจากประเทศเหล่านี้มีพื้นที่ขนาดใหญ่ทำให้สามารถจัดหาแหล่งที่ตั้งนิวเคลียร์ที่ปลอดภัยและสามารถ ลดความเสี่ยงตลอดจนความเสียหายที่เกิดจากการถูกโจมตี ด้วยอาวุธนิวเคลียร์ได้ดีกว่า

แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ การมีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งอาหารเพื่อใช้สำหรับหล่อเลี้ยงตนเองอย่างเพียงพอ ตัวอย่างเช่น การขาดแคลนอาหารของสหราชอาณาจักร และเยอรมันในห้วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้เกิดการสันคลอนต่อสถานะความเป็นมหาอำนาจ นอกจากนี้แหล่งวัตถุดิบ สำหรับใช้ในอุตสาหกรรม และใช้ในยามสงครามก็ยิ่งมีความสำคัญ เช่น ในห้วงสงครามโลกครั้งที่ 1 น้ำมัน จัดได้ว่าเป็นแหล่งวัตถุดิบที่ทรงคุณค่ายิ่ง เนื่องจากยุทธโธปกรณ์ทั้งหลายจำเป็นต้องใช้น้ำมัน และต่อมา เมื่อ สหภาพโซเวียตและสหรัฐฯ สามารถทำให้มีน้ำมันใช้เองได้อย่างพอเพียงก็ทำให้ประเทศทั้งสองมีพลังอำนาจมากขึ้น ในขณะที่ อังกฤษมีพลังอำนาจด้อยลงเนื่องจากขาดแคลนน้ำมัน นอกจากนี้ แหล่งแร่ยูเรเนียม มีผลทำให้ประเทศที่สามารถครอบครองได้ มีพลังอำนาจสูงขึ้น อาทิ แคนาดา เซกโกสโลวะเกีย สหภาพโซเวียต สาธารณรัฐแอฟริกาใต้ และสหรัฐฯ

ขีดความสามารถในด้านอุตสาหกรรม การที่ประเทศคองโก ซึ่งมีแหล่งแร่ธาตุยูเรเนียมชั้นดี แต่กลับไม่เป็นการเพิ่มพลังอำนาจของชาติเนื่องจาก คองโกไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมสำหรับการแปรรูปแร่ธาตุดังกล่าว เพื่อนำมาใช้ในกิจการนิวเคลียร์ ในขณะที่ สหรัฐฯและอดีตประเทศสหภาพโซเวียตมีทั้งวัตถุดิบและโรงงานจึงทำให้ ทั้งสองประเทศยังมีพลังอำนาจเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า อดีตประเทศสหภาพโซเวียต จะไม่สามารถมีบทบาททางการเมืองระดับโลกได้เลย หากไม่มีโรงงานสำหรับการทำธาตุยูเรเนียมให้บริสุทธิ์ ส่วนอินเดียในอดีตนั้นถึงแม้จะมีแหล่งถ่านหินและแร่เหล็ก จำนวนมากในรัฐพิหารและโอริสสา แต่อินเดียก็เหมือนกับคองโก คือขาดโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้ขาดซึ่งพลังอำนาจของชาติ ทั้งนี้โรงงานอุตสาหกรรม คือ แหล่งของการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และการคมนาคมติดต่อสื่อสารที่ทันสมัย นอกจากนี้ขีดความสามารถทางอุตสาหกรรมยังทำให้เกิดความแตกต่างกันอย่างชัดเจนระหว่างประเทศมหาอำนาจกับประเทศกำลังพัฒนา

ความพร้อมทางทหารในด้านเทคโนโลยี และความเป็นผู้นำ ศักยภาพทางการทหารคือ เครื่องมือสำคัญในการดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศ โดยในด้านเทคโนโลยีนั้นส่งผลให้บทบาทของทหารราบ อาวุธยิงและปืนใหญ่ในคริสต์ศตวรรษที่ 14 และ 15 มีประสิทธิภาพและมีผลในการทำลายมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดความได้เปรียบในการรบ นอกจากนี้ การใช้ยุทธวิธีรบร่วมระหว่างกองกำลังทางบก กองทัพอากาศและและกองทัพเรือของเยอรมันและญี่ปุ่นได้ก่อให้เกิดความได้เปรียบในการรบ ในห้วงแรกของสงครามโลกครั้งที่ 2 สำหรับในด้านความเป็นผู้นำนั้น เพดเดอริก มหาราชผู้นำของรัสเซียในคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นผู้เปี่ยมด้วยความสามารถในการกำหนดยุทธศาสตร์

และยุทธวิธี ซึ่งมักทำให้ ได้เปรียบและมีชัยชนะในการรบ ส่วนชัยชนะในสงครามโลกครั้งที่ 2 ของ สหรัฐฯและรัสเซียเหนืออิตาลีและเยอรมันเกิดขึ้นเนื่องจากความเหนือกว่าทั้งในด้านเทคโนโลยีและขีดความสามารถของกำลังพล

จำนวนประชากร และคุณภาพของประชากร ทำให้สามารถคาดคะเนถึง แนวคิดอุปนิสัยคุณลักษณะเฉพาะตัว ขวัญกำลังใจ ขีดความสามารถในทางการทูตและ ขีดความสามารถของรัฐบาลแต่ละชาติ ได้ สำหรับสัดส่วนของจำนวนประชากรกับจำนวนเนื้อที่นั้น จะเห็นได้ว่าแม้จีนจะมีพื้นที่กว้างใหญ่และมีประชากรมากที่สุดในโลก แต่กลับไม่สัมพันธ์กับการมีพลังอำนาจของชาติ ในขณะที่แคนาดาและออสเตรเลียซึ่งมีพื้นที่กว้างแต่มีจำนวนประชากรน้อย ก็ไม่ทำให้เกิดพลังอำนาจของชาติเท่าที่ควร ส่วนในเรื่องแนวโน้มของจำนวนประชากรนั้น อัตราการเพิ่มของจำนวนประชากรที่เหมาะสมก็เป็นส่วนหนึ่งของพลังอำนาจของชาติเช่นเดียวกัน ดังเช่น การที่สหรัฐอเมริกามีอัตราการเพิ่มจำนวนประชากรค่อนข้างต่ำในขณะที่ประเทศในลาตินอเมริกา เช่น อาร์เจนติน่า มีอัตราการเพิ่มของจำนวนประชากรสูงมากทำให้กลายเป็นภาระมากกว่าความได้เปรียบ นอกจากนี้จำนวนประชากรที่มีคุณภาพ จะสะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกลักษณะและทิศทางการดำเนินไปของแต่ละชาติได้ เช่น การยึดมั่นในคำสั่งแบบรัสเซีย การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อย่างสหรัฐฯและคามมีวินัยอย่างเยอรมัน เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดข้อได้เปรียบในการแสวงหาอำนาจของชาติเหล่านี้ ส่วนในด้านขวัญและกำลังใจนั้น มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าปัจจัยด้านอื่นๆ โดยจะเห็นได้จากการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ของคนสหรัฐฯผ่านออกมาทางนโยบายต่างประเทศในรูปแบบของการช่วยเหลือทางทหารและเศรษฐกิจต่อประเทศในภูมิภาคต่างๆ ของสหรัฐฯ

คุณภาพของสังคมและรัฐบาลตลอดจนขวัญและกำลังใจของชนแต่ละชาติ เป็นสิ่งที่สามารถพิสูจน์ได้จาก ภาวะสงครามหรือการที่ชาติจะต้องเผชิญกับปัญหาในระดับนานาชาติ ทั้งนี้ การร่วมทุกข์ ร่วมสุขและการทุ่มเทแรงกายแรงใจของประชาชนจะช่วยเสริมให้พลังอำนาจทางทหารสูงขึ้น การหนีทัพจำนวนมากของทหารรัสเซียในยูเครนในห้วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้สะท้อนให้เห็นถึงการขาดขวัญและกำลังใจอย่างมาก ส่วนในด้านคุณภาพของการทูตนั้นเสมือนสมอของพลังอำนาจของชาติ ซึ่งถือได้ว่าเป็นผลรวมขององค์ประกอบในด้านพลังอำนาจของชาติทั้งมวลและยังแสดงถึงการกำหนดทิศทางและ การให้น้ำหนัก ให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศ ตัวอย่างเช่น การที่สหรัฐฯ แสดงบทบาทที่จำกัดในสงครามโลกเนื่องจากนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯต้องการหลบเลี่ยงการเผชิญหน้ากับปัญหาความขัดแย้งในระดับนานาชาติ แต่นโยบายต่างประเทศของอเมริกานั้นได้เปลี่ยนแปลงภายหลังจาก สงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วยการแปรพลังอำนาจของชาติไปสู่เส้นทางอำนาจอย่างแท้จริงและทำให้อเมริกายังคงความเป็นมหาอำนาจอยู่จนถึงปัจจุบัน คุณภาพของรัฐบาล จึงมีผลต่อการกำหนดนโยบายด้านการต่างประเทศ เนื่องจากนโยบายดังกล่าวซึ่งเป็นพลังอำนาจของชาติที่สำคัญและต้องมาจากรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพด้วย นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องสร้างความสมดุลระหว่างนโยบายกับทรัพยากรที่มีอยู่หรือต้องกำหนดนโยบายให้สมดุลกับองค์ประกอบอื่นๆ ของพลังอำนาจของชาติด้วย จึงจะสามารถผลักดัน หรือสนับสนุนให้นโยบายดังกล่าวเป็นจริงได้ รวมทั้ง ยังจะต้องความสมดุลระหว่างองค์ประกอบของพลังอำนาจของชาติอย่างเพียงพอและมีคุณภาพ จึงจะทำให้เกิดพลังอำนาจของชาติถึงขีดตัวอย่าง เช่น อังกฤษ ในขณะที่มีพลังอำนาจของชาติสูงสุดนั้น อังกฤษไม่มีทรัพยากรธรรมชาติเพียงพอ นอกจากนี้ยังมีจำนวน

ประชากรและกำลังพลของกองทัพไม่มากนัก แต่การสร้างและใช้กองทัพเรือที่เกรียงไกรเพื่อขยาย แสนยานุภาพทางทะเลรวมทั้งการครอบครองดินแดนอาณานิคม ก็สามารถลบลจุดอ่อนในด้านการ แสวงหาทรัพยากร และอาหารลงได้

ในเรื่องจำนวนประชากรที่มากนั้นเป็นพลังอำนาจของชาติที่เป็นจุดอ่อนมากกว่าจุดแข็ง ตัวอย่าง เช่น อินเดีย ที่ไม่สามารถนำทรัพยากรอื่นๆ มาร่วมสร้างเป็นพลังอำนาจของชาติที่เข้มแข็งได้ การมีกองกำลังทหารที่เข้มแข็งเพียงอย่างเดียวก็เป็นการบ่อนทำลายความเข้มแข็งในด้านอื่นๆ ไปด้วย ในเวลาเดียวกัน ทั้งนี้นอกจากการสร้างสมดุล 2 ประการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้นำของรัฐ ยังต้องคำนึงถึงการสนับสนุนจากภาคประชาชนด้วยเนื่องจากมีความสำคัญและเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก จึงจำเป็นต้องไตร่ตรององค์ประกอบของพลังอำนาจของชาติ ผลประโยชน์แห่งรัฐ ความสัมพันธ์ ระหว่างอำนาจต่างๆ และการได้รับการสนับสนุนจากประชาชนให้ถึถ้วและถ่องแท้ โดยจะต้องเล็ง หลุมพราง 2 ประการ คือ สิ่งยั่วใจจากมติมหาชนและการสูญเสียภาวะความเป็นผู้นำ นอกจากนี้ ยังจะต้องเล็งช่องว่างระหว่าง ความต้องการนโยบายต่างประเทศที่ดี กับแนวโน้มความต้องการ ของมติมหาชน โดยบางครั้งต้องคำนึงถึงความเป็นผู้นำโดยต้องไม่ตกเป็นทาสของมติมหาชน ทั้งนี้ การควบคุมการเมืองภายในให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้นมีความสำคัญต่อการกำหนด นโยบายต่างประเทศให้เป็นที่ยอมรับและน่าเชื่อถือ

โจเซฟ ไนล์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ Soft Power The Means to Success in World Politics ว่า อำนาจ เปรียบเสมือนสภาพอากาศที่หลายคนชอบกล่าวถึง แต่ก็มีผู้ความเข้าใจอย่าง ถ่องแท้เพียงเล็กน้อย อย่างเช่น ชาวนาและนักพยากรณ์อากาศพยายามทำนาย อำนาจก็เช่นกัน นักวิเคราะห์และผู้นำของรัฐ มักจะอธิบายและคาดการณ์เกี่ยวกับอำนาจ และการเปลี่ยนแปลง ในความสัมพันธ์ของอำนาจ ทั้งนี้แหล่งที่มาของอำนาจตามความหมายของไนล์นั้น ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ ความชำนาญ และการเป็นผู้นำ นอกจากนี้ยังควรทราบว่ เรากำลังเล่นเกมอะไรอยู่และ เกมนั้นต้องประกอบด้วยยุทธวิธีที่สำคัญอะไรบ้าง ตัวอย่างเช่น ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 จำนวน ประชากรเป็นพลังอำนาจที่สำคัญของชาติ เนื่องจากเป็นแหล่งรายได้จากการเก็บภาษีและเป็นแหล่ง คัดเลือกกำลังพลเพื่อนำไปทำสงคราม

ส่วนองค์ประกอบของพลังอำนาจของชาติในโลกยุคข้อมูลข่าวสารนั้น ไนล์ กล่าวว่า ยังมีความเห็นที่ไม่ถูกต้องนัก กรณีมีการลงความเห็นว่อเมริกาเป็นมหาอำนาจชั่วคราว ทั้งนี้ หากจะมองมิติในด้านการทหารเพียงอย่างเดียวก็ถือว่าถูกต้อง แต่หากมองในมิติด้านเศรษฐกิจแล้ว ยังมีสหภาพยุโรป ญี่ปุ่น จีนที่มีอิทธิพลอยู่ด้วย และหากพิจารณาในอีกมิติหนึ่ง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับ การก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติ การควบคุมการเปลี่ยนแปลง สภาพบรรยากาศของโลก และการแพร่เชื้อโรคร้าย แล้ว ยังมีตัวแสดงอื่นๆ ทั้งที่เป็นรัฐ และมีรัฐอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้น อเมริกา จึงไม่ใช่มหาอำนาจชั่วคราว หากมองให้ครบยุทธศาสตร์หลักของโลกทั้ง 3 มิติ ทั้งนี้ผู้นำส่วนใหญ่มักจะ พิจารณาแต่เพียงมิติด้านการทหารเท่านั้นซึ่งถือเป็นมุมมองที่ผิดพลาด

อำนาจที่เป็น Hard Power นั้น ประกอบด้วยอำนาจทางการทหารและพลังอำนาจ ในทางเศรษฐกิจ ส่วน Soft Power นั้น เป็นอำนาจที่จะช่วยสนับสนุนให้ Hard Power ประสบ ความสำเร็จ โดย Soft Power คือ ความสามารถในการสร้างความสำเร็จ ความน่าเชื่อถือ และความ

ความศรัทธาให้ประเทศต่างๆ ปฏิบัติตามความต้องการของฝ่ายเรา และมักเป็นไปในลักษณะของความร่วมมือมากกว่าการสั่งการหรือ การบังคับขู่เข็ญ ทั้งนี้หากพิจารณาในรูปแบบของพฤติกรรมแบบ Hard Power จะประกอบด้วย การสั่งการ การบีบบังคับ และการสร้างสิ่งล่อใจ ส่วน Soft Power นั้นประกอบด้วย การตั้งระเบียบวาระ หรือการกำหนดประเด็นสำคัญ การดึงดูดความสนใจและการแสวงหาความร่วมมือ ทั้งนี้หากพิจารณาเกี่ยวกับแหล่งที่มาของอำนาจ Hard Power แล้วจะประกอบด้วย การใช้กำลัง การคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ การสนับสนุนทางการเงิน และการติดสินบน ส่วน Soft Power ประกอบด้วย การก่อตั้งสถาบัน การสร้างค่านิยม การชักจูงโดยใช้วัฒนธรรม เป็นสื่อ ดังจะเห็นได้จาก การสร้างความน่าเชื่อถือในเรื่อง “ความเห็นของโลก” โดยอดีตประธานาธิบดี วิลสัน และ รัสเวลท์ ที่เข้าใจในเรื่อง Soft Power เป็นอย่างดี ส่วน ฮิตเลอร์และสตาลิน ที่มุ่งมั่นแต่ในเรื่อง Hard Power จึงประสบความล้มเหลวในที่สุด อย่างไรก็ตาม Soft Power นั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับ Hard Power อย่างเช่น ในกรณี โซเวียต ซึ่งเดิมมี Soft Power อยู่มาก แต่สูญเสียสิ่งเหล่านี้ไปจากการบุกเข้าสังหารและเชกโกสโลวะเกีย เนื่องมีการดำเนินการทางการเมืองในลักษณะที่ก้าวร้าวทำให้ไม่ได้รับการยอมรับ ในทางตรงกันข้าม การเข้าแทรกแซงฟินแลนด์ของโซเวียต ในห้วงเวลาต่อมากลับทำให้มี Soft Power มากขึ้น เช่นเดียวกันกับการที่สหรัฐอเมริกาโดยอดีตประธานาธิบดี รัสเวลท์ ได้ทำการแทรกแซงลาตินอเมริกา ตามนโยบาย “เพื่อนบ้านที่ดี” แล้วทำให้อเมริกา มี Soft Power มากยิ่งขึ้น ส่วนการแสดงบทบาทของนอร์เวย์ และ แคนาดา ในการส่งเสริมและรักษาสันติภาพก็เป็นการสร้าง Soft Power นอกจากนี้ การส่งทหารมายังอิรักของโปแลนด์ และการเดินทางไปแสดงความยินดีกับรัฐบาลชั่วคราวของอัฟกานิสถานภายหลังการล่มสลายของกลุ่มตาลีบัน โดย นายกรัฐมนตรีอินเดียก็ถือเป็นการสร้าง Soft Power เช่นเดียวกัน

แหล่งที่มาของ Soft Power ประกอบด้วย วัฒนธรรมที่ดึงดูดความสนใจและเชิญชวนให้ชาติอื่นๆ ปฏิบัติตาม อย่างเช่น แม็คโดนัลด์ โคคาโคล่า ฮอลลีวูด ฮาร์วาร์ด ไมโครซอฟท์ ไมเคลเจอร์แดน นอกจากนี้ ยังรวมถึงค่านิยมทางการเมือง ทั้งที่อยู่ในประเทศของตนและระหว่างประเทศ และประการสุดท้าย คือ นโยบายด้านการต่างประเทศ ที่มีความชอบธรรมและมีศีลธรรมจรรยา ส่วนข้อจำกัดของ Soft Power นั้น บางกลุ่มเห็นว่าอำนาจเกิดมาจากการควบคุมและสั่งการเท่านั้น โดยไม่ได้มองถึงการสร้างสิ่งดึงดูดใจ อย่างไรก็ตามแม้การเลียนแบบและการสร้างสิ่งดึงดูดใจในบางครั้งก็ไม่สามารถ สร้างพลังอำนาจขึ้นมาได้ ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาด้วยว่า การสร้างสิ่งดึงดูดใจใดที่จะตรงใจได้รับการยอมรับเกิดประโยชน์ และมีผลเป็นรูปธรรมตามที่เรากำลังต้องการ

อำนาจแต่ละประเภทยังมีความเป็นมา และมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันออกไป แต่ Soft Power ต้องการความถูกต้องในการตีความหรือคาดคะเนความต้องการของผู้รับมากกว่า Hard Power นอกจากนี้ Soft Power ยังมีความสำคัญมากขึ้น เมื่อมีการทำให้แพร่หลายออกไป ทั้งนี้ในประเทศเผด็จการนั้น ผู้นำอาจไม่สามารถทัดทานความคิดเห็นที่แตกต่างของประชากรในประเทศได้ แต่สามารถปฏิเสธสิ่งที่เป็นที่นิยมในประเทศอื่นๆ ได้ แต่ประเทศประชาธิปไตยมักยึดถือตามความเห็นของส่วนรวม หรือผ่านการพิจารณาของรัฐสภา ตัวอย่าง เช่น การที่ตุรกียินยอมให้กองทัพสหรัฐฯ เคลื่อนพลผ่านในปี 2003 นั้นเกิดขึ้นได้เพราะอเมริกันลดความเป็นที่นิยมของมติมหาชนและการพิจารณาของรัฐสภาลง ในขณะที่การเข้าไปตั้งฐานทัพใน อุซเบกิสถานเพื่อทำการรบในอัฟกานิสถาน กลับทำได้ง่ายกว่ากันมาก และแม้ว่าในบางครั้ง Soft Power

มีผลกระทบโดยตรงต่อวัตถุประสงค์เฉพาะ โดยพิจารณาได้จากการที่สหรัฐฯ ไม่ได้รับการยกมือสนับสนุนในที่ประชุมสหประชาชาติจาก ซิสีและเม็กซิโก หลังจากสหรัฐฯ ลดความเป็นที่นิยมของนโยบายลงไป ดังนั้น จึงจำเป็นต้องดำเนินตามแนวคิดของ อาร์โนลด์ ไวล์เฟออร์ ซึ่งระบุว่า การแสวงหาและการรักษาอำนาจนั้นจำเป็นต้องมีทั้งวัตถุประสงค์ในการครอบครอง และวัตถุประสงค์ตามสภาพแวดล้อม ทั้งนี้ Soft Power อาจจะด้อยค่ากว่า Hard Power ในการป้องกันการถูกโจมตี การควบคุมชายแดน และการปกป้องพันธมิตร แต่ Soft Power มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ตามสภาพแวดล้อม และมีบทบาทสำคัญในการเชิญชวนให้มีการปกครองแบบประชาธิปไตย การเคารพสิทธิมนุษยชน และการเปิดตลาดเสรี เนื่องจากผลของการชักชวนไม่ส่งผลกระทบทางลบเหมือนอย่างการใช้ Hard Power นอกจากนี้ Soft Power ยังถือเป็นการเมืองสากล เพราะรัฐบาลไม่สามารถควบคุมการสร้างสิ่งดึงดูดใจได้ทั้งหมด เช่น Soft Power ของอเมริกัน อย่างเช่น ฮอลลีวูด นั้น ชุมชนในสังคม หรือรัฐบาลไม่สามารถหักล้างความเป็นไปในการแพร่กระจายของมันได้

จอห์น เมียร์ซีเมอร์ กล่าวว่า รัฐที่เรื่องอำนาจ หรือ มหาอำนาจในแต่ละภูมิภาค มักมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าว หรือมักแข่งขัน สรรค์สร้าง แสวงหาโอกาสในการมีอำนาจให้เหนือคู่แข่งอยู่เสมอ โดยมีเป้าหมายสุดท้าย คือการเป็นมหาอำนาจของโลก ทั้งนี้สาเหตุที่รัฐต่างๆ แสวงหาอำนาจเกิดมาจากสมมติฐาน 5 ประการที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ดังนี้

ระบบระหว่างประเทศเป็นระบบอนาธิปไตย ไม่มีอำนาจศูนย์กลาง (anarchic) แต่ไม่ได้หมายความว่า เป็นระบบที่สับสน อลหม่าน ไร้ระเบียบ หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า ระบบระหว่างประเทศ แต่ละรัฐมีอำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครอง ไม่มีรัฐใดมีอำนาจเหนือรัฐอื่น

รัฐที่เรื่องอำนาจ มักมีกำลังทหารที่มีขีดความสามารถที่พร้อมจะประหารชีวิตประหารกัน แต่แต่ละรัฐจึงมีแนวโน้มที่เป็นอันตรายต่อกันและกัน

แต่ละรัฐมักมีความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน เนื่องจากไม่สามารถแน่นอนใจได้ 100 เปอร์เซ็นต์ ว่า รัฐอื่นจะทำการโจมตีตนหรือไม่

เป้าประสงค์ประการแรกของรัฐที่เรื่องอำนาจ คือ ความต้องการอยู่รอดโดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาดินแดน เกียรติภูมิของตนและเอกสิทธิ์ในการบริหารจัดการการเมืองภายในของตน

รัฐที่เรื่องอำนาจเป็นตัวแสดงที่มีเหตุผล ต่างฝ่ายต่างเฝ้าระวังต่อสิ่งแวดล้อมภายนอก โดยเฉพาะการติดตามความเคลื่อนไหวของรัฐอื่นที่จะมีผลกระทบต่อตนเองทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

จอห์น เมียร์ซีเมอร์ แสดงความเห็นเห็นว่า มหาอำนาจ คือ รัฐที่มีอำนาจครอบงำรัฐอื่นๆ ไม่มีรัฐใดมีกำลังอำนาจทางทหารที่เข้มแข็งเพียงพอมาทำการต่อสู้ด้วย มหาอำนาจในแต่ละระบบจะมีเพียงรัฐเดียว การที่รัฐที่เรื่องอำนาจต่างๆ มีพลังอำนาจที่เหลื่อมล้ำกันอยู่ในระบบเดียวกันถือว่าไม่มีรัฐใดเป็นมหาอำนาจของโลกที่แท้จริง ตัวอย่างเช่น สหราชอาณาจักรในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ไม่ได้เป็นมหาอำนาจอย่างแท้จริง เนื่องจากยังมีฝรั่งเศส ออสเตรีย ปรัสเซีย และรัสเซีย เป็นรัฐที่เรื่องอำนาจใกล้เคียงกัน ในระบบเดียวกัน โดยที่สหราชอาณาจักรไม่สามารถทำการครอบงำประเทศเหล่านี้ได้

จอห์น เมียร์ซีเมอร์ แสดงความเห็นว่ามีมหาอำนาจมี 2 ประเภท คือ มหาอำนาจในภูมิภาค และมหาอำนาจของโลก ทั้งนี้ สหรัฐฯ เป็นมหาอำนาจเพียงแค่ระดับภูมิภาคเท่านั้น เนื่องจากยังไม่สามารถทำการครอบงำรัฐในยุโรปและเอเชียตะวันออกได้ อย่างไรก็ตามรัฐที่เรื่องอำนาจ มักทำการกีดกันตนเองไม่ให้รัฐอื่นขึ้นมาเป็นอำนาจเท่าเทียมกับตน เนื่องจากการเกรงว่ารัฐอื่นจะขยายอำนาจมาครอบงำ ภูมิภาคที่ตนครองอำนาจอยู่ก่อน ทั้งนี้มหาอำนาจในภูมิภาคมักปรารถนาที่จะเห็นภูมิภาคอื่นมีรัฐที่เรื่องอำนาจอย่างน้อย 2 รัฐ ทำการแข่งขันชิงอำนาจกันเองในภูมิภาคนั้นๆ ซึ่งจะทำให้ตนปลอดภัยจากการรุกรานโดยมหาอำนาจจากต่างภูมิภาค อย่างไรก็ตามหากรัฐที่เรื่องอำนาจในภูมิภาคหนึ่งไม่สามารถรักษาบทบาทและสถานภาพของตนได้ ก็เป็นโอกาสของรัฐที่เรื่องอำนาจจากต่างภูมิภาคในการขยายอำนาจเข้ามาครอบงำแทน ดังเช่นกรณี การขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ ในยุโรป นอกจากนี้หากมีรัฐในภูมิภาคอื่นใดทำการขยายอำนาจของตนเพื่อให้ทัดเทียมกับรัฐที่เรื่องอำนาจอยู่ก่อน จะทำให้การดำรงสถานภาพเดิมได้รัยผลกระทบ ดังนั้น รัฐที่เรื่องอำนาจอยู่ก่อนจะสกัดกั้น ลิดรอน ทำให้อ่อนแอ หรือ ทำลายรัฐที่ฉายแววว่าจะเรื่องอำนาจอย่างเต็มที่ในทุกวิถีทาง

จอห์น เมียร์ซีเมอร์ ได้กล่าวถึงมหาอำนาจในคริสต์ศตวรรษที่ 21 ว่า หากจีนประสบความสำเร็จในทางเศรษฐกิจ ก็จะเป็นช่องทางในการขยายแสนยานุภาพทางทหารและการเป็นมหาอำนาจในภูมิภาค เนื่องจากการที่รัฐใดจะสามารถปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของตนเองได้ดีที่สุดนั้น แนวทางที่ดีที่สุด คือการเป็นมหาอำนาจ อย่างไรก็ตาม จีนยังอยู่ห่างไกลจากสถานการณ์เป็นมหาอำนาจของโลกและยังด้อยกว่าสหรัฐฯ ในทุกด้าน ในขณะที่สหรัฐฯ เองก็จะพยายามดำเนินการสกัดกั้นการขึ้นมามีอำนาจของจีนในทุกวิถีทาง เพื่อไม่ให้จีนมีพลังอำนาจที่ทัดเทียมกับตน โดยอาจออกมาในรูปของการกดดันในเรื่อง สิทธิมนุษยชน การเป็นประชาธิปไตยและการผลักดันให้จีนเข้าไปอยู่ในระบบเศรษฐกิจของโลกที่ต้องยอมปฏิบัติตามกฎเกณฑ์สากล นอกจากนี้ การที่จีนจะสามารถมีอำนาจครอบงำหรือมีอำนาจเหนือประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนั้นยังเป็นไปได้ยาก ทั้งนี้รัสเซีย ญี่ปุ่น อินเดีย เกาหลีใต้และเวียดนาม ต่างพยายามที่จะรักษาส่วนแบ่งของดุลอำนาจในภูมิภาคทั้งในกรณีการร่วมมือกับสหรัฐฯ และการดำเนินการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนด้วยตนเอง

หยาน ชู่ ตง กล่าวว่า ในห้วงที่ผ่านมาได้มีการแสดงความคิดเห็นและการประมาณการ โดยการใช้วิธีการที่หลากหลายเกี่ยวกับ ระยะเวลาในการขึ้นมาเป็นมหาอำนาจของโลกอย่างแท้จริงของจีน ทั้งนี้แต่ละประเทศอาจใช้เวลาในการขึ้นมาเป็นมหาอำนาจไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ถูกต้อง รวมทั้ง การคิดวางแผน ที่ถูกต้อง รอบคอบ ส่วนการพิจารณาพลังอำนาจของแต่ละชาติด้วยการคำนวณความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจนั้น ตั้งแต่ปี 1990 เป็นต้นมา นักวิชาการส่วนใหญ่มีความนิยมในการคิดค่า GDP แบบใช้อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราเป็นฐานในการคำนวณ ซึ่งการคำนวณด้วยวิธีการนี้ทำให้จีนถูกจัดให้มีความเข้มแข็งในทางเศรษฐกิจอยู่ในลำดับที่ 6 ในขณะที่การคำนวณค่า GDP แบบ PPP (Purchasing Power Parities) จะทำให้จีนอยู่ในลำดับที่ 3 ทั้งนี้ นักวิชาการจากสถาบันทางการศึกษาของประเทศต่างๆ นั้นต่างก็มีความเห็นที่แตกต่างกันไปเกี่ยวกับอันดับความเป็นมหาอำนาจของจีน ทั้งนี้เนื่องมาจากความแตกต่างของแนวทางในการพิจารณาสถานะความเป็นมหาอำนาจ โดยความแตกต่างนั้นเกิดมาจากสาเหตุ 2 ประการ คือ เหตุผลทางการเมือง และเหตุผลทางเทคนิคในการชี้วัด

เหตุผลทางด้านการเมือง มีผลทำให้เกิดการประเมินทั้งในส่วนที่สูงกว่าความเป็นจริง และต่ำกว่าความเป็นจริงรวมทั้งมีมุมมองทั้งในส่วนที่เป็นบวก และเป็นลบต่างกัน ตัวอย่างเช่น การประเมินที่เกินจริงด้านบวกที่เชื่อว่า จีนได้พัฒนาตนเองเข้าไปมีส่วนในการรับผิดชอบต่อความมั่นคง และสันติภาพของโลกมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เมื่อจีนประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจ ก็ทำให้เป็นที่คาดหวังของประเทศโลกที่ 3 ที่ต้องการให้จีนให้ความช่วยเหลือ อย่างไรก็ตามในด้านของการประเมินที่เกินจริงทางด้านลบ ระบุว่า จีนมีแนวโน้มของการเป็นภัยคุกคามต่อสังคมโลก โดยกล่าวว่าจีนมีพลังอำนาจเหนือญี่ปุ่นและกำลังท้าทายกับสหรัฐอเมริกา รวมทั้งกล่าวว่า ค่าใช้จ่ายทางทหารของจีนที่แท้จริงนั้น มีการปกปิดตัวเลขที่แท้จริง ทั้งนี้ หน่วยงานข่าวกรองกลางของสหรัฐฯ แจ้งว่าจีนมีค่าใช้จ่ายทางทหาร ในปี 2003 ถึง 60,000 ดอลลาร์ สหรัฐฯ

ส่วนเหตุผลทางการเมืองเชิงบวกที่ทำให้เกิดการประมาณการที่ต่ำกว่าความเป็นจริงนั้น คือการกล่าวว่า จีนต้องการพัฒนาเพื่อป้องกันตนเอง ให้รอดพ้นจากภัยคุกคาม อย่างไรก็ตาม การประมาณการที่ต่ำกว่าความเป็นจริงในด้านลบ เช่น ประชาชนจีนส่วนใหญ่ กล่าวว่าความไม่รู้จักจริงเกี่ยวกับศักยภาพที่แท้จริงของจีน อาจทำให้มหาอำนาจหนึ่งเดียวอย่างสหรัฐฯ ปฏิบัติต่อจีนอย่างแข็งกร้าวในฐานะคู่แข่งชั้น โดยบางส่วนเชื่อว่า สหรัฐฯ กำลังชุดหลุมพรางล้อมจีน ด้วยการกระตุ้นให้ไต้หวันเร่งประกาศเอกราช เพื่อให้จีนตกหลุมพรางด้วยการเร่งขยายประสิทธิภาพของกองทัพ

เหตุผลทางด้านเทคนิค การใช้วิธีการประเมินอย่างหลากหลาย เช่น มหาวิทยาลัยชิงหัวของปักกิ่ง ใช้วิธีการกำหนดหัวข้อในการประเมินจาก 8 รายการหลัก โดยมี 23 ตัวชี้วัด สถาบันวิชาการทางสังคมของจีน แบ่งออกเป็น 8 รายการหลัก 64 ตัวชี้วัด สถาบันวิชาการทางทหารของจีน แบ่งออกเป็น 7 รายการหลัก 29 ตัวชี้วัดระดับสอง และมากกว่า 100 ตัวชี้วัดระดับสาม ส่วนนักวิเคราะห์ของสถาบันความมั่นคงระหว่างประเทศของจีน แบ่งออกเป็น 7 รายการหลัก 115 ตัวชี้วัด สรุปได้ว่า ความแตกต่างเหล่านี้เกิดจากความแตกต่างของตัวชี้วัด โดยมีรากฐานมาจากความสลับซับซ้อน ความพิถีพิถัน และการขาดความเป็นเอกฉันท์เกี่ยวกับการกำหนด สถานภาพการเป็นมหาอำนาจของจีน

สถานภาพความเป็นมหาอำนาจนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบย่อยของพลังอำนาจของชาติ แต่ไม่ได้ตัดสินด้วยองค์ประกอบย่อยของพลังอำนาจของชาติ นอกจากนี้คุณค่ารวมของพลังอำนาจของชาติ ก็ไม่ได้พิจารณาถึงความแตกต่างสุทธิของขนาดขององค์ประกอบของพลังอำนาจของชาติระหว่างรัฐ แต่เน้นที่การมีประสิทธิภาพมากกว่า เมื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ที่เป็นสัดส่วนกับรัฐอื่น ตัวอย่างเช่น รัฐ A มีกำลังพล 100 คน ส่วนรัฐ B มีกำลังพล 102 คน รัฐ B มีกำลังมากกว่า รัฐ A เพียง 2 % ถือว่ามีความเท่าเทียมกัน แต่ถ้า รัฐ A มีกำลังพล 3 คน ส่วนรัฐ B มีกำลังพล 1 คน แม้รัฐ A มีกำลังพลมากกว่าเพียง 2 คน แต่มีศักยภาพสูงกว่า รัฐ B ถึง 200 % และมีแนวโน้มของชัยชนะถึง 3 เท่า ดังนั้นจึงต้องพิจารณาที่สัดส่วนด้วยมิใช่การวัดที่ปริมาณที่แตกต่างเพียงอย่างเดียว

หยาน ชู ตง ได้สรุปถึง ความสำคัญของการประเมินค่าพลังอำนาจของจีนไว้ว่าเวลา และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปทำให้จีนมีการพัฒนาพลังอำนาจของชาติเร็วกว่าประเทศอื่นๆ เนื่องจากการพัฒนาแบบซ้ำๆ จะทำให้พลังอำนาจของจีนอ่อนแอลงไปเรื่อยๆ ส่วนในด้านธรรมชาติของพลัง

อำนาจนั้น มักเป็นไปในลักษณะที่มีผู้ได้ประโยชน์ฝ่ายเดียว (Zero Sum Game) โดยจะไม่มีผู้ชนะ ทั้งคู่ในเวทีการเมืองโลก หากการก้าวขึ้นมาใช้อำนาจของจีนเกิดขึ้นได้จริง รัฐที่มีพลังอำนาจอยู่ก่อน จะด้อยอำนาจลง แต่มักจะมี ความหวงแหนต่ออำนาจ และมีการดำรงความพยายามในการรักษา ความได้เปรียบเอาไว้ ทั้งนี้หากรัฐใดสามารถเลื่อนฐานะเข้ามาใกล้เคียงกับมหาอำนาจเดิม ก็จะทำให้เกิด การเปลี่ยนแปลงต่อระเบียบโลกและการจัดสรรทรัพยากรใหม่ ดังนั้น หลักการ ในเรื่อง Zero Sum Game จึงชี้ให้เห็นถึงความยากลำบากของจีนในการก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจของโลก นอกจากนี้ หยาน ชู ตง ยังเห็นว่า จีนเป็นเพียงมหาอำนาจในภูมิภาคเท่านั้น โดยที่สหรัฐฯเป็น มหาอำนาจของ โลกเพียงหนึ่งเดียว อย่างไรก็ตามจีนอาจร่วมมือกับสหภาพยุโรปซึ่งถือเป็นมหาอำนาจในภูมิภาค เหมือนกับจีน เพื่อทำการสั่นคลอนพลังอำนาจของสหรัฐฯได้ในอนาคต

สำหรับการเปลี่ยนแปลงสถานะของอำนาจนั้นเนื่องจาก ความคิดเห็นในเรื่อง องค์ประกอบของพลังอำนาจที่แตกต่างกันอย่างเช่น มาฮาน กล่าวไว้ว่า Hard Power มีองค์ประกอบ ย่อยอยู่ 6 ประการ ส่วน มอเคนทาว กล่าวไว้ว่า Hard Power มีองค์ประกอบย่อย 9 ประการ ด้าน เรย์ ไคลน์ กล่าวไว้ว่า มี 5 ประการ อย่างไรก็ตาม นักวิชาการส่วนใหญ่ ได้ใช้ สมการของ ไคลน์ ในการคำนวณหาพลังอำนาจของชาติ ทั้งนี้ หยาน ชู ตง เชื่อว่า หลักการของไคลน์ไม่ใช่ข้อสรุปใหม่ แต่อย่างไรก็ตามหลักการดังกล่าวมีการแบ่งแยก Soft Power และ Hard Power อย่างชัดเจน มากกว่า ความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปแก้มการ อย่างไรก็ตามมีหลายคนเข้าใจผิดว่า พลังอำนาจรวมของชาติ เกิดจากการรวมผลลัพธ์ที่ได้จากการแก้มการ โดยแท้จริงแล้ว ไคลน์ ทำให้ทราบว่า Soft Power มีความสำคัญไม่น้อยกว่า Hard Power หากอำนาจด้านใดด้านหนึ่งเป็นศูนย์ พลังอำนาจอีกด้านหนึ่ง ก็จะไม่มีเกิดขึ้นเลย

ในด้านโครงสร้างพลังอำนาจของชาติ หยาน ชู ตง สรุปว่า ประกอบด้วยปัจจัยหลัก 3 ประการ คือ การเมือง เศรษฐกิจ การทหาร โดยปัจจัย ทั้ง 3 ประการนี้ จะมีผลต่อพลังอำนาจ ของชาติในภาพรวมและจะมีผลจากรัฐหนึ่งไปยังอีกรัฐหนึ่ง ทั้งนี้ในคริสต์ศตวรรษ ที่ 21 อาจกล่าว ได้ว่าเยอรมัน และญี่ปุ่น มีพลังอำนาจทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าพลังอำนาจทางการเมืองและการทหาร พลังอำนาจทางทหารของรัสเซีย แข่งขันทัดเทียมกับพลังอำนาจทางเศรษฐกิจ ส่วนสหรัฐฯ จีน ฝรั่งเศสและอังกฤษ มีความสมดุลของพลังอำนาจของชาติในภาพรวม โดยอาจกล่าวได้ว่า ความสมดุลของปัจจัยทั้ง 3 ประการดังกล่าวจะทำให้เกิดความได้เปรียบในการปฏิสัมพันธ์กับนานา ประเทศ ทำให้ จีน เป็นมหาอำนาจในภูมิภาคที่เหนือกว่าฝรั่งเศส อังกฤษ รัสเซีย ญี่ปุ่น เยอรมัน และ อินเดีย

หยาน ชู ตง เสนอว่าไม่ควรพิจารณา ค่าตัวเลขของพลังอำนาจของชาติในแต่ละสาขา เนื่องจากไม่สามารถหาค่าที่ถูกต้องได้ แต่ควรพิจารณาสาระสำคัญของพลังอำนาจของชาติในภาพรวม คือทำให้เหมือนกับเทอร์โมมิเตอร์ โดยชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิในภาพรวม แต่ไม่ จำเป็นต้องบอกถึงสาเหตุที่ทำให้อุณหภูมิเปลี่ยน นอกจากนี้ หยาน ชู ตง ยังได้แนะนำให้ใช้ความรู้ ทั่วไปในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาเป็นพื้นฐานในการพิจารณากำหนด พลังอำนาจของชาติ ด้วย โดยไม่จำเป็นต้องใช้ตัวชี้วัดที่มีความสลับซับซ้อนแต่อย่างใด ทั้งนี้สามารถสรุปได้ว่า พลังอำนาจ ของชาติจีน ยังไม่ถึงขั้นการเป็นมหาอำนาจของโลกและเป็นได้เพียงมหาอำนาจในภูมิภาคในระดับ เดียวกันกับ ญี่ปุ่น รัสเซีย อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน และอินเดียเท่านั้น อย่างไรก็ตามควรจะต้อง

พิจารณา จุดแข็ง จุดอ่อน ขององค์ประกอบอื่นๆ ของพลังอำนาจของชาติด้วย เช่น ปริมาณการใช้จ่ายทางทหารของมหาอำนาจในภูมิภาคต่างๆ การครอบครองครองหัวรบนิวเคลียร์ ขนาดของกองทัพ และพลังอำนาจทางการเมืองประกอบเข้าไปด้วย เนื่องจากจีน รัสเซีย อังกฤษและฝรั่งเศสเป็นสมาชิก คณะมนตรีความมั่นคงถาวรแห่งสหประชาชาติซึ่งทำให้ญี่ปุ่นและเยอรมันต้องลงไปและหากรวมพลังอำนาจด้านเศรษฐกิจเพิ่มเติมเข้าไปแล้ว จากข้อมูลของ ธนาคารโลก ที่คำนวณค่า GDP ทั้งโดยระบบ PPP และระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราปรากฏผลว่า ญี่ปุ่น จีนและเยอรมันเป็นกลุ่มที่มีเศรษฐกิจเข้มแข็ง คือมี GDP มากกว่า 2 ล้าน ล้าน ดอลลาร์สหรัฐ

ส่วนความเห็นที่กล่าวว่า Soft Power มีความสำคัญเท่ากับ Hard Power นั้น สามารถชี้ให้เห็นถึงคุณลักษณะเฉพาะของพลังอำนาจที่เกิดจากความสัมพันธ์กันของ Soft Power กับ Hard Power จากพลังอำนาจของจีนและสหรัฐฯได้ว่า ในปี 2002 จีนด้อยกว่าอเมริกามาก ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การทหารโดยจีนมีหัวรบนิวเคลียร์ เพียงแค่ 5.3 % ของสหรัฐฯ (สหรัฐฯมีหัวรบนิวเคลียร์ ประมาณ 7,600 หัวรบ) นอกจากนี้จีนยังมีค่าใช้จ่ายด้านการทหารเพียง 26 % ของสหรัฐฯ ส่วนทางด้านเศรษฐกิจ นั้น ในปี 2003 จีนมี GDP เพียง 13 % ของสหรัฐฯส่วนขีดความสามารถในการนำเข้าทางการเมืองให้บุคคลหรือประเทศเป้าหมายปฏิบัติตามนั้น หากเป็นการดำเนินการภายในประเทศ จีนมีประสิทธิภาพมากกว่า แต่ในประชาคมระหว่างประเทศ สหรัฐฯมีประสิทธิภาพในการนำเข้าได้มากกว่า อย่างไรก็ตามช่องทางนี้ได้ถูกกลดลงจากความก้าวหน้าในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและการทหารของจีน

หยาน ชู่ ตง ได้สรุปว่าปัจจัยทางการเมือง คือ การตัดสินใจสถานการณ์ทางอำนาจของจีน โดยปัจจัยทางการเมือง จะมีผลทำให้ประเทศเกิดการล่มสลายหรืออยู่ในภาวะไม่มั่นคง ได้เร็วที่สุด ทั้งนี้ตั้งแต่การก่อตั้งประเทศใหม่ เมื่อ ปี 1949 จีนได้ผ่านพัฒนาการที่มี ความรุ่งเรือง จำนวน 4 ครั้ง คือ ช่วงสงครามเกาหลีในปี 1950 – 1958, ช่วงปี 1964 – 1965, การปฏิรูประบบเศรษฐกิจในยุคเติ้ง เสี่ยว ผิงในปี 1978 – 1988 และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจภายหลังเหตุการณ์ เทียนอันเหมิน – ปัจจุบัน ส่วนห้วงของความตกต่ำนั้นมีจำนวน 3 ครั้ง คือ ห้วงปี 1959 - 1965 เป็นช่วงตกต่ำจากขบวนการต่อต้านฝ่ายขวา โดยรัฐบาลได้กำหนดนโยบายพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจหลักๆ 2 ประการ คือ นโยบายก้าวกระโดดไกล และ นโยบาย คอมมูนประชาชน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง และก่อให้เกิดวิกฤติเศรษฐกิจในที่สุด ส่วนความตกต่ำเป็นครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในห้วงปี 1966 – 1976 อันเป็นผลมาจากการปฏิวัติวัฒนธรรมทำให้จีนจมดิ่งสู่ความสับสนวุ่นวายทางการเมืองและรัฐบาลขาดประสิทธิภาพในการบริหารงาน ส่วนความตกต่ำครั้งที่ 3 เกิดขึ้นในห้วงปี 1990-1996 เป็นห้วงภายหลังเหตุการณ์รุนแรง ที่ จัตุรัส เทียนอันเหมิน

ไมเคิล พิตซิมอนส์ กล่าวว่า ตั้งแต่ห้วงหลังสงครามเย็นเป็นต้นมา การวางแผนทางด้านยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับความมั่นคงของชาตินั้นเป็นไปด้วยความยากลำบาก โดยปัญหาหลัก คือ ความไม่แน่นอนอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ความไม่แน่นอนดังกล่าวทำให้ต้องทำการวางแผนอย่างอ่อนตัว นอกจากนี้ยังทำให้นักยุทธศาสตร์ เกิดการหวาดระแวงและระมัดระวังในการทำนายเหตุการณ์ในอนาคต โดยจะเกรงว่าอาจมีความผิดพลาด จึงมีการวางแผนในลักษณะป้องกันความเสี่ยงในทุกแนวทางที่อาจเป็นไปได้ไว้ก่อน ทั้งนี้หากมีความเชื่อมั่นเกี่ยวกับการทำนายมากเกินไป

ก็จะทำให้เกิดการเตรียมการปฏิบัติเพื่อรองรับสถานการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเป็นอย่างดี แต่ในความเป็นจริงสถานการณ์ดังที่คาดไว้อาจไม่เกิดขึ้นโดยสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงกลับไม่มีการทำนายหรือคาดการณ์ไว้ ดังนั้น การวางแผนยุทธศาสตร์จึงไม่ควรที่จะพิจารณาเพียงแค่ แนวโน้มของภัยคุกคามหรือ สิ่งที่ทำลายความมั่นคงเท่านั้น แต่ควรพิจารณาถึง ปัจจัยทั้งหมด รวมทั้งต้องมีความชัดเจนแน่นอน ความเข้าใจง่ายและแนวโน้มความน่าจะเป็น นอกจากนี้ผลประโยชน์สำคัญของการกำหนดแนวทางในการปฏิบัตินั้น ไม่จำเป็นว่าจะต้องสามารถคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคตได้ถูกต้องมากกว่า แต่จะต้องมีความชัดเจนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้สำหรับการตัดสินใจที่ยากลำบากในแต่ละสาขาของยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในอนาคตได้

ยุทธศาสตร์ชาติไทยและการพิจารณาจุดยืนในการวางตัว

จากการที่พลังอำนาจของชาติซึ่งเป็นผลรวมของศักยภาพและขีดความสามารถของชาติจะเป็นกรอบในการกำหนดทิศทางและหนทางปฏิบัติว่าประเทศชาติจะประยุกต์ใช้พลังอำนาจของชาติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามนโยบายด้านการต่างประเทศ นำไปสู่การพิจารณาจุดยืนในเวทีการเมืองระหว่างประเทศและออกแบบยุทธศาสตร์ชาติ

ตารางที่ 2-4 พัฒนาการของการจัดระเบียบโลกโดยมหาอำนาจแต่ละยุค

ระเบียบโลก	วิกฤตการณ์ของโลก
Mercantilism	Industrial Revolution → Production Crisis
Liberalism	Interwar → The Great Depression
Keynesian School	1970 American Decline → Stagflation
Neoliberalism	Covid-19 Pandemic → Russian Ukraine War
The oncoming world power	(China & U.S. Competition)

ที่มา : จักรี ไชยพินิจ. “การบรรยาย แนวคิด ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับความมั่นคง หลัสูตร วปอ. รุ่นที่ 65, 14 พ.ย. 65”

จากการแข่งขันและโต้ตอบกันทางยุทธศาสตร์ระหว่างชาติมหาอำนาจอย่างเข้มข้นทั้งทางที่ปกปิดและเปิดเผยอย่างต่อเนื่องของจลาจลความขัดแย้งเนื่องจากปัญหาของการทำนายนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในการวิเคราะห์ข่าวสารและบทบาทของการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ ทั้งนี้ หากพิจารณาคำกล่าวของ เคลลาทซ์ เซวิตต์ ที่ได้ระบุว่ารายงานข่าวในสนามรบนั้นมักมีความคลาดเคลื่อนอยู่เสมอโดยส่วนใหญ่มักไม่เป็นความจริงและไม่แน่นอน ฉะนั้นจึงไม่สามารถที่จะตัดสินใจความไม่แน่นอนด้วยการใช้ประสบการณ์ ไมเคิล พิตซิมอนส์ ได้เสนอว่า ควรใช้แนวทางการคำนวณความ

น่าจะเป็นเข้ามาประกอบด้วย เนื่องจากการประมาณการหรือการคาดคะเนเหตุการณ์นั้นอย่างน้อยจะต้องดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง 3 ประการ คือ

1. การสันนิษฐานตามการศึกษาในเรื่องประวัติศาสตร์ในการแสวงข้อเท็จจริง ซึ่งจะนำไปสู่การตั้งสมมติฐานที่ชัดเจนรวมทั้ง การกำหนดปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการระบุถึงความเกี่ยวเนื่อง สอดคล้อง
2. การพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องทำให้เกิดการมองเห็นภาพหนทางปฏิบัติที่ควรดำเนินการ
3. การพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมและการปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติรวมทั้งการบริหารความเสี่ยง

ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนแม่บทที่เกี่ยวข้อง

1. ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)

เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทย โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 65 บัญญัติให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่างๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมาย ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ภายในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ย่อย ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

2. ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านความมั่นคง

มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ คือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข” เน้นการบริหารจัดการสถานะแวดล้อมของประเทศให้มีความมั่นคง ปลอดภัย เอกရာช อธิปไตย และมีความสงบเรียบร้อยในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติสังคม ชุมชน มุ่งเน้นการพัฒนาคน เครื่องมือเทคโนโลยี และระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ให้มีความพร้อมสามารถรับมือกับภัยคุกคามและภัยพิบัติได้ทุกรูปแบบและทุกระดับความรุนแรงควบคู่ไปกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบันและที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ใช้กลไกการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการทั้งกับส่วนราชการ ภาคเอกชน ประชาสังคม และองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ รวมถึงประเทศเพื่อนบ้านและมิตรประเทศทั่วโลกบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการดำเนินการของยุทธศาสตร์ชาติด้านอื่น ๆ ให้สามารถขับเคลื่อนไปได้ตามทิศทางและเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งหนึ่งในเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง คือ ประเทศไทยมีบทบาทด้านความมั่นคงเป็นที่ชื่นชมและได้รับการยอมรับโดยประชาคมระหว่างประเทศ

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงประเด็นการต่างประเทศ

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นความมั่นคงถือเป็นกรอบแนวทางการดำเนินการหลักที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทางในภาพรวมที่เป็นรูปธรรมชัดเจนในระยะ 20 ปี ตามที่ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงได้กำหนดเอาไว้ ซึ่งก็คือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข” โดยหนึ่งในเป้าหมายสำคัญคือประเทศไทยมีบทบาทด้านความมั่นคงเป็นที่ชื่นชมและได้รับการยอมรับโดยประชาคมระหว่างประเทศ

ปัจจุบันโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจจากการค้าเสรีและความเชื่อมโยงทั้งด้านการขนส่งและเทคโนโลยีได้นำไปสู่การแข่งขันเพื่อส่งออกสินค้าและการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศอย่างเข้มข้น รวมถึงมีการรวมกลุ่มเศรษฐกิจใหม่ๆ เพื่อส่งเสริมการค้าและการลงทุนระหว่างกันมากขึ้น อาทิ การรวมตัวทางเศรษฐกิจของอาเซียนได้ทำให้การค้าขาย ลงทุน และบริการระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกันเองขยายตัว ในขณะเดียวกัน ยังมีสภาพแวดล้อมและความท้าทายที่สำคัญที่ประเทศไทยเผชิญอยู่และยังคงต้องเผชิญต่อไปในระยะยาวข้างหน้า อาทิ การดำเนินนโยบายต่างประเทศมีความซับซ้อนมากขึ้น อย่างไรก็ตามจุดแข็งของการต่างประเทศของไทยคือการที่ประเทศไทยเป็นประเทศสายกลางเข้าได้กับทุกฝ่ายและมีประวัติศาสตร์ด้านการต่างประเทศที่เข้มแข็ง ทั้งนี้ เพราะการต่างประเทศของไทยให้ความสำคัญกับแนวทางที่ปฏิบัติได้จริงหรือสอดคล้องกับความเป็นจริง และเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติเรื่อยมา นอกจากนี้ไทยยังมีบทบาทด้านการทูตที่เน้นความร่วมมือในภูมิภาค โดยเป็นผู้ร่วมผลักดันการก่อตั้งอาเซียนและกรอบความร่วมมือระดับอนุภูมิภาค และภูมิภาคอื่นๆ รวมทั้งมีบทบาทความรับผิดชอบต่อประชาคมระหว่างประเทศ มีท่าทีที่สร้างสรรค์และมีหลักการในกรอบสหประชาชาติอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันไทยเป็นศูนย์กลางที่ตั้งของสำนักงานสหประชาชาติในภูมิภาคด้วย รวมถึงการที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยมีลักษณะเชิงยุทธศาสตร์ที่ประเทศไทยมีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านมากที่สุด ในภูมิภาคอาเซียนและอยู่ตรงศูนย์กลางของภูมิภาครวมทั้งเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างมหาสมุทรอินเดีย และมหาสมุทรแปซิฟิก ดังนั้น ไทยจึงมีศักยภาพในการเป็นหนึ่งในศูนย์กลางการค้า การลงทุน การคมนาคม และโลจิสติกส์ในภูมิภาคเอเชีย และเป็นจุดเชื่อมโยงที่สำคัญในภูมิภาค ซึ่งรวมถึงการเป็นประตูสู่เอเชียที่สำคัญแห่งหนึ่ง

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ประเด็นการต่างประเทศ จึงได้กำหนดให้ไทยมีความพร้อมและมีบทบาทเชิงรุกอย่างสร้างสรรค์เพื่อเป็นผู้เล่นสำคัญในเวทีโลก และมีความร่วมมือกับนานาชาติในลักษณะที่จะเกื้อหนุนต่อความก้าวหน้าในทุกๆ ด้านของไทย และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประชาคมโลกโดยรวม ประกอบด้วย 5 แผนย่อย โดยหนึ่งในนั้นคือแผนย่อยด้านความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ มีเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นหนึ่งในศูนย์กลางทางการค้า การลงทุน การบริการ และความเชื่อมโยงในภูมิภาคเอเชีย โดยมีระบบเศรษฐกิจที่เน้นนวัตกรรมดีขึ้น มีตัวชี้วัด ได้แก่ ระดับความสัมพันธ์และความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ ความเชื่อมโยง และนวัตกรรมในกรอบทวิภาคี ภูมิภาค และพหุภาคี (อาทิ จำนวนโครงการ/ความร่วมมือ/ความตกลง) โดยมีปัจจัยสู่ความสำเร็จ ได้แก่ ความเชื่อมโยงทางกายภาพและกฎระเบียบ การลดระดับการกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศ การขยายความร่วมมือระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจ ความเชื่อมั่นของต่างประเทศที่มีต่อมาตรฐานสินค้า

และบริการของไทย และการเป็นระบบเศรษฐกิจนวัตกรรมที่มีความพร้อมด้านแรงงานฝีมือและการวิจัยและพัฒนา เป็นต้น

3. แผนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ (ฉบับปรับปรุง)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหมวด 16 การปฏิรูปประเทศได้บัญญัติให้มีการปฏิรูปประเทศ โดยพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. 2560 กำหนดให้การจัดทำแผนการปฏิรูปประเทศต้องสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติจึงได้มีการปรับปรุงแผนการปฏิรูปประเทศ เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติโดยแผนการปฏิรูปประเทศมี 13 ด้าน

แผนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ มีเป้าประสงค์เพื่อยกระดับศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยหนึ่งในกิจกรรมปฏิรูปประเทศที่สำคัญที่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ คือ การเป็นศูนย์กลางด้านการค้าและการลงทุนของไทยในภูมิภาค

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจอย่างมาก ทั้งในด้านการค้า การลงทุน การท่องเที่ยวและบริการ โดยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันประเทศไทยได้ใช้ศักยภาพและข้อได้เปรียบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านตำแหน่งที่ตั้งของประเทศที่อยู่ใจกลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) และเชื่อมกับตลาดสำคัญอย่างจีนและอินเดีย ซึ่งทำให้ได้เปรียบในเรื่องของการค้าและการขนส่งระหว่างประเทศไปยังตลาดต่างๆ อย่างมาก ศักยภาพในด้านการผลิตและการลงทุน เช่น การเป็นศูนย์กลางการผลิตยานยนต์แห่งเอเชีย และการเป็นศูนย์กลางด้านอาหารของโลก ศักยภาพด้านโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมจะปรับเปลี่ยนรองรับการลงทุนในอุตสาหกรรมแห่งอนาคต และพร้อมที่จะเชื่อมโยงกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาค รวมทั้งด้านสถาบันการเงินของไทยที่มีเสถียรภาพสร้างความน่าเชื่อถืออย่างมากต่อนักลงทุนต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในตลาดเงินของไทย และประเทศไทยได้ใช้ศักยภาพเหล่านี้ในการก้าวผ่านความเปลี่ยนแปลงและวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกอย่างมั่นคง

ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจของโลกได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงทั้งจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และการแข่งขันทางเศรษฐกิจในเวทีโลกที่ทวีความเข้มข้น สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการรับมือของประเทศต่าง ๆ ในการรักษาความมั่นคงและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจภายในประเทศ และส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุนต่างชาติที่ต้องการตลาดหรือแหล่งลงทุนที่มีความมั่นคง ซึ่งปัจจุบันมีหลายธุรกิจและอุตสาหกรรมเริ่มพิจารณาหาพื้นที่ใหม่ที่สามารถตอบสนองความต้องการทางธุรกิจ โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางการค้าและการลงทุนจากความได้เปรียบของประเทศไทยและความต้องการของนักลงทุนต่างชาติ ประเทศไทยจึงควรใช้โอกาสนี้ในการเร่งวางยุทธศาสตร์เชิงรุกเพื่อผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านการค้าและการลงทุนเชื่อมโยงการลงทุนของไทยในต่างประเทศเพื่อการยกระดับประเทศไปสู่ประเทศพัฒนาแล้ว อย่างไรก็ตามประเทศไทยยังมีข้อจำกัดในหลายๆ ด้าน เช่น การให้สิทธิประโยชน์ที่ดึงดูดต่อการลงทุนที่เทียบกับประเทศคู่แข่ง กฎระเบียบต่าง ๆ ที่ยังเป็นอุปสรรค การส่งเสริมและพัฒนาหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้ก้าวสู่ความเป็นสากลและทันสมัยมากยิ่งขึ้น การอำนวยความสะดวกของการประกอบธุรกิจในประเทศ เป็นต้น ดังนั้น จึงจำเป็น

ต้องมีการส่งเสริมและปรับปรุงกฎระเบียบต่างๆ ที่จะสามารถเอื้อให้เกิดการพัฒนาต่อยอดได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้ง สร้างสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนเพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านการค้าและการลงทุน

ทั้งนี้ ประเด็นสำคัญที่ต้องขับเคลื่อนในการปฏิรูปด้านการเป็นศูนย์กลางด้านการค้าและการลงทุนของไทยในภูมิภาค เช่น การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเป็นศูนย์กลางด้านการค้าและการลงทุนในภูมิภาค เพื่อผลักดันให้ประเทศไทยอยู่ในห่วงโซ่มูลค่าโลก (Global Value Chain) ไปพร้อมกับการดึงดูดการลงทุน จากต่างประเทศ โดยสนับสนุนการแสวงหาประโยชน์จากการเปิดเสรีทางการค้าและบริการ โดยมีการปรับปรุงกระบวนการ/ขั้นตอนการเปิดเสรีอย่างเป็นระบบในเชิงรุก โดยเฉพาะในสาขาสำคัญที่ไทยมีศักยภาพ รวมถึงให้มีการทบทวนประเภทธุรกิจตามบัญชีแนบท้ายพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 โดยเร่งรัดให้มีการพิจารณาทบทวนการออกกฎกระทรวงกำหนดธุรกิจบริการที่ไม่ต้องขออนุญาตในการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการลงทุนประกอบธุรกิจในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก และเป็นการสนับสนุนแนวทางการเปิดเสรีภาคบริการให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เป็นต้น

4. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560- 2564)

การพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560- 2564) ยังอยู่ในช่วงเวลาของการปฏิรูปประเทศเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานหลายด้านที่สั่งสมมานานท่ามกลางสถานการณ์โลก ที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นช่วงจังหวะเวลาสำคัญที่ประเทศไทยยังจะต้องผลักดันให้การค้าการลงทุนระหว่างประเทศขยายตัวต่อเนื่อง และเป็นแรงขับเคลื่อนการพัฒนาที่สำคัญควบคู่ไปกับการส่งเสริมลงทุนและเศรษฐกิจภายในประเทศ โดยยังมีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจด้านการค้าและการลงทุน และการร่วมมือกับมิตรประเทศเพื่อการพัฒนาให้ขยายวงกว้างขึ้นทั้งในรูปของความตกลงทวิภาคี กรอบพหุภาคีต่างๆ ควบคู่กับการผลักดันให้ความเชื่อมโยงในอนุภูมิภาคและภูมิภาคมีความสมบูรณ์มากขึ้น รวมทั้งการดำเนินยุทธศาสตร์เชิงรุกในการส่งเสริมการลงทุนของไทยในภูมิภาค กรอบแนวความร่วมมือระหว่างประเทศในทุกระดับดังกล่าวจะเป็นประตูแห่งโอกาสของประเทศไทยในการใช้จุดเด่นในเรื่องที่ตั้งเชิงภูมิศาสตร์ให้เกิดผลเต็มที่ และสามารถจะพัฒนาไปสู่การเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการค้าที่สำคัญแห่งหนึ่งของภูมิภาค ดังนั้น แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จึงให้ความสำคัญกับการผลักดันให้ความเชื่อมโยง ด้านกฎระเบียบ และในเชิงสถาบันระหว่างประเทศ มีความคืบหน้าและชัดเจนในระดับปฏิบัติการ และในแต่ละจุดเชื่อมโยงระหว่างประเทศ ควบคู่กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชิงกายภาพที่ต้องเชื่อมโยงเครือข่ายภายในประเทศและต่อเชื่อมกับประเทศเพื่อนบ้าน ในขณะเดียวกันก็ต้องเตรียมความพร้อมเพื่อให้ประเทศไทยเป็นประตูไปสู่ภาค ตะวันตกและตะวันออกของภูมิภาคเอเชีย

ความร่วมมือระหว่างประเทศที่จะเป็นแนวทางการพัฒนาสำคัญสำหรับประเทศไทย ในช่วงต่อจากนี้ไป เป็นความร่วมมือทางการค้าและการลงทุนทางเศรษฐกิจ ความร่วมมือ เพื่อการพัฒนาทางสังคม สิ่งแวดล้อม และความร่วมมือด้านความมั่นคงในมิติต่างๆ ในทุกกรอบความร่วมมือ

ทั้งระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และระดับโลก ทั้งการผลักดันให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ จากกรอบความร่วมมือทวิภาคีและพหุภาคีที่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน และการทำข้อตกลงใหม่ๆ ในระยะต่อไปภายใต้แนวคิดการค้าเสรีและการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากกรอบความร่วมมือของอาเซียนกับหุ้นส่วนการพัฒนาในอาเซียน ทั้งนี้โดยส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในทุกด้านให้เป็นบทบาทที่สร้างสรรค์ของประเทศไทย และการสนับสนุนการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำในอนุภูมิภาคและในภูมิภาค การขับเคลื่อนการพัฒนาภายใต้กรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน(Sustainable Development Goals : SDGs) รวมทั้งการนำกฎเกณฑ์ระเบียบปฏิบัติและมาตรฐานสากลทั้งในด้านคุณภาพสินค้าและบริการ สิทธิแรงงาน ความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ความมั่นคง ความโปร่งใส และอื่นๆ มาเป็นแนวปฏิบัติและ บังคับใช้สำหรับประเทศไทย

ทั้งนี้ การพัฒนาภายใต้แผนพัฒนา ฉบับที่ 12 เป็น 5 ปีแรกของการขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) สู่การปฏิบัติ

5. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-570)

เป็นแผนพัฒนา ฉบับแรกที่เริ่มต้นกระบวนการร่างกรอบแผนภายใต้ ยุทธศาสตร์ชาติ และจะมีผลในการใช้เป็นกรอบเพื่อกำหนดแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนปฏิบัติการในช่วง 5 ปีที่สองของยุทธศาสตร์ 20 ปี โดยในการกำหนดทิศทางการพัฒนา ประเทศในระยะของแผนพัฒนา ฉบับที่ 13 ประเทศไทยต้องวางรากฐานและเตรียมความพร้อม เพื่อรับมือกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากในและนอกประเทศ รวมทั้งผลกระทบสืบ เนื่องจากการแพร่ระบาดของ โรคโควิด-19 การกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะของ แผนพัฒนา ฉบับที่ 13 จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อพลิกโฉมประเทศไทยสู่ “สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้าง มูลค่าอย่างยั่งยืน” โดยเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว แผนพัฒนา ฉบับที่ 13 จึงได้กำหนด หมายเหตุการพัฒนา 13 ประการ เพื่อบ่งบอกสิ่งที่ประเทศปรารถนาจะ “เป็น” มุ่งหวังจะ “มี” หรือ ต้องการจะ “ขจัด” เพื่อพลิกโฉมประเทศไทย “สู่สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” ซึ่งมีที่มาจากการประเมินโอกาสและความเสี่ยงของไทยในการพัฒนาประเทศภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ ชาติ โดยได้กำหนดให้เรื่องไทยเป็นประตูการค้าการลงทุนและยุทธศาสตร์ทางโลจิสติกส์ที่สำคัญ ของภูมิภาคเป็นหมายเหตุที่ 5 และได้ระบุถึงสิ่งสำคัญที่จะต้องดำเนินการ อาทิ ไทยจะต้องลงทุน เพื่อชดเชยผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และไทยจะต้องเร่งจัดทำ ข้อตกลงเขตการค้าเสรีที่จะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มมูลค่าการค้าและการลงทุนให้กับประเทศ ซึ่งไทยควรเร่งการเจรจาเปิดความตกลงการค้าเสรีกับประเทศพันธมิตรให้กว้างขวาง โดยเฉพาะความ ตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Comprehensive and Progressive Trans-Pacific 11 Partnership : CPTPP) สหภาพยุโรป สหราชอาณาจักร และอื่นๆ เพื่อไม่ให้ภาคการผลิตและบริการ ไทยเสียเปรียบประเทศอื่นๆ รวมถึงให้ได้เงื่อนไขที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการ ของประเทศ และให้มีการจัดตั้งกองทุนป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากข้อตกลงความร่วมมือ ทาง เศรษฐกิจ ตลอดจนควรมุ่งขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศที่สามารถเป็นแหล่ง องค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่ไทยต้องการในการยกระดับอุตสาหกรรม เป้าหมาย ทั้งนี้ หมายเหตุที่ 5 ได้กำหนดให้เรื่องการพัฒนาความสัมพันธ์ทางการค้าและการลงทุน

เป็นกลยุทธ์ย่อยที่จะต้องดำเนินการ โดยให้ผลักดันและเพิ่มเติมกรอบความร่วมมือข้อตกลงเขตการค้าเสรีที่สำคัญ

6. สรุปความเชื่อมโยงของยุทธศาสตร์ชาติ และแผนแม่บทที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการจัดทำความตกลงการค้าเสรีเพื่อนำไทยไปสู่การเป็นศูนย์กลางการค้าการลงทุนในภูมิภาค

เนื่องจากหนึ่งในเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง คือ ให้ประเทศไทยมีบทบาทเป็นที่ขึ้นชมและยอมรับโดยประชาคมระหว่างประเทศ โดยในแผนย่อยของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง มีเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นหนึ่งในศูนย์กลางทางการค้า การลงทุน การบริการ และความเชื่อมโยงในภูมิภาคเอเชีย โดยกำหนดตัวชี้วัด หรือค่าเป้าหมายจากการเพิ่มระดับความสัมพันธ์ จำนวนความร่วมมือ หรือความตกลงทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ผ่านการเร่งเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreement : FTA-เอฟทีเอ) เนื่องจากเอฟทีเอ มีเป้าหมายเพื่อลด และยกเลิกอุปสรรคทางการค้า ทั้งมาตรการภาษี และที่ไม่ใช่ภาษี ตลอดจนอำนวยความสะดวกด้านการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศสมาชิก ซึ่งจะช่วยสร้างแต้มต่อทางการค้าและเสริมสร้างศักยภาพทางการแข่งขันให้กับสินค้าและบริการของไทย ในตลาดที่ไทยมีเอฟทีเอด้วย ตลอดจนยกระดับความน่าสนใจทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ดึงดูดการย้ายฐานการผลิตและลงทุนสู่ประเทศ ดังนั้น จึงถือได้ว่าการจัดทำเอฟทีเอเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ประเทศไทยบรรลุเป้าหมายเป็นหนึ่งในศูนย์กลางทางการค้าการลงทุนในภูมิภาค

แนวคิด และทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ

การค้าระหว่างประเทศ (International Trade) หมายถึง การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าหรือบริการระหว่างบุคคลซึ่งอยู่กันคนละประเทศ โดยทั่วไปแล้วแต่ละประเทศจะมีฐานะเป็นทั้งประเทศผู้นำสินค้าเข้า และประเทศผู้ส่งสินค้าออก ซึ่งการค้าระหว่างประเทศเป็นกิจกรรมที่สำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศอย่างยิ่ง เพราะปริมาณการนำเข้าหรือส่งออก ซึ่งสินค้าของประเทศหนึ่งบ่งบอกถึงความมั่นคงและมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของประเทศนั้น

รูปแบบและลักษณะการค้าระหว่างประเทศได้รับแนวความคิดมาจากนักเศรษฐศาสตร์ในแต่ละยุคสมัย ซึ่งมีหลายทฤษฎีด้วยกันที่พยายามจะอธิบายกิจกรรมเกี่ยวกับการค้า การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการระหว่างประเทศ ตลอดจนการที่ประเทศหนึ่งๆ ไม่ผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดด้วยตนเอง นับตั้งแต่ลัทธิพาณิชย์นิยม ทฤษฎีคลาสสิก ทฤษฎีนีโอคลาสสิก และวิวัฒนาการต่อมาจนเป็นทฤษฎีสมัยใหม่ ดังนี้

ลัทธิพาณิชย์นิยม (Mercantilism)

ลัทธิพาณิชย์นิยมเกิดขึ้นระหว่างศตวรรษที่ 17 และ 18 โดยลัทธิฯ นี้เชื่อว่าโลหะเงินและทองคำเป็นทรัพย์สินที่จะสร้างความมั่นคงให้กับประเทศ และการได้มาซึ่งโลหะเงินและทองคำนั้น จะมาจากการค้าระหว่างประเทศ ดังนั้นการทำให้การค้าของประเทศเกินดุลจะทำให้โลหะและเงินไหลเข้าสู่ประเทศมากขึ้น อันจะช่วยกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้ขยายตัวและเจริญก้าวหน้าสร้างความมั่งคั่งและนำไปสู่การเป็นประเทศมหาอำนาจในที่สุด และเพื่อให้ประเทศเกินดุลทางการค้า

และมีความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ ทำให้รัฐบาลต้องเข้ามาบีบบทบาทช่วยเหลือเอกชนของประเทศตนในการทำการค้ากับประเทศอื่นๆ เกิดการกีดกันการนำเข้าโดยดำเนินนโยบายและมาตรการต่างๆ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนภาคธุรกิจของตนเองให้มีความได้เปรียบในการค้า ซึ่งการค้าระหว่างประเทศภายใต้แนวคิดนี้ไม่ขยายตัวเท่าที่ควร เนื่องจากมีการกีดกันทางการค้าซึ่งกันและกันทำให้ในระยะยาวการผลิตและการจ้างงานเกิดหดตัวลง

อย่างไรก็ดีลัทธิพาณิชย์นิยมมาเสื่อมถอยลงในศตวรรษที่ 18 เพราะปรากฏว่าประเทศที่มั่งคั่งจากการล่าอาณานิคมและสะสมเงินโดยเฉพาะทองคำจำนวนมากกลับประสบปัญหาการตกต่ำทางเศรษฐกิจ เช่น กรณีประเทศสเปนที่เป็นมหาอำนาจทางทะเลและการทหารในสมัยนั้น ได้เกิดเงินเฟ้ออย่างรุนแรงทำให้ขีดความสามารถในทางเศรษฐกิจลดต่ำลง จึงได้เกิด “แนวคิด การค้าเสรี (Free Trade)” ที่มีบทบาทมากขึ้นในเวลาต่อมา โดยทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นหลังจากนี้ ได้แก่ ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศของสำนักคลาสสิก ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศของสำนักนีโอคลาสสิก และทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศสมัยใหม่

ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศของสำนักคลาสสิก (Classical Theory)

ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศของสำนักคลาสสิกนี้ได้สนับสนุนแนวคิดการค้าเสรี (Free Trade) และตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีแห่งมูลค่าแรงงาน (Labor Theory of Value) ซึ่งถือว่ามูลค่าแลกเปลี่ยน ของสินค้าต่าง ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับแรงงานที่ใช้ผลิตสินค้านั้น ๆ อิทธิพลในการผลิตที่สินค้าชนิดหนึ่งมีต่อสินค้าอีกชนิดหนึ่งขึ้นอยู่กับแรงงานที่ใช้ในการผลิต ถ้าใช้แรงงานในการผลิตน้อยก็จะมีค่าแลกเปลี่ยนต่ำ เนื่องจากในยุคที่เริ่มใช้ทฤษฎีนี้การใช้เครื่องจักรในการผลิตยังไม่แพร่หลาย ปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่ที่ใช้ คือ แรงงาน ดังนั้น แรงงานจึงเป็นปัจจัยการผลิตเพียงชนิดเดียวที่ใช้ในการกำหนดต้นทุนการผลิต และในขณะเดียวกันสำหรับทฤษฎีนี้การเคลื่อนย้ายแรงงานจะต้องทำได้อย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ การเคลื่อนย้ายแรงงานจากอาชีพหนึ่งไปสู่อีกอาชีพหนึ่ง หรือการเคลื่อนย้ายแรงงานจากแหล่งหนึ่งไปยังอีกแหล่งหนึ่งทำได้อย่างเสรี โดยไม่เกิดความยุ่งยาก ซึ่งทฤษฎีการค้าที่สำคัญในยุคนี้ ได้แก่ ทฤษฎีความได้เปรียบเชิงสัมบูรณ์ (Absolute Advantage Theory) ของ อัดัม สมิธ และทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Comparative Advantage Theory) ของ เดวิด ริคาร์โด

ทฤษฎีความได้เปรียบเชิงสัมบูรณ์ (Absolute Advantage Theory)

อาดัม สมิธ (Adam Smith : 1703-1790) นักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกในปลายศตวรรษที่ 18 ผู้แต่งหนังสือ (An Inquiring into the Nature and Causes of The Wealth of Nations) ตีพิมพ์ในปี 1776 ซึ่งได้รับยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งเศรษฐศาสตร์ได้เสนอทฤษฎีความได้เปรียบเชิงสัมบูรณ์ คือ การค้าระหว่างประเทศสองประเทศจะเกิดขึ้นได้ ถ้าประเทศสองประเทศนั้นมีประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าสองชนิดที่ต่างกัน โดยแต่ละประเทศยึดหลักในเรื่องการแบ่งงานกันทำ (International division of labor) ประเทศใดที่ถนัด ในการผลิตสินค้าอย่างใดก็ควรมุ่งเน้นการผลิตสินค้าและส่งออกสินค้าอย่างนั้นตามความชำนาญเฉพาะอย่าง (Complete specialization) ส่งผลให้แต่ละประเทศใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึง มีผลผลิตรวมของสินค้าแต่ละชนิดมากขึ้น ซึ่งความได้เปรียบเชิงสัมบูรณ์ก็คือ ประเทศหนึ่งจะได้เปรียบเชิงสัมบูรณ์ ถ้าประเทศนั้นสามารถผลิตสินค้าชนิดหนึ่งได้มากกว่าอีกประเทศหนึ่ง ด้วยปัจจัยการผลิตจำนวนเท่ากันหรือผลิตได้

จำนวนเท่ากัน ซึ่งแสดงถึงความสามารถของบุคคล กลุ่มคน หรือประเทศในการผลิตสินค้าและบริการให้มีปริมาณและมีประสิทธิภาพมากกว่าคู่แข่งชั้นภายในต้นทุนเดียวกันนั่นเอง

ทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Comparative Advantage Theory)

เดวิด ริคาร์โด (David Ricardo : 1817) นักเศรษฐศาสตร์สมัยคลาสสิก ผู้แต่งหนังสือ “Principle of Political Economy and Taxation” ตีพิมพ์ในปี 1817 ได้พัฒนาทฤษฎีต่อจากทฤษฎีความได้เปรียบเชิงสัมบูรณ์ของ อדם สมิท ซึ่งได้เอาข้อบกพร่องของทฤษฎีความได้เปรียบโดยสัมบูรณ์ดังกล่าวมาแก้ไขเพิ่มเติมใหม่ โดยทฤษฎีนี้มองว่าการค้าระหว่างประเทศนั้นถึงแม้ในประเทศคู่ค้าจะมีประเทศที่อยู่ในฐานะเสียเปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตสินค้าทุกชนิด แต่ทั้งสองประเทศคู่ค้าก็ยังสามารถทำการค้าระหว่างประเทศต่อกันโดยไม่จำเป็นต้องมีความได้เปรียบสัมบูรณ์ได้ อีกทั้ง ทฤษฎีการค้าได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ได้อธิบายว่าแต่ละประเทศควรมุ่งเน้นการผลิตและส่งออกสินค้าที่ประเทศนั้น ๆ มีต้นทุนการผลิตที่เมื่อเทียบกับสินค้าอื่นแล้ว สามารถผลิตด้วยทรัพยากร แรงงาน และเงินทุนที่มีอยู่ เพื่อก่อให้เกิดต้นทุนที่ต่ำที่สุด หรือกล่าวคือมีต้นทุนการผลิตได้เปรียบโดยเปรียบเทียบมากที่สุด เพื่อนำไปแลกเปลี่ยนสินค้ากับประเทศคู่ค้า และนำเข้าสินค้าที่ประเทศมีต้นทุนการผลิตเสียเปรียบ โดยเปรียบเทียบ ทั้งนี้ ทฤษฎีการค้าได้เปรียบโดยเปรียบเทียบก็มีข้อจำกัดเช่นกัน คือ หากความเสียเปรียบโดยเปรียบเทียบระหว่างสองประเทศเท่ากัน เมื่อนั้นผลประโยชน์จากการค้าจะไม่เกิดขึ้น

ทฤษฎีการค้าได้เปรียบโดยเปรียบเทียบเป็นรากฐานที่ก่อให้เกิดแนวคิดนโยบายการค้าเสรี (Free Trade Policy) เนื่องจากทฤษฎีนี้สนับสนุนให้แต่ละประเทศมุ่งผลิตสินค้าที่ตนมีประสิทธิภาพในการผลิตสูงภายในต้นทุนที่ต่ำ ซึ่งเป็นไปตามหลักการแบ่งงานกันทำโดยนโยบายการค้าเสรีนั้นก็จะเป็นไปตามแนวคิดนี้ รวมถึงมุ่งเน้นการขจัดอุปสรรคข้อบังคับต่าง ๆ ที่กีดกันการค้าระหว่างประเทศผ่านข้อตกลงต่าง ๆ เช่น การไม่เก็บภาษีคุ้มกัน (Protective Duty), การเก็บภาษีอัตราเดียวจากทุกประเทศ โดยไม่มีการกีดกันสินค้าหรือให้สิทธิพิเศษแก่ประเทศใดประเทศหนึ่ง รวมถึงการไม่มีข้อจำกัดทางการค้า (Trade Restriction) อันจะเป็นอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศ (ศิโรตม์ สีม่วงค้อนันต์, 2557 : 12)

ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศสมัยนีโอคลาสสิก (Neo-Classic Theory)

ทฤษฎีสมัยนีโอคลาสสิกนี้ ได้เกิดขึ้นจากการพยายามปรับปรุงทฤษฎีคลาสสิกที่มีข้อจำกัดจากการมองว่าแรงงานเป็นปัจจัยเพียงอย่างเดียวในการผลิตสินค้า เนื่องจากในความเป็นจริงแล้วในการผลิตสินค้าชนิดหนึ่ง ปัจจัยที่ใช้ในการผลิตไม่ได้มีแต่แรงงานเพียงอย่างเดียวยังมีปัจจัยอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และทุน เป็นต้น ที่ส่งผลต่อมูลค่าการผลิตอีกด้วย โดยปัจจัยการผลิตเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีคุณภาพที่ต่างกัน ซึ่ง ก็อตฟรีฮาเบอร์เลอร์ (Gottfried Haberler) ได้มีการนำเสนอทฤษฎีต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost Theory) ซึ่งให้ความสำคัญกับการเสียโอกาสที่จะหารายได้อื่นเนื่องมาจากการนำปัจจัยการผลิตเหล่านี้ไปผลิตสินค้าอย่างอื่น และในเวลาต่อมาได้มีการนำทฤษฎีต้นทุนค่าเสียโอกาสนี้มาเป็นหลักในการพิจารณาการค้าระหว่างประเทศ โดยถูกนำมาเป็นหลักในการพิจารณาการผลิตสินค้า (อุปสงค์ – อุปทาน) ในแต่ละประเทศที่วัดจากมูลค่าสูงสุดของสินค้าอื่นที่ประเทศนั้นไม่ได้ผลิต ดังนั้นประเทศคู่ค้าจะได้รับประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศโดยการผลิต ส่งออก และระบายสินค้าที่ประเทศตนผลิตได้มาก

และนำเข้าสินค้าที่ประเทศตนไม่สามารถผลิตได้เพียงพอกับอุปสงค์ภายในประเทศ โดยสรุปตามทฤษฎีสถิตนิยมนี้โอกาสสินค้านี้ แต่ละประเทศยังคงผลิตสินค้าทั้งสองชนิดเช่นเดิม เพียงแต่ปริมาณการผลิตอาจแตกต่างกันไปตามความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ต่างจากทฤษฎีคลาสสิกที่แต่ละประเทศจะผลิตสินค้าที่มีความชำนาญเพียงชนิดเดียวเท่านั้น

ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศสมัยใหม่ (Modern Theory)

นักเศรษฐศาสตร์ได้ศึกษาและแก้ไขปรับปรุงทฤษฎีสถิตคลาสสิก โดยพยายามอธิบายด้วยการนำปัจจัยการผลิตที่ประเทศมีอยู่ว่าจะสามารถนำมาผลิตสินค้าได้ในปริมาณเท่าใด ทฤษฎีนี้เน้นไปที่การผลิตโดยใช้ปัจจัยต้นทุนการผลิตทุกชนิด ซึ่งก็คือ ที่ดิน แรงงาน และเงินทุน ผ่านการใช้ ทฤษฎีราคา (Price Theory) ช่วยอธิบายกลไกในการผลิตบนพื้นฐานของทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ ได้แก่ ทฤษฎีต้นทุนค่าเสียโอกาส (Theory of Opportunity cost) และทฤษฎีการค้าที่พิจารณาปริมาณทรัพยากร (Factor Endowment Approach)

ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศของเฮคเซอร์ - โอลิน (Heckscher-Ohlin Theory)

ทฤษฎีเฮคเซอร์-โอลิน ได้ให้ความสำคัญกับปริมาณทรัพยากรที่ใช้ในการผลิต สินค้า นั้น ๆ โดยเฮคเซอร์ โอลิน กล่าวว่า การค้าระหว่างประเทศจะเกิดขึ้นได้เมื่อสินค้าภายในอัตราแลกเปลี่ยนและราคาโดยเปรียบเทียบของแต่ละประเทศแตกต่างกัน โดย เฮคเซอร์-โอลิน อธิบายว่า ปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการค้า คือ ความแตกต่างของปัจจัยพื้นฐานที่แต่ละประเทศมีอยู่ (Factor Endowments) และราคาปัจจัยการผลิต (Factor Prices) ในแต่ละประเทศ โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าประเทศมีเทคโนโลยีในการผลิตและมีรสนิยมในตัวสินค้าประเภทเดียวกันเหมือนกัน การส่งออกสินค้าของแต่ละประเทศนั้นจะเน้นส่งออกสินค้าที่ตนเองมีปัจจัยในการผลิตสินค้าจำนวนมาก ทำให้ราคาของสินค้านั้น ๆ ถูกกลงตามไปด้วย และเน้นนำเข้าสินค้าที่หายากและราคาของปัจจัยในการผลิตค่อนข้างแพง เพราะว่าการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศอาจมีราคาถูกกว่าการผลิตเพื่อบริโภคเอง เป็นผลมาจากต้นทุนการผลิตของประเทศนั้น ๆ ต่ำกว่าต้นทุนการผลิตในประเทศตนเอง ดังนั้น ประเทศที่มีปัจจัยด้านแรงงานมากเมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยทุนก็ส่งออกสินค้าที่เน้นหนักการใช้ปัจจัยแรงงาน (Labor Intensive Goods) และประเทศที่มีปัจจัยทุนมากเมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยแรงงาน ก็จะส่งออกสินค้าที่เน้นหนักการใช้ปัจจัยทุน (Capital Intensive Goods) เพื่อให้ได้มาซึ่งประสิทธิภาพในการส่งออกมากที่สุด

ทั้งนี้ ทฤษฎีเฮคเซอร์-โอลินนั้น ตั้งอยู่บนข้อสมมติฐานที่ว่าประเทศคู่ค้าสองประเทศ มีสินค้าสองชนิดโดยปัจจัยการผลิตของทั้งสองประเทศมีความต่างกันสามารถเคลื่อนย้ายภายในประเทศได้แต่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศ รวมถึงประเทศทั้งสองมีเทคโนโลยีในการผลิตและมีรสนิยมในตัวสินค้าประเภทเดียวกันเหมือนกัน ซึ่งจากข้อจำกัดเหล่านี้ ทำให้ยากต่อการนำมาใช้กับบริบทการค้าระหว่างประเทศยุคปัจจุบันที่โลกก้าวเข้าสู่โลกดิจิทัล เป็นยุคไร้พรมแดนที่ปัจจัยการผลิต ทั้งในรูปแบบแรงงานและเงินทุนสามารถเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศได้

ทฤษฎีการค้าได้เปรียบเชิงแข่งขัน (The Theory of Competitive Advantage)

Michael E. Porter (1990) ศาสตราจารย์ไมเคิล พอร์เตอร์ ได้คิดทฤษฎีความได้เปรียบในการแข่งขันเพื่ออธิบายการค้าระหว่างประเทศ โดยพอร์เตอร์มองว่าในการแข่งขัน

ด้านการค้าระหว่างประเทศนั้น ทุกประเทศย่อมเลือกวิธีที่ดีที่สุดที่จะก่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive Advantage) โดยจะมีการวิเคราะห์ผลกระทบควบคู่กับคู่แข่งผ่านการวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดกลยุทธ์ทางการค้าเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และก่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันระหว่างประเทศ (กนกพร ชัยประสิทธิ์, 2559 : 1-12) ทั้งนี้ พอร์ตเตอร์เห็นว่าแม้ปัจจัยภาค เช่น ค่าจ้างแรงงาน และอัตราดอกเบี้ย จะมีความสำคัญ แต่สิ่งที่ส่งผลต่อการสร้างได้เปรียบมากกว่าก็คือเงื่อนไขและสภาพแวดล้อมภายในประเทศ ดังนั้น เขาจึงได้สร้างแบบจำลองเพชร (Diamond Model) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ โดยมีตัวบ่งชี้ (Determinants) ข้อได้เปรียบในการแข่งขัน 4 ปัจจัย ได้แก่

สภาวะปัจจัยการผลิต (Factor Conditions) ปัจจัยการผลิตของแต่ละประเทศ เช่น ที่ดิน แรงงาน ทุน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะไม่เหมือนทฤษฎีของเฮคเซอร์-โอลิน เพราะปัจจัยการผลิตจะต้องพิจารณาเน้นที่คุณภาพด้วย กล่าวคือ คุณภาพของแรงงานต้องพิจารณาระดับการศึกษา คุณภาพของสาธารณูปโภค เป็นต้น การพัฒนาความได้เปรียบเชิงแข่งขันของประเทศมีความจำเป็นต้องยกระดับและพัฒนาปัจจัยการผลิตอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ

สภาวะของอุปสงค์ในประเทศ (Demand Conditions) ความต้องการสินค้าของผู้บริโภคที่อยู่ภายในประเทศที่มีความหลากหลายเป็นแรงกระตุ้นให้ประเทศเกิดการพัฒนาและการคิดค้นนวัตกรรม และสินค้าใหม่ ๆ เพื่อสนองความต้องการผู้บริโภคและครองตลาดในประเทศ กล่าวคือ อุปสงค์ในประเทศมีผลต่อการเสริมสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขันของประเทศมากกว่าอุปสงค์ในต่างประเทศ

อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน (Related and Supporting Industries) การที่ประเทศมีอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง (Related Industries) และอุตสาหกรรมสนับสนุน (Supporting Industries) ที่มีความได้เปรียบเชิงแข่งขันจะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันของกิจกรรมต่างๆ ในกระบวนการผลิต (Activity Linkages) ตามห่วงโซ่อุปทาน (Supply 16 Chain) ส่งผลให้อุตสาหกรรมที่อยู่ใกล้แหล่งผลิตจะได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือในการผลิตสินค้าทำให้มีต้นทุนการผลิตต่ำด้วยวัตถุดิบคุณภาพหรือชิ้นส่วนที่ดีที่สุด อันจะทำให้อุตสาหกรรมนั้นมีความได้เปรียบเชิงแข่งขัน

บริบทการแข่งขันและกลยุทธ์ของธุรกิจ (Context for Firm Strategy and Rivalry Context) รวมถึงบริบทและบรรยากาศของการแข่งขันทางธุรกิจ โดยการแข่งขันที่ดีควรมีการเปิดเสรีการแข่งขันไม่ควรเป็นแบบผูกขาด มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อผลักดันให้มีการคิดค้นและพัฒนาเกิดเป็นนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้สภาพแวดล้อมภายในประเทศจะนำไปสู่ความได้เปรียบในการแข่งขัน เช่น การคิดค้นหาสินค้าที่มีคุณภาพสูงด้วยต้นทุนการผลิตที่ต่ำลง และการลงทุนในเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและพัฒนานวัตกรรมสินค้า

แนวคิด และทฤษฎีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ (Economic Integration) เป็นรูปแบบหนึ่งของความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยส่วนใหญ่เป็นความร่วมมือของประเทศที่มีอาณาเขต

ติดต่อกัน หรือตั้งอยู่ในภูมิภาคเดียวกัน เป็นการรวมตัวกันของประเทศสองประเทศขึ้นไป เพื่อร่วมกันสร้างความแข็งแกร่งและรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก กล่าวอีกนัยคือเป็นความพยายามที่จะขจัดอุปสรรคทางการค้าและการลงทุนภายในกลุ่มประเทศสมาชิกให้หมดไป โดยการลดหรือยกเว้นภาษีศุลกากรและมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี รวมทั้งแสวงหาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในด้านต่าง ๆ ระหว่างกัน เพื่อขยายปริมาณการค้าและการลงทุนในกลุ่มประเทศสมาชิกตลอดจนให้ความช่วยเหลือกันเพื่อประสานผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

โดยการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ แบ่งออกเป็นหลายระดับ ดังนี้

1. การให้สิทธิพิเศษทางการค้า (Preferential Trade Arrangement) เป็นการรวมกลุ่มโดยสินค้าที่ซื้อขายกันระหว่างประเทศสมาชิกจะได้รับการลดหย่อนภาษีมากกว่าประเทศนอกกลุ่ม การรวมกลุ่มในลักษณะนี้เป็นรูปแบบการรวมกลุ่มในเบื้องต้น ซึ่งตัวอย่างกลุ่มประเทศที่มีการให้สิทธิพิเศษทางการค้าระหว่างกันที่เห็นได้ชัด ได้แก่ British Commonwealth Preference Scheme ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1932 โดยสหราชอาณาจักร และสมาชิกซึ่งบางประเทศเคยเป็นสมาชิกของจักรภพอังกฤษ (British Empire) มาก่อน และสมาคมอาเซียน (ASEAN หรือ The Association of South East Asian Nations) ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1967 ประกอบด้วย ไทย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ มาเลเซีย และบรูไน เป็นต้น

2. เขตการค้าเสรี (Free Trade Area : FTA) เป็นการรวมกลุ่มที่ประเทศในกลุ่มสมาชิก เข้ามาร่วมตกลงที่จะยกเว้นภาษีศุลกากรระหว่างประเทศสมาชิก รวมถึงขจัดมาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร แต่ยังสามารถกีดกันการค้ากับประเทศอื่นๆ นอกกลุ่มสมาชิกได้ตามปกติ การกีดกันการค้านี้อาจหมายถึง การตั้งกำแพงภาษีสินค้าเข้า ดังนั้นประเทศสมาชิกยังคงความอิสระที่จะกำหนดมาตรการหรือนโยบายการค้าของตนได้ ฉะนั้นการรวมกลุ่มในลักษณะนี้จึงมุ่งประโยชน์ทางการค้าระหว่างกันเป็นสำคัญตัวอย่างการรวมกลุ่มในรูปแบบเขตการค้าเสรี เช่น เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) ข้อตกลงการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North American Free Trade Agreement : NAFTA) เป็นต้น

3. สหภาพศุลกากร (Customs Union) เป็นรูปแบบการรวมกลุ่มเพื่อยกเว้นภาษีศุลกากรระหว่างประเทศสมาชิก และมาตรการกีดกันทางการค้าในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะมีลักษณะของเขตการค้าเสรีแล้วแต่ละประเทศในกลุ่มสมาชิกยังต้องมีการกำหนดมาตรการหรือนโยบายการค้าเป็นแบบเดียวกันด้วย เช่น มีการกำหนดอัตราภาษีศุลกากรกับประเทศนอกกลุ่มในอัตราเดียวกัน (Common External Tariff : CET) สำหรับสินค้าแต่ละชนิดตัวอย่างการรวมกลุ่มแบบสหภาพศุลกากร ได้แก่ กลุ่มประเทศเบนลักซ์ (Benelux) ซึ่งประกอบด้วย เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ และลักเซมเบิร์ก ถูกก่อตั้งในปี 1947 และถูกรวมเข้าเป็นคณะกรรมการยุโรป (The European Economic Community : EEC) ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1957 ประกอบด้วย เยอรมันตะวันตก ฝรั่งเศส อิตาลี เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ และลักเซมเบิร์ก

4. ตลาดร่วม (Common Market) เป็นลักษณะการรวมตัวที่มีขอบเขตเกินกว่าแบบสหภาพศุลกากร กล่าวคือ นอกจากประเทศในกลุ่มสมาชิกจะร่วมตกลงยกเลิกการกีดกันการค้าระหว่างกันและมีการกำหนดมาตรการการค้าเป็นแบบเดียวกันแล้ว การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิต เช่น แรงงาน ทน และเทคโนโลยี จะเป็นไปได้อย่างเสรีระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มด้วย ตัวอย่างการ

รวมกลุ่มในรูปแบบตลาดร่วม ได้แก่ ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (European Economic Community : EEC) ที่เกิดขึ้นก่อนกลายมาเป็นสหภาพยุโรป (European Union) ในปัจจุบัน

5. สหภาพเศรษฐกิจ (Economic Union) เป็นการรวมกลุ่มที่มีระดับสูงกว่าตลาดร่วม เพราะนอกจากจะมีการเคลื่อนย้ายสินค้าและปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศสมาชิกภายในกลุ่มได้อย่างเสรี และประเทศสมาชิกแต่ละประเทศยังต้องกำหนดอัตราภาษีศุลกากรกับประเทศนอกกลุ่มในอัตราเดียวกันแล้ว ประเทศสมาชิกยังต้องดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบเดียวกันด้วยทั้งนโยบายการเงิน นโยบายการคลัง รวมทั้งนโยบายการค้าและการลงทุนกับต่างประเทศ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการดำเนินนโยบายของกลุ่มประเทศสมาชิก ตัวอย่างการรวมกลุ่มในรูปแบบสหภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน ได้แก่ สหภาพยุโรป (European Union) ซึ่งมีการกำหนดนโยบาย เศรษฐกิจร่วมกัน มีการจัดตั้งหน่วยงานกลางขึ้นมาเพื่อดำเนินนโยบายอย่าง เช่น ธนาคารกลางยุโรป (European Central Bank) มีการใช้เงินตราสกุลเดียวกันคือเงินยูโร มีการเจรจาจัดทำความตกลงระหว่างประเทศในนามของสหภาพยุโรปอย่างเช่น การจัดทำ FTA ระหว่างสหภาพยุโรปกับประเทศหรือกลุ่มประเทศคู่ค้า เป็นต้น

อย่างไรก็ดี การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมีทั้งผลดีและผลเสียโดยนักเศรษฐศาสตร์ Jacob Viner ผู้บุกเบิกทฤษฎีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในหนังสือ The Custom Union Issue (1950) อธิบายว่าการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อระบบการผลิตและการค้าในแต่ละประเทศสมาชิก โดยจะก่อให้เกิดผลกระทบ 2 ด้านพร้อมกัน คือ การสร้างปริมาณการค้า (Trade Creation) ซึ่งเป็นผลทางบวก โดยที่การสร้างปริมาณการค้าจะเกิดขึ้นเมื่อประเทศสมาชิกประเทศหนึ่งสามารถผลิตสินค้าชนิดหนึ่งได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่าอีกประเทศหนึ่ง จึงทำหน้าที่ในการผลิตสินค้าและส่งไปขายให้กับประเทศสมาชิกอื่นๆ ส่วนประเทศสมาชิกที่เคยผลิตสินค้าชนิดนั้นด้วยต้นทุนที่สูงกว่าก็จะลดหรือเลิกผลิตสินค้านั้น แล้วนำเข้าทรัพยากรไปผลิตสินค้าชนิดอื่นแทน ซึ่งจะก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นผลทางด้านการสร้างปริมาณการค้าจึงเป็นการเพิ่ม สวัสดิการทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ประเทศสมาชิกและในทางกลับกัน คือ การหันเหทิศทางการค้า (Trade Diversion) ซึ่งเป็นผลทางลบ กล่าวคือ เมื่อประเทศสมาชิกเปลี่ยนการซื้อสินค้าจากประเทศนอกกลุ่มที่มีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่ามาซื้อสินค้าจากประเทศสมาชิกในกลุ่มที่มีต้นทุนการผลิตที่สูงกว่า เนื่องจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจจะเป็นการกีดกันการค้ากับประเทศนอกกลุ่มสมาชิก ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้จะก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพ

แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการค้าเสรี

นโยบายการค้าระหว่างประเทศ หมายถึง มาตรการที่รัฐแต่ละประเทศวางไว้เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการส่งออก และนำเข้าระหว่างประเทศ แบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. นโยบายการค้าแบบคุ้มกัน (Protective Trade Policy) เป็นนโยบายที่มุ่งสนับสนุนภาคการผลิตในประเทศ โดยรัฐบาลจะเข้าแทรกแซงการค้าระหว่างประเทศ เพราะเกรงว่าการผลิตภายในประเทศจะไม่สามารถแข่งขันกับสินค้านำเข้าได้ โดยจะใช้มาตรการต่างๆ เช่น การตั้งกำแพงภาษี การกำหนดโควตาสินค้านำเข้า การห้ามนำเข้า-ส่งออกสินค้าบางชนิด การให้การอุดหนุน และการทุ่มตลาด เป็นต้น เพื่อกีดกันและจำกัดการนำเข้า ตลอดจนส่งเสริมการส่งออก

2. นโยบายการค้าเสรี (Free Trade Policy) เป็นนโยบายที่ประเทศจะเลือกผลิตสินค้าที่ตนเองถนัด และมีต้นทุนการผลิตต่ำที่สุดแล้วนำสินค้าเหล่านั้นมาค้าขายแลกเปลี่ยนกัน โดยมีรากฐานมาจากทฤษฎีการได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (The Theory of Comparative Advantage) คือ จะผลิตสินค้าที่คิดว่าประเทศตนได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบมากที่สุดแล้วนำสินค้าที่ผลิตได้นี้ไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าที่ประเทศอื่นมีต้นทุนการผลิตได้เปรียบ ดังนั้น ประเทศทั้งสองก็จะทำการค้าต่อกันได้โดยต่างฝ่ายต่างสมประโยชน์กัน (Win-Win Situation) ซึ่งนโยบายการค้าเสรีไม่สนับสนุนการเก็บภาษีศุลกากรในอัตราที่สูงและขจัดข้อบังคับต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคทางการค้าระหว่างประเทศ การเปิดเสรีทางการค้าโดยทั่วไปมี 4 รูปแบบ คือ

1. ระดับฝ่ายเดียว (Unilateral Trade Liberalization) เป็นนโยบายของรัฐที่ดำเนินการโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ กับประเทศอื่น ๆ โดยรัฐอาจเปิดเสรีกับสินค้าประเภทต่าง ๆ ตามสถานการณ์ของประเทศเพื่อปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจและเพิ่มผลความสามารถให้แก่ผู้ผลิตในประเทศในการแข่งขันกับต่างประเทศ รวมถึงใช้ทรัพยากรในการผลิตอย่างเหมาะสมมากกว่าการพึ่งพาหรือสิทธิประโยชน์ที่รัฐอำนวยความสะดวกให้โดยเฉพาะ

2. ระดับทวิภาคี (Bilateral Trade Liberalization) เป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างคู่สัญญาทั้งสองประเทศที่จะผ่อนคลายนโยบายจำกัดทางการค้า ทั้งในรูปของภาษีศุลกากรภายใต้กรอบเดียวกัน โดยประเทศอื่น ๆ จะไม่ได้รับสิทธินี้ด้วย การเปิดเสรีทางการค้าประเภทนี้เดิมไม่แพร่หลายมากนัก แต่ในปัจจุบันได้รับความนิยมความสนใจมากขึ้น

3. ระดับภูมิภาค (Regional Trade Liberalization) เป็นการเปิดเสรีทางการค้าของกลุ่มประเทศที่มีอยู่ในภูมิภาคเดียวกันแม้จะไม่อยู่ในอาณาจักรที่ติดต่อกัน แนวทางนี้เกิดขึ้นก่อนจัดตั้งความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariffs and Trade : GATT) และมีได้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการของ GATT จึงกำหนดให้เป็นข้อยกเว้นตามมาตราที่ 24 ของบทบัญญัติ GATT อย่างไรก็ตาม การเปิดเสรีทางการค้าของกลุ่มประเทศอาจส่งผลเสียต่อประเทศนอกกลุ่ม รวมถึงอาจถูกนำมาใช้เพื่อการกีดกันประเทศคู่แข่งมิให้เข้าสู่ตลาดของตนโดยง่าย

4. ระดับพหุภาคี (Multilateral Trade Liberalization) เป็นการเปิดเสรีทางการค้าให้แก่ประเทศเกือบทั่วโลก เข้าสู่ข้อตกลงหรือกรอบการค้าเสรีเดียวกัน ซึ่งเป็นการเปิดเสรีตามบทบัญญัติของ GATT ที่ต่อมาพัฒนาเป็นองค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) จัดเป็นแนวทางที่ดีที่สุดเนื่องจากทำให้ทุกประเทศได้รับประโยชน์จากการเปิดเสรีทางการค้าอย่างเต็มที่โดยไม่มีประเทศที่อยู่นอกข้อตกลง สอดคล้องตามหลักประชาธิปไตยและช่วยให้เปิดเสรีทางการค้าดำเนินการบนพื้นฐานของระเบียบกติกาที่ชัดเจนมากกว่าการต่อรองทางการค้าโดยลำพัง

กฎกติกาการค้าระหว่างประเทศ (องค์การการค้าโลก-WTO)

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศต่างๆ ประสบกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ทุกประเทศต่างพยายามที่จะฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศตนเอง โดยการเพิ่มการลงทุนภายในประเทศเพื่อสร้างรายได้ให้กับประชาชน และสร้างผลผลิตไว้เพื่ออุปโภคและบริโภค ตลอดจนสร้างมาตรฐานการค้ากันทางการค้าขึ้น เช่น ห้ามการนำเข้า หรือควบคุมการนำเข้าสินค้า ทำให้การค้าระหว่างประเทศหดตัว ซึ่งไม่สามารถช่วยฟื้นฟูภาวะเศรษฐกิจตกต่ำได้ดังนั้น จึงได้มีการรวมกลุ่มกันจัดทำความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariffs and Trade : GATT) เพื่อที่จะฟื้นฟูสภาวะเศรษฐกิจที่ถูกทำลายลงในช่วงสงคราม

แกตต์ (GATT) หรือ ความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariffs and Trade; GATT) เกิดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2490 เป็นความตกลงพหุภาคีระหว่างประเทศที่วางกฎเกณฑ์ให้ประเทศภาคีถือปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายการค้าสินค้านานาชาติ เพื่อให้การค้านั้นดำเนินไปโดยเสรีและเป็นธรรม เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจโลกโดยรวม ปัจจุบันความตกลงดังกล่าวนี้ได้รับการแก้ไขปรับปรุงใหม่ในการเจรจาการค้าพหุภาคีรอบอุรุกวัยในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2529-2536 โดยมีการจัดทำเป็น “ความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า ฉบับปี ค.ศ. 1994 (GATT 1994) มาใช้แทนฉบับปี ค.ศ. 1947 (GATT 1947)”

หลังการเจรจาการค้ารอบอุรุกวัยสิ้นสุดลง ประเทศภาคีความตกลงแกตต์ได้ร่วมกันลงนามรับรองกรรมสารสุดท้าย (Final Act) ซึ่งประกอบด้วยความตกลงมาราเกช เพื่อจัดตั้งองค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) ขึ้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2538 มีสมาชิกเริ่มแรก 81 ประเทศ และมีที่ตั้งอยู่ที่นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิก WTO เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2538 เป็นสมาชิกลำดับที่ 59 มีสถานะเป็นสมาชิกก่อตั้ง โดย WTO ทำหน้าที่เป็นองค์กรระหว่างประเทศที่คอยกำกับดูแลการค้าให้เสรีและมีความเป็นธรรมมากขึ้น รวมทั้งความตกลงอื่นๆ อาทิ ความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการ (General Agreement on Trade in Services : GATS) ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade - Related Aspects of Intellectual Property Rights : TRIPS) ความตกลงว่าด้วยการบังคับใช้มาตรการสุขอนามัยและ สุขอนามัยพืช (Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures: SPS Agreement) และความตกลงว่าด้วยอุปสรรคเทคนิคต่อการค้า (Technical Barriers to Trade: TBT Agreement) รวมถึงการผนวก GATT 1947 เข้าเป็นส่วนหนึ่งของ GATT 1994 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2538 (1995)

ภายหลังการจัดตั้ง WTO ประเทศภาคีได้ดำเนินการเจรจาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเปิดเสรีการค้าระหว่างประเทศอย่างค่อยเป็นค่อยไป (Progressive Liberalization) ตามความพร้อมและระดับการพัฒนาของประเทศภาคี กฎกติกาต่างๆ ของ WTO ได้กำหนดให้มีการปฏิบัติอย่างเป็นพิเศษแก่ประเทศกำลังพัฒนา (Special and Differential Treatment : S&D) เพื่อให้สามารถเข้าร่วมในระบบการค้าพหุภาคีได้ โดย WTO มีการพัฒนาและสร้างกฎกติกาใหม่ๆ เพื่อให้สามารถรองรับกับวิวัฒนาการของการค้าระหว่างประเทศและรูปแบบการค้าโลกที่เปลี่ยนไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการเป็นสมาชิกของ WTO ทำให้ประเทศสมาชิกมีสิทธิและพันธกรณี (Rights and Obligations) ที่จะต้อง

ปฏิบัติตามภายใต้ความตกลงต่าง ๆ ของ WTO ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นหลักกติกา หรือมาตรฐานการค้าระหว่างประเทศในปัจจุบัน เนื่องจาก WTO มีสมาชิกมากถึง 164 ประเทศ ครอบคลุมเกือบทั่วโลก

อย่างไรก็ดี การเจรจาอบโตฮา (Doha Development Agenda : DDA) ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ปี 2544 จนกระทั่งปัจจุบัน ประเทศภาคียังไม่สามารถสรุปผลการเจรจาในประเด็นสำคัญ อาทิ การลดอัตราภาษีศุลกากร มาตรการที่มีใช้ภาษี มาตรการทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า รวมไปถึงประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้า (trade-related issues) เช่น มาตรการแรงงาน มาตรฐานการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม และมาตรการเพื่อเสริมสร้างความโปร่งใส (Transparency) เนื่องจาก ประเทศสมาชิกยังมีท่าทีที่แตกต่างกันเกี่ยวกับกรอบ/แนวทางการเจรจา

ความตกลงภายใต้ WTO ประกอบด้วย

ความตกลงพหุภาคีว่าด้วยการค้าสินค้า (Multilateral Agreements on Trade in Goods) อาทิ ความตกลงว่าด้วยสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (SPS Agreement) ความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า (Agreement on Technical Barriers to Trade : TBT Agreement) และความตกลงว่าด้วยการเกษตร (Agreement on Agriculture : AOA)

ความตกลงว่าด้วยการค้าบริการ (General Agreement on Trade in Services : GATS)

ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights : TRIPS)

ความเข้าใจว่าด้วยกฎและกระบวนการระงับข้อพิพาท (Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes)

กลไกทบทวนนโยบายการค้า (Trade Policy Review Mechanism)

ความตกลงการค้าหลายฝ่าย (Plurilateral Trade Agreements) อาทิ ความตกลงว่าด้วยการอำนวยความสะดวกทางการค้า (Trade Facilitation Agreement : TFA) และ ความตกลงว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างโดยรัฐ (Government Procurement Agreement : GPA)

หลักการสำคัญของความตกลงแกตต์ 1994 และความตกลง WTO ประกอบด้วย

1. การไม่เลือกปฏิบัติ

1.1 การปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง (Most-favoured nation : MFN) ให้การปฏิบัติต่อสินค้าจากประเทศสมาชิกอย่างเท่าเทียมกัน กล่าวคือแต่ละประเทศจะต้องเรียกเก็บภาษีศุลกากร หรือค่าธรรมเนียม หรือใช้มาตรการใด ๆ กับสินค้านำเข้าจาก ประเทศสมาชิกอื่น ๆ เท่าเทียมกันทุกประเทศ

1.2 การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment : NT) การปฏิบัติต่อสินค้าของประเทศผู้นำเข้าอย่างเท่าเทียมกับสินค้าภายในประเทศไม่ว่าจะเป็นการเก็บภาษีภายใน หรือการกำหนดกฎระเบียบต่าง ๆ

2. การส่งเสริมการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรม (fair competition) กำหนดข้อห้ามไม่ให้ประเทศสมาชิกอุดหนุนการผลิต และการส่งออกจนบิดเบือนกลไกตลาด ขณะเดียวกันก็สามารถเรียกเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดและการอุดหนุนจากสินค้านำเข้าได้ หากพบว่ามี การทุ่มตลาดหรือการอุดหนุนจริง และเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่อุตสาหกรรมภายในประเทศ

3. การส่งเสริมการพัฒนาและการรวมกลุ่มเศรษฐกิจอนุญาตให้ประเทศสมาชิก รวมกลุ่มทางการค้าเป็นสหภาพศุลกากร (Customs Unions) หรือจัดทำความตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreement : FTA) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายการค้า แต่ต้องไม่มีลักษณะที่จะกีดกันการค้า จากนอกกลุ่ม

4. การให้สิทธิพิเศษแก่ประเทศกำลังพัฒนาในการปฏิบัติตามพันธกรณี (Special and Differential Treatment : S&D) การผ่อนผันให้ประเทศกำลังพัฒนามีระยะเวลาในการปฏิบัติตาม พันธกรณีที่ยาวนานกว่า จำกัดการนำเข้าได้หากมีจุดประสงค์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และรักษา เสถียรภาพดุลการชำระเงิน

5. ความโปร่งใส (Transparency) กำหนดให้ต้องมีการเผยแพร่กฎระเบียบเกี่ยวกับ มาตรการทางการค้า ฉบับต่าง ๆ ต่อสาธารณะ หากมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงกฎต้องแจ้งให้ประเทศ สมาชิก WTO ทราบ

6. กระบวนการยุติข้อพิพาททางการค้า (trade dispute settlement mechanism) เมื่อมีกรณีข้อขัดแย้งทางการค้าให้หารือเพื่อหาทางยุติข้อพิพาท หากไม่สามารถหาข้อสรุปได้ให้นำ เรื่องเข้าสู่กระบวนการยุติข้อพิพาทของ WTO โดยยื่นเรื่องต่อองค์กรระงับข้อพิพาท (DSB) ของ WTO เพื่อจัดตั้งคณะผู้พิจารณาชั้นพิจารณากรณีดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม การจัดทำความตกลงระดับพหุภาคียังเผชิญอุปสรรคหลายประการ เนื่องจากมีประเทศเข้าร่วมเจรจาเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีระดับการพัฒนาประเทศที่แตกต่างกันการ ประสานประโยชน์จึงทำได้ยาก อีกทั้งเมื่อการเจรจารอบโตฮาไม่สามารถบรรลุผลตามเป้าหมาย สหรัฐฯ และหลายประเทศจึงหันไปให้ความสำคัญกับการเจรจาความตกลงเขตการค้าเสรี (Free Trade Agreement – FTA) หรือการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในกรอบที่เล็กกว่าควบคู่ไปกับการเจรจา รอบโตฮา ซึ่งความตกลง WTO ก็ยอมรับการทำ FTA ในรูปแบบดังกล่าวตาม Article XXIV ของ General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) และ Article V ของ General Agreement on Trade in Services (GATS) ที่กำหนดหลักการและเงื่อนไขของการจัดทำเอฟทีเอ ทั้งนี้ เนื่องจาก กิจกรรมการค้าระหว่างประเทศที่ไม่ได้มีการจัดทำข้อตกลงทางการค้านั้น ประเทศต่าง ๆ ต่างก็ล้วน แล้วแต่มุ่งทำการค้าเพื่อผลประโยชน์ของประเทศตนเป็นหลัก ส่งผลให้เกิดการออกมาตรการต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความได้เปรียบทางการค้า อาทิ การตั้งกำแพงภาษี การกีดกันทางการค้า และท้ายที่สุด ก็ส่งผลให้เกิดสงครามการค้า ด้วยเหตุนี้การจัดทำความตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreement) จึงเข้ามามีบทบาทสำคัญ

แนวคิดเกี่ยวกับความตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreement : FTA เอฟทีเอ)

การจัดทำความตกลงการค้าเสรีคือ การเจรจาจัดทำความตกลงทางการค้าระหว่าง 2 ประเทศ (ทวิภาคี) ระหว่าง 2 ประเทศขึ้นไป (พหุภาคี) หรือระหว่างประเทศในกลุ่มภูมิภาค

(Regional Integration) เพื่อลดอุปสรรคทางการค้าระหว่างกันให้มากที่สุดให้เหลือน้อยที่สุด ทั้งในส่วนที่เป็นภาษีศุลกากรและไม่ใช้ภาษีศุลกากร เพื่อให้เกิดการค้าเสรีระหว่างประเทศคู่ค้า (ITA, 2021) โดยการจัดทำความตกลงการค้าเสรีนี้ เป็นรูปแบบหนึ่งของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ (Economic Integration) ซึ่งช่วยให้เกิดความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้า (Universitat de Lleida, 2021) ส่งเสริมความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ที่จะช่วยขยายตลาดขยายปริมาณการค้า เพิ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสร้างอำนาจต่อรองทางการค้ากับประเทศนอกกลุ่ม ทั้งนี้ ประเทศที่อยู่ในกลุ่มความตกลงยังสามารถที่จะกำหนดนโยบายทางการค้าอย่างอิสระกับประเทศอื่น ๆ ที่อยู่นอกกลุ่มการจัดทำความตกลง

สำหรับการเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรี(Free Trade Agreement : FTA-เอฟทีเอ) เป็นหนังสือสัญญาระหว่างรัฐในการดำเนินการเพื่อที่จะบรรลุข้อตกลงในการจัดทำหนังสือสัญญา หรือความตกลงการค้าเสรีทุก ๆ ฉบับนั้นจะต้องมีขั้นตอนหรือกระบวนการที่สำคัญที่สุดก็คือ การเจรจา โดยจะแบ่งเป็น 1. การเจรจาในตัวข้อบท (Text) และ 2. การเจรจาข้อผูกพัน เช่น การลดอัตราภาษีศุลกากร หรือการเข้าสู่ตลาด โดยขั้นตอนการเจรจาจัดเป็นขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้ประเทศภาคีเจรจาต่อรองและตกลงกันในเรื่องที่จะเห็นว่าจะเกิดประโยชน์แก่ประเทศ หรือจะยอมเสียประโยชน์ บางประการเพื่อให้ได้รับประโยชน์ที่เห็นว่าคุณค่ากว่าแก่ประเทศ โดยภายหลังจากการสิ้นสุดการเจรจาแล้ว ประเทศภาคีจะต้องมีการดำเนินการกระบวนการภายใน เพื่อให้ความตกลงดังกล่าว มีผลผูกพัน กับประเทศตนต่อไป (บุญชัย จรัสแสงสมบูรณ์, 2561 : 19) ในปัจจุบันการเจรจาความตกลงการค้าเสรี ได้มีการขยายขอบเขต โดยครอบคลุมประเด็นที่นอกเหนือจากการค้าสินค้า เช่น การค้าบริการ การลงทุน การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การจัดซื้อโดยภาครัฐ ความโปร่งใสของกฎระเบียบ และความร่วมมือในสาขาต่าง ๆ อย่างไรก็ตามการเจรจาเอฟทีเอในปัจจุบันได้เริ่มชะลอตัวลง ในแง่จำนวนและเริ่มเปลี่ยน รูปแบบจากการจัดทำเอฟทีเอ ระดับทวิภาคี (สองฝ่าย) ไปสู่การเจรจาจัดทำความตกลงระดับภูมิภาค ที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่ อาทิ ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Comprehensive and Progressive Agreement of Trans-Pacific Partnership : CPTPP) ความตกลงหุ้นส่วนทาง เศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership : RCEP) ความตกลง ระหว่างสหรัฐฯ เม็กซิโก และแคนาดา (United States-Mexico-Canada Agreement : USMCA) ตลอดจนเอฟทีเอ ระหว่างสหภาพยุโรปกับคู่ค้าสำคัญต่าง ๆ เช่น สหรัฐฯ แคนาดา ญี่ปุ่น สิงคโปร์ และเวียดนาม นอกจากนี้ การเจรจาจัดทำเอฟทีเอยุคใหม่ ๆ ยังมีลักษณะอีกประการหนึ่งที่สำคัญ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการเปิดตลาดระดับสูงสุดคือการมุ่งเน้นกำหนดกฎเกณฑ์ทางการค้าที่มีมาตรฐานสูง รวมถึงบรรจุประเด็นที่ยังไม่สามารถตกลงกันได้ในเวทีพหุภาคี อาทิ การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สิน ทางปัญญา มาตรฐานแรงงาน การแข่งขันทางการค้า ตลอดจน รัฐวิสาหกิจ พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์และ สิ่งแวดล้อม เป็นเครื่องมือที่ผู้เล่นสำคัญ ๆ ในเวทีการค้าโลก เช่น สหรัฐฯ หรือสหภาพยุโรป ใช้ในการเป็นผู้นำด้านกฎเกณฑ์ โดยการกำหนดมาตรฐานให้คู่ค้าของตนปฏิบัติตามเงื่อนไขการเข้าถึงตลาด หรือการใช้ประโยชน์จากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ จึงไม่ได้อยู่ที่การลดภาษีศุลกากรอย่างเดียว แต่รวมถึงการยกระดับมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์ทางการค้าให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่แตกต่าง กันไปในแต่ละกรอบด้วย (วิลาวรรณ, (ม.ป.ป.))

สำหรับประโยชน์และผลกระทบของการทำเอฟทีเอในภาพรวมแล้วการทำเอฟทีเอมีทั้งผลดีและผลกระทบ แต่คู่แข่งอาจได้พยายามศึกษารวบรวมข้อมูล และเจรจาเพื่อให้ต่างฝ่ายต่างพอใจ ได้รับผลประโยชน์มากที่สุด หรือได้รับผลกระทบน้อยที่สุด อย่างไรก็ตาม สภาพแวดล้อมเฉพาะและสภาพแวดล้อมทั่วไปของคู่แข่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละเอฟทีเอหากจะวิเคราะห์แต่ละด้านของแต่ละเอฟทีเอจะมีบางกลุ่มอุตสาหกรรม บางกลุ่มสินค้าได้ประโยชน์ บางกลุ่มสินค้าไม่ได้รับผลกระทบ สำหรับกลุ่มสินค้าที่ได้รับผลกระทบ การเจรจาก็สามารถยืดเวลาในการลด หรือยกเว้นภาษีออกไปจนกว่าภาคการผลิตจะสามารถปรับตัวได้ หรือภาครัฐจะเข้ามาช่วยเหลือ เยียวยา ชดเชยผลกระทบเหล่านั้นในภาพรวม การทำเอฟทีเอน่าจะมีประโยชน์ดังนี้ 1. ลดอุปสรรคทางการค้า ทั้งที่เป็นอุปสรรคทางภาษี และที่มิใช่ภาษี 2. เพิ่มมูลค่าในทางการค้าระหว่างประเทศ สมาชิก 3. เพิ่มโอกาสการส่งออก ได้ตลาดใหม่ และขยายตลาดเดิม 4. เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน 5. สร้างอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ การเมือง 6. ให้ความร่วมมือทางด้านศุลกากร การแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลการลักลอบ หลีกเลี่ยง และสินค้าอันตราย สินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ 7. พัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจและดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ 8. ให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อื่น ๆ และเทคโนโลยีการผลิต 9. สร้างความสัมพันธ์ให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น (เว็บไซต์กรมศุลกากร)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ (2565) ได้ศึกษาประโยชน์ของความตกลงการค้าเสรี (FTA-เอฟทีเอ) ในการขยายการค้าของไทย พบว่า ปัจจุบันไทยมีเอฟทีเอที่มีผลใช้บังคับแล้ว 14 ฉบับ กับ 18 ประเทศคู่ค้า ได้แก่ อาเซียน (9) จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อินเดีย เปรู ชิลี และฮ่องกง ซึ่งการที่ประเทศคู่เอฟทีเอลดอุปสรรคทางการค้าทั้งมาตรการทางภาษีและที่มิใช่ภาษีให้ไทยภายใต้เอฟทีเอได้ช่วยเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของสินค้าไทย และขยายการค้าและการส่งออกของไทยกับประเทศคู่เอฟทีเอโดยเมื่อเปรียบเทียบกับสถิติการค้าของไทย ในปี 2535 ก่อนที่ไทยจะมีความตกลงการค้าเสรีฉบับแรก (ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน) กับปี 2564 พบว่ามูลค่าการค้า และการส่งออกของไทยมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นมาก โดยการค้ารวมของไทยกับโลก ในปี 2564 ได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปี 2535 ที่ร้อยละ 636 ในขณะที่การค้ารวมของไทยกับ 18 ประเทศคู่เอฟทีเอขยายตัวร้อยละ 858 ในช่วงเวลาเดียวกัน ในส่วนการส่งออกของไทยกับโลกในปี 2564 ได้ขยายตัว 24 เพิ่มขึ้นจากปี 2535 อยู่ที่ร้อยละ 732 ขณะที่การส่งออกของไทยกับ 18 ประเทศคู่เอฟทีเอขยายตัวสูง ถึงร้อยละ 1,151 ในช่วงเวลาเดียวกัน ดังนั้นการขยายตัวของการค้าระหว่างไทยกับประเทศคู่เอฟทีเอ มีการขยายตัวสูงกว่าการค้าของไทยกับโลก ทั้งด้านการค้ารวมและการส่งออก แสดงให้เห็นว่า การจัดทำเอฟทีเอเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้การค้าของไทยขยายตัว นอกจากนี้ การค้าของไทยกับประเทศคู่เอฟทีเอรายประเทศในปี 2564 ก็ขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยประเทศคู่เอฟทีเอที่การค้ารวมของไทยขยายตัวสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1. อาเซียน ขยายตัว ร้อยละ 1,005 เมื่อเทียบกับปี 2535 ก่อนที่ความตกลง FTA จะมีผลใช้บังคับ 2. อินเดีย ขยายตัว ร้อยละ 891 และ 3. จีน ขยายตัวร้อยละ 580 ตามลำดับ สำหรับในส่วนของ การส่งออก ประเทศคู่ เอฟทีเอที่การส่งออกของไทยขยายตัวสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1. อาเซียนขยายตัวร้อยละ 1,348 เมื่อเทียบกับปี

2535 ก่อนที่ความตกลงใช้บังคับ 2. อินเดียขยายตัวร้อยละ 1,236 และ 3. นิวซีแลนด์ ขยายตัวร้อยละ 472 ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบการขยายตัวของมูลค่าการค้า และการส่งออกระหว่างตลาดที่ไทยมีเอฟทีเอกับตลาดที่ไทยไม่มีเอฟทีเอยังพบว่า มูลค่าการค้า และการส่งออกของไทยกับประเทศที่มีเอฟทีเอมีอัตราการเติบโตสูงแบบก้าวกระโดดมากกว่าตลาดที่ไม่มีเอฟทีเอมาก โดยเมื่อเปรียบเทียบมูลค่าการค้าและการส่งออกของไทยในปี 2564 กับปี 2548 ซึ่งเป็นปีที่เอฟทีเอส่วนใหญ่มีผลบังคับใช้ พบว่าประเทศไทยมีเอฟทีเอด้วยมีอัตราการขยายตัวอยู่ที่ร้อยละ 170-460 ในขณะที่ประเทศไทยไม่มีเอฟทีเอมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 20-150 เท่านั้น

มนต์ชัย สีสถาวรสุข (2560) ได้ศึกษาเรื่องผลกระทบของข้อตกลงการค้าเสรี อาเซียน-จีน (ASEAN China Free Trade Agreement : ACFTA) ที่มีต่อการลงทุนระหว่างไทยกับ จีนพบว่า เอฟทีเออาเซียน-จีนได้กำหนดให้เริ่มมีการลดภาษี ระหว่างกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2553 การค้าระหว่าง 6 ประเทศสมาชิกอาเซียนดั้งเดิมกับประเทศจีนได้มีการลด ภาษีลงจนเหลือร้อยละ 0 ในสินค้ากว่าร้อยละ 90 ของสินค้าที่ค้าระหว่างกัน ผลการศึกษาพบว่า นับตั้งแต่ข้อตกลง ACFTA มีผลบังคับใช้ มูลค่าการค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีนได้ปรับตัว เพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจน โดยพบว่านับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ประเทศจีนได้กลายเป็นแหล่งส่งออกอันดับที่ 1 ของประเทศไทยเช่นเดียวกับผลกระทบในด้านการลงทุนโดยตรงจากประเทศจีนที่เข้าสู่ประเทศไทย พบว่ามูลค่าและสัดส่วนการลงทุนโดยตรงจากประเทศจีน ที่ไหลเข้าสู่ประเทศไทยในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2548-2559 นั้น มีแนวโน้มปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นปีที่ข้อตกลงด้านการลงทุนอาเซียน-จีนภายใต้กรอบข้อตกลง ACFTA เริ่มมีผลบังคับใช้ มูลค่าการลงทุนโดยตรงจากประเทศจีนที่ไหลเข้าสู่ประเทศไทยเฉลี่ยแล้วจะอยู่ที่ระดับ 352.39 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อปี เพิ่มขึ้นจากค่าเฉลี่ยในช่วงก่อนหน้าที่อยู่ระดับ 51.12 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อปี อีกทั้งสัดส่วนมูลค่าการลงทุนโดยตรงจากจีนเทียบกับมูลค่าการค้าการลงทุนโดยตรงทั้งหมดของประเทศไทยก็ปรับเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจนมาอยู่ที่สัดส่วนร้อยละ 10.01 ในปี พ.ศ. 2559 ซึ่งก็สอดคล้องกับผลการศึกษาของงานวิจัยที่ผ่านมาที่พบว่าข้อตกลง ACFTA มีส่วนช่วยส่งเสริมการค้าและการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศในอาเซียนกับประเทศจีน

นอกจากนี้ ข้อตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ACFTA) ยังก่อให้เกิดโอกาสในมิติด้านการลงทุนโดยตรงจากประเทศจีนที่เข้าสู่ประเทศไทย ดังจะเห็นได้จากการเข้ามาของนักลงทุนจีน ในการตั้งโรงงานแปรรูปยางพาราในประเทศไทยเพื่อแปรรูปยางธรรมชาติและส่งกลับไปยังประเทศจีนโดยไม่เสียภาษีตามข้อตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ACFTA) จึงเป็นโอกาสหนึ่งที่สำคัญของประเทศไทยในการดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากประเทศจีนภายใต้ข้อตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน ธนวัฒน์ พินิตพงศ์ศรี และ ณัชพล จรุงพิพัฒน์กุล (2563) ได้ศึกษาเรื่องเจาะลึกความสามารถในการแข่งขันของเวียดนาม และปัจจัยที่ช่วยดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ (FDI) พบว่า ก่อนวิกฤตการณ์การเงินโลกปี 2550 – 2551 การลงทุนจากต่างประเทศ (FDI) ของเวียดนามส่วนใหญ่อยู่ในการผลิตน้ำมันดิบ และการผลิตที่ใช้แรงงานเข้มข้น อาทิ อุตสาหกรรมสิ่งทอสะท้อนถึงการลงทุนที่เน้นเฉพาะข้อได้เปรียบด้านต้นทุนแรงงานต่างๆ อย่างไรก็ตาม หลังช่วงปี 2552 เป็นต้นมา FDI ในเวียดนามมีความหลากหลาย โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่บริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ได้เข้ามา

ลงทุนอย่างต่อเนื่อง โดยประเทศที่เข้ามาลงทุนสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น และ สิงคโปร์ ซึ่งการลงทุนของเวียดนามมีแนวโน้มเติบโตได้ดี สะท้อนจากข้อมูลมูลค่าการลงทุนที่ไหลเข้าเวียดนามเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ปัจจัยหลักที่ดึงดูดเงินลงทุนต่างประเทศให้ไหลเข้าเวียดนามอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ตลาดมีศักยภาพในการขยายตัวสูงจากความพร้อมด้าน แรงงานและกำลังซื้อ ต้นทุนการผลิตโดยรวมต่ำทำให้อัตราการค้าระหว่างประเทศ นโยบายสนับสนุนของภาครัฐ ซึ่งนโยบายหลักที่เป็นแม่เหล็กดึงดูด FDI ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา ได้แก่ 1. การผ่อนคลายกฎระเบียบ ให้การลงทุนของต่างชาติทำได้สะดวก เท่าเทียม และสามารถแข่งขันกับธุรกิจในห้องถิ่นได้ เช่น การปรับปรุง Law on Enterprises และ Law on Investment ต่อเนื่อง และได้ออกกฎหมายสอง ฉบับล่าสุดในปี 2563 ซึ่งจะมีผลบังคับใช้ในปี 2564 2. การให้สิทธิประโยชน์ ทางภาษีและสิทธิประโยชน์ เพื่อสนับสนุนการลงทุนที่ภาครัฐต้องการส่งเสริม เช่น การลงทุนในพื้นที่ เขตเศรษฐกิจ พิเศษ และการลงทุนในอุตสาหกรรมการผลิตด้านเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเติบโต ของประเทศ ในอนาคต เป็นต้น 3. การเข้าร่วมความตกลงการค้าเสรีกับประเทศต่าง ๆ จำนวน 13 ฉบับ โดยมีความตกลงที่สำคัญล่าสุด อาทิ ความตกลงการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Union : EAEU) ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Comprehensive and Progressive Trans-pacific Partnership : CPTPP) และ EU - Viet Nam FTA ซึ่งช่วยเพิ่มข้อ ได้เปรียบและโอกาสในการขยายตลาดการค้าระหว่างประเทศ

บริษัทโบลีเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด (2564) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างอาเซียน-แคนาดา เสนอกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ โดยได้ศึกษาประโยชน์ และผลกระทบของการจัดทำความตกลงการค้าเสรี(FTA-เอพีทีเอ) ระหว่าง อาเซียน-แคนาดา และไทย-แคนาดา โดยใช้แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ พบว่าการจัดทำเอพีทีเอ ทั้งในรูปแบบทวิภาคีและพหุภาคี ก่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจของทั้งสมาชิกอาเซียนไทย และ แคนาดา การจัดทำเอพีทีเอในรูปแบบพหุภาคี ทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) ของกลุ่มประเทศ/ประเทศดังกล่าวเพิ่มขึ้นสูงกว่าการจัดทำเอพีทีเอ ในรูปแบบ ทวิภาคี โดยหากจัดทำเอพีทีเอระหว่างอาเซียน-แคนาดา GDP ของไทยเพิ่มขึ้นสูงสุด เป็นมูลค่าเท่ากับ 388 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือร้อยละ 0.112 เมื่อเทียบกับกรณีที่ไม่มีการจัดทำ 26 เอพีทีเอระหว่าง อาเซียน-แคนาดา และหากจัดทำเอพีทีเอระหว่างไทย-แคนาดา GDP ของไทยเพิ่มขึ้น สูงสุดเป็นมูลค่า เท่ากับ 106 ล้านเหรียญสหรัฐ หรือร้อยละ 0.031 เมื่อเทียบกับกรณีที่ไม่มีการจัดทำ เอพีทีเอ

นอกจากผลกระทบต่อขนาดเศรษฐกิจแล้ว การจัดทำเอพีทีเอระหว่างอาเซียน-แคนาดา และไทย-แคนาดา ก่อให้เกิดผลกระทบทางบวกต่อผลตอบแทนปัจจัยการผลิต มูลค่าผลผลิต ญ ราคาตลาด และการเปลี่ยนแปลงของสวัสดิการของไทยและแคนาดา รวมถึงสมาชิกอาเซียน ในภาพรวมการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างอาเซียน-แคนาดา และไทย-แคนาดา จะก่อให้เกิด การสร้าง การค้า (Trade Creation) สำหรับการส่งออก และการนำเข้าสินค้าและบริการของไทย กับประเทศ คู่เจรจา หรืออาเซียนและแคนาดา อย่างไรก็ตาม การจัดทำเอพีทีเอดังกล่าว ก่อให้เกิดการ เบี่ยงเบน ทางการค้า (Trade Diversion) สำหรับการส่งออกและนำเข้าสินค้าและบริการของไทยกับประเทศ นอกภาคี ทั้งนี้ มูลค่าของการสร้างการค้า (Trade Creation) สูงกว่ามูลค่าของการเบี่ยงเบนทาง

การค้า (Trade Diversion) ดังนั้น การจัดทำเอฟทีเอที่เอระหว่างไทย-แคนาดา ส่งผลดีต่อการส่งออกสินค้าและบริการของไทยในภาพรวม

นอกจากนี้ การเปิดตลาดการค้าบริการและการลงทุนภายใต้เอฟทีเอดังกล่าว ส่งผลให้สาขาธุรกิจของไทยหลายสาขา ได้แก่ การท่องเที่ยว บริการด้านธุรกิจ การขนส่งและโลจิสติกส์ บริการด้านการเงิน และการก่อสร้าง มีความเป็นไปได้ว่า จะส่งออก/ลงทุนในแคนาดาได้เพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกัน สาขาธุรกิจที่มีความเป็นไปได้ว่าจะนำเข้า/ลงทุนจากแคนาดาเพิ่มขึ้น ได้แก่ บริการด้านธุรกิจ การท่องเที่ยว บริการด้านการเงิน โทรคมนาคม บริการด้านคอมพิวเตอร์และข้อมูล และบริการส่วนบุคคล วัฒนธรรม และนันทนาการ

อย่างไรก็ดี การจัดทำเอฟทีเอกับแคนาดาซึ่งเป็นประเทศพัฒนาแล้วที่จัดทำเอฟทีเอโดยมุ่งเน้นกำหนดกฎเกณฑ์ทางการค้าที่มีมาตรฐานสูง นอกเหนือไปจากการเปิดตลาดระดับสูงสุด อาจก่อให้เกิดผลกระทบหากไทยนำพันธกรณีดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติพันธกรณีที่ถือได้ว่าเป็นกฎเกณฑ์ที่มีมาตรฐานสูงและ/หรือไทยยังไม่ผูกพันการนำพันธกรณีเหล่านี้ไปสู่การปฏิบัติภายใต้ ความตกลงที่ไทยเป็นภาคี ได้แก่ พิธีการทางศุลกากรและการอำนวยความสะดวกทางการค้าการลงทุน และการให้ความคุ้มครองการลงทุน พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์และการค้าดิจิทัล การจัดซื้อจัดจ้างโดยรัฐ นโยบายการแข่งขัน ทรัพย์สินทางปัญญา แรงงาน และสิ่งแวดล้อม หากมองในแง่ดี การยอมรับพันธกรณีเหล่านี้ก็เป็นหนึ่งในวิธีที่สามารถผลักดันและเป็นโอกาสในการปฏิรูปกฎระเบียบ ต่างๆ ของไทยให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันได้แบบก้าวกระโดด

สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (2563) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องผลกระทบจากการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพยุโรป เสนอกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ โดยได้ศึกษาประโยชน์และผลกระทบของการจัดทำความตกลงการค้าเสรี(FTA) ไทย-สหภาพยุโรป (European Union : EU ซึ่งเป็นสหภาพทางเศรษฐกิจและการเมือง ประกอบด้วยสมาชิก 27 ประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในทวีปยุโรป เช่น เยอรมนี ฝรั่งเศส อิตาลี โปแลนด์ โปรตุเกส ฮังการี ฟินแลนด์ เป็นต้น) พบว่า การจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพยุโรป จะมีส่วนสนับสนุนการบรรลุเป้าหมาย และการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม อาทิ การส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การพัฒนาสู่ประเทศรายได้สูง การลดความยากจน และการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของประชาชน ความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพยุโรป สนับสนุนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันโดยตรง เช่น การสร้างระบบนิเวศของอุตสาหกรรมและบริการที่เหมาะสม การยกระดับโครงสร้างพื้นฐานของประเทศส่งเสริมการเข้าถึงตลาดและขยายโอกาสทางการค้าและการลงทุนในเวทีโลก การปรับโครงสร้างภาคการผลิตและบริการไปสู่การผลิตและบริการใหม่ที่มีศักยภาพ การสร้างฐานรายได้ และการจ้างงานใหม่ เป็นต้น นอกจากนี้ ความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพยุโรป ยังมีส่วนส่งเสริม โดยอ้อมในการผลักดันยุทธศาสตร์การปรับสมดุลและการพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ให้สำเร็จ เช่น การส่งเสริมหลักธรรมาภิบาลความโปร่งใสปราศจากการทุจริต การดำเนินงานที่ทันสมัย อีกทั้งส่งเสริมยุทธศาสตร์การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยส่งเสริมการผลิต

และการบริโภคที่ยั่งยืนเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ผ่านความร่วมมือและการสนับสนุนของสหภาพยุโรป ซึ่งมีศักยภาพสูงในด้านนี้

ผลการวิเคราะห์ผลกระทบของการเปิดเสรีการค้าระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป พบว่า ประเด็นการเจรจาที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อไทย ได้แก่ การลดภาษีนำเข้าสินค้า การเปิดเสรีภาคบริการและการลงทุน โอกาสในการเข้าถึงตลาดสหภาพยุโรปของธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (SMEs) โอกาสในการสร้างความร่วมมือกับสหภาพยุโรปในด้านการวิจัยและพัฒนา ด้านวิชาการ การถ่ายทอดเทคโนโลยี และ Know How ต่างๆ อย่างไรก็ตาม แนวโน้มข้อเรียกร้องของสหภาพยุโรป ซึ่งพบในความตกลงการค้าเสรีที่สหภาพยุโรปทำกับประเทศอื่นๆ ที่ผ่านมา เช่น เวียดนาม สิงคโปร์และเม็กซิโก (อยู่ระหว่างการเจรจา) มีประเด็นท้าทายสำคัญหลายประเด็น เกี่ยวข้องกับการยกระดับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เช่น การขยายระยะเวลาอายุสิทธิบัตร จากความล่าช้าของการขึ้นทะเบียนยา การผูกขาดข้อมูลที่ยีนโดยผู้ขอขึ้นทะเบียนยาเพื่อขออนุมัติ การวางตลาด (Market Authorization) การให้ความคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ตามแนวทางของอนุสัญญา การคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (International Union for the Protection of New Plant Varieties : UPOV 1991) มาตรการ ณ จุดผ่านแดน รวมทั้งประเด็นท้าทายอื่นๆ เช่น การระงับข้อพิพาทระหว่าง นักลงทุนกับรัฐ และการให้ความคุ้มครองสิทธิแรงงานตามแนวทางขององค์การแรงงานโลก (International Labour Organization : ILO) เป็นต้น

ทั้งนี้ หากไทยและสหภาพยุโรป 27 ประเทศ ยกเลิกภาษีนำเข้าที่เก็บระหว่างกันจะช่วยทำให้ GDP ของไทยขยายตัวในระยะยาวร้อยละ 1.28 การส่งออกของไทยไปโลกเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.83 และการนำเข้าจากโลกเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.81 โดยสินค้าส่งออกของไทยที่มีโอกาสขยายตัว เช่น ยานยนต์และชิ้นส่วน อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เสื้อผ้าและสิ่งทอ ผลิตภัณฑ์อาหาร เคมีภัณฑ์ ยาง และพลาสติก นอกจากนี้ การเปิดเสรีภาคบริการในสาขาสำคัญ เช่น สิ่งแวดล้อม การจัดส่งสินค้า การเงินและประกันภัย และการขนส่งทางทะเลจะช่วยลดต้นทุนการผลิตของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง และทำให้เศรษฐกิจไทยขยายตัวร้อยละ 5 การศึกษายังได้ประเมินผลในมิติด้านสังคมด้วย โดยในภาพรวมเศรษฐกิจที่ดีขึ้นจะทำให้จำนวนคนจนลดลง 2.7 แสนคน รายได้เกษตรกรเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1.1 และช่องว่างความยากจนลดลงร้อยละ 0.07

บริษัท โบลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดทำความตกลงการค้าเสรี (FTA) ไทย-สหราชอาณาจักร เสนอกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ โดยใช้แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ที่เรียกว่า แบบจำลอง GTAP เป็นหนึ่งในเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลกระทบเชิงปริมาณของการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหราชอาณาจักร พบว่า การจัดทำเอฟทีเอไทย-สหราชอาณาจักร ส่งผลให้ GDP ของไทยขยายตัวเพิ่มขึ้นเท่ากับ 155 – 251 ล้าน เหรียญสหรัฐหรือร้อยละ 0.0448 – 0.0726 เมื่อเทียบกับกรณีที่ไม่มีการจัดทำเอฟทีเอระหว่างกัน โดย GDP ของไทยจะขยายตัวสูงสุด หากไทยและสหราชอาณาจักรเปิดเสรีทางการค้าในระดับสูงสุด คือ กำหนดระดับการเปิดตลาดที่ร้อยละ 100

นอกจากนี้ การจัดทำเอฟทีเอไทย-สหราชอาณาจักร ส่งผลให้การส่งออกสินค้าและบริการของไทยไปยังสหราชอาณาจักรขยายตัวเพิ่มขึ้นเท่ากับ 777 – 1,659 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือ

ร้อยละ 11.6300 – 24.8316 ในขณะที่เดียวกันการนำเข้าสินค้าและบริการของไทยจากสหราชอาณาจักรขยายตัวเพิ่มขึ้นเท่ากับ 1,160 – 2,678 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือร้อยละ 26.4901 – 61.1555 สำหรับสาขาสินค้าที่ไทยส่งออกไปยังสหราชอาณาจักรขยายตัวเพิ่มขึ้นสูงสุด ได้แก่ ผลผลิตจากสัตว์และผลพลอยได้ ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ เครื่องแต่งกาย ยานยนต์และชิ้นส่วน และอุปกรณ์ขนส่งอื่นๆ ขณะที่สาขาสินค้าที่ไทยนำเข้าจากสหราชอาณาจักรขยายตัวเพิ่มขึ้นสูงสุด ได้แก่ ยานยนต์และชิ้นส่วน เครื่องมือและเครื่องจักรอื่นๆ เคมีภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ยางและพลาสติก เครื่องดื่ม และผลิตภัณฑ์ใยสาสูบ และอุปกรณ์ขนส่งอื่นๆ

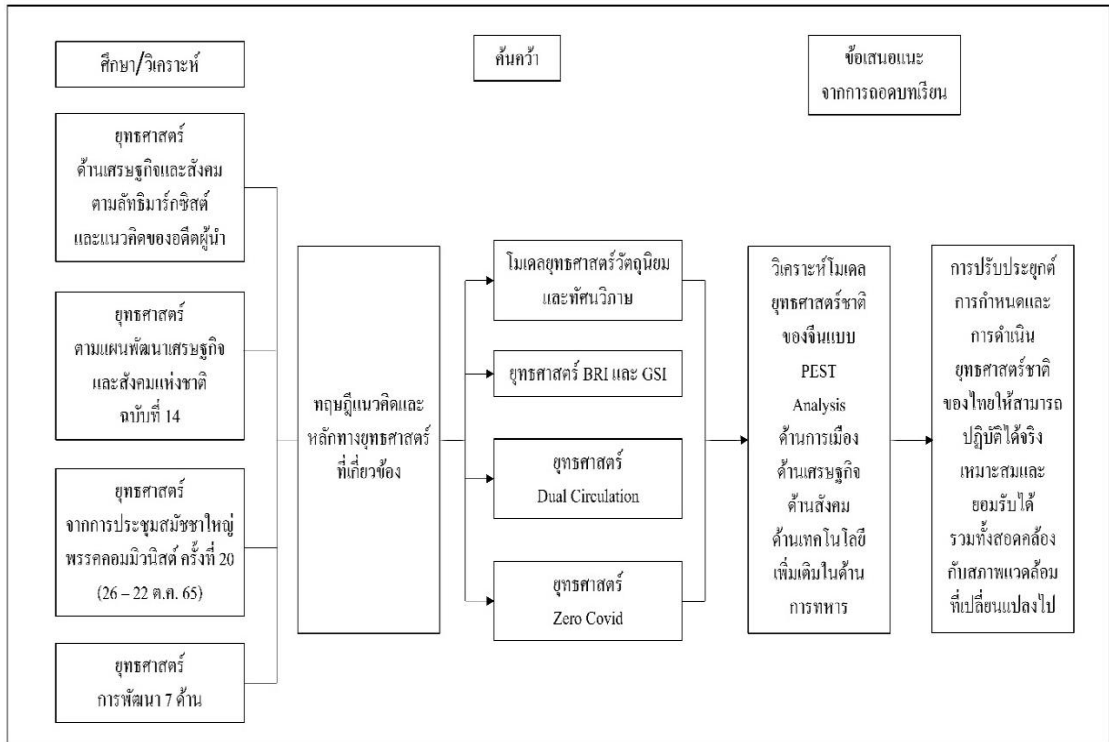
นอกจากนี้ การเปิดตลาดการค้าบริการและการลงทุนภายใต้การจัดทำเอฟทีเอ ไทย-สหราชอาณาจักร ส่งผลให้สาขาธุรกิจของไทยหลายสาขา ได้แก่ การท่องเที่ยว บริการด้านธุรกิจ และการขนส่งและโลจิสติกส์ โทรคมนาคม บริการด้านคอมพิวเตอร์และข้อมูล มีความเป็นไปได้ว่าจะส่งออก/ลงทุนในสหราชอาณาจักรได้เพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกัน สาขาธุรกิจที่มีความเป็นไปได้ว่าจะนำเข้า/ลงทุนจากสหราชอาณาจักรเพิ่มขึ้น ได้แก่ บริการด้านธุรกิจ บริการด้านการเงิน การประกันภัย โทรคมนาคม บริการด้านคอมพิวเตอร์และข้อมูล

ทั้งนี้ มูลค่าของการสร้างการค้า (Trade creation) ที่เกิดขึ้นจากการเพิ่มขึ้นของการส่งออกและการนำเข้ากับสหราชอาณาจักร สูงกว่ามูลค่าการเบี่ยงเบนทางการค้า (Trade Diversion) ที่เกิดจากการลดลงของการส่งออกและการนำเข้ากับประเทศนอกภาคี ดังนั้น การจัดทำเอฟทีเอระหว่างไทยกับสหราชอาณาจักร ส่งผลดีต่อการส่งออกและการนำเข้าสินค้าและบริการของไทยทั้งในภาพรวม และระดับทวิภาคี

สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (2564) ได้ศึกษาวิจัยเพื่อกำหนดทำที่ไทยในการฟื้นการเจรจาความตกลงการค้าเสรีไทย-สมาคมการค้าเสรีแห่งยุโรป เสนอกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ โดยได้ศึกษาเรื่องการจัดทำความตกลงการค้าเสรี(FTA) ไทย – สมาคมการค้าเสรียุโรป (European Free Trade Association : EFTA-เอฟต้า ซึ่งเป็นกลุ่มการค้าของทวีปยุโรป ประกอบด้วยสมาชิก 4 ประเทศ คือ ไอซ์แลนด์ ลิกเตนสไตน์ นอร์เวย์ และสวิตเซอร์แลนด์) พบว่าการลดภาษีศุลกากรของสินค้าทุกชนิดของทั้งสองฝ่ายในการจัดทำเอฟทีเอไทย-เอฟต้าจะช่วยทำให้ GDP ของไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.179 และไทยจะส่งออกไปยังเอฟต้าได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 38 หรือประมาณ และนำเข้าจากเอฟต้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 14.8 สำหรับกลุ่มสินค้าที่มีการค้าขายระหว่างไทยและเอฟต้า ที่คาดว่าจะได้รับประโยชน์จากเอฟทีเอไทยกับเอฟต้า เช่น เนื้อสัตว์ และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ ผักและผลไม้ และอาหารทะเลแปรรูป นอกจากนี้ การลดภาษีทุกสินค้าของทั้งสองฝ่าย คาดว่า จะทำให้จำนวนคนจนลดลง 85,189 คน รายได้เกษตรกรเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.96 และอัตราค่าจ้างแรงงาน สำหรับแรงงานทักษะและแรงงานทักษะน้อยเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.255 และ 0.327 ตามลำดับ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

สรุป

แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านความมั่นคง ประเด็นด้านการต่างประเทศได้กำหนดเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นหนึ่งในศูนย์กลางทางการค้า การลงทุน การบริการ และความเชื่อมโยงในภูมิภาคเอเชีย ซึ่งการจะพัฒนาประเทศไทยไปสู่เป้าหมายดังกล่าว ต้องอาศัยปัจจัยประกอบหลายอย่างทั้งจุดแข็งของไทยในเรื่องที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ประเทศไทยมีพรมแดนติดกับหลายประเทศ และอยู่ตรงศูนย์กลางของภูมิภาคและองค์ประกอบอื่นๆ เช่น การพัฒนาความเชื่อมโยงด้านการขนส่งและเทคโนโลยีจุดเชื่อมต่อด้านโลจิสติกส์ และการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ เป็นต้น ซึ่งในแผนย่อยด้านความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ ได้ระบุปัจจัยสู่ความสำเร็จ อาทิ การลดระดับการกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศการขยายความร่วมมือระหว่างประเทศ การเพิ่มจำนวนการจัดทำความตกลงการค้าเสรี (FTA-เอฟทีเอ) ของไทย เป็นต้น

การทบทวนวรรณกรรม ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องการค้าระหว่างประเทศ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ และการดำเนินนโยบายการค้าเสรี พบว่าการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ผ่านการจัดทำเอฟทีเอ โดยมีเป้าหมายเพื่อยกเว้นภาษีศุลกากรระหว่างสมาชิก รวมถึงขจัดมาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากรระหว่างกัน จะช่วยขยายปริมาณการค้าการลงทุนระหว่างสมาชิก (Trade Creation) ก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ เพิ่มสวัสดิการทางเศรษฐกิจและสังคม อย่างไรก็ตามก็อาจก่อให้เกิดการกีดกันทางการค้ากับประเทศนอกกลุ่ม (Trade Diversion) โดยปัจจุบันความตกลงการค้าเสรีขององค์การการค้าโลก

(World Trade Organization : WTO) ถือเป็นกฎกติกา หรือมาตรฐานการค้าระหว่างประเทศ ที่ประเทศต่างๆ เกือบทั่วโลกยึดเป็นหลักปฏิบัติ เนื่องจาก WTO มีสมาชิก 164 ประเทศครอบคลุม เกือบทั่วโลก

ในการนี้ เนื่องจากการเจรจาเพื่อเปิดเสรีเพิ่มเติม และกำหนดกติกาใหม่ๆ เพื่อรองรับวิวัฒนาการทางการค้าที่เปลี่ยนไปของ WTO ที่เรียกว่า การเจรจารอบโดฮาเป็นไปอย่าง ล่าช้า ไม่สามารถคืบหน้าบรรลุความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย เนื่องจากมีประเทศที่ร่วมเจรจาล้วน มาก ปัจจุบันประเทศต่างๆ จึงหันมามุ่งจัดทำเอฟทีเอแบบทวิภาคี(สองฝ่าย) หรือภูมิภาคเพื่อขยาย ตลาดเพิ่มปริมาณการค้าดึงดูดการลงทุนและเพิ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกันมากขึ้น แต่การเจรจา จัดทำเอฟทีเอยุคใหม่ โดยเฉพาะที่มีประเทศพัฒนาแล้วเข้าร่วมมีความท้าทายสำหรับไทย เนื่องจาก มุ่งเน้นการจัดทำกฎเกณฑ์ทางการค้าที่มีมาตรฐานสูง รวมถึงบรรจุประเด็นใหม่ๆ ที่ไทยยังไม่เคย ผูกพันภายใต้ WTO และเอฟทีเอที่ไทยเป็นสมาชิก เช่น เรื่องมาตรฐานแรงงาน การยกระดับ ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การจัดซื้อจัดจ้างโดยรัฐ นโยบายการแข่งขัน สิ่งแวดล้อม เป็นต้น การศึกษาเรื่องแนวทางการจัดทำเอฟทีเอเพื่อนำไทยสู่การเป็นศูนย์กลางการค้าการลงทุนของภูมิภาค จึงมีความจำเป็นเพื่อเสนอแนวทางในการจัดทำเอฟทีเอฉบับใหม่ๆ ที่จะช่วยขยายโอกาสทางการตลาด และการค้าสร้างความเชื่อมั่นแก่นักลงทุนและนำไทยสู่การเป็นศูนย์กลางการค้าและการลงทุน ในภูมิภาค โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่ประเทศจะได้รับ สร้างภูมิคุ้มกันให้ไทยตลอดจนแก้ปัญหา ข้อกังวลและบรรเทาผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น การศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดทำเอฟทีเอ เพื่อนำไทยสู่การเป็นศูนย์กลางการค้าการลงทุนของภูมิภาค จึงมีความจำเป็นเพื่อเสนอแนวทางในการ จัดทำเอฟทีเอฉบับใหม่ๆ ที่จะช่วยขยายโอกาสทางการตลาดและการค้า สร้างความเชื่อมั่นแก่นัก ลงทุนและนำไทยสู่การเป็นศูนย์กลางการค้าและการลงทุนในภูมิภาค โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุด ที่ประเทศจะได้รับ สร้างภูมิคุ้มกันให้ไทย ตลอดจนแก้ปัญหาข้อกังวลและบรรเทาผลกระทบที่คาดว่าจะ เกิดขึ้น

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับโมเดลเศรษฐกิจจีน

Barry Naughton, 1995 ผู้เขียนได้ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิรูปของจีนอย่างค่อนข้าง ครบถ้วน ตั้งแต่ปี 1978 ที่เริ่มต้นมีการปฏิรูปเศรษฐกิจ จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงช่วงแรกในปี 1993 ผู้เขียนเน้นนโยบายพัฒนาในภาคอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจมหภาคของจีน และวิเคราะห์นโยบายทั้งสองด้านดังกล่าว เพื่อช่วยในการทำความเข้าใจแนวทางการปฏิรูปของจีน โดยเฉพาะรูปแบบการ ปฏิรูปของจีนที่เปลี่ยนผ่านอย่างค่อยเป็นค่อยไป (Gradualism) จากเศรษฐกิจระบบวางแผนมาเป็น เศรษฐกิจกลไกตลาด และวิเคราะห์ว่าสามารถเป็นกรณีศึกษาสำหรับเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านในประเทศ กำลังพัฒนาอื่นๆ ต่อไป

Daniel Burstein, 1999 ผู้เขียนได้วิเคราะห์เนื้อหาที่ครอบคลุมหลากหลายด้านทั้ง การค้าระหว่างประเทศการเงิน การเมือง รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยคาดการณ์ว่า ภายในปี 2030 จีนจะเป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดในโลก ซึ่งจำทำให้จีนกลายเป็น มหาอำนาจในทุกมิติ ผู้เขียนได้อธิบายทิศทางความสำเร็จของจีนในอนาคตและเสนอแผนการอนาคต สำหรับการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสหรัฐฯ และจีน

Peter Nolan, 2004 ผู้เขียนวิเคราะห์ความท้าทายต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเศรษฐกิจจีน ตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1970 ซึ่งเกิดการเปลี่ยนผ่านครั้งใหญ่ในจีน จากเดิมที่ขับเคลื่อนโดยการวางแผนโดยตรงจากส่วนกลาง มีพรรคคอมมิวนิสต์เป็นศูนย์กลางและเศรษฐกิจจีนโดดเดี่ยวจากนานาชาติ และวิเคราะห์ความท้าทายต่อเศรษฐกิจจีนใน 3 ประเด็น คือ กระบวนการโลกาภิวัตน์ (Globalization) กระบวนการเปลี่ยนผ่าน (Transition) และกระบวนการพัฒนา (Development) ในขณะที่ความท้าทายในกระบวนการเปลี่ยนผ่าน มี 2 ประเด็น คือ ประเด็นความสัมพันธ์ระหว่าง การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และประเด็นการค้นหาแนวทางปฏิรูปที่ถูกต้องเหมาะสม ส่วนในด้านกระบวนการพัฒนานั้น เป็นการท้าทายรัฐบาลจีนในเชิงนโยบาย การแก้ปัญหาการแก้ปัญหาความยากจนของประเทศ รวมทั้งการวิเคราะห์ความท้าทายในอนาคตของเศรษฐกิจจีนอีกด้วย

Justin Yifu Lin, 2009 ผู้เขียนวิเคราะห์ว่า ด้วยสถาบันการเมืองที่มีลักษณะพิเศษของจีน และแนวความคิดด้านเศรษฐศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อผู้นำจีน เป็นปัจจัยสำคัญเอื้อให้เศรษฐกิจจีนเติบโตอย่างก้าวกระโดด สำหรับบทเรียนจากกรณีศึกษาการพัฒนาของจีนที่มีต่อแวดวงเศรษฐศาสตร์ การพัฒนา คือ การให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีการผลิตที่กำหนดหน้าและการสร้างแรงจูงใจทางตลาด ผู้เขียนเน้นอธิบายลักษณะเฉพาะและบริบทของจีน ตลอดจนความท้าทายเศรษฐกิจจีนในอนาคต

Jason Inch, 2017 ผู้เขียนหยิบยกคำว่า China 4.0 เพื่อใช้ทำความเข้าใจพัฒนาการของจีนในทศวรรษหน้า และย้อนไปวิเคราะห์พัฒนาการของจีนตั้งแต่ยุคเหมาเจ๋อตง หรือ China 1.0 ในช่วง 1949 – 1976 และยุคปฏิรูปเศรษฐกิจสู่กลไกตลาด หรือ China 2.0 ในช่วงปี 1978 – 2003 และต่อมายุค China 3.0 ในช่วงปี 2003 – 2016 ที่จีนเริ่มมีบทบาทในระดับโลก และมีการขับเคลื่อนของทุนนิยมในจีนอย่างเข้มข้น จนมาถึงช่วงปี 2013 – 2016 หรือ China 3.5 ภายใต้การปกครองโดยสีจิ้นผิงในสมัยแรกเน้นผลักดันแนวคิด “ความฝันของจีน” จนมาถึงยุค China 4.0 ในช่วงปี 2017 – 2049 ซึ่งสีจิ้นผิงได้นำพาประเทศจีนมุ่งสู่วัตกรรม มุ่งเปลี่ยนแปลงจีนในฐานะผู้มีส่วนร่วมเชิงรับไปสู่จีนในฐานะผู้นำโลกเชิงรุก ผู้เขียนวิเคราะห์จุดเด่นของจีนที่ใช้ยุทธศาสตร์ระยะยาวในการปกครองประเทศ โดยเฉพาะแผนพัฒนาฯ ห้าปี ฉบับที่ 13 ของจีน ยกตัวอย่างเป้าหมายและตัวชี้วัดของจีน เช่น เป้าหมายศตวรรษ เป้าหมายด้านนวัตกรรม เป้าหมายทางสังคม และเป้าหมายด้านความยั่งยืน พร้อมทั้งวิเคราะห์การปฏิรูปโครงสร้างด้านอุปทาน การปฏิรูปทางการเงิน และการปฏิรูปทางทหารของจีนด้วย

Lowell Dittmer, 2021 ผู้เขียนกล่าวถึงจุดเปลี่ยนสำคัญของเศรษฐกิจการเมืองของจีน หลังเกิดการระบาดของโควิด-19 และจีนต้องเผชิญกับการแข่งขันระหว่างประเทศมากขึ้น จีนจึงต้องปรับปฏิรูปจากที่เคยมุ่งเน้นการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจและการกระจายอำนาจทางการเมือง เปลี่ยนไปเป็นระบบสังคมนิยมแบบรวมศูนย์ที่เข้มงวดยิ่งขึ้น และเน้นให้ชาวจีนรักชาติกระตุ้นความรู้สึกเชื่อมั่นในชาติมากขึ้น ด้านเศรษฐกิจเน้นการขยายการลงทุนภาครัฐและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี ด้วยระบบการปกครองแบบอำนาจนิยมใหม่ จีนสามารถต่อสู้และเอาชนะความยากจนได้ รวมถึงการผลักดันนวัตกรรมทางเทคโนโลยี พร้อมๆ กับการปลูกฝังอุดมการณ์สร้างความจงรักภักดีทางการเมือง และการต่อต้านคอร์รัปชันอย่างจริงจัง ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมของความขัดแย้ง

เชิงอำนาจและบริบทระหว่างประเทศที่เปลี่ยนไป ทำให้เกิดการชะลอการค้าและการต่อต้านโลกาภิวัตน์ มีการแบ่งขั้วสองฝ่ายระหว่างสหรัฐ – จีนอย่างชัดเจน

ในขณะที่จีนเป็นหนึ่งในผู้สนับสนุนและผู้ได้ผลประโยชน์จากโลกาภิวัตน์ เมื่อมีแรงกดดันจากภายนอกโดยเฉพาะผลของสงครามการค้าเป็นตัวเร่งให้จีนต้องการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจและคิดค้นเทคโนโลยีของตนเองด้านการต่างประเทศ ข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative : BRI) ของจีนได้ทำให้เกิดการออกไปลงทุนก่อสร้างโครงการพื้นฐานขนาดใหญ่ผ่านเอเชียกลางและรอบนอกทางทะเลในเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้เขียนวิเคราะห์ว่าแม้ว่าจีนจะประสบปัญหาการเติบโตที่ชะลอลงและปัญหาหนี้สินมากขึ้น แต่จีนสามารถฟื้นตัวได้แม้จะเผชิญกับปัญหาโควิด – 19 ทำให้จีนอยู่ในสถานะทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างแข็งแกร่ง

การทบทวนวรรณกรรมเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับโมเดลจีน

ตัวอย่างการทบทวนวรรณกรรมและหนังสือเกี่ยวกับการปฏิรูปที่เน้นเปรียบเทียบการปฏิรูปของจีนกับประเทศอื่นหรือเขตเศรษฐกิจอื่น เช่น

Peter Nolan, 2003 ผู้เขียนเสนอแนวคิดที่ว่า จีนกำลังอยู่บนทางเลือกแห่งการพัฒนาและกล่าวถึงความท้าทายต่างๆ ในอนาคตที่จะกระทบเศรษฐกิจจีน เช่น ความยากจน ความเหลื่อมล้ำ การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของระบบธุรกิจโลก ปัญหาสิ่งแวดล้อม ความสามารถและบทบาทของรัฐ และพรรคคอมมิวนิสต์ เป็นต้น โดยชี้ให้เห็นว่าทางเลือกแห่งการพัฒนาของจีนนั้นส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาของโลก และมีข้อสรุปว่าแนวทางของจีนจะเป็นการฉีกกั้นระหว่างแนวคิดของขงจื้อ ประชาชนชาวจีน และอดัม สมิธ นักเศรษฐศาสตร์ตะวันตก

Oded Shenkar, 2004 ผู้เขียนชี้ให้เห็นข้อแตกต่างระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนกับการเติบโตของเศรษฐกิจญี่ปุ่น อินเดีย และเม็กซิโก และด้วยลักษณะพิเศษเฉพาะของเศรษฐกิจจีนจะนำไปสู่การปรับโครงสร้างของระบบธุรกิจโลกใหม่ และวิเคราะห์เหตุผลที่สหรัฐฯ ได้รับผลกระทบจากการเติบโตของเศรษฐกิจจีนมากที่สุด และการเติบโตใหญ่ของจีนจะกระทบภาคธุรกิจและผู้บริโภคของโลกอย่างไร รวมทั้งการแนะนำในการใช้โอกาสแสวงหาประโยชน์จาก “ศตวรรษจีน”

Yasheng Huang, 2008 ผู้เขียนวิพากษ์วิจารณ์การที่จีนพึ่งพาการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ และการเน้นโครงการก่อสร้างสาธารณูปโภคจำนวนมากของจีน โดยกล่าวว่าจีนควรจะหันมาพัฒนาตลาดภายในประเทศจีนเอง โดยเฉพาะการหันมาเน้นพัฒนาชนบทและส่งเสริมการประกอบการภายในประเทศ โดยยกตัวอย่างรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจของอินเดีย และวิเคราะห์ว่าช่วงเวลาทองของการปฏิรูปเศรษฐกิจจีนได้ผ่านมาแล้ว นั่นคือ ช่วงแรกของการปฏิรูปซึ่งเน้นการปฏิรูปภาคชนบทและสนับสนุนให้ชาวชนบทสร้างกิจกรรมธุรกิจของตนเองอย่างจริงจัง

อู๋ ฉีเยวี่, พลตรี, 2561 งานวิชาการจีนนี้ศึกษายุทธศาสตร์และนโยบายของรัฐบาลจีนในช่วง 40 ปีของการปฏิรูปและการเปิดประเทศ ตลอดจนศึกษาทฤษฎีและแนวคิดต่างๆ ของผู้นำจีน ได้แก่ ความคิดเหมาเจ๋อตง ทฤษฎีของเติ้งเสี่ยวผิง และความคิดของสีจิ้นผิง ซึ่งเป็นแนวทางและกำหนดทิศทางเชิงอุดมการณ์ของยุทธศาสตร์จีน รวมทั้งการวิเคราะห์ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปและการเปิดประเทศของจีน ได้แก่ 1. การเลือกแนวทางพัฒนาที่ต้องสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและบริบทของประเทศจีน 2. การรวบรวมสรรพกำลังเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ

โดยเลือกใช้กลไกการตลาดเป็นปัจจัยนำในการพัฒนาเศรษฐกิจ 3. การเชื่อมเข้าสู่สังคมโลกด้วยการเปิดประเทศอย่างเต็มที่ 4. การรักษาเสถียรภาพทางการเมืองและสังคมให้มีความมั่นคงที่สุด 5. การกำหนดยุทธศาสตร์ชาติและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีระบบและปฏิบัติอย่างถูกต้อง 6. มีความกล้าหาญที่จะนำมาตราการและนโยบายมาทดลองใช้ในบางพื้นที่ เพื่อศึกษาผลกระทบก่อนจะขยายผลไปทั่วประเทศ

หลี่ เหวินเหลียง, ออนไลน์, 2563 บทความขึ้นนี้อธิบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของจีนที่เริ่มใช้ฉบับแรกในปี 1953 โดยแต่ละแผนจะมีระยะเวลา 5 ปี พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศจีนมีบทบาทสำคัญในการดำเนินแผนฯ และชี้ให้เห็นหลัก 5 ประการที่สีจิ้นผิง ยินยอมให้ทางการจีนต้องปฏิบัติในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 14 ได้แก่

1. ยินยอมการนำของพรรคฯ อย่างรอบด้าน โดยมีการปรับปรุงกลไกและระบบการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมภายใต้การนำของพรรคฯ เพื่อรักษาระบบสังคมนิยมที่มีเอกลักษณ์แบบจีนพัฒนาแนวคิดการพัฒนาใหม่ เพื่อเป็นหลักประกันในการพัฒนาที่มีคุณภาพสูง

2. ยินยอมหลักการ “ประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” หลักการประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ และการสร้างสังคมพอใช้รอบด้าน (เสี่ยวกง) การพัฒนาต้องอาศัยประชาชนผลของการพัฒนาต้องให้ประชาชนได้แบ่งปัน พิชัยประโยชน์ขั้นพื้นฐานของประชาชน กระตุ้นความตั้งใจ ความกระตือรือร้น ความคิดสร้างสรรค์ของประชาชน ส่งเสริมความเป็นธรรมของสังคมเสริมสร้างความผาสุกของประชาชน เพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี

3. ยินยอมแนวทางและวิธีการพัฒนาใหม่ ผลักดันการปฏิรูปเชิงคุณภาพ เพื่อการพัฒนาที่มีคุณภาพสูง มีประสิทธิภาพสูง มีความเป็นธรรม มีการพัฒนาที่ยั่งยืน ปลอดภัยและมั่นคง

4. ยินยอมการปฏิรูปและเปิดประเทศ ยินยอมการปฏิรูป การเปิดประเทศอย่างแน่วแน่เสริมสร้างระบบและขีดความสามารถในการบริหารประเทศ ขจัดปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาที่มีคุณภาพ จัดสรรทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เสริมสร้างพลังขับเคลื่อนการพัฒนา

5. ยินยอมหลักการพัฒนาแบบองค์รวม รักษาสมดุลในการพัฒนา ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

พล.ท. ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล ได้เขียนถึงยุทธศาสตร์ของจีนในการพัฒนาประเทศ จากประเทศที่เคยติดอันดับยากจนที่สุดในโลก ก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและมีแนวโน้มในการสร้างแสนยานุภาพทางทหารเพิ่มมากขึ้น เพื่อกลับมาสู่ความยิ่งใหญ่ในเวทีโลก

เคนเน็ท โดนัลท์ นีลเวล, 2564 บทวิเคราะห์ชิ้นนี้ของ KKP Research ได้ประเมินนโยบายรุ่งเรืองร่วมกันของจีน (Common Prosperity) ในแง่ผลกระทบต่อไทย เนื่องจากไทยและจีนมีความผูกพันทางเศรษฐกิจในด้านต่างๆ ตลอดจนความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอกและความขัดแย้งของมหาอำนาจ

บทความชิ้นวิเคราะห์ว่า นโยบายรุ่งเรืองร่วมกันและโมเดลเศรษฐกิจวงจรคู่สะท้อนแนวโน้มเศรษฐกิจจีนในอนาคต โดย KKP Research เชื่อว่า มาตรการดังกล่าวไม่ใช่สัญญาณที่จีนจะกลายเป็นประเทศคอมมิวนิสต์สุดโต่งเหมือนในสมัยเหมาเจ๋อตง โมเดลจีนในยุคสีจิ้นผิงยังคงความสำคัญของภาคเอกชนจีน โดยมีภาครัฐเข้ามากำกับดูแลภาคธุรกิจเอกชนและมีบทบาทในการตัดสินใจมากยิ่งขึ้น เพื่อรักษาเสถียรภาพ ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อเชิงจิตวิญญาณความเป็น

ผู้ประกอบการ (Entrepreneurship Spirit) และบั่นทอนความมั่นใจในภาคเอกชน ส่งผลกระทบต่อโอกาสในการพัฒนาขีดค้นด้านนวัตกรรมใหม่ๆ

จีนได้ปรับเปลี่ยนโมเดลเศรษฐกิจแบบเดิมที่จีนเคยเน้นการเติบโตด้วยการลงทุน เพื่อมาเน้นการเติบโตด้วยการบริโภคมากขึ้นผ่านโมเดลเศรษฐกิจวงจรคู่ ที่มุ่งเน้นการหมุนเวียนของเศรษฐกิจภายในประเทศมากขึ้น จีนต้องปรับโครงสร้างและปรับสมดุลในการเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาว จึงจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยผ่านช่องทางต่างๆ ทั้งช่องทางการค้า การเงิน การลงทุนและการท่องเที่ยว

สำหรับผลกระทบจากการเปลี่ยนโมเดลการเติบโตของจีน นักวิจัย KKP Research ประเมินว่า หากการลงทุนในจีนชะลอตัวลง อาจส่งผลกระทบต่อธุรกิจที่การส่งออกมูลค่าเพิ่มพึ่งพาภาคการลงทุนในจีน เช่น อุตสาหกรรมเหล็ก อุตสาหกรรมเครื่องจักรกล การผลิตชิ้นส่วนอุปกรณ์เกี่ยวกับการคมนาคม ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ และธุรกิจไฟแนนซ์ ในขณะที่ ธุรกิจที่การส่งออกมูลค่าเพิ่มพึ่งพาภาคการบริโภคจากจีนอาจจะเป็นกลุ่มที่จะได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ได้แก่ สินค้าเกษตร เคมีภัณฑ์ และกลุ่มอาหาร

จางเหวยเหวย, 2564 ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า โลกตะวันตกกำลังกังวลกับการก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของจีน จึงพยายามสกัดกั้นการเติบโตของจีน ในขณะที่ จีนภายใต้ผู้นำสีจิ้นผิงก็ใช้ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ความมั่นคง และการทูตเพื่อแก้เกมชาติตะวันตกและกระแสวิจารณ์จีนในแง่มุมต่างๆ ของสื่อตะวันตก เช่น ทำไมจีนเน้นเพียงการปฏิรูปเศรษฐกิจแต่ไม่ปฏิรูปการเมือง หรือประเด็นจีนรวบอำนาจ จีนไม่เคารพสิทธิมนุษยชน รวมทั้งเงินล้ำหลัง เป็นต้น

ผู้เขียนยังได้อธิบายลักษณะเด่นของโมเดลจีน และสถาบันการเมืองของจีนว่ามีลักษณะเฉพาะ ตลอดจนนำเสนอให้เห็นระบบการเมืองแบบจีน ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจีนที่ได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในยุคดิจิทัล และปัญหาตาดอดคล้องข้างในการเรียนรู้จีนผ่านสายตานิวกวิชาการตะวันตกที่ทำให้ไม่เข้าใจจีน และชี้ให้เห็นพลังของจีน และการผงาดขึ้นมาของจีนด้วยความขยันและอุตสาหกรรมของคนในชาติ และจิตวิญญาณจีน แก่นแท้ทางความคิดทางการเมืองของผู้นำและปัญญาชนจีน รวมทั้งการปฏิวัติอุตสาหกรรมของจีน

ดร.นิยม รัฐอมฤต (สถาบันพระปกเกล้า, พ.ศ. 2565) ได้เขียนถึงเทคนิค วิธีการ การเจาะพื้นที่ กลยุทธ์ การสร้างโมเดล และการใช้เงินอุดหนุนจากรัฐบาล ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของจีนจนประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรม และมีแนวโน้มในการขยายผลให้ประชาชนมีความกินดี อยู่ดีทั่วประเทศ

แนวคิดทฤษฎีและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเต็งเสี่ยวผิง

ทฤษฎีเต็งเสี่ยวผิง หรือ Deng Xiaoping Lilun เป็นชุดความคิดทางเศรษฐกิจและการเมืองของผู้นำนักปฏิรูปของจีน คือ เต็งเสี่ยวผิง ที่ไม่ยึดติดอุดมการณ์ดั้งเดิมมาเจอตง โดยเต็งเสี่ยวผิงเน้น “การแสวงหาสิ่งจะจากความเป็นจริง” และนำอุดมการณ์เดิมมาปรับประยุกต์และปฏิรูปนำกลไกตลาดมาใช้ โดยเน้นตามสภาพความเป็นจริงของจีน และกำหนดหลักการสำคัญ 4 ประการที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนต้องยึดถือ ได้แก่ 1. จิตวิญญาณพื้นฐานของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่ยึดหลักการแนวทางสังคมนิยม 2. ระบบการเมืองของจีนที่ยึดโยงกับประชาชนหรือที่เรียกว่า

“อำนาจประชาธิปไตยเบ็ดเสร็จโดยประชาชน” (People’s Democratic Dictatorship) 3. หลักการนำชาติโดยพรรคคอมมิวนิสต์จีน และ 4. ไม่ละทิ้งอุดมการณ์เดิมตามแนวทางลัทธิมาร์กซ์-เลนิน และความคิดเหมาเจ๋อตง

สำหรับลักษณะเด่นของทฤษฎีเติ้งเสี่ยวผิง สรุปได้ดังนี้

ความเป็นปฏิบัตินิยม เน้นให้ทุกฝ่ายปลดปล่อยความคิด เน้นยึดหลักความจริงใช้ผลจากการปฏิบัติจริงเป็นมาตรฐานชี้วัดเพียงหนึ่งเดียวในการทดสอบทฤษฎีอันเป็นสัจธรรม

เน้นด้านเศรษฐกิจเป็นแกนหลัก มีลักษณะของ “เศรษฐกิจนิยม” มากกว่าในยุคก่อนหน้าของเหมาเจ๋อตงที่เน้น “อุดมการณ์นิยม” เพื่อปฏิรูปให้จีนกลายเป็นประเทศสังคมนิยมที่ทันสมัย เติ้งเสี่ยวผิงได้ระบุว่า “การสร้างสรรค์ประเทศชาติสู่ความทันสมัย จะต้องคำนึงถึงสถานภาพความเป็นจริงของประเทศจีนเป็นที่ตั้ง แม้ว่าจะมีการเรียนรู้ประสบการณ์จากต่างประเทศบ้าง แต่ต้องไม่ทำซ้ำหรือยกมาเลียนแบบทั้งหมด”

เน้นการปฏิรูปและเปิดประเทศ ซึ่งเชื่อว่าเป็นแนวทางพื้นฐานในการพัฒนาผลิตภาพ เติ้งเสี่ยวผิงระบุว่า “การปฏิรูปก็คือการปฏิวัติครั้งที่สองของจีน” และต้องเป็นการปฏิรูปอย่างรอบด้าน โดยจะต้องเปลี่ยนแปลงสัมพันธภาพการผลิตในหลายๆ ด้าน เปลี่ยนแปลงโครงสร้างเบื้องบน เปลี่ยนแปลงรูปแบบบริหารจัดการผู้ประกอบการอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม รวมถึงเปลี่ยนแปลงรูปแบบการกำกับดูแลวิสาหกิจอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมจากหน่วยงานภาครัฐ

เติ้งเสี่ยวผิงยังได้ระบุว่า “สาเหตุที่ประเทศจีนตกอยู่ในภาวะหยุดชะงักตกต่ำล้าหลังเป็นเวลานาน เกิดจากการปิดกั้นตนเอง จากประสบการณ์พิสูจน์ว่า การปิดประตูสร้างประเทศนั้นไม่อาจประสบความสำเร็จได้” ที่สำคัญ การเปิดประเทศด้านเศรษฐกิจต้องไม่ใช่นโยบายระยะสั้น แต่เป็นยุทธศาสตร์ระยะยาว

เน้นการปรับประยุกต์สร้างความสอดคล้องสมดุลและผสมผสานในด้านต่างๆ เช่น การผสมผสานระหว่างระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนกับระบบกลไกตลาด และการสอดคล้องกันระหว่างการพัฒนาชนบทและการพัฒนาเขตเมือง เป็นต้น

การปฏิรูป การพัฒนาและการรักษาเสถียรภาพ เป็น 3 ปัจจัยหลักที่มีความสัมพันธ์ในลักษณะเกี่ยวโยงและส่งผลถึงกันและกัน การพัฒนาประเทศเหมือนเป็นการเดินเกม “หมากรุกกระดานใหญ่” และการปฏิรูป การพัฒนา และการรักษาเสถียรภาพเป็นหมากรุกที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งสามหมากรุกต้องดำเนินการอย่างสอดคล้องกัน

ความคิดสี่จีนผิง (Xi Jinping Thought)

ในปี 2017 ในฐานะเลขาธิการใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีน สีจิ้นผิงได้เริ่มกล่าวถึง “ความคิดสี่จีนผิงว่าด้วยสังคมนิยมอัตลักษณ์จีนในยุคใหม่” (Xi Jinping Thought on Socialism with Chinese Characteristics for a New Era) เป็นครั้งแรกในระหว่างการประชุมสมัชชาแห่งชาติครั้งที่ 19 ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และได้มีการนำความคิดของสี่จีนผิงฯ เข้าบรรจุในธรรมนูญแห่งพรรคคอมมิวนิสต์จีน และต่อมาในปี 2018 ได้นำความคิดสี่จีนผิงฯ ไปบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศจีนด้วย

แนวทางที่สำคัญภายใต้ความคิดสี่จีนผิงฯ มีดังนี้

1. ยืนหยัดการนำของพรรคคอมมิวนิสต์ในทุกมิติ
2. พรรคคอมมิวนิสต์ต้องยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง
3. ยืนหยัดการปฏิรูปให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น
4. ใช้แนวความคิดการพัฒนาใหม่ที่เน้นวิทยาศาสตร์ นวัตกรรม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และกระจายผลประโยชน์อย่างโปร่งใส
5. ยืนหยัดสังคมนิยมที่มีประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ
6. ปกครองเงินด้วยการยึดมั่นในกฎหมาย
7. ปลุกฝังค่านิยมของสังคมนิยมอัตลักษณ์จีน
8. การยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นเป้าหมายของการพัฒนา
9. การพัฒนาต้องเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
10. เสริมสร้างความแข็งแกร่งทางการทหาร
11. กองทัพต้องอยู่ภายใต้พรรคคอมมิวนิสต์จีน
12. ยืนหยัดนโยบายหนึ่งประเทศสองระบบ และเดินหน้าร่วมชาติกับไต้หวัน
13. สร้างสังคมโลกที่มีสันติภาพและมีเป้าหมายร่วมกัน
14. ยืนหยัดวินัยของพรรคที่ต้องบังคับใช้อย่างเคร่งครัด

ทั้งนี้ แนวคิดและทฤษฎีของผู้นำจีนที่เคยบรรจุในธรรมนูญพรรคฯ ได้แก่ “ความคิดเหมาเจ๋อตง” “ทฤษฎีเติ้งเสี่ยวผิง” “ความคิดสามตัวแทน” (เจียงเจ๋อหมิน) “แนวความคิดการพัฒนาอย่างเป็นวิทยาศาสตร์” (หูจิ่นเทา) และ “ความคิดสี่จีนผิงว่าด้วยสังคมนิยมอัตลักษณ์จีนในยุคใหม่” ต่อมาในเดือนกันยายน ปี 2021 กระทรวงศึกษาธิการของจีนได้นำความคิดสี่จีนผิงฯ ไปใส่ในหลักสูตรการศึกษาและผลิตเป็นหนังสือตำราเรียนสำหรับเยาวชนจีนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาไปจนถึงมหาวิทยาลัย

โมเดลเศรษฐกิจจวงจรวงศ์ (Dual Circulation Model)

ด้วยบริบทโลกและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะปัญหาการระบาดของไวรัสโคโรนา-19 และสงครามการค้ากับสหรัฐฯ สี่จีนผิงจึงจำเป็นต้องปรับโครงสร้างเศรษฐกิจจีนครั้งใหญ่ ด้วยการนำโมเดลเศรษฐกิจจวงจรวงศ์มาใช้ เพื่อปรับเปลี่ยนมาเน้นพลังการบริโภคภายในประเทศควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

พรรคคอมมิวนิสต์จีนมีบทบาทสำคัญในการผลักดันนโยบายนี้ โดยเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม ปี 2020 ได้มีการหยิบยกยุทธศาสตร์เศรษฐกิจจวงจรวงศ์ ขึ้นมาหารือในกลไกพรรคคอมมิวนิสต์จีน ริเริ่มโดยคณะกรรมการในระดับ Politburo Standing Committee ซึ่งได้เสนอโมเดลใหม่ในการพัฒนาประเทศที่จะเน้นการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอก ต่อมาเมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม ปีเดียวกัน สี่จีนผิง กล่าวถึงแนวคิดเศรษฐกิจจวงจรวงศ์ที่ชัดเจนขึ้น โดยเน้นให้ความสำคัญกับการหมุนเวียนภายในประเทศเป็นอันดับแรก และให้ความเห็นว่า “จีนจำเป็นต้องมีโมเดลการพัฒนาที่เน้นตลาดในประเทศเป็นหลัก พร้อมกับให้ตลาดภายในและภายนอกประเทศเสริมกันและกัน”

นอกจากนี้ ในระหว่างวันที่ 26-29 ตุลาคม ปีเดียวกัน ในการประชุมใหญ่ครั้งที่ 5 ของคณะกรรมการกลางแห่งพรรคคอมมิวนิสต์จีน เพื่อออกแบบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 14 ของจีน จึงได้มีการนำโมเดลเศรษฐกิจวงจรคู่มาเป็นกรอบในการกำหนดทิศทางและนโยบายระดับชาติของจีนในช่วง 5 ปีจากนี้ คือ ปี 2021-2025

ในปี 2021 ทีมนักวิจัยจากมหาวิทยาลัย Nanjing University of Information Science and Technology ได้ทำการศึกษาวิจัยโมเดลเศรษฐกิจวงจรคู่ของจีน และได้ให้คำจำกัดความของโมเดลเศรษฐกิจวงจรคู่ กล่าวคือ “เป็นโมเดลเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยการบริโภคภายในประเทศ เพื่อปรับสมดุลให้บรรลุการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน”

โดยสรุป โมเดลเศรษฐกิจวงจรคู่ ได้ถูกนำมาใช้เป็นรูปแบบเศรษฐกิจใหม่ของจีนที่เน้นการหมุนเวียนของเศรษฐกิจภายในประเทศ ควบคู่ไปกับการหมุนเวียนของเศรษฐกิจภายนอกประเทศ ซึ่งการหมุนเวียนภายใน หมายถึง การหมุนเวียนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภาคส่วนต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในประเทศ เช่น การบริโภคในประเทศ การผลิตในประเทศ การลงทุนของรัฐและเอกชนในประเทศ รวมไปถึงภาคบริการ ในขณะที่การหมุนเวียนภายนอก หมายถึง การหมุนเวียนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภาคส่วนต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศ/ข้ามพรมแดน เช่น การส่งออก การนำเข้า การออกไปลงทุนในต่างประเทศ การเข้ามาลงทุนของต่างชาติ รวมไปถึงภาคบริการ

ยุทธศาสตร์ Belt and Road Initiative (BRI)

ในยุคสีจิ้นผิง รัฐบาลจีนได้นำยุทธศาสตร์ “ข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” มาเป็นนโยบายหลักด้านการต่างประเทศ โดยริเริ่มตั้งแต่ปี 2013 สีจิ้นผิงได้กล่าวถึงความร่วมมือ “แถบเศรษฐกิจเส้นทางสายไหม” (Silk Road Economic Belt) เป็นครั้งแรกในระหว่างเดินทางเยือนเอเชียกลาง และต่อมา สีจิ้นผิงก็ได้เอ่ยถึงคำว่า “เส้นทางสายไหมทางทะเลในศตวรรษที่ 21” (Maritime Silk Road in the 21 century) เป็นครั้งแรกที่ประเทศอินโดนีเซีย แคว้นนโยบายของจีนจึงได้นำสองคำนี้มาเรียกโดยย่อว่า “One Belt, One Road” หรือภาษาจีนกลางใช้คำว่า “อีไต้อี้ลู่” (Yi Dai Yi Lu) คำว่า Belt จึงมาจากคำเต็มว่า Silk Road Economic Belt และคำว่า Road จึงมาจากคำเต็มว่า Maritime Silk Road in the 21 Century ต่อมาในปี 2015 เริ่มมีการปรับคำเรียกยุทธศาสตร์นี้ใหม่อีกครั้งด้วยคำว่า “ข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” (Belt and Road Initiative : BRI) ทั้งนี้เพื่อคลายความกังวลของบางประเทศที่มองว่า จีนจะมาเป็นผู้ครอบงำหรือบงการความร่วมมือภายใต้ โครงการ BRI จีนจึงพยายามชี้ให้เห็นว่า ตนเป็นเพียงผู้ริเริ่ม (Initiate) ผลักดันความร่วมมือนี้ และสะท้อนให้เห็นว่า เส้นทางสายไหมไม่ใช่ของจีนประเทศเดียวแต่เป็นเส้นทางประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติที่อยู่ตามแนวเส้นทางสายไหมโบราณนี้

ในเดือนมีนาคม ปี 2015 คณะกรรมการเพื่อการพัฒนาและปฏิรูปแห่งชาติจีนได้ระบุประเด็นของความร่วมมือภายใต้ยุทธศาสตร์นี้ใน 5 ด้าน (Five Links) ได้แก่

1. ด้านประสานนโยบาย (Policy Coordination)
2. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน (Facilities Connectivity)
3. ด้านการค้าไร้อุปสรรค (Unimpeded Trade)
4. ด้านการบูรณาการทางการเงิน (Financial Integration)
5. ด้านการเชื่อมโยงประชาชน (People to People Bond)

กองทุนเส้นทางสายไหม

ตั้งแต่ปี 2014 จีนได้ประกาศตั้ง “กองทุนเส้นทางสายไหม” (Silk Road Fund) มูลค่า 40,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยมีสำนักงานบริหารกองทุนฯ ตั้งอยู่ที่กรุงปักกิ่ง จีนตั้งกองทุนนี้เพื่อเป็นสิ่งจูงใจทางการเงินในการเชิญชวนประเทศต่างๆ ให้เข้าร่วมความร่วมมือ BRI โดยเป้าหมายของกองทุนฯ เพื่อให้การสนับสนุนทางการเงินและการลงทุนในโครงการที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาทรัพยากร และความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมการผลิตในประเทศต่างๆ โดยการร่วมมือกับธนาคารเพื่อการพัฒนาพหุภาคีของภูมิภาคและประเทศอื่นๆ ทั่วโลก ทั้งนี้ กองทุนเส้นทางสายไหมเป็นกองทุนที่เปิดกว้างและต้อนรับนักลงทุนทั้งจากภายในและภายนอกภูมิภาคเอเชีย

ธนาคาร Asian Infrastructure Investment Bank : AIIB

ตั้งแต่ปี 2013 สีจิ้นผิงมีการผลักดันการจัดตั้งธนาคาร Asian Infrastructure Investment Bank : AIIB เพื่อเป็นแหล่งทุนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศต่างๆ และนับเป็นสถาบันการเงินพหุภาคีแห่งแรกที่จีนริเริ่มจัดตั้งขึ้น ต่อมาในวันที่ 25 ธันวาคม ปี 2015 จีนจัดตั้งธนาคารเพื่อการพัฒนาดังกล่าวได้สำเร็จ ตั้งสำนักงานอยู่ที่กรุงปักกิ่ง และเริ่มให้บริการทางการเงินตั้งแต่วันที่ 16 มกราคม ปี 2016 โดยมีประธานธนาคาร AIIB คนแรกเป็นสัญชาติจีน คือ นายจิน ลี้ฉวิน

ในแง่จำนวนสมาชิก แม้ว่าในช่วงแรกมีเพียง 21 ประเทศร่วมริเริ่มก่อตั้งธนาคาร AIIB (รวมทั้งไทย) แต่ในขณะนี้ ธนาคาร AIIB มีสมาชิกมากกว่า 100 ประเทศ และไม่จำกัดเฉพาะประเทศในเอเชีย หากมีแต่ประเทศชั้นนำจากภูมิภาคอื่นเข้าร่วมด้วย เช่น แคนาดา ฝรั่งเศส เยอรมนี อิตาลี อังกฤษ

โดยสรุป ยุทธศาสตร์ BRI เป็นเครื่องมือทางนโยบายต่างประเทศของจีน เพื่อสร้างเครือข่ายและแสวงหาแนวร่วมในภูมิภาคต่างๆ เพื่อคานอำนาจกับมหาอำนาจเดิมอย่างสหรัฐฯ และ BRI เอื้อให้จีนก้าวขึ้นมาเป็นอิทธิพลและมีบทบาทนำด้านการต่างประเทศในระดับโลก ในขณะนี้ BRI ได้กลายเป็นยุทธศาสตร์หลักแห่งศตวรรษ และครอบคลุมทั้งมิติเศรษฐกิจ และไม่ใช้เศรษฐกิจ สำหรับในด้านเศรษฐกิจ จีนได้ออกไปลงทุนในประเทศต่างๆ ที่เข้าร่วม BRI เพิ่มมากขึ้น จากรายงานในช่วงปี 2013 – 2020 บริษัทจีนได้ออกไปลงทุนและดำเนินโครงการในประเทศต่างๆ ที่เข้าร่วม BRI มีมูลค่ารวมเกือบ 640,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และในการออกไปลงทุนดังกล่าว ทางจีนได้เสียภาษีและค่าธรรมเนียมแก่ประเทศเจ้าบ้านอย่างถูกต้อง คิดเป็นมูลค่ามากกว่า 4,400 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ทฤษฎีของมาร์กซ์ – เลนิน

กุญแจสำคัญสำหรับพัฒนาการทางสังคมของทุกสังคม คือการพัฒนากำลังการผลิตที่สังคมยังเดินไปข้างหน้า หรือตราบเท่าที่สังคมนั้นยังสามารถพัฒนาอุตสาหกรรม เกษตรกรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ต่อไปได้ คนจำนวนมากในสังคมจะเชื่อว่าระบบนั้นยังทำงานอยู่ได้ เป็นทฤษฎีที่วิพากษ์ทุนนิยมผ่านกระบวนการชุดรีด วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้น และความขัดแย้งทางสังคม โดยใช้การตีความพัฒนาการประวัติศาสตร์แบบวัตถุนิยมและทัศนวิภาษ

แนวคิดตามตำราพิชัยสงครามของซุนวู (Art of war)

เป็นตำรายุทธศาสตร์ทางทหารจำนวน 13 บท (การประเมิน, การทำศึก, ยุทธวิธีโจมตี, รูปแบบการรบ, พลาณภาพ, จุดอ่อน จุดแข็ง, การดำเนินกลยุทธ์ สิ่งผันแปร 9 ประการ การเดินทัพ,

ภูมิประเทศ, ความแตกต่าง 9 ประการของพื้นที่, การโจมตีด้วยไฟ และการใช้สายลับ) ที่มีการนำมาประยุกต์ในทางการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมีคำกล่าวที่มีชื่อเสียง ประกอบด้วย รู้เขารู้เรา รบร้อยครั้ง ชนะร้อยครั้ง ตีไกล่สร้างไกล ตีไกล่สร้างไกล่ จงสู้รบให้เหมือนเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ สิ่งที่คุณไม่ควรทำในการยุทธ ปัจจัยสู่ชัยชนะ 5 ประการ

แนวคิดด้านพลังอำนาจของชาติของ โจเซฟ ไนล์

โจเซฟ ไนล์ กล่าวว่า การประสบความสำเร็จในการเป็นมหาอำนาจนั้นจะต้องมีพลังอำนาจของชาติที่เข้มแข็งทั้ง Hard Power (เศรษฐกิจ การทหาร) และ Soft Power (สังคม วัฒนธรรม การศึกษา เทคโนโลยี)

แนวคิดของ ฮานส์ มอเกนทาว

มอเกนทาว เขียนไว้ในหนังสือ Politics Among Nations : The Struggle For Power And Peace สรุปว่าพลังอำนาจของชาตินั้น ประกอบด้วย สภาพภูมิศาสตร์ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ชีตความสามารถด้านอุตสาหกรรม คุณภาพของสังคมและรัฐบาล รวมทั้งขวัญและกำลังใจของคนในชาติ

แนวคิดในการเป็นมหาอำนาจของ หยวน ชู่ตง กล่าวว่าค่าตัวเลขพลังอำนาจของชาติในแต่ละสาขา ไม่ใช่ปัจจัยสำคัญในการคำนวณความเป็นไปได้ในการเป็นมหาอำนาจ เนื่องจากค่าตัวเลขเหล่านั้น มักมีความคลาดเคลื่อน จึงควรพิจารณาสาระสำคัญของพลังอำนาจของชาติในภาพรวม คือทำให้เหมือนเทอร์โมมิเตอร์ที่ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิในภาพรวม หยวนชี้ว่า พลังอำนาจของชาติของจีน ยังไม่ถึงขั้นการเป็นมหาอำนาจของโลก หากจะเป็นไปได้ในปัจจุบัน ก็เป็นได้เพียงมหาอำนาจในภูมิภาคเท่านั้น นอกจากนี้ หยวน ยังชี้ว่าความสัมพันธ์และความสำคัญของ Hard Power และ Soft Power ของจีนยังด้อยกว่าสหรัฐ แต่จีนก็ได้รับการชดเชยจากความสำเร็จในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการทหาร หยวน สรุปว่า ปัจจัยทางการเมืองจะเป็นตัวตัดสินสภาพทางอำนาจของจีน เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ทำให้ประเทศล่มสลาย หรือมั่นคง เจริญรุ่งเรืองได้เร็วสุด โดยตั้งแต่ปี 1949 จีนได้ผ่านความเจริญรุ่งเรือง จำนวน 4 ครั้ง (สงครามเกาหลี (1950-1958), ช่วงปี 1964 - 1965 การปฏิรูปเศรษฐกิจในยุค เต็ง เสี่ยวผิง (1978- 1988)) และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ภายหลังเหตุการณ์ เทียนอันเหมิน ปี 1997 ถึงปัจจุบัน ส่วนห้วงที่จีนตกต่ำมี 3 ครั้ง คือ ห้วงปี 1959 - 1964 โดยขบวนการต่อต้านฝ่ายขวาที่ต่อต้านนโยบายก้าวกระโดดไกล และนโยบายคอมมูนประชาชนของรัฐบาล ที่ทำให้เกิดวิกฤติเศรษฐกิจ การตกต่ำครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในปี 1966 - 1976 จากการปฏิวัติวัฒนธรรมจนทำให้รัฐบาลขาดประสิทธิภาพในการบริหารงาน ส่วนความตกต่ำครั้งที่ 3 เกิดขึ้นในห้วง 1990 - 1996 ภายหลังเหตุการณ์จัตุรัสเทียนอันเหมิน

ไมเคิล พิตซิมอนล์ กล่าวว่า ภายหลังสงครามเย็น เป็นต้นมา การวางยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงเป็นไปอย่างยากลำบาก ปัจจัยหลัก คือความไม่แน่นอนอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการเมือง และเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และทำให้นักยุทธศาสตร์ เกิดความหวาดระแวงและระมัดระวังในการทำนายเหตุการณ์ในอนาคต โดยเกรงว่าจะมีความผิดพลาดจึงมักวางแผนในลักษณะการป้องกันความเสี่ยงไว้ในทุกแนวทางที่อาจเป็นไปได้ก่อน หากเชื่อมั่นในคำทำนายเกินไป ก็จะทำให้เกิดการเตรียมการปฏิบัติไว้จน

มากไป แต่ในหลายครั้งที่สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง กลับไม่มีใครทำนายไว้ ดังนั้นการวางแผนยุทธศาสตร์ จึงไม่ควรพิจารณาแต่เพียงแนวโน้มของภัยคุกคามหรือสิ่งทำลายทางความมั่นคงเท่านั้น แต่ควรพิจารณาปัจจัยทั้งหมด และการกำหนดแนวทางในการปฏิบัตินั้น ไม่จำเป็นว่าจะต้องสามารถคาดการณ์ในอนาคตได้ถูกต้องแม่นยำ แต่จะต้องประยุกต์ใช้ยุทธศาสตร์ในสาขาที่เกี่ยวข้องประกอบการตัดสินใจ

ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสำนักสังคมนิยม (เก่า)

มีแนวความคิดพื้นฐานและข้อสมมติฐาน 4 ประการดังต่อไปนี้

1. มองธรรมชาติของมนุษย์ในแง่ร้าย
2. มองลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศว่าเต็มไปด้วยความขัดแย้ง และมักแก้ไข

ข้อพิพาทด้วยสงคราม

3. ให้ความสำคัญอย่างสูงสำหรับการรักษาความมั่นคงและความอยู่รอดของชาติ
4. ไม่เชื่อว่าระบบการเมืองระหว่างประเทศจะมีความก้าวหน้าเหมือนระบบการเมือง

ในประเทศ

แนวความคิดพื้นฐานและข้อสมมติฐานนี้เป็นแนวความคิดพื้นฐานของทั้งฝ่ายสังคมนิยมเก่าและสังคมนิยมใหม่ โดยแนวความคิดสังคมนิยมจะให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับ “รัฐ” มองว่ารัฐเป็นตัวแสดงหลักในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นักคิดคนสำคัญในสายสังคมนิยมเก่า เช่น Thucydides, Machiavelli และ Hobbes เชื่อว่าตัวแสดงอื่นๆ ในการเมืองโลก ทั้ง ปัจเจกบุคคล องค์การระหว่างประเทศ NGOs ฯลฯ มีความสำคัญน้อยมากหรืออาจไม่มีความสำคัญเลย โดยเป้าหมายหลักของนโยบายต่างประเทศคือการปกป้องและรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ แต่ในการเมืองโลกรัฐแต่ละรัฐไม่เท่าเทียมกัน ความสัมพันธ์อยู่ในลักษณะลำดับชั้น และประเทศที่มีความสำคัญมากที่สุดในการเมืองโลกจะกลายเป็นมหาอำนาจ

Thucydides นักประวัติศาสตร์ชาวกรีก มองความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจากลักษณะความขัดแย้งระหว่างภายในรัฐกรีกกันเอง และระหว่างรัฐกรีกกับรัฐอื่นๆ เช่น มาร์โดเนีย เปอร์เซีย Thucydides มองว่า มนุษย์เป็นสัตว์การเมือง ตามแนวคิดของ Aristotle ซึ่งมีความไม่เท่าเทียมกันในด้านอำนาจและขีดความสามารถในการครอบงำหรือครอบครองผู้อื่น และขีดความสามารถในการป้องกันตนเอง ซึ่งรัฐแต่ละรัฐต้องยอมรับในอำนาจที่ตนเองมีอยู่และปฏิบัติตามขีดความสามารถของตนเอง หากรัฐปฏิบัติดังนี้ รัฐจะสามารถอยู่รอดและรุ่งเรือง แต่หากรัฐไม่ปฏิบัติตามรัฐอาจพบกับภัยอันตรายและอาจถูกทำลายได้ ดังนั้น Thucydides จึงเน้นถึงเรื่องของขีดความสามารถในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นอกจากนี้เขายังให้ความสำคัญถึงการตัดสินใจและผลที่จะตามมา ความรอบคอบ ระมัดระวังในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยการศึกษาแนวคิดของ Thucydides สามารถศึกษาได้จากผลงานชื่อดังเรื่อง The Peloponnesian War ซึ่งเป็นผลงานที่อธิบายให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่าง รัฐเอเธนส์ กับรัฐเมโล ซึ่งรัฐเมโลมีความพยายามในการเรียกร้องความยุติธรรมจากความขัดแย้งนี้ Thucydides มองว่า ความยุติธรรมขึ้นอยู่กับความเท่าเทียมกันของอำนาจ รัฐที่มีอำนาจเท่าเทียมกันก็จะปฏิบัติต่อกันเหมือนกัน แต่รัฐที่มีอำนาจต่างกันก็จะปฏิบัติต่อกันต่างกัน ผู้ที่แข็งแกร่งกว่าย่อมสามารถปฏิบัติตามความสามารถที่ตนมี แต่ผู้ที่อ่อนแอกว่าก็ย่อมต้องยอมรับในขีดความสามารถของตน

Niccolo Machiavelli นักทฤษฎีการเมืองชาวอิตาลีในยุค Renaissance แนวคิดของ Machiavelli มองว่า ผู้นำต้องมีลักษณะที่สำคัญสองประการ คือ เป็นทั้งสิ่งโตและสุนัขจิ้งจอกในเวลาเดียวกัน ข้อสมมติฐานของ Machiavelli คือ โลกนี้เต็มไปด้วยอันตรายและโอกาส หากใครก็ตามต้องการที่จะอยู่รอดในโลกใบนี้ พวกเขาต้องเข้าใจถึงอันตราย สามารถคาดการณ์ถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้น และวางแผนในการป้องกัน และหากต้องการรุ่งเรือง ร่ำรวย มีเกียรติยศ มีอำนาจ ความมั่นคง พวกเขาต้องรู้จักต้องแสวงหาโอกาสและหยิบฉวยมันอย่างรวดเร็ว ซึ่งความฉลาดหลักแหลมนี้ส่งผลทำให้พวกเขาเหล่านั้นต้องรู้จักที่จะคาดเดาสิ่งที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้า รู้จักหยิบฉวยโอกาสหรือกระทำการต่างๆ ก่อนผู้อื่น ไม่ควรรอให้ผู้อื่นกระทำ ไม่รอตั้งรับเหตุการณ์ นอกจากนี้ Machiavelli มองว่าผู้นำรัฐที่มีความรับผิดชอบต้องไม่ยึดถือหลักการของศาสนาคริสต์ เช่น ให้รักเพื่อนมนุษย์ ใฝ่หาสันติภาพ หลักเสียงสงครามเว้นแต่เพื่อป้องกันตนเอง ซึ่ง Machiavelli มองว่า หากผู้นำปฏิบัติตามหลักศาสนาคริสต์ พวกเขาจะสูญเสียทุกอย่าง แต่ผู้นำต้องรู้และเข้าใจในหลักการเมืองเรื่องอำนาจ หากผู้นำไม่เข้าใจและไม่ปฏิบัติตามกฎนี้ เขาจะบกพร่องในการปกครองประเทศ ซึ่งต้องยึดหลักความปลอดภัย และความผาสุกของประชาชน ดังนั้น ผู้นำตามแนวคิดของ Machiavelli จึงต้องมีลักษณะที่เข้มแข็ง มีพลัง มีความรอบคอบเข้าใจสิ่งต่างๆ รอบตัว คล้ายสิ่งโต และมีความฉลาดแกมโกง มีเล่ห์เหลี่ยม ปราศจากเมตตาคล้ายสุนัขจิ้งจอก

Tomas Hobbes นักกฎหมายและนักปรัชญาการเมืองในอังกฤษในศตวรรษที่ 17 Hobbes มองว่าหากสมมติให้มนุษย์อาศัยอยู่ภายใต้สภาวะธรรมชาติเราจะสามารถเข้าใจชีวิตการเมืองของมนุษย์ได้ดี สภาวะธรรมชาติ คือสภาวะที่ปราศจากความเจริญทั้งหลาย รวมทั้งปราศจากรัฐบาลในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ มนุษย์จะตกอยู่ในสภาวะสงครามระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง มนุษย์ทุกคนจะหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ชีวิตจะตกอยู่ในความเสี่ยงไม่มีความปลอดภัย และความอยู่รอดที่แน่นอน มนุษย์ต่างจะหวาดกลัวซึ่งกันและกัน ซึ่ง Hobbes เชื่อว่าหากมนุษย์เหล่านั้นต้องการที่จะหลีกเลี่ยงจากสภาวะธรรมชาติ ความกลัวและความไม่มั่นคงของมนุษย์ จะผลักดันให้พวกเขาหันหน้ามาร่วมมือกันจัดตั้งรัฐอธิปไตย โดยที่พวกเขาจะต้องเลิกหวาดระแวงซึ่งกันและกันก่อนแล้ว จึงจัดตั้งรัฐอธิปไตย เพื่อให้รัฐดูแลความปลอดภัย และปกป้องพวกเขาจากการถูกคุกคามระหว่างกันเองภายในรัฐและจากเพื่อนบ้านหรือศัตรูภายนอก ซึ่งภายใต้ความเรียบร้อยเป็นระเบียบและมีสันติ จะทำให้มนุษย์มีความผาสุกและมีความเจริญรุ่งเรือง อย่างไรก็ตาม Hobbes เชื่อว่าสันติภาพที่เกิดขึ้นนี้ส่งข้ามกันระหว่างรัฐกับรัฐไม่ได้ ซึ่งจะทำให้เกิดสภาวะที่เรียกว่า “Security Dilemma” ซึ่งเป็นสภาวะที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเนื่องจากในสภาวะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศขาดรัฐบาลกลางในการดูแลควบคุม (Anarchy) แตกต่างกับปัจเจกบุคคล เนื่องจาก ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไม่มีการรับประกันความปลอดภัยและความมั่นคงที่ถาวร รัฐแต่ละรัฐยังคงมีความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน สงครามจึงยังคงเป็นสิ่งที่จำเป็นในการใช้แก้ปัญหาข้อพิพาทระหว่างรัฐ

Hans Morgenthau

ฮานส์ โมเกินทาว เป็นนักคิดที่สำคัญในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ผลงานของ Morgenthau เป็นประเพณีของสำนักนิยามในทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและเขามักจะถูกพิจารณาร่วมกับ George F. Kennan และ Reinhold Niebuhr ซึ่งเป็นหนึ่งในสามนักสำนักนิยาม

ชั้นนำของอเมริกาในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มอเกินทาว ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการศึกษาของกฎหมายต่างประเทศ

ความจริงทางการเมืองเชื่อว่าการเมือง เช่นเดียวกับสังคมโดยทั่วไป ถูกควบคุมโดยกฎหมายที่เป็นกลางซึ่งมีรากฐานมาจากธรรมชาติของมนุษย์

ป้ายบอกทางหลักของความจริงทางการเมืองคือแนวคิดของความสนใจที่กำหนดไว้ในแง่ของอำนาจซึ่งรวมเอาการจัดระเบียบที่มีเหตุผลเข้าไปในหัวข้อของการเมือง และทำให้ความเข้าใจเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับการเมืองเป็นไปได้ ความจริงทางการเมืองหลีกเลี่ยงความกังวลกับแรงจูงใจและอุดมการณ์ของรัฐบุรุษ ความจริงทางการเมืองหลีกเลี่ยงการตีความความเป็นจริงซ้ำเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายต่างประเทศที่ดีช่วยลดความเสี่ยงและเพิ่มผลประโยชน์สูงสุด ความจริงตระหนักดีว่าการกำหนดประเภทของความสนใจแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับบริบททางการเมืองและวัฒนธรรมที่ใช้นโยบายต่างประเทศ ไม่ได้ให้ "ดอกเบี้ยที่กำหนดเป็นอำนาจ"

ความจริงทางการเมืองตระหนักถึงความสำคัญทางศีลธรรมของการกระทำทางการเมือง นอกจากนี้ยังตระหนักถึงความตึงเครียดระหว่างคำสั่งทางศีลธรรมกับข้อกำหนดของการดำเนินการทางการเมืองที่ประสบความสำเร็จ ความจริงยืนยันว่าหลักการทางศีลธรรมสากลต้องถูกรองผ่านสภาพการณ์ที่เป็นรูปธรรมของเวลาและสถานที่ เพราะไม่สามารถใช้กับการกระทำของรัฐในรูปแบบสากลที่เป็นนามธรรมได้ ความจริงทางการเมืองปฏิเสธที่จะระบุแรงบันดาลใจทางศีลธรรมของประเทศใดประเทศหนึ่งด้วยกฎหมายศีลธรรมที่ควบคุมจักรวาล ความจริงทางการเมืองมีพื้นฐานมาจากแนวความคิดพหุนิยมเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ นักสังคมนิยมทางการเมืองต้องแสดงให้เห็นว่าผลประโยชน์ของประเทศชาติแตกต่างจากมุมมองทางศีลธรรมและทางกฎหมายในด้านใด

การวิเคราะห์ทฤษฎีสัจนิยมใหม่ของ เคนเน็ธ วอลซ์

ผลการศึกษา ประการแรกพบว่าแนวคิดสังคมนิยมใหม่ (ทางวิทยาศาสตร์) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า แนวคิดสังคมนิยมเชิงวิพากษ์ในฐานะปรัชญาสังคมศาสตร์มีภววิทยาแบบยอมรับรากฐานที่เชื่อว่าความจริงมีอยู่ในธรรมชาติแม้ว่าจะไม่ถูกรับรู้ก็ตาม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความจริง สวมใหญ่ มองไม่เห็นด้วยประสาทสัมผัสของมนุษย์และมีญาณวิทยาหรือทฤษฎีความรู้เน้นที่การมองย้อนกลับเพื่อหากกลไกการเกิด ซึ่งเป็นในลักษณะการพิจารณาย้อนกลับ (retroduction) เพื่อชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เป็นสาเหตุกับปรากฏการณ์ที่เป็นผลตามมา และเชื่อมโยงไปยังวิธีวิทยาของแนวคิดสังคมนิยมจึงเป็นการสร้างตัวแบบ (model) จากกลไกดังกล่าวเพื่อนำมาอธิบายปรากฏการณ์

ประการที่สอง พบว่า ภววิทยาของทฤษฎีสัจนิยมใหม่ ของเคนเน็ธ วอลซ์คือ การมีชุดฐานคติต่อความเป็นจริง เกี่ยวกับ “โครงสร้างของระบบระหว่างประเทศ” นั่นคือ โครงสร้างระบบระหว่างประเทศหลายขั้วอำนาจ แบบสองขั้วอำนาจ หรือ แบบขั้วอำนาจเดียว เป็นตัวกำหนดแบบแผนพฤติกรรมของรัฐในระบบระหว่างประเทศ และเมื่อนำญาณวิทยาเชื่อมโยงกับวิธีวิทยาการพิจารณาย้อนกลับไปวิเคราะห์ พบว่า แบบแผน พฤติกรรมของรัฐต่างๆ เป็นตัวแปรตามหรือเป็นผลลัพธ์ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามตัวแปรต้นหรือเป็นสาเหตุ คือ โครงสร้างของระบบระหว่างประเทศ ส่งผลให้เกิดลักษณะของแบบแผนพฤติกรรมของรัฐที่เกิดขึ้นสม่าเสมอ นั่นคือ การถ่วงดุลอำนาจระหว่างรัฐต่างๆ ในระบบระหว่างประเทศ

พล.ท.ดร. โสภณ ศิริงาม กล่าวถึงพัฒนาการและแนวคิดทางยุทธศาสตร์ ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีนักยุทธศาสตร์ที่มีชื่อเสียงในการเสนอแนวคิดด้านยุทธศาสตร์จำนวนมาก อาทิเช่น มาเคีย เวลลี (พลังอำนาจของชาติเป็นส่วนประกอบสำคัญของยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งประกอบด้วย การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการทหาร), เคลลาเซวิทซ์ (บิดาแห่งการศึกษา ยุทธศาสตร์สมัยใหม่ การใช้ยุทธศาสตร์ทางอ้อม, การแต่งตั้งประธานคณะเสนาธิการร่วม เพื่อแนะนำ ผู้นำรัฐบาล, สงคราม คือ การดำเนินการเมืองต่อไปในหนทางอื่น, บิดาแห่งการใช้พลังอำนาจทางบก), อัลเฟรด มาฮาน (ฝ่ายสหรัฐและโลกเสรีจะต้องจำกัดการรุกของสหภาพโซเวียตไว้ที่ยูเรเชีย ด้วยการอาศัยพลังอำนาจทางทะเล), เซอร์ ฮาฟอร์ด, คาร์ล ฮอร์สโซเฟอร์ (พลังอำนาจทางภาคพื้นดิน (การเคลื่อนย้ายด้วยรถไฟ) มีประสิทธิภาพมากกว่าการเคลื่อนย้ายทางทะเล, ทฤษฎีภูมิรัฐศาสตร์, ใจกลางโลก คือ จีน ทิเบต มองโกเลีย และยุโรปตะวันออก), แม็ค คินเดอร์, (ความกว้างใหญ่ของพื้นที่ เป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิดพลังให้แก่ประเทศใดๆ, เสริมแนวคิดของ ฮอร์สโซเฟอร์ ในเรื่อง ภูมิรัฐศาสตร์), นิโคลัส สปิกแมน (ยุทธศาสตร์ขอบโลก, เห็นด้วยกับใช้พลังอำนาจทางทะเล เหมือนมาฮาน), จอร์จ เคนนาน (ยุทธศาสตร์การปิดล้อม) ทั้งนี้ พล.ท.ดร. โสภณฯ ได้แสดงองค์ประกอบของยุทธศาสตร์สมัยอนุว ว่าประกอบด้วยเป้าหมาย (End) วิธีการ (Ways) ทรัพยากร (Mean) ซึ่งใช้เป็นหลักเป็นต้นแบบของยุทธศาสตร์ 3 ขา ซึ่งต่อมา ลิกก็ ได้เสนอองค์ประกอบหลักเพิ่มเติมอีก 1 องค์ประกอบ คือ การประเมินและการบริหารจัดการกับความเสี่ยง และ เจ บุน บาโทโลมิ ได้เสนอองค์ประกอบของยุทธศาสตร์เพิ่มเติมอีก 1 องค์ประกอบ คือ การทดสอบยุทธศาสตร์ ด้านปัจจัยความเป็นไปได้ การยอมรับได้ และความเหมาะสม ซึ่ง พล.ท. ดร. โสภณฯ เห็นว่ามีความเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ ที่จะใช้เป็นองค์ประกอบของยุทธศาสตร์ในศตวรรษที่ 21

พล.ท.ดร. โสภณฯ ยังได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์ของจีนยุคประธานาธิบดีสีจิ้นผิง ว่าใช้การกำหนดยุทธศาสตร์และการพัฒนายุทธศาสตร์จากแนวคิดของอนุว ในการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อความมั่นคงของประเทศ และจีนได้ใช้ยุทธศาสตร์ในการพัฒนา 7 ด้าน (ความมั่นคง, ความมั่งคั่ง, เกียรติภูมิและศักดิ์ศรี, วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, การพัฒนาการเมือง และการทูตและการค้าต่างประเทศ) ยุทธศาสตร์ตามผลการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนและยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็น 3 ยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาและปกครองประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

พล.ท.ดร. โสภณฯ เห็นว่าการพัฒนายุทธศาสตร์ชาติของไทยควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โดยควรนำยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจและสังคม เป็นยุทธศาสตร์นำยุทธศาสตร์ด้านอื่นๆ เพื่อให้เกิดผลในการพัฒนาประเทศที่แท้จริง และสามารถหลุดพ้นจากประเทศที่มีเศรษฐกิจปานกลาง และไม่ควรถูกกำหนดยุทธศาสตร์ชาติด้วยการระบุให้ใช้แค่ระดับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจวงจรคู่ (Dual Circulation Model) ของจีน

จากสภาพสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปจากการเกิดการระบาดของ COVID-19 นอกจากจีนจะกำหนดนโยบาย Zero Covid อันถือเป็นการตั้งรับผ่านป้อมปราการในฐานตนเองที่รอบคอบ แยกเขต และได้ผลในการปฏิบัติในการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดอย่างได้ผลแล้ว จีนยังสามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายใน จากการที่ต้องเผชิญกับสงครามการค้าจากสหรัฐได้เป็นอย่างดี

ด้วยการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ โดยนำเศรษฐกิจวงจรคู่ (Dual Circulation) มาใช้เพื่อปรับเปลี่ยนเป็นพลังการบริโภคภายในประเทศควบคู่ไปกับการดำเนินเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

เมื่อ 14 พ.ค. 63 พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้หยิบยกยุทธศาสตร์เศรษฐกิจวงจรคู่มาหารือซึ่งต่อมาในวันที่ 23 พ.ค. 63 ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ได้ประกาศแนวทางดังกล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้นและให้ความเห็นว่าจะต้องเน้นตลาดภายในประเทศเป็นหลัก นอกจากนี้ในการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีน ในห้วง 26 – 29 ต.ค. 63 เพื่อออกแบบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 14 ของจีน ได้มีการนำโมเดลเศรษฐกิจวงจรคู่ ไปเป็นกรอบในการกำหนดทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าวด้วย โดยมีกำหนดดำเนินการตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว ในห้วงปี 2021 – 2025

ยุทธศาสตร์ Belt and Road Initiative ของจีน

ในยุคสีจิ้นผิง รัฐบาลจีนได้นำยุทธศาสตร์ “ข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” มาเป็นนโยบายหลักด้านการต่างประเทศ โดยเริ่มตั้งแต่ปี 2013 สีจิ้นผิงได้กล่าวถึงความร่วมมือ “แถบเศรษฐกิจเส้นทางสายไหม” (Silk Road Economic Belt) เป็นครั้งแรกในระหว่างเดินทางเยือนเอเชียกลาง และต่อมา สีจิ้นผิงก็ได้เอ่ยถึงคำว่า “เส้นทางสายไหมทางทะเลในศตวรรษที่ 21” (Maritime Silk Road in the 21 century) เป็นครั้งแรกที่ประเทศอินโดนีเซีย ผู้กำหนดนโยบายของจีนจึงได้นำสองคำนี้มาเรียกโดยย่อว่า “One Belt, One Road” หรือภาษาจีนกลางใช้คำว่า “อีไต้อี้ลู” (Yi Dai Yi Lu) คำว่า Belt จึงมาจากคำเต็มว่า Silk Road Economic Belt และคำว่า Road จึงมาจากคำเต็มว่า Maritime Silk Road in the 21st Century ต่อมาในปี 2015 เริ่มมีการปรับคำเรียกยุทธศาสตร์นี้ใหม่อีกครั้งด้วยคำว่า “ข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” (Belt and Road Initiative : BRI) ทั้งนี้เพื่อคลายความกังวลของบางประเทศที่มองว่า จีนจะมาเป็นผู้ครอบงำหรือบงการความร่วมมือภายใต้ โครงการ BRI จีนจึงพยายามชี้ให้เห็นว่า ตนเป็นเพียงผู้ริเริ่ม (Initiate) ผลักดันความร่วมมือนี้ และสะท้อนให้เห็นว่า เส้นทางสายไหมไม่ใช่ของจีนประเทศเดียวแต่เป็นเส้นทางประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติที่อยู่ตามแนวเส้นทางสายไหมโบราณนี้ ทั้งนี้ยุทธศาสตร์ BRI ถือเป็นมหายุทธศาสตร์ของจีนที่ทรงอิทธิพล และเกิดผลกระทบต่อผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรเป็นอย่างยิ่ง

ยุทธศาสตร์ Free and Open Indo-Pacific ของสหรัฐอเมริกา

นโยบายด้านความมั่นคง การต่างประเทศ และการทหารของสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวไว้ในวารสารมุมมองความมั่นคง ฉบับที่ 2 ในบทความเรื่อง ยุทธศาสตร์ Indo-Pacific ว่าประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ ได้ประกาศยุทธศาสตร์อินโด – แปซิฟิก ที่เสรีและเปิดกว้าง เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2560 ที่ผ่านมา โดยสหรัฐอเมริกาเห็นว่าภูมิภาคอินโด – แปซิฟิก เป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญในการมีปฏิสัมพันธ์กับพันธมิตรและหุ้นส่วนของสหรัฐอเมริกาเพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายต่างๆ ในภูมิภาคได้ ซึ่งยุทธศาสตร์ในการดำเนินการความสัมพันธ์นั้น ยึดตามผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในภูมิภาคนี้เป็นหลัก โดยเนื้อหายุทธศาสตร์ Indo-Pacific ประกอบด้วย 4 ส่วน หลักได้แก่ 1. บทนำ 2. แนวโน้มและความท้าทาย 3. ผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐฯ ที่ถูกกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์สำคัญของกระทรวงกลาโหม และ 4. การรักษาอำนาจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในภูมิภาคซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า รัฐบาลสหรัฐฯ ได้กลับเข้ามาให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในภูมิภาคฯ นี้เป็นลำดับต้น

และยิ่งกว่านั้น เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2562 กระทรวงการต่างประเทศ สหรัฐอเมริกา ได้ออกเอกสาร A Free and Open Indo – Pacific Advancing a Shared Vision ระบุแนวทางการให้ความร่วมมือกับประเทศพันธมิตรและหุ้นส่วนที่สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้มากยิ่งขึ้น ในเอกสาร A Free and Open Indo – Pacific Advancing a Shared Vision สรุปได้ดังนี้

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน (A Shared Vision)

เน้นย้ำการเป็นพันธมิตรยาวนานระหว่างสหรัฐกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกและยึดมั่นใน ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก ที่เสรีและเปิดกว้างร่วมกับทุกประเทศในภูมิภาคในการรักษาอำนาจอธิปไตยการพัฒนา เศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องตามกฎหมายระหว่างประเทศและหลักการแข่งขันที่เป็นธรรม

2. การมีส่วนร่วมกับพันธมิตรและสถาบันในระดับภูมิภาค (Engagement Partners and Regional Institutions)

2.1 การมีส่วนร่วมในระดับพหุภาคีได้แก่ กรอบ ASEAN กรอบความริเริ่มลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง (lower Mekong Initiative: LMI) สมาคมแห่งมหาสมุทรภูมิภาคอินเดีย (The Indian Ocean Rim: IORA) การหารือ เชิงยุทธศาสตร์ 3 ฝ่าย (Trilateral Strategic Dialogue)

2.2 การมีส่วนร่วมในระดับทวิภาคีให้ความสำคัญและกำหนดแนวทางที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ได้แก่ นโยบายอินโด – แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้างของญี่ปุ่น (Japan’s Free and Open Indo-Pacific) นโยบาย มุ่งตะวันออกของอินเดีย (India’s ActEast Policy) แนวคิดอินโด – แปซิฟิกของออสเตรเลีย (Australia’s Indo – Pacific) นโยบายมุ่งใต้ใหม่ของเกาหลีใต้ (the Republic of Korea’s New Southern Policy) และ นโยบายมุ่งใต้ใหม่ ของไต้หวัน (Taiwan’s New Southbound Policy) และบทบาทสำคัญในความร่วมมือสี่ฝ่าย (Quadilateral) ร่วม กับอินเดีย ออสเตรเลีย และญี่ปุ่น ทั้งนี้ตามเอกสารแนวทางฯ ฉบับดังกล่าว สหรัฐฯ ได้ระบุถึงความต้องการที่จะให้ อินเดียเป็นประเทศพันธมิตรหลักด้านการทหารของสหรัฐฯ ในภูมิภาค

3. การพัฒนาความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (Enhancing Economic Prosperity)

สหรัฐฯ เห็นว่าในห้วงปี 2563 เป็นต้น กระแสการค้าจะมุ่งสู่พื้นที่อินโด – แปซิฟิก อาทิฮ่องกง เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น เวียดนาม และไทย ซึ่งหลังจากนี้สหรัฐฯ จะมุ่งพัฒนา กับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอินโด – แปซิฟิก ในสาขา โครงสร้างพื้นฐาน พลังงาน และเศรษฐกิจดิจิทัล

4. การส่งเสริมหลักธรรมาภิบาลที่ดี (Championing Good Governance)

สหรัฐฯ เชื่อมั่นอย่างแข็งขันว่าในภูมิภาคอินโด – แปซิฟิก จะเป็นสังคมที่เปิดกว้างและมีตลาดที่เสรีอย่างไร ก็ตามการสนับสนุนให้ภาคประชาชนและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามหลักธรรมาภิบาลที่ดีพร้อมทั้ง การส่งเสริมให้ภาครัฐปฏิบัติต่อภาคประชาชนอย่างเหมาะสม อาทิกรณีของรัฐบาลเมียนมาต่อชาวโรฮีนจา กรณีของ รัฐบาลกัมพูชาต่อผู้นำฝ่ายค้าน และกรณีของรัฐบาลจีนต่อประชาชนในซินเจียง เป็นต้น

5. การส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคง (Ensuring Peace and Security)

สหรัฐฯ มุ่งเน้นการพัฒนาความร่วมมือด้านความมั่นคงใน 3 ประเด็น

5.1 ความร่วมมือด้านการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ การต่อต้านการก่อการร้าย และแนวคิดฝึกฝนความ รุนแรง การลักลอบทำประมงผิดกฎหมาย อาชญากรรมทางไซเบอร์

5.2 การรักษาความมั่นคงทางทะเล (Protection of Maritime Domain) และการมีส่วนร่วมในภูมิภาค ของกองกำลังป้องกันชายฝั่งของสหรัฐฯ

5.3 ความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการป้องกันการเปลี่ยนแปลงของระบบ นิเวศน์และความช่วยเหลือ ในการรับมือกับภัยพิบัติ

6. การลงทุนในทุนมนุษย์ (Investing in Human Capital) สหรัฐฯ ให้การสนับสนุน การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์อย่างต่อเนื่อง ทั้งในภาคประชาชนและภาครัฐบาล โดยที่ผ่านมา รัฐบาลสหรัฐฯ ได้ให้การสนับสนุนทุนการศึกษาในหลายสาขาวิชา อาทิ ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์และคณิตศาสตร์ ทุนการฝึกอบรมด้านความมั่นคงผ่านสถาบันทางการทหาร เช่น The Daniel K. Inouye Asia – Pacific Centre for Security Studies (DKIAPCSS) และการจัดตั้ง สถาบันการฝึกอบรม เช่น International Law Enforcement Academy (ILEA) เป็นต้น โดยเห็นว่าการให้ทุนแก่นักศึกษามนุษย์จะเป็นแนวทางที่ สหรัฐฯ จะถือปฏิบัติต่อไป

พันธมิตรและหุ้นส่วนคือสิ่งสำคัญยิ่งต่อสถานะความมั่นคงในภูมิภาคอินโด เอเชียแปซิฟิก

ภูมิภาคอินโดเอเชียแปซิฟิกเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ต่อสหรัฐอเมริกา มาเป็นเวลานาน ทั้งในด้านการค้า เศรษฐกิจและความมั่นคงของโลก ในอดีตนั้น แม้จะเห็นคุณค่า ของประเทศหุ้นส่วนต่าง ๆ และยินดีที่จะทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับประเทศเหล่านี้ แต่ส่วนใหญ่แล้ว สหรัฐฯ จะทำงานโดยลำพังในด้านการรักษาความมั่นคงและการป้องปราม อย่างไรก็ตาม ในช่วงสอง ทศวรรษที่ผ่านมา ทั้งโลกาภิวัตน์ทางด้านตลาดเสรีและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั่วโลก ประกอบกับ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างกำลังของสหรัฐฯ ทำให้แนวคิดในการทำงานเปลี่ยนไปเป็นแนวทาง ที่สหรัฐฯ ตระหนักว่าพันธมิตรและหุ้นส่วนเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อสถานะในการป้องปราม แม้กองกำลังสหรัฐฯ จะได้รับการฝึกและการเตรียมความพร้อมเพื่อปฏิบัติการโดยลำพังเพื่อปกป้อง ผลประโยชน์ของสหรัฐฯ และบรรทัดฐานระหว่างประเทศ แต่พันธมิตรและหุ้นส่วนในภูมิภาค ก็เป็นหนทางในการสร้างปัจจัยเสริมผลกระทบและปัจจัยทวีกำลังรบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปฏิบัติการ ด้านการป้องปราม

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 (พ.ศ. 2444-2543) การป้องปรามทางทหารส่วนใหญ่ จะหมายถึงการป้องกันหรือการยับยั้งโครงการอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูง ซึ่งประกอบด้วย การแพร่กระจายอาวุธ การสร้างอาวุธและการใช้อาวุธ ความหมายนี้ยังคงมีความสำคัญยิ่งต่อความมั่นคง ของชาติ ประเทศพันธมิตรและหุ้นส่วนพึงพาการป้องปรามนิวเคลียร์ของสหรัฐฯ เพื่อยับยั้งการใช้ อาวุธนิวเคลียร์และป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์

สหรัฐฯ ได้ร่วมกับพันธมิตรและประเทศอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมไม่ให้ประเทศเหล่านี้จัดหา อาวุธนิวเคลียร์มาเป็นไว้ของตนเอง ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบที่บั่นทอนต่อเสถียรภาพของภูมิภาค ตัวอย่างหนึ่งของความพยายามนี้คือสถานการณ์อันต่อเนื่องในคาบสมุทรเกาหลี ซึ่งเกาหลีเหนือได้

แสดงให้เห็นถึงขีดความสามารถทางด้านนิวเคลียร์ของตนและชูว่าจะใช้อาวุธเพื่อแสดงความเป็นปรปักษ์ต่อประเทศเพื่อบ้าน ซึ่งรวมถึงสาธารณรัฐเกาหลีและญี่ปุ่น ทั้งสาธารณรัฐเกาหลีและญี่ปุ่นให้ความสำคัญในเรื่องความร่วมมือกับสหรัฐฯ และการปฏิบัติตามกฎหมายและบรรทัดฐานระหว่างประเทศเพื่อต่อต้านการแพร่กระจายอาวุธของเกาหลีเหนือโดยการไม่จัดหาอาวุธนิวเคลียร์มาไว้เป็นของตนเองเพื่อต่อต้านเกาหลีเหนือ

การปฏิบัติการป้องปรามที่กว้างขึ้น

การป้องปรามไม่ได้มุ่งเน้นที่นิวเคลียร์ และในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา บทสนทนาทั่วไปจะกลับมาเป็นการสนทนาที่มีความหมายแบบเดิม กว้าง ๆ การป้องปรามหมายถึงการปฏิบัติการและกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อยับยั้งไม่ให้ตัวแสดงที่เป็นรัฐหรือไม่ใช่รัฐดำเนินหนทางปฏิบัติที่อาจถูกมองได้ว่าเป็นการคุกคามผลประโยชน์ของสหรัฐฯ และประเทศหุ้นส่วน ในแง่ที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอินโดเอเชียแปซิฟิกมากขึ้นนั้น จะหมายถึงการกระทำที่เป็นการละเมิดบรรทัดฐานและกฎหมายระหว่างประเทศตามหลักจารีตประเพณี ในขอบเขตความหมายที่กว้างขึ้นนี้ สาธารณรัฐเกาหลีและญี่ปุ่นเป็นหุ้นส่วนและพันธมิตรที่สำคัญยิ่งต่อการปฏิบัติการป้องปรามของสหรัฐฯ

ความร่วมมือที่ผ่านมาระหว่างสาธารณรัฐเกาหลีและญี่ปุ่น ร่วมกับการปฏิบัติการของสหรัฐฯ ในช่วงที่เผชิญกับความก้าวร้าวอย่างต่อเนื่องของเกาหลีเหนือ เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของหุ้นส่วนและพันธมิตรในการปฏิบัติการป้องปราม ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2560 สหรัฐฯ ได้ดำเนินการกิจการแสดงตนอย่างต่อเนื่องของเครื่องบินทิ้งระเบิด บี-1 และภารกิจการฝึกบินจากกวมไปยังสาธารณรัฐเกาหลีซึ่งปฏิบัติอย่างเป็นทางการเป็นประจำ

ในระหว่างภารกิจนี้ เครื่องบินทิ้งระเบิด บี-1 ได้สนธิกำลังกับเครื่องบินขับไล่ของกองกำลังป้องกันตนเองทางอากาศแห่งประเทศญี่ปุ่นเพื่อฝึกบินหมู่ร่วมกันในทะเลจีนตะวันออก ก่อนที่จะเข้าสู่คาบสมุทรเกาหลี หลังจากที่แยกตัวออกจากฝูงเครื่องบินขับไล่ของกองกำลังป้องกันตนเองทางอากาศแห่งประเทศญี่ปุ่น เครื่องบินทิ้งระเบิด บี-1 ได้ไปร่วมบินกับอากาศยานขับไล่ของกองทัพอากาศสาธารณรัฐเกาหลีในเวลาต่อมาเพื่อทำการฝึกที่คล้ายคลึงกันในน่านฟ้าที่อยู่ภายใต้การควบคุมของสาธารณรัฐเกาหลี ทั้งสองประเทศนี้ต่างมีการปฏิบัติการแบบทวิภาคีกับสหรัฐฯ และการวางแผนภารกิจดังกล่าวต้องมีการประสานงานอย่างละเอียดระหว่างทั้งสามประเทศ แม้ญี่ปุ่นและสาธารณรัฐเกาหลีจะมีความขัดแย้งทางการทูตและทางทหารในอดีต แต่ความร่วมมือและการสื่อสารระหว่างทั้งสองประเทศในปัจจุบันก็แสดงให้เห็นว่าทั้งคู่สามารถทำงานร่วมกันได้เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างสันติ และแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการก้าวข้ามความคับข้องใจในอดีตเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน จากนั้น สาธารณรัฐเกาหลี ญี่ปุ่นและสหรัฐฯ จะสามารถมุ่งเน้นวิธีการทำงานร่วมกันเพื่อยับยั้งการรุกรานของเกาหลีเหนือพร้อมกับการป้องกันและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน

ความสำคัญของความร่วมมือในระดับภูมิภาค

ความมุ่งมั่นต่อร่วมมือแบบเดียวกันนี้ สามารถนำไปใช้ได้กับพื้นที่อื่น ๆ ของภูมิภาคอินโดเอเชียแปซิฟิก ทะเลจีนใต้เป็นพื้นที่ที่พันธมิตรและหุ้นส่วนจะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการป้องปราม พื้นที่นี้เป็นเส้นทางสัญจรทางน้ำระหว่างประเทศที่สำคัญและเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของเศรษฐกิจโลก ซึ่งเสรีภาพในการเดินเรือและการปฏิบัติตามบรรทัดฐานสากลคือผลประโยชน์ที่ดีที่สุดของทุกประเทศในภูมิภาคนี้ สหรัฐฯ สนับสนุนความร่วมมือระหว่างทุกประเทศในภูมิภาคนี้เพื่อระงับ

ข้อพิพาทโดยใช้การสื่อสารตามหลักการของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทางทะเลและหน่วยงานที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ เช่น ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศว่าด้วยกฎหมายทางทะเล นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังดำรงความร่วมมือในหลายด้าน ๆ ในภูมิภาคนี้กับประเทศต่าง ๆ อาทิ ออสเตรเลีย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์และไทย เวียดนามเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ และเศรษฐกิจที่สำคัญแม้ว่าสองประเทศนี้จะเคยมีความขัดแย้งกันมาก่อน สหรัฐฯ ให้การสนับสนุนสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ซึ่งเป็นองค์กรด้านมนุษยธรรม เศรษฐกิจ และมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำที่สำคัญ ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เป็นสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศเหล่านี้ได้ส่งเสริมให้มีความร่วมมือที่ใกล้ชิดระหว่างรัฐบาลมากขึ้นเพื่อให้ทุกประเทศสามารถเข้าถึงเส้นทางสัญจรทางอากาศ เส้นทางสัญจรทางน้ำ และแหล่งทรัพยากรระหว่างประเทศได้อย่างเท่าเทียมกัน

ความร่วมมือเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจร่วมกันของประเทศหุ้นส่วนในเรื่องความสำคัญของความร่วมมือระหว่างประเทศและการแก้ปัญหาข้อพิพาทอย่างสันติ โดยปฏิบัติตามบรรทัดฐานและกฎหมายระหว่างประเทศ การทำงานร่วมกันกับสหรัฐฯ ในฐานะหุ้นส่วนเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้มีการป้องกันที่ต่อเนื่องในทะเลจีนใต้

เพื่อรักษาความมั่นคงของชาติและดำรงไว้ซึ่งผลประโยชน์ของชาติ สหรัฐฯ จะทำงานร่วมกับหุ้นส่วนและพันธมิตรในภูมิภาคอินโดเอเชียแปซิฟิกในทุก ๆ วันต่อไป ความร่วมมือเหล่านี้เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพที่สุดที่แสดงให้เห็นถึงการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเคารพและการปกป้องเส้นทางเข้าสู่พื้นที่สัญจรทางอากาศ ทางน้ำ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพื้นที่ส่วนรวมของโลก และการปกป้องเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ในขณะที่เดียวกับที่ปกป้องอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน ความร่วมมือแบบพหุภาคีที่ชัดเจนจะช่วยยับยั้งความก้าวร้าวและทำให้ชาติต่าง ๆ ในภูมิภาคเข้าใจว่า การแก้ไขความขัดแย้งโดยลำพังด้วยการใช้กำลังนั้นจะไม่ก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่ตนเอง ไม่ว่าจะในทางการเมือง ทางเศรษฐกิจหรือทางทหาร

วิสัยทัศน์จีน 2035 จากการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์ ครั้งที่ 20

พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้กำหนดวิสัยทัศน์ 2035 (China's Vision 2035) ซึ่งเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศจีนในระยะยาว ดังนี้

1. ภายในปี 2035 จีนจะเป็นประเทศสังคมนิยมที่ทันสมัย
2. ภายในปี 2049 ในวาระครบรอบ 100 ปีของการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน จีนจะเป็นประเทศที่เข้มแข็งมีประชาธิปไตยในแนวทางของจีน มีความปรองดอง และมีวัฒนธรรมที่ก้าวหน้าและสวยงาม เพื่อสร้างประชาคมที่มีอนาคตร่วมกัน
3. ยืนหยัดในนโยบายจีนเดียว พรรคคอมมิวนิสต์จีน และรัฐบาลจีนมีอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนของจีนทั้งหมดอย่างสมบูรณ์

ทั้งนี้ ในการวิเคราะห์รูปแบบเศรษฐกิจจีนในยุคหลังโควิด-19 เพื่อปรับประยุกต์นำมาแก้ปัญหาเศรษฐกิจไทยที่คล้ายคลึงกัน จะดำเนินการโดยใช้ PEST Analysis plus ซึ่งเป็นแนวทางการวิเคราะห์ที่ให้ความสำคัญกับ 5 ปัจจัยหลัก ดังนี้

1. Political - ปัจจัยทางการเมือง
2. Economic – ปัจจัยทางเศรษฐกิจ
3. Social – ปัจจัยทางสังคม
4. Technology - ปัจจัยทางเทคโนโลยี
5. Defense and deterrence strategy - ปัจจัยทางด้านทหาร

บทที่ 3

การดำเนินยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจของจีนในยุคสี่จีนผิง แนวคิด อิทธิพล และผลบวกต่อประเทศไทย

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของจีน

จีน ได้ผ่านเส้นทางการพัฒนาอย่างยาวนาน ตั้งแต่สมัยของเหมาเจ๋อตุงที่เน้นการพัฒนาประเทศตามแนวทางสังคมนิยม มีการเปลี่ยนแปลงแนวทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาตามช่วงเวลาและผู้นำแต่ละคน จนมาถึงปัจจุบันความพยายามของผู้นำหลายสมัยได้ผลักดันให้จีนขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในที่สุด และผู้นำจีนในปัจจุบันยังคงต่อ ยอดความสำเร็จดังกล่าวเพื่อไปให้ถึง China Dream ในปี 2049 และเพื่อสร้างชาติจีนให้กลับสู่ความยิ่งใหญ่อีกครั้ง ปัจจุบันจีนได้ก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของโลก โดยมีขนาดผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ หรือ GDP ปี 2017 ใหญ่เป็นอันดับ 2 รองจากสหรัฐอเมริกา มีการคาดการณ์ว่าจะแซงหน้าสหรัฐอเมริกาได้ในปี 2030 และขึ้นเป็นฐานทางเศรษฐกิจขนาดใหญ่ที่สำคัญของโลก จีนกำลังเข้าใกล้ความฝันที่ตั้งเอาไว้ (China Dream) ที่จะทำให้จีนเป็นประเทศที่ทันสมัย มั่งคั่ง แข็งแรง ประชาชนกลับสู่ความรุ่งเรือง (Great Rejuvenation) อีกครั้ง โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนว่าภายในปี 2021 จีนจะเป็นสังคมที่พอมือพอกินอย่างทั่วถึง ในปี 2035 จีนจะก้าวสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมและมีความแข็งแกร่งด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี และในปี 2049 ซึ่งสาธารณรัฐประชาชนจีนจะครบรอบ 100 ปี จีนจะเป็นประเทศทันสมัย เป็นผู้นำโลกด้านทหาร และมีอิทธิพลในเวทีโลก ประชาชนมีความมั่งคั่งอย่างทั่วถึง

จีนใช้นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างหลากหลายจนสามารถเดินทางมาถึงจุดนี้ได้ และจีนมีแนวทางการพัฒนาต่อไปเพื่อให้ถึงฟากฝันดังกล่าว โดยประวัติศาสตร์การพัฒนาของจีนผ่านยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศของจีน ภายใต้ผู้นำ 5 รุ่น ตั้งแต่ยุคเหมาเจ๋อตุงจนถึงยุคสี่จีนผิงในปัจจุบัน

ผู้นำรุ่นที่ 1 เหมาเจ๋อตุง (ค.ศ. 1949-1959) ยุคแห่งการพัฒนาแบบสังคมนิยม การแก้ปัญหาความยากจนและการส่งเสริมอุตสาหกรรม

ระบบเศรษฐกิจของจีนในช่วงแรกยังเป็นแบบสังคมนิยมที่ควบคุมโดยส่วนกลาง (Central Commanded Economy) มีการนำรูปแบบการพัฒนาของสหภาพโซเวียตมาใช้ และให้ความสำคัญกับความร่วมมือในการพัฒนาอุตสาหกรรมร่วมกับสหภาพโซเวียต เน้นการฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและอดอยากในประเทศ นโยบายที่สำคัญในช่วงนี้ คือ การประกาศใช้แผนพัฒนา 5 ปี (First Five-Year Development Plan 1953-1957) โดยมุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นหลัก ส่วนนโยบายที่สำคัญในช่วงต่อมา คือ นโยบายธงแดง 3 ผืน (Three Red Banners) ผืนที่ 1 ให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมไปพร้อม ๆ กัน ผืนที่ 2 เน้น

เพิ่มพูนผลผลิตในทุกด้านอย่างรวดเร็ว ผืนที่ 3 สร้างคอมมูนประชาชนให้เป็นหน่วยพื้นฐานด้านการผลิต การศึกษา สาธารณสุข และการทหาร โดยลดความสำคัญของครอบครัวลง และให้ประชาชนเสียสละและใช้ชีวิตแบบกลุ่มมากขึ้น แต่นโยบายดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากปัญหาจากสภาพอากาศที่แปรปรวนและปัญหาศัตรูพืช ทำให้ภาคเกษตรกรรมเสียหาย เศรษฐกิจตกต่ำ ขณะที่เศรษฐกิจระหว่างประเทศยังอยู่ในวงจำกัด ไม่มีการลงทุนในต่างประเทศ และไม่อนุญาตให้ต่างชาติมาลงทุนในประเทศ ซึ่งเป็นสิ่งต้องห้ามในทางอุดมการณ์

ผู้นำจีนรุ่นที่ 2 เต็งเสี่ยวผิง (ค.ศ. 1959 – 1999) ยุคแห่งความทันสมัยระบบตลาด และการเปิดประเทศ

นโยบายพัฒนาที่สำคัญในสมัยเต็งเสี่ยวผิง คือ นโยบาย 4 ทันสมัย (Four Modernizations) เพื่อปฏิรูปเศรษฐกิจให้ทันสมัยใน 4 ด้าน ได้แก่ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การป้องกันประเทศ และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เน้นการปฏิรูปเกษตรกรรมเป็นอันดับแรกของการพัฒนาประเทศ ต่อมาในปี ค.ศ. 1978 มีการกำหนด “นโยบายปฏิรูประบบเศรษฐกิจ” ขึ้น เป็นระบบเศรษฐกิจแบบผสม ที่เรียกว่า “สังคมนิยมที่ใช้กลไกตลาด” (Market Socialism) และ “นโยบายการเปิดประเทศ” ให้มีความสำคัญกับการเปิดการค้ากับต่างประเทศ เปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศ และสนับสนุนการออกไปลงทุนในต่างประเทศ เพื่อเรียนรู้วิทยาการความก้าวหน้าจากต่างประเทศ ทั้งนี้จีนได้มีมาตรการผ่อนผันกฎระเบียบในการลงทุนมากขึ้น ทำให้เกิดการลงทุนจากประเทศต่าง ๆ ที่เป็นแหล่งทุนขนาดใหญ่เพิ่มขึ้น เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ไต้หวัน ประเทศในยุโรป เป็นต้น

ในปี ค.ศ. 1979 จีนริเริ่มเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษ 4 แห่ง คือ เซินเจิ้น จูไห่ ชันเถา เซี่ยเหมิน และในปี ค.ศ. 1984 เพิ่มอีก 1 แห่ง คือ เกาไห่หล่า จากนโยบายปฏิรูประบบเศรษฐกิจดังกล่าวของจีน นำไปสู่การขยายตัวทางเศรษฐกิจ และมีการลงทุนจากต่างประเทศในจีนเพิ่มขึ้น และจีนกลายเป็นแหล่งดึงดูดการลงทุนเป็นอันดับ 2 รองจากสหรัฐอเมริกา ต่อมาในช่วงปี ค.ศ. 1990 แนวคิดภูมิภาคนิยม (Regionalism) เข้ามามีบทบาทในการค้าการลงทุนมากขึ้น เช่น เขตการค้าเสรีแห่งทวีปอเมริกา (Free Trade Area of the America : FTAA) ประชาคมยุโรป (European Union : EU) ทำให้ประเทศในภูมิภาคเอเชียเริ่มมีการรวมกลุ่มกันบ้าง เช่น เขตการค้าเสรีอาเซียน กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion Economic Cooperation : GMS) เป็นต้น จีนจึงเข้ามาลงนามความร่วมมือเพื่อเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจให้แข็งแกร่งมากขึ้น

ผู้นำจีนรุ่นที่ 3 เจียงเจ๋อหมิน (ค.ศ. 1999–2003) ยุคแห่งการผงาดขึ้นของจีนบนเวทีเศรษฐกิจโลก

เป็นการสานต่อนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจของเต็งเสี่ยวผิง ทั้งการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจ ระบบตลาด และระบบการเงิน ในศตวรรษที่ 21 กล่าวได้ว่า เป็นยุคแห่งการผงาดขึ้นของจีน (The Rise of China) และหลังจากการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจโลกในปี ค.ศ. 1997 จีนได้เข้ามามีบทบาทและอิทธิพลต่อภูมิภาคเอเชียมากยิ่งขึ้น ทั้งจากการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน และการขยายการค้าระหว่างประเทศกับประเทศในภูมิภาคเอเชีย ขณะที่บทบาทของสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นเริ่มลดลง

ยุทธศาสตร์สำคัญของจีนในช่วงนี้ คือ Going out Strategy ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 – 11 (ค.ศ. 2001-2005) (ค.ศ.2006-2010) โดยมีกลยุทธ์สำคัญคือ การสนับสนุนให้รัฐวิสาหกิจจีนไปลงทุนในต่างประเทศมากขึ้น มีการจัดตั้งหน่วยงานและกองทุนสนับสนุนการลงทุนในต่างประเทศ โดยเน้นโครงการด้านโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาทรัพยากรและโครงการด้านการพัฒนาเทคโนโลยี ต่อมาจีนได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) ในปี 2001 ทำให้จีนสามารถส่งออกสินค้ามากขึ้น โดยส่งออกไปยังประเทศสมาชิก รวมทั้งยังสามารถดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น ทำให้จีนมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจมากที่สุดในโลก เฉลี่ยประมาณ 7-8 % ต่อปี ในระหว่างปี ค.ศ. 2001-2004

ผู้นำจีนรุ่นที่ 4 หูจิ่นเทา (ค.ศ. 2003 – 2012) ยุคแห่งการสร้างเขตการค้าเสรี

ยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของจีนในยุคนี้ คือ ยุทธศาสตร์เขตการค้าเสรี (Free Trade Areas Strategy) รวมทั้งการปฏิรูปการค้า การลงทุน มีการลงนามความตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศต่าง ๆ และเขตเศรษฐกิจเอเชีย ลาตินอเมริกา โอเชียเนีย และยุโรป ทำให้จีนก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของโลก สามารถต่อรองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับประเทศต่าง ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น

ผู้นำจีนรุ่นที่ 5 สีจิ้นผิง (ค.ศ. 2013 – ปัจจุบัน) ยุคแห่งการคืนชีพเส้นทางสายไหมและการพัฒนาเทคโนโลยีขั้นสูง

ในช่วงต้น จีนต้องเผชิญปัญหาทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะปัญหาผลผลิตล้นเกิน (over supply) อันเนื่องมาจากนโยบายส่งเสริมการลงทุนในช่วงที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของจีน ที่เน้นการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจในรูปแบบทวิภาคีและพหุภาคีแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งวางอยู่บนพื้นฐานเศรษฐกิจเส้นทางสายไหมทางบกและเส้นทางสายไหมทางทะเลแห่งศตวรรษที่ 21 หรือโครงการ “Belt and Road Initiative” เพื่อการสร้างชุมชนแห่งโชคชะตาาร่วมกัน (The building of community of common destiny) โดยโครงการ “Belt and Road Initiative” หรือยุทธศาสตร์ One Belt One Road : OBORเป็นโครงการที่มุ่งสร้างเครือข่ายคมนาคมผ่านประเทศต่าง ๆ ทางตะวันตก และภาคใต้ของจีน ประกอบด้วย เส้นทางสายไหมทางบก 3 เส้นทาง และ 1 เส้นทางสายไหมทางทะเล

เส้นทางที่ 1 เชื่อมจีน เอเชียกลาง รัสเซียและยุโรป

เส้นทางที่ 2 เชื่อมจีน อ่าวเปอร์เซีย ทะเลเมอร์ดิเตอร์เรเนียน ผ่านเอเชียกลางและตะวันออกกลาง

เส้นทางที่ 3 เชื่อมจีนกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้

เส้นทางสายไหมทางทะเล เชื่อมจีนกับยุโรปทางทะเลจีนใต้ และมหาสมุทรอินเดีย และเชื่อมจีนกับมหาสมุทรแปซิฟิกผ่านทะเลจีนใต้

โดยเส้นทางสายไหมทางบกถูกแบ่งออกเป็น 6 ระเบียงเศรษฐกิจ ได้แก่ 1. เส้นทางยูเรเชีย จากตะวันตกจีน – ตะวันตกรัสเซีย 2. เส้นทางจีน – มองโกเลีย – รัสเซียตะวันออก 3. เส้นทางตะวันตกจีน – เอเชียกลาง – ตุรกี 4. เส้นทางจีน – แหลมอินโดจีน – สิงคโปร์ 5. เส้นทางจีน – ปากีสถาน 6. เส้นทางจีน – พม่า – บังกลาเทศ – อินเดีย การดำเนินมหายุทธศาสตร์ BR1 นี้

สีจิ้นผิงได้กล่าวปาฐกถาในงานประชุมความร่วมมือระหว่างประเทศ “หนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง” (Belt and Road Forum : BRF) ครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 26-27 เมษายน 2019 โดยมีผู้นำจาก 38 ประเทศ เข้าร่วมการประชุม ถึงความสำเร็จของความร่วมมือในโครงการ BRI ในปัจจุบัน ด้วยการยึดหลักการ 3 ประการ ในการสร้างความร่วมมือภายใต้โครงการ BRI ในอนาคต ได้แก่ 1. การหารือร่วมกัน การมีส่วนร่วมและการแบ่งปันผลประโยชน์ (The principle of extensive consultation, joint contribution and shared benefits) 2. การยึดมั่นแนวคิดของความร่วมมือที่เปิดกว้าง การรักษาสิ่งแวดล้อม และความซื่อสัตย์สุจริต (Open, green and clean cooperation) และ 3. แนวคิดของความร่วมมือที่มีมาตรฐานระดับสูงเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (High standard cooperation to improve people’s lives and promote sustainable development) นอกจากนี้จีนได้ก่อตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank : AIIB) เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ OBOR และเป็นการใช้ Soft Power เพื่อการผงาดขึ้นใหม่อย่างสันติ ยุทธศาสตร์ดังกล่าวได้ช่วยทำให้จีนพัฒนาจากประเทศส่งออกสินค้าไปเป็นประเทศส่งออกเงินทุน โดยจีนจะทำหน้าที่เป็นฟันเฟืองในการขับเคลื่อนความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงภายในภูมิภาคกับภายนอกภูมิภาค ทำให้เกิดการไหลเวียนทางการค้า การลงทุน เทคโนโลยี ที่สะดวกและคล่องตัวมากขึ้น ขณะที่นโยบายภายในประเทศให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี

นอกจากนี้ ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 (ค.ศ. 2016 – 2021) จีนได้กำหนดให้มีแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาอุตสาหกรรม ที่เรียกว่า “Made in China 2025” โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสรรค์เทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้าด้วยตนเอง หลังจากที่จีนได้รับจ้างผลิตสินค้าให้กับประเทศต่างๆ ที่เข้ามาลงทุนมาอย่างยาวนาน จีนได้ปรับเปลี่ยนแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การผลิตสินค้าและบริการที่เน้นคุณภาพ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการพัฒนาห่วงโซ่การผลิตที่สอดคล้องกับสินค้าและบริการในอนาคตไปพร้อมกับการแสวงหาวัตถุดิบและการผลิตสินค้าชั้นกลาง โดยแบ่งยุทธศาสตร์ออกเป็น 3 ช่วงเวลา ได้แก่

ช่วงระหว่างปี 2016 – 2025 เป็นการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพในการผลิตสินค้าและบริการที่อาศัยเทคโนโลยีระดับสูง ผ่านการวิจัยและพัฒนา

ช่วงระหว่างปี 2026 – 2035 เป็นการเพิ่มขีดความสามารถให้เทียบเท่ากับประเทศมหาอำนาจของโลก

ช่วงระหว่างปี 2036 – 2049 เป็นการขึ้นเป็นผู้นำของโลกทางนวัตกรรมในด้านของอุตสาหกรรมการผลิต ทำให้สินค้าของจีนเป็นที่ยอมรับและรู้จักในตลาดโลก จำนวน 10 อุตสาหกรรม ได้แก่ 1. เทคโนโลยีสารสนเทศ 2. หุ่นยนต์ควบคุมด้วยตัวเลข 3. การผลิตอุปกรณ์อากาศยานและอวกาศ 4. การผลิตเครื่องมือวิศวกรรมทางทะเลและเรือที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง 5. การผลิตอุปกรณ์ขนส่งทางรถไฟที่ทันสมัย 6. ยานยนต์ประหยัดพลังงานและพลังงานใหม่ 7. การผลิตอุปกรณ์ด้านพลังงานไฟฟ้า 8. การผลิตวัสดุชนิดใหม่ 9. การผลิตยาชีวภาพและอุปกรณ์การแพทย์ขั้นสูง และ 10. การผลิตเครื่องจักรและเครื่องมือทางการเกษตร (ณัฐพรพรรณ อุตมา, โครงการ “นโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศและบริบทใหม่ของประเทศจีนต่อเศรษฐกิจในภูมิภาคอินโดแปซิฟิก” สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม, ออนไลน์, 2565)

ยุทธศาสตร์ Made in China 2025 ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13

เนื่องจากในห่วงโซ่มูลค่าที่ผ่านมากการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วของจีนมาจากการผลิตและส่งออกสินค้าที่มีต้นทุนการผลิตต่ำ เน้นพึ่งปัจจัยทุน (เครื่องจักร) ผสมผสานกับแรงงานคนจำนวนมาก ขณะที่ปัจจุบันจีนกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ อัตราการเกิดลดลง และอัตราค่าแรงงานสูงขึ้น ประกอบกับการผลิตในภาคอุตสาหกรรมก่อให้เกิดมลภาวะเป็นพิษ ตลอดจนมีการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง ดังนั้น ทางการจีนจึงทำให้มีแนวคิดที่จะปฏิรูปภาคการผลิต โดยมีแรงกระตุ้นจากนโยบาย อุตสาหกรรมแห่งชาติของเยอรมนี (The New High Tech Strategy 2020) เมื่อปี 2556 ซึ่งมีแนวคิดที่โลกของเราจะเข้าสู่ Industry 4.0 ภายใน 20 ปีข้างหน้า โดยเครื่องจักรจะเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายผ่านอินเทอร์เน็ต สามารถแบ่งปันและใช้ทรัพยากรบางส่วนร่วมกัน มีความยืดหยุ่นในการผลิต ตรวจสอบ และคาดการณ์ล่วงหน้าได้ ทำให้โรงงานในยุค 4.0 เชื่อมความต้องการของผู้บริโภคแต่ละรายเข้ากับกระบวนการผลิตสินค้าได้โดยตรง สามารถผลิตของที่มีความแตกต่างกันเป็นจำนวนมากในเวลาอันรวดเร็ว โดยมีต้นทุนการผลิตและการขนส่งต่ำ กระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าด้วย smart factory ส่งผลให้หลายประเทศตื่นตัวและปรับตัวเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน และกระตุ้นให้เกิดการวิจัยพัฒนา รวมถึงเงินด้วย

จีนจึงได้ประกาศยุทธศาสตร์ Made in China 2025 ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ระยะ 5 ปี (2559-2564) และการประชุม National People's Congress เมื่อมีนาคม 2560 ได้มีการกล่าวถึงการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมการผลิตของจีนอย่างจริงจัง โดยมีต้นแบบจากเยอรมนีและมีการลงนามความร่วมมือ “The action outline of Sino German Cooperation” กับเยอรมนีเมื่อตุลาคม 2557

Made in China 2025 หรือ Industry 4.0 เป็นยุทธศาสตร์ของจีนที่มุ่งพัฒนาจีนจากประเทศการผลิตยักษ์ใหญ่เป็นประเทศการผลิตที่แข็งแกร่งภายใน 10 ปีข้างหน้า (ค.ศ.2025) โดยเปลี่ยนรูปแบบการผลิตจากเน้นปริมาณสู่การผลิตที่เน้นคุณภาพ มีการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการผลิต โดยให้ความสำคัญกับ 1. การสร้างศูนย์สร้างสรรค์อุตสาหกรรมใหม่ 2. ผลิตสินค้าอัจฉริยะ 3. สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการพัฒนาอุตสาหกรรม 4. การผลิตแบบสีเขียว และ 5. มีความสร้างสรรค์ในอุปกรณ์ระดับสูง (หลี่ เหลียง, “พัฒนาอย่างมีคุณภาพ”., ออนไลน์, 2565)

แนวคิดและหลักการของ Made in China 2025 ประกอบด้วย

1. การขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม
2. การผลิตที่มุ่งคุณภาพ
3. การผลิตมุ่งเน้นและพัฒนาไปสู่การผลิตสีเขียวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
4. การปฏิรูปโครงสร้างอุตสาหกรรมการผลิต เน้นการผลิตที่มีประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรและพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ แก้ปัญหาเรื่องคุณภาพสินค้าและ brand สินค้าของจีน
5. การพัฒนาบุคลากร ในด้านวิทยาศาสตร์และการสร้างนวัตกรรม

ยุทธศาสตร์ดังกล่าวนอกจากจะเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในภาคการผลิตของจีน ยังเป็นการเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามามีบทบาทมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่ม startup และพัฒนาไปสู่ อุตสาหกรรมภาคบริการแบบ high-end เช่น การออกแบบนวัตกรรม การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ รวมถึงภาคการเงิน การวิจัยและพัฒนา ซึ่งแผนการดำเนินงานของยุทธศาสตร์ Made in China 2025 เป็นแผนระยะ 10 ปี มีเป้าหมายปฏิรูปด้านการผลิตไปสู่มหาอำนาจชั้นนำด้านการผลิต ระดับโลก 3 ชั้น คือ

ขั้นแรก ปี 2025 (พ.ศ.2568) เสริมความแข็งแกร่งให้กับการผลิต โดยมีเป้าหมายว่า โครงการทดลองจะสามารถลดต้นทุนการผลิต ลดระยะเวลาในการผลิต และลดอัตราของเสียได้ ร้อยละ 50

ขั้นที่สอง ปี 2035 (พ.ศ.2578) ยกระดับคุณภาพการผลิตให้มีศักยภาพเทียบเท่า ระดับโลก

ขั้นที่สาม ครบรอบ 100 ปีแห่งการสถาปนาประเทศ จีนก้าวสู่การเป็นผู้นำด้านการ ผลิตที่แข็งแกร่งของโลก

สำหรับอุตสาหกรรมการผลิตสำคัญที่มีศักยภาพและเน้นพัฒนาในอนาคตในยุทธศาสตร์ Made in China 2025 ประกอบด้วย

1. อุตสาหกรรมสารสนเทศ (technology/information network) เช่น อินเทอร์เน็ต ความเร็วสูง 5G e-commerce และนวัตกรรมทางการเงิน
2. Numerical Control Robot เป็นหุ่นยนต์ที่สามารถทำงานได้เองโดยไม่ต้อง สอนงาน เช่น การใช้หุ่นยนต์ในการผลิต ทำงานบ้าน และดูแลคนป่วย
3. อุตสาหกรรมการผลิตอุปกรณ์อากาศยาน (aerospace and aviation equipment)
4. อุตสาหกรรมการต่อเรือไฮเทค (high-end vessels and ocean engineering equipment) เรือที่ออกแบบและผลิตโดยใช้เทคโนโลยีขั้นสูงจากจีน
5. อุตสาหกรรมการผลิตรถไฟ (rail transit equipment)
6. อุตสาหกรรมรถยนต์พลังงานใหม่ (new energy vehicles)
7. อุตสาหกรรมการผลิตอุปกรณ์พลังงาน new energy
8. อุปกรณ์การผลิตวัสดุพิเศษใหม่ (new materials)
9. อุตสาหกรรมยาและอุปกรณ์การผลิทยา (bio medicine, high-end medical appliances and medicines)

10. อุตสาหกรรมเครื่องมือทางการเกษตร (modern agricultural machinery)
นอกจากนี้ยังรวมถึงวัสดุพิเศษใหม่ ๆ และพลังงานทดแทน โดยจะมีการพัฒนา 3D Printing, Mobile Internet, Cloud Computing, Big Data และ Internet of Things ด้วย

ปัจจุบันภาครัฐได้ให้การสนับสนุนและดำเนินการเกี่ยวกับยุทธศาสตร์นี้ให้เป็นรูปธรรม มากขึ้น เช่น การก่อตั้งกองทุนรัฐบาล 4 หมื่นล้านหยวนเพื่อลงทุนในอุตสาหกรรมเกิดใหม่ การเชื่อมโยงกับท้องถิ่น โดยแต่ละมณฑลมีการกำหนดลักษณะการผลิตแต่ละท้องถิ่น การประกาศ เขตนิคมอุตสาหกรรมโดยใช้เครื่องจักรอัตโนมัติแทนแรงงาน การกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับการผลิต

การสนับสนุนด้านการเงินและสินเชื่อแก่โครงการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การสร้าง local brand และบริษัทที่สร้างนวัตกรรม การช่วยเหลือด้านจตลธิบัตรสำหรับเทคโนโลยีที่คิดค้น เป็นต้น

จากยุทธศาสตร์ Made in China 2025 ของจีน ทำให้ทราบถึงการวางแผนอย่างรอบด้านทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งประเทศไทยก็มีการประกาศนโยบายดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (Digital Economy) และมีการกำหนด 5 กลุ่มเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมเป้าหมายที่มีศักยภาพเพื่อเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มอาหาร เกษตร และเทคโนโลยีชีวภาพ กลุ่มสาธารณสุข สุขภาพ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ กลุ่มเครื่องมืออุปกรณ์อัจฉริยะ หุ่นยนต์ และระบบเครื่องกลที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ควบคุม กลุ่มดิจิทัล เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ที่เชื่อมต่อและบังคับอุปกรณ์ต่าง ๆ ปัญญาประดิษฐ์ และเทคโนโลยีสมองกลฝังตัว (Digital Internet of Things Artificial Intelligence & Embedded Technology) และกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และบริการที่มีมูลค่าสูง (Creative Culture & High Value Services) ซึ่งบางกลุ่มก็เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมเดียวกับจีน ไทยอาจถือโอกาสนี้ในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และพัฒนาบุคลากร เพื่อพร้อมรับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในบริบทใหม่ที่กำลังมาถึงได้อย่างทันการณ์ (ออนไลน์, 2565)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 14

แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 14 (ปี 2021-2025) ของจีนมีความต่อเนื่องจาก ฉบับที่ 13 โดยมุ่งเน้นการเติบโตอย่างมีคุณภาพในหลายมิติ ทั้งนี้ ในแผน 5 ปีฉบับนี้ถือเป็นครั้งแรกที่จีนไม่ได้กำหนดเป้าหมายการเติบโตเศรษฐกิจเป็นตัวเลขที่ชัดเจนตายตัว มุ่งเน้นที่การเติบโตอย่างมีคุณภาพมากกว่าตัวเลขการขยายตัวในอัตราสูง แต่ให้อยู่ในอัตราที่เหมาะสม โดยในปี 2021 จีนตั้งเป้าหมายการเติบโตทางเศรษฐกิจราว 6% ซึ่งถือเป็นอัตราที่ค่อนข้างสูงสำหรับประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ 2 ของโลก

ทิศทางของจีนให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพในหลายมิติ ในแผนฉบับนี้ จะเห็นได้ว่าจีนไม่ได้เน้นหนักด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน แต่หันมาทุ่มงบประมาณเพื่อการวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมถึงโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ทั้งด้านการศึกษาและสาธารณสุข ในด้านการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในแผน 5 ปีฉบับใหม่ของจีน มี 4 ยุทธศาสตร์สำคัญ ประกอบด้วย

1. เน้นการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาชาติ เช่น เครือข่ายการตรวจจับพื้นดินของสภาพแวดล้อมอวกาศ, เครือข่ายสังเกตการณ์ทางวิทยาศาสตร์กันทะเล, อุปกรณ์จำลองพื้นดินสภาพแวดล้อมอวกาศ
2. เน้นการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีความล้ำหน้าของโลก เช่น สถานีสังเกตการณ์รังสีคอสมิกระดับความสูง
3. เน้นการพัฒนาวิทยาศาสตร์เพื่อการใช้ประโยชน์ เช่น แหล่งกำเนิดรังสีซินโครตรอนพลังงานสูง กังหันก๊าซคาร์บอนต่ำประสิทธิภาพสูง

4. เน้นการปรับปรุงคุณภาพการดำรงชีวิตของประชาชน เช่น การวิจัยทางการแพทย์, Biomedicine ข้ามสเกลหลายรูปแบบ, การถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรมของสัตว์แบบจำลอง, วิทยาศาสตร์แผ่นดินไหว

จากเดิมที่จีนเชี่ยวชาญในด้านการต่อยอดจากหนึ่งไปสิบ แต่ตอนนี้ จีนจะขยับมาอีกขั้น โดยเน้นที่การวิจัยพื้นฐานเพื่อทำให้สามารถเริ่มต้นการพัฒนาจากศูนย์ไปหนึ่ง ลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ เช่น การผลิตชิปหรือเซมิคอนดักเตอร์ที่จีนจะหันมามุ่งเน้นมากขึ้น เพื่อแก้ปัญหาคอขวดที่จีนเคยต้องเผชิญจากการพึ่งพาต่างประเทศ อ.หลี่ กล่าว ทั้งนี้ จีนได้เพิ่มงบประมาณเพื่อการวิจัยและพัฒนาอยู่ที่ 7% ต่อปีในแผน 5 ปีฉบับที่ 14 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนานวัตกรรมที่นำมาสู่การจดสิทธิบัตรเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จากเดิมที่มีสัดส่วนการจดสิทธิบัตรอยู่ที่ 6.3 รายการ / 1 หมื่นคนในปี 2020 ขยายเพิ่มเป็น 12 รายการ/1 หมื่นคนในปี 2025 เมื่อสิ้นสุดแผนฯ 14 ในแผนพัฒนาฉบับนี้ จีนยังให้ความสำคัญด้านการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีด้านการสื่อสารต่างๆ ทำให้ขนาดของเศรษฐกิจดิจิทัลจะมีมูลค่าเพิ่มขึ้น และขยายสัดส่วนที่สูงขึ้นในโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจีนสำหรับในด้านสังคม แผน 5 ปีฉบับใหม่ของจีนมุ่งเน้นที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คน โดยกำหนดอัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้สุทธิของประชาชนต้องใกล้เคียงกับอัตราการเพิ่มขึ้นของ GDP นอกจากนี้ยังกำหนดตัวชี้วัดที่สำคัญคืออัตราการว่างงานที่ต้องลดเหลือน้อยกว่า 5.5% เมื่อถึงปี 2025

ขณะที่จำนวนปีการศึกษาที่ได้รับของประชากรวัยแรงงานขยับเพิ่มขึ้นจาก 10.8 ปี ในปี 2020 เป็น 11.3 ปี ในปี 2025 นั้นหมายความว่า ประชาชนจีนจะได้รับการศึกษาที่ดีขึ้น แม้แต่ในกลุ่มผู้ใช้แรงงาน ในมิติการพัฒนาคุณภาพชีวิต จีนกำหนดเป้าหมายเพิ่มจำนวนแพทย์จาก 2.9 คน/ประชากร 1 พันคน ในปี 2020 เพิ่มเป็น 3.2 คน/ประชากร 1 พันคน ในปี 2025 โดยสัดส่วนของประชาชนที่เข้าถึงประกันสุขภาพและประกันสุขภาพปรับเพิ่มขึ้นจาก 91% ในปี 2020 เป็น 95% ในปี 2025 นอกจากนี้ ยังกำหนดอายุคาดหวังเฉลี่ยของประชากรปรับเพิ่มขึ้นอีก 1 ปี จากเดิม 77.3 ปี ในปี 2020 เพิ่มเป็น 78.3 ปี ในปี 2025

ในมิติด้านการพัฒนาสีเขียว จีนมีเป้าหมายที่สำคัญในปี 2025 ได้แก่ กำหนดอัตราการลดของการใช้พลังงานต่อหน่วย GDP อยู่ที่ 13.5% (5 ปีรวม) ลดการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ต่อหน่วย GDP อยู่ที่ 18% (5 ปีรวม) และเพิ่มสัดส่วนพื้นที่สีเขียวที่เป็นพื้นที่ป่าไม้เป็น 24.1% ในแผนฉบับนี้ จะเห็นได้ว่าจีนให้ความสำคัญกับพัฒนาอย่างมีคุณภาพในหลายมิติ ทั้งด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ เทคโนโลยี ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การศึกษา คุณภาพชีวิตประชากร ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ระยะยาวปี 2035 (แผน 15 ปี) เพื่อขับเคลื่อนประเทศจีนบรรลุสู่เป้าหมายประเทศสังคมนิยมที่มีทันสมัย มีความแข็งแกร่ง สวยงาม และมีอารยธรรม ในปี 2050 ทั้งนี้ การเติบโตของจีนถือเป็นโอกาสสำหรับอาเซียนรวมถึงประเทศไทย เมื่อขนาดเศรษฐกิจจีนเติบโตมีความต้องการในการบริโภคมากขึ้น ทำให้เป็นโอกาสสำหรับสินค้าเกษตรของไทยโดยเฉพาะการส่งออกผลไม้ไปยังจีน นอกจากนี้ เมื่อจีนมีการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจทำให้มีแนวโน้มที่จะเห็นการขยายตัวด้านการค้าการลงทุนในภูมิภาคอาเซียนที่มีความใกล้ชิดกับจีนทั้งด้านภูมิศาสตร์และการสื่อสารสัมพันธ์กันมากกว่าตะวันตก การก้าวสู่ผู้นำด้านเทคโนโลยีของโลกทำให้สินค้าเทคโนโลยีจากจีนมีแนวโน้มที่จะขยายบทบาทมากขึ้นในไทยและอาเซียน ทั้งการขยายตลาดเป็น

ที่แพร่หลายมากขึ้น รวมถึงขยายฐานการลงทุนเข้ามาในภูมิภาคนี้ โดยที่จีนเป็นทั้งเจ้าของเงินทุน และเจ้าของเทคโนโลยีของตัวเอง ดังเช่นการขยายการลงทุนของบริษัทรถยนต์จีน เช่น Great Wall Motor และ MG สู่อุตสาหกรรมที่ปรากฏให้เห็นในช่วงที่ผ่านมา

ยุทธศาสตร์ในการดำเนินเขตเศรษฐกิจพิเศษของจีน

เขตเศรษฐกิจพิเศษของประเทศจีน 5 แห่ง ประกอบด้วย เส้นเงิน จูไห่ ชันไห่เวิน เซี่ยเหมิน และเกาะไหหลำ เขตเศรษฐกิจพิเศษเส้นเงิน (พื้นที่ 327.5 ตารางกิโลเมตร) เขตเศรษฐกิจพิเศษจูไห่ (121 ตารางกิโลเมตร) เขตเศรษฐกิจพิเศษเซี่ยเหมิน (131 ตารางกิโลเมตร) เขตเศรษฐกิจพิเศษชันไห่เวิน (52.6 ตารางกิโลเมตร) เขตเศรษฐกิจพิเศษเกาะไหหลำ (33,920 ตารางกิโลเมตร) โดยเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นอาณาเขตภายในประเทศที่มีการกำหนดขอบเขตแน่นอน เป็นเขตเศรษฐกิจเฉพาะที่มี การเลือกใช้นโยบายพิเศษที่เปิดกว้างและยืดหยุ่นต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศมากกว่า เขตอื่นๆ ในประเทศ เป็นเขตที่รัฐบาลจีนดำเนินนโยบายพิเศษในการอนุญาตให้วิสาหกิจต่างชาติหรือ ส่วนบุคคล รวมทั้งเงินโพ้นทะเลและเพื่อนร่วมชาติฮ่องกงและมาเก๊าทำการลงทุนในประเทศจีน ภายในเขตเศรษฐกิจพิเศษผู้ลงทุนชาวต่างชาติจะได้รับสิทธิพิเศษทางการค้าในเรื่องของการนำเข้า เครื่องจักรอุปกรณ์ การนำเข้าวัตถุดิบ การนำเข้าชิ้นส่วนประกอบ การส่งออกสินค้าสำเร็จรูป การได้รับส่วนลดและยกเว้นในเรื่องภาษี ดุลบัญชีเงินตราต่างประเทศและการโอนกำไรออกนอก ประเทศ สิทธิการใช้ที่ดิน พิธีการการเข้าออมาจักร และการพักอาศัยของนักธุรกิจต่างชาติ ครอบครัว และผู้ติดตาม เป็นต้น กล่าวในด้านลักษณะพิเศษ เขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นเขตเศรษฐกิจที่ประเทศจีน เลือกใช้นโยบายที่พิเศษและมาตรการที่ยืดหยุ่นในการดึงดูดเงินทุนจากภายนอก โดยเฉพาะเงินทุน ต่างชาติที่ทำให้เกิดนวัตกรรมสร้างสรรค์ กล่าวในด้านประโยชน์ที่ได้ เขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นหน้าต่าง กองหน้าและสนามทดลองของการเปิดประเทศปฏิรูปเศรษฐกิจและการรังสรรค์ความทันสมัย ของประเทศ เขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นบทสรุปและทางลัดของหนทางการพัฒนาที่พิเศษ กลไกที่พิเศษ นโยบายที่พิเศษ อีกทั้งเป็นบทสรุปและทางลัดของบทบาทที่เป็นไปได้ในการแบกรับภารกิจทาง ประวัติศาสตร์

เขตเศรษฐกิจพิเศษ” นี้ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ ค.ศ.1979 ที่เส้นเงิน โดยเนื้อแท้แล้ว เขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นรูปแบบหนึ่งของเมืองท่าเสรีของโลก ใช้มาตรการให้สิทธิพิเศษทางภาษี เป็นเครื่องมือในการสร้างบรรยากาศส่งเสริมการลงทุน เพื่อสนับสนุนการลงทุนจากต่างชาติ และ นำเข้าเทคโนโลยีที่ทันสมัยและวิธีการบริหารจัดการที่เป็นวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ในการผลักดันการพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยีของเขตพิเศษนี้ เขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นการดำเนิน นโยบายทางเศรษฐกิจที่พิเศษ มาตรการที่ยืดหยุ่นและกลไกการบริหารจัดการทางเศรษฐกิจที่พิเศษ รวมทั้งการยืนหยัดเป้าหมายการพัฒนาที่เปิดกว้างต่อเศรษฐกิจนอกประเทศ

ลักษณะพิเศษของรากฐานเศรษฐกิจในเขตพิเศษ

1. จัดหาเงินทุนจากทุนต่างชาติเป็นสำคัญ
2. องค์ประกอบสำคัญทางเศรษฐกิจเกิดจากวิสาหกิจ “เงินทุน 3 ส่วน” (คือ ทุนต่างชาติ ทุนเงินโพ้นทะเล และทุนฮ่องกง มาเก๊า)
3. ผลผลิตที่ผลิตได้จำหน่ายยังต่างประเทศเป็นสำคัญ

4. กลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเกิดจากการปรับตัวตามกลไกตลาดภายใต้การชี้แนะและวางแผนของรัฐเป็นสำคัญ

5. เขตเศรษฐกิจพิเศษนี้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรม ประสานกับการพัฒนา การค้า สัมพันธ์ไปกับการพัฒนาอุตสาหกรรมในยุคที่ 3 เช่น อุตสาหกรรมท่องเที่ยว การพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ การบริการด้านการเงิน และการบริการอาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีธุรกิจสามแปรรูปกับหนึ่งตอบแทน (นั่นคือแปรรูปจากวัตถุดิบ เปลี่ยนแปลงรูปแบบผลิตภัณฑ์ แปรรูปจากชิ้นส่วนประกอบและธุรกิจการค้าต่างตอบแทน) ในการนี้ ธุรกิจ “ทุน 3 แบบ” (การร่วมทุนต่างชาติ ความร่วมมือกับต่างชาติ และทุนเอกเทศของต่างชาติ) และธุรกิจ “สามแปรรูปกับหนึ่งตอบแทน” เป็นรูปแบบสำคัญที่เขตเศรษฐกิจพิเศษของจีน ใช้ในการดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติประสบความสำเร็จพื้นฐาน ในห้วงเกือบ 10 ปีมานี้ ประสบการณ์พื้นฐานที่สำคัญของประเทศจีนในการรังสรรค์และพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ มีดังนี้ ทำให้เกิดบรรยากาศการลงทุน ทั้งบรรยากาศการลงทุนด้านวัตถุและด้านบุคลากร ประการแรก ทางด้านวัตถุนั้น เห็นได้จากการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ที่สำคัญคือ “7 ท่อถึงและ 1 ปรับปรุง” ดังนี้ ไฟฟ้าทั่วถึง น้ำประปา และแหล่งน้ำทั่วถึง ถนนทั่วถึง การสื่อสารทั่วถึง แหล่งเชื้อเพลิงทั่วถึง การระบายของเสียทั่วถึง การแก้ปัญหาอุทกภัยทั่วถึง และการปรับปรุงที่ดินทั่วถึง

ด้านบุคลากรได้เกิดผลในการปฏิบัติ ดังนี้

1. ทำให้เกิดเงื่อนไขที่ดีทางการปกครอง (สร้างเสถียรภาพและระบบกฎหมายที่ครบถ้วนทางด้านเมืองการปกครอง สังคม และนโยบาย)

2. สร้างความสามารถในการบริหารจัดการ

3. สร้างเงื่อนไขที่ดีทางด้านเศรษฐกิจ เช่น เสถียรภาพค่าเงินและราคาสินค้า ระบบการควบคุมดูแลเงินตราต่างประเทศ การบริการด้านการเงิน และข้อมูลข่าวสาร อีกทั้งสิทธิส่วนบุคคลที่เพิ่มขึ้น เป็นต้น

4. เพิ่มคุณภาพของประชากรและคุณภาพของตลาด

5. ให้สิทธิพิเศษ เช่น การจัดเก็บภาษี นอกจากนี้ การประสานอย่างกลมกลืนระหว่าง การนำเข้าจากภายนอกและความสัมพันธ์กับภายในเป็นบทบาทหลักของเขตพิเศษนี้ ในฐานะของการเป็น “หน้าต่าง 4 บาน” คือหน้าต่างของเทคโนโลยี ความรู้ การบริหารจัดการ และนโยบายต่อภายนอก และเป็นพัดที่มีทิศทาง 2 ด้าน คือต่อภายนอกและต่อภายใน

ประสบการณ์ประเด่นสุดท้ายคือ ความพยายามในการเสาะหาและสร้างรูปแบบกลไกทางเศรษฐกิจของเขตพิเศษที่มีความยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพในการตอบสนองต่อกฎระเบียบของตลาดระหว่างประเทศ ดังนั้น จึงต้องมีการเดินหน้าปฏิรูปชุดใหญ่ทั้งทางด้านระบบการวางแผน การกำกับควบคุม ระบบการบริหารจัดการวิสาหกิจ ระบบการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐาน กลไกการไหลเวียน กลไกราคา ระบบแรงงาน บุคลากรและค่าแรง และระบบการเงินการคลัง

ในช่วงแรกของการก่อตั้ง SCO มุ่งเน้นไปที่ความพยายามภายในภูมิภาคร่วมกัน เพื่อควบคุมการก่อการร้าย การแบ่งแยกดินแดน และลัทธิสุดโต่งในเอเชียกลาง กฎบัตรขององค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ได้ลงนามในการประชุมสุดยอดผู้นำรัฐของ SCO ที่เซนต์ปีเตอส์เบิร์ก ประเทศรัสเซียในเดือนมิถุนายน 2545 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2546 เป็นเอกสาร

องค์ประกอบพื้นฐานที่กำหนดวัตถุประสงค์และหลักการขององค์กร โครงสร้างและพื้นที่หลักของกิจกรรม นอกจากนี้ SCO มีแผนที่จะต่อสู้กับการค้ายาเสพติดระหว่างประเทศในฐานะแหล่งเงินทุนสำหรับการก่อการร้ายทั่วโลกในปี 2549 ต่อมาในปี 2551 องค์กรนี้มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการทำให้สถานการณ์ในอัฟกานิสถานเป็นปกติ

ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น SCO ได้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย โดยในเดือนกันยายน 2546 ผู้นำของประเทศสมาชิก SCO ได้ลงนามในโครงการความร่วมมือทางการค้าและเศรษฐกิจพหุภาคีระยะเวลา 20 ปี ตามเป้าหมายระยะยาว โครงการนี้ทำให้มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีภายในอาณาเขตประเทศสมาชิก ส่วนเป้าหมาย SCO ในระยะสั้นจะพยายามฟื้นฟูกระบวนการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการค้าและการลงทุน

SCO ได้ก่อตั้งความสัมพันธ์กับองค์กรระหว่างประเทศอื่นๆ อาทิ สหประชาชาติ ในปี 2547 (ในฐานะผู้สังเกตการณ์ในสมัชชาใหญ่) เครือรัฐเอกราช ในปี 2548 สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ในปี 2548 องค์การสนธิสัญญาความมั่นคงรวมในปี 2550 องค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (ECO) ในปี 2550 สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ ในปี 2554 การประชุมว่าด้วยมาตรการปฏิสัมพันธ์และความเชื่อมั่นในเอเชีย (CICA) ในปี 2557 คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติประจำเอเชียและแปซิฟิก ในปี 2558 และ สหภาพแอฟริกาในปี 2561

ยุทธศาสตร์การก่อตั้งองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (SCO)

“องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้” (Shanghai Cooperation Organisation : SCO) ถือว่ามีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะมีสมาชิกก่อตั้งเป็นขาใหญ่อย่างจีนและรัสเซีย และขนาดเศรษฐกิจรวมของ SCO มีมูลค่าสูงถึง 18.4 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือ 1 ใน 4 ของจีดีพีโลก นับถึงปัจจุบันองค์กรแห่งนี้ก่อตั้งครบ 2 ทศวรรษ

ในโอกาสรำลึก 20 ปี ฉลอง “วันองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้” หวัง อี้ มন্ত্রীแห่งรัฐและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สาธารณรัฐประชาชนจีน ได้กล่าวสุนทรพจน์ว่า “เมื่อ 20 ปีที่แล้ว ในรุ่งอรุณของศตวรรษนี้ ประมุขแห่งรัฐจีน คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน รัสเซีย ทาจิกิสถาน และอุซเบกิสถาน ประกาศจัดตั้ง SCO อย่างเป็นทางการ เป็นการตัดสินใจที่ยอมรับแนวโน้มสันติภาพ การพัฒนาและความร่วมมือของโลก และนำไปสู่ยุคใหม่ของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคที่ร่วมกันแสวงหาความมั่นคง การพัฒนา และความเจริญรุ่งเรือง” 20 ปีที่ผ่านมาเป็นศูนย์รวมของความมุ่งมั่นของเราต่อความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและอนาคตร่วมกัน เราได้ปฏิบัติตามกฎบัตร SCO และสนธิสัญญาว่าด้วยเพื่อนบ้านที่ดีในระยะยาว มิตรภาพ และความร่วมมือ เราอยู่เหนือความแตกต่างทางอุดมการณ์ ระบบสังคม และเส้นทางการพัฒนา เราได้สนับสนุนซึ่งกันและกันในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสนใจหลักและข้อกังวลหลักของเรา และเราได้ประสานงานอย่างใกล้ชิดเมื่อเผชิญกับการแทรกแซงจากภายนอก ตลอดจนความเสี่ยง และความท้าทายต่างๆ สิ่งเหล่านี้เป็นการกระทำที่เป็นรูปธรรมซึ่งให้ความหมายที่แท้จริงแก่ประชาคม SCO ที่มีอนาคตร่วมกัน

SCO เป็นศูนย์รวมของความมุ่งมั่นของเราในการรักษาความปลอดภัยและการพัฒนา
 ร่วมกัน เราได้ดำเนินการตามวิสัยทัศน์ของการรักษาความปลอดภัยร่วมกัน การให้ความร่วมมือ
 และความยั่งยืน โดยมีความก้าวหน้าอย่างแข็งแกร่งในความร่วมมือด้านการบังคับใช้กฎหมาย
 และความมั่นคง การต่อสู้กับการก่อการร้าย การแบ่งแยกดินแดน และลัทธิสุดโต่ง รวมถึงการสร้าง
 เกราะป้องกันที่แข็งแกร่ง เราได้ติดตามการพัฒนาเศรษฐกิจแบบบูรณาการของเรา ความร่วมมือ Belt
 and Road (BRI) ขั้นสูงร่วมกัน และความร่วมมือที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นในด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจและการค้า
 การขนส่ง เกษตรกรรม และพลังงาน ความพยายามเหล่านี้เป็นแรงผลักดันที่ยั่งยืนสำหรับการเติบโต
 ทางเศรษฐกิจ และการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชากรในประเทศสมาชิก SCO ซึ่งในปี 2564 นี้
 ขนาดเศรษฐกิจรวมของ SCO มีมูลค่าสูงถึง 18.4 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพิ่มขึ้น 11 เท่านับตั้งแต่
 ก่อตั้งองค์กร และการค้าภายใน SCO เพิ่มขึ้น 8 เท่าเป็น 6.2 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในช่วงเวลา
 เดียวกัน SCO เป็นศูนย์รวมของความมุ่งมั่นของเราในการทำความเข้าใจความสัมพันธ์และการเรียนรู้
 ร่วมกันมากขึ้น เราได้สนับสนุนความเท่าเทียม การเรียนรู้ร่วมกัน การเจรจา และการอำนวยความสะดวก
 สะดวกซึ่งกันและกัน โปรแกรมที่ออกแบบมาอย่างดีจำนวนมากถูกจัดขึ้นในกลุ่มประเทศ SCO เช่น
 เทศกาลวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัย SCO และค่ายแลกเปลี่ยนเยาวชน เหล่านี้ทำหน้าที่
 เป็นสะพานเชื่อมหัวใจของผู้คนของเราและบอกเล่าเรื่องราวของการเรียนรู้ร่วมกันข้ามอารยธรรม
 ย้อนกลับไปในปี 2562 ก่อนเกิดการระบาดใหญ่ของโควิด-19 จำนวนการเยือนระหว่างพลเมืองจีนและ
 ประเทศสมาชิก SCO อื่นๆ เกินกว่า 7 ล้านครั้ง มากกว่าในปี 2544 ถึง 3.5 เท่า การแลกเปลี่ยน
 ระหว่างประชาชนที่เฟื่องฟูเหล่านี้ ถือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาของ SCO

นอกจากนี้ หวัง อี้ ยังแสดงวิสัยทัศน์ถึงบทบาทของ SCO ในยุคสมัยหน้าว่า “มองไป
 ข้างหน้าเพื่ออนาคต เราต้องสร้างตัวอย่างที่ดีของชุมชนที่มีอนาคตร่วมกัน Shanghai Spirit
 เป็นทรัพย์สินอันล้ำค่าของ SCO และมีความสำคัญมากขึ้นในการชี้นำ SCO ภายใต้สถานการณ์
 ระหว่างประเทศใหม่ เราต้องเดินหน้าจิตวิญญาณเชิงไฮ้อย่างมั่นคง เราจำเป็นต้องเพิ่มการแบ่งปัน
 ประสบการณ์การกำกับดูแล สนับสนุนความพยายามของกันและกันอย่างแข็งขัน ในการติดตาม
 เส้นทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับสถานการณ์ของชาติ สนับสนุนซึ่งกันและกันในการรักษาอธิปไตย
 ความมั่นคง และผลประโยชน์ในการพัฒนา ปฏิเสธการแทรกแซงกิจการภายในประเทศจากภายนอก
 และรักษาอนาคตของเราไว้อย่างมั่นคง ด้วยมือของเราเอง”

“มองไปข้างหน้าเพื่ออนาคต เราต้องก้าวขึ้นสู่ความรับผิดชอบใหม่ในธรรมาภิบาลระดับ
 โลก SCO มีส่วนสำคัญในการทำให้ระบบธรรมาภิบาลทั่วโลกมีความเป็นธรรมและเท่าเทียมกันมากขึ้น
 เราจำเป็นต้องรักษาจุดประสงค์และหลักการของกฎบัตรสหประชาชาติ สนับสนุนลัทธิพหุภาคี
 ที่แท้จริง และส่งเสริมคุณค่าร่วมกันของมนุษยชาติเพื่อสันติภาพ การพัฒนา ความเสมอภาค
 ความยุติธรรม ประชาธิปไตย และเสรีภาพ เราจำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักการของการปรึกษาหารือ
 อย่างกว้างขวาง การสนับสนุนร่วมกัน และผลประโยชน์ร่วมกัน เป้าหมายของเราคือการสร้างโลกใหม่
 โลกที่เปิดกว้าง ครอบคลุม สะอาด และสวยงาม โลกที่มีสันติภาพที่ยั่งยืน ความมั่นคงตามหลักการ
 สากล และความเจริญรุ่งเรืองร่วมกัน”

นอกจากนี้ รายงานจาก Xinhua ยังระบุว่า เขายังเรียกร้องให้ประเทศสมาชิก SCO มีความสามัคคีในการต่อสู้กับการระบาดใหญ่ของโควิด-19 และพยายามร่วมกันเพื่อปราบปราม การก่อการร้าย ลัทธิหัวรุนแรง และการแบ่งแยกดินแดน “เราควรเร่งดำเนินการตามแผนริเริ่ม Belt and Road Initiative (BRI) หรือ เส้นทางสายไหมใหม่ กับกลยุทธ์การพัฒนาของประเทศสมาชิก SCO และการริเริ่มความร่วมมือระดับภูมิภาค รวมถึงดำเนินการให้ความร่วมมือมากขึ้นในด้าน เทคโนโลยีขั้นสูง เช่น เศรษฐกิจดิจิทัล และปัญญาประดิษฐ์ การกระชับความร่วมมือด้านยาเสพติด และยา และการมุ่งเน้นให้ประชาชนได้รับประโยชน์มากขึ้น จากผลของความร่วมมือที่แนบแน่นนี้” นอกจากนี้ “SCO รวบรวมภูมิภาคปัญหาและการปฏิบัติร่วมกันของเรา โดยให้เราร่วมมือกันและเพิ่มความพยายามของเราเป็น 2 เท่าในการบรรลุหลักเป้าหมายใหม่ในการพัฒนาองค์กรนี้ เพื่อสร้างชุมชน ที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นด้วยการแบ่งปันอนาคตร่วมกันของประเทศสมาชิก SCO และเพื่อสร้างความสำเร็จ ครั้งใหม่ที่ยิ่งใหญ่กว่าของ SCO” (สองทศวรรษ องค์กรความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (ออนไลน์, 2565)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง Greater Mekong Subregion (GMS)

โครงการ GMS เป็นความร่วมมือของ 6 ประเทศ คือ ไทย พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีน (ยูนนาน) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 โดยมีธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB: Asian Development Bank) เป็นผู้ให้การสนับสนุนหลัก กลุ่มประเทศ GMS มีพื้นที่รวมกันประมาณ 2 ล้าน 3 แสน ตาราง กิโลเมตร หรือประมาณ พื้นที่ของยุโรปตะวันตก มีประชากรรวมกันประมาณ 250 ล้านคน และอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งยังเป็นจุดศูนย์กลางในการเชื่อมโยงติดต่อระหว่าง ภูมิภาคเอเชียใต้ เอเชียตะวันออก และ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

โครงการ GMS มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางการค้า การลงทุน อุตสาหกรรม การเกษตร และบริการ สนับสนุนการจ้างงานและยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน ในพื้นที่ให้ดีขึ้น ส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือทางเทคโนโลยีและการศึกษาระหว่างกัน ตลอดจน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งเสริมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมและเพิ่มขีดความสามารถ รวมทั้งโอกาสทางเศรษฐกิจในเวทีการค้าโลก

ระหว่าง 4-5 กรกฎาคม 2548 จีนได้เป็นเจ้าภาพการประชุม GMS Summit ครั้งที่ 2 ณ นครคุนหมิง โดยผู้นำได้ออกแถลงการณ์ร่วมคุนหมิง (Kunming Declaration) ซึ่งมีเป้าหมายคือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความปรองดองและความมั่งคั่งของอนุภูมิภาค รวมถึงความพยายาม ในการลดปัญหาความยากจนและ ส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยสนับสนุนให้มีการติดต่อและ การแข่งขันระหว่างกัน นอกจากนี้ ผู้นำประเทศ GMS ได้แสดงเจตนารมณ์ให้มีการลงนามใน ภาคผนวกและพิธีสารแนบท้ายของความตกลงขนส่ง ข้ามพรมแดน (GMS Cross-Border Transport Agreement) ให้เสร็จครบถ้วนภายในปี 2548 และ เห็นชอบกับความริเริ่มในการอนุรักษ์ ความหลากหลายทางชีวภาพโดยให้การคุ้มครอง ระบบนิเวศของพื้นที่ป่าไม้และต้นน้ำในอนุภูมิภาค ภายใต้อโครงการ GMS Bio-diversity Corridor ทั้งนี้ได้มีการลงนามข้อตกลงในเรื่องการขนส่ง การค้า

พลังงาน การควบคุมโรคติดต่อในสัตว์ และการสื่อสารโทรคมนาคม และลารับเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม GMS Summit ครั้งที่ 3 ในปี 2551

สาขาความร่วมมือของ GMS มี 9 สาขา ได้แก่ คมนาคมขนส่ง โทรคมนาคม พลังงาน การค้า การลงทุน เกษตร สิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยมีแผนงานลำดับความสำคัญสูง (Flagship Programs) จำนวน 11 แผนงาน ได้แก่

1. แผนงานพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor)
2. แผนงานพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor)
3. แผนงานพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor)
4. แผนงานพัฒนาเครือข่ายโทรคมนาคม (Telecommunications Backbone)
5. แผนงานซื้อ-ขายไฟฟ้าและการเชื่อมโยงเครือข่ายสายส่งไฟฟ้า (Regional Power Interconnection and Trading Arrangements)
6. แผนงานการอำนวยความสะดวกการค้าและการลงทุนข้ามพรมแดน (Facilitating Cross-Border Trade and Investment)
7. แผนงานเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและความสามารถในการแข่งขันของภาคเอกชน (Enhancing Private Sector Participation and Competitiveness)
8. แผนงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และทักษะความชำนาญ (Developing Human Resources and Skills Competencies)
9. กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาสิ่งแวดล้อม (Strategic Environment Framework)
10. แผนงานการป้องกันน้ำท่วมและการจัดการทรัพยากรน้ำ (Flood Control and Water Resource Management)

11. แผนงานการพัฒนาการท่องเที่ยว (GMS Tourism Development)

กลไกการทำงานของ GMS แบ่งเป็นการดำเนินการ 4 ระดับ ได้แก่

การประชุมระดับคณะทำงาน ของแต่ละสาขาความร่วมมือเพื่อประสานงานความคืบหน้าของกิจกรรมต่าง ๆ การประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส ซึ่งจัดปีละ 1-2 ครั้ง

การประชุมระดับรัฐมนตรี ซึ่งจัดปีละ 1 ครั้ง โดยในปี 2547 ได้มีการประชุมระดับรัฐมนตรีครั้งที่ 13 ณ เวียงจันทน์ สปป. ลาว ระหว่าง 13-16 ธันวาคม 2547

การประชุมระดับผู้นำ ซึ่ง จัดทุก 3 ปี โดยกัมพูชาเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมระดับผู้นำ GMS ครั้งที่ 1 เมื่อปี 2545 และจีนจะเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมระดับผู้นำ GMS ครั้งที่ 2 ในปี 2548

ความคืบหน้าการดำเนินงาน GMS ที่สำคัญ

1. การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor) – เชื่อมโยงไทย-พม่า/ลาว-จีน

1.1 เส้นทางสาย แม่สาย-เชียงใหม่-คุนหมิง ไทยช่วยสร้างสะพานมิตรภาพข้ามแม่น้ำสายแห่งที่ 2 แบบให้เปล่าด้วยวงเงิน 38 ล้านบาท และได้มีการเปิดใช้สะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่ 2 และเส้นทางแม่สาย-เชียงใหม่-คุนหมิงในเดือน กรกฎาคม 2547

1.2 เส้นทางสาย เชียงของ-หลวงน้ำทา-เชียงรุ่ง-คูนหมิง ไทย จีน และ ADB ให้ความช่วยเหลือการก่อสร้างเส้นทางในส่วนของ สสป. ลาวฝ่ายละ 1 ใน 3 ของค่าก่อสร้าง โดยไทย ให้ความช่วยเหลือแบบเงินกู้ผ่อนปรนด้วยวงเงิน 1385 ล้านบาท คาดว่าจะก่อสร้างเสร็จในปี 2548 อนึ่งรัฐบาลไทยได้ประกาศเจตนารมณ์ที่จะช่วยสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงที่เชียงของ-ห้วยทราย โดยจะรับผิดชอบค่าก่อสร้างครึ่งหนึ่ง และ ADB ก็แสดงความสนใจที่จะให้เงินกู้แก่ฝ่ายลาวส่วนหนึ่ง ด้วย

1.3 เส้นทางสาย ห้วยโก๋น-ปากแบ่ง โครงการปรับปรุงเส้นทางจากห้วยโก๋น (จ. น่าน)-เมืองเงิน (แขวงไชยบุรี)-ปากแบ่ง (แขวงอุดมไชย) ระยะทาง 49.22 กม. ซึ่งไทยจะให้ความช่วยเหลือด้วยวงเงิน 840 ล้านบาท โดยเป็นเงินกู้ผ่อนปรน (ร้อยละ 70) และเงินให้เปล่า (ร้อยละ 30) คาดว่าจะก่อสร้างเสร็จในปี 2549 โดยเส้นทางนี้จะสามารถเชื่อมต่อจาก จ. น่าน ไปยังประเทศจีน (ผ่านทางไชยบุรี-บ่อเต็น) และเชื่อมต่อไปยังหลวงพระบาง

2. การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) – เชื่อมโยงพม่า-ไทย-ลาว-เวียดนาม

2.1 ฝั่งตะวันออก: มุกดาหาร-สหัสขันธ์-ดงฮาบะ-เว้-ดานัง

2.1.1 สะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 2 ไทยและลาวได้กู้เงินจาก JBIC มาดำเนินการก่อสร้างเป็นวงเงิน 4,700 ล้านบาท (ส่วนของไทย 2,300 ล้านบาท) ได้มีการลงนามสัญญาจ้างก่อสร้าง สะพานเมื่อ 3 ธ.ค. 2546 และคาดว่าจะก่อสร้างเสร็จในปี 2548 (6 เดือนก่อนกำหนดเดิม)

2.1.2 เส้นทางหมายเลข 9 (ในลาว) การปรับปรุงและซ่อมแซมเส้นทาง สหัสขันธ์-เมืองพิน-แดนสวรรค์ ระยะทางประมาณ 210 กม. โดย JICA และ ADB ให้การสนับสนุนด้านการเงิน ซึ่งได้เปิดใช้อย่างเป็นทางการเมื่อ 23 เม.ย. 2547

2.1.3 เส้นทางหมายเลข 9 (ในเวียดนาม) และท่าเรือน้ำลึกดานัง ADB JBIC และรัฐบาลเวียดนามให้การสนับสนุนด้านการเงินในการก่อสร้างเส้นทางลาวบ่าว-ดงฮาบะ อู๋มอ๊กไฮ วัน และการปรับปรุงท่าเรือน้ำลึกดานังบางส่วนของโครงการก่อสร้างแล้วเสร็จและคาดว่าทั้งโครงการจะเสร็จสมบูรณ์ในปลายปี 2547

2.2 ฝั่งตะวันตก: แม่สอด-เมะล่าย ไทยจะให้ความช่วยเหลือเส้นทางช่วงแม่สอด-เมียวดี-กอกะเร็ก-พะอัน-ท่าตอน ระยะทางประมาณ 198 กม. (โดยจะสร้างถนนให้เปล่าในช่วง 18 กม. แรก และให้กู้ในส่วนที่เหลือ) ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางแม่สอด-เมียวดี-เมะล่าย โดยรัฐบาลไทยตกลงในหลักการที่จะให้เงินกู้สำหรับการก่อสร้างช่วงกอกะเร็ก-เมะล่าย ในระยะต่อไป

3. การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor) – เชื่อมโยง ไทย-กัมพูชา-เวียดนาม

3.1 เส้นทาง ตราด-เกาะกง-สเรแอมปิล เป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางเลียบชายฝั่งทะเล ไทย-กัมพูชา-เวียดนาม (R10) โดยไทยให้ความช่วยเหลือแบบเงินกู้ผ่อนปรน 567.7 ล้านบาท เพื่อการปรับปรุงถนนระยะทาง 151.5 กม. และให้เปล่า 288 ล้านบาท เพื่อการก่อสร้างสะพานขนาดใหญ่ 4 แห่ง

3.2 เส้นทาง ช่องส่งจำ-อันลองเวง-เสียมราฐ การปรับปรุงถนนระยะทาง 167 กม. ซึ่งจะเชื่อมโยงระหว่างภาคอีสานใต้ของไทยกับเมืองเสียมราฐ โดยจะเริ่มเจรจาเงื่อนไขสัญญาเงินกู้ กลางปี 2547

4. ความตกลงว่าด้วยการขนส่งข้ามแดนในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง (GMS Cross Border Transport Agreement)

เป็นความตกลงที่ช่วยอำนวยความสะดวกการผ่านแดนและข้ามแดนของคนและสินค้าในอนุภูมิภาค ประเทศภาคีสมาชิกทั้ง 6 ประเทศได้ให้สัตยาบันความตกลงฯ แล้ว และได้มีการประกาศการมีผลบังคับใช้ของความตกลงฯ (ส่วนกรอบความตกลง) เมื่อ 30 เม.ย. 47 และตั้งแต่ต้นปี 2546 ประเทศภาคีสมาชิกได้เจรจาในรายละเอียดของส่วนภาคผนวกแนบท้ายความตกลงฯ (Annex) 16 ฉบับและพิธีสาร (Protocol) 3 ฉบับ โดยได้รับความช่วยเหลือด้านวิชาการจาก ADB และ ESCAP โดยคาดว่าจะสามารถจัดทำภาคผนวกและพิธีสารให้แล้วเสร็จในปี 2548

5. ความตกลงว่าด้วยการเดินเรือพาณิชย์ในลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน (Quadripartite Agreement on Commercial Navigation on Lancang – Mekong River)

ไทย ลาว พม่า จีน ได้ลงนามร่วมกันในความตกลงว่าด้วยการเดินเรือในแม่น้ำล้านช้าง-แม่น้ำโขง เมื่อวันที่ 20 เม.ย. 2543 ณ จังหวัดท่าขี้เหล็ก พม่า และมีผลบังคับใช้เมื่อเดือนเมษา 2544 โดยความตกลงฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อการอำนวยความสะดวกการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำโขงตอนบน และจีนได้ให้การสนับสนุน การปรับปรุงร่องน้ำเพื่อการเดินเรือ (เคลื่อนย้ายเกาะแก่งและหาดตื้นที่เป็นอุปสรรคต่อการเดินเรือในลำน้ำโขงตลอด ช่องแนวช่องทางเดินเรือ 331 กิโลเมตร เพื่อให้ช่องทางมีขนาดกว้างไม่ต่ำกว่า 35 เมตร และลึกประมาณ 3 เมตร) ซึ่งได้ดำเนินการเสร็จแล้ว 10 จุด ส่วนจุดสุดท้ายที่บริเวณแก่งคอนผีหลวง ครม. ได้มีมติเมื่อ 8 เม.ย. 2546 มอบหมายให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทำการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบด้านต่างๆ (ในไทย) ที่ยังมีความกังวลอยู่ ผลการศึกษาดังกล่าวได้เสร็จสมบูรณ์แล้ว โดยระบุว่าผลกระทบของโครงการฯ ต่อสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและวิถีชีวิต แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานและวัฒนธรรม จะอยู่ในระดับต่ำ อย่างไรก็ตามผลจากการดำเนินการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนยังสะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนในพื้นที่ยังมีข้อวิตกกังวลเกี่ยวกับโครงการนี้อยู่

6. ความร่วมมือด้านพลังงาน

ประเทศ GMS ได้ลงนามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการซื้อขายไฟฟ้า และการสร้างเครือข่ายสายส่งระหว่างรัฐบาล 6 ประเทศกลุ่มแม่น้ำโขง (Inter-Governmental Agreement on Regional Power Trade) เมื่อ 3 พ.ย. 2545 โดยความตกลงนี้มีจุดประสงค์ให้ประเทศสมาชิกร่วมมือและวางแผนพัฒนาระบบส่ง ไฟฟ้าที่ประหยัด และมีความมั่นคง รวมไปถึงกลไกในการดำเนินการซื้อขายไฟฟ้าในอนุภูมิภาค

7. ความร่วมมือด้านโทรคมนาคม

ประเทศไทยโดยบริษัท ทศท คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ได้ดำเนินการจัดสร้างโครงข่ายระบบเคเบิลใยแก้วตามโครงการ Telecommunication Backbone Project ในส่วนของไทยครบทุกจุดที่ เกี่ยวข้องแล้ว และยังได้เปิดให้บริการในเส้นทางระหว่างอรัฐูประเทศ (ไทย)–

ปอยเปต (กัมพูชา) และระหว่างหนองคาย (ไทย)–เวียงจันทน์ (สปป.ลาว) แล้ว ขณะนี้รอความพร้อมในการเชื่อมโยงกับจีน พม่า และจุดเชื่อมโยงอื่นๆ ของลาว

8. ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว

โครงการจัดทำแผนการตลาดท่องเที่ยว Six Countries One Destination โดยมี Agency for Coordinating Mekong Tourism Activities (AMTA) ซึ่งตั้งสำนักงานอยู่ที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นศูนย์ประสานงานหลักด้านการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยง ระหว่างประเทศในรูปแบบของ package tour โดยจะเน้นตามแนวพื้นที่เศรษฐกิจ 3 แนวหลัก ตลอดจนการศึกษา GMS Visa เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวจากนอกอนุภูมิภาค

9. ความร่วมมือด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ไทยส่งเสริมให้มีการดำเนินตามแผนงาน Phnom Penh Plan ซึ่งเป็นแผนงานพัฒนาผู้บริหารระดับสูงและระดับกลาง อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยเฉพาะการดำเนินงานของ AIT และสถาบันลุ่มแม่น้ำโขง (Mekong Institute) ซึ่งก่อตั้งเมื่อปี 2537 โดยเป็นความร่วมมือระหว่างรัฐบาลนิวซีแลนด์กับรัฐบาลไทย

ประเด็นหลักจากการประชุมระดับรัฐมนตรี GMS ครั้งที่ 14 ระหว่างวันที่ 19-21 มิ.ย.50 ณ กรุงมะนิลา ประกอบด้วย

1. ยุทธศาสตร์และโครงการลำดับความสำคัญสูงของ 9 สาขาความร่วมมือ
2. เห็นชอบผลการศึกษาทบทวนกลางรอบ (Midterm Review) ของกรอบความร่วมมือ โดยเน้นความสำคัญการอำนวยความสะดวกด้านกฎระเบียบและสนับสนุนการค้าและการลงทุน
3. กำหนดแนวพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจในกลุ่มแม่น้ำโขงเพิ่มเป็น 9 เส้นทาง จากเดิมมี 3 เส้นทาง
4. เตรียมการจัดประชุมระดับผู้นำ 6 ประเทศลุ่มแม่น้ำโขง ครั้งที่ 3 ช่วงเดือนมีนาคม 2551 ที่เวียงจันทน์
5. เร่งรัดการดำเนินงานตามความตกลงขนส่งข้ามพรมแดน (CBTA) (ออนไลน์, ๒๕๖๕)

ยุทธศาสตร์หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง BRI

ในยุคสีจิ้นผิง รัฐบาลจีนได้นำยุทธศาสตร์ “ข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” มาเป็นนโยบายหลักด้านการต่างประเทศ โดยเริ่มตั้งแต่ปี 2013 สีจิ้นผิงได้กล่าวถึงความร่วมมือ “แถบเศรษฐกิจเส้นทางสายไหม” (Silk Road Economic Belt) เป็นครั้งแรกในระหว่างเดินทางเยือนเอเชียกลาง และต่อมา สีจิ้นผิงก็ได้เอ่ยถึงคำว่า “เส้นทางสายไหมทางทะเลในศตวรรษที่ 21” (Maritime Silk Road in the 21 century) เป็นครั้งแรกที่ประเทศอินโดนีเซีย ผู้กำหนดนโยบายของจีนจึงได้นำสองคำนี้มาเรียกโดยย่อว่า “One Belt, One Road” หรือภาษาจีนกลางใช้คำว่า “อีไต้อี้ลู่” (Yi Dai Yi Lu) คำว่า Belt จึงมาจากคำเต็มว่า Silk Road Economic Belt และคำว่า Road จึงมาจากคำเต็มว่า Maritime Silk Road in the 21st Century ต่อมาในปี 2015 เริ่มมีการปรับคำเรียกยุทธศาสตร์นี้ใหม่อีกครั้งด้วยคำว่า “ข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” (Belt and Road Initiative : BRI) ทั้งนี้เพื่อคลายความกังวลของบางประเทศที่มองว่า จีนจะมาเป็นผู้ครอบงำหรือ

บงการความร่วมมือภายใต้ โครงการ BRI จีนจึงพยายามชี้ให้เห็นว่า ตนเป็นเพียงผู้ริเริ่ม (Initiate) ผลักดันความร่วมมือนี้ และสะท้อนให้เห็นว่า เส้นทางสายไหมใหม่ของจีนประเทศเดียวแต่เป็น เส้นทางประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติที่อยู่ตามแนวเส้นทางสายไหมโบราณนี้ ทั้งนี้ยุทธศาสตร์ BRI ถือเป็นมหายุทธศาสตร์ของจีนที่ทรงอิทธิพล และเกิดผลกระทบต่อผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา และพันธมิตรเป็นอย่างยิ่ง

จีนตั้งใจจะทำอะไร? โครงการแถบและเส้นทาง คือภัยหรือคำสัญญาสู่อานาคต ที่ดีกว่าของประเทศทั่วโลก

สายแถบและเส้นทาง หรือ หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (BRI- Belt and Road Initiative) เป็นคำยอดฮิตในข่าวสารเกี่ยวกับประเทศจีนระยะนี้ มีทั้งที่แสดงความกระตือรือร้นต่อยุทธศาสตร์ ระดับโลกนี้ของจีน อยากรจะผลักดันให้ประเทศไทยร่วมขบวนไปกับเขาด้วย และที่แสดงความกังวลถึง ขั้นว่า จีนกำลังคิดการใหญ่ เผื่ออิทธิพลทางเศรษฐกิจผ่านการขุดหลุมพรางแห่งหนึ่งลึนให้ประเทศอื่น ต้องถูกมัดมือขอมตามใต้โครงการซื้อสวยหรือดูดี

ไม่ว่าจะมีความเชื่ออย่างไร จะมองจีนด้วยสายตาสีเขียวหรือระแวงภัย เวทีเสวนา The OAR ASEAN Plus Talk ครั้งที่ 2 ได้เชิญนักวิชาการจีนและนักวิชาการไทยมาแสดงความเห็น กับเรื่องดังกล่าว ในประเด็น ‘ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (BRI) สู่มิติภาคอินโด-แปซิฟิก’ ซึ่งเป็นการบรรยายผ่านเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทั่วโลก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (CU-GDLN) ที่ถ่ายทอดในอีกสามประเทศ ได้แก่ แคนาดา เนีย อินโดนีเซีย และจีน

มุมมองของนักวิชาการที่เข้าร่วมเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือมอง BRI ในแง่มุมที่ดี ด้วยเหตุผลที่แตกต่างกันไป พร้อมทั้งขจัดความเข้าใจผิดที่มีต่อ BRI อย่างไรก็ตาม ผู้ฟังบางส่วน ก็ยังแสดงความกังวลในบางประเด็นหลังจากจบการบรรยาย ซึ่งไม่มีคำตอบตายตัว เพราะธรรมชาติ ของโครงการ BRI ยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์และพื้นที่ของประเทศคู่เจรจา

พิจารณา BRI ผ่านสายตานักวิชาการจีน

ศาสตราจารย์หวัง อี้เหวย (Wang Yiwei) มหาวิทยาลัยเหรินหมินแห่งสาธารณรัฐ ประชาชนจีน (Renmin University of China) ผู้อำนวยการสถาบันความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาสหภาพยุโรปศึกษา มหาวิทยาลัยเหรินหมิน ได้นำเสนอการบรรยาย เรื่อง “แถบและเส้นทาง (BRI) การเชื่อมต่อกันของโลก ค้นพบทวีปเก่า พัฒนาทวีปใหม่” ศาสตราจารย์หวัง ตั้งคำถาม 4 ข้อ เพื่อเป็นพื้นฐานระดับ 101 ของคนที่ไม่รู้จัก BRI ได้แก่ ทำไมต้อง เป็นทางสายไหม ทำไมต้องเป็นจีน ทำไมต้องเป็นตอนนี้ และเหตุใด BRI ถึงเป็นเรื่องดีของโลก

เหตุผลในการสร้างเส้นทางสายไหม ศาสตราจารย์หวังอธิบายว่า การเชื่อมโยงนี้ สมัยก่อนอาจจะเน้นไปที่เส้นทางรถไฟ เช่นในฝรั่งเศสและเยอรมนี แต่ปัจจุบันการเชื่อมโยงมีหลาย ระบบ ได้แก่

ระบบโครงกระดูก คือการคมนาคม ได้แก่ ทางหลวง ทางรถไฟ สะพาน อุโมงค์ สนามบิน ท่าเรือ

ระบบเส้นเลือด คือพลังงาน ได้แก่ ท่อขนส่งน้ำมันและแก๊ส กริดไฟฟ้า โรงงานผลิต ไฟฟ้า

ระบบประสาท คือการสื่อสาร ได้แก่ สายเคเบิลอินเทอร์เน็ต ดาวเทียม ศูนย์ข้อมูล

ปัจจุบัน การมองแผนที่โลกเปลี่ยนจากการมองเชิงภูมิศาสตร์มาสู่ภูมิรัฐศาสตร์ และปัจจุบันคือภูมิศาสตร์เชิงฟังก์ชัน ที่ประกอบด้วยการเชื่อมโยงหลายรูปแบบ เขายกคำพูดของ Santiago Calatrava ว่า “สิ่งที่เราสร้างวันนี้จะอยู่ยืนยาวนับร้อยๆ ปี” เพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญของโครงสร้างพื้นฐานและความเชื่อมต่อที่จะเกิดใน BRI การสร้างความเชื่อมโยงร่วมกันผ่าน 5 เสาหลัก ได้แก่ ด้านนโยบาย ด้านการเชื่อมต่อเครื่องมือเครื่องใช้ ด้านการค้าที่ไม่มีข้อกีดขวาง การร่วมผสมผสานโครงสร้างด้านการเงิน และการเชื่อมโยงระดับคนกับคน

ศาสตราจารย์หวัง เน้นย้ำให้เห็นข้อแตกต่างของ BRI กับการแผ่อำนาจของตะวันตกว่า โครงการ BRI มีเจตนาเข้าไปหาผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อผสมผสานเข้ากับนโยบายในพื้นที่นั้นๆ ต่างจากวิถีทางปกติที่นโยบายถูกกำหนดจากมหาอำนาจให้ประเทศอื่นยอมตาม ยกตัวอย่างคำตอบของ แจ็ก หม่า ที่ให้สัมภาษณ์ในหนังสือพิมพ์สเปนว่า แม้จะเป็นอีคอมเมิร์ซเหมือนกัน อาลีบาบา ต่างจากแอมะซอนตรงที่แอมะซอนมุ่งสร้าง “จักรวรรดิอีคอมเมิร์ซ” ของตน เพื่อควบคุมยอดขาย และการจับจ่ายของผู้คนได้แบบเบ็ดเสร็จ ในขณะที่อาลีบาบามุ่งสร้าง “ระบบนิเวศ” ของการค้าขาย เปิดกว้างและสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกคนมากกว่า ตั้งใจกระจายศูนย์รวมไปยังภูมิภาคอื่นๆ ด้วย

ศาสตราจารย์หวังเปรียบเทียบว่า อาลีบาบาก็เป็นตัวอย่งที่สะท้อนความตั้งใจของ BRI ซึ่งมีลักษณะเป็นการร่วมมือกันระหว่างจีนกับประเทศอื่นๆ ไม่ใช่แนวทางควบคุมโดยตรงอย่างสหรัฐอเมริกา แต่จะใช้วิธีสร้างอิทธิพลผ่านการลงทุนในโครงการพัฒนาต่างๆ โดยมีเป้าหมายหลักอยู่ที่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของผู้คนในประเทศต่างๆ และการพัฒนาที่ยั่งยืน ผ่านการสร้างเชื่อมโยงทั้งคมนาคมและการสื่อสารหลากหลายมิติ นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ หวัง กล่าวว่า หากคุณอยากร่ำรวย ให้สร้างถนน หากอยากรวยขึ้น ให้สร้างทางมอเตอร์เวย์ อยากรวยที่สุด ให้สร้างถนนอินเทอร์เน็ต และถ้าอยากรวยไปด้วยกัน ให้เชื่อมต่อถนนเหล่านี้เข้ากับจีนและโลก ผ่านโครงการแถบและเส้นทาง ถึงขั้นฟันธงว่า การพัฒนาคือกุญแจหลักของการแก้ปัญหาทุกอย่างเขายกจุดเด่นประเทศตนว่า และจีนมีประสบการณ์การพัฒนามาคมนาคมและการสื่อสารที่แข็งแกร่ง นอกจากนี้ จีนยังมีจุดแข็งสำคัญที่นำมาใช้กับ BRI ได้แก่ โมเดลรัฐบาลและตลาดของจีน การเงินการคลังที่มั่นคง และอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่สมบูรณ์และเป็นอิสระ มีบัณฑิตวิศวกรรมศาสตร์จบมาปีละหลายอัตรา และมีวัฒนธรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกคน

จุดแข็งอีกอย่างหนึ่งคือ จีนยังเป็นผู้ค้าอันดับหนึ่งของ 130 ประเทศทั่วโลก มากกว่าสหรัฐฯ ถึงสองเท่า ทั้งยังมีประสบการณ์การสร้างรถไฟความเร็วสูงที่ปรากฏผลลัพท์ให้เห็นเป็นรูปธรรม และมีเส้นทางการค้าทางทะเลที่ครอบคลุม ลงทุนในท่าเรือต่างๆ มากมาย ทั้งนี้ ในจำนวนท่าเรือ 10 แห่งที่มีเรือคับคั่งที่สุดในโลก 7 แห่งในนั้นอยู่ในประเทศจีน

หากพิจารณาว่าจีนแผ่อิทธิพลด้วยการลงทุนทางการเงินลงไป แต่เงินที่นำมาลงทุนใน BRI ไม่ได้มาจากจีนเพียงแหล่งเดียว แต่มาจากทั้งการกู้ยืมธนาคารโลก ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) กองทุนเส้นทางสายไหมซึ่งปัจจุบันมีมูลค่า 40,000 ล้านดอลลาร์ โดยเป็นธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย ซึ่งร่วมลงทุนระหว่างภาครัฐและเอกชน ลักษณะเดียวกับธนาคารเพื่อการลงทุนแห่งยุโรป ทั้งนี้จีนได้ผ่านประสบการณ์การพัฒนาประเทศตัวเองอย่างก้าวกระโดด จึงพร้อมแล้วที่จะให้คำแนะนำแก่ประเทศอื่นต่อไป และหากประเทศต่างๆ มุ่งสร้างเมืองอัจฉริยะหรือระบบส่งจ่ายพลังงานอัจฉริยะ หัวใจสำคัญก็คือการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

ประการที่สอง การค้าระหว่างประเทศในปัจจุบันได้แปรเปลี่ยนจากระบบหนึ่งวงจรห่วงโซ่คุณค่า มาสู่สองวงจรห่วงโซ่คุณค่า (Double Loop Value Chain System) ที่เงินกลายเป็นตัวกลางเชื่อมโยงส่วนต่างๆ ของเอเชีย แอฟริกา และยุโรปตะวันออก วงจรที่หนึ่ง เข้ากับสหรัฐฯ ยุโรป ตะวันตก และญี่ปุ่นเป็นวงจรที่สอง นอกจากนี้หนังสือ Connetography โดย Parag Khana ได้คาดการณ์ว่า จากโลกาภิวัตน์ในแนวทางเก่าๆ เช่นการลดภาษีสินค้านำเข้าหรือการค้าเสรีช่วยกระตุ้นให้เศรษฐกิจเติบโตได้เพียง 5% เป็นอย่างมาก แต่โลกาภิวัตน์ใหม่ที่มีโครงข่ายการเชื่อมต่อกันอย่างเหนียวแน่นนี้จะทำให้เศรษฐกิจโลกโดยรวมโตได้มากถึง 10-15% ส่วนบริษัทแมคคินซีทำนายอนาคตไว้ว่า BRI จะช่วยมีส่วนถึง 80% ในการเติบโตทางเศรษฐกิจของโลก และช่วยเพิ่มจำนวนชนชั้นกลางอีก 3 พันล้านคนภายในปี 2050

ศาสตราจารย์หวังกล่าวว่า ภารกิจของ BRI คือการสร้างความมั่งคั่งให้โลกในยุคหลังวิกฤต โดยนำเสนอผลิตภาพ เทคโนโลยี ทุนสนับสนุน ประสิทธิภาพ รวมเข้าเป็นแพ็คเกจเพื่อนำเสนอประเทศต่างๆ ผลลัพธ์ที่คาดหวังคือจะทำให้คน 34 ล้านคนสามารถหลุดพ้นจากความยากจน โดย 24.9 ล้านในนั้นเป็นประชากรในประเทศที่ร่วมใน BRI โดย BRI จะทำให้เกิดการสมดุลในการพัฒนา ต่างจากในอดีตที่มีเพียงแค่ประเทศติดชายฝั่งทะเลเท่านั้นที่ได้พัฒนานำหน้าไปก่อน แต่การเชื่อมโยงหลากมิติจะส่งเสริมให้ประเทศที่อยู่ลึกเข้าไปในทวีปก็ได้ร่วมพัฒนาไปด้วย ภารกิจยิ่งใหญ่ของ BRI ไม่ใช่แค่การแผ่อิทธิพลของจีน แต่มาพร้อมกับพันธกิจ เปลี่ยนจาก “โลกาภิวัตน์เฉพาะส่วน” ไปสู่ “โลกาภิวัตน์แบบครอบคลุม” (ออนไลน์, 2565)

ยุทธศาสตร์ BRI ส่งผลดีต่อโลกและประเทศไทยหรือไม่

ดร.อาร์ม ตั้งนิรันดร อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายความร่วมมือระหว่างประเทศ และยุทธศาสตร์ของจีนในมุมมองกฎหมาย เศรษฐกิจระหว่างประเทศ กล่าวว่า ตามความเข้าใจของคนทั่วไป ภาพที่เห็นเมื่อพูดถึง BRI คือเส้นสองเส้นแบ่งสองสีกบนแผนที่โลก คือ เส้นทางสายไหมทางเศรษฐกิจและเส้นทางสายไหมทางทะเลในศตวรรษที่ 21

แต่ BRI เป็นมากกว่าเส้นสองเส้น เพราะหากดูแผนที่ประเทศที่เข้าร่วมโครงการจะพบว่าแผ่ไปไกลกว่าสองเส้นดังกล่าว และ BRI ไม่ได้มีเพียงเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน แต่รวมทั้งความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมและโครงสร้างดิจิทัล จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้จีนต้องเปลี่ยนชื่อโครงการจาก One Belt, One Road ซึ่งเป็นชื่อที่ก่อให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน ชวนให้คิดว่ามีแค่สองเส้น กลายมาเป็น Belt and Road ในปัจจุบัน เพื่อสนับสนุนให้ประเทศอื่นสนใจเข้าร่วม แม้ไม่อยู่ในเส้นสองเส้นที่พาดผ่าน

BRI ในมุมมองศาสตร์ทางภูมิรัฐศาสตร์

ดร. อาร์ม เปิดภาพแผนที่สามก๊กที่มีการแบ่งพื้นที่ประเทศจีนออกเป็นสามแผ่นดิน วรรณกรรมที่ชาวไทยและชาวจีนต่างคุ้นเคยกันดี เกี่ยวกับภาวะที่เอกภาพของอำนาจถูกแบ่งออกเป็นสาม แล้วเปรียบว่าตอนนี้โลกก็เหมือนถูกแบ่งออกเป็นสามก๊กใหญ่ ได้แก่ สหรัฐฯ จีน และยุโรป ที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจ ในแง่ภูมิรัฐศาสตร์ นักวิชาการตะวันตกมักเปรียบ BRI กับแผนมาร์แชลของสหรัฐฯ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ว่าได้รับแรงบันดาลใจมาไม่มากนักน้อย แต่ ดร.อาร์มมองว่าความแตกต่างที่เห็นได้ชัดคือ BRI เป็นโครงการที่ยืดหยุ่นในขั้นตอนการทำข้อตกลงรายประเทศ

มากกว่า สามารถเจรจาต่อรองได้ตามความต้องการของประเทศนั้นๆ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่สมประโยชน์สองฝ่าย และได้เงินทุนมาจากแหล่งทุนหลากหลาย ในขณะที่แผนมาร์แชลของสหรัฐฯ ในยุคนั้น แม้จะลงทุนเพื่อการพัฒนาเหมือนกัน แต่มีการกำหนดรายละเอียดที่ตายตัว เจาะจงรายประเทศ และงบประมาณต้องผ่านการอนุมัติจากสภาองเกรส

BRI ในฐานะการส่งออกโมเดลทางธุรกิจแบบจีน

เมื่อย้อนไปดูแผนที่โลกสมัยอังกฤษสร้างอาณานิคมไปทั่วโลก จะเห็นได้ว่าอาณานิคมในอดีตเป็นการควบคุมทั้งทางการเมืองและวัฒนธรรมด้วยกำลังทางทหาร แต่จีนปัจจุบันใช้วิธีสร้างแรงบันดาลใจจากความสำเร็จทางเศรษฐกิจของตนส่งต่อไปกับประเทศอื่นๆ เช่น ภาพของเส้นเงินที่พัฒนาจากทุ่งร้างกลายเป็นซิลิคอนแวลลีย์เวอร์ชันจีน ซึ่งสามปัจจัยที่ทำให้เศรษฐกิจจีนเติบโตอย่างน่าอัศจรรย์นี้ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน เมือง และการเชื่อมต่อจากแผนที่จีน เราจะเห็นกลุ่มก้อนของเมืองใหญ่กระจายอยู่ในส่วนต่างๆ ของประเทศ (economic clusters) เช่น กลุ่มเมือง Jing-Jin-Ji กลุ่มเมืองลุ่มแม่น้ำแยงซี ฯลฯ เมื่อจีนตัดสินใจสร้างรถไฟความเร็วสูงเชื่อมโยงเมืองเหล่านี้ ก็สามารถนำประเทศไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยการบริโภค แทนที่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยการส่งออกอย่างในอดีต กระตุ้นให้ผู้คนในเมืองใหญ่เหล่านี้ได้ถ่ายทอดสินค้าและการสื่อสารระหว่างกัน จะเห็นได้ว่าความคืบหน้ามีส่วนอย่างมากในการเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจจีน

สำหรับคำถามว่าจีนตั้งใจไปลงทุนให้กู้ยืมเพื่อสร้างกับดักหนี้ให้ประเทศคู่เจรจา ดร.อาร์มมองว่าควรดูเป็นรายกรณีไป เช่น บริบทของประเทศนั้นๆ มีความสามารถหรือความเปราะบางทางเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง เพราะเงินเองก็คงไม่อยากจะลงทุนในโครงการที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์กับ BRI ในภาพรวม

BRI ในฐานะยุทธศาสตร์ภายในประเทศจีน

เหตุผลที่สาม น่าจะเป็นเหตุผลเกี่ยวกับปัญหาภายในประเทศ เพราะหลังจากการขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจด้วยอัตราเร็วสูง ในที่สุดจีนก็มีความสามารถและศักยภาพในการผลิตสินค้าจนต้องระบายออกนอกประเทศ ความล้นเกินที่ว่านี้ มาจากทั้งจากอุปสงค์ของโลกที่มีต่อสินค้าจีนลดลงอย่างมาก และวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2008 ที่จีนต้องเน้นลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรักษาเศรษฐกิจในประเทศเอาไว้ ความสามารถและศักยภาพที่ผลิตออกมาจนเหลือล้นในประเทศนี้ สามารถระบายออกมาให้กับประเทศคู่ค้าใน BRI ซึ่งยัง ‘ขาดแคลน’ ได้ การส่งออกไม่ได้จำกัดเพียงการส่งออกวัสดุอย่างสมัยก่อน แต่รวมทั้งส่งออกความสามารถของบุคลากรและความเชี่ยวชาญของจีน เพิ่มโอกาสสร้างคลัสเตอร์ใหม่ๆ ในเมืองใหญ่ของประเทศอื่นๆ ซึ่งจะช่วยยกระดับเศรษฐกิจเมืองชายแดนของจีนให้ไปรวมกลุ่มกับคลัสเตอร์ใหม่หรือกลุ่มเมืองใหม่ได้ด้วย

BRI จะยิ่งสำคัญท่ามกลางสงครามการค้า สหรัฐฯ-จีน

เมื่อเราเห็นสงครามการค้าดุเดือด อาจมองว่าจีนเจ็บหนัก และอิทธิพลที่มีคงลดถอยลง แต่ ดร.อาร์มมองเห็นภาพตรงกันข้าม คือเห็นว่า ความเอาแน่เอานอนไม่ได้ของสหรัฐฯ และนโยบายคุ้มครองตัวเองของมหาอำนาจที่กระทบประเทศอื่นๆ ไปทั่ว มีแต่จะทำให้ประเทศอื่นสูญเสียความเชื่อมั่น กดดันให้ประเทศเหล่านี้ต้องตัดสินใจมาร่วมโต๊ะกันเพื่อออกแบบระบบห่วงโซ่อุปทานโลกแบบใหม่ขึ้นมา เพื่อให้เป็นอิสระจากทั้งสหรัฐฯ และยุโรป ในสถานการณ์หน้าสิ่วหน้าขวานนี้ BRI ก็เข้ามาได้จังหวะ ตอบโจทย์ภารกิจนี้พอดี ผู้เข้าร่วมฟังการบรรยายจากประเทศต่างๆ ได้ตั้งคำถาม

แสดงความกังวลต่อการเข้าร่วม BRI เช่น ผู้ฟังจากอินโดนีเซียตั้งคำถามว่า หากประเทศใดก็ตาม ตัดสินใจเข้าร่วม BRI แล้วสุดท้ายต้องติดกับดักหนี้ ประเทศนั้นควรมีมาตรการอย่างไรเพื่อหลุดจากปัญหาดังกล่าว หรือข้อตกลงที่รัฐบาลประเทศนั้นทำกับจีนจะเป็นโครงการที่ยั่งยืนแน่หรือ อีกประเด็นหนึ่งคือ หากปล่อยให้ประเทศต่างๆ ตกอยู่กับจีนได้อย่างเป็นเอกเทศ ความเหนียวแน่นในอาเซียนหรือผลประโยชน์ที่ตั้งไว้ร่วมกันจะได้รับการคุ้มครองไหม เป็นต้น ซึ่ง ดร. อาร์ม ให้ความเห็นเพียงว่า คงต้องดูตามบริบทและข้อตกลงแต่ละฉบับไป เพราะอย่างที่บอกว่า BRI มีวิธีการเจรจาต่อรองที่ยืดหยุ่นและแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ แต่ก็ยังเป็นข้อสังเกตที่ดีและเป็นข้อควรระวังสำหรับกระบวนการทำข้อตกลงและศึกษาข้อมูลต่อไป (ออนไลน์, 2565)

ผลประโยชน์ของจีนภายใต้ BRI และความเกี่ยวพันโยงใยกับไทย

BRI เป็นยุทธศาสตร์หลักของจีนในยุคสีจิ้นผิงที่หวังจะให้จีนผงาดขึ้นเป็นมหาอำนาจของโลกอย่างยิ่งใหญ่ ล่าสุดมีประเทศต่างๆ เข้าเป็นแนวร่วมให้การสนับสนุน BRI กว่า 70 ประเทศทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย จนทำให้ยุทธศาสตร์ BRI กลายเป็น Talk of the World ไปแล้ว จากผลการวิเคราะห์ผลประโยชน์ของจีนภายใต้ BRI ทำให้จีนจึงผลักดันยุทธศาสตร์ BRI และทุ่มเงินช่วยเหลือประเทศต่างๆ รวมทั้งทำให้จีนต้องยกทัพนักลงทุนออกไปปักหลักลงทุนในต่างประเทศตามแนวเส้นทาง BRI ขอสรุปในแต่ละประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก เพื่อแสวงหาช่องทางกระจายความเสี่ยงจากการถือครองพันธบัตรรัฐบาลสหรัฐฯ ที่ผ่านมา จีนมีทุนสำรองเงินตราต่างประเทศมากเป็นอันดับ 1 ของโลก (มูลค่าราว 3.1 ล้านล้านดอลลาร์ฯ ในปี 2019) ทำให้จีนต้องหาทางระบายออกไปซื้อสินทรัพย์ต่างๆ เชิงยุทธศาสตร์ โดยเฉพาะการซื้อพันธบัตรรัฐบาลของสหรัฐฯ ซึ่งสามารถใช้เป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันการกู้ยืมต่างๆ ที่ทำในรูปสกุลดอลลาร์ ส่งผลให้จีนกลายเป็นเจ้าหนี้อันดับต้นของสหรัฐฯ (คิดเป็นสัดส่วนราวร้อยละ 22 ของพันธบัตรรัฐบาลของสหรัฐฯ ที่ถือครองโดยบุคคลที่ไม่ใช่ชาวอเมริกันด้วยมูลค่ากว่า 1.12 ล้านล้านดอลลาร์ฯ) ในขณะเดียวกัน การถือพันธบัตรรัฐบาลสหรัฐฯ ก็สร้างความเสี่ยงทางการเงินให้กับจีน ทั้งในแง่มูลค่าที่ไม่แน่นอนผันแปรไปตามค่าเงินดอลลาร์ฯ และยังคงอ่อนไหวผูกติดกับเศรษฐกิจสหรัฐฯ รวมถึงปัญหาการเกินดุลชำระหนี้ระหว่างประเทศจำนวนมาก จีนในยุคสีจิ้นผิงจึงต้องการลดความเสี่ยงฯ และหันมาเน้นการกระจายการออกไปลงทุนในต่างประเทศมากกว่า การทุ่มเงินไปกับการซื้อพันธบัตรรัฐบาลสหรัฐฯ ภายใต้ BRI จีนจึงเน้นออกไปลงทุนในต่างประเทศ (outward FDI) และให้เงินช่วยเหลือ/ปล่อยกู้เพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในประเทศที่ร่วมมือกับจีน ทำให้จีนกลายเป็นเจ้าหนี้รายใหญ่ของรัฐบาลประเทศต่างๆ เช่น โครงการรถไฟจีน-ลาว ที่ได้สร้างภาระหนี้ระยะยาวให้กับรัฐบาลลาวเป็นสัดส่วนที่สูงมากเมื่อเทียบกับจีดีพีรวมของลาว

ประเด็นที่สอง เพื่อแสวงหาแหล่งสร้างงานและแหล่งลงทุนในต่างประเทศให้กับทุนจีน การผลักดันยุทธศาสตร์ BRI ของรัฐบาลจีนยังเป็นการช่วยขยายโอกาสทางธุรกิจให้กับรัฐวิสาหกิจจีน/บริษัทเอกชนจีนได้ออกไปลงทุนในประเทศต่างๆ ที่รัฐบาลจีนนำทัพหน้าออกไปผูกสัมพันธ์ หรือให้ความช่วยเหลือผ่านกลไกต่างๆ ภายใต้ BRI รวมไปถึงการสร้างงานสร้างโอกาสให้กับคนจีนที่จะออกไปทำงานหรือไปตั้งถิ่นฐานในประเทศเหล่านั้น ภายหลังจากปี 2013 ที่เริ่มประกาศยุทธศาสตร์ BRI (ภาษาจีนกลาง คือ “อีไต้อีลู” Yi Dai Yi Lu) จีนได้ออกไปลงทุนในต่างประเทศเพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะในประเทศตามแนวเส้นทาง BRI จากรายงานของกระทรวงพาณิชย์จีน

ในปี 2018 จีนออกไปลงทุนในประเทศต่างๆ ภายใต้ BRI เพิ่มขึ้นร้อยละ 8.9 ด้วยมูลค่ามากกว่า 15,000 ล้านดอลลาร์

ประเด็นที่สาม เพื่อแสวงหาตลาดส่งออกสินค้าและเทคโนโลยี ภายใต้ BRI จีนสามารถขยายตลาดใหม่ๆ เพื่อส่งออก/ระบายสินค้าที่จีนผลิตล้นเกิน overcapacity ไปยังประเทศต่างๆ ตามแนวเส้นทาง BRI และการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมใหม่ๆ ยังเอื้อให้จีนสามารถกระจายสินค้าส่งออกได้ง่ายขึ้นและรวดเร็วขึ้นผ่านเส้นทางทางทะเล ทางบก และทางราง เช่น การขนส่งผ่านรถไฟจีนไปถึงลอนดอน ด้วยระยะทาง 12,000 กว่ากิโลเมตร ใช้เวลาเพียง 18 วัน ซึ่งรวดเร็วกว่าการขนส่งทางเรือที่ต้องใช้เวลา 30-45 วัน รวมไปถึงการขยายการค้าผ่านระบบการค้าออนไลน์ โดยเฉพาะการออกไปลงทุนในต่างประเทศของกลุ่มอาลีบาบาที่สำคัญคือการส่งออกเทคโนโลยีของจีนไปยังประเทศต่างๆ ทั่วโลก เช่น เทคโนโลยีด้านรถไฟ รวมทั้งความพยายามในการส่งออกเทคโนโลยี 5G ของบริษัท Huawei ซึ่งมีมิติด้านความมั่นคงมาเกี่ยวข้องด้วย

ประเด็นสุดท้าย ซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญมาก คือเพื่อแสวงหาพรรคพวกและแนวร่วมจีนค่อยๆ แทรกซึมเข้าไปมีบทบาทและสร้างอิทธิพลทางเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมในประเทศที่เข้าร่วม BRI อย่างเนียนๆ ไม่โจ่งแจ้ง โดยการใช้กลไก soft power ผ่านความร่วมมือกับรัฐบาลและประชาชนในประเทศเหล่านั้น ทั้งในรูปแบบของการแจกทุน การให้เงินสนับสนุนจัดคณะเดินทางไปทัศนศึกษาดูงานหรือใช้ชีวิตในจีน การส่งครูจีนไปสอนภาษาจีนและศิลปะจีนในต่างประเทศ และการตั้งสถาบันขงจื้อมากกว่า 525 แห่งในกว่า 138 ประเทศทั่วโลก เป็นต้น

กรณีตัวอย่างที่สำคัญในขณะนี้ คือการที่เศรษฐกิจไทยผูกพันโยงใยกับเศรษฐกิจจีนอย่างยิ่งยวด จีนกลายเป็นคู่ค้าอันดับ 1 ของไทยด้วยสัดส่วนราวร้อยละ 16 ของการค้ารวมของไทย จีนเป็นแหล่งนำเข้าอันดับ 1 ของไทย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 20.11 ของการนำเข้าทั้งหมด และจีนเป็นตลาดส่งออกอันดับ 1 ของไทย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 11.98 ของการส่งออกทั้งหมด

แหล่งรายได้หลักจากการส่งออกของไทยจึงต้องพึ่งพาตลาดจีน รวมถึงชาวจีนยังเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติอันดับ 1 ของไทย คิดเป็นสัดส่วนราวร้อยละ 30 ของนักท่องเที่ยวต่างชาติทั้งหมดในไทย ในแต่ละปีนักท่องเที่ยวจีนเดินทางมาไทยเฉลี่ย 9-10 ล้านคนและสร้างรายได้ด้านการท่องเที่ยวให้ไทยประมาณ 5 แสนล้านบาทต่อปี

ด้านการลงทุน จีนกลายเป็นนักลงทุนต่างชาติอันดับต้นของไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ EEC ซึ่งเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมไทย-จีน (ระยอง) ที่มีบริษัทจีนกว่า 110 แห่งเข้ามาลงทุนด้วยมูลค่าลงทุนมากกว่า 2,900 ล้านดอลลาร์ฯ และจ้างงานในท้องถิ่น 30,000 กว่าตำแหน่งในภาคอสังหาริมทรัพย์ของไทยก็มีชาวจีนเป็นลูกค้าสำคัญ จากรายงานล่าสุดของธนาคารแห่งประเทศไทย คนจีนนิยมโอนเงินมาซื้อคอนโดในไทย โดยมีมูลค่าของเงินโอนเพื่อซื้อที่อยู่อาศัยของชาวจีนฯ สูงถึงเกือบ 40,000 ล้านบาท และขยายตัวร้อยละ 65.9 จากปีก่อนหน้า นอกจากนี้ นักศึกษาจีนที่มาเรียนในไทยมีราว 37,000 คน คิดเป็นสัดส่วนนักศึกษาต่างชาติที่มากที่สุดในไทย ขณะเดียวกันก็มีนักศึกษาไทยในจีนกว่า 27,000 คนด้วย

โดยสรุป ผลประโยชน์ของจีนจากยุทธศาสตร์ BRI มีหลากหลายมิติ โดยเฉพาะในแง่เศรษฐกิจ จะช่วยให้จีนสามารถแสวงหาโอกาสใหม่ๆ ทั้งในแง่การแสวงหาแหล่งทรัพยากรใหม่ๆ ตลาดใหม่ๆ เพื่อส่งออกสินค้าและส่งออกเทคโนโลยีจีนไปทั่วโลก รวมถึงการเปิดโอกาสให้จีนสร้างห่วง

โซ่อุปทาน (global supply chain) ที่หลากหลายและขยายครอบคลุมภูมิภาคต่างๆ มากขึ้น เพื่อลดต้นทุนและสามารถตอบสนองการสร้างเครือข่ายการผลิตการค้าให้ทั่วถึงมากขึ้น ซึ่งทั้งหมดนี้ย่อมจะช่วยให้ตลาดอาเซียนให้จีนสามารถรับมือกับการทำสงครามการค้ากับสหรัฐฯ ที่ไม่รู้ว่าจะยืดเยื้อยาวนานเพียงใดนั่นเอง

ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจวงจรคู่ (Dual Circulation Model) ของจีน

จากสภาพสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปจากการเกิดการระบาดของ COVID-19 นอกจากจีนจะกำหนดนโยบาย Zero Covid อันถือเป็นการตั้งรับผ่านป้อมปราการในฐานตนเองที่รอบคอบ แยกเขต และได้ผลในการปฏิบัติในการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดอย่างได้ผลแล้ว จีนยังสามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายใน จากการที่ต้องเผชิญกับสงครามการค้าจากสหรัฐฯ ได้เป็นอย่างดี ด้วยการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ โดยนำเศรษฐกิจวงจรคู่ (Dual Circulation) มาใช้เพื่อปรับเปลี่ยนเป็นพลังการบริโภคภายในประเทศควบคู่ไปกับการดำเนินเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

เมื่อ 14 พ.ค. 63 พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้หยิบยกยุทธศาสตร์เศรษฐกิจวงจรคู่มาหารือซึ่งต่อมาในวันที่ 23 พ.ค. 63 ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ได้ประกาศแนวทางดังกล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้นและให้ความเห็นว่าต้องเน้นตลาดภายในประเทศเป็นหลัก นอกจากนี้ในการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีน ในห้วง 26 – 29 ต.ค. 63 เพื่อออกแบบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 14 ของจีน ได้มีการนำโมเดลเศรษฐกิจวงจรคู่ ไปเป็นกรอบในการกำหนดทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าวด้วย โดยมีกำหนดดำเนินการตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว ในห้วงปี 2021 – 2025

เมื่อทั้งคนจีนและประชาคมโลกมองว่าการใช้นโยบายโควิดเป็นศูนย์ (ZERO COVID) ของรัฐบาลจีนจะสร้างความเสียหายอย่างใหญ่หลวงต่อเศรษฐกิจของจีนและเศรษฐกิจของโลก แต่หากวิเคราะห์ตามแนวความคิดของ ซุน ฎู ที่ว่าด้วยการรับและการรุกที่สรุปได้ว่าเมื่อกำลังยังด้อยกว่าให้ตั้งรับรอเวลาเพื่อสร้างสมกำลังให้พร้อมแล้วจึงรอโอกาสที่จะเป็นฝ่ายรุกเพื่อให้ได้ชัยชนะ นอกจากนั้น ซุน ฎู ยังกล่าวว่า การที่จะเป็นฝ่ายรุกเอาชนะนั้นก่อนอื่นต้องสามารถป้องกันตัวเองจากการรุกของฝ่ายตรงข้ามให้ได้ก่อน รัฐบาลจีนโดยประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง มองเห็นว่าเมื่อปฏิบัติการรุกด้วยยุทธศาสตร์ BRI แต่ถูกสหรัฐฯ สะกดกั้นด้วยหลากหลายวิธีการ พลังอำนาจของจีนยังด้อยกว่าฝ่ายสหรัฐฯ และพันธมิตร จีนจึงต้อง “กลับมาค้าขายกับตัวเอง” และเมื่อสถานการณ์ระบาดของไวรัส COVID 19 รุนแรงขึ้นและมีแนวโน้มว่าจะเป็นอันตรายต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของจีนในระยะยาวจีนจึงต้องประกาศนโยบายโควิดเป็นศูนย์ (ZERO COVID) และหากวิเคราะห์อย่างละเอียดซึ่งแล้วนโยบายโควิดเป็นศูนย์นั้นเป็นการเตรียมการของจีนเพื่อที่จะรอจังหวะช่วงชิงอำนาจเป็นมหาอำนาจอันดับหนึ่งให้ได้ต่อไป โดยมีประเด็นที่เป็นเหตุและผลเพื่อพิจารณาตามหลักยุทธศาสตร์ของ ซุน ฎู ที่กล่าวแล้วเป็นประเด็นสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

เป็นการทำลายโอกาสที่ COVID 19 จะทำลายความแข็งแกร่งของจีนได้อย่างยอดเยี่ยมซึ่งฝ่ายจีนเห็นว่าถ้าฝ่ายตรงข้ามใช้สถานการณ์ที่เลวร้ายสุดต่อจีนด้วยการใช้การระบาดของ COVID ที่รุนแรงที่สุดจะทำให้จีนมีโอกาสพ่ายแพ้อย่างย่อยยับได้ในที่สุด นโยบายโควิดเป็นศูนย์จะเป็นการทำลายโอกาสที่จีนจะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ลงได้

เป็นบทพิสูจน์ว่าจีนยังสามารถอยู่ได้ด้วยตัวเอง เนื่องจากการดำเนินการตามนโยบาย โควิดเป็นศูนย์กลางนั้นจีนจะติดต่อกับภายนอกให้น้อยที่สุด เมื่อไม่ต้องพึ่งพาสหรัฐฯ ได้แต่จีนสามารถดำรงอยู่ได้เมื่อนั้นจีนจะเติบโตต่อไปได้อย่างไม่มีข้อจำกัด

เป็นบทพิสูจน์ว่าระบบการรับมือกับการระบาดของ COVID 19 และการระบาดในลักษณะเดียวกันนี้ยังคงนำมาใช้อย่างได้ผล จีนได้พิสูจน์ให้โลกรู้มาตั้งแต่ต้นแล้วว่า ประเทศจีนเป็นประเทศเดียวในโลกที่สามารถรับมือกับการระบาดของไวรัส COVID 19 อย่างเป็นมืออาชีพ ดังนั้นจีนพร้อมที่จะขึ้นเป็นผู้นำโลกได้ในมิติอื่นๆ ด้วย

ยังสามารถควบคุมประชากรจำนวน 1,400 ล้านคนเศษให้อยู่ในกรอบแนวทางที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ เมื่อสามารถบังคับทิศทางของคนเป็นพันล้านคนได้ย่อมไม่ใช่เป็นเรื่องยากที่จะขับเคลื่อนยุทธศาสตร์อื่น ๆ ได้เช่นเดียวกัน

เป็นบทพิสูจน์ว่าจีนพร้อมที่จะเป็นผู้นำโลกได้ในทุก ๆ ด้านแทนที่สหรัฐฯ ในอนาคตอันใกล้เพราะจีนรับมือกับการระบาดของ COVID 19 ได้ แต่สหรัฐฯ รับมือไม่ได้เหมือนจีน

เป็นห้วงเวลาที่จีนได้มีโอกาสเสริมความมั่นใจให้ กับตนเองว่าจีนสามารถที่จะเดินหน้าขับเคลื่อน “ยุทธศาสตร์ BRI” ให้เดินหน้าเพื่อบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดได้ จีนมีเวลาทดสอบระบบของตนเอง และจีนมีเวลาในการเสริมสร้างความพร้อมให้กับตัวเองได้มากขึ้น

เป็นรากฐานที่สำคัญต่อการขับเคลื่อน “ยุทธศาสตร์ GDI” ของจีนในลำดับต่อไป การผลักดัน “ข้อริเริ่มการพัฒนาโลก” (Global Development Initiative : GDI) ให้เป็นวาระระดับโลก ประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง ได้ประกาศยุทธศาสตร์ริเริ่ม GDI ครั้งแรกในเดือนกันยายน 2021 เพื่อเป็นการขยายขอบเขตของ BRI ให้เป็นวาระการพัฒนาของโลกซึ่งเท่ากับว่าจีนได้เริ่มประกาศระเบียบโลกใหม่อย่างเป็นทางการแล้ว

เป็นมาตรการที่จะประกันความสำเร็จในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ 3 กลุ่มยุทธศาสตร์หลักของจีนในยุคประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง 3 ได้อย่างรอบด้านและสมบูรณ์ ประกอบด้วย 1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 14 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศเป็นหลัก 2. ยุทธศาสตร์อันเป็นผลมาจากการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 20 จำนวน 6 ประเด็นยุทธศาสตร์ และ 3. ยุทธศาสตร์ชาติหลักของจีนที่ดำเนินการเป็นหลักในระยะยาวที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศทั้งมิติภายในและภายนอกประเทศอย่างรอบ ด้านอีกจำนวน 7 ประเด็นยุทธศาสตร์ (ออนไลน์, 2565)

China's Dual Circulation : ยุทธศาสตร์วงจรคู่ขนานการเติบโตรูปแบบใหม่ของจีน

หลังการประชุมใหญ่ครั้งที่ 5 (5th Plenum) ของคณะกรรมการกลางแห่งพรรคคอมมิวนิสต์จีน (CPC) ระหว่างวันที่ 26-29 ตุลาคม 2020 พรรคคอมมิวนิสต์จีนมีการนำเสนอผลงานการบริหารประเทศในช่วงที่ผ่านมาต่อคณะกรรมการ และคณะกรรมการได้มีการพิจารณาเพื่อจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม 5 ปี (2021-2025) ครั้งที่ 14 และวางเป้าหมายไปจนถึงปี 2035

หนึ่งในคำที่นำสนใจมากที่สุดจากการประชุม คือ การกล่าวถึง Dual Circulation หรือ ยุทธศาสตร์วงจรคู่ขนาน ซึ่งเป็นแผนการพัฒนา และหนทางสู่การเติบโตที่ยั่งยืนมากขึ้นของจีนในระยะข้างหน้า อันที่จริงแล้ว ประธานาธิบดีสีจิ้นผิงได้เปิดแผนยุทธศาสตร์นี้ครั้งแรกในเดือน

พฤษภาคม 2020 โดยให้ความสำคัญกับหลักการ “การหมุนเวียนภายในประเทศ (Internal Circulation)” เพื่อเพิ่มอุปสงค์ในประเทศ และลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศเป็นแกนหลัก ในขณะที่เดียวกันจะต้องมี ‘การหมุนเวียนภายนอกประเทศ (External Circulation)’ เพื่อรักษาส่วนแบ่งตลาดส่งออก และการไหลเวียนของเงินทุนเคลื่อนย้ายที่เปิดเสรีเป็นแกนเสริมและทำงานควบคู่กันไป แม้ว่าการปรับสมดุลในลักษณะนี้ไม่ใช่หลักการใหม่ในการวางแผนการเติบโตของจีน แต่สำหรับยุทธศาสตร์นี้ จีนตั้งเป้าหมายในระยะยาวที่จะเพิ่มความแข็งแกร่งให้กับอุปสงค์การบริโภคภายในประเทศ และลดความเสี่ยงจากการต้องพึ่งพาอุปสงค์จากต่างประเทศ

สถานการณ์ปัจจุบัน จีนกำลังเผชิญความท้าทายที่สำคัญทั้งในระยะสั้นและระยะยาวที่จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม โดยความท้าทายระยะสั้นมีอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ-จีนที่แย่ง และแนวโน้มการกีดกันทางการค้าที่ยังเพิ่มขึ้นทั่วโลก

โมเดลเศรษฐกิจจีนปัจจุบันยังไม่สมดุลและไม่ยั่งยืน การขยายตัวทางเศรษฐกิจยังพึ่งพาการลงทุน และการก่อหนี้จำนวนมากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

วิกฤตการระบาดของ COVID-19 ได้ส่งผลกระทบต่อรายได้ภาคครัวเรือน และความไม่แน่นอนที่มากขึ้นของอุปสงค์จากต่างประเทศ

พร้อมกันนี้ ในระยะยาว ความท้าทายสำคัญอีก 2 ประการที่มีแนวโน้มบั่นทอนความผันของจีน ที่จะก้าวขึ้นมาเป็นหนึ่งในประเทศมหาอำนาจ กำลังปรากฏชัดขึ้น ได้แก่

ศักยภาพการเติบโตที่ลดลงจากปัญหาสังคมผู้สูงอายุ และคนวัยแรงงานที่เริ่มลดลง ภาวะ De-Globalization และกระแสต่อต้านจีนในหลายประเทศ โดยเฉพาะชาติมหาอำนาจตะวันตก ดังนั้น การประกาศแผนยุทธศาสตร์ใหม่ที่มีความชัดเจน จึงเป็นวิธีการเตรียมรับมือกับความเสี่ยง และพัฒนาแนวทางการเติบโตในระยะยาวของจีน

Dual Circulation มีรายละเอียดและประเด็นใดที่น่าสนใจ และจะมีผลต่อเศรษฐกิจจีนและเศรษฐกิจโลกอย่างไร?

ในการที่ยุทธศาสตร์วงจรคู่ขนานจะประสบผลสำเร็จ ต้องอาศัยการประสานและการขับเคลื่อนพร้อมกัน ทั้งจากการหมุนเวียนภายในและการหมุนเวียนภายนอก ในรายละเอียดการหมุนเวียนภายใน หมายถึง เป้าหมายและการปฏิรูปทั้งด้านอุปสงค์และอุปทานของเศรษฐกิจจีนอย่างตรงประเด็น

ด้านอุปสงค์ มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มกำลังซื้อผู้บริโภคในประเทศ และให้ความสำคัญกับการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานสำหรับเศรษฐกิจดิจิทัล รวมถึงการดูแลสิ่งแวดล้อมด้วย

ด้านอุปทาน มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้บริษัทและอุตสาหกรรมของจีนพึ่งพาการผลิตและปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศน้อยลง โดยเฉพาะในยุคที่ความตึงเครียดระหว่างสหรัฐฯ-จีนยังคงมีแนวโน้มดำเนินต่อเนื่อง ทั้งด้านการค้า การลงทุน เทคโนโลยี และภูมิรัฐศาสตร์

ในอีกด้านคู่ขนาน การหมุนเวียนภายนอก มีเป้าหมายว่าจีนจะยังคงส่งเสริมการไหลเวียนของสินค้า บริการ และเงินทุนเคลื่อนย้าย โดยการส่งออกจะยังคงเป็นปัจจัยขับเคลื่อนการเติบโตอยู่ในระยะสั้น แต่จะทยอยลดบทบาทในสัดส่วนของ GDP ลงตามระยะเวลา ในขณะที่การ

ปฏิรูปเพื่อเปิดเสรีบัญชีเงินทุนจะดำเนินต่อไป เนื่องจากจีนมีเป้าหมายที่จะดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ และสร้างความหลากหลายให้กับตลาดทุน ให้เทียบเท่ากับตลาดของชาติมหาอำนาจอื่นๆ

ประเด็นสำคัญที่แตกต่าง เมื่อเทียบกับแผนการปรับสมดุลทางเศรษฐกิจของจีนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา คือ จีนตั้งเป้าหมายในระยะยาวที่จะใช้การผลิตในประเทศ เพื่อรองรับอุปสงค์ภายในที่เพิ่มขึ้นมากกว่าการนำเข้า ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ แท้จริงเกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2015 เมื่อจีนได้เปิดแผน Made in China 2025 ซึ่งมีเป้าหมายการยกระดับฐานการผลิตของจีน และการส่งเสริมอุตสาหกรรมเป้าหมาย โดยหลักการของยุทธศาสตร์วงจรรุ่นใหม่นี้ ยังสานต่อเจตนารมณ์เดิมของจีนในการลดการพึ่งพาเทคโนโลยีและการผลิตจากต่างชาติ

สำหรับนัยต่อเศรษฐกิจ ผลในระยะสั้นของยุทธศาสตร์นี้ น่าจะช่วยให้จีนบรรลุเป้าหมายการเติบโตทาง GDP ได้ราว 5-5.5% ในระยะ 5 ปีข้างหน้า และการเติบโตของอุปสงค์ภายในจีนจะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจในภูมิภาค เช่น ใต้หวัน ฮองกง มาเลเซีย สิงคโปร์ เกาหลีใต้ และไทย จากความเชื่อมโยงทางการค้าและบริการ อย่างไรก็ตาม ผลในระยะยาว อาจมีข้อสังเกตเพิ่มเติมถึงผลกระทบในเชิงลบต่อเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียเช่นกัน เมื่อจีนเริ่มลดการนำเข้าอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากสามารถผลิตและบริโภคได้จากภายใน

สำหรับนัยต่อประเทศในเอเชีย ที่อาจได้อานิสงค์จากการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจจีน ในตอนนี้ ต้องจับตารูปแบบการค้าการลงทุนของจีนที่อาจจะเริ่มเปลี่ยนไป เนื่องจากแม้จีนจะยังมีแนวโน้มออกมามูลทุนภายนอก แต่จะมีแนวโน้มเริ่มเลือกเป้าหมายการลงทุน ที่จะสามารถเชื่อมโยงกับห่วงโซ่การผลิตและการบริโภคในจีนได้ ด้วยเหตุนี้ นวัตกรรม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และคุณภาพของโครงสร้างพื้นฐานในประเทศเป้าหมาย จะเป็นตัวแปรสำคัญในการรับการค้าและการลงทุนจากจีนในระยะต่อไป ซึ่งประเทศสำคัญที่จีนอาจมีแนวโน้มเพิ่มการลงทุน และอาจลดการลงทุนได้ในอนาคต ได้แก่ กลุ่มประเทศในเอเชียเหนือ และกลุ่มอาเซียน โดยเฉพาะในหมวดสินค้าเทคโนโลยี ยานยนต์และชิ้นส่วน เครื่องมือและเครื่องจักร ฯลฯ

Dual Circulation มีนัยต่อการลงทุนสำหรับตลาดการเงินโลกและนักลงทุนในตลาด โดยทั่วไปอย่างไร?

ผลสำเร็จจากยุทธศาสตร์วงจรรุ่นใหม่นี้มีแนวโน้มที่จะทำให้จีนมีความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจและการเงินมากขึ้น ทั้งจากภายในและภายนอก โดยผลจากการหมุนเวียนภายในที่สมฤทธิ์ผล จะสร้างตลาดผู้บริโภคคุณภาพขนาดใหญ่ให้เกิดขึ้นภายในจีน (Consumption Powerhouse) และจะเพิ่มสัดส่วนภาคบริการและการใช้จ่ายเพื่อการบริโภค รวมถึงจำนวนชนชั้นกลางที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในอีกด้าน ผลจากการหมุนเวียนภายนอกที่สมฤทธิ์ผล จะสร้างแรงดึงดูดเงินทุนให้ไหลเข้ามาลงทุนในจีนได้อย่างมหาศาล (Capital Flow Magnet) จากการทยอยเปิดเสรีภาคการเงิน ทั้งในส่วนตลาดตราสารทุนและตราสารหนี้ ซึ่งมีความเชื่อมโยงทางการเงินในเชิงลึก พร้อมกับการเปิดรับเงินทุนจากต่างชาติ และการเพิ่มสัดส่วนของนักลงทุนสถาบันอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดความผันผวนของตลาดหุ้น รวมถึงมาตรฐานการส่งเสริมการค้ากับคู่ค้าที่ดี จะช่วยทำให้ตลาดหลักทรัพย์จีนเป็นเป้าหมายการลงทุนหลักจากนักลงทุนทั่วโลกได้

นอกจากนี้ ผลจากการปรับสมดุลของเศรษฐกิจไปยังภาคการบริโภคของชาวจีน จากกลุ่มสินค้าพื้นฐานที่จำเป็นต่อการอุปโภคบริโภค ไปสู่กลุ่มสินค้าพรีเมียมที่เน้นคุณภาพ และการลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ รวมถึงการที่จีนเน้นกลุ่มโครงสร้างพื้นฐานแบบใหม่ในยุค ดิจิทัล จะทำให้หุ้นกลุ่มเทคโนโลยี และกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคของจีน ยังคงเป็นที่น่าสนใจ สำหรับนักลงทุนทั่วโลก นอกจากนี้ การที่จีนได้ให้ความสำคัญกับการปกป้องสิ่งแวดล้อม การมี เป้าหมายในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และเป้าหมายการปล่อยคาร์บอนสุทธิเป็นศูนย์ (Carbon Neutrality) ก่อนปี 2060 รวมถึงแนวคิด Climate Change และ ESG (แนวคิดการดำเนิน ธุรกิจอย่างยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย E = Environment, S = Social และ G = Governance) จะยิ่ง ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีต่อบริษัทจีนในระยะต่อไป ซึ่งในภาพรวมจะส่งผลดีต่อการระดมทุนใน ตลาดจีน และการลงทุนโดยตรงในตลาดจีน และจะเป็นแรงดึงดูดเม็ดเงินจากนักลงทุนต่างชาติ ที่เห็นถึงศักยภาพการพัฒนาและเติบโตของเศรษฐกิจ และบริษัทจีนในอนาคต (ออนไลน์, 2565)

ยุทธศาสตร์การติดตั้งความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RCEP)

ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership : RCEP) เป็นข้อตกลงระหว่างอาเซียนกับคู่เจรจา อันได้แก่ ออสเตรเลีย จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และนิวซีแลนด์ เป็นเขตการค้าเสรีที่ทุกฝ่ายได้ผลประโยชน์ภายใต้กติกาที่เปิดเผยโปร่งใส ปัจจุบัน RCEP ครอบคลุมจีดีพี 30% และประชากร 1 ใน 3 ของโลก ส่งเสริมพหุภาคีนิยม เพิ่มโอกาส การค้าการลงทุนในหมู่ชาติสมาชิก ในเบื้องต้นคาดว่าจะลดภาษี 92% ของสินค้าที่ค้าขายระหว่างกัน ให้มาตรการที่ไม่มีใช้ภาษี (Non - Tariff Measures : NTMs) โปร่งใสมากขึ้น ส่งเสริมการค้าชายแดน อิคอมเมิร์ซ ระบบการจัดส่งสินค้ายุคดิจิทัล ยกกระดับมาตรฐานการค้าระหว่างประเทศ

ประวัติการจัดตั้ง RCEP :

การเจรจาจัดตั้ง RCEP เริ่มต้นเมื่อปี 2012 ประกอบด้วยชาติสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ กับอีก 6 ประเทศ ได้แก่ จีน เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น อินเดีย ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ สังเกต ว่าหลายประเทศมีข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างกันอยู่แล้ว ในมุมมองอาเซียนแนวคิด RCEP เป็นไปตาม วัตถุประสงค์การสร้างประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ที่บูรณาการเศรษฐกิจในหมู่สมาชิก ยกซุ้รรักษาบทบาทอาเซียนในการเป็นแกนกลางขับเคลื่อนการรวมกลุ่มเศรษฐกิจที่ใหญ่ขึ้น แนวคิด ตั้งแต่แรกไม่ได้มุ่งหวังว่า RCEP จะเป็นเขตการค้าเสรีตามอุดมคติขั้นสูง หวังเพียงช่วยลดกำแพงภาษี ส่งเสริมการลงทุน ยกกระดับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ตระหนักว่าระบบและการพัฒนาเศรษฐกิจ ของสมาชิกรุ่นหลากหลาย RCEP คือความร่วมมือบนพื้นฐานเหล่านี้ ข้อตกลงระบุว่าบางประเทศ เช่น กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมา และเวียดนาม ได้รับสิทธิพิเศษ ข้อตกลงมีความยืดหยุ่นสามารถเลือก ปฏิบัติ (หรือไม่ปฏิบัติ) บางข้อตามความพร้อม สอดคล้องกับความเป็นอาเซียนโดยแท้

วิเคราะห์ RCEP :

ประการแรก เน้นอยู่ใกล้กัน อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน

เป้าหมาย RCEP ไม่ใช่ความร่วมมือระดับโลกหรือเปิดโอกาสให้ทุกประเทศเข้าร่วม แต่เน้น “การอยู่ใกล้กัน” ในภูมิภาคเดียวกัน สมาชิกจึงประกอบด้วยชาติสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ

กับอีก 5 ประเทศ ได้แก่ จีน เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ เป็นความร่วมมือของกลุ่มประเทศในเอเชียแปซิฟิก (แต่เดิมตั้งใจรวมอินเดียด้วย แต่ถอนตัวก่อน)

ในแง่การเมืองระหว่างประเทศต้องถือว่าเป็นความสำเร็จครั้งใหญ่ เพราะคือความร่วมมือของหลากหลายการเมืองการปกครอง บางประเทศเป็นปรปักษ์ทางการเมืองและความมั่นคงทางทหาร โดยเฉพาะกรณีจีนกับญี่ปุ่นและออสเตรเลีย ต่างฝ่ายต่างพยายามรักษาผลประโยชน์ของตน มีประเด็นต้องขบคิดมาก เหล่านี้เป็นสาเหตุที่ทำให้การเจรจาใช้เวลาหลายปี และอินเดียถอนตัวในตอนท้าย รัฐบาลสหรัฐมองว่า RCEP อยู่ใต้อิทธิพลจีน ถ้าคิดตามกรอบนี้จะตีความว่าญี่ปุ่น ออสเตรเลีย เกาหลีใต้ที่เป็นพันธมิตรทางทหารกับสหรัฐอยู่ใต้อิทธิพลจีนด้วยหรือไม่ ซึ่งไม่น่าจะเป็นเช่นนั้น ในแง่ความมั่นคงทางทหารญี่ปุ่นยังมองจีนเป็นภัยคุกคามอันดับต้นเช่นเดิม ไม่ว่าจะวิเคราะห์ด้วยมุมมองใดเป็นหลักฐานอีกชั้นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีความขัดแย้งคู่ความร่วมมือเสมอ การขัดแย้งในด้านใดด้านหนึ่งไม่เป็นเหตุให้ร่วมมือกันไม่ได้เลย แท้จริงแล้วทั้งญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ต่างมีจีนเป็นคู่ค้าสำคัญ RCEP จะกระชับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจให้ใกล้ชิดกว่าเดิม มีผู้ประเมินว่าเมื่อถึงปี 2030 RCEP จะช่วยเพิ่มยอดการค้าโลกอีก 500,000 ล้านดอลลาร์ต่อปี โดยเฉพาะจะเพิ่มการค้าการลงทุนระหว่างจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้

รัฐบาลชุดก่อนชุดปัจจุบันของสหรัฐฯ ยังคงค้าขายกับจีน แม้จะเห็นจีนเป็นความท้าทายสำคัญหรือเป็นปรปักษ์ ใช้อุทศาสตร์ปิดล้อม นักลงทุนอเมริกันจำนวนมากยังคงทำธุรกิจในจีนอย่างเป็นล่ำเป็นสัน บางครั้งถ้อยคำจากปากนักการเมืองอาจไม่ตรงความจริง บางครั้งเป็นเรื่องของการหาเสียงมากกว่าหวังให้ชนะเลือกตั้งก่อนเป็นพอ RCEP เป็นหลักฐานที่บอกว่าประเทศในภูมิภาคจะไม่ทำสงครามใหญ่ต่อกัน ยิ่งใกล้ชิดกันมากเพียงไร ยิ่งสัมพันธ์กันมาก โอกาสทำสงครามใหญ่ยิ่งน้อย

ประการที่ 3 เขตการค้าที่ส่งเสริมกันและกัน

แม้มีสมาชิกเพียง 15 ประเทศ RCEP คือเขตการค้าเสรีใหญ่ที่สุดในขณะนี้ มีขนาดเท่ากับ 30% ของจีดีพีโลก (รองลงมาคือเขตการค้าอเมริกาเหนือ (NAFTA) ที่มีขนาด 28% ของจีดีพีโลก อียู 17%) ข้อตกลงครั้งนี้จะเพิ่มพูนการค้าการลงทุนระหว่างกันมากขึ้น ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่เดิมมากอยู่แล้วจะมากขึ้นไปอีก นักวิชาการหลายคนชี้ว่าศตวรรษที่ 21 เป็นปีทองของเอเชียแปซิฟิก RCEP คืออีกกลไกที่เชิดชูความโชติช่วงของภูมิภาคนี้

ประการที่ 4 สัมพันธ์ใกล้ชิดกับ BRI

ถ้ามองจากมุมจีน RCEP ส่งเสริมข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative : BRI) อย่างชัดเจน สมาชิก RCEP หลายประเทศมีสัมพันธ์ใกล้ชิดกับ BRI อยู่แล้ว (โดยเฉพาะอาเซียน) ทั้ง 2 กรอบสนับสนุนซึ่งกันและกัน ประเทศอย่างญี่ปุ่นที่ไม่อยู่ใน BRI จะได้ประโยชน์ผ่านการค้าการลงทุนในกรอบ RCEP ด้วย ทุกประเทศจะได้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงทวีปเอเชีย-ยุโรป-แอฟริกา ภายใต้ BRI สี จิ้นผิง ผู้นำจีนชี้ว่า RCEP คือชัยชนะของพหุภาคีนิยม การค้าเสรี

ประการที่ 5 ความสัมพันธ์กับอาเซียน

อาเซียนเป็นการรวมตัวของประเทศในภูมิภาคเดียวกันเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างกัน ประสานพลังในโลกที่ปลาใหญ่มักกินปลาเล็ก ตั้งแต่เริ่มเจรจาประกาศชัดว่าอาเซียนคือศูนย์กลางของคู่เจรจา เป็นความสำเร็จครั้งใหญ่ที่สามารถนำชาติเศรษฐกิจยักษ์ใหญ่และเป็นคู่ค้าสำคัญให้ทำมา

ค้าขายภายใต้กติกาเดียวกัน ร่วมกันเขียนตั้งแต่ต้น เสริมการค้าเสรีเดิมที่มีอยู่แล้วในกลุ่มประเทศเหล่านี้ อาจตีความว่า RCEP คือประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ที่ขยายตัวเป็น AEC-Plus รัฐบาลกับประชาชนในกลุ่มนี้ใกล้ชิดยิ่งกว่าเดิม

ประการที่ 6 ผลได้และผลเสีย

ถ้ามองแง่บวก RCEP ส่งเสริมการส่งออก ผู้บริโภคได้เลือกซื้อสินค้าหลากหลายมากขึ้น ถ้ามองในแง่ลบการลดกำแพงภาษีเท่ากับเปิดทางให้สินค้าคู่แข่งจากสมาชิก RCEP มากขึ้น เป็นอีกเหตุผลที่อินเดียถอนตัว (มีผู้ประเมินว่าหากอินเดียเข้า RCEP จะกระทบอุตสาหกรรมอินเดีย การจ้างงานในประเทศ โดยเฉพาะพวกสิ่งทอ เกษตร หมวดยาสูบ เนื่องจากประสิทธิภาพการผลิตต่ำกว่าจีน ทำนองสหรัฐขาดดุลจีน) การค้าเสรีอาจส่งเสริมการอยู่ดีกินดีในภาพรวม แต่อุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานมากต้องปรับตัว เพราะการแข่งขันจะรุนแรงขึ้น เขตการค้าเสรีเชื่อว่าจะมีแต่ได้ ทุกภาคส่วนจำเป็นต้องผลักดันตัวเองให้สามารถแข่งขันกับคู่แข่งอื่นๆ ซึ่งเป็นเรื่องปกติของโลกยุคโลกาภิวัตน์ ในอดีตเมื่อพูดถึงการค้าเสรีจะนึกถึงชาติตะวันตก ประเทศประชาธิปไตย RCEP เป็นการริเริ่มของหลากหลายวัฒนธรรม หลากหลายการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจที่พัฒนาเร็วช้าต่างกัน บางประเทศเป็นคู่แข่งด้วยซ้ำ เป็นวิถีความร่วมมือบนความแตกต่างที่น่าสนใจและน่าจับตาว่าจะพัฒนาไปข้างหน้าอย่างไร ส่งผลต่อภูมิภาคและโลกอย่างไร

ประโยชน์ที่คาดว่าไทยจะได้รับจากเขตการค้าเสรีที่ใหญ่ที่สุดของโลก (RCEP)

RCEP หรือ ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership) เขตการค้าเสรีที่ใหญ่ที่สุดของโลกมีผลบังคับใช้ 1 ม.ค. 2565 โดยมีไทยเป็น 1 ใน 15 ประเทศที่ร่วมก่อตั้ง ทั้งนี้ข้อกำหนดเบื้องต้น ระบุว่า เมื่อสมาชิกอาเซียนจำนวนอย่างน้อย 6 ประเทศ และนอกอาเซียนอย่างน้อย 3 ประเทศ ให้สัตยาบันแล้ว ความตกลงจะมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ม.ค. 65 RCEP จึงมีผลบังคับใช้กับชาติสมาชิก คือ บรูไนดารุสซาลาม, กัมพูชา, ลาว, สิงคโปร์, ไทย, เวียดนาม, ออสเตรเลีย, จีน, ญี่ปุ่น และนิวซีแลนด์ ส่วน ประเทศที่ยังไม่ได้ให้สัตยาบัน ได้แก่ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และ เมียนมา ซึ่งคาดว่าจะอยู่ระหว่างเร่งดำเนินการและจะให้สัตยาบันได้ในเร็ววัน

ข้อมูลของกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ระบุว่า RCEP เป็นความตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreement - FTA) ที่ใหญ่ที่สุดในโลก และเป็น FTA ฉบับที่ 14 ของไทย โดยมีสมาชิก 15 ประเทศ ได้แก่ อาเซียน 10 ประเทศ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ จีน ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ มีประชากรรวมกัน 2,300 ล้านคน (30.2% ของประชากรโลก) GDP รวมมูลค่า 28.5 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ (33.6% ของ GDP โลก) และมูลค่าการค้ารวม 10.7 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ (30.3% ของมูลค่าการค้าของโลก)

สำหรับประโยชน์ที่ไทยจะได้รับจากความตกลง RCEP อาทิ สมาชิก RCEP ยกเลิกภาษีนำเข้าที่เกี่ยวกับสินค้าไทย จำนวน 39,366 รายการ โดยลดภาษีเหลือ 0% ทันที จำนวน 29,891 รายการ ในส่วนของจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ จะลดและยกเลิกภาษีศุลกากรกับสินค้าที่ส่งออกจากไทยเพิ่มเติมจาก FTA ที่มีอยู่ในสินค้า เช่น ผลไม้สดและแปรรูป สินค้าประมง น้ำผลไม้ ยางพาราและผลิตภัณฑ์ยาง รถยนต์และส่วนประกอบ พลาสติก เคมีภัณฑ์ ชิ้นส่วนอุปกรณ์ไฟฟ้า และคอมพิวเตอร์

และส่วนประกอบ เป็นต้น นอกจากนี้ ความตกลง RCEP จะช่วยอำนวยความสะดวกทางการค้า แก่สมาชิก อาทิ สินค้าที่เน่าเสียง่ายจะได้รับการตรวจปล่อยพิธีการศุลกากรภายใน 6 ชั่วโมง และ สินค้าปกติภายใน 48 ชั่วโมง และการขยายโอกาสในธุรกิจบริการของไทยสู่ประเทศสมาชิก RCEP เช่น ก่อสร้าง ค่าปลีก สุขภาพ ภาพยนตร์และบันเทิง เป็นต้น “ความตกลงฉบับนี้จะเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจไทยและสมาชิก RCEP จากวิกฤติโควิด-19 ซึ่งก่อนที่ความตกลง RCEP จะมีผลบังคับใช้ในปีหน้านี้ ผู้ประกอบการ โดยเฉพาะ SMEs ควรเร่งเตรียมความพร้อม ทำความเข้าใจกฎเกณฑ์ทางการค้าต่าง ๆ ศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคในตลาดประเทศสมาชิก RCEP เพื่อเตรียมวางแผนกลยุทธ์ทางธุรกิจ และพัฒนาสินค้าให้สามารถตอบสนองความต้องการของตลาด RCEP อย่างเต็มที่”

บทวิเคราะห์ของ ศูนย์วิจัยกสิกรไทย (KResearch) ระบุว่า ในเชิงการค้าระหว่างประเทศนั้น ประโยชน์ส่วนเพิ่มจากการลดภาษีนำเข้าครั้งนี้ค่อนข้างจำกัดเนื่องจากสินค้าส่วนใหญ่ ได้เปิดเสรีไปแล้วตามความตกลง FTA อาเซียนกับคู่ภาคี Plus 5 โดยผลบวกทางตรงเกิดขึ้นอย่างชัดเจนจะอยู่ในตลาดจีนและเกาหลีใต้ ในกลุ่มสินค้าเกษตร อาหาร และสินค้าอุตสาหกรรมบางรายการที่ไทยส่งออกไม่มากอยู่แล้ว ขณะที่ผลบวกทางอ้อมมาจากการเปิดเสรีการค้าระหว่างกันเป็นครั้งแรกของ Plus 5 อยู่ในกลุ่มที่ไทยอยู่ในห่วงโซ่การผลิตเดิมที่ส่งออกไปยัง Plus 5 อาทิ ยานยนต์/ชิ้นส่วน เม็ดพลาสติก/ผลิตภัณฑ์ เคมีภัณฑ์ ยางพารา/ผลิตภัณฑ์ยาง ชิ้นส่วนเครื่องใช้ไฟฟ้าและ อิเล็กทรอนิกส์

ในเชิงการลงทุน RCEP เป็นเครื่องมือหนึ่งสำคัญที่ช่วยให้ไทยเกาะติดไปกับห่วงโซ่การผลิตโลกในฝั่งเอเชีย ด้วยจุดเด่นที่เป็นฐานการผลิตครบวงจรที่ใหญ่ที่สุดในโลกมีกฎแหล่งกำเนิดสินค้าที่ครอบคลุมทั้ง 15 ประเทศทำให้การลงทุนในภูมิภาคน่าสนใจมากขึ้น ศูนย์วิจัยกสิกรไทย มองว่า ไทยที่เป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่การผลิต RCEP ยังมีโอกาสได้อานิสงส์เม็ดเงินลงทุนในอนาคต ต่อยอดการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีดั้งเดิมอย่างฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ ไอซี การประกอบวงจรพิมพ์ ยานยนต์ แต่โจทย์สำคัญหลังจากนี้คือการดึงดูดเงินลงทุนตรงจากต่างประเทศ (FDI) กลุ่มเทคโนโลยีที่เป็นหัวใจหลักที่จะช่วยยกระดับโครงสร้างการผลิตของไทยให้ก้าวไปสู่อุตสาหกรรม S-Curve อย่างไรก็ตาม การดึงดูด FDI ของไทยต้องแข่งขันกับประเทศอาเซียนอื่นเช่นกัน โดยเฉพาะเวียดนามและอินโดนีเซีย ต่างก็อยู่ใน RCEP จึงมีโอกาสว่าการลงทุนได้เหมือนไทย ดังนั้น ความพร้อมด้านการลงทุนเป็นปัจจัยที่นักลงทุนให้ความสำคัญในการตัดสินใจลงทุน นับเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือพัฒนา ให้เกิดขึ้นมาจึงจะทำให้ไทยมีแรงดึงดูดการลงทุนได้เหนือคู่แข่ง ทั้งการจัดทำ FTA กับประเทศสำคัญที่เป็นตลาดเป้าหมาย การสร้างบรรยากาศการลงทุนที่เป็นตัวช่วยเสริมให้ธุรกิจมีความคล่องตัว การเตรียมความพร้อมรองรับกระแส ESG ตลอดจนการผลักดันมาตรการส่งเสริมการลงทุน

จาก ASEAN สู่ RCEP เป็นการขยายโอกาสหรือเพิ่มคู่แข่ง

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ คือการที่ประเทศสมาชิกตกลงที่จะร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ อย่างเป็นทางการ โดยเป็นการรวมกลุ่มของประเทศที่มีอาณาเขตที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ติดกันหรือ อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน หรือแม้แต่การรวมกลุ่มระหว่างประเทศที่อยู่ห่างไกลกันก็ได้ โดยล้วน

มีจุดประสงค์หลักเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ ลดข้อจำกัดระหว่างกัน และรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน

การค้าระหว่างประเทศมีวิวัฒนาการต่อเนื่องมายาวนานจากการค้าในอดีต จากรูปแบบทางการค้าที่ไม่ซับซ้อนและมีวงจำกัดก็ขยายตัวมากขึ้น กระทั่งทุกประเทศสามารถขยายขอบข่ายการทำการค้าระหว่างกันได้อย่างไม่จำกัด แต่ทว่าเมื่อการค้าขยายตัวเพิ่มขึ้น การแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศต่างๆ ก็เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ แต่ละประเทศจึงมีการกำหนดมาตรการทางการค้าทั้งมาตรการทางภาษี (Tariff Measures) และมาตรการที่ไม่มีภาษี (Non-Tariff Measures : NTMs) ซึ่งทำให้การค้าระหว่างประเทศขาดความเป็นธรรมและขัดกับหลักการค้าเสรีขององค์การการค้าโลก หรือ WTO จึงมีการเจรจาการค้าทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีระหว่างประเทศต่างๆ เกิดขึ้นเพื่อลดอุปสรรคทางการค้าที่มีระหว่างกันและขยายความร่วมมือทางการค้าระหว่างประเทศ

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่สำคัญของโลก ได้แก่ สหภาพยุโรป (European Union : EU) เขตการค้าเสรีแห่งทวีปอเมริกา (Free Trade Area of the Americas : FTAA) เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North American Free Trade Agreement : NAFTA) กลุ่มตลาดร่วมอเมริกาใต้ตอนล่าง (Southern Common Market : หรือภาษาสเปน MERCOSUR) กลุ่มประชาคมแอนดีน (Andean Community หรือภาษาสเปน Comunidad Andina : CAN) เขตการค้าเสรีทวีปแอฟริกา (African Continental Free Trade Area : AfCFTA) สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations : ASEAN) รวมทั้งความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership : RCEP) ซึ่งมีการลงนามไปเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2020 จะกลายเป็นข้อตกลงทางการค้าเสรีที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลกเมื่อมีการบังคับใช้ไทยกับอาเซียน

ในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญใกล้ชิดกับไทยและถือเป็นกลุ่มสำคัญกลุ่มหนึ่งในโลกนั้นคือ สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations : ASEAN) ถือกำเนิดขึ้นเมื่อปี 1967 โดยประเทศผู้ร่วมก่อตั้ง 5 ประเทศ คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ซึ่งมีจุดมุ่งหวังในการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อสวัสดิภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในภูมิภาค ในปี 1992 ได้พัฒนาเป็นเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เพื่อส่งเสริมการค้าในอาเซียนให้เป็นอย่างเสรีและลดอัตราภาษีศุลกากรระหว่างกัน ต่อมาในปี 2015 ประเทศสมาชิกได้ยกระดับความร่วมมือสู่การจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community : AC) ที่ประกอบด้วยความร่วมมือใน 3 เสาหลัก คือ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community : ASC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) ประชาคมสังคม-วัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community : ASCC)

การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) นั้น ทำให้มีการลดข้อจำกัดทางภาษีและไม่ใช้ภาษีระหว่างกันในสินค้าและบริการ เพิ่มความสะดวกในการเข้าไปลงทุนของแต่ละประเทศสมาชิก รวมทั้งมีข้อตกลงในการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีทักษะหรือกลุ่มวิชาชีพ เรียกว่า “ข้อตกลงยอมรับร่วม” (Mutual Recognition Arrangement : MRA)¹ ใน 8 วิชาชีพ ทั้งยังมีโครงการนำร่องรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในสินค้าและบริการ 12 สาขา เพื่อส่งเสริมการแบ่งงานกันผลิตสินค้าและ

บริการภายในอาเซียนด้วยกัน โดยเน้นการใช้วัตถุดิบภายในอาเซียนเป็นหลัก มีการแบ่งประเทศผู้รับผิดชอบเป็นผู้ประสานงานหลัก (Country Coordinators) ตามความสามารถ และความโดดเด่นแต่ละประเทศ โดยมีประเทศสมาชิกรับผิดชอบในแต่ละสาขา

ไทยกับ RCEP

ข้อตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจของภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership : RCEP) เป็นข้อตกลงทางการค้าที่พัฒนามาจากแนวคิด ASEAN+3 (ประเทศอาเซียนร่วมกับจีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น) และ ASEAN+6 (ประเทศอาเซียนร่วมกับจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และอินเดีย) ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลกใน AEC Blueprint ทั้งนี้ ความตกลง RCEP จะเป็นการขยายและต่อยอดจากข้อตกลง FTA ของประเทศในอาเซียนกับจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ให้มาอยู่ภายใต้ข้อตกลงเดียวกัน โดย RCEP เป็นข้อตกลงทางการค้าเสรีที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก เนื่องจากครอบคลุมประชากรในประเทศสมาชิกกว่า 2.2 พันล้านคน หรือราว 30% ของประชากรโลก มีขนาด GDP รวมกันกว่า 26.2 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ 30% ของ GDP โลก

RCEP ไม่เพียงแต่เป็นข้อตกลงด้านการค้าสินค้าและบริการ หรือการลดมาตรการกีดกันทางการค้าที่เป็นภาษีและไม่ใช่ภาษีเท่านั้น แต่ RCEP ยังมีกฎเกณฑ์ที่ครอบคลุมการเปิดเสรีในเชิงลึก คือ การขยายความตกลงไปจนถึงเรื่องการลงทุน การบริการ และการเปิดกว้างในประเด็นการค้ายุคปัจจุบัน เช่น การแข่งขันทางการค้า การค้าพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ทรัพย์สินทางปัญญาการส่งเสริมนวัตกรรมที่สร้างสรรค์ การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างรัฐสมาชิก การอำนวยความสะดวกในการค้ายุคใหม่ การจัดซื้อจัดจ้างโดยรัฐ ความโปร่งใสของกฎระเบียบ นอกจากนี้ ยังมีการบูรณาการเชิงกว้าง คือ การเปิดรับสมาชิกต่างๆ ที่สนใจสมัครเข้าร่วมในความตกลงอีกด้วย ซึ่งประเด็นดังกล่าวมีมิติที่ลึกกว่ากรอบความตกลงอาเซียน ซึ่งจะทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจระหว่างกันเพิ่มมากขึ้น ขณะที่หลายประเทศในข้อตกลง RCEP นี้ คาดหวังว่าข้อตกลงดังกล่าวจะสามารถช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 ให้กลับมาเติบโตได้เร็วขึ้นกว่าเดิม

สรุปได้ว่า RCEP ส่งผลต่อการค้าและการลงทุนของไทย จำนวน 4 ประการ ดังนี้

1. RCEP เป็นข้อตกลงที่เปิดกว้างและมีมาตรฐานด้านต่างๆ สูง ซึ่งจะสร้างโอกาสให้สินค้าไทยใช้ประโยชน์จากข้อตกลงในการพัฒนามาตรฐานสินค้าและบริการให้สูงขึ้น เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเจรจาข้อตกลงทางการค้าที่มีมาตรฐานสูงในกรอบอื่นๆ เช่น สหภาพยุโรป (EU) และสหราชอาณาจักร (UK)

2. RCEP ช่วยสร้างสมดุลการค้าและการลงทุนในฝั่งตะวันตกและตะวันออกของโลก โดยมีจีนเป็นแกนนำความตกลงทำให้ภูมิภาคนี้มีบทบาทมากขึ้นในเวทีโลก ช่วยคานอิทธิพลชาติตะวันตกที่มีต่อประเทศสมาชิก โดยเฉพาะประเทศในอาเซียน เพราะเป็นการรวมกลุ่มความตกลงทางการค้าที่ใหญ่ที่สุดในโลก

3. RCEP จะกลายเป็นกลุ่มการค้าที่มีห่วงโซ่การผลิตที่เอื้อประโยชน์ต่อการผลิตและการค้าในซีกโลกตะวันออก ด้วยจุดเด่นของกฎแหล่งกำเนิดสินค้า (Rule of Origins) ทำให้เราสามารถสะสมถิ่นกำเนิดได้เพิ่มขึ้นจาก 10 ประเทศอาเซียน เป็น 15 ประเทศ ทำให้ผู้ประกอบการ

ไทยและผู้บริโภคไทยได้ประโยชน์จากการเข้าถึงสินค้า บริการ วัตถุประสงค์ ราคาถูก คุณภาพดี ได้จาก 15 ประเทศในเอเชียและโอเชียเนีย

4. ลดความยุ่งยากซับซ้อนในการใช้สิทธิประโยชน์ทางการค้า รวมทั้งรูปแบบหนังสือรับรองถิ่นกำเนิดสินค้าที่มีการใช้แตกต่างกัน เช่น ความตกลงกรอบ ASEAN ใช้ Form D ความตกลง ASEAN-จีน ใช้ Form E ความตกลง ASEAN-ญี่ปุ่น ใช้ Form AI เป็นต้น ให้มาอยู่ในรูปแบบเดียวกัน ทั้ง 15 ประเทศ

เงื่อนไขการใช้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรในข้อตกลงทางการค้า ASEAN เปรียบเทียบ RCEP

การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีจากข้อตกลงนี้เมื่อมีผลบังคับใช้ สามารถใช้หลักเกณฑ์ตามกฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้า ข้อใดข้อหนึ่ง ใน 3 ข้อ แต่สำหรับสินค้าอัญมณี และเครื่องประดับมีบางรายการต้องใช้เกณฑ์การได้ถิ่นกำเนิดสินค้าเฉพาะตามที่กำหนดไว้ การส่งออกอัญมณี และเครื่องประดับของไทย (ไม่รวมทองคำ) ในกรอบ ASEAN และ RCEP นอกจากสิทธิประโยชน์และความร่วมมือด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นแล้ว ยังเป็นการขยายขอบเขตการค้าให้เพิ่มมากขึ้นด้วย โดยสามารถพิจารณาการค้าในกรอบ ASEAN และ RCEP ได้ดังนี้

เมื่อพิจารณาการส่งออกสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับของไทย (ไม่รวมทองคำ) ไปยังประเทศอาเซียน 10 เดือนแรกของปี 2021 พบว่า ไทยส่งออกไปยังอาเซียนคิดเป็น 4.41% ของการส่งออกทั่วโลก มีประเทศคู่ค้าสำคัญ ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย และเวียดนาม โดยมีสัดส่วนการค้าในกลุ่มอาเซียนเท่ากับ 56.35%, 16.69% และ 12.99% ตามลำดับ

การส่งออกไปยังสิงคโปร์ มีมูลค่า 122.56 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มีสินค้าสำเร็จรูปที่สำคัญอย่างเครื่องประดับแพลทินัม เครื่องประดับทอง เครื่องประดับเงิน และเครื่องประดับเทียม คิดเป็นสัดส่วนรวมกันมากกว่า 61% สินค้าที่สำคัญนอกจากนี้ ได้แก่ เศษหรือของที่ใช้ไม่ได้ทำด้วยโลหะมีค่าของทำด้วยไข่มุกและรัตนชาติ คิดเป็นสัดส่วน 20.27% และ 9.48% ตามลำดับ

มาเลเซีย ตลาดอันดับที่ 2 ของไทยมีมูลค่าการส่งออก 36.30 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยสินค้าสำเร็จรูปอย่างเครื่องประดับทองและเครื่องประดับเงินเป็นสินค้าหลักในตลาดนี้มีสัดส่วนถึง 68%

ขณะที่มูลค่าการส่งออกไปยังเวียดนามเท่ากับ 28.25 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สินค้าสำคัญเป็นสินค้ากึ่งสำเร็จรูปอย่างอัญมณีสังเคราะห์ เพชรเจียรระไน และโลหะเงิน ที่มีสัดส่วนรวมกันมากกว่า 82%

การส่งออกสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับของไทย (ไม่รวมทองคำ) ไปยังประเทศนอกกลุ่มอาเซียนตามกรอบ RCEP ในรอบ 10 เดือนแรกของปี 2021 คิดเป็น 9.74% ของการส่งออกทั้งหมด ซึ่งประเทศคู่ค้าที่สำคัญ คือ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และจีน คิดเป็นสัดส่วนในกลุ่ม 5 ประเทศเท่ากับ 34.09%, 32.18% และ 23.63% ตามลำดับ

การส่งออกไปยังญี่ปุ่น ตลาดอันดับที่ 1 มีมูลค่า 163.79 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มีสินค้าสำคัญได้แก่ เครื่องประดับทอง เครื่องประดับแพลทินัม และเครื่องประดับเงิน ที่ครองสัดส่วน 54.73% สินค้าที่สำคัญนอกจากนี้ ได้แก่ เศษหรือของที่ใช้ไม่ได้ทำด้วยโลหะมีค่า และเพชรเจียรระไน ขณะที่การส่งออกไปยังออสเตรเลีย มีมูลค่า 154.58 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยมีสินค้าสำเร็จรูป

อย่างเครื่องประดับเงิน เครื่องประดับทอง และเครื่องประดับเทียม ซึ่งมีสัดส่วนรวมกันถึง 81.70% เป็นสินค้าหลักในตลาดนี้ ส่วนจีนซึ่งเป็นตลาดอันดับที่ 3 มีการส่งออก 113.51 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สินค้าที่สำคัญ คือ เครื่องประดับเงินที่มีสัดส่วนถึง 65.76% สินค้าสำคัญรองลงมา ได้แก่ ของทำด้วย ไข่มุกและรัตนชาติ พลอยเนื้อแข็งเจียระไน และเครื่องประดับเทียม ตามลำดับ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณา ในกรอบความตกลง RCEP พบว่า ตลาดโดยรวมจะมีขนาดเท่ากับ 14.15% ของการส่งออกสินค้า อัญมณีและเครื่องประดับของไทย (ไม่รวมทองคำ) โดยมีประเทศคู่ค้าหลัก 3 อันดับ คือ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และสิงคโปร์ ด้วยสัดส่วน 23.47%, 22.15% และ 17.56% ตามลำดับ

การขยายความร่วมมือจาก ASEAN สู่ RCEP แม้ว่าจะเป็นการสร้างโอกาสในหลาย ส่วนที่เพิ่มขึ้น ซึ่งผู้ประกอบการและผู้บริโภคสามารถศึกษาเปรียบเทียบเพื่อวางแผนการซื้อขาย วางแผนการผลิต วางแผนหาจัดหาวัตถุดิบ หรือนวัตกรรมใหม่ๆ ในการผลิตจากประเทศสมาชิก 15 ประเทศ เพื่อให้ได้รับสิทธิประโยชน์สูงสุด แต่ขณะเดียวกันการขยายตลาดที่จะเกิดขึ้นนี้ยังเป็นการ เพิ่มคู่แข่งทางการค้าอีกทางหนึ่งด้วย เนื่องจากหลายประเทศอย่างจีน อินโดนีเซีย และเวียดนาม ที่มีกำลังแรงงานจำนวนมากทั้งยังมีค่าแรงที่ถูก สินค้าจึงมีราคาไม่แพง ทำให้ลูกค้าเกิดทางเลือกในการ บริโภคมากขึ้น ดังนั้น ความตกลง RCEP ที่จะเริ่มใช้ในปี 2022 นี้ จึงเป็นโอกาสของผู้ที่เตรียมการ แต่เป็นความเสี่ยงของผู้ที่ยังไม่เตรียมตัว แล้ววันนี้เราพร้อมแล้วหรือยัง (ออนไลน์, 2565)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจีนในเมืองขนาดใหญ่

บทบาทของมหานครฉงชิ่งในการเป็นศูนย์กลางทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญของจีน สำหรับการพัฒนากฎภูมิภาคตะวันตกและเป็นจุดเชื่อมต่อของ "หนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง" และแถบเศรษฐกิจแม่น้ำแยงซี อันเป็นผลสืบเนื่องจากการประชุมสัมมนาว่าด้วยการพัฒนาแถบเศรษฐกิจแม่น้ำแยงซี

มหานครฉงชิ่ง ได้ตั้งเป้าหมายที่จะบรรลุภารกิจซึ่งได้รับการมอบหมายให้ดำเนินการ พัฒนาคุณภาพแวดล้อมทางนิเวศวิทยาของแม่น้ำแยงซี โดยนำแนวคิดการพัฒนาใหม่ เพื่อปกป้องระบบ นิเวศและการพัฒนาสีเขียวอย่างไม่ย่อท้อ และสร้างกำแพงกันระบบนิเวศที่สำคัญอย่างมีประสิทธิภาพ ในตอนบนของแม่น้ำแยงซี และยึดมั่นตามแนวความคิดของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ในฐานะเลขาธิการ คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนเกี่ยวกับอารยธรรมระบบนิเวศ

สำหรับบทบาทของมหานครฉงชิ่งในการปกป้องและฟื้นฟูระบบสิ่งแวดล้อมในระบบ นิเวศตลอดจนการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมีวิธีดำเนินการ ได้แก่

1. การปรับปรุงกลไกการส่งเสริมการทำงาน ใช้ระบบหัวหน้าแม่น้ำและระบบหัวหน้า ป่าไม้อย่างเต็มที่ สร้างระบบหัวหน้าแม่น้ำ 4 ระดับในระดับเมือง อำเภอ เขตถนนและระดับหมู่บ้าน ใช้ความรับผิดชอบด้านการปกป้องระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมกับหัวหน้าเฉพาะ และส่งเสริมการทำ ให้เป็นมาตรฐานรวมทั้งผลในระยะยาวของการจัดการน้ำและป่าไม้ รวบรวมประเด็นการทำงาน ประจำปีและแผนการแก้ไขอย่างเป็นเรื่องเป็นราวสำหรับการเปิดรับฟิล์มเตือนสภาพแวดล้อมทาง นิเวศวิทยาในเขตเศรษฐกิจแม่น้ำแยงซี กำหนดและดำเนินการตามแผนงานปรับปรุงคุณภาพ สภาพแวดล้อมทางนิเวศวิทยา ตลอดจนดำเนินโครงการและรายการงานที่เกี่ยวข้อง

2. การใช้ระบบการปกป้องระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวดที่สุด ควบคุมการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งอย่างเคร่งครัดและลดผลกระทบของการผลิตและชีวิตที่มีต่อระบบนิเวศชายฝั่ง ดำเนินการอย่างจริงจังในการห้ามและถอยกลับการจับปลาในลุ่มแม่น้ำแยงซี ดำเนินการพิเศษเพื่อต่อต้านการจับปลาที่ผิดกฎหมายและปกป้องความหลากหลายทางชีวภาพทางน้ำในแม่น้ำแยงซี ปรับปรุงกลไกการเข้าถึงการปกป้องระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมและดำเนินการตามรายการห้ามการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมอย่างเคร่งครัด เสริมสร้างการจัดการที่เข้มงวดของพื้นที่สงวนธรรมชาติและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของระบบนิเวศและคุณค่าทางนิเวศวิทยาอย่างครอบคลุม

3. การเสริมสร้างนวัตกรรมของระบบและกลไกการปกป้องระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม เร่งปรับปรุงระบบการชดเชยความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมทางนิเวศวิทยาและการซื้อขายตัวป่า รวมทั้งเพิ่มการชดเชยระบบนิเวศแนวราบสำหรับพื้นที่ทางตะวันออกเฉียงเหนือและตะวันออกเฉียงใต้ของฉงชิ่ง ในปัจจุบันกลไกการชดเชยแนวราบสำหรับเขตต้นน้ำและปลายน้ำและมณฑลที่อยู่ในเขตอำนาจศาลได้รับการคุ้มครองอย่างเต็มที่ เสริมสร้างการประสานงานและการเชื่อมโยงในระดับภูมิภาค จัดตั้งกลไกการชดเชยการคุ้มครองระบบนิเวศแนวราบเสฉวน - ฉงชิ่ง ตลอดจนกลไกการป้องกันและควบคุมขยะอันตรายยูนิานัน - กุ้ยโจว เสฉวน - ฉงชิ่ง เพื่อสร้างกลไกการกำกับดูแลการปกป้องระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมที่เป็นหนึ่งเดียว

ทั้งนี้ มหานครฉงชิ่งมีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาที่มีคุณภาพสูง โดยในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา มหานครฉงชิ่งยืนยันที่จะใช้นวัตกรรมอัจฉริยะข้อมูลขนาดใหญ่เป็นทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่มีคุณภาพสูงและได้เปิดตัวมาตรการเชิงกลยุทธ์หลายชุด เมื่อต้นปี 2018 (พ.ศ.2561) มีการเสนออย่างชัดเจนให้ใช้แผนปฏิบัติการที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมอย่างจริงจัง ซึ่งนำไปสู่การสร้างข้อมูลขนาดใหญ่อย่างชาญฉลาดและมุ่งมั่นในการสร้าง “เมืองอัจฉริยะ” ในเดือนมิถุนายน ปี 2020 (พ.ศ.2563) รวมทั้งการประชุมส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลเพื่อปรับใช้นวัตกรรมและงานพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลของเมืองอย่างเป็นระบบ ทำให้มูลค่าเพิ่มของเศรษฐกิจดิจิทัลของเมืองฉงชิ่งในปี 2020 เพิ่มขึ้นมากกว่า 17% เมื่อเทียบเป็นรายปีกับปีก่อนหน้า ซึ่งคิดเป็นมากกว่า 25% ของ GDP ของเมือง ซึ่งกลายเป็นส่วนสนับสนุนที่สำคัญสำหรับการพัฒนาคุณภาพสูงของมหานครฉงชิ่ง

นอกจากนี้ มหานครฉงชิ่งยังมีบทบาทในการสร้างสรรค์ “หนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง” โดยการสร้างวงกลมเศรษฐกิจสองเมืองเฉิงตู - ฉงชิ่ง โดยเฉพาะการสร้างศูนย์กลางการขนส่งและโลจิสติกส์ระหว่างประเทศ อาทิ เส้นทางรถไฟสายหลักเลียบแม่น้ำแยงซีไปทางทิศตะวันออก การเปิดรถไฟจีน - ยุโรป ไปทางตะวันตก รวมทั้งเร่งสร้างช่องทางบก - ทะเลใหม่ทางตะวันตก ไปทางใต้ การพัฒนารถไฟระหว่างประเทศ “ฉงชิ่ง - แมนจูเรีย - รัสเซีย” ไปทางเหนือ และพัฒนาเส้นทางการบินระหว่างประเทศ เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า มหานครฉงชิ่ง ซึ่งได้ดำเนินการตามคำแนะนำและข้อกำหนดที่สำคัญของเลขาธิการพรรคฯ สี จิ้นผิง อย่างเต็มที่ รวมทั้งมุ่งมั่นที่จะมีบทบาทสนับสนุนในการส่งเสริมการพัฒนาภาคตะวันตกในยุคใหม่ และมีบทบาทนำในการส่งเสริมการสร้าง “หนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง” (ข้อริเริ่ม “สายแถบและเส้นทาง” หรือ Belt and Road Initiative : BRI) ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาสีเขียวของแถบเศรษฐกิจแม่น้ำแยงซี เพื่อเป็นแบบอย่างในการพัฒนา จากการวางตำแหน่ง

เชิงยุทธศาสตร์ของแถบเศรษฐกิจแม่น้ำแยงซีที่ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1. การพึ่งพาการรวมตัวของเมืองในสามเหลี่ยมปากแม่น้ำแยงซี การรวมตัวของเมืองที่อยู่ตรงกลางของแม่น้ำแยงซีและการรวมตัวกันของนครเฉิงตู-มหานครฉงชิ่ง 2. การขยายศูนย์การขนส่ง 3 แห่งของมหานครเซี่ยงไฮ้ มหานครฉงชิ่งและนครอู่ฮั่น 3. การส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ท่าอากาศยานบนของแม่น้ำแยงซีตอนกลาง และ 4. การส่งเสริมการพัฒนาและการเปิด "สองจุดจบ" คือ มหานครเซี่ยงไฮ้ของจีน - ปากีสถาน และระเบียงเศรษฐกิจจีน - อินเดีย - เมียนมา จึงทำให้เห็นได้ว่า มหานครฉงชิ่งสามารถครองตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ระดับที่สูงมากในแถบเศรษฐกิจแม่น้ำแยงซี ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาแถบเศรษฐกิจแม่น้ำแยงซี (ออนไลน์, 2565)

แนวคิดของจีนในการเร่งปรับปรุงการเกษตรให้ทันสมัย ได้แก่

1. เพิ่มขีดความสามารถในการรับประกันการจัดหาธัญพืชและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่สำคัญคณะกรรมการพรรคท้องถิ่นและรัฐบาลทุกระดับต้องแบกรับความรับผิดชอบทางการเมืองในด้านความมั่นคงทางอาหารอย่างจริงจัง

2. ต่อสู้กับการพลิกผันของอุตสาหกรรมเมล็ดพันธุ์ ซึ่งเมล็ดพันธุ์เป็นรากฐานสำหรับความทันสมัยทางการเกษตร โดยเพิ่มความเข้มแข็งในการป้องกันการพัฒนาและการใช้ประโยชน์จากแหล่งเพาะพันธุ์พืชผลทางการเกษตร เร่งการสำรวจและการรวบรวมทรัพยากรพันธุ์พืช ปศุสัตว์ และแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์ปีก รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งในการสร้างแหล่งเพาะพันธุ์ทางชีวภาพของพืชแห่งชาติ ปศุสัตว์ สัตว์ปีกและประมงทะเล

3. ยึดแนวทางในการดำเนินการพื้นที่เพาะปลูก 1.8 พันล้านหมู่ (2.4 หมู่เท่ากับ 1 ไร่) โดยกำหนดขอบเขตการจัดการพื้นที่และควบคุมการใช้ที่ดินอย่างเคร่งครัด

4. เสริมสร้างการสนับสนุนเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่และวัสดุอุปกรณ์อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งความทันสมัยของเขตชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง โดยการปฏิรูประบบและวางแพลตฟอร์มฐานนวัตกรรม รวมทั้งเน้นการพัฒนาเชิงลึกของการดำเนินการสนับสนุนทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อฟื้นฟูชนบท

5. การสร้างระบบอุตสาหกรรมชนบทสมัยใหม่ โดยอาศัยประโยชน์ของหมู่บ้านในการสร้างห่วงโซ่อุตสาหกรรมเกษตรทั้งหมด และให้เกษตรกรได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์ที่มีมูลค่าเพิ่มของอุตสาหกรรมมากขึ้น

6. ส่งเสริมการพัฒนาการเกษตรสีเขียว ดำเนินโครงการปกป้องดินดำแห่งชาติและส่งเสริมรูปแบบการทำเกษตรเชิงอนุรักษ์ ส่งเสริมการลดรวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพของปุ๋ยเคมีและสารกำจัดศัตรูพืชอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนส่งเสริมผลิตภัณฑ์และเทคโนโลยีการป้องกันการควบคุมโรคพืชและแมลงศัตรูพืชที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

7. ส่งเสริมการสร้างระบบการจัดการการเกษตรสมัยใหม่ มุ่งเน้นไปที่หน่วยงานธุรกิจสองประเภทคือ ฟาร์มครอบครัวและสหกรณ์เกษตรกร โดยส่งเสริมให้มีการพัฒนารูปแบบต่างๆ รวมทั้งการดำเนินการตามแผนการเพาะปลูกในฟาร์มของครอบครัวเพื่อปลูกฝังครัวเรือนเกษตรกรขนาดใหญ่ให้เป็นฟาร์มครอบครัวที่เข้มแข็ง ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพของสหกรณ์เกษตรกรและเพิ่มการสนับสนุนสหกรณ์เกษตรกรที่มีการดำเนินงานที่ได้มาตรฐาน

ทั้งนี้ ต้องสนับสนุนให้มีการสร้างศูนย์บริการครบวงจรระดับภูมิภาคสำหรับห่วงโซ่อุตสาหกรรมเกษตรทั้งหมด การปฏิรูปความร่วมมือด้านการจัดการและการตลาดให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยเฉพาะดำเนินโครงการนำร่องสำหรับความร่วมมือแบบครบวงจรด้านการผลิต การจัดการและการตลาด รวมทั้งสิ้นเชื่อแบบ "สามในหนึ่งเดียว" และปรับปรุงแพลตฟอร์มที่ครอบคลุมเพื่อรองรับการผลิตและยกระดับชีวิตของเกษตรกร ตลอดจนการปลูกฝังเกษตรกรให้มีทักษะและคุณภาพสูง รวมถึงการดึงดูดผู้มีความสามารถจากทุกสาขาอาชีพตลอดจนผู้ประกอบการให้มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูชนบทและสร้างสรรค์ทางการเกษตรสมัยใหม่ (ออนไลน์, 2565)

เทคโนโลยีการเพาะปลูกของจีนและพันธุ์พืชในท้องถิ่นจากเขตสาธิตการเกษตรสมัยใหม่ของศูนย์วิจัยร่วมจีน-แอฟริกา สามารถทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น 50%

ทั้งนี้ ในเขตสาธิตการเกษตรสมัยใหม่ของศูนย์วิจัยร่วมจีน-แอฟริกาได้จัดพิธีเก็บเกี่ยวข้าวโพดครั้งแรกในประเทศเคนยา ซึ่งจัดขึ้นที่มหาวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี Jomo Kenyatta (Jomo Kenyatta University of Agriculture and Technology : JKUAT) โดยข้าวโพดขาวสายพันธุ์ท้องถิ่นที่ทดลองปลูกด้วยเทคโนโลยีการปลูกของจีนนั้น มีปริมาณการผลิตถึง 2,700 กิโลกรัมต่อเอเคอร์ มากกว่าประมาณ 50% เมื่อเทียบกับการปลูกในพื้นที่รอบ ๆ ในท้องถิ่น

ข้าวโพดเป็นธัญหารสำคัญของประเทศเคนยา แต่ประสบปัญหาที่ไม่สามารถผลิตให้เพียงพอต่อความต้องการในประเทศ เนื่องจากในช่วงสองปีที่ผ่านมา หลายประเทศในแอฟริกาตะวันออก รวมทั้งเคนยา มีฝนตกไม่เพียงพอในหลายฤดูฝนติดต่อกัน และความแห้งแล้งส่งผลให้ผลผลิตพืชอาหารลดลงอย่างรุนแรง ทำให้นักวิจัยในท้องถิ่นได้ร่วมมือกับฝ่ายจีน ใช้เทคโนโลยีการเพาะปลูกของจีน ก่อร่างไปเผยแพร่แก่เกษตรกรในท้องถิ่น โดยเฉพาะการเก็บเกี่ยวอย่างรวดเร็วของการทดลองปลูกข้าวโพดได้ช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับประเทศเคนยา

นายเหยียน เสวี่ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยร่วมจีน-แอฟริกา ฝ่ายจีน กล่าวว่า เมื่อคนท้องถิ่นได้เห็นผลเก็บเกี่ยวแล้วก็รู้สึกที่เป็นอย่างมาก ซึ่งคนท้องถิ่นไม่เคยเห็นข้าวโพดที่เติบโตขึ้นได้ดีเช่นนี้มาก่อน โดยเฉพาะในปีที่อากาศแห้งแล้งอย่างรุนแรง ในขณะที่โรเบิร์ต ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยร่วมจีน-แอฟริกา ฝ่ายแอฟริกา กล่าวกับผู้สื่อข่าวว่า การที่ได้ทำงานอย่างใกล้ชิดกับนักวิทยาศาสตร์จากจีน และเรียนรู้จากเทคนิคการเพาะปลูกพืชที่ใช้ในประเทศจีน เทคโนโลยีนี้ทำให้การทำฟาร์มง่ายขึ้นและสามารถสอนโดยตรงกับเกษตรกร ซึ่งเชื่อว่าการเก็บเกี่ยวแบบกันชนนี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้น เพราะไม่เพียงแต่สามารถปรับปรุงกำลังการผลิตพืชผลในพื้นที่เท่านั้น แต่ยังเพิ่มกำลังการผลิตพืชผลของประเทศเคนยาคด้วย

ศูนย์วิจัยร่วมจีน-แอฟริกา เป็นสถาบันการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ครบวงจรแห่งแรกที่สร้างขึ้นในต่างประเทศโดยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลจีน ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ศูนย์วิจัยแห่งนี้ไม่เพียงแต่แนะนำองุ่น ข้าวฟ่างหวาน กีวี ลูกเดือย และพันธุ์พืชใหม่ๆ สำหรับการทดลองปลูกเท่านั้น แต่ยังสำรวจรูปแบบใหม่ๆ ของการใช้เทคโนโลยีของจีนและเพิ่มพันธุ์ท้องถิ่น ในขั้นตอนต่อไป ศูนย์วิจัยมีแผนจะพยายามปลูกข้าวโพดขาวสายพันธุ์เคนยาให้มากขึ้น ดำเนินการทดลองเพิ่มประสิทธิภาพในด้านชลประทาน การให้ปุ๋ย การต้านทานแมลง และการเชื่อมโยงอื่นๆ โดยเน้นที่อัตราส่วนนำเข้า - ผลผลิตที่ได้รับ รวบรวมคู่มือทางเทคนิคการปลูกที่ได้มาตรฐานเหมาะสมสำหรับ

เกษตรกรในท้องถิ่น ส่งเสริมเทคโนโลยีการเพาะปลูกขั้นสูง และช่วยให้ประเทศเคนยาเพิ่มกำลังการผลิตพืชผล (ออนไลน์, 2565)

การผลิตและการขายรถยนต์พลังงานใหม่ของจีนเกิน 5 ล้านคัน ในช่วง 10 เดือนแรกของปี 2022 (พ.ศ.2565)

สมาคมอุตสาหกรรมยานยนต์แห่งประเทศจีน ได้เผยแพร่ข้อมูลว่า ช่วง 10 เดือนแรกของปีนี้ การผลิตและจำหน่ายรถยนต์พลังงานใหม่ของจีนมีกว่า 5 ล้านคัน โดยเดือนตุลาคมที่ผ่านมา จีนมีการผลิตรถยนต์พลังงานใหม่ 762,000 คัน เพิ่มขึ้น 87.6% เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีที่แล้ว ขณะที่มีการจำหน่าย 714,000 คัน เพิ่มขึ้น 81.7% ในช่วงเดือนตุลาคม การผลิตและจำหน่ายของบริษัทรถยนต์พลังงานใหม่ยี่ห้อจีนมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมาก

ทั้งนี้ ผู้ผลิตรถยนต์ไฟฟ้า BYD กล่าวว่า BYD ใช้เวลาหนึ่งปีในการเพิ่มยอดขายจาก 1 ล้านคัน เป็น 2 ล้านคัน และเพียงครึ่งปีในการเพิ่มจาก 2 ล้านคัน เป็น 3 ล้านคัน สิ่งนี้แสดงให้เห็นจากอีกมุมมองหนึ่งว่าอุตสาหกรรมยานยนต์พลังงานใหม่ของจีนกำลังเร่งตัวขึ้น

นายฟู่ ปิงเฟิง รองนายกสมาคมอุตสาหกรรมยานยนต์จีนกล่าวว่า ธุรกิจรถยนต์พลังงานใหม่ของจีนได้มีการพัฒนาเชิงนวัตกรรมเป็นเวลากว่าสิบปีแล้ว ปัจจุบันเทคโนโลยีรถยนต์พลังงานใหม่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นควบคู่ไปกับการพัฒนาอุตสาหกรรมและการตลาด เทคโนโลยีผลิตภัณฑ์ของรถยนต์พลังงานใหม่ก็เติบโตเต็มที่มากขึ้น ผลิตภัณฑ์รุ่นใหม่ก็เปิดตัวมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เมื่อเทียบกับรถยนต์น้ำมัน รถยนต์พลังงานใหม่มีความประหยัดมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

รถยนต์พลังงานใหม่ที่ผลิตในจีนได้รับการยอมรับจากตลาดในประเทศและต่างประเทศ ภายใต้ห่วงโซ่อุตสาหกรรมรถยนต์พลังงานใหม่ที่สมบูรณ์แบบของจีน และบริษัทรถยนต์ระหว่างประเทศต่างเพิ่มความร่วมมือกับจีนอย่างต่อเนื่อง (ออนไลน์, 2565)

แนวคิดในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ตามข้อริเริ่ม "สายแถบและเส้นทาง" (Belt and Road Initiative : BRI) โดยรัฐบาลระดับท้องถิ่นของมณฑลยูนนานที่ได้ยึดถือนโยบายรัฐบาลกลางในการดำเนินการเรื่อง "เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน" เพื่อเชื่อมตลาดเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้ ด้วยการแปลงนโยบายส่วนกลางไปสู่การดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น และได้แถลง "แผนสร้างเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษอำเภอเหมิงล่า (บ่อหาน) 2015-2025 (พ.ศ.2558-2568)" เพื่อเตรียมความพร้อมให้อำเภอเหมิงล่ากลายเป็นพื้นที่รองรับการเชื่อมโยงทั้งทางด้านการค้า การท่องเที่ยว คมนาคม ขนส่งและโลจิสติกส์ที่เชื่อมสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวคือ

เป้าหมาย ในการดำเนินการเพื่อเป็นศูนย์กลางคมนาคมเชื่อมโยงจีนกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภายใน 5-10 ปีข้างหน้า ทั้งทางน้ำ ทางถนน อากาศ และรถไฟ

1. ทางน้ำ เส้นทางขนส่งทางแม่น้ำล้านช้าง-แม่น้ำโขงของสี่ประเทศ (จีน-ลาว-เมียนมาร์-ไทย) เปิดใช้ตั้งแต่ปี 2001 (พ.ศ.2544) และเป็นเส้นทางน้ำแห่งเดียวของจีนที่มุ่งสู่ประเทศในอินโดจีน สิ้นสุดที่อำเภอเชียงแสนของไทย ระยะทาง 358 กม. รองรับเรือขนาด 300 ตัน และมีแผนจะขยายร่องน้ำช่วงจิ่งหง-หลวงพระบาง เพื่อรองรับเรือขนาด 500 ตัน

2. ทางถนน เส้นทางคุนหมิง-กรุงเทพ (R3A) เปิดใช้ตลอดสายตั้งแต่ปี 2013 (พ.ศ. 2556) โดยช่วงเสี้ยวเหมิงหยาง-บ่อหาน ระยะทาง 175 กม. ได้ขยายให้เป็นทางด่วน 4 ช่องทาง

3. ทางอากาศ สนามบินสิบสองปันนา มีพื้นที่ 110,000 ตร.ม. มีรันเวย์กว้างยาวขนาด 45x2,400 เมตร สามารถรองรับโบอิง 767 และแอร์บัส 330

4. รถไฟ โดยการเชื่อมโยงเส้นทางรถไฟจากคุนหมิง-บ่อหาน-ลาว-ไทย-สิงคโปร์ (ช่วงมณฑลยูนนานจากคุนหมิง-อู๋ซี ซึ่งมีทางรถไฟเส้นเก่าที่เป็นระบบรางเดี่ยว ความเร็ว 120 กม./ชม. วิ่งอยู่ก่อนแล้ว และเส้นคู่ขนานที่ได้ขยายให้เป็นระบบรางคู่ ความเร็ว 200 กม./ชม.)

ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวของจีน จึงให้ความสำคัญในการเชื่อมโยงสู่ประเทศไทย โดยเฉพาะอำเภอเหมิ่งล่า ซึ่งตั้งอยู่ทางใต้สุดของมณฑลยูนนาน หากเดินทางด้วยรถยนต์โดยใช้เส้นทางคุนหมิง-กรุงเทพฯ (R3A) จะต้องเดินทางออกจากจีนที่ด่านบ่อหานของอำเภอเหมิ่งล่า ผ่านด่านบ่อเต็นของลาว และออกจากด่านห้วยทรายของลาว เข้าด่านเชียงของ จังหวัดเชียงราย ระยะทาง 250 กม. ใช้เวลาเดินทางเพียง 4-5 ชม. หรือหากขนส่งสินค้าทางน้ำออกจากอำเภอเหมิ่งล่าที่ด่านกวนเหล่ย์ ล่องไปตามแม่น้ำโขง ถึงด่านเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ระยะทางประมาณ 360 กม. ใช้เวลาเดินทาง 1-3 วัน ถือเป็นเส้นทางจากด่านชายแดนจีนถึงด่านชายแดนไทยที่สั้นที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการขนส่งทางบกหรือทางน้ำ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของอำเภอเหมิ่งล่า ภายใต้การดำเนินการสร้างเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ จึงเป็นเรื่องที่ควรติดตามความเคลื่อนไหว เพื่อพิจารณานำมาขยายผลให้เกิดประโยชน์กับประเทศไทย (ออนไลน์, 2565)

จีนได้บังคับใช้กฎหมายการลงทุนสำหรับต่างชาติ (Foreign Investment Law) นับตั้งแต่วันที่ 1 ม.ค.63 เป็นต้นมา ซึ่งกฎหมายลงทุนสำหรับต่างชาติฉบับนี้ถือเป็นผลงานนวัตกรรมสำคัญต่อระบบกฎหมายด้านการลงทุนของธุรกิจต่างชาติที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ทำให้ระบบนี้มีความสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น โดยได้กำหนดกรอบขั้นพื้นฐานด้านการลงทุนในจีน จึงมีบทบาทเป็นหลักประกันทางกฎหมายสำหรับการเดินทางเปิดประเทศที่มีระดับสูงยิ่งขึ้นของจีน อันจะทำให้เกิดความมั่นคงและเป็นประโยชน์ในระยะยาว

กฎหมายการลงทุนสำหรับต่างชาติ ประกอบด้วย 6 ส่วน ได้แก่ 1. บทบัญญัติทั่วไป 2. การส่งเสริมการลงทุน 3. การคุ้มครองการลงทุน 4. การบริหารการลงทุน 5. ความรับผิดชอบด้านกฎหมาย และ 6. บทบัญญัติเพิ่มเติม (supplementary provisions) มีทั้งหมด 42 มาตรา ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ในการบริหารการลงทุนต่างชาติมานาน โดยเฉพาะได้ผ่านการทดสอบในเขตทดลองการค้าเสรีหลักๆ ของจีน ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นระบบบริหารทุนต่างชาติที่ทันสมัยระบบหนึ่งของโลกในปัจจุบัน

ข้อพิจารณาที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายการลงทุนสำหรับต่างชาติ

1. นักวิเคราะห์ได้ให้ความเห็นว่า “กฎหมายการลงทุนสำหรับต่างชาติ” เกิดจากสภาพความเป็นจริงของจีน ที่ด้านหนึ่งบ่งชี้ว่างานนิติบัญญัติของจีนพัฒนาก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง อีกด้านหนึ่งสะท้อนถึงสถานการณ์ใหม่ของจีนกับการเปิดประเทศและการดึงดูดการลงทุนจากทั่วโลก กฎหมายฉบับนี้ให้น้ำหนักต่อการส่งเสริมการลงทุนและการคุ้มครอง เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมการประกอบธุรกิจที่โปร่งใสและคาดการณ์ได้สำหรับวิสาหกิจต่างชาติที่มาลงทุนในจีน ขณะเดียวกันก็เป็นสัญลักษณ์แสดงว่า จีนมีก้าวที่สำคัญในการปรับปรุงรูปแบบการเปิดประเทศในเชิงระบบ กฎเกณฑ์ ดังนั้น การบัญญัติ “กฎหมายการลงทุนสำหรับต่างชาติ” สอดคล้องกับความก้าวหน้าของ

ยุคสมัย ตอบสนองกับการเปิดประเทศของจีนอย่างรอบด้าน และการพัฒนาที่มีคุณภาพ โดยเมื่อเดือน มีนาคม 2019 (พ.ศ.2563) ที่ประชุมสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติจีนชุดที่ 13 ครั้งที่ 2 จึงมีมติผ่าน กฎหมายฉบับดังกล่าว

2. การที่จีนบัญญัติ “กฎหมายการลงทุนสำหรับต่างชาติ” ฉบับใหม่ แยกการบริหาร จากกฎหมายกับกฎข้อบังคับหลายฉบับในอดีต และเชื่อมต่อกับระบบกฎหมายสากลให้ดียิ่งขึ้นนั้น เป็นความต้องการภายในประเทศ จากนโยบายเปิดประเทศที่ดำเนินอยู่ในขณะนี้ เพราะการดึงดูด การลงทุนจากต่างชาติของจีน ได้เข้าสู่ช่วงใหม่แห่งการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ ซึ่งการบรรลุการพัฒนา อย่างมีคุณภาพสูงย่อมต้องสร้างสิ่งแวดล้อมการแข่งขันที่ยุติธรรม เป็นธรรม และเสมอภาคสำหรับ ทั้งนักลงทุนจีนกับนักลงทุนต่างชาติ ซึ่งจากสภาพแวดล้อมการประกอบธุรกิจที่มีการปรับเปลี่ยนดีขึ้น อย่างต่อเนื่องของจีน สามารถดึงดูดบริษัทต่างชาติมาลงทุนในจีนมากยิ่งขึ้น

3. การใช้ “กฎหมายการลงทุนสำหรับต่างชาติ” จะสามารถสร้างสิ่งแวดล้อม การตลาดที่ดี ซึ่งไม่เพียงแต่จะเอื้อต่อการดึงดูดนักลงทุนที่มีคุณสมบัติดีเยี่ยมเท่านั้น แต่หากจะเป็น ประโยชน์ต่อการกระตุ้นวิสาหกิจจีนให้พัฒนาอย่างเข้มแข็งท่ามกลางการแข่งขันกับวิสาหกิจต่างชาติ ที่สำคัญที่สุดคือ การส่งเสริมบริษัทต่างชาติที่มีความเหนือกว่าด้านเทคโนโลยี หรือประสบการณ์ บริหารจัดการระดับโลก ให้เข้ามาประกอบธุรกิจหรือเพิ่มการลงทุนในจีน ดังนั้น ทางการเงิน ประกาศใช้กฎหมายเฉพาะด้านฉบับใหม่ เพื่อคุ้มครองการลงทุนของนักลงทุนต่างชาติให้สอดคล้องกับ สภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน ย่อมเป็นการสร้างหลักประกันที่แข็งแกร่งสำหรับนักลงทุนต่างชาติ ทำให้รู้สึกมั่นใจต่อการประกอบธุรกิจในจีน

ทั้งนี้ การดำเนินการเพื่อการบังคับใช้กฎหมายการลงทุนสำหรับต่างชาติ โดยเมื่อวันที่ 27 ธ.ค.62 ศาลประชาชนสูงสุดของจีนออกเอกสารตีความเกี่ยวกับกฎหมายฉบับนี้ โดยเน้น การแก้ไขข้อขัดแย้งในข้อตกลงเกี่ยวกับการลงทุนจากนักลงทุนต่างชาติ เพื่อประกันให้ปฏิบัติตาม กฎหมายดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ และวันเดียวกัน ศาลประชาชนสูงสุดจีนยังประกาศคำชี้แนะ การให้บริการและสนับสนุนตามกฎหมายในการสร้างสรรค์ “หนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง” และนิคมใหม่ เขตสถิติการค้าเสรีนครเซี่ยงไฮ้ โดยนายหลิว ตงชว่น รองประธานศาลประชาชนสูงสุดจีน กล่าวว่า การออกเอกสารตีความที่เกี่ยวข้องนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การบริการที่ดียิ่งตามแผนยุทธศาสตร์ เปิดประเทศสู่ภายนอกอย่างรอบด้าน และคุ้มครองสิทธิประโยชน์ที่ขอบด้วยกฎหมายแก่นักธุรกิจ ทั้งจีนและต่างชาติอย่างเสมอภาค (ออนไลน์, 2565)

ยุทธศาสตร์การดำเนินอุตสาหกรรม Big Data ของจีน

จากการที่สถาบันวิจัยสารสนเทศและการโทรคมนาคมจีน ได้เผยแพร่ “เอกสารสรุป ปกขาวว่าด้วยบิ๊กดาต้าประจำปี 2022” ในการประชุมการบริหารทรัพย์สินทางดิจิทัลครั้งที่ 5 เมื่อวันที่ 4 ม.ค.66 ที่ระบุว่าอุตสาหกรรมบิ๊กดาต้าของจีนเติบโตอย่างรวดเร็ว ในปี 2021 (พ.ศ.2564) มีอัตราการเติบโตแบบทบต้นมากกว่า 30% โดยมีมูลค่าถึง 1.3 ล้านล้านหยวน (RMB)

ทั้งนี้ เอกสารสรุปปกขาวดังกล่าว มุ่งเน้นไปที่เทคโนโลยีใหม่ โมเดลใหม่ และรูปแบบ ใหม่ที่เกิดขึ้นในด้านของข้อมูลขนาดใหญ่ในปีที่ผ่านมา วิเคราะห์และสรุปแนวโน้มโดยรวมของ การพัฒนาข้อมูลขนาดใหญ่ในโลกและในประเทศจีน รวมทั้งมุ่งเน้นไปที่ข้อมูล การจัดเก็บและ

การประมวลผล การจัดการข้อมูล แอปพลิเคชันข้อมูล และการหมุนเวียนข้อมูล ซึ่งเป็น 5 ส่วนหลักของความปลอดภัยซึ่งได้รับการวิเคราะห์และอภิปรายทีละส่วน ทั้งสถานะการพัฒนาลักษณะเฉพาะ ปัญหา แนวโน้ม และสุดท้าย การพัฒนาในอนาคตของข้อมูลขนาดใหญ่ในประเทศจีนที่เป็นความคาดหวัง

เอกสารสรุปทศวรรษแสดงให้เห็นว่า ในปี 2021 (พ.ศ.2564) จำนวนหน่วยงานทั้งหมดในตลาดบิกดาต้าของจีนเกิน 180,000 ราย ก่อให้เกิดรูปแบบการพัฒนาที่บริษัทขนาดใหญ่เป็นผู้นำองค์กรขนาดเล็กและขนาดกลางร่วมมือกัน และบริษัทนวัตกรรมยังคงเกิดขึ้น และระบบนิเวศยังคงได้รับการปรับให้เหมาะสม นอกจากนี้ โอกาสทางการตลาดของอุตสาหกรรมบิกดาต้ายังได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ในปี 2021 (พ.ศ.2564) จำนวนเงินลงทุนทั้งหมดในบริษัทที่เกี่ยวข้องกับบิกดาต้าได้เกิน 80 พันล้านหยวน ซึ่งสูงเป็นประวัติการณ์

สำหรับการพัฒนาในอนาคตด้านการหมุนเวียนข้อมูล สรุปทศวรรษได้เสนอแนวโน้ม 3 ประการ

ประการแรก การเปิดข้อมูลสาธารณะจะผลักดันอุปทานของการไหลเวียนข้อมูล และข้อมูลสาธารณะที่มีมูลค่าสูงจะกลายเป็นวิธีการสำคัญในการแก้ปัญหาอุปทานไม่เพียงพอของข้อมูลและการเปิดใช้งานของผู้เล่นในตลาด

ประการที่สอง ตามสถานการณ์ กรอบการจำแนกทางเทคนิคจะส่งเสริมการปฏิบัติของการไหลเวียนของข้อมูลที่ปลอดภัยและเพิ่มความสามารถในการควบคุมข้อมูลและมูลค่าของการไหลเวียนของข้อมูลให้ได้สูงสุด

ประการที่สามคือ ระบบการไหลเวียนที่เชื่อถือได้จะให้เงื่อนไขสำหรับการไหลเวียนของข้อมูลอย่างเป็นระเบียบ สร้างระบบการไหลเวียนที่เชื่อถือได้เป็นมาตรฐาน และตระหนักถึงการควบคุมแบบไดนามิกของกระบวนการทั้งหมดของข้อมูลการไหลเวียนในขณะที่ปรับปรุงประสิทธิภาพของการไหลเวียนของข้อมูล

สำหรับมุมมองหลักของเอกสารสรุปทศวรรษฉบับดังกล่าว ได้แก่

1. แนวโน้มการพัฒนาอุตสาหกรรมข้อมูลขนาดใหญ่ในประเทศของจีนนั้นดีและมีแรงผลักดันที่แข็งแกร่ง

2. ในด้านการจัดเก็บข้อมูลและการประมวลผล คุณภาพและประสิทธิภาพได้รับการปรับปรุงผ่านการเพิ่มประสิทธิภาพในเชิงลึก

3. มีการดำเนินการด้านการจัดการข้อมูลในวงกว้างภายใต้คำแนะนำของนโยบาย

4. เร่งรัดการจัดทำระบบมาตรฐานการหมุนเวียนข้อมูลด้านการหมุนเวียนข้อมูล

5. ในด้านการประยุกต์ใช้ข้อมูล ให้สำรวจเส้นทางการเผยแพร่ข้อมูลเชิงลึกอย่างกระตือรือร้น

6. ความต้องการที่แข็งแกร่งได้ผลักดันการพัฒนาอย่างรวดเร็วของระบบนิเวศของอุตสาหกรรมรักษาความปลอดภัยข้อมูล (ออนไลน์, 2565)

มุมมอง 5 ประเด็นเกี่ยวกับแนวโน้มของอุตสาหกรรมปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI ในประเทศจีน

1. เทคโนโลยีการเรียนรู้เชิงลึกจากความฉลาดในการรับรู้ไปสู่ความอัจฉริยะทางปัญญาและช่วยในสถานการณ์ต่างๆ ที่แม้แต่สัญญาณที่ยากต่อการหาปริมาณ เช่น กลิ่น รสชาติ และจิตวิทยา ฯลฯ ก็สามารถนำมาผสมผสานเพื่อให้เกิดการวิเคราะห์ร่วมกันของรูปแบบหลายรูปแบบในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับคอมพิวเตอร์ ที่สามารถจำลองรูปร่างการแสดงออกและการทำงานของร่างกายมนุษย์ การสร้างภาพเสมือนมนุษย์ การสื่อสารและการโต้ตอบกับผู้คนที่เหมือนคนจริงๆ รวมทั้งปรับปรุงประสบการณ์การโต้ตอบอย่างต่อเนื่อง ภายใต้กระบวนการ "ปัญญาประดิษฐ์เหมือนมนุษย์มากขึ้น"

2. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับคอมพิวเตอร์จะให้ความสำคัญกับประสบการณ์ทางอารมณ์ หุ่นยนต์จะมีความสามารถในการรับรู้เข้าใจและแสดง ออกถึงความสุข ความโกรธ ความเสียใจและการเปลี่ยนแปลงข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมด้วยการผสมผสานระหว่างวิทยาศาสตร์ การคำนวณ วิทยาศาสตร์ทางจิตวิทยาและความรู้ความเข้าใจและตอบสนองอย่างเหมาะสม ซึ่งข้อมูลป้อนกลับทางอารมณ์ประเภทนี้ จะมีบทบาทสำคัญในด้านต่างๆ เช่น คำแนะนำการเพิ่มประสิทธิภาพ การปรับแต่งโฆษณาและการตัดสินใจอย่างชาญฉลาด

3. ในอนาคตปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI จะนำเสนอสถานการณ์ของการทำงานร่วมกันหลายแพลตฟอร์มและหลายระบบเพื่อให้เกิดการเสริมพลังที่กว้างขวางยิ่งขึ้น

4. มุ่งเน้นไปที่ "End-side AI" ที่เป็นส่วนเสริมและการเพิ่มประสิทธิภาพของการประมวลผลแบบคลาวด์ รวมทั้งการประมวลผลโดยการเรียนรู้เชิงลึกและทำการอนุมานแบบจำลองตลอดจนการคาดคะเน

5. ปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI และเทคโนโลยีดิจิทัลอื่น ๆ จะมีการผสมผสานอย่างกว้างขึ้นทำให้จินตนาการไม่มีข้อจำกัด ได้แก่ 1. การผสมผสานระหว่าง AI และการคำนวณแบบควอนตัมสามารถปรับปรุงประสิทธิภาพในการสร้างจัดเก็บ รวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลได้จำนวนมากและเพิ่มความสามารถในการเรียนรู้ของเครื่อง 2. การรวมปัญญาประดิษฐ์เข้ากับแอปพลิเคชัน VR / AR ซึ่งสามารถระบุระยะเป้าหมายได้แม่นยำยิ่งขึ้นและปรับปรุงความเป็นจริงของการมองเห็นพฤติกรรมรวมทั้งการรับรู้ 3. การรวมกันของ AI และบล็อกเชน จะจัดระเบียบและรักษาข้อมูลจำนวนมากในลักษณะการกระจายอำนาจ ทำให้มีคุณภาพที่สูงขึ้น และในที่สุดโอกาสในการผสมรวม AI และ 5G ก็จะทำให้กว้างมากขึ้น ทำให้การเชื่อมต่อมีประสิทธิภาพและเชื่อถือได้ ซึ่งสามารถเพิ่มความชาญฉลาดและสามารถปรับให้เข้ากับหลายสาขาได้อย่างยืดหยุ่น เช่น เมืองอัจฉริยะ การผลิตอัจฉริยะ การดูแลทางการแพทย์ และการขนส่ง ฯลฯ

ทั้งนี้ ได้มีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ

1. “เทคโนโลยีเพื่อความดี” และการตั้งเป้าหมายการพัฒนาที่ครอบคลุมรวมทั้งมีความรับผิดชอบมากขึ้น โดยมีความเป็นสากลและเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ เนื่องจากในอนาคตจะมีการคิดค้นและผสมผสานอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีอัจฉริยะมากขึ้น อันจะทำให้เกิดรูปแบบและรูปแบบใหม่ ๆ มากขึ้น อาทิ อุตสาหกรรมการรักษาพยาบาลและเมืองอัจฉริยะ เป็นต้น ดังนั้นจึงต้องตระหนักในเรื่องการเชื่อมต่อเพื่อความปลอดภัย ภายใต้จริยธรรมและกฎหมาย โดยเฉพาะพลังการคำนวณอัลกอริทึมและองค์ประกอบข้อมูลในการสร้างแพลตฟอร์มกลางที่อัจฉริยะ และใช้กับสถานการณ์ 4 ประเภท ได้แก่ 1. การส่งเสริมการก่อตัวของวิธีการผลิตที่มีคุณภาพสูง 2. การ

ผสมผสานอย่างลึกซึ้งกับทรัพยากรการบริการสาธารณะ 3. การช่วยปรับปรุงขีดความสามารถในการบริหารจัดการเมืองให้ทันสมัย และ 4. การทบทวนสถานการณ์ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง

2. แนวทางการเปลี่ยนแปลงของนโยบายระดับชาติและสะท้อนทิศทางการพัฒนาของอุตสาหกรรมเทคโนโลยี AI โดยขั้นตอนแรก มีจุดเริ่มต้นมุ่งเน้นไปที่การออกแบบระบบการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีรวมทั้งการกำหนดมาตรฐานการวางกรอบพื้นฐานและรากฐานทางเทคนิค ส่วนในขั้นตอนที่สอง เป็นการเปิดตัวแผนพัฒนาพิเศษและประเด็นสำคัญของอุตสาหกรรมอัจฉริยะและชีวิตที่ชาญฉลาดที่เริ่มได้รับการกำหนดเป้าหมาย สำหรับขั้นตอนที่ 3 คือ ขั้นตอนการพัฒนาของการรวม AI เข้ากับเศรษฐกิจที่แท้จริงอย่างลึกซึ้ง ซึ่งปัญญาประดิษฐ์ได้รับการยกระดับและขยายเป็น "อัจฉริยะ +" โดยเน้นการใช้ AI เพื่อเสริมสร้างการเปลี่ยนแปลงและการยกระดับอุตสาหกรรมต่างๆ ทั้งนี้ ปัจจุบัน AI รวมอยู่ในนโยบายโครงสร้างพื้นฐานใหม่และกลายเป็นหนึ่งในการสนับสนุนหลักสำหรับโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีใหม่ๆ โดยมีภารกิจในการขับเคลื่อนการฟื้นตัวและการเติบโตทางเศรษฐกิจหลังการแพร่ระบาดของโควิด-19 นอกจากนี้ ยังจะเป็นพลังขับเคลื่อนหลักของการเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรมรอบใหม่

อาจกล่าวได้ว่า ในอนาคตเทคโนโลยี AI จะมีความสำคัญอย่างมากเพราะทุกอย่างขึ้นอยู่กับ AI ทั้งนี้เพราะเทคโนโลยีอัจฉริยะจะกลายเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นและหลอมรวมเข้าด้วยกันโดยที่มีทุกอย่างอยู่ในนั้น ดังนั้น เทคโนโลยี AI จึงมีแนวโน้มที่จะแทรกซึมอย่างกว้างขวางและกลายเป็นปัจจัยที่หล่อเลี้ยงพลังทางเศรษฐกิจและควมมีชีวิตชีวาในการพัฒนาของอุตสาหกรรมต่างๆ อย่างแท้จริง ภายใต้ความสัมพันธ์แบบใหม่ของปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับคอมพิวเตอร์และอุตสาหกรรมต่างๆ ในอนาคตจะนำไปสู่ "เศรษฐกิจไร้คนขับ" เพื่อคนจำนวนมากขึ้น" และตระหนักถึง "ความอัจฉริยะที่แพร่หลาย" อย่างแท้จริง ซึ่งแพร่หลายต่อสาธารณชนอันเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ (ออนไลน์, 2565)

ข้อมูลเกี่ยวกับสมุดปกขาวของจีน เรื่อง "ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของจีนในยุคใหม่" ซึ่งเผยแพร่โดยสำนักงานสารสนเทศของคณะรัฐมนตรีจีน เมื่อวันที่ 10 ม.ค.64 (ตอนที่ 1 กล่าวนำโดยภาพรวม) กล่าวคือ

1. สมุดปกขาวฉบับดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อแนะนำแนวคิดและแนวปฏิบัติของความร่วมมือด้านการพัฒนาระหว่างประเทศของจีนในยุคใหม่ เกี่ยวกับนโยบายและมาตรการของจีน สำหรับความร่วมมือด้านการพัฒนาระหว่างประเทศ ซึ่งเนื้อหามีความยาวด้วยอักษรภาษาจีนประมาณ 26,000 คำ ทั้งนี้ นอกจากคำนำและบทสรุปแล้ว จะประกอบด้วย 8 ส่วน ได้แก่

1.1 ส่วนที่ 1 "แนวคิดประชาคมร่วมอนาคตนำความร่วมมือทางการพัฒนาระหว่างประเทศของจีนในยุคใหม่"

1.2 ส่วนที่ 2 "ความร่วมมือพัฒนาระหว่างประเทศของจีนยุคนี้ประสบผลคืบหน้าใหม่"

1.3 ส่วนที่ 3 "ร่วมสร้างสรรค์ความร่วมมือระหว่างประเทศภายใต้แนวคิดหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง"

1.4 ส่วนที่ 4 "ผลักดันการปฏิบัติตามข้อตกลงการพัฒนาที่ยั่งยืนปี 2030 ของสหประชาชาติ"

- 1.5 ส่วนที่ 5 “ร่วมมือกันรับมือกับการท้าทายด้านสิทธิมนุษยธรรมทั่วโลก”
- 1.6 ส่วนที่ 6 “การสนับสนุนประเทศกำลังพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพการพัฒนาด้วยตนเอง”
- 1.7 ส่วนที่ 7 “เสริมสร้างการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศและความร่วมมือไตรภาคี”
- 1.8 ส่วนที่ 8 “แนวโน้มความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของจีน”

2. คำนำของสมุดปกขาวระบุว่า

2.1 จีนเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่ใหญ่ที่สุดในโลก นับตั้งแต่ก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน จีนได้ยึดถือเจตนารมณ์ของความเป็นสากลและมนุษยธรรม รวมทั้งให้ความสนใจและสนับสนุนความพยายามของประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ในการปรับปรุงการดำรงชีวิตของประชาชนและแสวงหาการพัฒนาโดยตลอด

2.2 ในช่วงเริ่มต้นของการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน จีนเริ่มให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศที่เกี่ยวข้อง โดยให้การสนับสนุนอย่างมากสำหรับประเทศกำลังพัฒนาในการต่อสู้เพื่อเอกราชและการปลดปล่อยของชาติ รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อันเป็นรากฐานที่มั่นคงสำหรับความร่วมมือที่เป็นมิตรในระยะยาวระหว่างประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งนับตั้งแต่มีการปฏิรูปและเปิดกว้างความช่วยเหลือจากต่างประเทศของจีนได้กลายเป็นเนื้อหาที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและมีความหลากหลายในรูปแบบ อีกทั้งส่งเสริมการพัฒนาาร่วมกันของจีนและประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ

2.3 นับตั้งแต่การประชุมแห่งชาติของพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 18 การพัฒนาของจีนได้เข้าสู่ยุคใหม่ โดยประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ได้เสนอแนวคิดใหม่ ๆ และความคิดริเริ่มใหม่ ๆ เช่น การสร้างประชาคมที่มีอนาคตร่วมกันสำหรับมนุษยชาติ และการร่วมกันสร้าง “หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” (ชื่อริเริ่ม “สายแถบและเส้นทาง” “Belt and Road Initiative : BRI”) รวมทั้งสนับสนุนแนวคิดที่ถูกต้องเกี่ยวกับความยุติธรรมและผลประโยชน์ ตลอดจนแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ที่แท้จริงด้วยความจริงใจและผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งได้ประกาศในโอกาสสำคัญระดับนานาชาติหลายครั้ง อาทิ มาตรการความร่วมมือเชิงปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาการพัฒนาโลก การผลักดันการดำเนินการตามวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติปี 2030 และการเสนอแนวทางแก้ไขของจีนด้วยภูมิปัญญาจีน เป็นต้น

2.4 ความช่วยเหลือจากต่างประเทศของจีนเป็นไปตามข้อกำหนดของยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลง และการยกระดับไปสู่ความร่วมมือด้านการพัฒนาระหว่างประเทศ โดยนำเสนอบรรยากาศใหม่ ๆ ด้วยความตระหนักถึงการพัฒนาใหม่ในการเข้าสู่ยุคใหม่

ทั้งนี้ ในตอนท้ายของสมุดปกขาวฉบับดังกล่าวได้ตั้งข้อสังเกตว่า ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของโลกในรอบศตวรรษกำลังเร่งตัวขึ้น แต่รูปแบบของยุคแห่งสันติภาพและการพัฒนาไม่ได้เปลี่ยนไป รวมทั้งแนวโน้มทางประวัติศาสตร์ของความร่วมมือที่จะชนะและการพัฒนาร่วมกันไม่ได้เปลี่ยนแปลง ในการเผชิญกับความท้าทายระดับโลกที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น ต้องเสริมสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและความร่วมมือกันเป็นหุ้นส่วนที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ความร่วมมืออย่างสันติในการปฏิบัติที่เท่าเทียมรวมทั้งการเปิดกว้างและการร่วมกันแบ่งปันแบบ win-win จะทำให้

ทุกประเทศมีเสถียรภาพและการพัฒนาที่ยั่งยืน อันจะยังให้ดวงอาทิตย์แห่งสันติภาพและการพัฒนาส่องสว่างไปทั่วโลก ซึ่งจีนกำลังจะเริ่มต้นการเดินทางครั้งใหม่ในการสร้างประเทศสังคมนิยมสมัยใหม่อย่างครอบคลุมและเข้าสู่ขั้นตอนใหม่ของการพัฒนา โดยจีนจะยึดมั่นปณิธานดั้งเดิมในการดำเนินความร่วมมือด้านการพัฒนาระหว่างประเทศอย่างแข็งขันและเป็นผู้สร้างสันติภาพของโลก ตลอดจนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาโลกและเป็นผู้พิทักษ์ระเบียบระหว่างประเทศ เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีร่วมกันของมนุษยชาติและสร้างประชาคมที่มีอนาคตร่วมกันสำหรับมนุษยชาติ (ออนไลน์, 2565)

วิเคราะห์การพัฒนาของจีน จากผลงานวิจัยของธนาคารโลกชื่อ "China 2030 : Building a Modern, Harmonious and Creative Society (2013)" ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยร่วมกันระหว่างธนาคารโลกกับ Development Research Center ที่สังกัดคณะรัฐมนตรีของจีน ได้ให้ข้อวิเคราะห์ที่น่าสนใจ โดยเฉพาะแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับกรณีที่ดินมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา

1. การพัฒนาอุตสาหกรรมของจีนนับจากปี ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521) เป็นต้นมา เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการ 2 อย่าง คือ การเปลี่ยนผ่านจากระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ที่ควบคุมโดยรัฐไปสู่เศรษฐกิจแบบกลไกตลาด และการหันมาใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบประเทศในเอเชียตะวันออก เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และไต้หวัน กระบวนการแรก ทำให้ทรัพยากรต่างๆ ถูกแบ่งปันมายังภาคเอกชนมากขึ้น ส่วนกระบวนการที่สองคือนโยบายการบริหารเศรษฐกิจของรัฐ เพื่อส่งเสริมการส่งออกให้มากที่สุด โดยการสนับสนุน “อุตสาหกรรมเป้าหมาย” อย่างไม่อย่างหนึ่ง และการควบคุมระบบการเงิน

2. ความสำเร็จของจีนในการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็วเกิดจากปัจจัยเอื้ออำนวยหลายประการ โดยเฉพาะนโยบายเศรษฐกิจของจีนนับจากปี ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521) เป็นต้นมา ที่ผู้นำรุ่นที่ 2 ของจีนคือ เต็ง เสี่ยวผิง เรียกว่า “ปฏิรูปและเปิดประเทศ” โดยเห็นว่า การปฏิรูปเศรษฐกิจจีน เป็นไปได้ยากหากไม่มีการเปิดประเทศให้กับการค้าและการลงทุน ทำให้ในต้นทศวรรษ 1980 จึงมีการตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ และในปี ค.ศ.2001 (พ.ศ.2544) จีนเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) นอกจากนี้ นโยบายสำคัญอีกอย่างของรัฐบาลจีนคือ การให้ความสำคัญต่อการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ท่าเรือ ถนน โรงงานผลิตไฟฟ้า และระบบโทรคมนาคม ทำให้การผลิตด้านอุตสาหกรรมตลอดแนวชายฝั่งทะเลของจีนเกิดความสะดวกรวดเร็ว นับจากปี ค.ศ.2000 (พ.ศ.2543) เป็นต้นมา จีนเป็นประเทศที่มีค่าแรงแบบประเทศกำลังพัฒนา แต่มีโครงสร้างพื้นฐานแบบประเทศพัฒนาแล้ว องค์ประกอบ 2 อย่างนี้ ทำให้จีนกลายเป็นโรงงานอุตสาหกรรมโลก

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนอย่างรวดเร็วในช่วง 30 ปีที่ผ่านมาของจีน

1. จีนจะเผชิญปัญหาใหม่ๆ คล้ายๆ กับปัญหาที่ประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ กำลังเผชิญอยู่ยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบเดิมจะไม่สามารถทำให้จีนหลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง และจะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่จะสร้างจีนให้เป็นสังคมที่ทันสมัย มีความกลมกลืนสมานฉันท์ และมีนวัตกรรม การสร้างสรรค์ คำว่า “ทันสมัย” หมายถึงสังคมอุตสาหกรรม คนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเมือง และมีคุณภาพชีวิตทัดเทียมกับประเทศพัฒนาแล้ว ส่วนคำว่า “กลมกลืนสมานฉันท์” คือสังคมที่คนทุกคนรู้สึกได้ถึงความยุติธรรมและเป็นส่วนหนึ่งในสถาบันเศรษฐกิจ

สังคม กฎหมาย และการเมือง เพราะสิ่งกีดขวางทางเศรษฐกิจการเมืองถูกรื้อถอน ออกไป และ “สร้างสรรค์” คือสังคมที่เห็นว่า การสร้างความมั่งคั่งในอนาคต จะมาจากนวัตกรรม จากการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ ไม่ใช่จากปริมาณการผลิต และศักยภาพในทรัพยากรมนุษย์ถูกนำมาใช้อย่างเต็มที่

2. จีนได้เดินมาถึงจุดหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญของเส้นทางการพัฒนา คือเศรษฐกิจเดินมาถึงจุดที่เป็นข้อจำกัด เรียกว่า “พรมแดนเทคโนโลยี” ปัญหานี้คล้ายๆ กับปัญหาที่ประเทศกำลังพัฒนารายได้ปานกลางอื่นๆ กำลังเผชิญอยู่ ยุทธศาสตร์การพัฒนาโดยเลียนแบบการพัฒนาของประเทศที่ “พัฒนาไปแล้ว ก่อนหน้านั้น” เมื่อดำเนินไประยะหนึ่ง ก็จะก้าวเดินมาถึงจุดที่เป็นพรมแดนเทคโนโลยีแบบเดียวกัน ถ้าก้าวข้ามไปไม่ได้ ก็จะเป็นประเทศ “กำลังพัฒนาที่ขาดเทคโนโลยี” ดังนั้น การจะก้าวข้ามข้อจำกัดดังกล่าว ต้องอาศัยนวัตกรรมทางเทคโนโลยีแบบใหม่ที่ต่างจากเทคโนโลยีในช่วงการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อไล่ตามเศรษฐกิจประเทศ ที่ก้าวล้ำหน้าไปแล้ว บทบาทของภาคเอกชนมีความสำคัญต่อการสร้างนวัตกรรมดังกล่าว เพราะนวัตกรรมไม่สามารถจะเกิดขึ้นจากการวางแผนของรัฐ แต่กระบวนการคิดค้นนวัตกรรมเกิดจากการลองผิดลองถูก ยิ่งภาคเอกชนมีส่วนมากเท่าใดในกระบวนการค้นหานวัตกรรม ก็จะมีโอกาสมากขึ้นในการค้นพบเทคโนโลยีใหม่ๆ รวมทั้ง การแปรเปลี่ยนการค้นพบใหม่ไปสู่ผลิตภัณฑ์ทางพาณิชย์

ข้อคิดเห็นแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อการบรรลุเป้าหมายของจีน

1. จีนจะต้องใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบใหม่ ที่แตกต่างจากยุทธศาสตร์การพัฒนาในอดีต ที่ผ่านๆ มา ประเทศกำลังพัฒนาที่สามารถรักษาการเติบโตทางเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่อง เพราะมีการดำเนินการที่เหมือนๆ กันอยู่ 5 ประการ ได้แก่ 1. มีนโยบายเปิดกว้างด้านการค้าและการลงทุน เพื่อเอาประโยชน์ จากเศรษฐกิจโลก 2. การรักษาเศรษฐกิจโดยรวมให้มีเสถียรภาพ 3. ประเทศมีการออมและลงทุนสูง 4. ปลอ่ยให้กลไกตลาดเข้ามามีบทบาทในการจัดสรรทรัพยากรเศรษฐกิจ และ 5. รัฐบาลที่มีนโยบายมุ่งมั่นในการดำเนินการดังกล่าว ซึ่งการพัฒนาที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า จีนมีการดำเนินการที่สำคัญใน 5 ประการดังกล่าว

2. จีนต้องปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเข้าสู่ขั้นตอนใหม่ของการเติบโตทางเศรษฐกิจ สิ่งที่เป็นแกนสำคัญของยุทธศาสตร์ใหม่คือการปรับบทบาทของรัฐที่มีต่อเศรษฐกิจกลไกตลาด และการส่งเสริมบทบาทของภาคเอกชน รัฐบาลจำเป็นต้องถอนตัวจากเดิม ที่มีบทบาทโดยตรงด้านการผลิต และการ จัดสรรทรัพยากรต่างๆ แล้วหันมามีบทบาทเป็นผู้วางกฎระเบียบต่างๆ โดยปล่อยให้ภาคเอกชนมีอำนาจการตัดสินใจทางเศรษฐกิจแทน สำหรับยุทธศาสตร์ใหม่ของการพัฒนาเศรษฐกิจ ปัญหาที่ทำทลายจีนมากที่สุด คือการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างไปสู่ระบบเศรษฐกิจการตลาดที่ทันสมัยและระบบการเมืองที่เปิดกว้างมากขึ้น จีนต้องเปลี่ยน ไปเป็นประเทศที่ยึดมั่นใน “ระบบและกฎเกณฑ์” (ออนไลน์, 2565)

ยุทธศาสตร์จากการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์

จากการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 20 ระหว่างวันที่ 16-22 ตุลาคม 2565 ที่ผ่านมาประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง ได้รับเลือกให้เป็นผู้นำประเทศจีนอีกราวหนึ่งเป็นวาระที่ 3 ซึ่งจะนำพาประเทศเข้าสู่วาระการพัฒนาเพื่อให้บรรลุต่อเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ยุทธศาสตร์

ที่กำหนดไว้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวหลายเป้าหมายที่น่าสนใจ ในที่นี้ผู้เขียนจะได้นำเอาหลักวิทยาศาสตร์มาใช้ในการอธิบายยุทธศาสตร์ชาติของจีนภายใต้การนำของประธานาธิบดีคนใหม่คือ สี จิ้น ผิง (3) ว่ายุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาประเทศของจีนภายใต้การนำของประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง นั้น เป็นอย่างไร การบริหารกิจการของประเทศที่จะเริ่มต้นวาระของประธานาธิบดีคนใหม่จะเริ่มต้นขึ้นในเดือนมีนาคม 2023 นั้น จีนมีแนวทางในการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ที่สำคัญอยู่ 3 กลุ่ม ยุทธศาสตร์ประกอบด้วย

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 14 ซึ่งจะมุ่งเน้นการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศเป็นสำคัญโดยจะดำเนินการครอบคลุมประเด็นที่สำคัญ 8 ประเด็นประกอบด้วย

- 1.1 การถอดรหัส / การตีความพื้นฐาน
- 1.2 นวัตกรรมทางเทคโนโลยี
- 1.3 ดิจิทัลจีน
- 1.4 ขยายความต้องการในประเทศ
- 1.5 การให้ความสำคัญ กับ ประชาชน
- 1.6 การพัฒนาพื้นที่ในเขตเมือง
- 1.7 เศรษฐกิจสีเขียวและ
- 1.8 ประเด็นที่สำคัญอื่น ๆ

2. ยุทธศาสตร์อันเกิดจากผลการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 20 ซึ่งประกอบด้วยประเด็นยุทธศาสตร์เร่งด่วนที่สำคัญ 6 ประเด็นประกอบด้วย

- 2.1 ความเจริญมั่งคั่งอย่างรอบด้าน (Prosperity)
- 2.2 มีความแข็งแกร่งด้านความมั่นคงและการป้องกันประเทศ (Strong & Security)
- 2.3 เป็นประเทศที่มีความเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ (Democracy)
- 2.4 มีความก้าวหน้าทางด้านวัฒนธรรมและค่านิยม (Cultural Advance)
- 2.5 อยู่ร่วมกันกับประชาคมโลกอย่างสงบมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Hamonious)

และ

2.6 มีความสวยงามในทุก ๆ ด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสิ่งแวดล้อม (Beautiful China) และกลุ่มยุทธศาสตร์ที่ 3 คือ ยุทธศาสตร์ชาติหลักของจีน 7 ประเด็นยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย

- 2.6.1 ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Strategy)
- 2.6.2 ยุทธศาสตร์ความมั่งคั่ง กินดี อยู่ดี มีสุข (National Strategy on Prosperity & People Well – Being)
- 2.6.3 ยุทธศาสตร์การสร้างศักดิ์ศรี เกียรติภูมิ และค่านิยม (National Strategy on Dignity & Values)
- 2.6.4 ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (National Strategy on Human Resources Development)

2.6.5 ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาองค์ความรู้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และนวัตกรรม (National Strategy on Science , Technology & Innovation Development)

2.6.6 ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเมือง (National Strategy on Political Development)

2.6.7 ยุทธศาสตร์ด้านการทูตและการค้าระหว่างประเทศ (National Strategy on International Trade & Diplomacy)

ทั้งนี้ทั้ง 3 กลุ่มยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้มุ่งเน้นเพื่อการบรรลุเป้าหมายทางยุทธศาสตร์หลักทั้งในระยะสั้นและระยะยาวตามที่รัฐบาลกำหนดโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายระยะยาวหลัก ๆ ที่ได้กำหนดและมีการปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสมมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งประกอบด้วยเป้าหมายต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. ปี 2020 ประชากรของจีนจะก้าวข้ามพันความยากจนทั่วทั้งประเทศ
2. ปี 2021 ฉลองความสำเร็จ 100 ปีของการสถาปนาพรรคคอมมิวนิสต์จีนพร้อมกับประกาศการประสบความสำเร็จการบรรลุต่อความมั่งคั่งระดับกลางของประชาชนชาวจีน
3. ปี 2025 จะบรรลุเป้าหมายของ “Made in China”
4. ปี 2030 จะบรรลุเป้าหมายของ “ Sustainable Development 2030”
5. ปี 2035 จะบรรลุเป้าหมายของ “ การสร้างความทันสมัยด้านการศึกษา” และเป้าหมาย “ความมั่งคั่งร่วมกัน (Common Prosperity 2035)” นอกจากนี้จีนยังมุ่งเน้นการบรรลุต่อเป้าหมายของการเทคโนโลยีของจีนเองที่มีชื่อว่า “ China Standards 2035” อีกด้วย
6. ปี 2036 จะบรรลุเป้าหมายขนาดเศรษฐกิจตามทันสหรัฐฯ และ
7. ปี 2049 จะบรรลุเป้าหมายความเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างรอบด้าน และฉลองครบรอบ 100 ปี การสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน (PRC)

การพัฒนาอย่างยั่งยืนของจีน จากการศึกษาการจีนและต่างชาติ ได้ร่วมกันประกาศรายงานการวิจัยในวารสาร “เนเจอร์”(Nature) เมื่อวันที่ 1 ม.ค.63 ว่า ได้ใช้วิธีการใหม่ประเมินสภาพการปฏิบัติตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ 17 รายการ ผลปรากฏว่าระดับการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศจีนเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยในรายงานผลการประเมินฉบับดังกล่าวระบุว่า ระหว่าง ค.ศ.2000 – 2015 (พ.ศ.2543 – 2558) ที่ผ่านมา ผลการดำเนินงานปฏิรูปพัฒนาอย่างยั่งยืนของจีน ไม่ว่าจะในระดับประเทศหรือระดับมณฑลต่างประสบความสำเร็จอย่างเห็นได้ชัด โดยดัชนีการพัฒนาอย่างยั่งยืนระดับประเทศเพิ่มจาก 45.5 เป็น 55.4 เพิ่มขึ้น 22% ส่วนดัชนีการพัฒนาอย่างยั่งยืนระดับมณฑลเพิ่มจาก 42.2 เป็น 54.9 เพิ่มขึ้น 30%

สำหรับผลงานการพัฒนาอย่างยั่งยืนแต่ละรายการจากทั้งหมด 17 รายการ ดังกล่าวนั้น ประเทศจีนมี 13 รายการได้รับผลสำเร็จอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะใน 5 รายการสำคัญ ได้แก่

1. การกำจัดความยากจน
2. การปรับปรุงสุขภาพและชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรให้ดีขึ้น
3. การนวัตกรรมทางอุตสาหกรรมและการสร้างสรรค์สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน
4. การลดช่องว่างความไม่เท่าเทียมกัน และ
5. การส่งเสริมความสัมพันธ์หุ้นส่วนทั่วโลกอย่างยั่งยืน

ก่อนหน้านี้นี้ เมื่อวันที่ 24 ต.ค.62 ที่ผ่านมา ได้มีการจัดประชุมฟอรัมการพัฒนาอย่างยั่งยืนครั้งแรกขึ้นที่กรุงปักกิ่ง และได้มีการประกาศ “รายงานผลการปฏิบัติตามแผนกำหนดการพัฒนาอย่างยั่งยืนปี 2030 (พ.ศ.2573) ของจีนในปี 2019 (พ.ศ.2562)” ซึ่งได้แสดงถึงผลงานความคืบหน้าที่จีนใช้ความพยายามส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนช่วง 2 ปี โดยนายหลี่ ปิน รองประธานสภาปรึกษาการเมืองแห่งชาติจีนกล่าวในพิธีเปิดการประชุมว่า จีนจะเชื่อมต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาแห่งชาติกับแผนกำหนดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และประสบผลคืบหน้าสำคัญหลายด้าน ในเป้าหมายพัฒนาอย่างยั่งยืน อาทิ ด้านการขจัดความยากจน เศรษฐกิจมหภาค กิจการสังคม ภาวะนิเวศและความร่วมมือระหว่างประเทศ ในขณะที่นายหม่า เจาซีว์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศจีนระบุว่า จีนจะถือการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นนโยบายพื้นฐานแห่งชาติ ปฏิบัติตามแผนกำหนดการปี 2030 อย่างรอบด้าน

ในหลายปีที่ผ่านมา จีนได้เชื่อมโยงวาระการพัฒนาอย่างยั่งยืนเข้ากับยุทธศาสตร์การพัฒนาแห่งชาติ โดยได้จัดตั้งเขตนิคมนวัตกรรมใหม่ 6 แห่งในเมืองเซินเจิ้น ไท่หยวน และกุ้ยหลิน จนกลายเป็นทรัพยากรทางนวัตกรรมใหม่ด้านต่างๆ และเป็นแบบอย่างในการประยุกต์ใช้ผลงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งประสบผลสำเร็จในขั้นต้นด้วยดี นอกจากนี้ จีนได้แสดงจุดยืนต่อแนวคิดการพัฒนานวัตกรรมใหม่ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการเปิดกว้างและแบ่งปันกัน เพื่อผลักดันการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีคุณภาพสูง โดยจีนมุ่งส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีระหว่างประเทศกำลังพัฒนา ในการผลักดันความร่วมมือกันสร้างสรรค์ข้อริเริ่ม “หนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง” (Belt and Road Initiative: BRI) ของจีนให้เชื่อมโยงกับวาระการพัฒนาอย่างยั่งยืนประจำปี 2030 ของสหประชาชาติ เพื่อบรรลุซึ่งเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั่วโลก (ออนไลน์, 2565)

จีนจะการดำเนินการเพิ่มกำลังการผลิตธัญพืชอีก 100 พันล้านจิน (จิน / 斤 เท่ากับ 500 กรัม) หรือ 50 ล้านตันรอบใหม่ซึ่งเป็นงานสำคัญที่เสนอโดยการประชุมการทำงานเศรษฐกิจกลางของจีน โดยจะนำการปรับใช้นี้ไปใช้ในการพัฒนา “การเกษตร พื้นที่ชนบท และเกษตรกร” (“三农”) ดังบทสัมภาษณ์นายถัง เหวินเจี้ยน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและกิจการชนบทของจีน เรื่อง “การรักษาเสถียรภาพของเศรษฐกิจและการส่งเสริมการพัฒนาด้วยความเชื่อมั่นที่แข็งแกร่ง” ที่กล่าวเน้นว่า

ในปี 2022 (พ.ศ.2565) ผลผลิตธัญพืชของจีนได้สร้างสถิติสูงสุดอีกครั้ง โดยมากถึง 1,373.1 พันล้านจิน หรือ 687 ล้านตัน และได้เพิ่มขึ้น 7.4 พันล้านจิน หรือ 3.7 ล้านตัน รวมทั้งอัตราความพอเพียงของถั่วเหลืองก็เพิ่มขึ้นเช่นกัน เพื่อให้การสนับสนุนขั้นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างมั่นคง ซึ่งปีนี้เป็นปีแรกที่จะเร่งสร้างประเทศเกษตรกรรม (การเกษตร) ที่เข้มแข็ง โดยกระทรวงเกษตรและกิจการชนบทจะยื่นกรานให้การผลิตธัญพืชเป็นภารกิจหลักของงาน “การเกษตร พื้นที่ชนบท และเกษตรกร” ในการดำเนินการรอบใหม่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายชาวมัชชาของจีนมีเสถียรภาพ ต้องระดมทรัพยากรทั้งหมดและทำทุกวิถีทางเพื่อเพิ่มกำลังการผลิตธัญพืช 100 พันล้านจิน หรือ 50 ล้านตัน ซึ่งเรื่องนี้ไม่ใช่คำถามว่าทำได้หรือไม่ แต่เป็นสิ่งต้องทำในปีนี้ เพื่อจะทำให้แน่ใจว่าพื้นที่ธัญพืชยังคงมีเสถียรภาพที่มากกว่า 1.77 พันล้านหมู่ (亩 ซึ่ง 2.4 หมู่

เท่ากับ 1 ไร่) และมุ่งมั่นที่จะเพิ่มการผลิตมากขึ้น ซึ่งจะรับประกันว่าผลผลิตธัญพืชจะยังคงอยู่ที่มากกว่า 1.3 ล้านล้านจัน

งาน “การเกษตร พื้นที่ชนบท และเกษตรกรรม” ซึ่งมีหลายอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องหลากหลายสาขา และคนจำนวนมาก อีกทั้งในการขยายอุปสงค์ภายในประเทศและสร้างรูปแบบการพัฒนาใหม่ รวมทั้งมีพื้นที่ที่มีศักยภาพจำนวนมากต่อการสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรและสามารถยกระดับการบริโภคในชนบท ทำให้คาดว่าจะสามารถเพิ่มอุปสงค์การบริโภคใหม่ได้ประมาณ 2 ล้านล้านหยวนทุกปี ในอีก 5 - 10 ปีข้างหน้าความต้องการลงทุนสำหรับพื้นที่เพาะปลูกและสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีมาตรฐานสูง การเกษตรจะมีมูลค่าสูงถึงเกือบ 15 ล้านล้านหยวน จึงต้องพยายามอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมการฟื้นฟูชนบทอย่างรอบด้าน เร่งการสร้างประเทศเกษตรกรรมที่แข็งแกร่ง โดยวางจรรยาบรรณ เกษตรกรรม เมืองและพื้นที่ชนบทจะราบรื่น ตลอดจนส่งเสริมวงจรภายในประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ประการแรกคือ การเพิ่มประสิทธิภาพของอุปทานและการขยายการบริโภค

ประการที่สองคือ การเสริมสร้างการก่อสร้างเพื่อดึงดูดการลงทุน

ประการที่สามคือ การพัฒนาอุตสาหกรรม โดยขยายช่องทางอย่างต่อเนื่องสำหรับเกษตรกรเพื่อเพิ่มรายได้และร่ำรวย ตลอดจนให้การสนับสนุนที่แข็งแกร่งสำหรับการเติบโตและการจ้างงานที่มีเสถียรภาพ

ทั้งนี้ การประชุมงานด้านเศรษฐกิจส่วนกลางเน้นย้ำว่า จำเป็นต้องส่งเสริมการฟื้นฟูชนบทอย่างรอบด้านและป้องกันความยากจนในวงกว้างอย่างเฉียบขาด ทำให้ในปีนี้จะมุ่งเน้นไปที่การเพาะปลูกและยกระดับอุตสาหกรรม โดยมุ่งเน้นที่การจ้างงานที่มีเสถียรภาพ และส่งเสริมผู้ประกอบการและนวัตกรรม เพื่อเพิ่มแรงจูงใจในการพัฒนาภายนอกของพื้นที่ยากจนและผู้ที่ถูกกีดออกจากความยากจนอย่างแน่วแน่สำหรับการป้องกันความยากจนในวงกว้าง โดยจะเพิ่มสัดส่วนของการเชื่อมโยงเงินทุนที่ใช้สำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมให้มากกว่า 60% และวางแผนที่จะดำเนินโครงการอุตสาหกรรมระดับภูมิภาคโดยรวมจำนวนหนึ่ง รวมทั้งเพิ่มบริการจัดหางานและทักษะการฝึกอบรมแก่แรงงานที่หลุดพ้นจากความยากจน ตลอดจนประกันว่าขนาดการจ้างงานของแรงงานที่หลุดพ้นจากความยากจนมากกว่า 30 ล้านคนจะมีเสถียรภาพ (ออนไลน์, 2565)

สงครามชิปการเมือง เรื่องเทคโนโลยี

นอกเหนือจากสงครามยูเครนแล้ว หนึ่งในสงครามใหญ่ที่กำลังเกิดขึ้นบนโลกที่ทำลายเศรษฐกิจและการเมืองของหลายประเทศคือสงครามชิป หรือ semiconductor โดยตัวแสดงที่สำคัญของความตึงเครียดนี้คือความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน ชิปคือชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในอุปกรณ์ไฟฟ้า เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ เครื่องเล่นเกมส์ ไมโครเวฟ รถยนต์ และอื่น ๆ โดยขณะนี้ชิปนั้นเป็นทรัพยากรสำคัญที่ทั่วโลกต้องการ ถึงขั้นมีการเปรียบเทียบว่าชิปนั้นสำคัญไม่ต่างอะไรจากน้ำมันเชื้อเพลิงเลย โดยประเทศที่ผลิตชิปขนาดใหญ่ประกอบไปด้วย สหรัฐอเมริกา ประเทศบางประเทศในเอเชีย เช่น ไต้หวัน จีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น เมื่อนำจำนวนการผลิตของประเทศทั้งหมดนี้มารวมกัน ถือได้ว่าเป็นการผลิตชิปในสัดส่วนกว่า 87% ของการผลิตชิปทั่วโลกเลยทีเดียว

อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมชิปก็ต้องเผชิญความท้าทายที่เข้ามาทำให้ระบบการผลิต การขายรวมไม่ต่างอะไรจากอุตสาหกรรมอื่น นั่นคือการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในขณะเดียวกัน กับที่ความต้องการชิปทั่วโลกนั้นสูงขึ้นเรื่อย ๆ สำหรับคู่แข่งการผลิตชิป ประเทศใหญ่ที่มาเป็นที่หนึ่ง คือสหรัฐ มีการส่งออกชิปประมาณ 50% ของตลาดชิปทั่วโลกต่อปี แต่ในแง่ของการส่งออกสินค้า นั้น ช่องทางหลักคือการส่งออกผ่านประเทศไต้หวัน ในทางกลับกัน จีนก็กำลังเป็นคู่แข่งมาแรงในตลาด การผลิตชิปเช่นกัน มีการคาดการณ์ไว้ว่า ภายในปี ค.ศ. 2030 จีนจะครอบครองปริมาณการผลิตชิป ได้ 24% จากการผลิตทั่วโลก โดยใช้ไต้หวันเป็นทางผ่านเช่นกัน จนเริ่มมาเป็นความตึงเครียดระหว่าง มหาอำนาจทั้งสองแห่ง เมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2022 สหรัฐอเมริกาประกาศใช้กฎหมาย The CHIPS and Science Act รัฐบาลสหรัฐ มีเงินทุนในมือ 52 พันล้านดอลลาร์ เพื่อใช้ฟื้นฟูอุตสาหกรรมชิป ให้กลับคืนมาผลิตภายในสหรัฐฯ อีกครั้ง แม้ตัวชิปจะคิดค้นขึ้นมาครั้งแรกในสหรัฐ และการออกแบบ และการผลิตยังต้องอาศัยซอฟต์แวร์ของสหรัฐ แต่โรงงานผลิตแทบทั้งหมดอยู่ในเอเชีย

เมื่อสหรัฐ ได้ออกมาตรการต่าง ๆ เพื่อสกัดกั้นไม่ให้จีนเข้าถึงเทคโนโลยีการประมวลผล ที่ล้ำหน้า การยกระดับให้สหรัฐ เป็นแหล่งการผลิตตัวชิป จึงกลายมาเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ อันดับแรกต่อความมั่นคงของสหรัฐ เพราะปัจจุบันนี้ การที่ชิปประมวลผลที่ก้าวหน้าที่สุดทำการผลิต นอกสหรัฐเท่านั้น และส่วนใหญ่ผลิตในไต้หวัน ทำให้เกิดความเสี่ยงมากยิ่งขึ้น การกระจุกตัวของการผลิตชิปที่อยู่ในไต้หวัน ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ของทั้งสหรัฐและจีนทำให้ไต้หวันตกอยู่ในความเสี่ยง อย่างกรณีที่เคยเกิดขึ้นคือโดนโจมตี สงครามความตึงเครียดนี้จะเป็นอย่างไรต่อไป การเติม พันนั้นไม่ได้อยู่ระหว่างคู่แข่งเช่นอย่างสหรัฐและจีนเท่านั้น แต่มันหมายถึงผลกระทบต่อราคา จำนวนสินค้าในตลาด เศรษฐกิจโลก คู่แข่งขันจะออกนโยบายหรือตัดสินใจอะไร และไต้หวันเอง จะรับมือกับความเสี่ยงอย่างไรบ้าง ไทยเองก็ต้องจับตามองและรู้เท่าทันเพื่อปรับเปลี่ยนนโยบาย ให้ตอบสนองต่อความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น (ออนไลน์, 2565)

นอกจากกฎหมายสกัดกั้นจีนที่สหรัฐฯ ออกเมื่อ ส.ค. 2022 สหรัฐฯ ได้ออกมาตรการ ต่างๆ เพื่อสกัดกั้นไม่ให้จีนเข้าถึงเทคโนโลยีการประมวลผลที่ล้ำหน้า การยกระดับให้สหรัฐ เป็นแหล่ง การผลิตตัวชิป จึงกลายมาเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอันดับแรกต่อความมั่นคงของสหรัฐฯ ปัจจุบันนี้ การที่ชิปประมวลผลที่ก้าวหน้าที่สุดทำการผลิตนอกสหรัฐฯ เท่านั้น และส่วนใหญ่ผลิตในไต้หวัน ทำให้เกิดความเสี่ยงมากยิ่งขึ้น

กฎหมาย The CHIPS and Science Act กำหนดวงเงิน 52 พันล้านดอลลาร์ เพื่อเป็น เงินอุดหนุนแก่บริษัทผู้ผลิตชิปที่จะเข้ามาตั้งโรงงานใหม่ในสหรัฐฯ แต่มีเงื่อนไขว่า บริษัทดังกล่าว จะต้องไม่ลงทุนด้านไฮเทคใหม่ในจีนเป็นเวลา 10 ปี ยกเว้นเป็นการผลิตชิปแบบเก่าสนองตลาดในจีน เท่านั้น กฎหมายยังให้เงินกว่า 200 พันล้านดอลลาร์เพื่อสนับสนุนการวิจัยด้านปัญญาประดิษฐ์ หุ่นยนต์ และ quantum computing

บทความชื่อ How Silicon Valley Lost the Chip Race ใน [foreignaffairs.com](https://www.foreignaffairs.com) บอกว่า ไม่ใช่เรื่องง่ายที่สหรัฐฯ จะกลับมาเป็นประเทศผู้ผลิตชิปอีกครั้งหนึ่ง บริษัท TSMC ของไต้หวัน Samsung และ Intel ผู้ผลิตชิปรายใหญ่สุดของโลกทั้ง 3 ราย คงจะได้เงินอุดหนุนการเข้ามาตั้ง โรงงานผลิตชิปในสหรัฐฯ แต่ปัญหาสำคัญเป็นเรื่องที่พวก Silicon Valley และรัฐบาลสหรัฐฯ

ต้องเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำธุรกิจและการมองธุรกิจ ที่รวมไปถึงกระบวนการประกอบการผลิตที่ล้ำหน้า (advance manufacturing) ด้วย

ปัจจุบัน พวก Silicon Valley หรือเขตอุตสาหกรรมไฮเทคของสหรัฐฯ ได้มองข้ามเรื่องพื้นฐานการผลิตไปแล้ว และไปเน้นที่การผลิตแอปและอินเทอร์เน็ตแทน ส่วนรัฐบาลสหรัฐฯ ก็ไปเน้นที่ธุรกรรมของบริษัทยักษ์ใหญ่ไฮเทค ที่จะส่งผลต่อผู้บริโภค สหรัฐฯ จะประสบความสำเร็จในการฟื้นฟูการผลิตเซมิคอนดักเตอร์ขึ้นมาใหม่ได้ ต้องศึกษาบทเรียนในช่วงเริ่มต้นของ Silicon Valley

ครั้งนี้ไม่ใช่ครั้งแรกที่สหรัฐฯ กังวลเรื่องของตัวเองจะตกอยู่ในฐานะประเทศที่ตามหลังการผลิตชิป ในทศวรรษ 1980 บริษัทผู้ผลิตชิปของสหรัฐฯ เช่น Intel เผชิญปัญหาเกือบล้มละลาย คนที่เข้ามาครอบงำ Intel คือ Andrew Grove ที่เป็น CEO ในเวลานั้น โดยเขาตระหนักว่า เทคโนโลยีที่ความก้าวหน้าไม่ได้ขึ้นกับนวัตกรรมการสร้างสรรค์ออกแบบเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการประกอบการผลิต ที่ใช้ความแม่นยำสูงมาก (ultra-efficient precision manufacturing) ในจุดนี้ รัฐบาลสหรัฐฯ ต้องขยายความหมายของคำว่า “เทคโนโลยี” ให้รวมถึงการผลิตที่ก้าวหน้านี้ด้วย

การตกต่ำของการผลิตชิปในสหรัฐฯ มาจากหลายสาเหตุ เช่น การผลิตในสหรัฐฯ มีต้นทุนสูง ข้อกำหนดที่สูงด้านการปกป้องสิ่งแวดล้อม เกี่ยวกับสารพิษในการผลิตตัวชิป ค่าแรงในสหรัฐฯ สูงกว่าค่าแรงในประเทศเอเชียตะวันออก แม้ค่าแรงจะมีสัดส่วนน้อยกว่าการผลิตในสินค้าด้านอื่น ที่สำคัญ ประเทศอื่นให้การอุดหนุนการผลิตชิปที่สหรัฐฯ สู้ไม่ได้ ในเวลาเดียวกันก็เกิดการกระจุกตัวของบริษัทผู้ผลิตชิป เมื่อหลายสิบปีที่แล้ว มีบริษัทนับสิบแห่งที่สามารถผลิตชิป แต่ปัจจุบันมี 3 บริษัทที่สามารถผลิตชิปประมวลผลระดับล้ำหน้า คือ TSMC ของไต้หวัน Samsung ของเกาหลีใต้ และ Intel ของสหรัฐฯ ทุกบริษัทล้วนเก็บรักษาการผลิตส่วนใหญ่ไว้ในประเทศตัวเอง ดังนั้น ชะตากรรมแทบทั้งหมดในการผลิตตัวชิปของสหรัฐฯ จึงขึ้นกับ Intel บริษัทเดียว

Chip War : The Fight for the World's Most Critical Technology หนังสือที่ได้รับเลือกจาก Financial Times เป็นหนังสือแห่งปี 2022 เขียนไว้ว่า สิ่งที่ผู้นำจีนวิตกกังวลไม่ใช่กองทัพเรือสหรัฐฯ ที่แล่นผ่านช่องแคบไต้หวัน แต่เป็นประกาศกระทรวงพาณิชย์สหรัฐฯ เรียกว่า The Entry List ที่ห้ามการส่งออกเทคโนโลยีสหรัฐฯ ไปต่างประเทศ เดิมชื่อห้ามนี้เป็นเรื่องขึ้นสวนอาวุธ ทุกวันนี้ข้อห้ามสำคัญคือการส่งออกชิปคอมพิวเตอร์ โดยห้ามบริษัท Huawei ชี้อชิปคอมพิวเตอร์แบบล้ำหน้าที่ผลิตจากเทคโนโลยีสหรัฐฯ

ความสำคัญของชิปคอมพิวเตอร์ต่อเศรษฐกิจ ทำให้นักยุทธศาสตร์บางคนมองว่าจีนตกอยู่ใน “สถานการณ์ยากลำบากมะละกา” (Malacca Dilemma) ที่หมายถึงเส้นทางเดินเรือระหว่างมหาสมุทรแปซิฟิกกับมหาสมุทรอินเดีย และความสามารถของประเทศ ในการเข้าถึงแหล่งน้ำมันและสินค้าสำคัญอื่นๆ ในยามที่เกิดวิกฤติการณ์ขึ้นมา ทุกวันนี้ จีนจึงกังวลการถูกบล็อกเรื่องตัวชิปมากกว่าน้ำมัน Chip War ระบุว่า จีนได้ทุ่มเททั้งคนมีความสามารถและเงินทุน เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีเซมิคอนดักเตอร์ของตัวเอง เพื่อให้เป็นอิสระจากถูกสกัดกั้นของสหรัฐฯ หากจีนทำสำเร็จ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ต่อเศรษฐกิจโลก และฐานะอำนาจทางทหาร เพราะการแข่งขันระหว่างสหรัฐฯ กับจีนในอนาคตจะตัดสินกันด้วยอำนาจการประมวลผล (computing power)

ตัวชิปคือสิ่งที่สร้างโลกสมัยใหม่ หรืออนาคตของประเทศขึ้นกับความสามารถ ในการใช้ประโยชน์อำนาจการประมวลผล หากไม่มีการค้าด้านเซมิคอนดักเตอร์และสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ ก็จะไม่มีการแสวงหาโลกาภิวัตน์ อำนาจนำทางทหารของสหรัฐฯ ล้วนมาจากการนำตัวชิปมาใช้ทางทหาร การพุ่งขึ้นมาทางเศรษฐกิจของประเทศในเอเชีย ก็มาจากการพื้นฐานความชำนาญในการผลิตตัวชิป การประกอบคอมพิวเตอร์ และสมาร์ตโฟน ที่ทำงานด้วยแผงวงจรรีไฟฟ้านี้

หัวใจสำคัญของตัวชิปคืออำนาจการประมวลผล ที่มีตัวทรานซิสเตอร์หลายล้านตัว เช่น สมาร์ตโฟนหนึ่งเครื่องมีเซมิคอนดักเตอร์นับสิบล้านตัว แต่ละตัวจะทำงานในเรื่องที่ต่างกัน เช่น แบตเตอรี่ Bluetooth Wi-Fi การเชื่อมต่อเครือข่ายโทรศัพท์ ระบบเสียงกล้องถ่ายรูป เป็นต้น โทรศัพท์มือถือ แต่ละรุ่นของ Apple จะใช้ชิปประมวลผลที่ล้ำหน้าที่สุดในแต่ละช่วง ซึ่ง Apple ไม่ได้ผลิตชิปด้วยตัวเอง แต่ซื้อมาทั้งหมด เช่น ชิปความจำจากบริษัท Kioxia ของญี่ปุ่น ชิปคลื่นความถี่วิทยุจาก Skyworks ชิปเสียงจาก Cirrus Logic แต่ Apple เป็นคนออกแบบตัวประมวลผลที่เป็นระบบการทำงานของ iPhone

Chip War ยังระบุเพิ่มเติมว่าปัจจุบันชิปที่ล้ำหน้าที่สุดของ Apple สามารถผลิตได้ โดยบริษัทเดียวเท่านั้น คือ TSMC (Taiwan Semiconductor Manufacturing Company) การผลิตชิปที่มีขนาดเล็กสุดเป็นงานท้าทายทางวิศวกรรมที่ใหญ่ที่สุด และไม่มีบริษัทไหนที่มีความแม่นยำในการผลิตได้เท่ากับ TSMC โทรศัพท์ iPhone 12 ขายกว่า 100 ล้านเครื่อง ตัวโทรศัพท์ที่ใช้ชิปประมวลผล A14 ที่มีทรานซิสเตอร์ 11.8 พันล้านตัว เมื่อ 60 ปีที่แล้ว ชิปของ Fairchild Semiconductor มีทรานซิสเตอร์แค่ 4 ตัว ในปี 1965 Gordon Moore ผู้ก่อตั้ง สังเกตว่า ในทุกปี ชิปจะมีตัวทรานซิสเตอร์เพิ่มเท่าตัว เพราะวิศวกรสามารถผลิตทรานซิสเตอร์ให้เล็กลง จึงเป็นที่มาของคำว่า Moore's Law ที่บอกว่า อำนาจการประมวลผลของตัวชิป จะเพิ่มแบบก้าวกระโดด ในปี 1970 Intel เปิดตัวชิปความจำ (memory chip) สามารถบันทึกข้อมูลได้ 1,024 บิต (bit) ราคา 20 ดอลลาร์ ทุกวันนี้ เงิน 20 ดอลลาร์สามารถซื้อตัว thumb drive ที่เก็บข้อมูลได้ 1 พันล้านบิต จากกฎของ Moore's Law ตัวชิปจะถูกฝังไว้ในอุปกรณ์ทุกชนิดที่ต้องการอำนาจการประมวลผล และเมื่อมาถึงยุค Internet of Things หมายความว่าอุปกรณ์ทุกชนิดจะมีตัวชิปฝังอยู่ แม้แต่สินค้าที่มีอายุมาแล้วกว่าหนึ่งร้อยปีอย่างรถยนต์ ก็มีตัวชิปฝัง

ความสำคัญของไต้หวัน

ไต้หวันเป็นประเทศผู้ผลิตชิปรายใหญ่และสำคัญที่สุดของโลก ชิปคืออุปกรณ์ที่ถือว่ามีความสำคัญต่อเศรษฐกิจในศตวรรษที่ 21 เหมือนกับที่น้ำมันมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจโลก ในช่วง 100 ปีที่ผ่านมา ไต้หวันผลิตชิปที่ก้าวหน้าที่สุด ขนาดเท่านี้ว่ามี แต่มีทรานซิสเตอร์ฝังอยู่เป็นพันล้านชิ้น

ชิปที่ดีที่สุดผลิตโดย TSMC บริษัทที่สำคัญต่อเศรษฐกิจโลกบริษัทหนึ่ง แต่คนทั่วไปไม่รู้จัก เพราะ TSMC ไม่ได้ผลิตสินค้าที่ขายตรงแก่ผู้บริโภค แต่ TSMC ผลิตชิปประมวลผลแก่ iPhone ทุกรุ่น TSMC เป็นบริษัทที่มีมูลค่ามากที่สุดในเอเชีย มีมูลค่าตามตลาด 400 พันล้านดอลลาร์ กองทุนชั้นนำของโลกทุกแห่ง ต้องลงทุนในหุ้นของ TSMC ในระยะ 20 ปีที่ผ่านมา ผลตอบแทนจากหุ้นของ TSMC สูงปีละ 18.6% ขณะที่ Intel อยู่ที่ 6.7%

จีนเองถือว่าการผลิตชิปมีความสำคัญอันดับแรก แต่ไม่เคยที่จะสามารถไล่ตามได้ทันตัวชิปที่ก้าวหน้าที่สุดในปัจจุบันเรียกว่า 5nm (nanometer) ที่ใช้ในสมาร์ทโฟนและเทคโนโลยีทางการแพทย์ ผลิตจาก TSMC ถึง 90% จีนเองสามารถผลิตชิปขนาดต่ำกว่า 15nm และ 10nm แต่การรักษาความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี จำเป็นต้องผลิตชิปขนาดต่ำกว่า 7nm และ 5nm ที่ขณะนี้ TSMC เท่านั้นที่ผลิตได้ในปริมาณมากอย่างแม่นยำ

อุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์ของไต้หวันเริ่มต้นในทศวรรษ 1980 รัฐบาลไต้หวันต้องการสร้างพื้นที่อุตสาหกรรมเทคโนโลยีแบบ Silicon Valley ของตัวเองขึ้นมา เพราะได้เปรียบที่ราคาที่ดินไม่แพง มีเงินทุนพร้อม และแรงงานมีการศึกษาสูง พร้อมทำงานในค่าแรงที่ต่ำกว่าที่จ่ายในสหรัฐฯ แต่ไม่มีประสบการณ์ในเรื่องนี้ จนกระทั่งได้ตัว Morris Chang ผู้ชำนาญเทคโนโลยีชาวจีนมาช่วย Morris Chang มองว่า ไต้หวันมีจุดได้เปรียบคือการผลิตและประกอบตัวชิป ไม่ใช่การออกแบบ เขาเป็นคนที่ก่อตั้ง TSMC ขึ้นมา

การกระจุกตัวของการผลิตชิปแบบก้าวหน้าในไต้หวัน อาจเป็นทั้งจุดอ่อนและจุดแข็ง จุดอ่อนคือเมื่อเกิดความขัดแย้งทางทหาร อาจเป็นเป้าการโจมตีทำลายล้าง ส่วนจุดแข็งก็คือ ทรานไซด์ที่เศรษฐกิจโลกต้องพึ่งพาเซมิคอนดักเตอร์ อุตสาหกรรมนี้คือโล่ที่ปกป้องไต้หวันได้เช่นเดียวกัน (ออนไลน์, 2565)

ปัจจุบัน เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการค้าโลก อาทิ ธุรกิจอีคอมเมิร์ซ (E-commerce) Internet of Things (IoT) และเครือข่าย 5G ทำให้ความต้องการของผู้บริโภคในสินค้าไฮเทคเพิ่มขึ้น ประเทศต่าง ๆ จึงพยายามค้นคว้าและพัฒนานวัตกรรมใหม่ เพื่อก้าวขึ้นเป็นผู้นำเทคโนโลยีที่สามารถขับเคลื่อนโลกได้ โดยสหรัฐฯ เป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีตลอดมา แต่ในระยะหลัง จีนสามารถพัฒนาเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด จนกลายเป็นหนึ่งในผู้นำด้านเทคโนโลยีระดับโลก

จากการที่รัฐบาลจีนประกาศยุทธศาสตร์ Made in China 2025 เมื่อ พ.ศ. 2558 ที่สนับสนุนให้ผู้ประกอบการภายในประเทศนำองค์ความรู้ที่ได้จากต่างชาติมาพัฒนาและสร้างนวัตกรรมใหม่ จนทำให้จีนก้าวขึ้นเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีโทรคมนาคมระบบ 5G แต่ในขณะเดียวกันจีนเริ่มถูกวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับความไม่เป็นธรรมในการดำเนินธุรกิจที่บังคับให้กิจการต่างชาติต้องโอนความรู้และเทคโนโลยีในการผลิต (Know-how) เพื่อแลกกับข้อได้เปรียบในการลงทุนในจีน

สหรัฐฯ ภายใต้การนำของประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์กับนโยบาย America First ที่ให้ความสำคัญกับคนและกิจการในประเทศเป็นลำดับแรก สนับสนุนการค้าอย่างเป็นธรรม ซึ่งขัดแย้งกับสิ่งที่จีนกำลังปฏิบัติอยู่ ประกอบกับปัจจุบัน จีนได้ดุลการค้าสหรัฐฯ ดังนั้น ประธานาธิบดีทรัมป์ จึงต้องออกนโยบาย เพิ่มภาษีนำเข้าสินค้า โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับ Made in China 2025 เช่น ชิ้นส่วนอากาศยานและยานยนต์ มอเตอร์ไฟฟ้า เครื่องจักร เหล็กและอะลูมิเนียม รวมถึงวงจรรวม เพื่อลดการเสียดุลการค้าให้กับจีนและสกัดกั้นอิทธิพลของจีนที่มีต่อเศรษฐกิจโลก ส่วนจีนก็ตอบโต้ด้วยการขึ้นภาษีสินค้าเกษตร และขยายวงกว้างไปยังผลิตภัณฑ์อื่น ๆ จนพัฒนาจากสงครามการค้าไปเป็นสงครามเทคโนโลยีระหว่างสหรัฐฯ-จีน

อาจกล่าวได้ว่า สงครามเทคโนโลยีเริ่มจากการที่ประธานาธิบดีทรัมป์ ลงนามประกาศคำสั่งประธานาธิบดี (Executive Order) ยุติการใช้เครื่องมือสื่อสารและเทคโนโลยีการสื่อสารที่อาจถูกใช้ในการจารกรรมข้อมูลของประเทศ ซึ่งผลิตหรือให้บริการโดยบริษัทที่มีความเสี่ยงต่อความมั่นคงของสหรัฐฯ (National security) อันรวมถึงผู้ผลิตอุปกรณ์โทรคมนาคมรายใหญ่ของโลกอย่าง Huawei พร้อมขึ้นบัญชี Huawei และบริษัทในเครือที่อยู่นอกสหรัฐฯ ในบัญชีดำทางการค้า (Entity list) เพื่อขัดขวางการทำธุรกรรมระหว่างบริษัทสหรัฐฯ และบริษัทที่อยู่ในรายชื่อดังกล่าว เว้นแต่จะได้ใบอนุญาตการค้าจากสหรัฐฯ

ต่อมา รัฐบาลสหรัฐฯ ได้กำหนดนโยบายปิดกั้นไม่ให้จีนเข้าถึงหุ้นและลงทุนในธุรกิจเทคโนโลยีในสหรัฐฯ พร้อมทั้งแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายควบคุมการส่งออกในประเด็น Foreign-produced Direct Product Rule สั่งห้ามไม่ให้บริษัทต่างชาติขายสินค้าที่ผลิตโดยเทคโนโลยีของสหรัฐฯ แก่บริษัทที่อยู่ในบัญชีดำอีกด้วย

ในขณะเดียวกัน พันธมิตรของสหรัฐฯ อาทิ สหราชอาณาจักร และออสเตรเลีย ได้ประกาศระงับการให้บริการเครือข่ายสัญญาณโทรคมนาคม 5G ของ Huawei ด้วยเหตุผลด้านความมั่นคงเช่นเดียวกับสหรัฐฯ หลังจากหน่วยข่าวกรองของอังกฤษได้พบความเสี่ยงในการจารกรรมข้อมูลที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีของ Huawei เช่นกัน

จะเห็นได้ว่า ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ-จีนในปัจจุบัน เป็นการช่วงชิงความเป็นมหาอำนาจทางเทคโนโลยี โดยทั้งสหรัฐฯ และจีนทราบดีว่า เทคโนโลยีเป็นปัจจัยขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก และการเป็นเจ้าของเทคโนโลยี ย่อมหมายถึงความสามารถในการเป็นผู้กำหนดระเบียบโลกได้ต่อไปนั่นเอง

ผลกระทบของสงครามเทคโนโลยี

จีนเสียประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวของสหรัฐฯ เป็นอย่างมาก เพราะเป็นการจำกัดการเข้าถึงทรัพยากรและตัดห่วงโซ่อุปทานในธุรกิจเทคโนโลยีของจีน จนเกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้น เช่น กรณี ZTE และกรณีกลุ่มบริษัท Huawei

กรณี ZTE ผู้ผลิตโทรศัพท์มือถือรายใหญ่ของจีนประกาศระงับการดำเนินการชั่วคราวหลังจากสหรัฐฯ สั่งลงโทษ ZTE เนื่องจากบริษัทขายสินค้าที่ผลิตโดยเทคโนโลยีสหรัฐฯ ให้แก่อิหร่าน โดยปิดเส้นทางการค้ากับ Qualcomm ผู้ผลิตชิปรายใหญ่ของโลก เว้นแต่จะยอมเสียค่าปรับจำนวนเงิน 900 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งท้ายที่สุด ZTE ก็ต้องยอมจ่ายเงิน เพื่อแลกกับวัตถุดิบในการผลิตสินค้า

ด้าน Huawei อาจต้องประสบปัญหาขาดแคลนชิปที่ใช้ในการผลิตเสาสัญญาณและอุปกรณ์สื่อสารระบบ 5G ซึ่งออกแบบโดย HiSilicon บริษัทในเครือของ Huawei ภายใต้การใช้เทคโนโลยีของ Arm Holdings หรือ ARM (อังกฤษ) และความช่วยเหลือในการผลิตชิปจาก Taiwan Semiconductor Manufacturing Company หรือ TSMC (ไต้หวัน) ซึ่งสหรัฐฯ มีมาตรการห้ามทั้ง ARM และ TSMC ไม่ให้ทำการค้ากับกลุ่มบริษัท Huawei แล้ว โดยแม้ว่าทางบริษัทจีนจะมีการกักตุนชิปไว้เพื่อใช้ในอีก 1 ปี แต่ก็มีปริมาณไม่เพียงพอต่อการผลิตสินค้าบางชนิด จนทำให้ Huawei ประกาศยกเลิกการผลิตโทรศัพท์มือถือที่ใช้ชิป Kirin 9000 ตั้งแต่วันที่ 15 กันยายน 2563 ที่ผ่านมา

ในขณะเดียวกัน รายได้ของบริษัทเทคโนโลยีทั่วโลกก็มีแนวโน้มลดลงเพราะไม่สามารถขายสินค้าให้แก่ตลาดหลักอย่างจีนได้ และผู้ใช้สุดท้าย (End-users) ก็ไม่สามารถใช้ซอฟต์แวร์และระบบปฏิบัติการ เช่น Android ที่พัฒนาโดย Google (Alphabet Inc. - GOOGL) ในอุปกรณ์ของ Huawei ได้ จนทำให้ Huawei ต้องพัฒนาเทคโนโลยีชิปและระบบปฏิบัติการ (OS) ที่มีชื่อว่า “HongMeng” ขึ้นเอง เพื่อลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากสหรัฐฯ และแก้ปัญหานโยบายกีดกันทางการค้าดังกล่าว

เซมิคอนดักเตอร์ ความสำคัญของเทคโนโลยี

การแข่งขันระหว่างสหรัฐฯ และจีนด้านเทคโนโลยีแห่งอนาคต ทั้งในด้านการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) เทคโนโลยีหุ่นยนต์ (Robotics) เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial intelligence: AI) เทคโนโลยีการสอดแนม (Surveillance technology) และเครือข่ายโทรคมนาคมระบบ 5G ล้วนมีชิ้นส่วนสำคัญที่เปรียบเสมือนสมองและหัวใจของเทคโนโลยี ได้แก่ เซมิคอนดักเตอร์ (Semiconductor) หรือไมโครชิป (หรือชิป) ซึ่งเป็นวัสดุหลักที่ใช้ในการประกอบอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ตั้งแต่เครื่องมือสื่อสาร คอมพิวเตอร์ ยานยนต์ จนถึงการผลิตดาวเทียม ด้วยเหตุนี้ เซมิคอนดักเตอร์จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการชิงความได้เปรียบภายใต้สงครามเทคโนโลยีระหว่างสหรัฐฯ และจีน โดยทั้งสองประเทศต่างก็พยายามเข้าครอบครองห่วงโซ่การผลิตเซมิคอนดักเตอร์ให้ได้โดยเร็ว เพื่อขึ้นเป็นผู้นำและควบคุมทิศทางของเทคโนโลยีในอนาคต

อุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์ในจีน

เซมิคอนดักเตอร์เป็นชิ้นส่วนหลักในการผลิตสินค้าส่งออกสำคัญของจีน ได้แก่ เครื่องมือสื่อสาร คอมพิวเตอร์ และแผงวงจรไฟฟ้า ทำให้จีนกลายเป็นผู้นำเข้าเซมิคอนดักเตอร์รายใหญ่ที่สุดในโลก มีคู่ค้ามากกว่า 1,300 บริษัททั้งในและนอกประเทศ โดยจีนนำเข้าเซมิคอนดักเตอร์มูลค่ากว่า 3 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (ข้อมูล ณ ปี 2562) หรือประมาณร้อยละ 84 จากจำนวนการใช้งานทั้งหมด และมีเพียงร้อยละ 16 เท่านั้นที่มาจากผู้ผลิตภายในประเทศ ด้วยเหตุนี้ จีนจึงกำหนดเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ Made in China 2025 โดยเพิ่มการผลิตเซมิคอนดักเตอร์เพื่อรองรับความต้องการภายในประเทศให้ได้ร้อยละ 70 ภายในปี 2568

ในปี 2557 รัฐบาลจีนออก National Integrated Circuit Plan เน้นสนับสนุนและส่งเสริมการทำวิจัยและพัฒนาสำหรับกลุ่มอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องภายในประเทศด้วยงบประมาณ 1.5 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งเท่ากับจำนวนเงินหมุนเวียนในตลาดเซมิคอนดักเตอร์จีน และคิดเป็นสองเท่าของค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาในอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์ของโลก

ผลจากแผนงานดังกล่าว ทำให้เกิดบริษัทผู้ผลิตเซมิคอนดักเตอร์ใหม่สัญชาติจีนจำนวนกว่า 30 บริษัทที่อยู่ระหว่างการวางแผนและการก่อสร้างโรงงาน อย่างไรก็ตาม แม้จีนจะสามารถตั้งโรงงานผลิตเซมิคอนดักเตอร์ไว้ใช้ในประเทศได้แล้ว แต่จีนก็ยังไม่สามารถพัฒนาเทคโนโลยีให้มีขนาดและความสามารถเทียบเท่ากับบริษัทชั้นนำอื่นได้ โดยปัจจุบัน Semiconductor Manufacturing International Corporation (SMIC) ซึ่งเป็นผู้ผลิตชิปที่ใหญ่ที่สุดของจีน สามารถผลิตชิปที่มีขนาด

เล็กที่สุดได้เพียง 14 นาโนเมตร ในขณะที่คู่แข่งอย่าง Samsung และ TSMC สามารถผลิตชิปขนาด 5 นาโนเมตร ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ากว่าจีนมากกว่า 10 ปีและใช้เงินลงทุนจำนวนมาก รวมถึงถูกขัดขวางไม่ให้เข้าถึงเครื่องจักรกัดกรัด เอ็กซ์ตรีม อัลตรา-ไวโอเล็ต (Extreme Ultra-Violet (EUV) etching machines) ที่จำเป็นต้องใช้สำหรับการผลิตชิปขนาดเล็กของ ASML (เนเธอร์แลนด์) ซึ่งเป็นผู้ผลิตและจัดจำหน่ายรายเดียวของโลก

จีนจึงต้องหันมาพัฒนาบุคลากรของตนเอง โดยการดึงดูดวิศวกรและนักพัฒนาระบบจากทั้งสหรัฐฯ และไต้หวัน โดยให้แรงจูงใจเป็นค่าแรงที่มากกว่า 2-2.5 เท่าของเงินเดือนเฉลี่ยในไต้หวัน ส่งผลให้ในปี 2562 วิศวกรและผู้จัดการโรงงานย้ายจาก TSMC ของไต้หวันมายังบริษัทในจีนกว่า 100 คน อีกทั้งยังคาดว่าจะสามารถดึงดูดผู้เชี่ยวชาญจากจีนเพิ่มขึ้นถึง 3,000 คนในอนาคต อย่างไรก็ตาม การบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ Made in China 2025 ของจีนมีความท้าทายอย่างมาก เนื่องจากจีนมีความพร้อมด้านบุคลากรและโครงสร้างแต่ถูกกีดกันอย่างรุนแรง

การเปลี่ยนแปลงของห่วงโซ่อุปทานในอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์

หากสงครามเทคโนโลยียังดำเนินต่อไป และต่างฝ่ายต่างดำเนินการตามนโยบายของตนเองอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะการทำธุรกิจของบริษัทเทคโนโลยีทั่วโลก และนำไปสู่การแยกตัวทางข้อมูล (Data decoupling) ที่แบ่งห่วงโซ่การผลิตสินค้าเทคโนโลยีของโลกออกเป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายสหรัฐฯ และฝ่ายจีน

บริษัทเทคโนโลยีอาจถูกกดดันจนต้องลดความสัมพันธ์ทางธุรกิจกับฝ่ายหนึ่ง เพื่อรักษาฐานลูกค้า/ลูกค้าอีกฝ่ายไว้ และต้องหาลูกค้า/คู่ค้าใหม่ทดแทน หรืออาจย้ายการดำเนินงานไปยังพื้นที่อื่นที่ไม่ได้รับผลกระทบ และเน้นการเจริญเติบโตแบบครบวงจร (Vertically integrated value chains) เป็นเจ้าของตั้งแต่ธุรกิจต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ แต่สถานการณ์นี้ไม่อาจเกิดขึ้นได้ภายในช่วงเวลาสั้น ๆ จึงทำให้การแบ่งแยกทางเทคโนโลยีนั้นอาจเกิดขึ้นได้ยาก เนื่องจากทุกขั้นตอน/ทุกบริษัทที่เกี่ยวข้องยังต้องพึ่งพากันและกัน จีนยังต้องการเทคโนโลยีจากสหรัฐฯ และสหรัฐฯ ก็ต้องอาศัยตลาดและความได้เปรียบด้านต้นทุนของจีนด้วย

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของห่วงโซ่อุปทานข้างต้นอาจขึ้นอยู่กับ 2 ปัจจัย ได้แก่ ระยะเวลาจีนจะสามารถเพิ่มศักยภาพการผลิตเซมิคอนดักเตอร์ที่ทันสมัยภายในประเทศให้ทัดเทียมกับสหรัฐฯ และแนวโน้มทิศทางการดำเนินนโยบายของรัฐบาลนายโจ ไบเดนต่อจีน โดยแม้ว่านโยบายของพรรครีพับลิกัน และพรรคเดโมแครต ที่มีต่อจีนจะไม่แตกต่างกันมากนัก แต่วิธีการดำเนินงานของนายโจ ไบเดน ซึ่งเน้นการสร้างพันธมิตรทางเศรษฐกิจเพื่อกดดันจีน อาจช่วยลดอุณหภูมิความตึงเครียดของสงครามการค้าและเทคโนโลยีระหว่างสหรัฐฯ-จีน ลงได้อาจไม่ตรงไปตรงมาและชัดเจนรุนแรงเท่าสมัยรัฐบาลประธานาธิบดีทรัมป์ โดยจะเน้นการสร้างพันธมิตรทางเศรษฐกิจเพื่อกดดันจีน รวมถึงการเจรจาข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างสหรัฐฯ และไต้หวัน ซึ่งเปรียบเสมือนสหรัฐฯ ให้ความสำคัญและยอมรับไต้หวัน ซึ่งอาจเป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้จีนไม่พอใจ เพราะขัดต่อหลักการจีนเดียวก็เป็นได้่างพื้นฐานแล้ว แต่จีนยังคงต้องพึ่งพาเทคโนโลยีการออกแบบชิ้นส่วน รวมไปถึงซอฟต์แวร์และระบบปฏิบัติการต่าง ๆ จากบริษัทนอกประเทศอยู่ (ออนไลน์, 2565)

“แผนปฏิบัติการเพื่อสร้างสรรค์ระบบการตลาดมาตรฐานสูง” ซึ่งออกโดยสำนักงานคณะกรรมการกลางของพรรคคอมมิวนิสต์จีนและสำนักงานคณะรัฐมนตรีจีน เมื่อปี 2021 (พ.ศ.2564) โดยได้กำหนดให้ทุกภูมิภาคและหน่วยงานนำไปปฏิบัติอย่างเป็นธรรม

ทั้งนี้ แผนปฏิบัติการสร้างสรรค์ระบบการตลาดมาตรฐานสูงดังกล่าว มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการก่อตัวของรูปแบบการพัฒนาวิสาหกิจคู่ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ในแง่ของสภาพที่เป็นจริง การสร้างสรรค์ระบบการตลาดที่มีมาตรฐานสูงเป็นส่วนสำคัญในการเร่งปรับปรุงระบบเศรษฐกิจแบบตลาดสังคมนิยม และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเร่งสร้างรูปแบบการพัฒนาใหม่โดยมีวิสาหกิจภายในประเทศเป็นตัวหลัก รวมทั้งมีวิสาหกิจคู่ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศเป็นวงจรที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน

สำหรับเนื้อหาของสาระของแผนปฏิบัติการสร้างสรรค์ระบบการตลาดมาตรฐานสูงดังกล่าว ประกอบด้วย

1. ข้อกำหนดทั่วไป ซึ่งนำโดยความคิดของนายสี จิ้นผิง เกี่ยวกับสังคมนิยมที่มีอัตลักษณ์จีนสำหรับยุคใหม่ เป็นแนวทางในการดำเนินการตามแนวคิดการพัฒนาใหม่อย่างไม่ย่อท้อ และยืนยันความที่แสวงหาความก้าวหน้าในขณะที่รักษาเสถียรภาพ

2. รวมระบบพื้นฐานของระบบตลาด เช่น การปรับปรุงระบบการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินอย่างครอบคลุม และการปรับปรุงระบบการแข่งขันที่เป็นธรรมอย่างครอบคลุม ฯลฯ

3. ส่งเสริมการจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ปรับปรุงสภาพแวดล้อมและคุณภาพของตลาด

5. ดำเนินการเปิดตลาดที่มีมาตรฐานสูง อาทิ ขยายการเปิดตลาดอุตสาหกรรมบริการ อย่างเป็นระเบียบ และส่งเสริมการเปิดกว้างของกฎเกณฑ์ต่างๆ

6. ปรับปรุงกลไกการกำกับดูแลตลาดให้ทันสมัย

กล่าวได้ว่า จีนได้ใช้ความพยายามเพื่อสร้างสรรค์ระบบการตลาดที่มีมาตรฐานสูงแบบบูรณาการ โดยการเปิดกว้างในการแข่งขันกันอย่างมีระเบียบ รวมทั้งการมีระบบและมีการบริหารจัดการที่สมบูรณ์ เพื่อให้การปฏิรูปดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้องเสมอ โดยทุกภูมิภาคและหน่วยงานต้องเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงความสำคัญของการสร้างระบบตลาดที่มีมาตรฐานสูง และปฏิบัติตามส่วนความรับผิดชอบ รวมทั้งปรับปรุงกลไกการทำงานดำเนินการในเชิงรุก ทั้งนี้ คณะกรรมการพัฒนาและปฏิรูปแห่งชาติซึ่งเป็นหน่วยงานกำกับดูแลการตลาดและกระทรวงพาณิชย์มีหน้าที่รับผิดชอบในการวางแผนโดยรวม ตลอดจนประสานงานการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง ในการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการอย่างทันที่ ด้วยการกำกับดูแลและชี้แนะการดำเนินงานต่างๆ ซึ่งควรรายงานสถานการณ์ที่สำคัญให้ทันเวลาตามขั้นตอน (ออนไลน์, 2565)

ยุทธศาสตร์ของผู้นำด้านเศรษฐกิจและการเมืองระดับทวิภาคีและพหุภาคี

1. ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ได้หารือกับประธานาธิบดีโจ ไบเดน แห่งสหรัฐฯ เมื่อตอนปลายของวันที่ 14 พ.ย.65 ที่เกาะบาฮาลี ประเทศอินโดนีเซีย โดยได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมาและเชิงลึกเกี่ยวกับประเด็นเชิงยุทธศาสตร์ในความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ รวมถึงประเด็นสำคัญระดับโลกและระดับภูมิภาค ซึ่งนายสี จิ้นผิง ได้กล่าวถึงเรื่องสำคัญ อาทิ

สถานการณ์หลักและความสำคัญของการประชุมสมัชชาใหญ่ครั้งที่ 20 ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยชี้ให้เห็นว่า นโยบายภายในและภายนอกของพรรคและรัฐบาลจีนนั้น เปิดกว้างและโปร่งใส ความตั้งใจเชิงยุทธศาสตร์นั้นเปิดกว้าง รวมทั้งรักษาความต่อเนื่องและเสถียรภาพในระดับสูง เพื่อส่งเสริมการฟื้นฟูที่ยิ่งใหญ่ของประชาชาติจีนอย่างครอบคลุมด้วยการปรับปรุงให้ทันสมัยแบบจีน ดำเนินการต่อโดยคำนึงถึงความปรารถนาของผู้คนเพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เป็นจุดเริ่มต้น ดำเนินการปฏิรูปและเปิดประเทศอย่างไม่ย่อท้อ และส่งเสริมการสร้างโลกที่เปิดกว้างทางเศรษฐกิจ จีนยังคงดำเนินนโยบายสันติภาพต่างประเทศที่เป็นอิสระอย่างมั่นคง ตัดสินใจจุดยืนและทัศนคติของตนตามข้อดีของเรื่องนั้นๆ เอง สนับสนุนการเจรจาและการปรึกษาหารือ การยุติข้อพิพาทอย่างสันติ กระทบและขยายความร่วมมือระดับโลก และปกป้องระบบระหว่างประเทศ โดยมีสหประชาชาติและกฎหมายระหว่างประเทศเป็นหัวใจหลัก ส่งเสริมการสร้างประชาคมที่มีอนาคตร่วมกันสำหรับมนุษยชาติ ตามระเบียบระหว่างประเทศ จีนจะยึดมั่นในการพัฒนาอย่างสันติ การพัฒนาแบบเปิดกว้าง และการพัฒนาแบบทั้งสองฝ่าย และจะมีส่วนร่วมและส่งเสริมการพัฒนาระดับโลกเพื่อให้บรรลุการพัฒนาาร่วมกันกับประเทศอื่นๆ

สำหรับที่มาของปัญหาไต้หวันและจุดยืนของจีนอย่างเป็นระบบ โดยเน้นย้ำว่าปัญหาไต้หวันเป็นแกนหลักของผลประโยชน์หลักของจีน เป็นรากฐานของรากฐานทางการเมืองของความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ และเป็นเส้นสีแดงเส้นแรกที่ผ่านมาไม่ได้ของความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ การแก้ปัญหาไต้หวันคือการดำเนินการของคนจีนและเป็นกิจการภายในของจีน การปกป้องความเป็นเอกภาพและบูรณภาพแห่งดินแดนของมาตุภูมิเป็นความปรารถนาร่วมกันของประชาชนจีนและประชาชาติจีน ใครก็ตามที่ต้องการแยกไต้หวันออกจากจีนถือว่าขัดต่อความยุติธรรมของจีน และคนจีนจะไม่มีวันเห็นด้วย หวังว่าจะได้เห็นและพยายามรักษาสันติภาพและเสถียรภาพตลอดของแคบไต้หวัน หวังว่าฝ่ายสหรัฐฯ จะปฏิบัติตามคำพูดและการกระทำของตน รวมทั้งปฏิบัติตามนโยบายจีนเดียวและแถลงการณ์ร่วมสามฉบับระหว่างจีน-สหรัฐฯ ซึ่งประธานาธิบดีสหรัฐฯ ได้กล่าวหลายครั้งว่าไม่สนับสนุน “เอกราชของไต้หวัน” และไม่มีเจตนาที่จะใช้ไต้หวันเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความได้เปรียบในการแข่งขันกับจีนหรือกีดกันจีน จึงหวังว่าฝ่ายสหรัฐฯ จะดำเนินการตามคำสัญญาของประธานาธิบดี ทั้งนี้ ส่วนสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ คือการตระหนักและเคารพในความแตกต่างดังกล่าว แทนที่จะบังคับให้เหมือนกันหรือพยายามเปลี่ยนแปลงหรือแม้แต่ล้มล้างระบบของกันและกัน ฝ่ายสหรัฐฯ ควรสะท้อนถึงความมุ่งมั่นในการดำเนินการที่เป็นรูปธรรม แทนที่จะพูดอย่างหนึ่งและทำอีกอย่างหนึ่ง

ในขณะที่ผู้นำของทั้งสองประเทศเห็นพ้องต้องกันว่า ทีมการทูตของทั้งสองฝ่ายจะต้องรักษาการสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์และดำเนินการปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ ทั้งสองประเทศจะดำเนินการเจรจาและประสานงานด้านนโยบายเศรษฐกิจมหภาค ประเด็นทางเศรษฐกิจและการค้า และประเด็นอื่นๆ ตกลงที่จะทำงานร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสำเร็จของการประชุมครั้งที่ 27 ของภาคีสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทั้งสองฝ่ายตกลงที่จะดำเนินการเจรจาและความร่วมมือด้านสาธารณสุข การเกษตร และความมั่นคงด้านอาหารระหว่างสองประเทศ ตกลงที่จะใช้คณะทำงานร่วมจีน-สหรัฐฯ ให้เกิดประโยชน์ในการส่งเสริมการแก้ไขปัญหาเฉพาะด้านมากขึ้น ยอมรับว่าการแลกเปลี่ยนระหว่างประชาชนและวัฒนธรรม

ระหว่างจีนและสหรัฐฯ มีความสำคัญมากและส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนบุคลากรระหว่างสองประเทศในด้านต่างๆ

นอกจากนี้ ผู้นำของทั้งสองประเทศยังได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ เช่น วิกฤตในยูเครน โดยนายสี จิ้นผิง ชี้ให้เห็นว่า จีนมีความกังวลอย่างมากเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันในยูเครน หลังจากเกิดวิกฤตขึ้น ซึ่งผู้นำจีนได้เคยเสนอ "สี่ควร" และไม่นานมานี้ก็ได้เสนอ "สี่ร่วมกัน" ในการเผชิญกับวิกฤตระดับโลกที่ซับซ้อน ซึ่งวิกฤตยูเครน มีหลายประเด็นที่สมควรได้รับการพิจารณาอย่างจริงจัง ได้แก่ ประการแรก ไม่มีผู้ชนะในความขัดแย้งและสงคราม ประการที่สอง ไม่มีวิธีง่ายๆ ในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ประการที่สาม มหาอำนาจ ต้องหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า ซึ่งจีนยืนหยัดเคียงข้างสันติภาพมาโดยตลอด และจะส่งเสริมการเจรจาสันติภาพต่อไป โดยสนับสนุนและตั้งตารอที่การเจรจาสันติภาพระหว่างรัสเซียและยูเครนจะกลับมาเริ่มต้นอีกครั้ง ขณะเดียวกัน จีนหวังว่าสหรัฐฯ นาโต และ สหภาพยุโรปจะดำเนินการเจรจาอย่างรอบด้านกับรัสเซีย

2. ประเด็นสำคัญจากการที่ นายสี จิ้นผิง เลขาธิการคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนและประธานาธิบดีแห่งรัฐของจีน ได้พบกับนายเดมิทรี เมดเวเดฟ อดีตประธานาธิบดีและนายกรัฐมนตรีของรัสเซีย ซึ่งปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองประธานสภาความมั่นคงแห่งชาติ เมื่อวันที่ 21 ธ.ค.65 ที่กรุงปักกิ่ง โดยนายสี จิ้นผิง กล่าวเน้นว่า ทั้งสองฝ่ายจะยังคงมีการหารือเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์ด้านธรรมาภิบาล การประสานยุทธศาสตร์การพัฒนา และการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งในกรอบพหุภาคีและระหว่างพรรคการเมือง โดยสามารถเรียนรู้จากกันและกันในการสร้างพรรคการเมืองและการสนับสนุนภูมิปัญญา รวมทั้งความแข็งแกร่งเพื่อกระชับการประสานงานทางยุทธศาสตร์อย่างรอบด้านระหว่างจีน-รัสเซียให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ความสัมพันธ์จีน-รัสเซียได้ยืนหยัดต่อบททดสอบของการเปลี่ยนแปลงระหว่างประเทศ รวมทั้งการรักษาการพัฒนาในระดับสูงอย่างมั่นคงโดยเฉพาะการพัฒนาความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์อย่างรอบด้านระหว่างจีน-รัสเซียสำหรับยุคใหม่นั้น เป็นทางเลือกเชิงกลยุทธ์ระยะยาวจากทั้งสองฝ่ายตามเงื่อนไขของแต่ละประเทศ ทั้งนี้ จีนพร้อมที่จะทำงานร่วมกับรัสเซียเพื่อผลักดันความสัมพันธ์จีน-รัสเซียในยุคใหม่ และทำให้ธรรมาภิบาลทั่วโลกมีความยุติธรรมและเท่าเทียมกันมากขึ้น นอกจากนี้ ยังได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นระหว่างประเทศและภูมิภาคอื่น ๆ ที่มีข้อกังวลร่วมกัน โดยเฉพาะกรณีวิกฤตในยูเครน ซึ่งจีนได้ตัดสินใจและแสดงจุดยืนรวมทั้งนโยบายโดยพิจารณาจากข้อดีของเรื่องที่เกี่ยวข้อง การรักษาความเป็นกลางและความเป็นธรรม ตลอดจนส่งเสริมการเจรจาสันติภาพอย่างแข็งขัน โดยหวังว่าฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะยังคงมีเหตุผลและใช้ความยับยั้งชั่งใจ ดำเนินการเจรจาอย่างรอบด้าน และจัดการกับข้อกังวลด้านความมั่นคงร่วมกันด้วยวิธีการทางการเมือง

3. ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ได้เข้าร่วมการประชุมผู้นำเขตเศรษฐกิจเอเปค ครั้งที่ 29 เมื่อเช้าวันที่ 19 พ.ย.65 ที่กรุงเทพฯ โดยที่ประชุมหารือเกี่ยวกับประเด็นการค้าและการลงทุนที่ยั่งยืน ซึ่งประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ชี้ว่า การค้าและการลงทุนที่เสรีและเปิดกว้างเป็นเป้าหมายและหลักการของเอเปคและเป็นเสาหลักสำคัญในการบรรลุวิสัยทัศน์ปูตราจาया ปี 2040 (พ.ศ.2583) โดยต้องสนับสนุนลัทธิพหุภาคีที่แท้จริงและปกป้องระบบการค้าพหุภาคี ปกป้องระบบการค้าพหุภาคีตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด รักษาความมั่นคงและเสถียรภาพของอุตสาหกรรมและห่วงโซ่อุปทานทั่วโลก

สร้างสภาพแวดล้อมการค้าและการลงทุนที่เปิดกว้าง ยุติธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และสร้างเขตการค้าเสรีที่ครอบคลุมและระดับสูงของ เอเชีย-แปซิฟิกในเร็ววัน และต้องยึดมั่นในความครอบคลุมรวมทั้งบรรลุผลประโยชน์ร่วมกันและผลลัพธ์ที่ได้ จำเป็นต้องเน้นความครอบคลุมของการพัฒนาสร้างกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคที่มีการปรึกษาหารือที่เท่าเทียมกัน การมีส่วนร่วมร่วมกัน และผลประโยชน์ที่เป็นสากล ตลอดจนสร้างสรรค์ตลาดเอเชีย-แปซิฟิกขนาดใหญ่ที่เป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถบรรลุการเติบโตร่วมกันผ่านการร่วมมือกันในการพัฒนา อีกทั้งตระหนักถึงความร่วมมือและผลประโยชน์ร่วมกันผ่านข้อได้เปรียบที่เกื้อกูลกันขณะไปด้วยกัน โดยจีนได้เสนอความคิดริเริ่มต่างๆ เช่น การฟื้นฟูชนบท วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การค้าและการลงทุนที่ครอบคลุม เพื่อให้การพัฒนาและนวัตกรรมสามารถสร้างประโยชน์ให้กับผู้คนจำนวนมากขึ้น และช่วยให้ทุกฝ่ายในเอเชีย-แปซิฟิกบรรลุผลสำเร็จในการพัฒนาอย่างครอบคลุมและยั่งยืน

ทั้งนี้ต้องยึดมั่นในความร่วมมือระดับภูมิภาคที่เปิดกว้างและร่วมกันส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองในเอเชีย-แปซิฟิก ขยายการเปิดอย่างแข็งขันและปรับปรุงระดับความร่วมมือทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคอย่างรอบด้าน ความมุ่งมั่นของจีนที่จะขยายการเปิดระดับสูงจะไม่เปลี่ยนแปลง และประตูของจีนจะเปิดกว้างขึ้นเท่านั้น เมื่อเร็วๆ นี้ งาน China International Import Expo ครั้งที่ 5 ได้ปิดฉากลงอย่างประสบความสำเร็จ แสดงให้เห็นอีกครั้งถึงความมุ่งมั่นอย่างแน่วแน่ของจีนที่จะสนับสนุนการค้าเสรีและเปิดกว้างและเปิดตลาดสู่โลก โดยจีนจะขยายการนำเข้าผลิตภัณฑ์และบริการคุณภาพสูงอย่างแข็งขัน รวมทั้งนำโอกาสทางการตลาด โอกาสในการเติบโตและโอกาสความร่วมมือมาสู่โลกมากขึ้น (ออนไลน์, 2565)

4. นายหวัง อี้ มนตรีแห่งรัฐและรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศจีน กล่าวถึงการเข้าร่วมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ในการประชุมสุดยอดผู้นำ G20 ครั้งที่ 17 ที่เกาะบาฮาลี ประเทศอินโดนีเซีย และการประชุมผู้นำเขตเศรษฐกิจเอเปค ครั้งที่ 29 ที่กรุงเทพฯ และการเยือนประเทศไทย ระหว่างวันที่ 14 – 19 พ.ย. 65 จากการเยือนครั้งนี้ ประชาคมระหว่างประเทศได้สัมผัสถึงท่าทีและความรู้สึกที่มีต่อโลกของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ในฐานะผู้นำพรรคใหญ่และประเทศที่มีความสำคัญอีกครั้งหนึ่ง กล่าวคือ

4.1 การอธิบายยุทธศาสตร์การบริหารประเทศและชี้ให้เห็นอนาคตที่สดใสของจีน

นายหวัง อี้ กล่าวว่า ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ได้แนะนำความสำเร็จที่สำคัญและภารกิจสำคัญของการประชุมสมัชชาแห่งชาติ ครั้งที่ 20 ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยมุ่งเน้นที่การผสมผสานคุณลักษณะ 5 ประการของการปรับปรุงให้ทันสมัยแบบจีน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญระดับโลกในการพัฒนาของจีน

4.2 การเป็นผู้นำทิศทางของการกำกับดูแลระดับโลกและวาดพิมพ์เขียวสำหรับความร่วมมือในเอเชีย-แปซิฟิก

นายหวัง อี้ กล่าวว่า ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษกำลังเร่งตัวขึ้น การแพร่ระบาดในศตวรรษนั้นเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก และสถานการณ์ทางภูมิรัฐศาสตร์ก็ตึงเครียด ในฐานะที่เป็นเวทีพหุภาคีที่รวบรวมมหาอำนาจของโลกและภูมิภาคและเวทีสำคัญสำหรับความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ G20 จำเป็นต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วนเพื่อจัดการกับความท้าทาย

ที่ยากลำบากต่อเศรษฐกิจโลก ซึ่งประธานาธิบดีสี จิ้นผิง เรียกร้องให้ทุกประเทศสร้างความรู้สึกของประชาคมที่มีอนาคตร่วมกันสำหรับมนุษยชาติ และสนับสนุนสันติภาพ การพัฒนา ความร่วมมือ และผลลัพธ์ที่ได้ทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะเกี่ยวกับวิกฤตอาหารและพลังงานที่เร่งด่วนที่สุดในปัจจุบัน โดยชี้ว่าต้นตอของวิกฤตไม่ใช่ปัญหาด้านการผลิตและอุปสงค์ แต่คือปัญหาห่วงโซ่อุปทานและความร่วมมือระหว่างประเทศที่หยุดชะงัก รวมทั้งได้เสนอแนวคิด "การพัฒนาที่แท้จริงคือการพัฒนา ร่วมกันของทุกประเทศ" มาใช้ในการดำเนินการทางการทูต ซึ่งได้รับการตอบรับจากประชาชนและประเทศกำลังพัฒนา

เอเปคเป็นเวทีที่สำคัญที่สุดสำหรับความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ด้วยความเสี่ยงทางเศรษฐกิจโลกที่สะสมอย่างรวดเร็ว บางประเทศได้ดำเนินการตาม "ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก" ทำให้ความร่วมมือในเอเชีย-แปซิฟิกประสบกับการแทรกแซงจากภายนอก ซึ่งประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ชี้ว่า ภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกไม่ใช่สนามหลังบ้านของใคร และไม่ควรถูกกลายเป็นเวทีของมหาอำนาจ รวมทั้งยังได้แสดงแนวคิด 6 ประการในการส่งเสริมความร่วมมือในเอเชีย-แปซิฟิกภายใต้สถานการณ์ใหม่ และเสนอให้สร้างรากฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาอย่างสันติ ยึดแนวคิดที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง สร้างรูปแบบเปิดระดับสูงขึ้น บรรลุความเชื่อมโยงระหว่างกันในระดับที่สูงขึ้น และสร้างห่วงโซ่อุตสาหกรรมที่มั่นคงและราบรื่น รวมทั้งส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจและการยกระดับ โดยจีนกำลังพิจารณาจัดการประชุมสุดยอดความร่วมมือระหว่างประเทศ "หนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง" ครั้งที่ 3 ในปีหน้า อันจะนำมาซึ่งโอกาสใหม่ ๆ และเพิ่มแรงผลักดันใหม่ ๆ ต่อการพัฒนาและความเจริญรุ่งเรืองของเอเชีย-แปซิฟิกและโลก คำกล่าวสุนทรพจน์ที่สำคัญของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นและวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมการพัฒนาโลกในอนาคตด้วยการพัฒนาในอนาคตของจีน และนำไปสู่การฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกพร้อมกับการฟื้นตัวของเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก โดยได้รับการตอบรับและการสนับสนุนจากทุกฝ่ายในเชิงบวก ที่ประชุมได้รับรองเอกสารผลลัพธ์ 2 ฉบับ ได้แก่ คำประกาศของผู้นำเอเปค และ "เป้าหมายกรุงเทพฯ สำหรับเศรษฐกิจสีเขียวแบบหมุนเวียน" ซึ่งสะท้อนข้อเสนอเชิงนโยบายของจีนในการสร้างประชาคมเอเชีย-แปซิฟิกที่มีอนาคตร่วมกันและแนวคิดการพัฒนาใหม่ๆ เพื่อเผชิญกับความท้าทายร่วมกัน รวมทั้งการมีส่วนร่วมและการสร้างพลังของประเทศสำคัญในความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค

4.3 การขับเคลื่อนความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบของประเทศสำคัญๆ

ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา เพื่อตอบสนองต่อการตัดสินใจที่ผิดพลาดอย่างร้ายแรงต่อทิศทางยุทธศาสตร์เกี่ยวกับจีนโดยสหรัฐฯ และแนวโน้มเชิงลบต่างๆ ที่เกิดขึ้น จีนจึงได้เริ่มการต่อสู้อย่างเด็ดเดี่ยวเพื่อปกป้องสิทธิของตน โดยแสดงให้เห็นถึงเจตจำนงที่จะปกป้องการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ความมั่นคง และผลประโยชน์ในการพัฒนา โดยประธานาธิบดีสี จิ้นผิง จัดการประชุมแบบตัวต่อตัวกับประธานาธิบดีโจ ไบเดนของสหรัฐฯ ในบาหลี และมีการสื่อสารเชิงลึกโดยตรงไปตรงมาในประเด็นสำคัญเกี่ยวกับความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ ตลอดจนสันติภาพและการพัฒนาของโลก ซึ่งสร้างสรรค์และเป็นยุทธศาสตร์ อีกทั้งประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ได้วิเคราะห์สาระสำคัญ

ของความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ อย่างลึกซึ้ง และชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในการปฏิบัติตามบรรทัดฐานของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและแถลงการณ์ร่วม 3 ฉบับระหว่างจีน-สหรัฐฯ

4.4 การสร้างเกณฑ์มาตรฐานของความเป็นเพื่อนบ้านที่ดีและมิตรภาพ และสร้างแบบจำลองของอนาคตร่วมกัน

อินโดนีเซียเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่สำคัญซึ่งเป็นตัวแทนของตลาดเกิดใหม่ และเป็นประเทศที่มีประชากรมุสลิมมากที่สุดในโลก ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง และประธานาธิบดี โจโก วิโดโด ได้จัดการประชุมทวิภาคีที่สำคัญเกี่ยวกับการสร้างประชาคมจีน-อินโดนีเซีย ที่มีอนาคตร่วมกัน สำหรับประเทศไทยเป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดในคาบสมุทรมลายูและเป็นสมาชิกที่สำคัญของอาเซียน มีความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ มีความสัมพันธ์ทางสายเลือด และวัฒนธรรมกับจีน อีกทั้งเป็นการเยือนประเทศไทยครั้งแรกของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ในฐานะประธานประเทศ ซึ่งตรงกับวันครบรอบ 10 ปีของการก่อตั้งหุ้นส่วนความร่วมมือทางยุทธศาสตร์อย่างรอบด้านระหว่างจีน-ไทย โดยได้พบปะหารืออย่างจริงจังและเป็นมิตรกับพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งทั้งสองประเทศประกาศการจัดตั้งประชาคมจีน-ไทยที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยมีอนาคตร่วมกัน" ทั้งสองฝ่ายออกแถลงการณ์ร่วมและลงนามในแผนปฏิบัติการร่วมกันสำหรับความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ โดยตกลงที่จะส่งเสริมแนวคิดการพัฒนาของร่วมสามฝ่ายระหว่างจีน-ลาว-ไทย เร่งรัดการก่อสร้างทางรถไฟจีน-ไทย และสร้างเส้นทางรถไฟที่วิ่งผ่านคาบสมุทรมลายูอินโดจีนในอนาคต สิ่งนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมความเชื่อมโยงและการพัฒนาที่ประสานกันในภูมิภาคด้วย ระหว่างที่พำนักในอินโดนีเซียและไทย ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ยังได้แสดงความสนับสนุนให้อินโดนีเซียเป็นประธานหมุนเวียนของอาเซียนในปีหน้าและไทยจะรับตำแหน่งประธานร่วมของความร่วมมือล้านช้าง - แม่น้ำ โดยควรพยายามเน้นการพัฒนาและความร่วมมือ ส่งเสริมการสร้างประชาคมจีน-อาเซียนที่มีอนาคตร่วมกันอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้น

4.5 การดำเนินการทูตการประมุขสุดยอดอย่างเข้มข้นและขยายความร่วมมือระดับโลก

ระหว่างการประชุมสุดยอด G20 และการประชุมผู้นำเขตเศรษฐกิจเอเปค ตั้งแต่บาหลีถึงกรุงเทพฯ ผู้นำของประเทศที่เข้าร่วมต่างตั้งตารอที่จะพบและแลกเปลี่ยนแบบตัวต่อตัวกับประธานาธิบดี สี จิ้นผิง โดยผู้นำประเทศต่างๆ กล่าวถึงความสัมพันธ์กับจีนในเชิงบวก และแสดงความตั้งใจอย่างแรงกล้าที่จะกระชับความร่วมมือกับจีนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น (ออนไลน์, 2565)

5. ในการเยือนรัสเซียเป็นเวลา 3 วันระหว่างวันจันทร์ที่ 20 - วันพุธที่ 22 มี.ค.66 ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ของจีนและประธานาธิบดี วลาดิมีร์ ปูติน ของรัสเซีย ได้หารืออย่างจริงจังเป็นมิตร และประสบความสำเร็จเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทวิภาคีและประเด็นสำคัญระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศที่อยู่ในความสนใจร่วมกัน และบรรลุความเข้าใจใหม่ที่สำคัญร่วมกันในหลายสาขารวมทั้งได้ลงนามและออกแถลงการณ์ร่วม 2 ฉบับ เพื่อวางแผนและเตรียมการสำหรับการพัฒนาของความสัมพันธ์ทวิภาคีและความร่วมมือในวงกว้างระหว่างทั้งสองประเทศในอนาคต

ความสัมพันธ์จีน-รัสเซียจะยังคงเป็นเพื่อนบ้านที่ใหญ่ที่สุดของกันและกัน โดยประธานาธิบดีสีจิ้นผิง กล่าวว่า การกระชับและพัฒนาความสัมพันธ์ฉันมิตรและเพื่อนบ้านที่ดีในระยะยาวกับรัสเซียนั้นสอดคล้องกับตรรกะทางประวัติศาสตร์และเป็นทางเลือกทางยุทธศาสตร์ของจีน ซึ่งจะไม่ได้รับผลกระทบใดๆ ของเหตุการณ์ ไม่ว่าสถานการณ์ระหว่างประเทศจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร จีนจะยังคงส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์อย่างรอบด้านในการประสานงานสำหรับยุคใหม่ต่อไป โดยในถ้อยแถลงของแถลงการณ์ร่วม ทั้งสองฝ่ายชี้ว่าความสัมพันธ์จีน-รัสเซียไม่ใช่พันธมิตรทางการทหาร-การเมืองในช่วงสงครามเย็น

การส่งเสริมความร่วมมือในทางปฏิบัติ โดยประธานาธิบดีสี จิ้นผิง กล่าวว่าทั้งสองฝ่ายจำเป็นต้องเสริมสร้างการประสานงานโดยรวม ส่งเสริมการค้าในด้านดั้งเดิม เช่น พลังงาน ทรัพยากร และผลิตภัณฑ์เครื่องกลไฟฟ้า ปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ความยืดหยุ่นของอุตสาหกรรมและห่วงโซ่อุปทาน ขยายความร่วมมือในด้านต่าง ๆ เช่น เทคโนโลยีสารสนเทศ เศรษฐกิจดิจิทัล การเกษตร และการค้าบริการ พวกเขาควรยกระดับความร่วมมือในด้านนวัตกรรมและอำนวยความสะดวกด้านโลจิสติกส์และการขนส่งข้ามพรมแดน โดยผู้นำจีนและรัสเซียร่วมกันลงนามและออกแถลงการณ์ร่วมเกี่ยวกับแผนพัฒนา ก่อนปี 2030 ว่าด้วยลำดับความสำคัญในความร่วมมือทางเศรษฐกิจจีน-รัสเซีย ซึ่งทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องที่จะยึดมั่นในหลักการของการเคารพซึ่งกันและกัน ความเสมอภาค และผลประโยชน์ร่วมกัน ตระหนักถึงการพัฒนาที่เป็นอิสระในระยะยาวของทั้งสองประเทศ ส่งเสริมการพัฒนาที่มีคุณภาพสูงของความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการค้า รวมทั้งมุ่งมั่นที่จะเพิ่มปริมาณการค้าทวิภาคีอย่างมีนัยสำคัญ

การมีส่วนร่วมในสันติภาพโลกและความมั่นคงโดยประธานาธิบดีสี จิ้นผิง เน้นถึงการร่วมกันขับเคลื่อนและส่งเสริมธรรมาภิบาลโลกในทิศทางที่เป็นไปตามความคาดหวังของประชาคมระหว่างประเทศ และส่งเสริมการสร้างประชาคมที่มีอนาคตร่วมกันสำหรับมนุษยชาติ ในขณะที่ประธานาธิบดีปูตินชื่นชมจีนที่รักษาจุดยืนที่เป็นกลางและเป็นกลางในกิจการระหว่างประเทศมาโดยตลอด พร้อมทั้งสนับสนุนข้อริเริ่มความมั่นคงระดับโลกและข้อริเริ่มการพัฒนาระดับโลกตลอดจนข้อริเริ่มอารยธรรมระดับโลกของผู้นำจีน นอกจากนี้ ทั้งสองประเทศเรียกร้องให้มีการสอบสวนอย่างเป็นกลางเกี่ยวกับการระเบิดของท่อส่งก๊าซ Nord Stream และร่วมกันต่อต้านความพยายามในการทำให้การติดตามแหล่งที่มาของไวรัสเป็นเรื่องการเมือง อีกทั้งแสดงความกังวลร่วมกันอย่างจริงจังเกี่ยวกับผลที่ตามมาและความเสี่ยงของความร่วมมือด้านความมั่นคงไตรภาคี AUKUS รวมถึงแผนการของญี่ปุ่นที่จะปล่อยน้ำที่ปนเปื้อนนิวเคลียร์จากอุบัติเหตุโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ฟูกูชิมะลงสู่ทะเลในปีนี้ และกิจกรรมด้านชีวภาพทางทหารของสหรัฐฯ ที่ละเมิดอนุสัญญาอาวุธชีวภาพ

ส่งเสริมการตั้งหลักทางการเมืองของปัญหายูเครน โดยจีนเผยแพร่เอกสารชื่อ “จุดยืนของจีนต่อข้อตกลงทางการเมืองของวิกฤตยูเครน” และเน้นย้ำ ถึงการปฏิบัติตามวัตถุประสงค์และหลักการของกฎบัตรสหประชาชาติมาโดยตลอด ซึ่งทั้งสองฝ่ายคัดค้านการปฏิบัติของประเทศหรือกลุ่มประเทศใด ๆ เพื่อแสวงหาข้อได้เปรียบทางการทหาร การเมือง และพื้นที่อื่น ๆ ที่สร้างความเสียหายต่อผลประโยชน์ด้านความมั่นคงโดยชอบด้วยกฎหมายของประเทศอื่น ๆ ทั้งนี้ จีนและรัสเซียได้เรียกร้องให้หยุดการเคลื่อนไหวทั้งหมดที่นำไปสู่ความตึงเครียดและการยึดเยื้อของการต่อสู้

ตลอดจนต่อต้านการคว่ำบาตรโดยฝ่ายเดียวที่ไม่ได้รับอนุญาตจากคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (ออนไลน์, 2565)

สรุปการเจรจาร่วมมือระหว่างจีน-รัสเซีย ในห้วง 20 – 23 มี.ค. 61 โดยการนำของ สีจิ้นผิง และปูตินเพิ่มเติมได้ดังนี้

1. ในทางภูมิรัฐศาสตร์จีนตกลงเป็นหนึ่งในเดียวกับรัสเซีย ในการสร้างโลกขั้วใหม่ ของชาติที่รักสงบและมีอธิปไตย

2. สีจิ้นผิงชี้แจงชัดเจนว่าไม่ได้มาเป็นคนกลางยุติสงครามยูเครน หรือสนับสนุนอาวุธ รัสเซีย

3. ภารกิจแท้จริงเป็นการตกลง ให้รัสเซียรับสัญญา ขยายพลังงานให้จีนทั้ง 100% ที่จีนต้องใช้ นอกจากประกันพลังงานแล้ว ยังรับสัญญาขายธัญพืชเป็นหลักประกันทางอาหารให้จีน อีกด้วย ทั้งถั่วเหลือง ข้าวโพด ข้าวสาลีรวมถึงแร่ธาตุสำคัญ ไม้สนฯลฯ ตั้งเป้าค้าขายโดยรวมถึงปีละ สองแสนล้านดอลลาร์

4. สัญญาเหล่านี้จีนเตรียมร่างข้อตกลง โดยละเอียด พร้อมพนักงาน ชงเลข เจ้าหน้าที่ทุกกระทรวงที่เกี่ยวข้อง เข้าพักเต็มโรงแรม จนชัดเจนเห็นได้ว่า เป็นความร่วมมือเพื่อความ เจริญใหม่ของประเทศทั้งสองจริงๆ

5. การชำระเงิน ได้ตกลงให้ใช้รูเบิลและหยวนอย่างละครึ่ง พร้อมทั้งร่วมกันกำหนด แนวทางใช้เงินดิจิทัลร่วมกันในอนาคตด้วย

6. เรื่องหมายจับปูตินของศาล ICC นั้น สีจิ้นผิง กล่าวว่า สนใจเฉพาะระบบ ที่ยุติธรรมเชื่อถือได้เท่านั้น การที่ออกหมายจับมานั้นไม่กระทบกระบวนการมาเยือนรัสเซียของเขาเลย และคราวนี้เขาก็พารัฐมนตรีกลาโหมของเขา มาร่วมเจรจาด้วย ทั้งๆที่โดนหมายจับ ICC มาแล้ว เหมือนกัน เพื่อยืนยันความซื่อสัตย์ เขาก็เลยประกาศเชิญปูตินไปเยือนจีนด้วยเสียเลย

7. ทั้งสองประเทศได้ตกลงจะร่วมมือยกระดับการขนส่งโดยระบบรถไฟของสาย Trans Siberia ลงแปซิฟิกตรงเวลาดีวอสต็อก และเชื่อมกับระบบสายใหม่ของจีนด้วยซึ่งเมื่อรัสเซีย มีระบบขนส่งใหม่ลงมหาสมุทรอินเดียด้วยแล้ว ภูมิเศรษฐกิจใหม่ของโลก ในศตวรรษที่ 21 ก็ จะปรากฏขึ้น พร้อมกับภูมิรัฐศาสตร์ ใหม่ในที่สุด

8. สำหรับข้อหาที่ ICC อ้างว่า รัสเซียกวาดเด็กยูเครนมากักขังในรัสเซียนั้นทางการ รัสเซียก็ได้ให้ชื่อเว็บไซต์ให้นักข่าวพิจารณาเองว่า ในนั้นจะมีเด็กที่บ้านแตกจากสงครามต้องพเนจร ป่วนเปียนอยู่ในเมืองที่กำลังรบกัน รัสเซียจึงต้องนำมาเลี้ยงดูให้ปลอดภัย แล้วออกเว็บไซต์พร้อมรูป และชื่อ และสถานที่ที่พบเด็กให้ผู้ปกครองหรือญาติติดต่อแสดงหลักฐานมา แล้วรัสเซีย ก็จะพาไปส่ง ให้ถึงที่ให้อุปการะ จนวันนี้ก็ส่งกลับไปเรื่อยๆ แล้วทางการรัสเซียจึงไม่เข้าใจเลยว่า ICC ไปเอาข้อมูล หลักฐานอะไรมาจากที่ใด ถ้ายังอยากจะยืนยันข้อมูล ก็ให้ติดต่อมาขอพบเด็กต่างๆ ได้เสมอ

9. ขาวความเป็นหนึ่งและร่วมมือกันเช่นหุ้นส่วน รัสเซีย~จีน นี้ นอกจากจะสร้างความมั่นใจให้ชาติที่หวั่นไหวในดอลลาร์ให้มีความกล้าที่จะทิ้งดอลลาร์มากขึ้นแล้ว ในตัวและขนาด ของมันเอง ก็ทำลายเปโตรดอลลาร์ ให้ล้มตายลง มีผลปิดกั้นดอลลาร์ จนต้องไหลกลับอเมริกา อย่างสำคัญ ยิ่งวันนี้การคลังสหรัฐต้องพิมพ์เงินค้ำนาการเป็นการใหญ่ แต่ดอลลาร์ก็ล้นระบายไป

ต่างประเทศไม่ออกแถมยังไหลกลับเข้ามาเรื่อยๆ อีกอย่างนี้ ดอกเบี้ยก็จะไต่สูงขึ้นไปเรื่อยๆ จนการคลังหมดกำลัง เกิด Shutdown ให้ดอลลาร์ร่วงพลี้อย

ข้อคิดในการปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน จากรายงานของคณะกรรมการตรวจสอบวินัยพรรคคอมมิวนิสต์จีน ที่ระบุว่า นับตั้งแต่เดือน พ.ย. ปี 2012 (พ.ศ.2555) เป็นต้นมา มีเจ้าหน้าที่ของจีนซึ่งถูกลงโทษจากการคอร์รัปชันมากกว่า 1.5 ล้านคน โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่อาวุโส ในหน่วยงานรัฐส่วนกลาง 440 คน ถูกดำเนินการไต่สวนในคดีคอร์รัปชันทั้งในกลุ่มเจ้าหน้าที่ระดับสูง (เปรียบได้กับเสือ) และเจ้าหน้าที่ระดับล่าง (เปรียบได้กับแมลงวัน) ภายในประเทศ

ขณะเดียวกัน จีนได้ปฏิบัติการไล่ล่ากลุ่มเจ้าหน้าที่ทุจริตคอร์รัปชันที่หลบหนีไปต่างประเทศ ภายใต้ปฏิบัติการ “ตาข่ายสะท้านฟ้า” (Sky Net) และปฏิบัติการ “ล่าสุนัขจิ้งจอก” (Fox Hunt) โดยประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ได้เตือนว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องควบคุมตัวเอง ไม่แตะต้องแม้ผลประโยชน์เล็กๆ น้อยๆ และหลงละโมภในสิ่งเย้ายวนทุกชนิด โดยจะต้องรักษาความ “สะอาด” ทั้งของตนเองและสมาชิกในครอบครัวทุกคน รวมทั้งอย่าให้คนข้างตัวชักจูงลงไปเกลือกกลั้วคอร์รัปชันหรือลากลงไปแปดเปื้อน “บ่อโคลนตม” และอย่าให้ลูกๆ ใช้ชื่อเพื่อแสวงหาผลประโยชน์

ดังนั้น ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง จึงเรียกร้องเจ้าหน้าที่เคารพกฎหมายและกฎหมายและเคารพยำเกรงรัฐธรรมนูญ รวมทั้งแสดงบทบาทและหน้าที่ภายใต้รัฐธรรมนูญและกฎหมาย นอกจากนี้ได้เน้นย้ำคุณธรรมสามประการ ได้แก่

ประการแรกคือ คุณธรรมการเมือง มีความสำคัญที่สุด สมาชิกต้องเชื่อมั่น แน่วแน่ในแนวคิดทางการเมือง และมีจิตสำนึกต่อพรรคฯ

ประการที่สอง คือ คุณธรรมต่อสาธารณะ โดยอุทิศตัวรับใช้ประชาชน และปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาสร้างชีวิตที่ดีกว่าให้แก่ประชาชน

ประการที่สาม จะต้องเคร่งครัดรักษาคุณธรรมปัจเจกชน อย่าหลงกลำสู่การคอร์รัปชันและปรนเปรอความพอใจของตน (ออนไลน์, 2565)

การเพิ่มประสิทธิภาพความรับผิดชอบของกระทรวงเกษตรและกิจการชนบทของจีนเพื่อประสานงานและทำผลงานที่ดีในงาน "การเกษตร พื้นที่ชนบท และเกษตรกร" ซึ่งเน้นที่การฟื้นฟูชนบทและเร่งสร้างประเทศเกษตรกรรมที่เข้มแข็ง

โดยให้สำนักฟื้นฟูชนบทแห่งชาติจะเป็นผู้นำในการติดตามและช่วยป้องกันความยากจน และจัดระเบียบ และกำหนดมณฑลสำคัญและพื้นที่สำคัญสำหรับการฟื้นฟูชนบท สนับสนุนนโยบาย จัดระเบียบความร่วมมือระหว่างตะวันออกและตะวันตก ความช่วยเหลือคู่ขนานและความช่วยเหลือทางสังคม การศึกษาและให้เสนอข้อเสนอสำหรับการจัดสรรเงินทุนที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูชนบทที่เกี่ยวข้องกับการเงินส่วนกลาง รวมทั้งแนวทาง และกำกับดูแลการใช้เงิน การส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมช่วยเหลือชนบท ตลอดจนการส่งเสริมกิจการทางสังคมในชนบทและบริการสาธารณะ การพัฒนาและความรับผิดชอบอื่น ๆ ซึ่งมอบหมายให้กระทรวงเกษตรและกิจการชนบท ดังนั้น จึงเพิ่มสำนักงานฟื้นฟูชนบทแห่งชาติในกระทรวง การเกษตรและกิจการชนบท

ทั้งนี้ ในช่วงเปลี่ยนผ่านหลังจากบรรลุเป้าหมายและภารกิจการบรรเทาความยากจนแห่งชาติเสร็จสิ้นแล้ว นโยบายความช่วยเหลือที่เกี่ยวข้อง การสนับสนุนทางการเงิน และการจัดการโครงการโดยทั่วไปจะยังคงมีเสถียรภาพ (ออนไลน์, 2565)

การประชุมฟอรัมเอเชียโป๋อ่าวประจำปี 2023 (Boao Forum for Asia Annual Conference 2023) ที่จะจัดขึ้นตั้งแต่วันที่ 28 – 31 มี.ค.66 ที่เมืองโป๋อ่าว มณฑลไห่หนาน ซึ่งอยู่ทางภาคใต้ของจีน เพื่อหารือเกี่ยวกับแผนพัฒนาโลกหลังการแพร่ระบาด รวมทั้งส่งเสริมความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและความร่วมมือระหว่างประเทศ

ทั้งนี้ จากการประชุมประจำปีครั้งแรกในปี 2002 (พ.ศ.2545) โดยเน้นเรื่อง “ศตวรรษใหม่ ความท้าทายใหม่ เอเชียใหม่ – ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนาของเอเชีย” ไปจนถึงการประชุมประจำปีครั้งต่อๆ มาในหัวข้อ “ภารกิจของเอเชียเพื่อ win-win” “เอเชียเปิดสู่โลก” “บทบาทใหม่ของเอเชีย” และ “โอกาสใหม่ของเอเชีย” ซึ่งทุกฤดูใบไม้ผลิ ผู้นำทางการเมืองและผู้นำทางธุรกิจจะมาเข้าร่วมการประชุมฟอรัมเอเชียโป๋อ่าว

การประชุมฟอรัมเอเชียโป๋อ่าวกว่า 20 ปีที่ผ่านมา ได้มีความก้าวหน้าอย่างแข็งแกร่งและกลายเป็นเวทีสำคัญในงานระดับนานาชาติที่มีบทบาทระดับโลก ในฐานะเจ้าภาพของการประชุมมณฑลไห่หนานซึ่งได้มีความก้าวหน้าและพัฒนาไปพร้อมกับการประชุม กำลังเร่งสร้างท่าเรือการค้าเสรีที่มีลักษณะเฉพาะของจีนและมีบทบาทต่อโลก

โดยในฤดูใบไม้ผลิปี 2023 (พ.ศ.2566) ท่ามกลางความไม่แน่นอนของสถานการณ์เศรษฐกิจโลกในปัจจุบันและสถานการณ์ระหว่างประเทศโดยรวม การประชุมประจำปีนี้จะช่วยสร้างฉันทามติในการพัฒนา รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ และแสดงให้เห็นถึงบทบาทของจีนกำลังก้าวไปสู่การพัฒนาระดับสูง โดยเฉพาะความมุ่งมั่นที่จะเปิดสู่โลกภายนอกและโอกาสในการพัฒนาท่าเรือการค้าเสรีที่มีลักษณะเฉพาะของจีนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ การประชุมฟอรัมเอเชียโป๋อ่าว ซึ่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการพิจารณาถึงประเด็นโลกาภิวัตน์ การค้าเสรี ลัทธิพหุภาคี และประชาคมที่มีอนาคตร่วมกันสำหรับเอเชียและโลก ตลอดจนเพื่อค้นหาวิธีแก้ปัญหาใหม่ๆ (ออนไลน์, ๒๕๖๕)

แนวคิดในการจัดประชุมฟอรัมเอเชียโป๋อ่าว (Boao Forum for Asia) เพื่อเป็นโอกาสให้ฝ่ายต่างๆ แสวงหามาตรการรับมือกับความเสี่ยงและอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาต่างๆ รวมทั้งการกระตุ้นให้เศรษฐกิจพัฒนา ตลอดจนการปฏิรูปและการพัฒนาเศรษฐกิจในรูปแบบใหม่ รวมถึงการดำเนินโครงการตามข้อริเริ่ม “หนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง” (Belt and Road Initiative : BRI) เป็นต้น

ความเป็นมาของฟอรัมเอเชียโป๋อ่าว (Boao Forum for Asia หรือ BFA) โดยได้เริ่มมีการจัดตั้งขึ้นเมื่อเดือน ก.พ. ปี ค.ศ.2001 (พ.ศ.2544) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในเอเชีย และกระชับการติดต่อประสานงาน และความร่วมมือระหว่างภูมิภาคเอเชียกับภูมิภาคอื่นๆ ทั่วโลก และในปีถัดมาคือ ปี พ.ศ.2545 มีการจัดประชุมประจำปีครั้งแรกของฟอรัมนี้ ที่เมืองโป๋อ่าว มณฑลไห่หนาน อันเนื่องมาจากเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ใหญ่ที่สุดของประเทศจีน ที่มุ่งสู่การพัฒนาอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมซึ่งตรงกับกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจโลก รวมทั้งที่ตั้งของเมืองโป๋อ่าว มีสภาพแวดล้อมที่ดีและเป็นสถานที่ที่ผู้นำจีนและรัฐบาลมณฑลไห่หนานมุ่งสร้างให้เป็นสถานที่จัดประชุมระดับนานาชาติ

สำหรับแนวคิดในการก่อตั้ง BFA เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2541 โดยนายฟิเดล วี รามอส (Fidel V. Ramos) อดีตประธานาธิบดีฟิลิปปินส์ นายบ็อบ ฮอว์ก (Bob Hawke) อดีตนายกรัฐมนตรีของออสเตรเลีย และ นายโมริฮิโร โฮโซกาวา (Morihiro Hosokawa) อดีตนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น มีแนวคิดจัดการประชุมฟอรัม ที่เป็นเวทีเฉพาะของภูมิภาคเอเชียโดยมี World Economic Forum ที่เมือง Davos เป็นต้นแบบ และได้นำเสนอแนวคิดกับจีน ในสมัยที่นายหู จิ่นเทา ดำรงตำแหน่งรองประธานาธิบดี เมื่อเดือน ต.ค.42 ซึ่งฝ่ายจีนก็ได้ตอบรับแนวคิดดังกล่าวและพร้อมที่จะสนับสนุน รวมทั้งให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ จนในที่สุดเมื่อปี พ.ศ.2544 BFA ก็ตกผลึกกลายเป็นองค์กรระหว่างประเทศที่ไม่แสวงหาผลกำไร เพื่อเป็นเวทีสำหรับผู้ในระดับสูงทั้งจากภาครัฐบาล ภาคธุรกิจและภาควิชาการของประเทศสมาชิกในการหารือและแสดงวิสัยทัศน์ในเรื่องที่เป็นประเด็นสำคัญในภูมิภาคเอเชียและในโลกของจากประเทศในเอเชียและทวีปอื่น ๆ ทั่วโลก มีวัตถุประสงค์ในการผลักดันประเทศเอเชียให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาโดยการส่งเสริมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของเขตเศรษฐกิจภูมิภาค

ส่วนประเทศผู้ร่วมก่อตั้ง BFA ประกอบไปด้วย 26 ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย บังกลาเทศ บรูไน กัมพูชา จีน อินเดีย อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น อิหร่าน คาซัคสถาน สาธารณรัฐคีร์กีซ ลาว มาเลเซีย มองโกเลีย เมียนมา เนปาล ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ เกาหลีใต้ สิงคโปร์ ศรีลังกา ทาจิกิสถาน ประเทศไทย เติร์กเมนิสถาน อุซเบกิสถาน และเวียดนาม ต่อมา เมื่อปี พ.ศ.2549 อิสราเอลและนิวซีแลนด์ได้เข้าเป็นประเทศสมาชิก จึงเพิ่มเป็น 28 ประเทศ

ทั้งนี้ จีนกำลังพยายามแสดงบทบาทด้านการส่งเสริมความร่วมมือในรูปแบบการอำนวยความสะดวกแก่กัน และได้รับผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างจีนกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งจีนกับประเทศอื่นๆ ทั่วโลก เพื่อการพัฒนาาร่วมกัน อันจะเป็นปัจจัยเชิงบวกในการส่งเสริมการพัฒนาาร่วมกันของเอเชีย (ออนไลน์, 2565)

เส้นทางโลจิสติกส์ "อวิ๋ก๊วยชิน" ซึ่งเป็นเส้นทางการค้าที่เชื่อมต่อยุทธศาสตร์ตามข้อริเริ่ม “หนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง” (Belt and Road Initiative : BRI) โดยมี “ท่าเรือรอบอ่าวเป๋ยปู” ของเขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง (กว่างสี) เป็น “ข้อต่อ” กล่าวคือ

1. เป้าหมาย มุ่งเปิดมิติใหม่ของระบบงานขนส่งโลจิสติกส์ที่บูรณาการ "ราง+เรือ" และปัจจัย "ในประเทศ+ต่างประเทศ" ซึ่งเป็นช่องทางการขนส่งสินค้าออกสู่ทะเลที่มีความสะดวกรวดเร็วที่สุดของมณฑลตอนในทางภาคตะวันตกของประเทศจีน และเป็นส่วนสำคัญของนโยบายมุ่งลงใต้ภายใต้โครงการสานิการพัฒนาคือเชื่อมโยงเชิงยุทธศาสตร์จีน (ฉงชิ่ง) - กว่างซี - สิงคโปร์ ระยะทางรวม 4,080 กิโลเมตร

2. วิธีการหรือแนวทาง โดยใช้ประโยชน์จากจุดแข็งด้านที่ตั้งและเส้นทางเดินเรือของท่าเรือรอบอ่าวเป๋ยปู โดยเชื่อมโยงเส้นทาง/ระบบการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ (Multimodal Transport) แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

- 2.1 ส่วนที่ 1 ทางบก ใช้การขนส่งทางรถไฟจากมหานครฉงชิ่ง ผ่านนครก๊วยหยาง (มณฑลกุ้ยโจว) มายังท่าเรือรอบอ่าวเป๋ยปู (ท่าเรือชินโจว) ซึ่งเริ่มเปิดให้บริการเป็นประจำตั้งแต่วันที่ 1 ก.ย.60 โดยมีมหานครฉงชิ่งทำหน้าที่เป็นจุดเชื่อมโยง “เส้นทางมุ่งขึ้นเหนือ” (มณฑลเสฉวน มณฑล

กานชู มณฑลส่วนซี) เพื่อเชื่อมต่อกับเส้นทางรถไฟไปยุโรปในกรอบยุทธศาสตร์แถบเศรษฐกิจเส้นทางสายไหม (Silk Road Economic Belt)

2.2 ส่วนที่ 2 ทางทะเล สินค้าที่ขนส่งผ่านรถไฟจะมาขึ้นเรือบรรทุกสินค้าที่ทำเรือรอบอ่าวเป๋ยปู้ (ท่าเรือซินโจว) ไปยังท่าเรือสิงคโปร์ โดยอาศัย “สิงคโปร์” เป็นจุดเปลี่ยนถ่ายตู้สินค้าระหว่างประเทศ (international transshipment) สำหรับสินค้าที่จะขนส่งไปเอเชียใต้ เอเชียกลาง แอฟริกา และยุโรป ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์เส้นทางไหมทางทะเลแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Maritime Silk Road)

3. เครื่องมือที่ใช้ ด้วยการพัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขัน ได้แก่

3.1 ปัจจัยด้านระยะทางที่สั้นลงกับต้นทุนเวลาจากมหานครฉิ่ง-ท่าเรือรอบอ่าวเป๋ยปู้มีระยะทางเพียง 1,450 กิโลเมตร ใช้เวลาวิ่งเพียง 2 วันเมื่อเทียบกับการล่องเรือผ่านแม่น้ำแยงซีเกียงสู่ปากแม่น้ำที่นครเซี่ยงไฮ้ เห็นได้ว่า “อวิ๋กั๋ยชิน” ย่นระยะทางได้กว่า 950 กิโลเมตร และจากมหานครฉิ่ง-ท่าเรือซินโจว-สิงคโปร์ ย่นระยะทางได้ 2,100 กิโลเมตร ประหยัดเวลาได้มากกว่า 20 วัน

3.2 ปัจจัยด้านต้นทุนค่าขนส่ง ตั้งแต่ 1 ก.ค.60 เขตฯ กว่างซีจ้วงปรับลดราคาค่าขนส่งตู้คอนเทนเนอร์ทางรถไฟในพื้นที่เลียบชายฝั่งทะเลลง 20% อยู่ที่ 0.04 หยวนต่อตันกิโลเมตร ส่วนสินค้าประเภทอื่นที่ไม่ได้บรรจุตู้คอนเทนเนอร์อยู่ที่ 0.01 หยวนต่อตันต่อกิโลเมตร ลดลง 5% โดยหลังการปรับลดค่าขนส่ง (ตันกิโลเมตร) การใช้บริการรถไฟขนส่งสินค้าจากนครฉิ่งมาถึงท่าเรือซินโจว (ซึ่งเป็นขบวนรถ 25 โบกี้ แต่ละโบกี้บรรทุกตู้สินค้า 2 TEUs) สามารถประหยัดเงินได้เที่ยวละ 1.5 แสนหยวน หรือราว 7.5 แสนบาท (ข้อมูลเมื่อปี พ.ศ.2560)

ทั้งนี้ เมื่อวันที่ 9 พ.ย.60 ซึ่งเป็นวันแรกที่ให้บริการเส้นทางเดินเรือ “อ่าวเป๋ยปู้-สิงคโปร์” โดยเปิดเส้นทางเดินเรือระหว่างประเทศจีนสู่อินเดียกับเอเชียกลาง ถือเป็นก้าวสำคัญของการพัฒนาสู่การเป็น Hub การขนส่ง ซึ่งประเทศไทยควรที่จะแสวงหาประโยชน์จากโครงการนี้ โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากท่าเรือซินโจว (ออนไลน์, 2565)

จีนเรียกร้องให้สหรัฐฯ สหราชอาณาจักร และออสเตรเลียหยุดวางวาระเกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์ที่เห็นแก่ตัวเหนือพันธมิตรไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ และหยุดบีบบังคับสำนักงานพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ (IAEA) ให้รับรองความร่วมมือเรือดำน้ำนิวเคลียร์

การเคลื่อนไหวของจีนต่อกรณีการเคลื่อนไหวของกลุ่ม AUKUS

ทั้งนี้ นายวัง เหวินปิน โฆษกกระทรวงการต่างประเทศของจีนกล่าวในการแถลงข่าวเกี่ยวกับคำพูดของรัฐมนตรีต่างประเทศรัสเซีย Sergei Lavrov ที่ว่าความร่วมมือเรือดำน้ำนิวเคลียร์ AUKUS คือความก้าวหน้าของโครงสร้างพื้นฐานทางทหารของ NATO ในเอเชีย ซึ่งเป็นการเติมพันอย่างจริงจังในระยะเวลหลายปีของการเผชิญหน้ากันในภูมิภาค โดยนายวัง เหวินปิน เห็นว่า สหรัฐฯ สหราชอาณาจักร และออสเตรเลียกำลังจัดตั้งกลุ่มแอ่งไกล-แซกซอน และสร้างสิ่งที่เรียกว่าหุ้นส่วนความมั่นคงไตรภาคี AUKUS เพื่อพัฒนาความร่วมมือด้านเรือดำน้ำนิวเคลียร์และความร่วมมือด้านเทคโนโลยีทางทหารที่ทันสมัยอื่น ๆ อันเป็นความคิดแบบสงครามเย็นและเป็นความเคลื่อนไหวที่จะส่งผลกระทบต่อสันติภาพและความมั่นคงในระดับภูมิภาคและระดับโลก กล่าวคือ

ประการแรก จะส่งผลกระทบต่ออย่างจริงจังต่อระบอบการไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างประเทศ ความร่วมมือด้านเรือดำน้ำนิวเคลียร์ของ AUKUS นับเป็นครั้งแรกสำหรับรัฐอาวุธนิวเคลียร์ในการโอนเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ในกองทัพเรือและยูเรเนียมเสริมสมรรถนะสูงระดับอาวุธไปยังประเทศที่มีสถานะที่ไม่ได้ใช้อาวุธนิวเคลียร์ และไม่มีสิ่งใดในระบบการป้องกันของ IAEA ปัจจุบันที่สามารถรับประกันการป้องกันที่มีประสิทธิภาพได้ ดังนั้น ความร่วมมือดังกล่าวจึงก่อให้เกิดความเสี่ยงในการแพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์อย่างร้ายแรง ซึ่งนำไปสู่การล่มสลายของระบอบการไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างประเทศในที่สุด

ประการที่สอง จะส่งผลกระทบต่อสถาปัตยกรรมความร่วมมือระดับภูมิภาคที่มีอาเซียนเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากความร่วมมือ AUKUS ได้รับการออกแบบมาเพื่อรองรับวาระทางการเมืองของสหรัฐฯ ด้วยวิธีการป้องปรามทางทหาร ซึ่งสวนทางกับแนวทางของอาเซียนในการให้ความเคารพซึ่งกันและกัน การเปิดกว้างและไม่แบ่งแยก และการมีฉันทามติผ่านการปรึกษาหารือของทุกฝ่าย จึงเป็นการบ่อนทำลายความพยายามของประเทศในกลุ่มอาเซียนในการจัดตั้งเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และบ่อนทำลายภูมิภาคที่มีอาเซียนเป็นศูนย์กลางอย่างร้ายแรง รวมถึงทำลายสถาปัตยกรรมความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ประการที่สาม จะส่งผลกระทบต่อสันติภาพและเสถียรภาพในเอเชียแปซิฟิก อันเกิดจากการที่ AUKUS นำเสนอการเมืองแบบกลุ่มและการเผชิญหน้าในสงครามเย็นในเอเชีย-แปซิฟิก และมีเป้าหมายเพื่อสร้างแบบจำลองของนาโต้ในภูมิภาคนี้ ซึ่งจะเป็นภัยคุกคามและความท้าทายต่อเสถียรภาพและความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาคนี้

ดังนั้น โฆษกกระทรวงการต่างประเทศของจีน จึงได้เรียกร้องให้สหรัฐฯ สหราชอาณาจักร และออสเตรเลียควรรับฟังเสียงเรียกร้องของประชาคมระหว่างประเทศและประเทศต่างๆ ในภูมิภาค หยุดสร้างการเผชิญหน้าของกลุ่ม หยุดวางวาระทางการเมืองที่เห็นแก่ตัวเหนือพันธกรณีการไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ และหยุดบีบบังคับให้ IAEA รับรอง ความร่วมมือด้านเรือดำน้ำนิวเคลียร์ (ออนไลน์, 2565)

วิพากษ์แนวคิดด้านยุทธศาสตร์ของจีนโดยนักวิชาการสหรัฐฯ และไทย

แนวคิดทางยุทธศาสตร์ของจีนจากกระดานหมากล้อมและการประยุกต์ใช้ทฤษฎีหมากล้อมในยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศของจีน โดย ดร.เดวิด ไไล (David Lai) ศาสตราจารย์ด้านการศึกษาความมั่นคงแห่งเอเชีย สถาบันศึกษายุทธศาสตร์ วิทยาลัยการทัพบกสหรัฐฯ ได้เขียนขึ้นเมื่อปี 2004 (พ.ศ.2547) และ ดร.เฮนรี คิสซิงเจอร์ ได้นำมาวิเคราะห์ไว้ในหนังสือชื่อ “On China” ปี 2011 (พ.ศ.2554) ในหน้า 22 – 32 กล่าวคือ

หมากล้อม ในภาษาจีนเรียกว่า “เหวยฉี” ที่มีต้นกำเนิดในจีนเมื่อประมาณ 3,000-4,000 ปีที่ผ่านมา และคนจีนสมัยโบราณเรียกหมากล้อมว่า “อิ” โดยการเล่นบนตารางสี่เหลี่ยมที่มีจุดตัดกัน 19 จุดตามแกนแต่ละเส้น ที่ผู้เล่นสองคน ต้องเปลี่ยนหมากหินสีขาวหรือดำ (ค่าเท่ากันทั้งหมด) บนตาราง เป้าหมายคือการล้อมรอบและจับหมากศัตรูพลิกให้กลานเป็นพวกหรือหมากของฝ่ายตน และถ้าไม่ใช้ก็ฆ่าโดยถอนออกจากกระดานฯ ซึ่งเกมกระดานเดี่ยวนี้อาจใช้เวลาทั้งวัน และใช้ความอดทนกว่าจะได้ผู้ชนะ ซึ่ง ดร.เดวิด ไไล ได้กล่าวถึงปรัชญาของหมากล้อมที่นำ

แนวทางของหลักการสำคัญของตำราพิชัยสงครามซุนวู มาประยุกต์ โดยเฉพาะหลักการสำคัญของซุนวู คือการใช้ความยืดหยุ่นและฉับพลัน รวมทั้งการเคลื่อนไหวที่ไม่คาดคิด ซึ่งความได้เปรียบในสถานการณ์ที่จะนำสู่การบรรลุเป้าหมายทางการเมืองได้ดีที่สุด

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีหมากล้อมในการดำเนินยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศของจีน โดยจีนได้วางหมากไว้อย่างมีกลยุทธ์ ดังบทวิเคราะห์ของ ดร.เฮนรี คิสซิงเจอร์ ซึ่งได้กล่าวอ้างจากผลงานของ ดร.เดวิด ไล่ ว่า ภูมิศาสตร์การเมือง (ภูมิรัฐศาสตร์) แบบหมากล้อมของจีน คือการลงทุนในต่างประเทศที่รัดกุม มุ่งเป้าไปที่การล้อมรอบพื้นที่ที่มีนัยยะสำคัญ ในระยะยาวของจีน กล่าวคือ

ดร.เดวิด ไล่ เห็นว่า "การเคลื่อนไหวในแอฟริกา อเมริกาใต้และยุโรปตะวันออก เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ใหญ่ของจีน" ซึ่งสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญหลายคนที่เชื่อว่า กำลังจะเห็นความเสื่อมลงในระยะยาวของอำนาจรัฐอเมริกัน ตัดกับความรุ่งเรืองของจีนที่บุตรอบภูมิภาคต่างๆ มากขึ้น ตามปรัชญาหมากล้อมที่เน้นความปรองดอง ไม่เผชิญหน้า ปะทะ หักหาญ ทำลาย ยึดฉวยเอาประโยชน์ฝ่ายเดียว แต่ใช้ความยืดหยุ่น ประโยชน์ร่วม ผ่อนหนักเบาขัดแย้ง แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง ด้วยความอดทน และเข้าใจว่าสงครามคือทางเลือกสุดท้าย ที่ไม่มีใครได้ประโยชน์

ดร.เฮนรี คิสซิงเจอร์ ได้ยกกรณีตัวอย่างของการล้อมใต้หวัน และมุ่งคืนใต้หวันกลับสู่อธิปไตยของจีน โดยไม่ต้องใช้กำลังรบ ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา โดยจีนใช้บันไดทั้งทางเศรษฐกิจ การทหารและการทูต เพื่อระงับการเคลื่อนไหวในการแยกตัว อาทิ กระตุ้นกระแสการค้าและการลงทุนที่ไหลผ่านช่องแคบใต้หวัน เป็นต้น (ออนไลน์, 2565)

มีการคาดการณ์ว่า จีนจะเตรียมพร้อมรับมือสำหรับโครงการเรือดำน้ำนิวเคลียร์ AUKUS พร้อมกับการก่อตัวของสหรัฐฯ และพันธมิตรในการปิดล้อมใต้ทะเลเพื่อต่อต้านจีน ซึ่งจะสร้างความเสียหายต่อความสมดุลทางยุทธศาสตร์และเสถียรภาพของโลก และกระตุ้นให้ประเทศอื่น ๆ เข้าร่วมการแข่งขันด้านอาวุธนิวเคลียร์ อันจะเพิ่มความตึงเครียดทางการเมือง รวมทั้งนำภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกไปสู่เส้นทางที่ไม่ถูกต้องของการเผชิญหน้าและการแยกทาง ซึ่งตรงข้ามกับการเรียกร้องทั่วไปสำหรับการพัฒนาและความเจริญรุ่งเรืองจากประเทศต่างๆ ในภูมิภาค

ทั้งนี้ ความร่วมมือด้านความมั่นคงไตรภาคีของ AUKUS และการส่งเสริมความร่วมมือด้านเทคโนโลยีทางทหารที่ทันสมัย ซึ่งรวมถึงเรือดำน้ำนิวเคลียร์ระหว่างสามประเทศนั้น เกิดขึ้นภายใต้ความคิดแบบสงครามเย็นทั่วไปที่จะกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันด้านอาวุธ และก่อวินาศกรรมต่อระบบการไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างประเทศ ซึ่งนายวัง เหวินปิน โฆษกกระทรวงการต่างประเทศของจีน กล่าวในการแถลงข่าวเมื่อวันอังคารที่ 14 มี.ค.66 ว่า เป็นอันตรายต่อสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาค โดยโครงการดังกล่าวซึ่งรายงานอย่างกว้างขวางโดยสื่อหลักจากทั้งสามประเทศ และมีการสรุปโดยนักวิเคราะห์ว่าเป็นแผน 3 ระยะ ได้แก่

ในระยะแรกจะเห็นเรือดำน้ำ 4 ลำจากสหรัฐฯ และเรือดำน้ำอังกฤษ 1 ลำเริ่มหมุนเวียนผ่านฐานทัพในออสเตรเลียตะวันตกตั้งแต่ต้นปี 2027 (พ.ศ.2570) ซึ่งจะเปลี่ยนประเทศออสเตรเลียให้กลายเป็นฐานส่งกำลังไปข้างหน้าโดยทันทีโดยมีสหรัฐฯ เป็นหลัก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามของสหรัฐฯ ที่จะสกัดกั้นจีน

สำหรับระยะที่สอง ออสเตรเลียจะรับเรือดำน้ำโจมตีพลังงานนิวเคลียร์ชั้นเวอร์จิเนียมือสองจำนวน 3 ลำจากสหรัฐฯ ในช่วงต้นทศวรรษ 2030 (พ.ศ.2573) โดยมีทางเลือกในการซื้ออีก 2 ลำ ซึ่งสื่อออสเตรเลียอ้างว่าเป็นมากกว่ามาตรการหยุดชั่วคราว เนื่องจาก เรือดำน้ำเหล่านี้ จะมีความสามารถมากที่สุดเท่าที่ประเทศเคยมีมา ขณะที่สหรัฐฯ กำลังพัฒนาเรือดำน้ำชั้น SSN(X) รุ่นต่อไป ดังนั้น เรือชั้นเวอร์จิเนียรุ่นเก่าจะถูกปลดระวางหากไม่มีโครงการ AUKUS

ส่วนในระยะที่สาม เรือดำน้ำประเภทใหม่ที่รู้จักกันในชื่อ AUKUS-class จะได้รับการพัฒนาตามแผนงานของสหราชอาณาจักรในการแทนที่เรือดำน้ำชั้น Astute โดยการสร้างเรือดำน้ำชั้น AUKUS มีกำหนดจะเริ่มในช่วงต้นทศวรรษ 2040 (พ.ศ.2583) และในที่สุด ออสเตรเลียจะประจำการเรือดำน้ำชั้น AUKUS จำนวน 8 ลำภายในทศวรรษ 2060 (พ.ศ.2603) (ออนไลน์, 2565)

ความทันสมัยตามอัตลักษณ์ของจีน

ศูนย์เอเชีย-แปซิฟิก สถาบันวิทยุโทรทัศนส่วนกลางแห่งประเทศจีน (China Media Group หรือ CMG) ได้จัดงานสัมมนาความทันสมัยแบบอัตลักษณ์จีนและโอกาสใหม่ของโลก เมื่อวันที่ 17 มี.ค.66 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม กรุงเทพฯ งานนี้ได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงการอุดมศึกษาและวิทยาศาสตร์และนวัตกรรม (อว.) ศูนย์วิจัยหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง และสมาคมผู้สื่อข่าวไทย-จีน โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำด้านคลังสมอง ผู้แทนภาคธุรกิจ และตัวแทนสื่อมวลชนกระแสหลักเข้าร่วมประชุมกว่า 100 คน

ผู้ร่วมงานเห็นว่าแนวคิดความทันสมัยแบบอัตลักษณ์จีนของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง เป็นประสบการณ์ที่ดีสำหรับอาเซียน เส้นทางรถไฟจีน-ลาว-ไทย เป็นการปฏิบัติสำคัญในอาเซียนของความทันสมัยแบบอัตลักษณ์จีน ซึ่งเส้นทางรถไฟจีน-ลาว-ไทยทำให้การเชื่อมโยงระหว่างจีน-อาเซียนมากขึ้น ได้ตามคำกล่าวของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงว่าเส้นทางนี้ทำให้ ”ภูเขาที่ไม่สูงอีกต่อไป และถนนก็ไม่ยาวอีกต่อไป” แนวคิดความทันสมัยแบบอัตลักษณ์จีนของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ทำให้เศรษฐกิจของภูมิภาคมีศักยภาพการพัฒนามากขึ้น และเป็นแนวสำคัญที่ส่งเสริมการร่วมมือสร้างสรรค์ประชาคมแห่งโชคชะตาร่วมกันระหว่างจีน-อาเซียน

ดร.ดนุช ตันเทอดทิตย์ เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและ นวัตกรรมในการปาฐกถาพิเศษกล่าวว่า ข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง แนวคิดการพัฒนาระดับโลก และประชาคมแห่งโชคชะตาร่วมกัน เป็นการเปลี่ยนแปลงโลกครั้งใหญ่ ในขณะเดียวกัน การพัฒนาความร่วมมือด้านนวัตกรรมระหว่างจีนและไทย จะเป็นแรงผลักดันสำคัญในการพัฒนาภูมิภาค โดยเฉพาะการสัมมนาความทันสมัยแบบอัตลักษณ์จีนกำลังแสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ อีกประการหนึ่งของการพัฒนาความทันสมัย ผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจีนทำให้เราเห็นว่า วิสัยทัศน์อันไกลโพ้นของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ซึ่งสามารถนำพาประเทศที่มีประชากร 1.4 พันล้านคนหลุดพ้นจากความยากจนและก้าวออกจากเส้นทางที่ทันสมัยนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย

ดร.วิรุฬห์ พิชยวงศ์ภักดี ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางไทย – จีน กล่าวว่าแนวคิดประชาชนสำคัญที่สุด ผลประโยชน์ร่วมกันและการพัฒนาอย่างสันติแบบ win-win เป็นหลักสำคัญของแนวคิดการสัมมนาความทันสมัยแบบอัตลักษณ์จีนของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ประเทศจีนนำวัคซีนโควิด-19 เป็นผลิตภัณฑ์สาธารณะเพื่อช่วยให้ประเทศกำลังพัฒนา จีนใช้เวลาสิบปีในการส่งเสริมความร่วมมือ “หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” และส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางรถไฟระหว่างจีน

กับลาว-ไทย ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงการสัมมนาความทันสมัยแบบอัตลักษณ์จีน ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ประกาศระหว่างการประชุมไทยในปี พ.ศ.2565 ว่าจีนและไทยจะสร้างประชาคมร่วมชะตากรรมจีน-ไทยที่มีเสถียรภาพ มั่งคั่ง และยั่งยืนยิ่งขึ้น ทำให้ไทยจีนสามารถร่วมมือในหลักหลายด้านยิ่งขึ้น

นายภูวนารถ ณ สงขลา นายกสมาคมผู้สื่อข่าวไทย-จีน กล่าวว่า ความทันสมัยแบบอัตลักษณ์จีนเป็นแผนงานของจีน การแสดงภูมิปัญญาแบบจีน เชื่อว่าความทันสมัยแบบอัตลักษณ์จีนจะผลักดันให้จีนมีความเจริญรุ่งเรืองและมีส่วนร่วมในการพัฒนาโลก โดยมีความแข็งแกร่งของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความแข็งแกร่งของชาติแบบบูรณาการ และเศรษฐกิจจีนยังคงเติบโตอย่างมั่นคงท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจถดถอยทั่วโลก โดยเชื่อว่าจีนกำลังก้าวไปสู่ความทันสมัยแบบอัตลักษณ์จีน

พลโท ดร.ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล ผู้เชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์และการป้องกันประเทศ ซึ่งเป็นที่ปรึกษาสมาคมพิชชวณแห่งประทศไทย กล่าวว่า ความทันสมัยควรอาศัยการรับรู้ทางสังคมภายใต้วัฒนธรรม ความทันสมัยไม่มีมาตรฐานและคำตอบที่เป็นหนึ่งเดียว ความทันสมัยแบบจีนทำให้โลกได้เห็นเส้นทางใหม่ของความทันสมัยที่พัฒนาอย่างสันติ อีกทั้งจีนและอาเซียนมีความร่วมมือที่เป็นมิตร ดังนั้น การที่จีนทันสมัยจะนำโอกาสในการพัฒนามาสู่ประเทศในกลุ่มอาเซียนมากขึ้น

นอกจากนี้ ยังมีคุณหลิน เหว่ย ประธานบริหารสมาคมการค้าและอุตสาหกรรมไทย-จีน คุณมงคล บางประภา นายกสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย รศ.ดร.ธิดินันท์ ชาญโกศล รองคณบดีฝ่ายยุทธศาสตร์วิจัยและพัฒนาศักยภาพองค์กร คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คุณแทนคุณ จิตต์อิสระ ที่ปรึกษากระทรวงพาณิชย์ และผู้ร่วมงานอื่น ๆ จากสมาคมด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง และด้านอื่นๆ ต่างได้แสดงความคิดเห็นเชิงบวกเกี่ยวกับโอกาสและผลกระทบของการปรับปรุงให้ทันสมัยแบบจีนต่อโลก (ออนไลน์, 2565)

ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนให้ก้าวพ้นจากกับดักรายได้ปานกลางของประเทศจีน

ในปี 1986 คณะทำงานสำนักนายกรัฐมนตรี ได้วางแผนการปฏิบัติงานขนาดใหญ่ที่มุ่งไปสู่การพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในจีน โดยการจัดตั้งองค์กรในส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และองค์กรทางสังคม รวมทั้งปรับปรุงระบบการทำงานอย่างต่อเนื่อง ปรับปรุงนโยบายการพัฒนาภูมิภาค นโยบายพัฒนาชุมชนชนบท เกษตรกรรม และเกษตรกร ตลอดจนนโยบายการพัฒนาที่มีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาความยากจน

การจัดโครงสร้างองค์กร

โครงสร้างองค์กรเพื่อแก้ปัญหาความยากจน ประกอบด้วย องค์กรในสังกัดรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น สถาบัน และองค์กรทางสังคมที่ขึ้นตรงต่อคณะทำงานเพื่อการขจัดความยากจนและการพัฒนา สำนักนายกรัฐมนตรี

คณะทำงานเพื่อการขจัดความยากจนและการพัฒนา สำนักนายกรัฐมนตรี จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2520 โดยมีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการวางแผน และการประสานความร่วมมือภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่ของสำนักนายกรัฐมนตรี โดยมีรองนายกรัฐมนตรีที่รับผิดชอบด้านพื้นที่ชนบท หรือรัฐมนตรีวงในคนหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ คณะทำงานฯ ประกอบด้วยสมาชิกจากหน่วยงานในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีกว่า 30 หน่วยงาน ส่วนการปฏิบัติหน้าที่ธุรการประจำเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของสำนักงานคณะทำงานเพื่อขจัดความยากจนและการพัฒนา สำนักนายกรัฐมนตรี

สถาบันและองค์กรทางสังคมต่างๆ ขึ้นตรงต่อคณะทำงานเพื่อการขจัดความยากจนและการพัฒนา ประกอบด้วย สถาบันและองค์กรทางสังคม 4 หน่วยงาน ดังนี้

1. ศูนย์การจัดการโครงการที่ได้รับทุนจากต่างประเทศ (Management Center of Foreign-Funded Projects)
2. ศูนย์การลดความยากจนนานาชาติประจำประเทศจีน (International Poverty Reduction Center in China)
3. ศูนย์การฝึกอบรมแห่งชาติสำหรับผู้ปฏิบัติงานในถิ่นทุรกันดาร (National Training Center for Cadres in Destitute Areas)
4. ศูนย์เพื่อการพัฒนาและการลดความยากจน (Center for Poverty Reduction and Development)

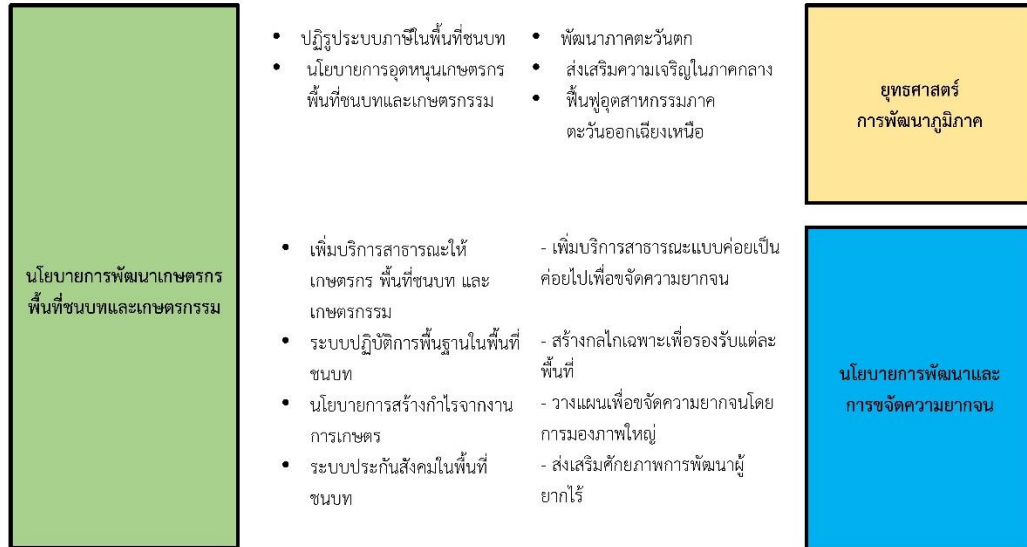
องค์กรทางสังคมต่างๆ ขึ้นตรงต่อคณะทำงานเพื่อการขจัดความยากจนและการพัฒนา สำนักนายกรัฐมนตรี ได้แก่ มูลนิธิการบรรเทาความยากจนแห่งประเทศไทย (China Foundation for Poverty Alleviation) สมาคมการพัฒนาเพื่อบรรเทาความยากจนแห่งประเทศไทย (China Association for Development-Oriented Poverty Alleviation) สภาส่งเสริมการก่อสร้างในพื้นที่ปฏิวัติเก่าแห่งประเทศไทย (China Council for Promoting Construction in the Old Revolution Areas) ละมุลนิธิผู้ประกอบการไทยเวียง

ยุทธศาสตร์

นโยบายเชิงยุทธศาสตร์ยึดหลักการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาความยากจน โดยมีนโยบายการพัฒนาเพื่อพื้นที่ชนบท การพัฒนาการเกษตรของกลุ่มชาวนา การพัฒนาส่วนภูมิภาค และโครงการพิเศษเพื่อขจัดความยากจน ดังนี้

แผนภาพที่ 3-1 การพัฒนาเกษตรกรรมในพื้นที่ชนบท

จุดมุ่งหมาย	นโยบายพื้นฐาน	วัตถุประสงค์หลัก
<ul style="list-style-type: none"> • เพื่อแก้ปัญหามาตรฐานการครองชีพขั้นพื้นฐาน • เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพขั้นพื้นฐานในพื้นที่ชนบท • เพื่อปรับปรุงมาตรฐานการครองชีพ และคุณภาพประชากร • เพื่อส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ชนบททางไกล • เพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางนิเวศวิทยา • เพื่อปรับปรุงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในพื้นที่ยากจนทุรกันดารรุนแรง • เพื่อสร้างสภาวะในการบรรลุถึงชีวิตที่พอเพียง 	<ul style="list-style-type: none"> • เน้นย้ำนโยบายการพัฒนาเพื่อจัดความยากจน • เน้นย้ำการสำรวจภาพรวมเพื่อการพัฒนา และการพัฒนาอย่างยั่งยืน • เน้นย้ำการพัฒนาตนเองอย่างจริงจังและการมีส่วนร่วมของสังคมทั้งหมดภายใต้คำแนะนำของรัฐบาล 	<ul style="list-style-type: none"> • คนยากจนประสบปัญหาการดำรงชีพ มีรายได้ได้น้อย และมีระดับการพัฒนาต่ำในพื้นที่ยากจนทุรกันดารรุนแรง

ที่มา : นิยม รัฐอมฤต “รัฐกับการแก้ไขปัญหาความยากจน ในบริบทของจีน”, สถาบันพระปกเกล้า, 2563

แผนภาพที่ 3-2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ชนบทในจีน เพื่อขจัดความยากจน

เนื้อหา และ วิธีการ	นโยบายพื้นฐาน	วัตถุประสงค์หลัก
<ul style="list-style-type: none"> พัฒนาโรงงานอุตสาหกรรม เสริมสร้างการค้าและการอุตสาหกรรม การเกษตร ปรับปรุงการผลิตขั้นพื้นฐานในพื้นที่ชนบท ขจัดความยากจนผ่านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่งออกแรงงาน และย้ายถิ่นฐานออกจากพื้นที่ยากจนทุรกันดาร ส่งเสริมองค์กรเศรษฐกิจซึ่งมีระบบกรรมสิทธิ์ที่หลากหลายรูปแบบให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาและขจัดความยากจน 	<ul style="list-style-type: none"> เพิ่มการลงทุน พัฒนาภาคตะวันตกโดยวิธีรวมการพัฒนาในภูมิภาคเข้าด้วยกัน ขจัดความยากจนโดยผ่านแนวทางทางสังคม 	<ul style="list-style-type: none"> ใช้ระบบความรับผิดชอบในงาน ปรับปรุงความสามารถของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานและองค์กรรากหญ้า ในการขจัดความยากจน ส่งเสริมการตรวจสอบกองทุนเพื่อขจัดความยากจน สร้างความเข้มแข็งในการติดตามข้อมูลสถิติเกี่ยวกับการพัฒนาและขจัดความยากจน สร้างความมั่นคงและปรับปรุงองค์การการพัฒนา และขจัดความยากจน

ที่มา : นิยม รัฐอมฤต “รัฐกับการแก้ไขปัญหาความยากจน ในบริบทของจีน”, สถาบันพระปกเกล้า, 2563

การพัฒนาพื้นที่ชนบท เกษตรกรรม และเกษตรกรโดยผ่านช่องทางหลากหลาย

นโยบายการพัฒนาการเกษตร และชาวนาในพื้นที่ชนบท คือแบบอย่างการบูรณาการเศรษฐกิจเมือง-ชนบท หรือภาคเมืองช่วยเหลือภาคชนบท ยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคม เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายอุตสาหกรรมเพื่อการสนับสนุนภาคการเกษตรโดยมีนโยบายพื้นฐาน “ให้มาก รับน้อย และผ่อนปรน” เริ่มด้วยการปรับปรุงระบบการค้าพื้นฐานในพื้นที่ชนบท การปฏิรูปภาษี การให้เงินอุดหนุนการเกษตร การจัดตั้งระบบประกันสังคม นโยบายส่งเสริมให้ชาวนามีความเจริญรุ่งเรือง โดยรัฐบาลดำเนินการอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาพื้นที่ชนบท เกษตรกรรมและเกษตรกร ให้การสนับสนุนการพัฒนาภาคเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ชนบท เพื่อนำประโยชน์มาสู่ประชาชนที่ยากจนในพื้นที่ทุรกันดาร

เงินอุดหนุนทางการเกษตร 4 โครงการ : ประโยชน์ต่อเกษตรกร 10 ล้านคน

ปี 2013 กรมการคลัง มณฑลซานตง จ่ายเงินอุดหนุนการเกษตรกว่า 10,700 ล้านหยวนแก่ชาวนาทั้งหมดจำนวน 14.1 ล้านคน เงินอุดหนุน ดังกล่าว เป็นเงินอุดหนุนด้านอาหารกว่า 7,900 ล้านหยวน และยังมีเงินเหลือเพื่ออุดหนุนกิจการโดยรวม เกณฑ์การอุดหนุนของปี 2013 เพิ่มขึ้นจากปี 2012 ซึ่งกำหนดไว้ที่ 120 หยวนต่อหัว (หน่วยวัดพื้นที่ของจีนเท่ากับประมาณ 1/2 ไร่) เป็น 125 หยวนต่อหัว ผู้ผลิตสินค้าหลักด้านการเกษตรมีสิทธิ์ได้รับเงินอุดหนุนกว่า 1,400 ล้านหยวน โดยเงินอุดหนุนทั้งหมดจากรัฐบาลระดับมณฑล ในบรรดาผลผลิตหลักๆ ของมณฑล

มาตรการอุดหนุนการเกษตร

มาตรการอุดหนุนการเกษตร เป็นเรื่องการถ่ายโอนค่าใช้จ่ายสำหรับ สินค้าเกษตร การมวนเวียน และการค้าในประเทศ นโยบายจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญ และถูกนำมาใช้อย่างมากที่สุด

เพื่อสนับสนุนการพัฒนาภาคการเกษตรการเรียนรู้ประสบการณ์ของต่างประเทศ รัฐบาลจีนมาตรการให้เงินอุดหนุนตามกฎระเบียบขององค์การการค้าโลก (WTO) และอิงกับประสบการณ์ของท้องถิ่น โดยมี “มาตรการเงินอุดหนุน 4 มาตรการ” ได้แก่ เงินอุดหนุนทางตรงแก่ชาวนา เงินอุดหนุนรวมทางตรงสำหรับวัตถุดิบและอุปกรณ์การเกษตร เงินอุดหนุนสำหรับส่งเสริมคุณภาพผลิตภัณฑ์ และเงินอุดหนุนสำหรับการซื้อเครื่องจักรทางการเกษตร

ระบบสหกรณ์การแพทย์ชนบทใหม่

ระบบสหกรณ์การแพทย์ชนบทใหม่ คือระบบการให้บริการทางการแพทย์แก่ชาวนาไร้ระบบดังกล่าวเริ่มดำเนินการและสนับสนุนโดยรัฐบาล มีเกษตรกรเป็นผู้เข้าร่วม ส่วนเงินทุนมาจาก 3 ทาง คือ บุคคล หมู่คณะ และรัฐบาล เป้าหมาย คือการรักษาโรคภัยแรง และเน้นรูปแบบการช่วยเหลือกันและกันในเดือนตุลาคม ปี 2545 รัฐบาลกลางย้ำว่า รัฐบาลในทุกระดับควรชักนำเกษตรกรให้จัดตั้งระบบสหกรณ์การแพทย์ชนบทใหม่เพื่อรักษาโรคภัยแรง ในปี 2552 เมื่อรัฐบาลจีนริเริ่มแผนกลยุทธ์ในการปฏิรูปทางการแพทย์ และระบบสาธารณสุขอย่างเข้มข้น ระบบสหกรณ์การแพทย์ชนบทใหม่ ถูกกำหนดให้เป็นระบบประกันทางการแพทย์ขั้นพื้นฐานในพื้นที่ชนบท

นอกจากนั้น รัฐบาลจีนตัดสินใจสร้างระบบประกันมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำในเขตชนบท ปี 2550 ซึ่งรวมโครงการเกี่ยวกับคริวเรือนในชนบทซึ่งมีรายได้ประจำสุทธิต่ำกว่ามาตรฐานเป้าหมายหลัก คือ ความมั่นคง และความต่อเนื่องในการแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหาร และเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มในเขตชนบท ปลายปี 2554 ระบบประกันมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำแห่งชาติได้มีผลบังคับใช้ครอบคลุมประชากรกว่า 26 ล้านคริวเรือน เป็นจำนวนคนกว่า 53 ล้านคน ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการนี้

ขณะเดียวกัน รัฐบาลกลางได้จัดตั้ง “กองทุนประกัน 5 ประเภทบุคคล” แก่ประชากรในพื้นที่ชนบทที่ไม่มีรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ เช่น คนชรา คนที่ไม่สามารถทำงาน เด็กกำพร้า หม้าย และ ผู้พิการ ซึ่งได้รับเงินช่วยเหลือสำหรับ ค่าอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และ ค่าทำศพ

ในปี 2552 รัฐบาลกลางได้เริ่มจัดตั้งโครงการนำร่องสำหรับระบบประกันสะสมทรัพย์สินในสังคมชนบท โดยในเดือนกรกฎาคม 2554 จะให้มีผลครอบคลุมพื้นที่กว่าร้อยละ 60 ของพื้นที่ชนบท และระบบประกันดังกล่าวได้มีผลครอบคลุมพื้นที่ชนบททั้งหมดของประเทศในปลายปี 2555

15 ปี นับตั้งแต่นโยบายการพัฒนาภาคตะวันตกของจีน

จากปลายปี 2542 ถึงต้นปี 2543 รัฐบาลจีนตัดสินใจเริ่มดำเนินนโยบายการพัฒนาภาคตะวันตก ครอบคลุมพื้นที่กว่า 6.85 ล้านตารางกิโลเมตร ซึ่งมีประชากรมากกว่า 350 ล้านคน

ครอบคลุม 12 มณฑล เขตปกครองตนเอง และมหานคร รวม ฉงชิ่ง ซื่อชวน กุ้ยโจว หยุนหนาน ทิเบต ซานซี กานซู ซิงไห่ หึงชี่ย ซินเจียง มองโกเลียใน และ กวางซี พื้นที่ภาคตะวันตกของจีนมีพื้นที่กว่าร้อยละ 71 ของประเทศ จำนวนประชากรกว่า ร้อยละ 29 ชนกลุ่มน้อยกว่าร้อยละ 75 จากประชากรกว่า ร้อยละ 29 ชนกลุ่มน้อยกว่าร้อยละ 75 จากประชากรของประเทศทั้งหมด

ระหว่างปี 2542 ถึง 2552 นโยบายการพัฒนาภาคตะวันตกในจีนถูกนำมาปฏิบัติ ทำให้เกิดการพัฒนารวดเร็ว ผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 11.42 เติบโตสูงกว่าอัตราเฉลี่ยของประเทศถึงร้อยละ 2 ช่วงเวลาดังกล่าวนี้ถือว่าเศรษฐกิจเติบโตสูงสุด

นับตั้งแต่การก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อ 60 ปีก่อนเป็นต้นมา ความสำเร็จลุล่วงในโครงการขนาดใหญ่ในด้านการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน การก่อสร้างเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการเพิ่มขึ้นในด้านรายได้ของประชากร

โครงการ “การพัฒนาขนาดใหญ่” นำไปสู่ “การเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาล”

ข้อมูลสถิติแสดงให้เห็นว่าจากปี 2543 ถึง 2551 มีโครงการทั้งหมด 102 โครงการที่ริเริ่มใหม่ในพื้นที่ภาคตะวันตกของจีน มีการลงทุนกว่า 1.7 ล้านล้านหยวน ความสำเร็จในโครงการสำคัญ เช่น ทางรถไฟสายมณฑลชิงไห่-ทิเบต โครงการการส่งก๊าซธรรมชาติเส้นตะวันตก-ตะวันออก ระบบการส่งไฟฟ้าจากภาคตะวันตกไปภาคตะวันออก ทางหลวงขนาดใหญ่ในภาคตะวันตกและการก่อสร้างศูนย์ขนาดใหญ่ในการอนุรักษ์น้ำ ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานในภาคตะวันตกได้ทะลุผ่านจุดที่เป็นอุปสรรคแล้ว

ในบรรดาโครงการจำนวนมาก การสร้างทางหลวงเป็นสิ่งที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ การก่อสร้างเส้นทางหลวงขนาดใหญ่ระยะทาง 160,000 กิโลเมตร ได้สำเร็จลุล่วงอย่างสมบูรณ์ เส้นทางขนส่งระหว่างมณฑล 8 เส้นทางหลัก ระยะทาง 18,000 กิโลเมตรทางตะวันตกเสร็จสิ้นสมบูรณ์ในปี 2553 ทางหลวงสู่อำเภอยากจน ถนนลาดยางมะตอยไปสู่อำเภอ ทางหลวงระหว่างอำเภอสร้างเสร็จและเปิดใช้งานแล้ว การก่อสร้างทางหลวงไปสู่เทศบาลตำบลกำลังอยู่ในขั้นเริ่มต้นดำเนินการ และการสร้างถนนเข้าสู่เทศบาลตำบล จากเทศบาลตำบลเข้าสู่หมู่บ้านสำเร็จไปแล้วร้อยละ 99.6 และ 88.54 ตามลำดับ

การสร้างทางรถไฟ และการพัฒนาอุตสาหกรรมการบินอยู่ในขั้นดำเนินการปลายปี 2552 ภาคตะวันตกของจีน มีสนามบิน 81 แห่ง เท่ากับร้อยละ 49.4 ของทั้งหมดในประเทศจีน

การสร้างเขื่อนและอุปกรณ์อนุรักษ์น้ำมีความก้าวหน้าอย่างมาก ในนครไป๋เซอ เขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง เขื่อนจื่อผิงกู่ ในนครตูเจียงเย้น มณฑลเสฉวน ซาปอโถว ในเขตปกครองตนเองหนิงเซี่ยหุย ในเขตปกครองตนเองมองโกเลียในโครงการรักษาน้ำขนาดใหญ่หลายแห่งเสร็จสมบูรณ์ และเปิดให้สาธารณชนใช้แล้วมีการสร้างกำแพงกั้นน้ำใหม่ยาวกว่า 5 พันกิโลเมตร ในปี 2544 ถึง 2551 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการชลประทานด้านเกษตรกรรมในพื้นที่กว่า 54 ล้านหมู่

การดำเนินการต่อจุดเริ่มต้นใหม่

การประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 18 ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยปี 2555 ถือเป็นการกำหนดยุทธศาสตร์รวมในการพัฒนาภูมิภาคของจีน โดยในที่ประชุมเห็นว่า ประเทศจีนควรใช้ข้อได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของแต่ละภูมิภาคในการจัดลำดับความสำคัญของโครงการ ได้แก่ การพัฒนาภาคตะวันตก การฟื้นฟูอุตสาหกรรมเก่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การส่งเสริมการพัฒนาในเขตตะวันตกตอนกลางอย่างเข้มข้น และการสนับสนุนการพัฒนาในระดับสูงของภาคตะวันออก

ในปี 2557 จีนจะยังคงสนับสนุนการพัฒนาภาคตะวันตกต่อไป โดยเน้นการก่อสร้างพื้นฐาน การยกระดับการดำรงชีวิตของประชาชน การรักษาระบบนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาอุตสาหกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และความพยายามในการแก้ไขจุดอ่อน 2 ประการ ได้แก่ การอนุรักษ์น้ำ และระบบขนส่ง

การแก้ปัญหาความยากจนเชิงลึก : นวัตกรรมของนครห้วยฮั่วในมณฑล

หูหนาน

ปลายปี 2554 รัฐบาลจีนได้ประกาศใช้โครงการพัฒนามุ่งสู่การแก้ปัญหาความยากจนในชนบท และแผนสำหรับการพัฒนาภูมิภาค และการจัดลำดับความสำคัญการพัฒนาความยากจนในเขตพื้นที่เทือกเขา อู่หลิง เป็นครั้งแรกที่ พื้นที่ยากจน 14 เขต ต่อเนื่องกันถูกจัดอยู่ในลำดับต้นที่จะต้องดำเนินการแก้ไขก่อน อีกทั้งมีการเพิ่มเงินพิเศษที่จัดให้โดยรัฐจะนำมาใช้กับพื้นที่ดังกล่าวในการแก้ไขปัญหาข้างต้น

การแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างมีเป้าหมาย

กระบวนการของการบรรเทาความยากจนเชิงลึก ได้สร้างความมั่นใจแก่นครห้วยฮั่ว ซึ่งเป็นนครที่มีปัญหาความยากจนมากที่สุด โดยรัฐบาลเริ่มจาก 98 หมู่บ้านที่มีปัญหาความยากจนรุนแรงเป็นตัวอย่างเป็นการแก้ไขความยากจน จากนั้นลงมือดำเนินการกับอีก 523 หมู่บ้าน โดยวิธีการดังกล่าวทำให้มีรายละเอียดในการแก้ไขปัญหาคความยากจนชัดเจนยิ่งขึ้น

ในการจัดการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องในการคัดเลือกคนยากจน เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น จะต้องลงไปตรวจสอบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับครอบครัวที่ยากจน และเมื่อมีการคัดเลือกบุคคลจากบัญชีรายชื่อที่เป็นกลุ่มเป้าหมายแล้ว ก็จะต้องมีประกาศให้สาธารณชนทราบ ยิ่งกว่านี้ สำนักงานการแก้ไขปัญหาคความยากจนระดับจังหวัดและระดับอำเภอ ต้องสุ่มตรวจว่าการคัดเลือกคนในระดับตำบลทำได้ดีเพียงใดในการคัดเลือกประชากรยากจนและการแก้ไขปัญหาคความยากจนทำได้ดีถูกตัวคนที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขหรือไม่

ความคิดใหม่เพื่อแก้ปัญหาความยากจน

ก่อนหน้าที่จะทำการสำรวจหมู่บ้าน ได้รับบทเรียนเรื่อง “มันฝรั่งหัวเล็ก” กล่าวคือ การแก้ปัญหาความยากจนไม่ใช่เป็นเรื่องแค่อาหาร การอยู่อาศัย และการสร้างระบบขนส่ง แต่รวมไปถึงการให้การศึกษาการปรับความคิดของชาวบ้าน ชาวนา ชาวไร่ด้วย พวกเขาควรต้องเปลี่ยนความคิดเก่า และเรียนรู้ใหม่

“สาเหตุของปัญหาอาจรวมถึงการไม่รู้เรื่องกลไกการตลาด การคิดสั้นๆ การคั่นกับการรอคอย การคั่นเคยกับการพึ่งพา และการขาดประสบการณ์” สิ่งสำคัญของการแก้ไขปัญหาคความยากจนคือไม่มีแผนหรือวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งที่ตายตัวในการแก้ปัญหา และป้องกันมิให้คนรุ่นแล้วรุ่นเล่าจมอยู่ในความยากจน

กองทุนเพื่อแก้ปัญหาความยากจน ต้องการการมีส่วนร่วมของรัฐบาล ตลาด และสังคม

การลงทุน คือกุญแจสำคัญในการแก้ปัญหาความยากจนเชิงลึกของหมู่บ้านการจัดหาเงินทุนที่ได้เพิ่มขึ้นทำให้มีการจัดตั้งโครงการรวมทรัพยากรขึ้นมา

โครงการพิเศษเพื่อแก้ปัญหาความยากจน เป็นวิธีการที่สำคัญในการแก้ปัญหาความยากจนในจีน ยกตัวอย่าง กองทุนบรรเทาความยากจน เงินทุนส่วนใหญ่มาจากกองทุนการเงินเพื่อการแก้ปัญหาความยากจนที่รัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นเป็นผู้จัดให้ ในฐานะที่เป็นพื้นที่ที่มีความยากจนรุนแรง นครห้วยฮั่ว ไม่มีแหล่งการเงินที่มากพอ ในระหว่างดำเนินการแก้ปัญหา

ความยากจน รัฐบาลพยายามในทุกทางที่เป็นไปได้ที่จะลงทุนในโครงการแก้ปัญหาความยากจนให้มากขึ้น ในด้านหนึ่งรัฐบาลดำเนินการตามมาตรฐานการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเข้มงวด โดยจัดสรรเงินกองทุนการแก้ไขความยากจนให้หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 ล้านหยวน ซึ่งเป็นเงินที่รัฐบาลกลางและรัฐบาลมณฑลร่วมกันจัดให้ ในอีกทางหนึ่งจากปี 2555 ถึง 2558 รัฐบาลจังหวัด และรัฐบาลอำเภอ ได้จัดสรรเงินรายปีจำนวน 20 ล้านหยวน ให้แก่หมู่บ้านทั้ง 98 หมู่บ้าน โดยเฉลี่ยแต่ละหมู่บ้านจะได้เงินมากกว่า 2 แสนหยวนต่อปี และยังมีเงินพิเศษอีกจำนวน 20 ล้านหยวนที่หน่วยงานแก้ปัญหาความยากจนในระดับมณฑลจัดให้เป็นรายปีแก่หมู่บ้านยากจนที่สุด จำนวน 50 หมู่บ้าน ที่นครให้การรับรองดังนั้นแต่ละหมู่บ้านจะได้รับเงินทุนพิเศษรวมจำนวน 3.4 ล้านหยวน และหมู่บ้านยากจนที่อำเภอให้การรับรอง จำนวน 48 หมู่บ้านจะได้เงินทุนพิเศษรวมหมู่บ้านละ 1.8 ล้านหยวน เป็นอย่างต่ำ

ในเวลาเดียวกัน การให้ธุรกิจอุตสาหกรรมเข้ามามีบทบาทหลักในการแก้ปัญหาความยากจนในส่วนภูมิภาค มีการจัดทำแผนประจำปีสำหรับโครงการต่างๆและมีการมอบหมายโครงการให้กับภาคอุตสาหกรรมรับไปดำเนินการ ด้วยวิธีการดังกล่าว โครงการที่มีการวางแผนจะมีการนำไปปฏิบัติ และเงินลงทุนทั้งหมดจะไม่สูญเปล่า ในปี 2555-2556

นครห้วยฮั่ว ได้สร้างรูปแบบเงินกู้ปลอดภัยจากกองทุนการเงินเพื่อการแก้ปัญหาความยากจนที่สนับสนุนโดยภาคอุตสาหกรรม ในหมู่บ้านยากจนที่มีการจัดตั้งกองทุนกู้ยืม อำเภอรับผิดชอบร้อยละ 80 ภาคอุตสาหกรรมร้อยละ 10 และครัวเรือนยากจนร้อยละ 10 กองทุนนี้บริหารโดยสหกรณ์สินเชื่อเพื่อชนบทของอำเภอ จัดสรรสินเชื่อให้กับครัวเรือนยากจนที่ยื่นสมัครขอกู้เงินเพื่อการอุตสาหกรรม โดยสหกรณ์จะปล่อยกู้ในวงเงิน 5-8 เท่าของจำนวน เงินฝาก

ตัวแบบการแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาอุตสาหกรรมมุ่งสู่ความเจริญ

การแก้ปัญหาของสำนักงานการบรรเทาความยากจนนครห้วยฮั่วผ่านช่องทางการพัฒนาอุตสาหกรรม “ที่ใดมีคนยากจน ที่นั่นควรต้องมีการลงทุน และที่ใดมีคนที่มีความสามารถ คนจนก็ควรต้องทำตาม ทั้งคนจนและคนที่มีความสามารถควรติดตามแนวโน้มอุตสาหกรรม และแนวโน้มของตลาด”

อุตสาหกรรมควรพัฒนาบนพื้นฐานของกฎการตลาด การปรับปรุงความสามารถในการพัฒนาตนเองของเกษตรกร ดังนั้น นครห้วยฮั่ว จึงประยุกต์ใช้รูปแบบการพัฒนาอุตสาหกรรมบางรูปแบบ รูปแบบที่ดีที่สุด 4 รูปแบบ ได้แก่ อุทยานอุตสาหกรรม ใบสั่งจากวิสาหกิจ ความร่วมมือทางการเงิน และความร่วมมือทางตลาดหุ้น

Wang Zhiquan ผู้อำนวยการสำนักงานการบรรเทาความยากจน มณฑลหูหนาน กล่าวว่า “การแก้ปัญหาความยากจนโดยการพัฒนาอุตสาหกรรมไม่เพียงแต่จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ยังสามารถปลดปล่อยจิตใจของคนให้เป็นอิสระอีกด้วย” นับตั้งแต่ “รูปแบบใบสั่ง” ได้ถูกนำมาใช้เกษตรกรได้เรียนรู้และมองไปที่ตลาดแทนที่จะทำงานบนที่ดินของตนเพียงอย่างเดียว

อำเภอปกครองตนเองชาวเหมียวและชาวต้งจิ้งโจว รู้จักกันว่าเป็น “บ้านลูกเหมยแดงของประเทศจีน” ก่อนเทศกาลตรุษจีน ปี 2557 เกิดไฟไหม้ และเผาทำลายต้นไม้บนเขาเป็นเนื้อที่เกือบ 10,000 ไร่ รวมทั้ง หมู่บ้าน Zhuge เทศบาลตำบล Taiyangping ซึ่งเป็นเมืองเล็กๆ เมืองหนึ่ง สำนักงานการบรรเทาความยากจนดำเนินการโดยนำแนวคิดของบริษัท Hunan Jingzhou Xiangbaishi

Red Bayberry Wine Company Ltd. และพลิกพื้นที่พื้นที่ภูเขาที่ถูกไฟเผา 10,000 ไร่ เพื่อผลิตไวน์เรดเบย์เบอร์รี่ “โดยการปลูกป่าเรดเบย์เบอร์รี่ และทำไวน์เบย์เบอร์รี่ ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมหลักในการแก้ปัญหาความยากจนแก่ชาวนา”

โดยภาพรวม นโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจนของประเทศจีนเป็นนโยบายที่มุ่งบรรเทาปัญหาคความยากจนในลักษณะการพัฒนาแบบมุ่งเป้าไปยังรากเหง้าของปัญหาผ่านกระบวนการที่มุ่งให้ประชาชนมีอาหารและเครื่องนุ่งห่มที่เพียงพอ การเข้าสู่ระบบการศึกษาภาคบังคับอย่างทั่วถึง การได้รับการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน และการมีที่อยู่อาศัย นอกจากนี้ ยังมีเป้าหมายสำคัญที่จะทำให้รายได้ของครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่ชนบทที่ยากจนขั้นแค้นมีการเติบโตขึ้น เข้าใกล้รายได้เฉลี่ยของคนทั้งประเทศ และสามารถลดช่องว่างของความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาให้ได้มากที่สุด ดังนั้น เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายดังกล่าว รัฐบาลจีนจึงมีมาตรการที่มุ่งทำลายข้อจำกัดอย่างน้อย 5 ประการ กล่าวคือ ประการแรกการทำลายข้อจำกัดที่เป็นเงื่อนไขสำคัญของการผลิตสินค้า โดยการจัดสรรพื้นที่ทางการเกษตรขนาดใหญ่แก่เกษตรกรผู้ยากไร้ การจัดสรรแหล่งน้ำที่เพียงพอ การคิดคำนวณขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการเพาะปลูกอย่างเหมาะสมกับจำนวนเกษตรกรการมีโครงการพิเศษเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร และพัฒนาสินค้าการเกษตรไปสู่การผลิตในรูปแบบอุตสาหกรรม

ประการที่สอง การทำลายข้อจำกัดในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการจัดหาน้ำสะอาดสำหรับการอุปโภคบริโภคให้แก่ประชาชนในพื้นที่แห้งแล้งกันดาร การปรับปรุงถนนให้เป็นถนนคอนกรีต การสร้างระบบคมนาคมขนส่ง ให้เกิดการสัญจรที่สะดวกรวดเร็ว รวมถึงการปฏิรูปที่ดินของชุมชนหมู่บ้านให้น่าอยู่

ประการที่สาม การทำลายข้อจำกัดในเรื่องการพัฒนาทางสังคม โดยการทำให้ประชาชนทุกคนโดยเฉพาะในพื้นที่ทุรกันดารสามารถเข้าถึงการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมวัยได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน การสร้างเครือข่ายการให้บริการทางการแพทย์ที่มีคุณภาพในระดับชุมชนและหมู่บ้าน การทำให้ทุกครัวเรือนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ ตลอดจนการกระจายแหล่งเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด ศูนย์วัฒนธรรม ฯลฯ ลงไปในระดับตำบลหรือหมู่บ้าน

ประการที่สี่ การทำลายข้อจำกัดในเรื่องหลักประกันทางสังคม โดยการกำหนดระบบหลักประกันมาตรฐานขั้นต่ำของการดำรงชีวิตในพื้นที่ชนบท การมีระบบการให้ความช่วยเหลือชั่วคราวในกรณีฉุกเฉิน การมีกองทุนประกันสังคมที่ครอบคลุมประชากรทุกคน และการเพิ่มคุณภาพการให้บริการตามสิทธิประโยชน์ที่ได้รับจากระบบประกันสังคม

ประการที่ห้า การทำลายข้อจำกัดของการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยการนำแนวคิดการพัฒนาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมาใช้ในการริเริ่มและผลักดันนโยบายต่างๆ การพัฒนาโดยคำนึงถึงอัตราการเติบโตของประชากรที่เหมาะสม การรักษาพื้นที่ป่าไม้ และการสร้างสมดุลระหว่างการเจริญเติบโตทางวัตถุและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (นิยมรัฐอมฤต “รัฐกับการแก้ไขปัญหา” ความยากจนในบริบทของจีน : ภายใต้กรอบงานของคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาคความยากจน, สถาบันพระปกเกล้า, พิมพ์ครั้งที่ 1, เมษายน 2563, กรุงเทพฯ)

บทที่ 4

ผลกระทบจากการดำเนินยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจของจีน ในยุคสีจิ้นผิง และแนวทางในการรองรับของไทย

วิเคราะห์ปัจจัยทางการเมืองระหว่างประเทศ

ความขัดแย้งระหว่างประเทศมหาอำนาจตะวันตกอย่างสหรัฐฯ และมหาอำนาจตะวันออกใหม่อย่างจีน ได้สร้างแรงกระตุ้นต่อภูมิภาคเศรษฐกิจและการค้าโลกอย่างมหาศาล นับตั้งแต่นายโดนัลด์ ทรัมป์ก้าวเข้ามาเป็นประธานาธิบดีสหรัฐฯ สามารถใช้กรอบการวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์อธิบายแก่นแท้ของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น คาดการณ์จุดเปลี่ยนสำคัญ และวิเคราะห์ผลกระทบต่อประเทศไทยในเชิงเศรษฐกิจ ดังนี้

ศ.ดร.ลิขิต ธีรเวคิน ราชบัณฑิต กล่าวว่า การที่ประเทศใดประเทศหนึ่งจะมีสถานะเป็นประเทศมหาอำนาจหรือ Superpower นั้น ต้องอาศัยตัวแปรสำคัญ ได้แก่ ระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่สูง วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่ก้าวหน้า โครงสร้างทางสังคมที่เอื้ออำนวยให้เกิดการขยับขึ้นทางสังคมด้วยการเข้าถึงการศึกษา รวมถึงอาวุธยุทธโธปกรณ์เหนือกว่าประเทศอื่น ๆ ทั้งนี้ ความเป็นมหาอำนาจมักตามมาด้วยอำนาจในการกำหนดทิศทางของความสัมพันธ์และการเมืองระหว่างประเทศหรือ “ระเบียบโลก (world order)” ซึ่งก็คือ การมีบทบาทเป็นผู้กำหนดระเบียบกระแสหลักที่โลกยึดถือ ที่มักจะให้ประโยชน์แก่ผู้กำหนดระเบียบนั้นไม่ทางใดก็ทางหนึ่งย้อนเวลากลับไปหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา (หลังปี พ.ศ. 2483) ระเบียบโลกได้เปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิงจากความเป็นมหาอำนาจที่เคยกระจุกตัวอยู่ที่ประเทศแถบยุโรป โดยเฉพาะสหราชอาณาจักรและฝรั่งเศส สหรัฐฯ ได้ก้าวขึ้นมาเป็นประเทศมหาอำนาจใหม่แทนกลุ่มประเทศเหล่านั้น จากการเป็นผู้ชี้ชะตาผลแพ้ชนะของสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นสำคัญ และกลายเป็นผู้กำหนดระเบียบโลกใหม่ (new world order) อาทิ การยึดถือการปกครองระบอบประชาธิปไตย การเคารพสิทธิมนุษยชน การค้าเสรี เป็นต้น

นอกเหนือจากการพัฒนาเทคโนโลยีทางการทหารที่ก้าวหน้ากว่าประเทศอื่น ๆ แล้ว สหรัฐฯ ก็พัฒนาบทบาททางเศรษฐกิจของตนเองมากขึ้นเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง สะท้อนจากปริมาณการส่งออกสินค้าที่เพิ่มขึ้นและมีสัดส่วนการส่งออกสูงสุดเป็นอันดับหนึ่งในช่วงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 จนทำให้สหรัฐฯ ก้าวขึ้นมาเป็นประเทศที่มีรายได้จากการค้ามากที่สุดในโลก รวมถึงเป็นผู้กำหนดระเบียบโลกใหม่ผ่านการใช้เงินสกุลดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งกลายเป็น “reserve currency” ของโลก และเป็นสกุลเงินสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้า เป็นสกุลที่กำหนดราคาสินค้าและหน่วยวัดมูลค่าของการค้าขายสินค้านี้ระหว่างประเทศ นับจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ช่วงปี ค.ศ. 2000 การส่งออกของจีนเริ่มทะยานขึ้นอย่างรวดเร็ว ขณะที่ส่วนแบ่งทางการค้าของสหรัฐฯ ยังคงลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยความสำเร็จของจีนนั้น เป็นผลจากการปฏิรูประบบเศรษฐกิจในช่วงที่ผ่านมา ประกอบกับจีนมีข้อได้เปรียบในด้านต้นทุนการผลิตที่ต่ำ โดยเฉพาะค่าแรง ทำให้การส่งออกขยายตัวเพิ่มขึ้นจากประมาณร้อยละ 5 ต่อปี ก้าวกระโดดเป็นร้อยละ 15 ภายในเพียง 1 ทศวรรษเท่านั้น จีนจึงกลายเป็นอีกหนึ่งผู้เล่นสำคัญที่กำหนดทิศทางทางการค้าโลก และเป็นปัจจัยกดดันให้สหรัฐฯ ที่ต้องการคงความเป็นประเทศมหาอำนาจ ได้เริ่มจุดชนวนทำสงครามการค้ากับจีนอย่างเปิดเผยในปี พ.ศ. 2551 ผ่านการบังคับใช้กำแพงภาษีต่อสินค้าที่นำเข้าจากจีน ภายใต้การนำของประธานาธิบดีทรัมป์ (ซึ่งไม่ได้หมายความว่าในช่วงการดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีคนอื่น ๆ ก่อนหน้า อาทิ ประธานาธิบดีโอบามา จะไม่ได้มีการกีดกันทางการค้ากับจีน แต่อยู่ในรูปแบบอื่น ๆ ที่ไม่ได้กระทำอย่างเปิดเผยเท่ากับประธานาธิบดีทรัมป์ เช่น ความพยายามในการรวมกลุ่มการค้าภายใต้ข้อตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Trans-Pacific Partnership : TPP) โดยไม่ได้มีจีนเข้าร่วม)

จีนยังพยายามเพิ่มอำนาจทางเศรษฐกิจของตนเองผ่านการพัฒนาโครงการ Digital Currency Electronic Payment (DCEP) หรือที่เรียกกันว่า “หยวนดิจิทัล” จีนมีการเติบโตทางเศรษฐกิจทั้งการค้าและการลงทุน โดยเงินหยวนได้กลายมาเป็นสกุลเงินสำหรับการชำระเงินเพื่อการค้าระหว่างประเทศ (settlement currency) มากขึ้น โดยจีนมุ่งหวังที่จะพัฒนาหยวนดิจิทัลเพื่อให้นักลงทุนและผู้ประกอบการสามารถลดต้นทุนในการทำธุรกรรมเงินตราต่างประเทศ และลดความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนได้ นอกจากนี้ จีนยังคาดว่า การพัฒนาดังกล่าวจะทำให้เงินหยวนมีความเป็นสากลมากขึ้น ทั้งนี้ แม้ว่าความสามารถในการแข่งขันทางการค้าของจีนจะโดดเด่นและการใช้เงินหยวนจะเพิ่มมากขึ้น แต่การที่จะพัฒนาเงินหยวนให้เป็น “reserve currency” หลักของโลก แข่งสหรัฐฯ ได้นั้นอาจใช้เวลานานพอสมควร โดยหากสังเกตจากข้อมูลในอดีตแล้ว จะเห็นว่าในช่วงกว่า 2 ทศวรรษที่ผ่านมา สัดส่วนของเงินหยวนในฐานะ reserve currency ของโลกเพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัวก็จริง แต่ไม่ได้เพิ่มขึ้นในอัตราเดียวกับส่วนแบ่งทางการค้าที่เพิ่มขึ้น และล่าสุดยังคงเป็นสัดส่วนที่น้อยมาก เมื่อเทียบกับเงินดอลลาร์สหรัฐฯ

สงครามการค้าเป็นเพียงเปลือกนอก แต่แก่นภายในคือการแข่งขันเพื่อเป็นเจ้าแห่งเทคโนโลยีและความเป็นชาติมหาอำนาจเพื่อเป็นผู้กำหนดระเบียบโลก ความขัดแย้งในปัจจุบันระหว่างสหรัฐฯ และจีน ไม่ได้เป็นการแข่งขันกันเพื่อเป็นมหาอำนาจทางการค้า ดังเช่นกลยุทธ์ที่สหรัฐฯ ใช้ในการก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำในการกำหนดระเบียบโลกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หากแต่เป็นการแข่งขันเพื่อแย่งชิงความเป็นมหาอำนาจทางเทคโนโลยี เพราะกระแสโลกาภิวัตน์ ประกอบกับปัจจัยการผลิตที่ลดลงโดยเฉพาะจำนวนประชากร ได้กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด และบ่อยครั้งที่ผู้ที่พัฒนาและครอบครองเทคโนโลยีได้ก่อน มักมีความได้เปรียบกว่า และสามารถใช้กลยุทธ์นี้เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของเศรษฐกิจได้ ต่างจากสมัยก่อนที่แข่งกันที่ปริมาณของทรัพยากรธรรมชาติและปัจจัยการผลิตเป็นหลัก สอดคล้องกับทฤษฎีหมูสามชั้นของ ดร.อาร์ม ตั้งนิรันดร ที่ได้กล่าวถึงปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังของสงครามการค้าในครั้งนี้ ซึ่งดูผิวเผินแล้วคือความขัดแย้งทางการค้า แต่หากมองลึกลงไปจะพบว่าเป็นการแข่งขันกันเพื่อเป็นเจ้าของเทคโนโลยี ซึ่งจะโยงไปถึงขั้นในที่สุดคือ การแข่งขันกันเพื่อความเป็นชาติมหาอำนาจ จนสามารถเป็นผู้กำหนดระเบียบ

โลกได้นั่นเอง เหล่านี้สัมพันธ์โดยตรงกับประเด็นความมั่นคง เพราะเทคโนโลยีสมัยใหม่มีความเกี่ยวข้องกับความมั่นคงมาก โดยเฉพาะการพัฒนาเทคโนโลยีโครงข่าย 5G และปัญญาประดิษฐ์ (AI) เนื่องจากจะปลดล็อกให้สามารถควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลผ่านโครงข่าย 5G จากทั่วโลกได้

เมื่อปลายปี ค.ศ. 2019 สหรัฐฯ ได้เริ่มทำสงครามโจมตีจีนด้านเทคโนโลยี ด้วยการแบนสินค้าของบริษัทหัวเว่ย (Huawei) ซึ่งเป็นบริษัทที่พัฒนาเทคโนโลยี 5G และเมื่อเดือนกันยายนที่ผ่านมาสหรัฐฯ เริ่มคว่ำบาตรบริษัท SMIC (Semiconductor Manufacturing International Corporation) ซึ่งเป็นบริษัทผลิตชิปรายใหญ่ที่สุดของจีน โดยการส่งออกซอฟต์แวร์และชิปจากสหรัฐฯ ไปยังบริษัท SMIC จะต้องได้รับใบอนุญาตจากทางการของสหรัฐฯ เหล่านี้ล้วนเป็นไปเพื่อตัดช่องทางของบริษัทจีนในกลุ่มห่วงโซ่อุปทาน รักษาส่วนแบ่งทางการตลาดและปกป้องความมั่นคงของสหรัฐฯ (ขณะที่จีนมีโอกาที่จะตอบโต้สหรัฐฯ ผ่านการแบนสินค้าบริษัทสัญชาติอเมริกัน โดยเฉพาะบริษัทเทคโนโลยียักษ์ใหญ่อย่าง Apple เช่นกัน) การแบนดังกล่าวส่งผลกระทบต่อทางการส่งออกสินค้าในกลุ่มประเทศอื่น ๆ ด้วย โดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชีย ซึ่งเป็นห่วงโซ่อุปทานในการผลิตชิ้นส่วนประกอบของเทคโนโลยีและอุปกรณ์ไอที อาทิ ใต้หวัน เกาหลีใต้ รวมถึงไทย

ผลกระทบต่อไทยและจุดเปลี่ยนสำคัญของสงครามระหว่างมหาอำนาจทั้งสอง

การตอบโต้กันระหว่างสองยักษ์ใหญ่ผ่านการใช้มาตรการกีดกันทางการค้า ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศในกลุ่มห่วงโซ่อุปทาน รวมถึงประเทศไทย โดยเฉพาะสินค้าที่ส่งออกไปยังตลาดจีน โดยเฉพาะอิเล็กทรอนิกส์ แผงวงจร และเครื่องใช้ไฟฟ้า ซึ่งมีสัดส่วนรวมกันเป็นร้อยละ 10 ของการส่งออกสินค้าจากไทยไปจีน อย่างไรก็ดี ในช่วงที่ผ่านมา ไทยยังได้รับผลดีบ้างจากการส่งออกสินค้าทดแทนจีนในตลาดสหรัฐฯ และส่งออกสินค้าทดแทนสหรัฐฯ ในตลาดจีน สะท้อนจากการนำเข้าจากประเทศอื่น ๆ ที่เพิ่มขึ้นของทั้งสหรัฐฯ และจีน แต่ที่น่ากังวลมากกว่า คือ ในระยะยาวนั้น สงครามการค้าที่มีที่มายืดเยื้อ ได้ส่งผลให้ผู้ประกอบการทยอยย้ายฐานการผลิตออกจากจีนไปยังประเทศต่าง ๆ แล้ว อย่างไรก็ตาม จนถึงปัจจุบันไทยยังไม่ได้ประโยชน์จากการย้ายฐานการผลิตมากนักเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะเวียดนามที่มีข้อได้เปรียบเหนือไทยในหลายด้าน อาทิ จำนวนประชากรและศักยภาพในการเติบโตทางเศรษฐกิจ ต้นทุนแรงงานที่ยังอยู่ในระดับต่ำ รวมถึงจำนวนประเทศที่เวียดนามทำข้อตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreement : FTA) ที่มีมากกว่าไทยเกือบ 3 เท่า ซึ่งทำให้เวียดนามมีความน่าดึงดูดกว่าไทยในฐานะการเป็นฐานส่งออกสินค้าอีกด้วย

กลยุทธ์ของประเทศไทย เพื่อความอยู่รอดอย่างยั่งยืน

ไม่ว่าการตอบโต้ทางการค้าและเทคโนโลยีเพื่อความเป็นมหาอำนาจในการกำหนดระเบียบโลกใหม่ระหว่างสหรัฐฯ และจีน จะออกมาในรูปแบบใดก็ตาม กลยุทธ์สำหรับประเทศขนาดเล็กเช่นประเทศไทย นอกเหนือจากการสร้างภูมิคุ้มกันต่อความผันผวนในตลาดการเงินโลกแล้ว ควรมุ่งเน้นการสร้างภูมิคุ้มกันและกระจายความเสี่ยงในมิติของเศรษฐกิจเช่นกัน ผ่านทั้งการพัฒนาทักษะแรงงานให้เท่าทันโลก อันจะเป็นฐานรากของเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนได้จากการบริโภคในประเทศ รวมถึงการสร้างห่วงโซ่อุปทานในภูมิภาค (regionalization) มากขึ้น เพื่อรองรับโอกาสใหม่ ๆ ที่อาจ

เกิดจากความขัดแย้งระหว่างประเทศยักษ์ใหญ่ที่ขยายวงกว้างขึ้นอีกในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนใหม่หรือการย้ายฐานการผลิตจากต่างประเทศ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งนอกจากจะช่วยถ่ายโอนความสามารถทางเทคโนโลยีจากต่างประเทศและพัฒนาผู้ประกอบการไทยแล้ว ยังช่วยพัฒนาห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์จากต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ ที่จะทำให้ไทยมีความได้เปรียบในการแข่งขันทางการค้ามากขึ้น เนื่องจากอุตสาหกรรมส่งออกอิเล็กทรอนิกส์ของไทยยังมีสัดส่วนน้อยเมื่อเทียบกับประเทศในกลุ่มอาเซียนอย่างเช่น มาเลเซีย และเวียดนาม ซึ่งประเทศเหล่านี้ได้รับผลดีจากการเพิ่มขึ้นของการส่งออกสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ในช่วงที่หลายประเทศต้องใช้นโยบายทำงานที่บ้าน (Work From Home: WFH) ผนวกกับแนวโน้มความต้องการของสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ยุทธศาสตร์ที่ใช้ต่อสู้แย่งชิงอำนาจบนเวทีโลกของประเทศมหาอำนาจโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่สืบเนื่องมาจากการที่สหรัฐฯ เป็นมหาอำนาจอันดับหนึ่งมาหลังจากที่สหภาพโซเวียตล่มสลายลงในปี 2531 ในขณะที่มหาอำนาจอื่น ๆ ของโลกยังห่างชั้นกว่าสหรัฐฯ ในเชิงพลังอำนาจเปรียบเทียบ หลายทศวรรษผ่านไปพลังอำนาจของจีนยิ่งกล้าแข็งขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งพลังอำนาจด้านเศรษฐกิจและการทหาร สหรัฐฯ ได้ตระหนักถึงภัยคุกคามดังกล่าวจึงได้ดำเนิน “ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก” ซึ่งมีความมุ่งหมายหลักคือการปิดล้อมและสกัดกั้นจีนไม่ให้ขยายอิทธิพลออกสู่ทะเลเพื่อเป็นการหยุดยั้งการเติบโตของจีนที่จะเป็นการเพิ่มความเข้มข้นในความเป็นภัยคุกคามของจีนต่อผลประโยชน์แห่งชาติด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงของสหรัฐฯ ทำให้จีนประสบปัญหาในการพัฒนาเศรษฐกิจอยู่มากโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขับเคลื่อน “ยุทธศาสตร์ BRI” ของจีนที่นับได้ว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่เป็นหัวหอกหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจจีนไปสู่การเป็นมหาอำนาจโลก อย่างไรก็ตามการเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนดำเนินไปอย่างไม่หยุดยั้งแม้ว่าจะต้องประสบกับการขัดขวางของสหรัฐฯ ในฐานะที่เป็นมหาอำนาจที่เข้มแข็งกว่าและเป็นผู้ที่สูญเสียประโยชน์จากการผงาดขึ้นของจีนในเวลานั้น จีนฟันฝ่าอุปสรรคนานัปการที่เกิดจากการกระทำของสหรัฐฯ เพื่อต้องการที่จะรักษาอำนาจของตนเอาไว้ให้ยาวนานที่สุด จีนได้ฟันฝ่าอุปสรรคขวากหนามที่นับว่าแสนสาหัสมาไม่น้อย ไม่ว่าจะเป็นอุปสรรคที่เกิดจากการปิดล้อมจีนนับตั้งแต่สมัยประธานาธิบดีโอบามา ของสหรัฐฯ ด้วยยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิก สงครามการค้าระหว่างสหรัฐฯ - จีน (2018) การแพร่ระบาดของไวรัส COVID 19 ตั้งแต่ปี 2562 จนถึงปัจจุบัน ที่มีความเข้มข้นรุนแรงถึงขั้นประชาคมโลกต้องปิดประเทศ สงครามรัสเซีย - ยูเครนที่เริ่มตั้งแต่ต้นปี 2022 เป็นต้นมาอันสร้างผลกระทบต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของประชาคมโลก ซึ่งจีนเองก็ได้รับผลกระทบด้านการเติบโตทางเศรษฐกิจไม่น้อยเช่นกัน แต่วันนี้จีนคือโลกอีกหนึ่งขั้วท่ามกลางการต่อสู้แข่งขันของประชาคมโลกอย่างเข้มข้น จีนได้รับความเชื่อถือจากประชาคมโลกมากขึ้น วันนี้โลกแอฟริกาเป็นพันธมิตรกับจีนเกือบทั้งทวีป จีนทำหน้าที่เป็นกาวใจประสานสัมพันธ์ของคู่ขัดแย้งตลอดกาลระหว่างซาอุดีอาระเบียกับอิหร่าน และสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับตะวันออกกลางให้มั่นคงยิ่งขึ้นพร้อมกับการเป็นพันธมิตรกับจีนอย่างแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้นทางด้านเศรษฐกิจและพร้อมที่จะขยายความร่วมมือไปยังมิติความมั่นคงต่อไปด้วย เมื่อยุโรปประสบปัญหาเรื่องพลังงานและสถานะการเงินเพื่อที่ทำให้เศรษฐกิจตกต่ำรวมทั้งวิกฤตสงครามรัสเซีย - ยูเครน ผู้นำยุโรปบางส่วนต้องหันมาพึ่งพาจีนเพื่อให้ช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาวิกฤต รัสเซียซึ่งต้องเผชิญหน้ากับฝ่ายตะวันตกที่มีสหรัฐฯ ที่เป็นแกนนำของกลุ่ม NATO

และยุโรปในสงครามรัสเซีย – ยูเครนก็ต้องพึ่งพาอาศัยเงินในการต่อสู้กับตะวันตกในมิติของ “สงคราม Hybrid” ที่เป็นเครื่องประกันว่ารัสเซียจะอยู่รอดปลอดภัยจากสงครามครั้งนี้ นอกจากนี้เงินได้เพิ่มความแข็งแกร่งของกลุ่มประเทศที่จีนเป็นแกนนำในการจัดตั้งมาก่อนหน้านี้ให้มีขีดความสามารถที่จะต่อกรกับกลุ่มต่าง ๆ ของประเทศตะวันตกได้ เช่น กลุ่มความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (SCO) กลุ่ม BRICS นั้นแสดงให้เห็นว่า จีนมีความพร้อมอย่างเต็มเปี่ยมแล้วที่จะต่อสู้กับตะวันตกที่มีสหรัฐฯ และยุโรปเป็นสมาชิก สถานการณ์ล่าสุดจีนกับพันธมิตรร่วมมือกับรัสเซียในการละทิ้งสกุลเงินดอลลาร์ของสหรัฐฯ ที่เคยเป็นเสาหลักอำนาจอันแข็งแกร่งให้กับสหรัฐฯ มาเป็นเวลายาวนาน มาใช้สกุลเงินหยวนและเงินสกุลท้องถิ่นในการค้าขายด้วยกันแทนเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งจะทำให้เงินดอลลาร์สหรัฐฯ ลดความสำคัญต่อการค้าขายของประชาคมโลกลงไป นั่นหมายถึงการบ่อนเซาะความแข็งแกร่งของเสาหลักอำนาจของสหรัฐฯ ให้ผู้ร่อนและล้มลงไปอันจะส่งผลให้อำนาจอันศักดิ์สิทธิ์และยิ่งใหญ่ที่อยู่คู่โลกมายาวนานมีอันต้องเสื่อมถอยและอาจล้มลงไปซึ่งจะนำไปสู่การสิ้นสุดลงของความเป็นมหาอำนาจอันดับหนึ่งของสหรัฐฯ อย่างไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ในขณะเดียวกันกับการหวนคืนสู่ความเป็นมหาอำนาจโลกอีกวาระหนึ่งของรัสเซียที่เคยล่มสลายไปพร้อมกับสหภาพโซเวียตแล้วเกือบ 4 ทศวรรษ รัสเซียได้ก่อร่างสร้างตัวขึ้นมาพร้อม ๆ กับการผงาดของจีนจนกระทั่งกลายเป็นมหาอำนาจคู่หูของโลกที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับสหรัฐฯ มาวันนี้รัสเซียได้ขึ้นมาท้าทายอำนาจของตะวันตกและสหรัฐฯ อย่างเต็มที่ด้วยการเปิดสงครามรัสเซีย – ยูเครน การพิสูจน์ว่ารัสเซียพร้อมที่จะขึ้นแท่นสู่การเป็นมหาอำนาจโลกต่อไปได้หรือไม่ด้วยการต้องชนะสงครามรัสเซีย – ยูเครนและเอาชนะสงครามไฮบริด (Hybrid War) ในมิติอื่น ๆ ได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดด้วยการเป็นพันธมิตรที่แน่นแฟ้นกับจีน (โสภณ ศิริงาม พล.ท.ดร. “ยุทธศาสตร์สงคราม 3 ก๊ก แห่งศตวรรษที่ 21”, 2566)

การต่างประเทศวิถีไทยในอนาคต

ต้องสร้างสมดุลของอิทธิพลของมหาอำนาจในประเทศไทยและในภูมิภาคให้ได้ ทั้งมหาอำนาจหลักและมหาอำนาจรอง ทั้งเรื่องการเมืองและความมั่นคง การทหาร การข่าว ความมั่นคง เศรษฐกิจ การเงิน การลงทุน เทคโนโลยี ทำอย่างไรที่ไทยอยากได้การลงทุนจากทั้งยุโรป สหรัฐ รัสเซีย จีน ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ทำอย่างไรให้เกิดความสมดุล ซึ่งเป็นสิ่งที่กระทรวงต่างประเทศดำเนินการหน่วยเดียวไม่ได้ หน่วยงานภายในประเทศทุกส่วน รวมทั้งหน่วยงานความมั่นคงต้องมี input ด้วย

ต้องสร้างบทบาททางด้านการเมือง ความมั่นคง และเศรษฐกิจ ที่สามารถทำได้ เพื่อให้ไทยอยู่บนจอร์แดนาร์ของผู้นำประเทศและผู้นำบริษัทใหญ่จะต้องเห็นว่าประเทศไทยมีบทบาทที่สำคัญ โดยใช้กรอบความร่วมมือเอเชีย (ACD : ASEAN Cooperation Dialogue) ให้เป็นประโยชน์ หากมีการประชุมระดับรัฐมนตรีหรือระดับผู้นำ ACD กว่า 30 ประเทศ และช่วยเหลือกันในเรื่องของการวางแผนกับโรคระบาดที่กลายพันธุ์และเรื่องเศรษฐกิจ การมีแนวคิดในการหาทางออกเรื่องความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ ภายใต้ การดำเนินการของคณะมนตรีเพื่อสันติภาพและความปรองดองแห่งเอเชีย (APRC) ด้วยการทำให้พื้นที่พัฒนาร่วม (Joint Development Area : JDA) แทนที่จะทะเลาะกันเรื่องเส้นเขตแดนที่ทับซ้อนกันอยู่ ทั้งในเรื่องการท่องเที่ยว การทำวิจัยเรื่องสัตว์ทะเล การพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน รวมไปถึงการพัฒนาปิโตรเลียมร่วมกัน เป็นต้น

การดำรงอยู่บนหลักการที่ถูกต้อง ในเรื่องของประชาธิปไตย ซึ่งกฎบัตรอาเซียนก็ระบุหลักการเรื่องนี้ไว้ ปัจจุบันเรื่องสิทธิมนุษยชน ธรรมชาติสากล การพัฒนาอย่างยั่งยืน การรักษาสิ่งแวดล้อม ได้กลายเป็นค่านิยมระหว่างประเทศ (International norms) ไปแล้ว เป็นค่านิยมระหว่างประเทศต่างๆ ยึดถือหลักการเหล่านี้ เราอาจจะมียกข้อยกเว้นบ้างประเด็น ไม่ยกข้อยกเว้นบ้างประเด็น แต่เป็นสิ่งที่เราต้องสะท้อนออกมาในการต่างประเทศวิถีไทย เช่น การไม่ใช้ความรุนแรงต่อประชาชนในกรณีของเมียนมา การที่ไม่เป็นคู่ขัดแย้งในสงครามไม่ยอมเป็น Coalition of the Willing แต่เป็น Post-conflict reconstruction เพื่อฟื้นฟูประเทศ เช่น อัฟกานิสถาน ติมอร์ หรือ แม้แต่อิรัก

การทูตวิถีไทยที่สำคัญต้องกล่าวพูดกับเพื่อนบ้านในเรื่องความมั่นคงเรื่องทะเลจีนใต้ ซึ่งสหรัฐบอกตลอดเวลาว่าต้องเคารพอนุสัญญา Law of the Sea แต่สหรัฐไม่ได้เป็นภาคีในอนุสัญญาดังกล่าว เราก็ต้องกล่าวพูดกับสหรัฐว่าควรจะมาเป็นภาคี จะทำให้การพูดเรื่องมีน้ำหนักมากขึ้น สหรัฐกล่าวถึง Rebalancing แต่สหรัฐต้องเป็น Rebalancer แทนที่จะมารบกับจีนทางด้านการเมือง สหรัฐต้องมาทำให้จีนกับภูมิภาคเข้ากันได้ ผู้นำสหรัฐพูดถึงระเบียบระหว่างประเทศที่วางอยู่บนพื้นฐานของกฎกติกา (Rule-based order) ก็ต้องเจรจากับสหรัฐให้ปฏิบัติตามกฎกติกาเหล่านั้นด้วย (Observe rule-based order) ในกรณีของทะเลจีนใต้นั้นจีนต้องทำให้ชัดเจนว่าเส้นที่จีนอ้างครอบคลุมแค่ไหน ในเรื่องเมียนมา เราควรคุยกับจีนให้จีนผลักดันให้เมียนมา เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ต้องเจรจากับ EU ทั้ง 27 ประเทศ รวมถึง EU Commission และ EU Council ว่าเขาควรจะสนใจเอเชียอย่างไร เนื่องจากช่วงที่ผ่านมา EU สนใจเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นในยุโรป เช่น 2-3 ปีที่ผ่านมา อังกฤษก็ให้น้ำหนักไปกับเรื่อง Brexit เป็นต้น

ต้องสร้างการต่างประเทศที่ไม่ได้เป็นเรื่องของกระทรวงการต่างประเทศ แต่เป็นการต่างประเทศของประเทศไทย กระทรวงพลังงานก็มีเรื่องการต่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ดิจิทัล การป้องกันประเทศ เป็นเรื่องของการต่างประเทศทั้งสิ้น

ต้องรู้จักกล่องดวงใจของผู้เล่นที่สำคัญ และวางยุทธศาสตร์ในการผูกสัมพันธ์ ให้ฟังคนภายนอก อาจารย์ นักวิชาการ ภาคเอกชน และจัดทำยุทธศาสตร์ว่ากล่องดวงใจของสหรัฐที่มีต่อเราคืออะไร กล่องดวงใจของเรามีต่อสหรัฐคืออะไร และก็ทำรายประเทศในยุโรปและรายมณฑลในจีน เพราะฉะนั้นเวลาเราไปเยือนหรือใครมาเยือนเรา เราจะเจรจากับประเทศไหน เราเปิดคู่มืออันนี้ เราจะเห็นเลยว่ายุทธศาสตร์ที่เราควรจะมีกับแต่ละประเทศ กับเพื่อนบ้านของเรา เมียนมา ไทย ลาว เวียดนาม กัมพูชา กับจีนมณฑลต่างๆ มีบทบาทอย่างไร กับอินเดียแต่ละรัฐของเขาเป็นอย่างไร

ต้องสร้างองค์ความรู้สหสรรพศาสตร์ขึ้นมาในการเจรจาความร่วมมือระหว่างประเทศ เช่น APEC, CPTPP, FTAAP, Global Health Initiatives เป็นต้น การเจรจาระหว่างประเทศจะไม่ใช้การเจรจาประเด็นเดียว (Single issue negotiation) อีกต่อไป แต่ควรเป็นการเจรจาหลากหลายประเด็น (Multi issues) ดังนั้นจึงต้องมีความรู้ สหสาขาวิชา สหวิทยาการ สหสรรพศาสตร์ ต้องรู้เลยว่า การเปิดเสรีด้านนี้มีผลทางกฎหมาย มีผลทางความมั่นคงผลทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข ผลทางเทคโนโลยีคืออะไร เอามาประกอบกันเป็นฐานเพื่อการเจรจา เพื่อที่จะได้วิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของเราคืออะไร

ต้องใช้เวทีพหุภาคีให้เป็นประโยชน์มากที่สุด (Multilateralization of bilateral pressure) เวลาที่มีแรงกดดันทวิภาคีจากอเมริกา จากจีน ประเทศมหาอำนาจมียุทธศาสตร์นี้ เขาจะเอาให้ได้ ทำไมเราไม่ยอมรับ ทำไมเราไม่ดำเนินอย่างนั้น เป็นต้น เพราะฉะนั้นต้องรู้จักการใช้เวทีพหุภาคีว่าจะไปขอหารือกับประเทศลุ่มน้ำโขงก่อนหรือไปหารือกับประเทศในอาเซียน หรือเสนอแนะให้นำเรื่องนี้เข้ามาหารือใน ASEAN Regional Forum (ARF) ซึ่งเรามีความร่วมมือกับอีก 20 กว่าประเทศ เป็นต้น

กระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศและการนำไปปฏิบัติ มีการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ไปอย่างมาก (Paradigm shift) เพราะเทคโนโลยี 4.0 และโรคระบาด เปลี่ยนโลก เปลี่ยนชีวิต เปลี่ยนวิธีการทำงานของรัฐ เพราะฉะนั้นต้องมีความกล้าคิดนอกกรอบ กล้าแสดงความคิดเห็น มีการทำการประเมินสถานการณ์ข้างหน้า การแสดงความคิดเห็นนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งของการทำประเมินสถานการณ์ข้างหน้า (Foresight) เมื่อเราทำ Foresight และทำฉากทัศน์ (Scenario) ว่า Worst case, best case มีรูปร่างหน้าตาอย่างไร โลกในอีก 5 ปี 1 ปี หรือใน 6 เดือนข้างหน้าจะเป็นอย่างไร ว่าประเทศไทยต้องเตรียมตัวอย่างไร ต้องปฏิรูปองค์กรในเรื่องด้านการต่างประเทศ ต้องบูรณาการ นโยบาย เศรษฐกิจ ความมั่นคง การบริหารราชการด้านการต่างประเทศ (การเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคม) ให้ได้

โดยสรุปแล้ว อนาคตการต่างประเทศและความมั่นคงของไทยจะถูกท้าทายด้วยระเบียบระหว่างประเทศใหม่ (New international order) ที่ถูกกำหนดโดยความเป็นจริงด้านทางเศรษฐกิจ สังคม การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและสังคม และการแข่งขันกันของประเทศมหาอำนาจในด้านต่างๆ เพราะฉะนั้นทั้งโลกและเราต้อง มีกระบวนทัศน์ใหม่ (New paradigm) ซึ่งกระบวนทัศน์ใหม่จะนำไปสู่ความคิดใหม่ (New thinking and new ideas) ต้องคิดใหม่ ต้องมีข้อคิดใหม่ๆ ที่สามารถรับมือกับกระบวนทัศน์ใหม่นี้ และต้องนำไปสู่ New engagement ท่ามกลางการแข่งขันทางยุทธศาสตร์ระหว่างชาติมหาอำนาจอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง จีนในยุคประธานาธิบดีสีจิ้นผิง ได้ใช้การกำหนดยุทธศาสตร์และการพัฒนายุทธศาสตร์จากแนวคิดของซุนวู ในการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อความมั่นคงของประเทศ และจีนได้ใช้ยุทธศาสตร์ในการพัฒนา 7 ด้าน (ความมั่นคง, ความมั่งคั่ง, เกียรติภูมิและศักดิ์ศรี, วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, การพัฒนาการเมือง และการทูตและการค้าต่างประเทศ) ยุทธศาสตร์ตามผลการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนและยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็น 3 ยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาและปกครองประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนายุทธศาสตร์ชาติของไทยจึงควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการเสริมสร้างความมั่นคงทางการเมืองและควรรายยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นยุทธศาสตร์นำยุทธศาสตร์ด้านอื่นๆ เพื่อให้เกิดผลในการพัฒนาประเทศที่แท้จริง และสามารถหลุดพ้นจากประเทศที่มีเศรษฐกิจปานกลาง และไม่ควรร่างยุทธศาสตร์ชาติด้วยการระบุให้ใช้แค่ระดับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้งนี้ การกำหนดยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงและด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันของไทยควรประยุกต์ยุทธศาสตร์รวมทั้งประมาณการผลกระทบที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความสมดุลและเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

วิเคราะห์ความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจของจีน

จีนมีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว มีพลวัตสูง และเป็นพลังขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ (economic powerhouse) ของภูมิภาคและของโลก นับตั้งแต่ปี 2553 จีนมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ 2 ของโลก รองลงมาจากสหรัฐฯ และมีเงินทุนสำรองมากที่สุดในโลกรายได้ที่สามารถนำไปใช้จ่ายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี 4,455 ดอลลาร์สหรัฐฯ

ตารางที่ 4-1 ตารางแสดงอัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ (GDP) ของจีน

ปี (พ.ศ)	อัตราการเจริญเติบโต (ร้อยละ)
2555	7.70
2556	7.70
2557	7.40
2558	6.90
2559	6.70
2560	6.90
2561	6.60
2562	6.10

ที่มา : สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง (<http://thaiembbeij.org>)

ทุนสำรองเงินตราต่างประเทศ

3.1 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (ข้อมูลในปี 2562)

การลงทุนจากต่างประเทศ

มูลค่าเงินลงทุนในจีน (FDI) มีมูลค่าประมาณ 1.38 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (ปี 2562) เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.4 เป็นแหล่งรองรับเงินทุนต่างประเทศมากเป็นอันดับ 2 ของโลกในขณะที่จีนได้ไปลงทุนในต่างประเทศ (ยกเว้นด้านการเงิน) คิดเป็นมูลค่า 1.30 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.2

การค้าระหว่างประเทศ

เศรษฐกิจจีนขยายตัวอย่างต่อเนื่องในช่วง 30 ปีที่ดำเนินการปฏิรูปและเปิดประเทศมาตั้งแต่ปี 2521 ทั้งนี้ตั้งแต่ปี 2555 เป็นต้นมา เศรษฐกิจจีนมีแนวโน้มการเติบโตที่ลดลงอันเป็นผลมาจากการชะลอตัวของเศรษฐกิจโลกและสงครามการค้าระหว่างจีนและสหรัฐฯ (trade war) ซึ่งเริ่มต้นมาตั้งแต่ปี 2561 อย่างไรก็ตาม จีนได้ปรับปรุงโครงสร้างเศรษฐกิจ การเงิน การคลัง และค่าเงินหยวนอย่างต่อเนื่องในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป โดยนอกจากจะปรับปรุงเพื่อยกระดับมาตรฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้แข่งขันในโลกปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้นแล้ว ยังมีนัยทางการเมืองที่ต้องการแสดงความตั้งใจจริงของรัฐบาลจีนในการชะลอ และป้องกันภาวะการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ร้อนแรงเกินไป

และต้องการปรับความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจกับสหรัฐ ฯ ซึ่งพยายามกดดันให้จีนปรับค่าเงินหยวน เพื่อลดการเสียดุลการค้า และปัญหาการว่างงาน นอกจากนี้ รัฐบาลจีนมีเป้าหมายที่จะเน้นผลผลิตทางการเกษตรให้พอเพียงสำหรับการบริโภคภายในประเทศโดยการเน้นการพัฒนาด้านเทคโนโลยีระดับสูง เพื่อยกระดับการผลิตและการกระจายรายได้อย่างเท่าเทียมกัน

นโยบายสำคัญด้านเศรษฐกิจของจีน

การสร้างความก้าวหน้าและยึดมั่นในนโยบายเศรษฐกิจมหภาคที่มีเสถียรภาพ และการมีนโยบายเศรษฐกิจจุลภาคที่ยืดหยุ่น รวมทั้งนโยบายสังคมที่ตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของประชากร

การจัดความยากจนตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และเน้นย้ำการต่อสู้กับความท้าทาย 3 ประการ (การควบคุมความเสี่ยงด้านการเงิน จัดความยากจน และแก้ไขปัญหาลพิษ) การปฏิรูปรัฐวิสาหกิจ และการให้เศรษฐกิจเติบโตอย่างมีคุณภาพและการพัฒนาอย่างมั่นคง

มุ่งการพัฒนาที่มีคุณภาพสูง (high quality development) ได้แก่ 1. การขับเคลื่อนโดยนวัตกรรม (innovation-driven) และการปฏิรูปและการเปิดกว้าง เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวม 2. ปฏิรูปโครงสร้างด้านอุปทาน โดยเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร ฟื้นฟูชนบท และเร่งฟื้นฟูการเลี้ยงสุกร 3. ปฏิรูประบบวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเชิงลึก 4. พัฒนาภาคอุตสาหกรรมเชิงกลยุทธ์ สนับสนุนการอัพเกรดอุปกรณ์ และเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี ลดภาษีและค่าธรรมเนียม 5. แก้ปัญหาด้านการบริการในสถานดูแลผู้สูงอายุและเด็ก โดยการเร่งสร้างระบบการดูแลผู้สูงอายุและพัฒนาบริการดูแลเด็ก 6. ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว อุตสาหกรรมพิตเนส 7. ส่งเสริมการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น รถไฟระหว่าง เสฉวน-ทิเบต การสร้างเครือข่ายเพื่อป้องกันและควบคุมภัยธรรมชาติ และถนนในชนบท เป็นต้น 8. เร่งดำเนินการตามยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับภูมิภาค รวมไปถึง ปักกิ่ง-เทียนจิน-เหอเป่ย์ เขตเศรษฐกิจสามเหลี่ยมปากแม่น้ำแยงซีเกียง เขตเศรษฐกิจ Greater Bay Area (GBA) 9. ส่งเสริมการก่อสร้างเขตใหม่สงอัน (Xiong'an New Area) อย่างจริงจัง และ(10) ส่งเสริมการอนุรักษ์ระบบนิเวศบริเวณลุ่มแม่น้ำฮวงโห

การเปิดกว้างจะไปในทิศทางที่ใหญ่ขึ้น กว้างขึ้น และลึกขึ้น โดยเน้นย้ำการสนับสนุนและการปกป้องนักลงทุนต่างชาติ สนับสนุนการค้าระหว่างประเทศที่มีเสถียรภาพและมีคุณภาพ ให้เขตน่าร่องการค้าเสรีแสดงบทบาทสำคัญในการปฏิรูปและการเปิดกว้าง สนับสนุนการสร้างท่าเรือการค้าเสรีในไห่หนาน พัฒนาระบบงานบริการและนโยบายการลงทุนของข้อริเริ่ม BRI และเร่งการเจรจาความตกลงการค้าเสรีระดับพหุภาคี

ดำเนินแผนยุทธศาสตร์ Made in China 2025 ผลักดันให้ประเทศจีนก้าวผ่านจากการเป็น “โรงงานของโลก” สู่การเป็น “ประเทศที่มีนวัตกรรมชั้นนำระดับโลก” ภายใต้อุตสาหกรรมแห่งอนาคต จำนวน 10 ประเภท ประกอบด้วย 1. อุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศ 2. อุตสาหกรรมเครื่องจักรกลการผลิตที่ควบคุมด้วยระบบ Numerical Control (NC) และหุ่นยนต์ 3. อุตสาหกรรมการผลิตอุปกรณ์อากาศยานและอวกาศ 4. อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องมือด้านวิศวกรรมทางทะเลและเรือที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง 5. อุตสาหกรรมการผลิตอุปกรณ์ขนส่งทางรถไฟที่ทันสมัย 6. อุตสาหกรรมยานยนต์ประหยัดพลังงานและยานยนต์พลังงานใหม่ 7. อุตสาหกรรมการผลิตอุปกรณ์ด้านพลังงานไฟฟ้า 8. อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องจักรและเครื่องมือทางการเกษตร

9. อุตสาหกรรมการผลิตวัสดุชนิดใหม่ 10. อุตสาหกรรมการผลิตยาชีวภาพและอุปกรณ์การแพทย์ ประสิทธิภาพสูง ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของจีนฉบับที่ 13 จีนได้แบ่งช่วงเวลา การปฏิรูปด้านการผลิตและอุตสาหกรรมของประเทศออกเป็น 3 ระดับชั้น ดังต่อไปนี้ ชั้นที่ 1 (พ.ศ. 2559-2568) พัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการผลิต ชั้นที่ 2 (พ.ศ. 2569-2578) เพิ่มขีดความสามารถ ด้านนวัตกรรม ชั้นที่ 3 (พ.ศ. 2579-2592) ยกกระดับศักยภาพของอุตสาหกรรมการผลิต (Marketingoops, ออนไลน์, 2566)

ยุทธศาสตร์การเชื่อมโยงนานาชาติของจีน

1. ข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative : BRI)

เป็นยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมใหม่ที่เสนอแนวคิดโดย นายสี จิ้นผิง เมื่อปี 2556 โดยมีเป้าหมายเพื่อเชื่อมโยงทางด้านคมนาคม ด้านโลจิสติกส์ เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์กับ ประเทศเพื่อนบ้าน เป็นการสร้างความมั่นคงในเส้นทางการค้าทั้งทางบก และทางทะเลของจีนกับ ประเทศในเส้นทาง Belt and Road เป็นนโยบายที่รัฐบาลจีนส่งเสริมเพื่อความร่วมมือทางด้าน เศรษฐกิจระหว่างประเทศบนเส้นทาง Belt and Road และเป็นกรอบการทำงานที่สำคัญในการ พัฒนาเศรษฐกิจในระดับพหุภาคีของจีน ในอีกแง่หนึ่งของ BRI คือการจัดสรรปันส่วนทรัพยากร ธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยมุ่งเน้นการรวมตัวกันทางด้านการตลาด และ ความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ เพื่อกระจายผลประโยชน์สู่ส่วนรวมในภูมิภาค โดยประเทศจีนได้เป็น เจ้าภาพในการจัดประชุม BELT AND ROAD FORUM FOR INTERNATIONAL COOPERATION (BRF) ครั้งแรก ที่กรุงปักกิ่ง เมื่อวันที่ 14-15 พฤษภาคม 2550 โดยมีผู้นำจาก 29 ประเทศและผู้แทน จาก 110 ประเทศเข้าร่วม และจัดการประชุม BRF ครั้งที่ 2 ในหัวข้อ “Shaping a Brighter Shared Future” เมื่อวันที่ 25-27 เมษายน 2562 ที่กรุงปักกิ่ง มีผู้นำจาก 38 ประเทศ และผู้แทนราว 5,000 คนจากกว่า 150 ประเทศ และกว่า 90 องค์กรระหว่างประเทศเข้าร่วม ตั้งแต่ปี 2556 จนถึงปลาย เดือน มกราคม 2563 มีประเทศ/องค์กรระหว่างประเทศที่ได้ลงนามเอกสารความร่วมมือกับจีนด้าน BRI จำนวน 168 ประเทศ/องค์กร รวมข้อตกลงจำนวน 200 ฉบับ ปัจจุบัน จีนได้กลายเป็นคู่ค้าที่ใหญ่ ที่สุดของมากกว่า 25 ประเทศตามเส้นทาง BRI โดยข้อมูลจากกระทรวงพาณิชย์จีนชี้ว่า ในปี 2562 มูลค่าการค้าระหว่างจีนกับประเทศตามเส้นทาง BRI มากกว่า 1.3 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้น ร้อยละ 6 จากปี 2561 และคิดเป็นร้อยละ 29.4 ของมูลค่าการค้าทั้งหมดของจีน ด้านการลงทุน ในปี 2562 จีนได้ลงทุนประเทศตามเส้นทาง BRI มูลค่า 15,040 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ไม่รวมภาค การเงิน) ลดลงร้อยละ 3.8 จากปี 2561 ในขณะที่ประเทศตามเส้นทาง BRI ได้จัดตั้งบริษัทใหม่ในจีน 5,591 แห่ง ซึ่งมีมูลค่าการลงทุน 8,420 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้นร้อยละ 30.6 จากปี 2561

2. ระเบียงการค้าระหว่างประเทศทางบกและทางทะเล (International Land and Sea Trade Corridor : ILSTC)

เมื่อ 12 พฤศจิกายน 2561 นายหลี่ เค่อเฉียง นายกรัฐมนตรีจีน และ นายสี เซียนลุง นายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ เป็นสักขีพยานร่วมในพิธีลงนามบันทึกความเข้าใจเกี่ยวกับร่วมมือกัน พัฒนาช่องทาง The New International Land-Sea Trade Corridor (ILSTC) ภายใต้โครงการ

สาธิต connectivity เชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีน (นครฉงชิ่ง) – สิงคโปร์ ปัจจุบัน มี 12 เมือง/มณฑล ได้ลงนามเข้าร่วมพัฒนา ILSTC ได้แก่ เขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง มณฑลยูนนาน มณฑลกุ้ยโจว มณฑลกานซู มณฑลชิงไห่ เขตปกครองตนเองซินเจียง มณฑลส่านซี เขตปกครองตนเองมองโกเลีย ในเขตปกครองตนเองทิเบต เขตปกครองตนเองหนิงเซี่ยหุย มณฑลเสฉวน นครฉงชิ่ง

ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ในทวีปเอเชีย มีหลายประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจจนมีรายได้สูงขึ้นมาก เริ่มจากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอัตราสูงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. 2493 จนสามารถก้าวขึ้นมาเป็นเศรษฐกิจที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในเอเชีย และมีเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับสองของโลก ต่อมากลุ่มเศรษฐกิจอุตสาหกรรมใหม่ (newly industrialized economies) คือ ไต้หวัน เกาหลีใต้ ฮองกง และสิงคโปร์ ซึ่งใช้นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมและส่งเสริมการส่งออก ก็มีอัตราการเจริญเติบโตสูงเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน จนนักเศรษฐศาสตร์หลายสำนักก็มีความเห็นตรงกันว่า การส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมและการส่งออก คือปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ในปี 1993 ธนาคารโลกได้ตีพิมพ์หนังสือ “มหัศจรรย์เอเชียตะวันออก” (East Asian Miracle) สาธยายถึงความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและเขตเศรษฐกิจต่างๆ ในเอเชียตะวันออก คือ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮองกง สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และ ไทย (World Bank, 1993) แต่ในอีกไม่กี่ปีต่อมา ประเทศที่ถูกยกย่องว่ามีผลการพัฒนาเศรษฐกิจที่ดีบางประเทศในรายการมหัศจรรย์นี้ ต้องประสบกับปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเงิน จนถึงกับต้องขอความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนตั้งแต่ปี 2523 เป็นต้นมา ถือได้ว่าเป็นมหัศจรรย์ทางเศรษฐกิจของโลกและทวีปเอเชีย ภายในระยะเวลาเพียงสามสิบปี สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมของจีนเพิ่มขึ้นจากระดับที่ต่ำกว่าร้อยละสองของโลกในปี 2523 มาเป็นเกือบร้อยละสิบของโลกในปี 2553 ทั้งที่สัดส่วนของประชากรจีนได้ลดลงจากร้อยละยี่สิบห้าของโลกมาเป็นร้อยละสิบในช่วงเวลาเดียวกัน (Nasha, Pornpinun and Chotima, 2554) ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนปรับปรุงสูงขึ้นมาก ขนาดการค้าต่างประเทศเพิ่มขึ้นหลายสิบเท่าตัว จนปัจจุบัน จีนเป็นประเทศที่มีมูลค่าการส่งออกสินค้ามากที่สุด และมีขนาดการนำเข้าใหญ่เป็นอันดับสองของโลก สินค้าจากประเทศจีน สามารถส่งออกไปตีตลาดในภูมิภาคต่างๆทั่วโลก ด้วยการขยายตัวของการส่งออก และการไหลเข้าของเงินทุนในอัตราสูง จีนสามารถสะสมทุนสำรองเงินตราต่างประเทศในปริมาณมหาศาล คิดเป็นเงินกว่าสามล้านล้านเหรียญสหรัฐในปัจจุบัน นอกจากการขยายตัวที่รวดเร็ว เศรษฐกิจจีนยังมีโครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงไปมาก โดยมีการผลิตและบริโภคสินค้าและบริการจำนวนมากและหลากหลาย

แม้ในปัจจุบันประเทศจีนต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจหลายประการ เช่น แรงกดดันเงินเฟ้อและค่าจ้างที่สูงขึ้น มลภาวะ และความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชาชนซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นและมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจลดลง แต่ความสำเร็จของจีนในการพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงกว่าสามสิบปีที่ผ่านมา ก็เป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจมาก ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีหนังสือและบทความทางวิชาการจำนวนมาก ที่พยายามอธิบายถึงความสำเร็จในการปฏิรูปทางเศรษฐกิจของจีน และเห็นว่าประสบการณ์ของจีนสามารถใช้เป็นบทเรียนต่อประเทศอื่นๆ

ที่ต้องการพัฒนาเศรษฐกิจของตน เพื่อให้มีการเจริญเติบโตในอัตราสูง และทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น (ประสบการณ์การปฏิรูปทางเศรษฐกิจของจีนและบราซิล, ออนไลน์, 2566)

3. การเชื่อมต่อเอเชียกลางและยูเรเชีย

การที่จีนให้ความสำคัญกับ "ดินแดนยูเรเชีย" ที่ครอบคลุมพื้นที่ของทวีปเอเชียและยุโรปประมาณ 55 ล้านตารางกิโลเมตร และประชากรราว 5 พันล้านคน หรือร้อยละ 70 ของประชากรโลก

โดยเฉพาะความเคลื่อนไหวของจีนในการมุ่งเดินหน้าเข้าสู่ดินแดนเอเชียกลางเพื่อหาแหล่งพลังงานใหม่ๆ และเพื่อการขนส่งทางบกที่ปลอดภัยกว่าทางทะเล รวมทั้งใช้เอเชียกลางเป็นเส้นทางบก (land bridge) เชื่อมเข้าหายุโรป รวมทั้งต้องการเปิดประเทศออกไปในหลายช่องทางเพื่อไม่ให้ถูกปิดล้อมจากสหรัฐฯ โดยใช้ภูมิภาคเอเชียกลางในการเชื่อมต่อจากจีนไปสู่รัสเซีย ยุโรป และตะวันออกกลาง ถึงแม้ว่าเส้นทางการค้าทางทะเลจะยังกุมหัวใจการค้าของโลกอยู่ในเวลานี้ก็ตาม แต่เส้นทางการค้าทางบกที่ผ่านเอเชียกลางก็กำลังมีความสำคัญมากขึ้นทุกขณะ จนกล่าวได้ว่า "ดินแดนยูเรเชีย" ซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางทางการค้า การเมืองและอารยธรรมของโลก จะกลับมามีความสำคัญอีกครั้งหลังจากที่เป็นแผ่นดินปิดมาหลายร้อยปี

ทั้งนี้ ดินแดนยูเรเชีย มีความสำคัญในเชิงทฤษฎีทางภูมิรัฐศาสตร์ว่าด้วยทฤษฎีดินแดนหัวใจ (Heartland Theory) ซึ่งได้รับการพัฒนาโดยนักภูมิศาสตร์ชาวอังกฤษชื่อ เซอร์ฮัลฟอร์ด เจ. แมคคินเดอร์ (Sir Halford J. Mackinder ค.ศ.1869-1947) ในบทความชื่อ "คัมล่อประวัติศาสตร์เชิงภูมิศาสตร์" เมื่อปี ค.ศ.1904 (พ.ศ.2447) โดยแมคคินเดอร์ได้ทำการศึกษาสัมพันธภาพในระดับโลกระหว่างมหาอำนาจทางบกกับมหาอำนาจทางทะเล และมีสมมติฐานว่ามหาอำนาจทางบกจะเจริญเติบโตขึ้นเรื่อยๆ จนเข้าครอบงำมหาอำนาจทางทะเล จึงได้กล่าวไว้ว่า "1. ใครครอบครองยุโรปตะวันออกได้ก็จะครอบครองดินแดนหัวใจ 2. ใครครอบครองดินแดนหัวใจได้ก็จะครอบครองเกาะโลก 3. ใครครอบครองเกาะโลกได้ก็จะครอบครองโลก" ดังนั้น แมคคินเดอร์ได้ประกาศสนับสนุนนโยบายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจระหว่างมหาอำนาจทางบกกับมหาอำนาจทางทะเล ทั้งนี้ ก็เพื่อที่จะไม่ให้ประเทศใดประเทศหนึ่งอยู่ในฐานะที่จะเข้าครอบงำดินแดนหัวใจนั้นได้

สำหรับวิธีการและเครื่องมือที่จีนจะใช้ในการเปลี่ยนแปลงโลกนั้น ผู้สังเกตการณ์ได้ตั้งข้อสังเกตว่า "ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง" (Belt and Road Initiative : BRI) จะนำไปสู่สิ่งที่ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ได้เคยกล่าวไว้ในเวทีดาวอส ที่สวิตเซอร์แลนด์เมื่อเดือน ม.ค. 60 ว่า เป็น "โลกาภิวัตน์แบบทุกฝ่ายมีส่วนร่วม" (inclusive globalization) นอกจากนี้ BRI จะเป็นส่วนประกอบที่สำคัญมากส่วนหนึ่งที่จะผลักดันการดำเนินยุทธศาสตร์ "Made in China 2025 strategy" รวมทั้งแนวความคิด "ความฝันของจีน" (Chinese Dream) โดยที่ BRI กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายการต่างประเทศ ซึ่งจะส่งผลทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งการเมืองและความมั่นคง ดังปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในเวลานี้ (ออนไลน์, 2566)

4. การพบปะกับนักธุรกิจชั้นนำของสหรัฐอเมริกา

ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นสำคัญจากการที่ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ได้พบกับนายบิล เกตส์ ประธานร่วมของมูลนิธิ Bill & Melinda Gates แห่งสหรัฐอเมริกา ที่กรุงปักกิ่ง เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2566

นายสี จิ้นผิง แสดงความชื่นชมนายบิล เกตส์และความมุ่งมั่นระยะยาวของมูลนิธิฯ ในการส่งเสริมการลดความยากจนทั่วโลก สุขภาพ การพัฒนาและสวัสดิการสาธารณสุขและการกุศล โดยนายสี จิ้นผิงเน้นย้ำว่า ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของโลกที่ไม่เคยเห็นมาก่อนในศตวรรษ กำลังเร่งตัวขึ้น จึงได้เสนอข้อริเริ่มการพัฒนาระดับโลก (Global Development Initiative) ข้อริเริ่มความมั่นคงระดับโลก (Global Security Initiative) และข้อริเริ่มอารยธรรมโลก (Global Civilization Initiative) เพื่อเสนอวิธีแก้ปัญหของจีนต่อความท้าทายระดับโลก ซึ่งจีนให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาของตนเองให้ดีกว่าก่อน ในฐานะประเทศขนาดใหญ่ที่มีประชากรมากกว่า 1.4 พันล้านคน ความมั่นคงในระยะยาวและการพัฒนาที่ยั่งยืนของจีนมีส่วนสนับสนุนสำคัญต่อสันติภาพ เสถียรภาพ และความเจริญรุ่งเรืองของโลก โดยต้องรวบรวมความสำเร็จในการบรรเทาความยากจน ตระหนักถึงการฟื้นฟูชนบท และปรับปรุงพื้นที่ชนบทอย่างต่อเนื่อง

นายสี จิ้นผิง เน้นย้ำว่า จีนมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมการฟื้นฟูครั้งใหญ่ของประชาชาติจีนอย่างครอบคลุมผ่านการปรับปรุงให้ทันสมัยแบบจีน โดยจะไม่เดินตามเส้นทางเก่าของประเทศที่เข้มแข็งที่แสวงหาความเป็นเจ้าโลก แต่จะทำงานร่วมกับประเทศอื่น ๆ เพื่อบรรลุการพัฒนาาร่วมกัน และส่งเสริม การสร้างประชาคมที่มีอนาคตร่วมกันของมนุษยชาติ โดยจีนยินดีที่จะดำเนินความร่วมมือด้านนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างกว้างขวางกับทุกประเทศในโลก และมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันและส่งเสริมความท้าทายระดับโลก เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การป้องกันการแพร่ระบาด และสาธารณสุข รวมทั้งจีนยินดีที่จะกระชับความร่วมมือกับมูลนิธิ Bill & Melinda Gates ในสาขาที่เกี่ยวข้องต่อไป และให้การสนับสนุนและความช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ตามกำลังความสามารถ

นายสี จิ้นผิง ได้กล่าวกับนายบิล เกตส์ ว่า เป็นเพื่อนชาวอเมริกันคนแรกที่ได้พบกันที่กรุงปักกิ่งในปีนี้ โลกกำลังจะพ้นจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ผู้คนควรเคลื่อนไหวมากขึ้น สื่อสารกันมากขึ้น และเพิ่มความเข้าใจ โดยที่นายสี จิ้นผิง เชื่อเสมอว่ารากฐานของความสัมพันธ์จีน-สหรัฐอยู่ที่ประชาชน และฝากความหวังไว้ให้กับประชาชนอเมริกัน ภายใต้สถานการณ์โลกปัจจุบันที่สามารถดำเนินการต่างๆ เพื่อนำประโยชน์สุขมาสู่ประเทศและประชาชนทั้งสองฝ่าย โดยต่างสามารถเป็นผู้ส่งเสริมความสัมพันธ์

ส่วนนายบิล เกตส์ ได้แนะนำความคืบหน้าของความร่วมมือกับจีนและแผนการในอนาคต โดยกล่าวว่าจีนประสบความสำเร็จอย่างน่าทึ่งในการลดความยากจนและการตอบสนองต่อโรคระบาดโควิด-19 ครั้งใหม่ ซึ่งถือเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับโลก ในช่วงไม่กี่ปีมานี้ มูลนิธิ Bill & Melinda Gates และจีนได้ดำเนินความร่วมมือที่ดีและประสบความสำเร็จอย่างน่าทึ่ง ทั้งนี้ นวัตกรรมและการพัฒนาที่เร่งรีบของจีนเป็นประโยชน์ต่อจีน ต่อประเทศกำลังพัฒนา และต่อโลก โดยมูลนิธิมุ่งมั่นที่จะเสริมสร้างความร่วมมือกับจีนในด้านต่างๆ เช่น นวัตกรรม การลดความยากจนทั่วโลก

สาธารณสุข การวิจัยและพัฒนา และการเกษตรในชนบท ตลอดจนส่งเสริมประสบการณ์และเทคโนโลยีที่ประสบความสำเร็จแก่ประเทศกำลังพัฒนา (ออนไลน์, 2566)

นอกจากนี้ นายบิล เกตส์ แล้วยังนำธุรกิจชั้นนำจากสหรัฐฯ ที่เดินทางมายังประเทศจีน ในห้วงเวลาใกล้เคียงกัน ประกอบด้วย นายอีลอน มัสก์, นายทิม คูก ผู้บริหารของแอปเปิ้ล, นายอัลเบิร์ต บัวเจีย ผู้บริหารของไฟเซอร์, นายคริสเตียโน เอมอน ผู้บริหารของวอลคอม เป็นต้น นาย โจน โมเลอร์ ผู้บริหารของพรอคเตอร์และแกมเบล

5. บทบาทองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (SCO) และกรอบการประชุมว่าด้วยการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์และมาตรการสร้างความไว้วางใจระหว่างประเทศในภูมิภาค (CICA) กับความสำคัญของเอเชียกลาง

SCO ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2544 ที่นครเซี่ยงไฮ้ โดยผู้นำจีน คาซัคสถาน สาธารณรัฐคีร์กีซ รัสเซีย ทาจิกิสถาน และอุซเบกิสถาน ซึ่งพัฒนามาจาก Shanghai Five เดิม 5 ประเทศ ยกเว้นอุซเบกิสถาน ที่ได้ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2539 เดิมมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและแก้ไขข้อพิพาทเกี่ยวกับพรมแดนของประเทศสมาชิก และต่อมาอุซเบกิสถานเข้าร่วมในปี พ.ศ.2544 จึงได้เปลี่ยนชื่อองค์การมาเป็นที่ตั้งในปัจจุบัน และขยายขอบเขตความร่วมมือให้ครอบคลุมด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจการค้า วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม การศึกษา พลังงาน การคมนาคม

CICA ก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นกลไกส่งเสริมสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย มีสมาชิก 28 ประเทศ (สมาชิกต้องมีดินแดนส่วนใดส่วนหนึ่งในเอเชีย) ได้แก่ อัฟกานิสถาน อาเซอร์ไบจาน บารห์เรน บังกลาเทศ กัมพูชา จีน อียิปต์ อินเดีย อิหร่าน อิรัก อิสราเอล จอร์แดน คาซัคสถาน สาธารณรัฐคีร์กีซ คูเวต มองโกเลีย ปากีสถาน ปาเลสไตน์ กาตาร์ เกาหลีใต้ รัสเซีย ทาจิกิสถาน ไทย ตุรกี สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ อุซเบกิสถาน เวียดนาม และศรีลังกา ทั้งนี้ ไทยเป็นสมาชิกลำดับที่ 17 เมื่อปี พ.ศ.2547

SCO กับ CICA จึงเป็น 2 เวทีพหุภาคีที่มีอิทธิพลมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีกลุ่มประเทศยูเรเชีย (Eurasia) หลายประเทศที่เป็นเพื่อนบ้านของจีน ซึ่งทุกฝ่ายต่างจับตามองว่าผู้นำจีนจะเสนอข้อเสนอนี้อะไรบ้างในเวทีดังกล่าว ทั้งนี้ ข้อริเริ่มสำคัญที่ผู้นำสูงสุดของจีนเคยเสนอขณะเข้าร่วมการประชุมในครั้งก่อนๆ ได้แก่

เมื่อปี 2016 (พ.ศ.2559) ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ระบุขณะร่วมพิธีเปิดการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศของการประชุม CICA ว่า จะเดินทางสร้างรูปแบบการบริหารด้านความมั่นคงที่มีเอกลักษณ์ของเอเชีย และยินดีต้อนรับประเทศนอกภูมิภาค มุ่งมั่นสร้างสรรค์เพื่อสันติภาพและการพัฒนาของเอเชีย

เมื่อปี 2017 (พ.ศ.2560) SCO ได้รับอินเดียและปากีสถานเป็นประเทศสมาชิก เป็นการเพิ่มสมาชิกเป็นครั้งแรก และในที่ประชุมสุดยอดฯ ปีเดียวกันนั้น ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ย้ำเป็นพิเศษว่า SCO ควรยึดหลักการเปิดเสรีและร่วมมือกันในการพัฒนา

เมื่อปี 2018 (พ.ศ.2561) ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง เสนอ “วิสัยทัศน์ 5 ประการ” เกี่ยวกับ SCO ในอนาคต คือ 1. วิสัยทัศน์การพัฒนาที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ การประสานกลมกลืน รักษาสิ่งแวดล้อม เปิดเสรี และเข้าถึง 2. วิสัยทัศน์การสร้าง ความมั่นคงด้วยกันในภาพรวมอย่างยั่งยืน 3. วิสัยทัศน์การให้ความร่วมมือที่เปิดเสรี หลอมรวม อำนวนโยบายชนกัน และมีชัยชนะร่วมกัน

4. วิสัยทัศน์อารยธรรมที่มีความเสมอภาคเท่าเทียม เป็นแบบอย่าง หรือ และเปิดรับซึ่งกันและกัน
5. วิสัยทัศน์การบริหารโลกที่ร่วมปรึกษาหารือ ร่วมสร้างสรรค์ และร่วมแบ่งปันผลประโยชน์

ความสำคัญของเอเชียกลาง

1. เอเชียกลางมีที่ตั้งอยู่ระหว่างเอเชียตะวันตกเฉียงใต้กับรัสเซีย ประกอบด้วยดินแดน 2 ส่วน โดยมีทะเลสาบแคสเปียนคั่นอยู่ คือ ดินแดนด้านตะวันออกของทะเลสาบแคสเปียน ได้แก่ คาซัคสถาน คีร์กีซ เติร์กเมนิสถาน ทาจิกิสถาน กับดินแดนทางด้านตะวันตกของทะเลสาบแคสเปียน ได้แก่ จอร์เจีย อาร์เมเนีย อาเซอร์ไบจาน ทั้งนี้ เอเชียกลางเป็นภูมิภาคที่เคยรวมอยู่กับดินแดนบางส่วนที่ตั้งอยู่ในทวีปยุโรปเป็นประเทศสหภาพโซเวียตในอดีต ต่อมาดินแดนต่างๆ ของประเทศสหภาพโซเวียตทั้งในทวีปยุโรปและเอเชียกลางได้ประกาศแยกออกเป็นสาธารณรัฐอิสระเพื่อปกครองตนเอง ทำให้ประเทศสหภาพโซเวียตต้องล่มสลายลงใน พ.ศ.2534

2. สาธารณรัฐในเอเชียกลางที่แยกตัวออกมาจากอดีตสหภาพโซเวียต มี 8 ประเทศ ได้แก่ คาซัคสถาน อุซเบกิสถาน คีร์กีซ เติร์กเมนิสถาน ทาจิกิสถาน จอร์เจีย อาร์เมเนีย และอาเซอร์ไบจาน มีขนาดพื้นที่รวมกันประมาณ 4.2 ล้านตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 10 ของเนื้อที่ทวีปเอเชีย หรือร้อยละ 1 ของพื้นผิวโลกทั้งหมด

3. เอเชียกลางมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ทั้งทางด้านพลังงาน และผลิตภัณฑ์การเกษตร โดยคาซัคสถาน กับเติร์กเมนิสถาน คือผู้ส่งออกรายใหญ่ในด้านน้ำมันและก๊าซ ขณะที่คีร์กีซสถาน และ ทาจิกิสถาน มีปริมาณน้ำสำรองมากมายมหาศาล จึงมีศักยภาพมากที่สุดในด้านการผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ นอกจากนี้ ยังมีสินแร่ที่ยังไม่ถูกขุดค้นขึ้นมาทำประโยชน์อยู่เป็นจำนวนมากในอัฟกานิสถาน เป็นต้นว่า เหล็ก, ทองแดง, โคบอลต์, และลิเทียม คาซัคสถานก็มีสินแร่สำรองอยู่มากเช่นกัน ขณะที่คีร์กีซสถานในเวลานี้สามารถส่งออกทองเป็นปริมาณสูง ส่วนทาจิกิสถานก็มีศักยภาพที่จะทำการผลิตและส่งออกอลูมิเนียม

6. การปฏิสัมพันธ์กับสหรัฐฯ แบบทวิภาคี

ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นสำคัญจากการที่นายหวัง อี้ กรรมการการการเมืองคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีน และผู้อำนวยการกิจการต่างประเทศส่วนกลางของจีน ได้พบกับนายแอนโทนี บลิงเคน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศสหรัฐฯ ที่กรุงปักกิ่ง เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2566

นายหวัง อี้ กล่าวว่า การที่ท่านรัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ เดินทางมากรุงปักกิ่งครั้งนี้ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ มีทางเลือกระหว่างการเจรจาหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ความร่วมมือหรือการปะทะกัน อย่างไรก็ตามประวัติศาสตร์ต้องพัฒนาไปข้างหน้า เหมือนความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ ก็ต้องเดินหน้า สวนกระแสประวัติศาสตร์ไม่มีทางออกกลับไปกลับมา เราต้องมีท่าทีที่มีความรับผิดชอบต่อประชาชน ต่อประวัติศาสตร์และต่อโลก หลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ผลักดันให้ความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ กลับคืนสู่หนทางที่ถูกต้องและมั่นคง ร่วมแสวงหารูปแบบที่ถูกต้องแห่งการอยู่ร่วมกันระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ในยุคสมัยใหม่

นายหวัง อี้ เน้นย้ำว่า ความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ อยู่ในภาวะตกต่ำ เป็นเพราะสหรัฐฯ มีความรู้ที่ผิดต่อจีนจนเกิดนโยบายที่ผิด ความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ ผ่านความยากลำบาก สหรัฐฯ มีความจำเป็นต้องคิดทบทวน จับมือกับจีน ร่วมควบคุมความแตกต่าง หลีกเลี่ยงอุบัติเหตุ

เชิงยุทธศาสตร์ การที่จะทำให้ความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ กลับมามีความมั่นคง ภารกิจเร่งด่วนคือปฏิบัติ ตามความรับรู้ร่วมกันของผู้นำสูงสุดสองประเทศอย่างเป็นรูปธรรม สิ่งสำคัญมากที่สุดที่จะทำให้ ความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ เดินไปข้างหน้าอย่างมั่นคง คือปฏิบัติตามหลักการเคารพและอยู่ร่วมกัน อย่างสันติ ร่วมมือเพื่อมีชัยชนะร่วมกันที่นำเสนอโดยประธานาธิบดีสี จิ้นผิงของจีน

นายหวัง อี้ ได้อธิบายเชิงลึกโดยตีความเหตุผลทางประวัติศาสตร์และแนวโน้ม ที่จำเป็นแห่งการพัฒนาที่เจริญรุ่งเรืองของจีนอย่างลุ่มลึก ได้แนะนำเอกลักษณ์พิเศษของความทันสมัย แบบจีนและเนื้อหาที่สมบูรณ์ของประชาธิปไตยประชาชนทั้งกระบวนการ เรียกร้องให้สหรัฐฯ อย่าใช้ รูปแบบที่ประเทศเข้มแข็งแล้วต้องครองโลกมาเทียบกับจีน อย่าใช้ร่องรอยที่ประเทศใหญ่ดั้งเดิมที่ผ่านมา เข้าใจผิดจีน เรื่องนี้เป็นปัจจัยชี้ขาดที่นโยบายของสหรัฐฯ ต่อจีนจะกลับคืนสู่ความสุขุมอย่าง สมเหตุสมผล

นายหวัง อี้ เรียกร้องให้สหรัฐฯ ยุติการใช้ “ทฤษฎีการคุกคามของจีน” ยกเลิกการ คำว่าบาตรแต่ฝ่ายเดียวอย่างผิดกฎหมาย ละทิ้งการใช้การพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีจีนที่กดขี่ ไม่แทรกแซงกิจการภายในของจีนตามอำเภอใจ โดยเฉพาะปัญหาไต้หวัน โดยเน้นย้ำว่าการปกป้อง เอกภาพของชาติจะเป็นแกนหลักของผลประโยชน์หลักของจีน ซึ่งเป็นชะตากรรมของชาวจีนทุกคน และเป็นภารกิจทางประวัติศาสตร์ที่มั่นคงของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ในประเด็นนี้ จีนไม่มีที่ว่างสำหรับการ ประนีประนอม ฝ่ายสหรัฐฯ ต้องยึดมั่นในหลักการจีนเดียวที่กำหนดไว้ในแถลงการณ์ร่วม 3 ฉบับ ระหว่างจีน-สหรัฐฯ อย่างแท้จริง เคารพอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของจีน และคัดค้าน "เอกราชของไต้หวัน" อย่างชัดเจน

นายแอนโทนี บลิงเคน ได้แสดงความคิดเห็นในมุมมองของสหรัฐฯ ว่าสหรัฐฯ มุ่งที่จะ กลับคืนสู่วาระการประชุมที่ตกลงกันไว้ระหว่างผู้นำสูงสุดของสองประเทศในการพบปะที่เกาะบาห์ รอคอยการส่งเสริมการติดต่อกับจีน ควบคุมความแตกต่างอย่างมีประสิทธิภาพ ดำเนินความร่วมมือ ในพื้นที่ที่มีความสนใจร่วมกันและในด้านที่มีผลประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย

นอกจากนี้ ทั้งสองฝ่ายยังได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นระหว่าง ประเทศและภูมิภาคที่ต่างมีข้อกังวลร่วมกัน

ประเด็นสำคัญจากการที่ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ของจีน ได้พบกับนายแอนโทนี บลิงเคน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ที่กรุงปักกิ่ง เมื่อตอนบ่ายวันที่ 19 มิถุนายน 2566

ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง เน้นย้ำว่า โลกกำลังพัฒนา ยุคสมัยกำลังเปลี่ยนแปลงโลก ต้องการให้ความสัมพันธ์ระหว่างจีน-สหรัฐฯ มีเสถียรภาพ การอยู่ร่วมกันอย่างไรรู้จักมีความเกี่ยวพันถึง ชะตากรรมของมนุษยชาติในอนาคต โลกนี้กว้างขวางเพียงพอเพื่อให้จีนกับสหรัฐฯ พัฒนาตนเองและ มีความเจริญร่วมกัน ประชาชนจีนและสหรัฐฯ ต่างมีนิสัยเคารพและพึ่งพาตนเอง ล้วนมีสิทธิแสวงหา ชีวิตที่ดีงาม เราควรให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ร่วมของทั้งสองประเทศ ผลสำเร็จของฝ่ายใดฝ่าย หนึ่งจะเป็นโอกาสของอีกฝ่ายหนึ่ง แทนที่จะเป็นการคุกคาม ปัจจุบันประชาคมโลกต่างกังวล ในความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และไม่ยากให้เกิดการปะทะกัน ไม่ยากเลือกข้าง ประารถนา ให้สองประเทศอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ร่วมมือกันฉันมิตร สองประเทศควรถือท่าทีรับผิดชอบต่อ

ประวัติศาสตร์ ประชาชนและโลก จัดการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแสดงบทบาทเพื่อสันติภาพ และการพัฒนาของโลก สร้างความมั่นคงและเพิ่มการสร้างสรรคในโลกที่กำลังปั่นป่วน

ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ชี้ว่าการแข่งขันระหว่างประเทศใหญ่นั้น ชัดต่อกระแส การพัฒนาของยุคสมัยและไม่สามารถแก้ไขปัญหาของสหรัฐฯ และความท้าทายของโลกได้ จีนเคารพ ผลประโยชน์ของสหรัฐฯ โดยจะไม่ยั่วยุหรือแทนที่สหรัฐฯ ขณะที่สหรัฐฯ ก็ควรเคารพจีนเช่นกัน โดยไม่ควรทำลายสิทธิประโยชน์ที่ชอบด้วยกฎหมายของจีน ประเทศใดก็ไม่ควรบังคับอีกฝ่ายหนึ่ง ตามแต่ใจและไม่ควรทำลายสิทธิการพัฒนาที่ชอบด้วยกฎหมายของอีกฝ่ายหนึ่ง โดยจีนหวังว่า ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ จะพัฒนาด้วยดีและมีความมั่นคง เชื่อว่าสองประเทศใหญ่นี้ สามารถจัดการความยากลำบาก และวิธีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติแบบเคารพซึ่งกันและกัน ร่วมมือที่มีชัยชนะร่วมกัน หวังว่าสหรัฐฯ จะใช้ท่าทีที่สร้างผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมเดินสู่เส้นทางเดียวกับจีน ใช้ความ พยายามร่วมกัน ยืนหยัดความร่วมมือร่วมกันดังที่ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง และประธานาธิบดีโจ ไบเดน ได้บรรลุร่วมกันที่เกาะบาหลี ปฏิบัติตามแนวคิดต่างๆ ที่บรรลุระหว่างการพบกันในครั้งนั้น ทำให้ ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ มีความมั่นคง และพัฒนาดีขึ้น

นายแอนโทนี บลิงเคน ได้กล่าวถึงคำท้าทายจากประธานาธิบดีโจ ไบเดนของสหรัฐฯ ที่มีต่อประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ของจีน พร้อมทั้งกล่าวว่าประธานาธิบดีโจ ไบเดน เชื่อว่า สหรัฐฯ กับจีน มีภาระหน้าที่ต้องจัดการความสัมพันธ์แบบทวิภาคีด้วยดี ทั้งนี้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของสหรัฐฯ จีน และทั่วโลก สหรัฐฯ จะพยายามกลับสู่กระบวนการที่ยืนหยัดในการพบกันระหว่างผู้นำของ ประเทศที่เกาะบาหลี สหรัฐฯ จะปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาของประธานาธิบดีไบเดน ไม่แสวงหา “สงครามเย็นรอบใหม่” ไม่แสวงหาการเปลี่ยนแปลงระบอบของจีน ไม่แสวงหาการคัดค้านจีนผ่าน การส่งเสริมความสัมพันธ์พันธมิตร และไม่สนับสนุนการประกาศเอกราชของไต้หวัน สหรัฐฯ ไม่ได้คิด ที่จะปะทะกับจีน อีกทั้งยังหวังว่าจะมีการไปมาหาสู่กับผู้นำระดับสูงของจีน รักษาการติดต่อ ควบคุม ข้อขัดแย้ง และเปิดการพูดคุยเจรจา การแลกเปลี่ยน และความร่วมมือ

ข้อคิดจากการที่ นายวัง เหวินปิน โฆษกกระทรวงการต่างประเทศของจีนกล่าวใน การแถลงข่าวเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2566 ว่า สหรัฐฯ เป็นผู้ก่อปัญหาและยั่วยุก่อน และจีนตอบ โต้ด้วยมาตรการที่สอดคล้องกับกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ ในขณะที่กองทัพปลดปล่อยประชาชน จีน (PLA) ได้จัดการกับเรือรบของสหรัฐฯ และแคนาดาที่ทำการยั่วยุผ่านช่องแคบไต้หวันเมื่อวันที่ 3 มิ.ย.66 ซึ่งสอดคล้องกับการที่พันเอกอาวุโส Shi Yi โฆษกของกองบัญชาการกองทัพภาค ตะวันออกของ PLA ที่แถลงว่า PLA ได้จัดกองกำลังทางเรือและทางอากาศ ติดตามและตรวจสอบเรือ ดังกล่าวตลอดเส้นทางรวมทั้งจัดการกับสถานการณ์ตามกฎหมายและข้อบังคับ

ทั้งนี้ หากสหรัฐฯ และประเทศตะวันตกอื่นๆ ยังคงดำเนินการยั่วยุในลักษณะ เดียวกัน จะต้องพบกับมาตรการตอบโต้ที่สอดคล้องกันโดย PLA ซึ่งมาตรการตอบโต้ดังกล่าวยังได้รับการ สนับสนุนจากการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัยของจีน โดยที่สหรัฐฯ จำเป็นต้องชดใช้สำหรับการยั่วยุความมั่นคงแห่งชาติของจีน ดังนั้น สหรัฐฯ ต้องคิดสามรอบ เพราะ หากยังกล้ายั่วยุต่อไป สหรัฐฯ จะต้องประสบกับความล้มเหลวทางยุทธศาสตร์ครั้งใหญ่อย่างแน่นอน ในขณะที่หลายประเทศเริ่มไม่พอใจมากขึ้นกับนโยบายของสหรัฐฯ ต่อจีน เนื่องจากส่งผลให้เกิดความ

ตั้งเครือข่ายในภูมิภาค โดยเฉพาะด้านการทหาร และแสดงความคาดหวังถึงการมีส่วนร่วมมากขึ้น ระหว่างจีนและสหรัฐฯ และสภาพแวดล้อมโลกที่มีเสถียรภาพ

จีนกับอาเซียน-สหภาพยุโรป : อนาคตและความท้าทายบนความสัมพันธ์ ในอินโด-แปซิฟิก

การประชุมสุดยอดอาเซียน-สหภาพยุโรประดับผู้นำสมัยพิเศษ ในวาระครบรอบความสัมพันธ์ 45 ปี ณ กรุงบรัสเซลส์ เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2565 ที่ผ่านมา ถือเป็นโอกาสเฉลิมฉลองความสัมพันธ์และความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (strategic partnership) ระหว่างสองภูมิภาคที่ประสบความสำเร็จในการรวมกลุ่มระดับภูมิภาคมากที่สุด และเป็นการยืนยันแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่อยู่บนฐานของกฎหมายระหว่างประเทศ ระเบียบระหว่างประเทศ ซึ่งตั้งอยู่บนฐานของกฎกติกาที่ทุกฝ่ายยอมรับ และระบบพหุภาคีที่ยั่งยืน อย่างไรก็ตาม แม้ทั้งสองภูมิภาคจะมีแนวคิดและความเชื่อมั่นในระเบียบระหว่างประเทศแบบเดียวกัน แต่ยุคสมัยแห่งความผันผวนทางภูมิรัฐศาสตร์จากการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ได้สร้างความท้าทายแก่การมุ่งสู่ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดมากยิ่งขึ้นในอนาคต

ความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างสหภาพยุโรปและอาเซียนตลอด 45 ปีที่ผ่านมา พร้อมมองโอกาสและความท้าทายร่วมระหว่างสองภูมิภาคในอนาคต ท่ามกลางการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก (จากงานเสวนาหัวข้อ ‘Assessing EU-ASEAN Cooperation in the New Geopolitics of the Indo-Pacific: Commonalities, Challenges and Prospects’)

สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ (Institute of Security and International Studies – ISIS) และคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เส้นทาง 45 ปีของความสัมพันธ์สหภาพยุโรป-อาเซียน

อิกอร์ ดริสมานส์ (Igor Driesmans) เอกอัครราชทูตสหภาพยุโรปประจำอาเซียนและผู้แทนพิเศษด้านพม่าของสหภาพยุโรป กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและอาเซียนที่ดำเนินมาเป็นเวลา 45 ปี โดยชี้ว่าสหภาพยุโรปมีความร่วมมือที่ใกล้ชิดกับอาเซียนในหลายมิติ ได้แก่

ประการแรก สหภาพยุโรปและอาเซียนมีกรอบการเจรจาหารือร่วมกันในประเด็นเฉพาะกว่า 20 กรอบ เช่น ระบบคอมพิวเตอร์สมรรถนะสูง (High-Performance Computing : HPC) วิทยาศาสตร์และการค้นคว้าวิจัย การคมนาคม สิทธิมนุษยชน และความมั่นคงทางทะเล เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสหภาพยุโรปเป็นหุ้นส่วนที่มีความร่วมมือกับอาเซียนอย่างรอบด้านและครอบคลุมที่สุดแห่งหนึ่ง

ประการที่สอง สหภาพยุโรปถือเป็นหุ้นส่วนทางด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ใหญ่ที่สุดของอาเซียน โดยสหภาพยุโรปได้ช่วยส่งเสริมการรวมกลุ่มและการบูรณาการระดับภูมิภาคของอาเซียน พร้อมสนับสนุนการทำงานของสำนักงานเลขาธิการอาเซียน เป็นจำนวนเงินกว่า 250 ล้านยูโร

ประการที่สาม สหภาพยุโรปและอาเซียนถือเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่สำคัญต่อกัน โดยทั้งสองภูมิภาคเป็นคู่ค้าที่ใหญ่ที่สุดเป็นอันดับ 3 ของกันและกัน นอกจากนี้ มูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment: FDI) ของสหภาพยุโรปในกลุ่มประเทศอาเซียนยังอยู่ในอันดับต้นๆ โดยเป็นผู้ลงทุนอันดับ 3 ในปี 2562 และก้าวขึ้นมาเป็นผู้ลงทุนอันดับ 2 ในปี 2564

อย่างไรก็ตาม ดร.สมานส์กล่าวว่าความร่วมมือในมิติการเมืองยังคงเป็นส่วนที่ขาดหายไป ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาเมื่อเทียบกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การค้าและการพัฒนา ดร.สมานส์มองว่า ความร่วมมือใน 4 มิติที่สหภาพยุโรปคาดหวังจะต่อยอดจากการประชุมสุดยอดอาเซียน – สหภาพยุโรประดับผู้นำสมัยพิเศษในอนาคต ได้แก่

มิติแรก สหภาพยุโรปและอาเซียนจะสร้างเสริมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคให้เข้มแข็งขึ้น โดยเฉพาะในบริบทที่สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศมีความท้าทายอย่างมากจากความเปราะบางของห่วงโซ่อุปทานหลังการระบาดของโควิด-19 และสงครามรัสเซีย-ยูเครน อีกทั้งจำนวนของชนชั้นกลางที่เพิ่มอย่างรวดเร็วในภูมิภาคอาเซียนยังเป็นโอกาสที่สำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างสองภูมิภาคอีกด้วย เช่น การเจรจาความตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreement: FTA) แบบทวิภาคีระหว่างสหภาพยุโรปและประเทศสมาชิกอาเซียน

ดร.สมานส์ยังชี้ให้เห็นอีกว่าในปีที่ผ่านมา สหภาพยุโรปและอาเซียนได้เริ่มยกระดับการเชื่อมต่อเพื่อพัฒนาการเติบโตทางเศรษฐกิจระหว่างสองภูมิภาคผ่านข้อตกลงว่าด้วยการขนส่งทางอากาศระหว่างอาเซียน-สหภาพยุโรป (ASEAN-EU Comprehensive Air Transport Agreement) ที่เพิ่งลงนามไปเมื่อปลายปี 2022 และผ่านการลงทุนภายใต้โครงการ EU Global Gateway เป็นจำนวนกว่าหนึ่งหมื่นล้านยูโรจนถึงปี 2027

มิติที่สอง สหภาพยุโรปเห็นศักยภาพของอาเซียนในการเป็นหุ้นส่วนด้านการเปลี่ยนผ่านไปสู่เศรษฐกิจสีเขียว ซึ่งเป็นประเด็นหลักที่สหภาพยุโรปให้ความสำคัญอย่างมากหลังจากมีการรับแผน European Green Deal เพื่อมุ่งไปสู่เศรษฐกิจหมุนเวียน (circular economy) และเศรษฐกิจที่มีความเป็นกลางทางคาร์บอน (carbon neutral) โดยแพลตฟอร์มความร่วมมือที่จะเกิดขึ้นมีทั้งการหารือร่วมกันในระดับเจ้าหน้าที่ระดับสูงและระดับผู้เชี่ยวชาญ นอกจากนี้ สหภาพยุโรปยังได้บรรลุข้อตกลงการเป็นพันธมิตรด้านการเปลี่ยนผ่านพลังงานที่เป็นธรรม (Just Energy Transition Partnership : JETP) กับเวียดนามและอินโดนีเซีย

มิติที่สาม สหภาพยุโรปมองว่าการสร้างหุ้นส่วนด้านความมั่นคงร่วมกับอาเซียน สำคัญอย่างยิ่งในบริบทที่การแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ในเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้มข้นจนอาจยกระดับไปสู่ความตึงเครียดได้ ในแง่หนึ่งสหภาพยุโรปหวังว่าจะได้ร่วมเป็นผู้สังเกตการณ์ (observer) ในการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน (ASEAN Defence Ministers' Meeting : ADMM) ในอนาคตเพื่อยกระดับความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงกับอาเซียน

มิติที่สี่ ความร่วมมือในอินโด-แปซิฟิก โดยดร.สมานส์ให้ความเห็นว่า ยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือในอินโด-แปซิฟิกของสหภาพยุโรป และเอกสารมุมมองอาเซียนต่ออินโด-แปซิฟิก (ASEAN Outlook on the Indo-Pacific) ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ของอาเซียนต่อภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก

นั้นมีหลายส่วนที่สอดคล้องกัน เช่น ครอบคลุมและให้ความสำคัญต่อหลักการ ‘ความเป็นแกนกลางของอาเซียน’ (ASEAN centrality)

“สหภาพยุโรปเชื่อมั่นในอาเซียนที่เข้มแข็ง อาเซียนที่เข้มแข็งถือเป็นประโยชน์ร่วมของสหภาพยุโรปเช่นกัน เพราะอาเซียนในโครงสร้างสถาปัตยกรรมระดับภูมิภาคสามารถลดความตึงเครียด และสร้างเสถียรภาพและความเจริญรุ่งเรืองแก่ภูมิภาคเอเชียได้ อีกทั้งอาเซียนยังเป็นหุ้นส่วนที่มีความคิดเหมือนกับสหภาพยุโรป การทำงานร่วมกันของสองภูมิภาคจะเป็นหลักแห่งเสถียรภาพ พหุภาคีนิยม และการค้าที่เสรีและเป็นธรรม” ดร.สมานส์กล่าวทิ้งท้าย

ความเป็นไปได้และความท้าทายของสหภาพยุโรปในอินโด-แปซิฟิก

ณัฐนันท์ คุณมาศ อาจารย์ประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และผู้อำนวยการศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มองความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและอาเซียนว่าเป็นความสัมพันธ์ที่มีพื้นที่ทางภูมิรัฐศาสตร์ซ้อนทับกัน 2 ระดับคือ 1. องค์การภูมิภาคต่อองค์การภูมิภาค (regionalism to regionalism) คือความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและอาเซียน และ 2. องค์การภูมิภาคต่อการรวมกลุ่มระดับภูมิภาค (regionalism to regionalization) คือความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ซึ่งมีอาเซียนเป็นศูนย์กลาง

ในระดับพื้นที่ทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างสหภาพยุโรปและอาเซียน ณัฐนันท์กล่าวสอดคล้องกันกับดร.สมานส์ว่า สหภาพยุโรปมีความร่วมมือที่ใกล้ชิดกับอาเซียนมาตลอด 45 ปี ซึ่งสะท้อนผ่านการลงนามในกรอบความตกลงว่าด้วยความสัมพันธ์หุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้าน (Partnership and Cooperation Agreement: PCA) ร่วม 6 ฉบับกับประเทศสมาชิกอาเซียน และความตกลงการค้าเสรีกับสิงคโปร์และเวียดนาม พร้อมทั้งมองว่าอาเซียนกำลังกลายเป็นหุ้นส่วนที่ทวีความสำคัญยิ่งขึ้นสำหรับสหภาพยุโรป

ณัฐนันท์อธิบายเพิ่มเติมว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและอาเซียนมีความเข้มแข็งในช่วงที่ผ่านมา มีพื้นฐานมาจากข้อริเริ่มอย่าง ปฏิญญานูเรมเบิร์กกว่าด้วยความสัมพันธ์หุ้นส่วนที่เพิ่มพูนระหว่างอาเซียนและสหภาพยุโรป (Nuremberg Declaration on an EU-ASEAN Enhanced Partnership) ในปี 2007 การจัดตั้งผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศอียู (European External Action Service – EEAS) เพื่อดำเนินงานการต่างประเทศของสหภาพยุโรป ในปี 2010 และที่สำคัญคือ การดำเนินความสัมพันธ์ทวิภาคีกับประเทศสมาชิกอาเซียนรายประเทศ และการมีส่วนร่วมกับกิจการของอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นในกรอบการประชุมทางยุทธศาสตร์สำคัญหรือการยอมรับหลักการความเป็นแกนกลางของอาเซียน

ส่วนในระดับพื้นที่ทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างสหภาพยุโรปและภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ณัฐนันท์มองว่า อินโด-แปซิฟิกเป็นภูมิภาคสำคัญที่เต็มไปด้วยโอกาสและความท้าทายหลายประการสำหรับสหภาพยุโรป

ประการแรก อินโด-แปซิฟิกเป็นภูมิภาคที่มีศักยภาพอย่างมากในทางเศรษฐกิจ กล่าวคือเป็นพื้นที่ที่ครอบคลุมเส้นทางทางทะเลสำคัญอย่างช่องแคบมะละกา ทะเลจีนใต้ ช่องแคบไต้หวัน ซึ่งปัจจุบันมีความสำคัญอย่างมากเนื่องจากเป็นแหล่งผลิตและส่งออกเซมิคอนดักเตอร์หลักของโลก

ประการที่สอง อินโด-แปซิฟิกคือภูมิภาคที่มีจุดปะทะสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์หลายจุด เช่น ความตึงเครียดระหว่างสหรัฐอเมริกา จีน และไต้หวันบริเวณช่องแคบไต้หวัน หรือความตึงเครียดระหว่างจีนและประเทศสมาชิกอาเซียนในทะเลจีนใต้ ซึ่งเป็นหนึ่งในประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในท่าทีของบรรดาประเทศสมาชิกอาเซียน

ประการที่สาม ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนไม่ใช่ค่านิยมที่เป็นบรรทัดฐานร่วมของประเทศในบริเวณอินโด-แปซิฟิก เห็นได้จากความหลากหลายของระบอบการปกครองในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก มีตั้งแต่เผด็จการอำนาจนิยมไปจนถึงประชาธิปไตยแบบไม่เสรี อีกทั้งรัฐบางรัฐ เช่น รัฐบาลจากการรัฐประหารของกองทัพพม่าและรัฐบาลจีนยังปฏิเสธความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชนอย่างชัดเจน ในขณะที่สหภาพยุโรปและสหรัฐฯ ให้ความสำคัญต่อสิทธิมนุษยชนในฐานะหลักการสากล ซึ่งได้ระบุไว้ในยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือในอินโด-แปซิฟิกของสหภาพยุโรปเช่นกัน

ประการที่สี่ อัตราการปลดปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาในระดับที่มากกว่าครึ่งของปริมาณการปลดปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ทั่วโลกส่งผลให้ประเด็นสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ วิกฤตความหลากหลายทางชีวภาพกลายเป็นความท้าทายอย่างยิ่ง

เมื่อพิจารณายุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือในอินโด-แปซิฟิกของสหภาพยุโรป ญัฐนันท์เห็นพ้องกับตรีสมานส์ว่า มีคุณลักษณะร่วมกับยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของอาเซียน โดยญัฐนันท์มองว่ามิติที่สหภาพยุโรปจะสร้างความร่วมมือร่วมกับอาเซียนได้ดีที่สุดคือ ด้านการเชื่อมต่อและเปลี่ยนผ่านไปสู่เศรษฐกิจสีเขียวและเศรษฐกิจดิจิทัล ญัฐนันท์ยังให้ความเห็นอีกว่า การดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้าที่มาพร้อมกับการสร้างมาตรฐานต่างๆ เช่น ด้านธรรมาภิบาลทางธุรกิจหรือสิ่งแวดล้อมถือเป็นการถ่ายทอดและยกระดับบรรทัดฐานในการดำเนินการค้าให้แก่อาเซียนเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ญัฐนันท์ชี้ให้เห็นว่า สหภาพยุโรปจะประสบข้อจำกัดในการดำเนินยุทธศาสตร์ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก 3 ประการคือ

ประการแรก ข้อจำกัดทางด้านบรรทัดฐาน เนื่องจากในแง่หนึ่ง การใช้บรรทัดฐานด้านสิทธิมนุษยชนในการดำเนินนโยบายการต่างประเทศและสร้างแรงกดดันอาจส่งผลให้ความสัมพันธ์ชะงักงันได้ เห็นได้จากกรณีที่มีการเจรจากรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและจีนต้องชะงักไป เพราะการคว่ำบาตรจีนจากกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนชาวอุยกูร์ในมณฑลซินเจียง อย่างไรก็ตาม ญัฐนันท์มองว่า ความท้าทายนี้ไม่ได้อยู่ที่การหยิบยกคุณค่าสิทธิมนุษยชนมาใช้ในการต่างประเทศ แต่อยู่ที่วิธีการส่งผ่านและสร้างความเข้าใจในคุณค่าเหล่านี้แก่ประเทศพันธมิตร

ประการที่สอง ข้อจำกัดภายในสหภาพยุโรป เนื่องจากประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปต่างมีท่าทีและนโยบายการต่างประเทศเป็นของตนเอง ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับนโยบายการต่างประเทศของสหภาพยุโรป การที่ประเทศสมาชิกมีระดับความสัมพันธ์ต่อรัฐในอินโด-แปซิฟิกในระดับที่ต่างกัน เช่น ความสัมพันธ์กับจีน อาจส่งผลให้การดำเนินยุทธศาสตร์อย่างเป็นทางการอันหนึ่งอันเดียวกันของสหภาพยุโรปมีความท้าทายยิ่งขึ้น

ประการที่สาม ข้อจำกัดภายนอก เช่น ข้อจำกัดที่ตามมาจากการดำเนินนโยบายต่ออาเซียนในบริบทที่แต่ละประเทศอาเซียนดำเนินยุทธศาสตร์ประกันความเสี่ยง (hedging) ในระดับที่ต่างกัน อาทิ ความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจอย่างจีนและสหรัฐฯ หรือท่าทีต่อสถานการณ์ในพม่า

ท้ายที่สุด ญัณณ์นั้นที่ให้ความเห็นว่า “แนวทางที่สหภาพยุโรปควรดำเนินต่อไปในอนาคตคือ สหภาพยุโรปต้องเป็นทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ของอาเซียน เพื่อให้อาเซียนสามารถมีอิสระทางยุทธศาสตร์มากขึ้นในบริบทการแข่งขันของมหาอำนาจ และถ่ายทอดความเชี่ยวชาญในการบูรณาการทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคแก่อาเซียน”

สหภาพยุโรป-อาเซียน : หุ้นส่วนโดยธรรมชาติ

อุศณา พีรานนท์ อธิบดีกรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศได้กล่าวเกี่ยวกับความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างสหภาพยุโรปและอาเซียนว่า ในมุมมองของอาเซียน สหภาพยุโรปถือเป็น ‘หุ้นส่วนโดยธรรมชาติ’ ของอาเซียน เห็นได้ชัดจากการที่ทั้งสองภูมิภาคมีค่านิยมร่วมกันคือ เชื่อมมั่นในการรวมกลุ่มระดับภูมิภาค พหุภาคีนิยม และระเบียบระหว่างประเทศซึ่งตั้งอยู่บนฐานของกฎกติกาที่ทุกฝ่ายยอมรับ (rule-based international order) โดยในปี 2020 ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและอาเซียนได้ยกระดับไปสู่การเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์

อุศณาฯ ชี้ให้เห็นว่า ความร่วมมือระหว่างสหภาพยุโรปและอาเซียนครอบคลุมทั้ง 3 เสาหลักของประชาคมอาเซียน โดยในทางการเมือง สหภาพยุโรปถือเป็นภาคีสำคัญในเวทีหารือด้านยุทธศาสตร์และความมั่นคงที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาคอย่างการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum : ARF) อีกทั้งสหภาพยุโรปยังเป็นประเทศภาคีในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia: TAC) ซึ่งเป็นเครื่องมือความร่วมมือด้านความมั่นคงที่สำคัญฉบับหนึ่ง ส่วนทางเศรษฐกิจ อุศณาฯกล่าวเช่นเดียวกันกับตรีสมานส์ว่า สหภาพยุโรปคือคู่ค้าที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 3 ของอาเซียน การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศที่มาจากสหภาพยุโรปถือเป็นอันดับต้นๆ ทั้งนี้ยังมีการเชื่อมต่อระหว่างภูมิภาคผ่านความร่วมมือทางด้านอากาศยาน

“แม้ประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะตัดสินใจว่า การบูรณาการแบบเหนือรัฐ (supranation) อย่างสหภาพยุโรปจะยังเป็นโมเดลการบูรณาการที่เร็วเกินไปสำหรับอาเซียน แต่สหภาพยุโรปถือเป็นแรงบันดาลใจของอาเซียนในการบูรณาการระดับภูมิภาค”

ท่ามกลางการปึกหมุดมาที่อินโด-แปซิฟิกและการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ในอินโด-แปซิฟิกที่เข้มข้นขึ้นในช่วงปีที่ผ่านมา อุศณาฯมองว่าประเด็นที่อาเซียนกังวลคือ การที่อินโด-แปซิฟิกจะกลายเป็นสนามการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจที่ยกระดับไปสู่ความตึงเครียดและการเผชิญหน้าจนบีบให้ชาติอาเซียนต้องเลือกข้าง

“สิ่งที่อาเซียนอยากเห็นคือความร่วมมือเชิงสร้างสรรค์ (constructive manner) ระหว่างประเทศต่างๆ อาเซียนพร้อมที่จะเสนอแพลตฟอร์มหรือความร่วมมือที่ครอบคลุมสำหรับทั้งประเทศภายในและนอกภูมิภาค ไม่ว่าจะไม่มีหรือไม่มียุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกก็ตาม”

“แนวคิดของยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของอาเซียนวางอยู่บนฐานของการเปิดให้มีพื้นที่เพื่อการหารือและความร่วมมือเชิงสร้างสรรค์ อยู่บนฐานของหลักการ 3M คือ การไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน (mutual trust) ความเคารพซึ่งกันและกัน (mutual respect) และผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual benefit) โดยเปิดให้หุ้นส่วนต่างๆ มาร่วมหารือ ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐฯ จีน รัสเซีย หรือสหภาพยุโรปต่างก็เป็นหุ้นส่วนในการหารือของอาเซียนทั้งสิ้น และมีส่วนในการพัฒนาภูมิภาคอาเซียนให้ก้าวหน้า เพราะฉะนั้น อาเซียนจึงหวังจะเห็นบทบาทของสหภาพยุโรปบนพื้นฐานเหล่านี้”

อุศณาฯ ยังกล่าวอีกว่า อาเซียนอยากเห็นบทบาทของสหภาพยุโรปในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกใน 3 ประเด็นคือ

หนึ่ง มีส่วนร่วมในการจัดการความผันผวนทางภูมิรัฐศาสตร์และความท้าทายด้านความมั่นคง

สอง ร่วมมือกับอาเซียนเพื่อเปลี่ยนผ่านเศรษฐกิจในอาเซียนไปสู่พัฒนาการเศรษฐกิจสีเขียว เพื่อสร้างการเจริญเติบโตที่ยั่งยืน โดยอุศณามองว่า การร่วมมือกับสหภาพยุโรปในประเด็นดังกล่าวผ่านโครงการ Green Team Europe Initiative หรือโครงการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนที่กำลังจะเกิดขึ้น ถือเป็นกาให้มีความสำคัญและมีส่วนร่วมต่อการแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและปัญหาสภาพแวดล้อม

สาม เสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับอาเซียนให้เข้มแข็งขึ้น ซึ่งเศรษฐกิจถือเป็นพื้นที่ความร่วมมือที่ทวีความสำคัญขึ้นในบริบทของการฟื้นฟูหลังโควิด-19 อุศณายังกล่าวเสริมอีกว่า ความเชี่ยวชาญของสหภาพยุโรปในการยกระดับมาตรฐานทางการค้า ไม่ว่าจะเป็นมาตรฐานด้านแรงงาน อุตสาหกรรม หรือสิ่งแวดล้อมจะช่วยเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถให้อาเซียนสามารถยกระดับมาตรฐานการค้าไปสู่ระดับสากลและกลายเป็นส่วนสำคัญของห่วงโซ่อุปทานระดับโลกได้ รวมทั้งยังเป็นพื้นฐานในการต่อยอดเพื่อเจรจาความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยและสหภาพยุโรปเช่นกัน

ความ (ไม่) ลงรอยของสหภาพยุโรป-อาเซียนในอินโด-แปซิฟิก

พินิตพันธุ์ บริพัตร หัวหน้าและอาจารย์ประจำสาขาวิชาการระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มองว่าการประชุมสุดยอดอาเซียน – สหภาพยุโรประดับผู้นำสมัยพิเศษ เมื่อเดือนธันวาคม 2022 ที่ผ่านมา ซึ่งต่อยอดจากการยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างสองภูมิภาคไปสู่การเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ ในปี 2020 และการประกาศใช้ยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือในอินโด-แปซิฟิกของสหภาพยุโรปในปี 2021 ถือเป็นความร่วมมือที่เหมาะสมต่อช่วงเวลา ที่สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศมีภาวะความตึงเครียดทางภูมิรัฐศาสตร์จากทั้งสงครามรัสเซีย-ยูเครน และการผงาดขึ้นมาเรืองอำนาจของจีน เนื่องจากการสร้างทางเลือก โอกาสเชิงยุทธศาสตร์ และโอกาสให้การยกระดับความร่วมมือระหว่างกันและกัน อีกทั้งยังมองว่า อินโด-แปซิฟิกจะเป็นหมุดหมายที่กระชับความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและอาเซียนให้ใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้นในอนาคต

กระนั้น เมื่อวิเคราะห์พลวัตความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและอาเซียนในช่วงที่ผ่านมา พินิตพันธุ์เสนอว่า การบรรลุความร่วมมือและผลประโยชน์ร่วมระหว่างสองภูมิภาคจะไม่สามารถเป็นไปได้ หากขาดความเข้าใจต่อวิถีคิดเชิงยุทธศาสตร์ อัตลักษณ์ และการเมืองภายในของอาเซียน

ในบริบทของภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก พินิตพันธุ์วิเคราะห์ว่า ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของอาเซียนคือเครื่องมือในการสร้างหุ้นส่วนอย่างรอบด้านเพื่อมุ่งไปสู่ความร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ โดยมีอาเซียนทำหน้าที่เป็นโบรกเกอร์ประสานผลประโยชน์ที่หลากหลายและไม่ลงตัวภายในภูมิภาค อีกทั้งยังเป็นหนทางในการยกระดับกระบวนการสร้างประชาคมอาเซียน สร้างความเข้มแข็งให้แก่กลไกต่างๆ ของอาเซียน เปิดให้อาเซียนดำรงความเป็นศูนย์กลางในการมีปฏิสัมพันธ์กับมหาอำนาจที่เข้ามาในภูมิภาค และสร้างความร่วมมือในภูมิภาค

เมื่อเปรียบเทียบมุมมองของอาเซียนต่ออินโด-แปซิฟิกกับยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือในอินโด-แปซิฟิกของสหภาพยุโรป พินิตพันธุ์ชี้ให้เห็นในทำนองเดียวกันกับบริสมานส์และณัฐนันท์ว่า ยุทธศาสตร์ของทั้งสองภูมิภาคมีแนวคิดร่วมกันคือ

ประการแรก ยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือในอินโด-แปซิฟิกของสหภาพยุโรปยอมรับหลักคิดของมุมมองของอาเซียนต่ออินโด-แปซิฟิกในการมีปฏิสัมพันธ์กับมหาอำนาจทุกฝ่ายโดยเฉพาะการดึงให้สหรัฐฯ เข้ามามีบทบาทในเชิงยุทธศาสตร์ในภูมิภาค และสานผลประโยชน์จากอำนาจทางเศรษฐกิจและการทหารของจีนที่กำลังขยาย โดยพินิตพันธุ์ยกตัวอย่างให้เห็นว่า การระบุหลักกฎหมายระหว่างประเทศอย่างอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล (United Nations Convention on the Law Of the Sea) ลงในยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของอาเซียนนั้น เปิดให้อาเซียนมีปฏิสัมพันธ์และสานสัมพันธ์กับประเทศตะวันตกได้ ในขณะเดียวกันเป็นไปเพื่อตีกรอบให้จีนต้องมีพฤติกรรมตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

ประการที่สอง ยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือในอินโด-แปซิฟิกของสหภาพยุโรปยอมรับและเน้นย้ำความสำคัญของหลักการความเป็นแกนกลางของอาเซียน และกลไกเชิงสถาบันที่ดำเนินนโยบายของอาเซียนที่มีอำนาจในการชักจูงและเชื่อมโยงมหาอำนาจต่างๆ ที่เข้ามาปฏิสัมพันธ์ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก พินิตพันธุ์ขยายความว่า หลักการความเป็นแกนกลางของอาเซียนไม่ใช่เพียงแค่หลักการที่อาเซียนยึดถือในการสร้างและประสานความร่วมมือระหว่างมหาอำนาจในช่วงเวลาที่อินโด-แปซิฟิกกำลังเผชิญต่อความตึงเครียดทางภูมิรัฐศาสตร์เท่านั้น แต่ยังเป็นรากฐานและอัตลักษณ์สำคัญของอาเซียนในการมีปฏิสัมพันธ์กับโลกด้วยเช่นกัน

“ความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งระหว่างสหภาพยุโรปและอาเซียนพัฒนาไปสู่ระดับที่ทั้งสองฝ่ายมีแนวคิดเชิงยุทธศาสตร์ที่ใกล้เคียงกัน เพราะฉะนั้น กล่าวได้ว่าการประชุมสุดยอดอาเซียน – สหภาพยุโรประดับผู้นำสมัยพิเศษ ที่ผ่านมาก็คือภาพแทนของการมียุทธศาสตร์ร่วมและความร่วมมือในประเด็นสำคัญร่วมกันท่ามกลางสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่ผันผวน อีกทั้งได้เปิดทางให้ทั้งสองภูมิภาคยกระดับความสัมพันธ์ไปสู่ขั้นในอนาคต” พินิตพันธุ์กล่าว

อย่างไรก็ตาม พินิตพันธุ์มองว่าในอนาคต สหภาพยุโรปและอาเซียนยังต้องจัดการต่อ ‘ความคาดหวังที่ไม่ลงรอย’ ระหว่างกัน 4 ประการคือ

ประการแรก ความตึงเครียดเชิงสถาบันของอาเซียนจากวิกฤตพม่า โดยความล้มเหลวในการปฏิบัติตามฉันทมติ 5 ข้อ (Five-Point Consensus) และท่าทีของประเทศอาเซียนที่ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันต่อวิกฤตพม่าอาจส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและอาเซียนชะลอลง และส่งผลให้ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปเสียงแตกระหว่างประเทศที่มีนโยบายไม่ยุ่งเกี่ยวกับรัฐบาลตัตมาดอร์ (Tatmadaw) และประเทศที่ไม่ได้มีนโยบายแข็งกร้าวต่อรัฐบาลทหารพม่ามากนัก

ประการที่สอง ในขณะที่กลไกของโครงสร้างอาเซียนถูกออกแบบมาให้ลดภาวะความผันผวนจากการดำเนินนโยบายของมหาอำนาจ แต่การที่อาเซียนไม่ได้เลือกที่จะบูรณาการประเทศสมาชิกอย่างครอบคลุมเปิดช่องให้แต่ละประเทศสมาชิกมีแนวทางดำเนินนโยบายต่อมหาอำนาจที่ต่างกัน หรือเปิดช่องให้การเมืองภายในประเทศมีผลต่อการกำหนดความสัมพันธ์ต่อมหาอำนาจ โดยพินิตพันธุ์มองว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอาเซียนกับมหาอำนาจในช่วงระยะหลังมีลักษณะที่เน้นการแลกเปลี่ยน สานผลประโยชน์ระยะสั้น ส่งผลให้ประเทศสมาชิกอาเซียนมีความใกล้ชิดต่อจีนและรัสเซียมากขึ้น

ประการที่สาม อาเซียนต้องจัดการกับแนวทางการดำเนินนโยบายประกันความเสี่ยงซึ่งมีทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ได้หลายทาง เช่น สหรัฐฯ จีน อินเดีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ แม้ว่าสหภาพยุโรปจะเป็นหนึ่งในทางเลือกของอาเซียน แต่ในขณะเดียวกัน อาเซียนก็ต้องสร้างทางเลือกอื่นๆ เพิ่ม

ประการที่สี่ ปฏิเสธไม่ได้ว่าแนวทางการดำเนินนโยบายการต่างประเทศของสหภาพยุโรปที่ใช้บรรทัดฐานในการสร้างความร่วมมือ รวมทั้งส่งเสริมคุณค่าเสรีนิยมในประเทศพันธมิตร เช่น ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน เศรษฐกิจและการพัฒนาที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้เกิดความตึงเครียดและความขัดแย้งในระดับการเมืองภายใน ระหว่างฝ่ายที่ยอมรับและไม่ยอมรับแนวคิดของสหภาพยุโรป อย่างที่ปรากฏให้เห็นกรณีปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกัมพูชาและฟิลิปปินส์ การค้ามนุษย์ในไทย หรือกรณีการส่งออกเชื้อเพลิงชีวภาพของมาเลเซียและอินโดนีเซีย

“แน่นอนว่าสหภาพยุโรปและอาเซียนต้องทำงานร่วมกันเพื่อลดช่องว่างในความสัมพันธ์ มีหลายอย่างที่อาเซียนยังต้องปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้น ในขณะที่สหภาพยุโรปก็ต้องทำความเข้าใจอาเซียนเช่นกัน เราอาจจะไม่ต้องเห็นด้วยเหมือนกันเสมอไป เราเห็นต่างกันได้โดยที่ยังมีแนวทางร่วมกันในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสองภูมิภาค” พินิตพันธุ์กล่าวทิ้งท้าย (ออนไลน์, 2566)

การปรับเปลี่ยนท่าทีของสหรัฐและพันธมิตรต่อจีน จาก De-Coupling สู่อะไร De-Risking

แนวคิด de-risking นี้ นำเสนอครั้งแรกโดย Ursula von der Leyen ประธานคณะกรรมการธิการของ EU ที่เสนอว่า ยุโรปไม่ควรรับแนวคิด de-coupling ของสหรัฐฯ นอกจากไม่ใช่แนวคิดที่เหมาะสมแล้ว ยังเป็นเรื่องเป็นไปไม่ได้ เพราะจีนกับยุโรปมีการค้าขายมูลค่า 1 พันล้านยูโรต่อวัน บริษัทยุโรปหลายพันแห่งมีบริษัทในเครือและโรงงานอยู่ในจีน

Ursula von der Leyen เสนอว่า แทนที่จะมีแนวคิด de-coupling ก็เรียกร้องให้ใช้แนวคิด de-risking แทน คือลดความเสี่ยงในการพึ่งพาเงินมากเกินไป de-risking ยังทำให้ยุโรปกับจีนสามารถรักษาความต่อเนื่องของความสัมพันธ์ทางการเมือง วัฒนธรรม และอื่นๆ

แนวคิด de-risking ยังหมายความว่า ยุโรปอาจใช้มาตรการกีดกันมากขึ้นในเรื่องที่เงินละเมิดการแข่งขันเสรี หรือในเรื่องเกี่ยวกับความมั่นคง บริษัทจีนที่ได้รับการอุดหนุนจากรัฐบาลจีนจนมีความได้เปรียบอย่างไม่ยุติธรรม อาจถูกห้ามไม่ให้ทำธุรกิจในกลุ่ม EU ในเรื่องของ quantum computing ปัญญาประดิษฐ์ และ biotechnology ทาง EU อาจจะไม่ร่วมมือกับจีน

ความหมาย De-Risking ของสหรัฐฯ

Jake Sullivan อธิบายความหมายของ de-risking ในทัศนะของสหรัฐฯว่า ในเรื่องการควบคุมการส่งออกของสหรัฐฯ จะมุ่งเน้นให้แคบลงไปยังเทคโนโลยีที่จะกระทบต่อคุณภาพทางทหารทางสหรัฐฯจะไม่ตัดการเชื่อมโยงทางการค้ากับจีน ก่อนหน้านี้ Janet Yellen รัฐมนตรีคลังสหรัฐฯ ก็กล่าวว่าสหรัฐฯไม่ต้องการแยกตัวเต็มที่จากจีน เพราะผลที่เกิดขึ้นจะเป็นหายนะภัยต่อโลก

การประชุมผู้นำกลุ่ม G-7 ที่เมืองฮิโรชิมา ญี่ปุ่น ได้มีแถลงการณ์ออกมาว่า กลุ่ม G-7 ให้การสนับสนุนอย่างหนักแน่นต่อแนวทางต่อจีน บนพื้นฐานของ de-risking ไม่ใช่ de-coupling โดยยุทธศาสตร์ของ de-risking มีเป้าหมาย 3 อย่าง

1. จำกัดความสามารถของจีนในภาคส่วนทางยุทธศาสตร์ที่มีความหมายด้านความมั่นคงแห่งชาติ เช่น เทคโนโลยีก้าวหน้าเซมิคอนดักเตอร์ที่ล้ำหน้า
2. ลดอิทธิพลของจีนที่มีต่อตะวันตกโดยการลดการครอบงำตลาดของจีนในวัตถุดิบสำคัญเช่นแร่หายากและมีความสำคัญ
3. และกระจายการดำเนินธุรกิจให้กว้างขวางออกไปเพื่อลดความเสี่ยงจากการหยุดชะงักของการค้า ระหว่างจีนกับตะวันตก

การตัดขาดจากจีนยังไม่เกิดขึ้น

บทความของ [foreignaffairs.com](https://www.foreignaffairs.com) กล่าวว่าจากข้อมูลความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจยังสะท้อนว่าสหรัฐฯมีเป้าหมายอย่างจำกัดในวงแคบต่อจีน ไม่ใช่ความต้องการที่จะตัดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจทั้งหมดกับจีน ที่ผ่านมามีการตัดขาดจากจีนทั้งหมดยังไม่เกิดขึ้น แม้ว่าการลงทุนโดยตรงซึ่งกันและกันจะลดลงแต่ในปี 2022 การค้าระหว่างสองประเทศยังพุ่งขึ้นสูงถึง 690 พันล้านดอลลาร์ แต่นักวิเคราะห์มองว่า แม้จะเปลี่ยนนโยบายมาเป็น de-risking ก็ยังจะเป็นการวางระบบความสัมพันธ์ใหม่ของตะวันตกกับจีนตะวันตกจะมีมาตรการรวดเร็วต่อจีนในภาคส่วนทางยุทธศาสตร์และความมั่นคง เช่นเทคโนโลยีพลังงานสะอาด แต่ในภาคส่วนเศรษฐกิจอื่น อาจไม่มีมาตรการใดเลยหรือดำเนินการแบบช้าๆ

อย่างเช่นกรณีการย้ายห่วงโซ่อุปทานออกจากจีน อาจไม่ได้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง แต่ภาคธุรกิจดำเนินการเองที่จะลดความเสี่ยง เพราะความล้มเหลวจากเหตุใดเหตุหนึ่งมีส่วนทำให้การผลิตหยุดชะงักลง การย้ายห่วงโซ่อุปทานยังเป็นเรื่องของภาคเอกชนมากกว่าเพราะนโยบายรัฐ เช่น สหรัฐฯ ต้องการให้การผลิตเซมิคอนดักเตอร์กลับมาผลิตในสหรัฐฯเพื่อไม่ให้ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งในเรื่องได้วันแต่การผลิตเซมิคอนดักเตอร์จะเกิดขึ้นที่ไหนอยู่ที่ความต้องการซื้อของเอกชนเป็นหลัก

จุดจบของบูรณาการจีน-สหรัฐฯ

ประวัติศาสตร์การลดความเสี่ยงกับจีนเริ่มต้นมาตั้งแต่สมัย โดนัลด์ ทรัมป์ การเพิ่มภาษีสินค้านำเข้าจากจีน ส่งสัญญาณแก่ธุรกิจสหรัฐฯว่า “ยุคบูรณาการที่ไม่มีขอบเขตจำกัด” กับจีนได้สิ้นสุดลงแล้ว การแพร่ระบาดของโควิด-19 ยิ่งเป็นตัวเร่งการลดการบูรณาการทางเศรษฐกิจสหรัฐฯ-จีน

การหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทานเกิดจากจีนปิดประเทศเพื่อรับมือการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดพื้นฐาน ต่อบทบาทจีนกับเศรษฐกิจโลก ทำลายความคิดพื้นฐานที่ว่า จีนเปิดกว้างเสมอต่อธุรกิจและเป็นแหล่งพึ่งพาได้สำหรับวิธีการผลิตสินค้า “ตามการสั่งซื้อ” (just-in-time) นโยบาย “โควิดเป็นศูนย์” ของจีน ทำให้ธุรกิจข้ามชาติต้องทบทวนการพึ่งพาวัตถุดิบจากต่างประเทศ รวมทั้งกรณีที่รัสเซียบุกยูเครน

รัฐบาลโจ ไบเดน ทำให้นโยบาย de-risking มีลักษณะทางยุทธศาสตร์ โดยการสกัดกั้นความก้าวหน้าของจีนในภาคส่วนที่กระทบต่อความมั่นคงของสหรัฐฯ เพิ่มความแข็งแกร่งด้านห่วงโซ่อุปทานโดยส่งเสริมให้ห่วงโซ่อุปทานกลับมาผลิตในสหรัฐฯ (reshoring) หรือในประเทศที่เป็นพันธมิตร (friendshoring) และลดการพึ่งพาจีนของสหรัฐฯ ในสินค้าที่มีความสำคัญ มาตรการของรัฐบาลไบเดน ได้แก่ การควบคุมการส่งออกเรื่องเทคโนโลยีขั้นสูง และควบคุมการลงทุนบริษัทอเมริกันในบริษัทเทคโนโลยีของจีนใหญ่เกินไปที่จะตัดขาด

บทความของ foreignaffairs.com กล่าวอีกว่าแม้สหรัฐฯ จะเปลี่ยนนโยบายต่อจีนมาเป็น de-risking แทน de-coupling แต่มีผลไม่มาก เมื่อดูข้อมูลการค้าจีนกับสหรัฐฯ ในปี 2022 การค้าของสองประเทศพุ่งสูงเป็นประวัติการณ์ จีนยังเป็นประเทศคู่ค้าของสหรัฐฯ รายใหญ่อันดับ 3 รองจากแคนาดาและเม็กซิโก คือ 20 % ของการนำเข้าของสหรัฐฯ ทั้งหมดมาจากจีน

แต่นโยบาย de-risking มีผลมากที่สุดในเรื่อง การลงทุนโดยตรงของต่างประเทศในจีน ในปี 2022 การลงทุนต่างประเทศนี้ลดลงครึ่งหนึ่ง เพราะบริษัทธุรกิจหันเหออกจากจีน เนื่องจากจีนใช้นโยบายล็อกดาวน์โควิด-19 และความกังวลเรื่องความเสี่ยงทางภูมิรัฐศาสตร์ แต่การลงทุนต่างประเทศในจีนมีลักษณะกระจุกตัวในบริษัทยักษ์ใหญ่มากขึ้น ช่วงปี 2018-2021 BASF, Daimler, Volkswagen และ BMW มีสัดส่วน 34% การลงทุนของยุโรปในจีนทั้งหมดขณะเดียวกัน บริษัทต่าง ๆ เริ่มกระจายห่วงโซ่อุปทานออกจากจีน มายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเม็กซิโก แต่ก็ไม่ได้เกิดขึ้นรวดเร็ว สะท้อนปัญหาที่ยากลำบากในการย้ายการผลิตออกจากจีน เวียดนามและเม็กซิโกไม่ได้มีความสามารถเท่ากับจีน เนื่องจากมีประชากรน้อยกว่า ส่วนอินเดียมีปัญหาภาวะเปื้อนและโครงสร้างพื้นฐาน

กลยุทธ์รับมือกับ De-Coupling

สิ่งที่น่าเชื่อถือจริงก็คือว่า มีบริษัทจำนวนมากที่มองว่าแม้จะมีความเสี่ยงทางภูมิรัฐศาสตร์ ตลาดจีนก็ใหญ่มากและมีค่ามากเกินกว่าที่จะทิ้งไปเศรษฐกิจจีนมีสัดส่วน 20 % ของ GDP โลก และมีผู้บริโภค 900 ล้านคน ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐาน ทรัพยากรมนุษย์ และระบบนิเวศของซัพพลายเออร์ทำให้จีน กลายเป็นมหาอำนาจการผลิต

มาตรการ de-risking ทำให้ธุรกิจเอกชนต้องเสียสละเรื่องรายได้และการผลิตที่มีประสิทธิภาพ การตัดขาดจากจีน จึงเป็นเรื่องไม่สอดคล้องความเป็นจริง และนำไปปฏิบัติได้ยาก แต่ธุรกิจยักษ์ใหญ่ก็ไม่ประมาท บางบริษัทใช้กลยุทธ์สร้างระบบนิเวศการผลิต “จีนเพื่อจีน” (China for China) มีระบบการผลิตเฉพาะสำหรับตลาดจีน และย้ายการผลิตออกไป เพื่อผลิตสำหรับตลาดประเทศอื่น บางบริษัทใช้กลยุทธ์ “จีนบวกหนึ่ง” (China plus one) คือสร้างห่วงโซ่อุปทานที่อยู่นอกจีน ป้องกันกรณีการผลิตหยุดชะงักในจีน บางบริษัทย้ายโรงงานประกอบสินค้าสำเร็จรูปออกจากจีนเพื่อหลีกเลี่ยงสินค้าต้องติดป้าย “ผลิตในจีน”

สุดท้าย บางบริษัทวางแผนรับมือวิกฤติ ที่นโยบาย de-risking อาจเปลี่ยนไปเป็น de-coupling เช่น วิกฤติไต้หวัน วิกฤติทะเลจีนใต้ หรือหลังการเลือกตั้งปี 2024 รัฐบาลสหรัฐฯใช้นโยบายแข็งกร้าวต่อจีนมากขึ้น หลายบริษัทได้บทเรียนจากกรีซเซียบุกยูเครน เมื่อมีการคว่ำบาตรรัสเซียทำให้ไม่สามารถทำธุรกิจต่อไปในรัสเซีย (ออนไลน์, 2566)

การวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจของจีน

ภาพรวมการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจจีนก่อนการปฏิรูป

หลังจากที่มีการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี 2492 ในช่วงสองสามปีแรก รัฐบาลจีนภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ต้องพยายามรวมประเทศให้เป็นปึกแผ่นปราบปรามกลุ่มนายทุน เจ้าของที่ดิน และพวกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองของพรรคคอมมิวนิสต์ รัฐบาลใช้นโยบายต่างๆ เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ รักษาเสถียรภาพราคาสินค้าพร้อมกับการปฏิรูปที่ดิน เพื่อให้ชาวนามีที่ดินทำกินของตัวเอง เศรษฐกิจจีนสามารถกลับคืนสู่สภาวะปกติอย่างรวดเร็ว การปฏิรูปที่ดินทำให้ชาวนามีที่ดินทำกินของตนเองและทำให้ผลผลิตอาหารเพิ่มขึ้นมาก แต่ต่อมาเมื่อมีการรวมกลุ่มกันเป็นคอมมูนประชาชน (people's commune) ผลผลิตทางการเกษตรกลับมีอัตราการเจริญเติบโตที่ลดลงไปมาก ในช่วงปี 2502-2504 หลังการใช้นโยบาย “ก้าวกระโดดไปข้างหน้าที่ยิ่งใหญ่” (great leap forward) ถึงกับเกิดภาวะขาดแคลนอาหาร ทำให้ประชาชนกว่าสามสิบล้านคนต้องล้มหายตายจากไป จากภาวะขาดแคลนอาหาร 3 หลังจากนั้นแม้ภาคการเกษตรของจีนจะมีการฟื้นตัว แต่ก็มี การขยายตัวในอัตราที่ต่ำ โดยเฉพาะในช่วงปฏิวัติวัฒนธรรม (2509-2519) ซึ่งเศรษฐกิจจีนในทุกภาคส่วนได้หยุดชะงักลง จนกระทั่งหลังการปฏิรูปเศรษฐกิจในปี 2521 ผลผลิตทางการเกษตรจึงได้กระเตื้องขึ้นมา

ประเทศจีนเริ่มมีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม หรือแผนพัฒนาห้าปีตั้งแต่ปี 2496 เป็นต้นมา ในแผนพัฒนาฉบับที่หนึ่ง (2496-2500) จุดเน้นทางนโยบายที่สำคัญคือการพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก เช่น อุตสาหกรรมเหล็ก ถ่านหิน ปิโตรเคมีและเครื่องจักรกล ซึ่งเป็นการเจริญรอยตามแบบอย่างของสหภาพโซเวียต เช่นเดียวกับประเทศด้อยพัฒนาอื่นๆ จีนมีความปรารถนาที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมทันสมัยที่มีเทคโนโลยีระดับสูง โดยมุ่งหวังที่จะก้าวทันประเทศอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้าของโลกในระยะเวลาดังนั้น ยุทธศาสตร์ที่ใช้คือการพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันประเทศ

ผลการใช้นโยบายที่เน้นอุตสาหกรรมหนัก มีส่วนทำให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่แร้นแค้น เพราะผลผลิตที่ได้มาต้องขายให้รัฐบาลในราคาต่ำ สินค้าอุปโภคบริโภคขาดแคลน รัฐวิสาหกิจที่ผลิตสินค้าอุตสาหกรรมก็มีประสิทธิภาพต่ำ อยู่ได้โดยอาศัยการอุดหนุนจากภาครัฐ หลังการสถาปนาสาธารณรัฐ มีการใช้ระบบสามะโนครวัที่เข้มงวดมาก ชาชนชนบทไม่ว่ายากจนเพียงใด ก็ไม่สามารถอพยพเข้าเมืองได้ อีกทั้งในเขตเมือง ก็ไม่มีงานรองรับประชาชนที่ย้ายเข้ามา ผู้ที่ทำงานในรัฐวิสาหกิจถือเป็นพนักงานของรัฐ โดยผู้บริหารเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ รัฐบาลเป็นผู้ควบคุมการบริหารรัฐวิสาหกิจ เป็นผู้วางแผนการผลิต แบ่งปันปัจจัยการผลิต ผลผลิต และกำหนดราคาสินค้าที่ผลิตได้

ในช่วงแผนห้าปีฉบับที่สอง (2501-2505) เป็นช่วงที่รัฐบาลจีนดำเนินนโยบายเศรษฐกิจภายใต้แนวคิด “การก้าวกระโดดไปข้างหน้าที่ยิ่งใหญ่” (great leap forward) โดนมุ่งเน้นที่จะเพิ่มผลผลิต และเพื่อให้ประเทศก้าวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมอย่างรวดเร็ว การผลิตทางการเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงสู่การรวมกลุ่มกันมากขึ้นตามลำดับ เริ่มจากการจัดตั้งกลุ่มช่วยเหลือต่อกัน (mutual aid team) ในระหว่างครัวเรือนสามถึงห้าครอบครัว ต่อมาได้รวมเป็นสหกรณ์เบื้องต้น (20-30 ครอบครัว) และพัฒนาเป็นสหกรณ์ขั้นสูง (150-200 ครอบครัว) และในที่สุดยกระดับการรวมตัวกันเป็นคอมมูนประชาชน (people's commune) โดยเริ่มจากระดับพื้นฐานและรวมกันเป็นกลุ่มการผลิตที่ใหญ่ขึ้น จนเป็นคอมมูนประชาชนประชาชนที่มีขนาดหลายพันถึงหลายหมื่นครัวเรือน

ในช่วงเวลาสองปีตั้งแต่ปลายปี 1976 ถึงปลายปี 1978 เป็นช่วงของการเปลี่ยนผ่านจากระบบการวางแผนจากส่วนกลางสู่ระบบที่อาศัยกลไกตลาดมากขึ้น มีการถกเถียงกันในแนวความคิดทางด้านนโยบายการบริหารประเทศ โดยเฉพาะนโยบายทางเศรษฐกิจในระหว่างผู้นำในรัฐบาลจีน แม้หลายภาคส่วนของเศรษฐกิจจีนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่การปฏิรูปทางเศรษฐกิจอย่างเป็นทางการนั้นถือกันว่าเกิดขึ้นตั้งแต่ปลายปี 1978 หลังการประชุมใหญ่ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน

การประชุมของคณะกรรมการกลางเต็มคณะครั้งที่สามในสมัยสมัชชาที่สิบเอ็ดของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในเดือนธันวาคม 1978 ถือเป็นจุดหักเหที่สำคัญที่นำไปสู่การปฏิรูปและการเปิดประเทศในทางเศรษฐกิจของจีน เพราะแนวคิดและนโยบายการปฏิรูปได้รับการอนุมัติอย่างเป็นทางการจากรัฐบาลจีน ปี 1978 จึงถือกันว่าเป็นจุดเริ่มต้นของยุคปฏิรูปและการเจริญเติบโตในระดับสูงของจีน อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาทศวรรษที่สามสิบปีที่ผ่านมา รัฐบาลจีนมีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงนโยบายและมาตรการการปฏิรูป ในภาคเศรษฐกิจต่างๆ ในลักษณะที่เคลื่อนเข้าสู่ระบบตลาดที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น

การปฏิรูปภาคการเกษตร

ความล้มเหลวของระบบคอมมูนเกิดจากการแบ่งปันจัดสรรผลผลิตที่เท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการผลิต แต่การร่วมกันทำงานของคนจำนวนมากก็ยากที่จะตรวจสอบว่าผู้ใดทำงานหนัก และผู้ใดขี้เกียจ หลังการรวมเป็นสหกรณ์และคอมมูนแล้ว ที่ดิน ตลอดจนเครื่องมือการเกษตร รถแทรกเตอร์ ปศุสัตว์ ฯลฯ ล้วนเป็นทรัพย์สินของส่วนรวม การทำการเกษตรบนที่ดินผืนใหญ่ และการใช้เครื่องมือร่วมกันมีส่วนทำให้เกิดการประหยัดขนาด (economies of scale) แต่การขาดแรงจูงใจในการทำงานทำให้การผลิตในภาคการเกษตรขาดประสิทธิภาพ ในช่วงแรกๆ ของการรวมกลุ่มผลิต รัฐบาลจีนยังอนุญาตให้ชาวนามีเสรีภาพในการเลือกที่จะเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์หรือไม่ และผู้ที่เข้ามาแล้ว หากเปลี่ยนใจในภายหลังก็สามารถถอนตัวออกไปได้ แต่มาถึงการใช้ระบบคอมมูนในปี 2501 ชาวนาทุกครัวเรือนต้องเป็นส่วนหนึ่งของคอมมูน และไม่มีสิทธิถอนตัวออกไปการรวมกลุ่มชาวนาจำนวนมาก การแบ่งปันผลผลิตตามจำนวนแรงงานและการบังคับให้ทุกคนต้องเป็นสมาชิกของคอมมูนนั้นเป็นสาเหตุสำคัญของการขาดแรงจูงใจที่จะทำงานหนัก และเป็นปัจจัยสำคัญของการขาดประสิทธิภาพการผลิตในภาคการเกษตร แม้การใช้เครื่องมือทางการเกษตรร่วมกัน ทำกินบนที่ดินผืนใหญ่อาจมีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพบ้าง

จุดหักเหการปฏิรูปในภาคการเกษตรของจีน คือการนำเอาวิธีการแบ่งปันผลผลิต โดยระบบการรับผิดชอบในครัวเรือน (household responsibility system) มาใช้หลักการของระบบการรับผิดชอบโดยครัวเรือน คือ การทำข้อตกลงระหว่างรัฐและประชาชน โดยครัวเรือนหนึ่งๆ จะได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินผืนหนึ่ง ในแต่ละฤดูการผลิต ครัวเรือนชาวนาต้องส่งมอบผลผลิตส่วนหนึ่งให้รัฐตามสัญญา ส่วนที่เหลือก็ตกเป็นของครอบครัวชาวนา ผลผลิตนั้นนอกจากใช้ในการบริโภคแล้ว ถ้ามีเหลือก็สามารถนำไปขายได้ การเปลี่ยนแปลงสู่การใช้ระบบการรับผิดชอบโดยครัวเรือนนี้ในช่วงแรกเกิดจากการริเริ่มของชาวนาเอง ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของคอมมูนในขณะนั้น แต่ต่อมารัฐบาลเมื่อได้เห็นความสำเร็จของระบบครัวเรือนนี้แล้วจึงอนุญาตให้เกษตรกรในพื้นที่อื่นของประเทศทำข้อตกลงในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ในที่สุดระบบการรับผิดชอบโดยครัวเรือนก็ได้ใช้กันอย่างแพร่หลายในมณฑลต่างๆ จนถึงปี 1984 ระบบการรับผิดชอบในครัวเรือนนี้มีการนำมาใช้ในทุกพื้นที่ทั่วประเทศ ระบบคอมมูนจึงถูกยกเลิกไปโดยปริยาย (Lin 2008, Han 2010)

การเปลี่ยนแปลงในระบบการแบ่งปันผลผลิตในภาคการเกษตรนี้ ถือได้ว่าเป็นก้าวสำคัญของการปฏิรูปเศรษฐกิจสู่ระบบตลาด นอกจากพืชพันธุ์ธัญญาหารแล้ว โครงสร้างการผลิตได้เปลี่ยนไปสู่การผลิตผัก ผลไม้ การเลี้ยงปศุสัตว์และการทำอาชีพเสริมอื่นๆ มากขึ้น ตลาดเสรีที่ซื้อขายผลผลิตทางการเกษตร ก็ถูกรื้อฟื้นขึ้นมาอย่างรวดเร็ว ผลผลิตโดยรวมทางการเกษตรมีปริมาณและมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเกษตรกรสามารถนำผลผลิตไปขายในตลาดเสรีโดยผลที่ได้จะตกเป็นของตนเอง เกษตรกรจึงทำงานหนักขึ้น ทั้งยังมีการลงทุนและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดด้วย แต่ในเศรษฐกิจจีนโดยรวม ผลผลิตและแรงงานในภาคการเกษตรมีสัดส่วนลดลงจากการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจอุตสาหกรรม และบริการ

การปฏิรูปภาคอุตสาหกรรมและบริการ

การปฏิรูปการเกษตรสู่ระบบตลาดส่งผลสำคัญต่อการปฏิรูปในภาคอุตสาหกรรมและบริการ ความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงในภาคการเกษตร ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เมื่อเกษตรกรมีรายได้สูงขึ้น ก็มีความต้องการในสินค้าและบริการมากขึ้น ในอีกด้านหนึ่ง การยกเลิกคอมมูนประชาชน ทำให้มีการปลดปล่อยเกษตรกรที่เดิมทำงานไม่เต็มที่ออกมาประกอบกิจการต่างๆ นอกจากภาคการเกษตร และด้วยรายได้และเงินออมที่เพิ่มขึ้น จึงมีการลงทุนในกิจการค้าขาย บริการ และหัตถกรรมในเขตชนบท ทำให้มีกิจการในหมู่บ้านและเขตชุมชนในชนบท (village and township enterprises : TVEs) เกิดขึ้นมาเป็นจำนวนมาก

การขยายตัวอย่างรวดเร็วของกิจการชนบทนี้ มีส่วนสำคัญต่อการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจจีนมาก โดยเฉพาะในช่วงแรกๆ ของการปฏิรูป ก่อนหน้านี้ ในชนบทก็มีกิจการอุตสาหกรรมและบริการขนาดเล็กของคอมมูนอยู่บ้าง แต่มีจำนวนที่จำกัด ต่อมาเกษตรกรส่วนหนึ่งปลดตัวเองออกจากการเกษตร หันมาประกอบอาชีพอื่นในเขตชนบท โดยการก่อตั้งเขตกิจการชนบทในลักษณะที่หลากหลาย ต่อมาเมื่อมีการผ่อนคลายความเข้มงวดในการอพยพย้ายถิ่นฐาน

ประกอบกับการขยายตัวอย่างรวดเร็วของโรงงานอุตสาหกรรมและร้านค้าในเขตเมือง ชาวชนบทจำนวนมากจึงอพยพเข้าเมืองเพื่อแสวงหาอาชีพที่มีรายได้สูงกว่าในเขตเมือง

ก่อนการปฏิรูปภาคอุตสาหกรรมของจีนถูกครอบงำโดยรัฐวิสาหกิจ รัฐบาลเป็นเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ทั้งหมด 10 จนถึงปี 2000 ภาคอุตสาหกรรมที่เคยถูกครอบงำโดยรัฐวิสาหกิจเกือบทั้งหมด ได้เปลี่ยนไปเป็นภาคเศรษฐกิจที่มีผู้ลงทุนภาคเอกชนเป็นผู้ประกอบการที่สำคัญ ในภาคบริการ แม้ธุรกิจขนาดใหญ่บางอย่าง เช่น ธุรกิจธนาคาร น้ำมัน การขนส่งและโทรคมนาคม ยังคงถูกครอบงำโดยรัฐวิสาหกิจ แต่ก็มีกิจการบริการเอกชนเกิดขึ้นมาอย่างมากมาย และหลากหลาย การปฏิรูปสู่ระบบตลาดในภาคอุตสาหกรรมและบริการ แม้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในนโยบายของรัฐ แต่ความคิดริเริ่มของประชาชนก็มีส่วนสำคัญไม่น้อย การเดินทางมาหาเลี้ยงชีพช่วงปลายทศวรรษ 1970 จึงเกิดปรากฏการณ์ที่น่าสนใจในเขตเมืองต่างๆ ทั่วทั้งประเทศจีน คือ มีผู้ตั้งร้านหรือแผงขายสินค้าและประกอบกิจการบริการต่างๆ เช่น ซ่อมจักรยานและเครื่องใช้ไฟฟ้า บริการขนส่งสินค้า ฯลฯ ขึ้นเป็นจำนวนมาก “ธุรกิจส่วนตัว” (individual proprietary enterprise) เหล่านี้แม้บางส่วนต้องเลิกกิจการไปในเวลาต่อมา แต่ก็มีจำนวนมากที่สามารถอยู่รอดและเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นธุรกิจที่มีขนาดใหญ่ได้ในระยะแรก แม้รัฐบาลจีนจะอนุญาตให้มีกิจการส่วนบุคคลได้ แต่ก็มีข้อจำกัดคือห้ามมิให้จ้างคนงานเกินเจ็ดคน เพราะตามตำราของลัทธิคอมมิวนิสต์แล้ว กิจการที่มีการจ้างงานเกินเจ็ดคนถือเป็นกิจการของนายทุน ธุรกิจเอกชนจึงมีขนาดเกินแปดคน (ทั้งเจ้าของและคนงาน)ไม่ได้ ต่อมารัฐบาลจีนจึงค่อยๆผ่อนปรนกฎระเบียบทางด้านขนาดกิจการและอนุญาตให้มีธุรกิจเอกชน (privately-owned enterprise) ให้มีขนาดใหญ่ขึ้นได้ และในที่สุดก็ยกเลิกข้อจำกัดทางด้านการลงทุนและการจ้างแรงงาน จนในปัจจุบันมีธุรกิจเอกชนที่มีลูกจ้างเรือนร้อยและเรือนพันเป็นจำนวนมาก

การปฏิรูปเศรษฐกิจในภาคอุตสาหกรรมและบริการที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การปฏิรูปรัฐวิสาหกิจ เดิมรัฐวิสาหกิจต่างๆ ถูกควบคุมอย่างใกล้ชิดโดยรัฐบาล ภาคีรัฐนอกจากเป็นเจ้าของกิจการแล้ว ยังเป็นผู้กำหนดนโยบายการบริหารในด้านต่างๆ ทั้งการใช้ปัจจัยการผลิต ปริมาณผลผลิต ลักษณะการจำหน่ายและราคาผลผลิต ต่อมาเมื่อมีการปฏิรูปจึงได้ผ่อนคลายการควบคุมโดยรัฐบาลลง โดยใช้ระบบการทำสัญญาระหว่างรัฐบาลกับผู้บริหารรัฐวิสาหกิจในลักษณะที่คล้ายคลึงกับการทำสัญญาในภาคการเกษตร และมีทิศทางของนโยบายให้มีการบริหารที่เป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐ โดยอนุญาตให้รัฐวิสาหกิจเก็บรักษาเงินกำไรที่ได้ส่วนหนึ่ง เพื่อการลงทุนขยายกิจการและจ่ายเป็นผลตอบแทนให้พนักงานภายใต้ระบบการรับผิดชอบ (responsibility system) กล่าวคือ รัฐวิสาหกิจทุกแห่งจะทำสัญญากับรัฐบาลที่จะส่งมอบผลกำไรให้รัฐบาลตามที่ตกลงกันไว้ เงินส่วนที่เหลือสามารถนำไปใช้ในกิจการด้านอื่นๆ ได้

การปฏิรูปรัฐวิสาหกิจมีผลทำให้ประสิทธิภาพของรัฐวิสาหกิจสูงขึ้น แต่ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการปรับปรุงการบริหารของรัฐวิสาหกิจเพื่อเผชิญหน้ากับแข่งขันของวิสาหกิจเอกชน ซึ่งนับวันจะทวีความสำคัญมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปรัฐวิสาหกิจของจีนยังประสบกับปัญหาหลายประการที่จำเป็นต้องแก้ไขต่อไป เช่น ปัญหาการมีข้อมูลที่ไม่เท่าเทียมกัน (asymmetric information) ในระหว่างรัฐบาลและผู้บริหารรัฐวิสาหกิจ ซึ่งนำไปสู่การทำข้อตกลงและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เอนเอียงไปในทางการแสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเองและพวกพ้องของผู้บริหาร

รัฐวิสาหกิจ นอกจากนี้ รัฐวิสาหกิจยังต้องแบกรับภาระในการชดเชยพนักงานที่เกษียณอายุ หรือที่ต้องออกจากงานด้วยสาเหตุอื่น เพื่อให้รัฐวิสาหกิจดำเนินงานต่อไปได้ รัฐบาลจึงยังต้องชดเชยสนับสนุนโดยการให้การอุดหนุนและสั่งการให้ธนาคารของรัฐให้เงินกู้แก่รัฐวิสาหกิจโดยคิดอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าราคาตลาด ตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา รัฐบาลจีนมีนโยบายที่อนุญาตให้รัฐวิสาหกิจที่มีผลประกอบการไม่ดี สามารถขายกิจการบางส่วนหรือทั้งหมดแก่ผู้ประกอบการภาคเอกชน หรือปิดตัวลงได้ แต่รัฐวิสาหกิจที่รัฐยอมให้ทำเช่นนี้ ส่วนใหญ่เป็นรัฐวิสาหกิจขนาดกลางและเล็ก เพราะรัฐบาลยังคงต้องการให้มีรัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่ไว้ตอบสนองนโยบายรัฐบาลในบางด้าน แต่ก็มีกรณีผลักดันให้ใช้ระบบการถือหุ้น (shareholding system) โดยขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ และสนับสนุนให้มีการนำระบบการบริหารธุรกิจที่ทันสมัย (modern enterprise system) มาใช้ 11 นอกจากนี้ รัฐบาลจีนยังมีการปฏิรูปในระบบสวัสดิการสังคม (social welfare system) เพื่อลดภาระของรัฐวิสาหกิจในการจ่ายชดเชยพนักงานที่ต้องออกจากงานไป อย่างไรก็ตาม ภาครัฐวิสาหกิจของจีนยังเป็นภาคเศรษฐกิจที่ต้องปฏิรูปเพื่อให้มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้นต่อไป

การปฏิรูปในภาคการเงินเกิดขึ้นตั้งแต่ทศวรรษ 1980 และทำกันอย่างต่อเนื่องตลอดสามทศวรรษที่ผ่านมา ก่อนการปฏิรูป รูปแบบของธนาคารธนาคารกลางหรือธนาคารแห่งชาติของจีนคือ ธนาคารประชาชนจีน (People's Bank of China) ซึ่งเป็นธนาคารของรัฐบาลที่ควบคุมสินทรัพย์ส่วนใหญ่ในระบบธนาคาร ซึ่งเดิมมีการทำหน้าที่หลากหลาย ทั้งการรับฝากเงิน การให้กู้ยืมและการจัดสรรสินเชื่อ หลังปี 1984 ธนาคารประชาชนจีนเปลี่ยนมาทำหน้าที่ของธนาคารกลาง และมีบทบาทในการดำเนินนโยบายทางการเงินที่ชัดเจนขึ้น โดยยกเลิกธุรกิจการรับฝากเงินจากประชาชนโดยตรง มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและมาตรการการเงิน และตรวจสอบควบคุมสถาบันการเงินต่างๆ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลกลาง นอกจากนี้ มีการตั้งธนาคารเฉพาะกิจขนาดใหญ่ที่เป็นรัฐวิสาหกิจเพื่อส่งเสริมการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ

ในช่วงกว่าสามสิบปีที่ผ่านมา ประเทศจีนมีธนาคารพาณิชย์เอกชนตลอดจนสถาบันการเงินขนาดเล็กที่ให้บริการเงินกู้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก สถาบันการเงินที่ทำกิจกรรมนอกจากการรับเงินฝากและให้เงินกู้ เช่น บริษัทประกันภัยและประกันชีวิต การซื้อขายหลักทรัพย์ การเช่าซื้อ และการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ฯลฯ ก็เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ปี 1990 มีการจัดตั้งตลาดหลักทรัพย์ขึ้นที่มหานครเซี่ยงไฮ้ และเมืองเซินเจิ้น กฎระเบียบการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์ก็มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เช่น อนุญาตให้ซื้อขายหลักทรัพย์ที่คิดราคาและมูลค่าเป็นเงินฮ่องกงและเงินตราต่างประเทศ และอนุญาตให้วิสาหกิจของจีนไปวางขายหุ้นของตนในตลาดหลักทรัพย์ที่สำคัญในต่างประเทศ ในปัจจุบันธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศขนาดใหญ่จำนวนมากมีการประกอบธุรกิจในจีน อาจกล่าวได้ว่าภาคการเงินของจีนมีลักษณะที่ไม่แตกต่างกันมากนักกับภาคการเงินในประเทศที่พัฒนาแล้ว อย่างไรก็ตาม ธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ของจีนทั้งหมดยังเป็นรัฐวิสาหกิจ ซึ่งรัฐเป็นผู้ถือหุ้นอยู่ การดำเนินงานของสถาบันการเงินที่รัฐเป็นเจ้าของ ยังขาดความเป็นอิสระเสรีดังเช่นสถาบันการเงินเอกชนในบางลักษณะ เช่นการอนุมัติวงเงินกู้ และการคิดอัตราดอกเบี้ยในการให้สินเชื่อแก่รัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปในภาคการเงินของจีนยังคงมีปัญหาที่ต้องแก้ไขอีกมาก (Huang and Wang, 2010) ธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ส่วนมากยังเป็นของรัฐ ที่ต้องดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล เช่น ต้องปล่อยกู้ให้รัฐวิสาหกิจโดยให้วงเงินสูง คิดดอกเบี้ยต่ำ กิจกรรมขนาดเล็กจำนวนมากมีความยากลำบากในการขอเงินกู้จากธนาคาร การซื้อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ยังคงถูกรอบงำโดยผู้เล่นรายใหญ่ ฯลฯ การปฏิรูปในภาคการเงินจึงยังต้องดำเนินการต่อไป

การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ

สาระสำคัญของการเปิดประเทศทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การเปิดให้มีการค้าขายกับต่างประเทศมากขึ้น เปิดให้มีการลงทุนจากต่างประเทศในอุตสาหกรรมต่างๆ ในรูปแบบที่หลากหลาย และเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการส่งเสริมการค้า และการลงทุนระหว่างประเทศ การเปิดประเทศทางเศรษฐกิจของจีนหลังการปฏิรูปเริ่มจากการเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษในมณฑลกว่างต้ง (กวางตุ้ง) และฮกเกี้ยน (ฝูเจี้ยน) สี่แห่งในปี 1980 คือ เซินเจิ้น จูไห่ ชั่นโถว และเซี่ยเหมิน ต่อด้วยการสถาปนาสี่เมืองในแถบชายฝั่งทะเลตะวันออกให้เป็นประตูติดต่อซื้อขายและการลงทุนกับต่างประเทศ การเปิดให้มณฑลไต้หวัน หรือไต้หวันเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ ต่อมาการเปิดประเทศทางเศรษฐกิจก็ได้ขยายวงกว้างจนครอบคลุมไปทุกมณฑลทั่วประเทศ

ในปี 1988 นอกจากเปิดให้ไต้หวันเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษแล้ว รัฐบาลจีน ยังมียุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่เรียกว่า “สามเหลี่ยมเศรษฐกิจ” โดยระบุให้มณฑลต่างๆ แถบแม่น้ำแยงซีทางตอนกลางของประเทศ แม่น้ำจูเจียงทางตอนใต้ เขตแหลมเหลียวตงและเขตแหลมเจียงโจว ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พื้นที่ในมณฑลเหอเป่ย์ และกวางซีที่ตั้งอยู่ใกล้กับทะเล เป็นเขตการพัฒนาที่มีการติดต่อเชื่อมโยงกับต่างประเทศเพื่อส่งเสริมการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ ในช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 หลังเหตุการณ์เทียนอันเหมินในปี 1989 มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ยุทธศาสตร์การปฏิรูปและการเปิดประเทศทางเศรษฐกิจว่า ทำให้เกิดผลเสียมากต่อเศรษฐกิจและสังคมต่อจีน เต็งเสี่ยวผิง ซึ่งเป็นผู้นำคนสำคัญที่ริเริ่มนโยบายการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ ซึ่งในเวลานั้นไม่มีตำแหน่งในรัฐบาล แต่ยังมีบารมีอยู่มากได้ใช้เวลาแรมเดือนในการเดินทางไปเยี่ยมเยียนมณฑลในทางตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศ โดยเฉพาะในเขตเศรษฐกิจพิเศษต่างๆ และยืนยันว่านโยบายการปฏิรูปและการเปิดประเทศทางเศรษฐกิจส่งผลดีต่อเศรษฐกิจและสังคมของจีนมาก แม้จะยังมีข้อบกพร่องบางประการที่ต้องแก้ไข การเยือนทางใต้ของเต็งเสี่ยวผิงเป็นสาเหตุสำคัญให้รัฐบาลจีนให้ความสำคัญของการปฏิรูปและการเปิดประเทศอีกระลอกหนึ่ง โดยมีการพัฒนาเขตการส่งออกที่ปลอดภาษีนำเข้าที่เซี่ยงไฮ้ และในเขตเศรษฐกิจพิเศษอื่นๆ และแก้ไขกฎระเบียบต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ พร้อมทั้งการเร่งเจรจาการเข้าเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก (WTO) (Cai and Lin 2003 ch.9, Dang 2009, ch.5)

หลังการปฏิรูป มีเงินทุนจากต่างประเทศไหลเข้าสู่ประเทศจีนจำนวนมาก แหล่งที่มาของเงินทุนเหล่านี้ส่วนใหญ่มาจากการลงทุนโดยตรง คือการมาตั้งกิจการโดยนักลงทุนต่างประเทศ ทั้งจากฮ่องกง มาเก๊า ไต้หวัน และประเทศต่างๆทั่วโลก นอกจากนี้ยังมีการกู้ยืม การลงทุนในตลาดหลักทรัพย์และการไหลเข้าของเงินทุนในรูปแบบอื่นๆ ประเทศจีนสามารถดึงดูดเงินลงทุนจากต่างประเทศได้มาก (Cai and Lin, 2003, ch.9) เนื่องจากมีปัจจัยเอื้อหลายประการคือ มีตลาดที่ใหญ่มาก มีประชากรกว่าพันล้านที่มีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีค่าแรงที่ถูกลง มีเสถียรภาพทางการเมือง

และเศรษฐกิจที่มั่นคง และรัฐบาลจีนก็มีนโยบายและมาตรการส่งเสริมการลงทุนต่างประเทศที่ชัดเจน ในระยะเริ่มแรกหลังการปฏิรูป การลงทุนโดยตรงส่วนใหญ่มาจากฮ่องกงและมาเก๊า ต่อมาเมื่อความตึงเครียดกับไต้หวันผ่อนคลายลง ก็มีการลงทุนจากไต้หวันมากขึ้น หลังจากนั้นประเทศอื่นๆ ทั่วทุกภูมิภาคของโลกต่างก็ให้ความสนใจมาลงทุนในจีนมากขึ้น หลังจากที่เข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกแล้ว ด้วยความเชื่อมั่นว่าจีนจะปฏิบัติตามกติกาการค้าการลงทุนของโลก ประกอบกับปัจจัยอื่นๆ จีนจึงสามารถดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศได้เป็นปริมาณมาก ในปัจจุบันบริษัทนานาชาติขนาดใหญ่ของโลกจำนวนมากมีการลงทุนในประเทศจีน

รูปแบบการลงทุนโดยตรงของต่างประเทศในจีน มีทั้งการร่วมทุนระหว่างนักธุรกิจต่างประเทศ กับนักธุรกิจจีน และการลงทุนโดยมีนักธุรกิจต่างประเทศถือหุ้นทั้งหมด การลงทุนจากต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นการลงทุนในธุรกิจอุตสาหกรรม ในช่วงสอง ทศวรรษแรกของการเปิดประเทศ การลงทุนจากต่างประเทศกระจุกตัวในมณฑลต่างๆตามชายฝั่งทะเลตะวันออกและในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ด้วยค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็วในแถบชายฝั่งทะเลตะวันออก ประกอบกับการพัฒนาสิ่งสาธารณูปโภค โดยเฉพาะการเชื่อมโยงในการขนส่งคมนาคมที่สะดวกขึ้นในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ การลงทุนจากต่างประเทศจึงได้ย้ายไปสู่มณฑลทางภาคกลาง และภาคตะวันตกมากขึ้นตามลำดับ นอกจากนี้เป็นประเทศที่สามารถดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศได้เป็นจำนวนมากแล้ว ตั้งแต่ประมาณปี 2000 เป็นต้นมา บริษัทจีนเริ่มมีการออกไปลงทุนต่างประเทศเพื่อแสวงหาวัตถุดิบและเทคโนโลยี เนื่องจากจีนมีการสะสมทุนสำรองระหว่างประเทศในปริมาณมหาศาล และการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมในประเทศมีความต้องการใช้วัตถุดิบกับพลังงานในปริมาณมาก รัฐบาลจีนจึงเริ่มมีนโยบาย “เดินออกไปข้างนอก” ตั้งแต่ช่วงเวลาแผนพัฒนาห้าปีฉบับที่สิบเอ็ด (2549-2550) เป็นต้นมา โดยบริษัทจีนจำนวนมากมีการลงทุนในประเทศต่างๆทั่วภูมิภาคของโลก จนจีนกลายเป็นประเทศที่มีการลงทุนชั้นนำของโลก (UNCTAD 2013)

ปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างสูงของจีนหลังการปฏิรูปเศรษฐกิจ

ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนต่อการเจริญเติบโตในระดับสูงของจีน คือการขยายตัวของการลงทุนและการส่งออกที่สูงมาก บ้างก็เห็นถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจหลังการปฏิรูป โดยกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้เปลี่ยนจากการพึ่งพาภาคการเกษตรที่มีอัตราการเจริญเติบโตน้อย มาเป็นภาคอุตสาหกรรมที่มีอัตราการขยายตัวที่สูงกว่า และชี้ให้เห็นถึงผลการพัฒนาคุณภาพแรงงาน และการสะสมทุนมนุษย์ (human capital) ที่โดดเด่นมากในช่วงหลังการปฏิรูป แต่การศึกษาส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่า การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากระบบสังคมนิยมที่มีการวางแผนจากส่วนกลางมาเป็นระบบตลาดที่อาศัยกลไกตลาดในการบริหารจัดการกิจกรรมทางเศรษฐกิจนั้น เป็นแรงผลักดันขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สำคัญ แต่ยังมีคำถามถึงข้อดีข้อเสียในแนวทางนโยบายและขั้นตอนการปฏิรูป โดยเฉพาะระหว่างปฏิรูปสู่ตลาดอย่างเฉียบพลันและสมบูรณ์แบบ เทียบกับการค่อยๆปรับเข้าสู่ระบบตลาดตามแบบฉบับของจีน นอกจากนี้

ยังมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า ประเทศอื่นๆ ที่เปลี่ยนแปลงสู่ระบบตลาด ส่วนมากไม่ประสบผลสำเร็จ เช่นเดียวกับจีน ทั้งยังต้องพบกับปัญหาทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบทางลบอย่างรุนแรงในช่วงการเปลี่ยนแปลงนโยบาย (Lin 2008, Ch.12)

การเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วเป็นเวลาต่อเนื่องยาวนานของเศรษฐกิจจีนนั้น เกิดจากสาเหตุหลายประการเชื่อมโยงและสนับสนุนกัน นอกจากนั้น สภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของจีนมีลักษณะที่แตกต่างจากประเทศอื่น ความคิดทางการเมือง โดยเฉพาะความคิดผู้นำในแต่ละสมัยมีส่วนสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางเศรษฐกิจ การศึกษาส่วนประกอบของการเจริญเติบโต แม้มีส่วนช่วยให้ความเข้าใจถึงแหล่งที่มาของการขยายตัวทางเศรษฐกิจบ้าง แต่ก็ยังจำเป็นต้องมีการศึกษาถึงปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการเจริญเติบโตของจีนในลักษณะอื่นๆ หลังการปฏิรูปในรายละเอียดมากขึ้น

สรุปปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการเจริญเติบโตของจีน

การเปลี่ยนแปลงนโยบายที่ใช้ระบบตลาดเป็นกลไกสำคัญ ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

การเคลื่อนย้ายทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีความคล่องตัวมากขึ้น

การขยายตัวของการค้าต่างประเทศ

การลงทุนที่เพิ่มขึ้นในอัตราสูง ทั้งการลงทุนในประเทศ และการลงทุนจากต่างประเทศ การเจริญเติบโตของตลาดในประเทศเมื่อประชาชนมีรายได้สูงขึ้น

การเปลี่ยนแปลงนโยบายที่มุ่งสู่การใช้ระบบตลาด

แนวคิดเรื่องแรงจูงใจ (incentive) เป็นแนวคิดหลักในวิชาเศรษฐศาสตร์ ผลกระตุ้นจากแรงจูงใจในการทำงาน มีส่วนสำคัญต่อการกระตุ้นการเพิ่มผลผลิตและการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจจากการวางแผนโดยส่วนกลางมาเป็นระบบตลาด มีผลทำให้ผลผลิตในภาคเศรษฐกิจต่างๆ ทั้งภาคการเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด การปฏิรูปในภาคการเกษตรมีผลทำให้เกษตรกรทำงานหนักขึ้น การเปลี่ยนแปลงนโยบายในภาคอุตสาหกรรมและบริการ ทำให้เกิดกิจการเอกชนจำนวนมาก ก็เป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การปรับปรุงรัฐวิสาหกิจ โดยลดการควบคุมจากภาครัฐ อนุญาตให้รัฐวิสาหกิจเก็บเงินทุนไว้ใช้เพื่อเพิ่มการลงทุน และเพื่อเพิ่มสวัสดิการพนักงาน ยอมปล่อยให้รัฐวิสาหกิจที่ขาดทุนปิดกิจการลง ฯลฯ ล้วนมีผลกระตุ้นให้รัฐวิสาหกิจที่ยังเหลืออยู่มีผลประกอบการที่ดีขึ้น การเปลี่ยนแปลงสู่ระบบตลาด จึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องของเศรษฐกิจจีน เมื่อภาคการเกษตรมีประสิทธิภาพสูงขึ้น เกษตรกรมีรายได้ดีขึ้น และเมื่อรัฐอนุญาตให้เอกชนประกอบธุรกิจในสาขาต่างๆ ก็มีกิจการธุรกิจทั้งในเขตชนบทและเขตเมืองเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก การแข่งขันในระบบตลาด ทำให้ทุกภาคส่วนจำเป็นต้องมีการปรับปรุงประสิทธิภาพ เพิ่มการลงทุน และปรับปรุงคุณภาพสินค้าและบริการของตน การแข่งขันที่สูงขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายสู่ระบบตลาด จึงเป็นแรงผลักดันที่สำคัญต่อการขยายตัวในเศรษฐกิจภาคต่างๆ

การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิต

ก่อนการปฏิรูป แม้ในภาคเกษตรกรรมมีการว่างงานแฝงจำนวนมาก แต่เกษตรกรก็ไม่สามารถเคลื่อนย้ายออกจากภาคการเกษตรได้ ในช่วงทศวรรษแรกของการปฏิรูป แรงงานภาคการเกษตรในชนบทซึ่งเป็นแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศ หันมาประกอบกิจการนอกภาคการเกษตรในเขตชนบท ทำให้เกิดกิจการอุตสาหกรรมในเขตชนบทเป็นจำนวนมาก ต่อมาเมื่อระบบสำมะโนครัวคลายความเข้มงวดลง จึงมีการย้ายถิ่นของแรงงานเกษตรออกไปทำงานในเขตเมืองมากขึ้น การย้ายถิ่นนี้ นอกจากมีการย้ายไปทำงานในเขตเมืองที่อยู่ใกล้เคียงกับบ้านเกิดของเกษตรกรแล้ว ยังมีการเคลื่อนย้ายไปสู่เมืองต่างๆ ที่อยู่ห่างไกล เช่น มณฑลในภาคตะวันออกซึ่งมีอัตราการเจริญเติบโตที่สูงกว่าเขตอื่นๆ ของประเทศ

การขยายตัวของการค้าต่างประเทศ

ผลของการเปิดประเทศทางเศรษฐกิจ ทำให้จีนสามารถส่งสินค้าไปขายทั่วโลก ด้วยค่าจ้างแรงงานที่ต่ำ จีนจึงสามารถผลิตและส่งออกสินค้าที่ใช้แรงงานมาก (labor-intensive products) ไปขายในตลาดต่างๆ ทั่วโลกได้ นอกจากนี้จีนยังสามารถนำเข้าสินค้าและปัจจัยการผลิตที่ขาดแคลน ส่งผลให้มีการผลิตและบริการสินค้ามีความหลากหลาย ทั้งยังมีประสิทธิภาพการผลิตที่สูงขึ้น การเปิดเสรีทางการค้าทำให้จีนสามารถใช้ประโยชน์จากความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของตนได้อย่างเต็มที่ การขยายตัวทางการส่งออกมีผลสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มูลค่าการส่งออกของจีนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยเท่าตัวในช่วงเวลาเพียงสามทศวรรษ และจีนได้กลายเป็นประเทศที่มีมูลค่าการส่งออกสูงที่สุดของโลก มีการเกินดุลการค้าอย่างต่อเนื่อง และสะสมทุนสำรองในต่างประเทศเป็นปริมาณมหาศาล

การลงทุนที่เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูง

การสะสมทุน หรือการเพิ่มขึ้นของการลงทุนเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่เอื้อต่อการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของจีน นอกจากการลงทุนในประเทศที่เพิ่มขึ้นในอัตราสูงแล้ว การลงทุนจากต่างประเทศที่หลั่งไหลสู่จีนในปริมาณมากก็มีส่วนกระตุ้นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจจากการเปิดให้ธุรกิจต่างประเทศเข้ามาลงทุน จีนสามารถใช้ความได้เปรียบจากการเป็นประเทศที่ตามหลังทางเศรษฐกิจ (later-comer advantages) ให้เป็นประโยชน์ กล่าวคือจากการรับการลงทุนต่างประเทศ จีนสามารถใช้เทคโนโลยีที่มีการพัฒนาขึ้นในประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าโดยไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเหล่านี้ การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่นั้น ต้องใช้ต้นทุนและทรัพยากรมาก ทั้งยังต้องเสี่ยงกับความล้มเหลวอีก นักลงทุนต่างประเทศเมื่อเข้ามาลงทุน ก็ต้องนำเทคโนโลยีเข้ามา นักลงทุนต่างประเทศก็ยินดีที่จะเข้ามาลงทุนในจีน เพราะมีปัจจัยที่เอื้อประโยชน์ต่อการลงทุนหลายประการ เหตุที่จีนสามารถผลิตสินค้าที่หลากหลายและส่งไปขายทั่วโลกนั้น ส่วนหนึ่งจึงเกิดจากการลงทุนของชาวต่างประเทศ การส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศเอื้อประโยชน์ต่อเศรษฐกิจจีนหลายประการ ทั้งการลดช่องว่างระหว่างการลงทุนและการออม และการได้มาซึ่งเงินตราต่างประเทศตามแบบจำลองสองช่องว่าง (two gap model) การใช้เทคโนโลยีที่จีนไม่สามารถพัฒนาขึ้นเองได้ และการได้มาซึ่งระบบบริหารจัดการที่ทันสมัย ทำให้จีนสามารถใช้ทรัพยากรในการผลิตสินค้าอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

นอกจากการสะสมทุนที่เป็นทุนทางกายภาพ (physical capital) แล้ว การสะสมทุนมนุษย์ (human capital) หรือการปรับปรุงคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ก็มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของจีน จีนมีประชากรจำนวนมาก ในระหว่างการปฏิรูปเศรษฐกิจ คุณภาพแรงงานในจีนมีการปรับปรุงให้ดีขึ้นมามาก ระบบการศึกษามีการปรับปรุงให้ดีขึ้น นักศึกษาจำนวนมากถูกส่งไปศึกษาต่ออย่างต่างประเทศ และกลับมาทำงานในจีน นักวิทยาศาสตร์ที่แต่เดิมพำนักอยู่ในต่างประเทศ ก็ทยอยกลับมาเมื่อเห็นว่าเศรษฐกิจจีนมีการเปิดเสรีมากขึ้น และมีอัตราการเจริญเติบโตมาก นอกจากนี้รัฐบาลจีนยังให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม ส่งผลให้จีนสามารถลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศและมีกิจกรรม นวัตกรรม และประดิษฐ์กรรมมากขึ้น (Nasha, Pornpinun and Chotima, 2011, Wang, 2008) โดยในแผนพัฒนาฉบับที่สิบเอ็ด (2006-2010) และสิบสอง (2011-2015) มีการเน้นในเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาเทคโนโลยีมาก

การขยายตัวของตลาดภายในประเทศ

ผลจากการปฏิรูปและการเปิดประเทศทางเศรษฐกิจ ทำให้ประชาชนจีนซึ่งมีจำนวนกว่าพันล้านคนมีรายได้สูงขึ้น และมีความต้องการในสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น จีนมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ มีผู้บริโภคจำนวนมาก การผุดขึ้นของกิจการในภาคชนบท (TVEs) ในช่วงแรกของการปฏิรูป ได้รับอานิสงส์จากความต้องการในสินค้าและบริการที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของชาวชนบท ซึ่งเดิมมีรายได้ต่ำ และขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภค สินค้าและบริการแม้มีคุณภาพต่ำ แต่ก็ยังขายได้ดี การเพิ่มขึ้นของอำนาจซื้อของชาวจีน โดยเฉพาะชาวชนบทซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ การขยายตัวของตลาดจึงเป็นแรงผลักดันที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจในอัตราสูง และการขยายตัวอย่างต่อเนื่องของเศรษฐกิจก็ส่งผลให้ตลาดสินค้าและบริการในจีนสามารถขยายตัวได้ในระยะเวลาต่อการขยายตัวของตลาดภายในประเทศ จึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่เอื้อต่อการขยายตัวในอัตราสูงของเศรษฐกิจจีนอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงเวลากว่า 30 ปี

กล่าวโดยสรุป การปฏิรูปทางเศรษฐกิจจากการวางแผนจากส่วนกลางสู่ระบบตลาดทำให้จีนสามารถใช้ประโยชน์จากความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของตนได้อย่างเต็มที่มากขึ้น ผลจากการสร้างแรงจูงใจในการผลิต การเคลื่อนย้ายทรัพยากรและแรงงาน การปรับปรุงประสิทธิภาพเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การขยายตลาดสินค้าสู่ตลาดโลก การนำเข้าปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยี รวมทั้งการมีผู้บริโภคจำนวนมากที่มีรายได้สูงขึ้น ล้วนส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ผลการปฏิรูปทำให้เศรษฐกิจจีนได้ประโยชน์จากการอยู่ในวงจรแห่งความดี (virtuous circle) โดยผลสำเร็จในสิ่งหนึ่ง นำไปสู่ผลดีหรือความสำเร็จในอีกสิ่งหนึ่ง กล่าวคือเมื่อประชาชนทำงานหนัก มีรายได้สูงขึ้น ก็มีความต้องการสินค้ามากขึ้น ธุรกิจที่ผลิตสินค้าและบริการ เมื่อมีกิจการที่ดี ก็มีกำไรและลงทุนมากขึ้น ควบคู่กับการปรับปรุงสินค้าและบริการให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด พัฒนาเทคโนโลยี ปรับปรุงประสิทธิภาพเพื่อรับมือการแข่งขันที่สูงขึ้น การส่งออกที่มากขึ้นก็ทำให้จีนสะสมเงินตราต่างประเทศได้มาก และสามารถออกไปลงทุนในต่างประเทศเพื่อแสวงหาวัตถุดิบ พลังงานและเทคโนโลยีได้สะดวกขึ้น ปัจจัยต่างๆจึงมีผลเชื่อมโยงกันและเสริมซึ่งกันและกัน ทำให้จีนสามารถรักษาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องเป็นเวลายาวนาน

ลักษณะเด่นของการปฏิรูปเศรษฐกิจจีน

เริ่มจากการปฏิรูปภาคการเกษตรแล้วจึงแผ่ขยายไปสู่ภาคเศรษฐกิจอื่น

การเปลี่ยนแปลงระบบผลิตจากคอมมูนประชาชนมาสู่การรับผิดชอบโดยครัวเรือน เป็นก้าวสำคัญในยุคเริ่มต้นของการปฏิรูป อาจกล่าวได้ว่า การปฏิรูปของจีนเกิดจากภาคชนบทก่อน แล้วจึงแพร่กระจายเข้าสู่เขตเมือง ความสำเร็จของการปฏิรูปในภาคการเกษตร นำไปสู่รายได้ การออม และการลงทุนและการบริโภคที่สูงขึ้น ทำให้มีการผลิตสินค้าและบริการที่หลากหลายมากขึ้น การผลิตในภาคการเกษตรได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นโดยการใช้ปุ๋ยเคมีและเครื่องจักรกล การจำหน่ายและการขนส่งสินค้าทางเกษตร ยังนำไปสู่การพัฒนาการขนส่งคมนาคม เกิดตลาดซื้อขายสินค้า และกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นๆที่ต่อเนื่อง เกษตรกรชาวชนบทนอกจากเป็นผู้บริโภคและเป็นผู้ใช้ปัจจัยการผลิตแล้ว ยังเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนากิจกรรมอุตสาหกรรมและบริการในเวลาต่อมา การเปลี่ยนแปลงในภาคการเกษตรซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิรูปในจีนเป็นลักษณะอย่างหนึ่ง ที่อาจแตกต่างกับสหภาพโซเวียตและประเทศสังคมนิยมอื่นๆในยุโรป ซึ่งมักเน้นภาคอุตสาหกรรมในช่วงแรกของการปฏิรูป

จากการทดลองในส่วนย่อยนำไปสู่การใช้ในระดับประเทศ

ลักษณะหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงในนโยบายการปฏิรูปของจีน คือการขยายผลสำเร็จจากการทดลองปฏิบัติในบางท้องถิ่น นำไปปรับปรุงนโยบายระดับชาติ แล้วนำไปใช้ปฏิบัติในขอบเขตที่กว้างขวางขึ้น (Huang, 2008, Heilmann, 2008) การเปลี่ยนแปลงการผลิตจากระบบคอมมูนประชาชน มาเป็นการรับผิดชอบโดยครัวเรือนในภาคการเกษตรที่ดี การผุดขึ้นของกิจกรรมอุตสาหกรรมในชนบทที่ดี หรือแม้กระทั่งการขยายตัวของธุรกิจในเมืองในช่วงระยะแรกนั้น ล้วนเกิดขึ้นจากการริเริ่มของประชาชนเอง หรือการร่วมมือระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นกับประชาชน แทนที่จะเป็นนโยบายหรือคำสั่งจากภาครัฐ รัฐบาลจีนยังเห็นว่าการผลิตทางการเกษตรควรใช้ระบบการรวมกลุ่ม เพียงแต่มีการปรับขึ้นราคาการรับซื้อผลิตผลทางการเกษตร และอนุญาตให้ชาวชนบทมีเสรีภาพมากขึ้น แต่เมื่อเวลาผ่านไป ผู้นำรัฐเห็นถึงความสำเร็จในกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการริเริ่มของประชาชนนี้ จึงมีนโยบายอนุมัติให้มีการดำเนินการตามสิ่งที่ประชาชนริเริ่มไว้ เช่น มีการใช้ระบบรับผิดชอบโดยครัวเรือนแทนระบบคอมมูนประชาชน และยอมให้กิจการเอกชนจ้างแรงงานเป็นจำนวนมาก การเปิดประเทศทางเศรษฐกิจมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือเริ่มจากการทดลองเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษ แล้วจึงขยายสู่พื้นที่อื่นๆ ของประเทศ

การปฏิรูปและการเปิดประเทศทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นในชายฝั่งตะวันออกก่อน แล้วค่อยขยายไปยังพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ

ขั้นตอนการเปิดประเทศทางเศรษฐกิจของจีน เริ่มจากการเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษสี่แห่ง ในมณฑลกว่างตง และฝูเจี้ยน ตามด้วยการเปิดเมืองต่างๆ ตามชายฝั่งทะเลตะวันออกสิบสี่แห่ง ให้เป็นประตูเชื่อมโยงการค้าและการลงทุนกับต่างประเทศ แล้วจึงขยายไปสู่พื้นที่ชั้นในของประเทศเขตพื้นที่ชายฝั่งตะวันออกมีทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เหมาะสมและมีสิ่งสาธารณูปโภคที่สมบูรณ์กว่าภูมิภาคอื่นของประเทศ เมื่อรัฐบาลจีนเห็นความสำเร็จของการเปิดประเทศทางเศรษฐกิจ และด้วยความปรารถนาที่จะกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาคอื่นๆของประเทศ จึงมียุทธศาสตร์

การพัฒนาสามเหลี่ยมเศรษฐกิจในเขตประเทศชั้นใน และมีโครงการพัฒนาภาคตะวันตกของประเทศในเวลาต่อมา โดยมีโครงการสร้างสิ่งสาธารณูปโภค และเครือข่ายการคมนาคมขนาดใหญ่ ต่อมาเมื่อกิจการอุตสาหกรรมซึ่งเดิมตั้งอยู่ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ประสบปัญหาปัจจัยค่าจ้างแรงงานสูงขึ้น กิจการธุรกิจต่างๆ จึงทยอยกันย้ายหรือขยายแหล่งผลิตสู่มณฑลที่ตั้งอยู่ในเขตชั้นในของประเทศมากขึ้น

การปฏิรูปและการเปิดประเทศทางเศรษฐกิจของจีน ทำให้ลักษณะค่อยเป็นค่อยไปโดยไม่เปลี่ยนแปลงในทันทีทันใด

การเปลี่ยนแปลงนโยบายในจีน ส่วนใหญ่มิได้เกิดขึ้นพร้อมๆ กันอย่างทันทีทันใด (Lin, Cai and Lee, 1996, (Ch.9)) สรุปว่าบทเรียนที่สำคัญอย่างหนึ่งของการปฏิรูปเศรษฐกิจจีนคือการปฏิรูปมีลักษณะเป็นกระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไป (gradual process) ซึ่งเกิดจากการปรับปรุงการบริหารเศรษฐกิจในระดับย่อย และนำไปสู่การปฏิรูประบบการจัดสรรทรัพยากรพร้อมกับการเปิดประเทศทางเศรษฐกิจ ข้อแตกต่างที่สำคัญประการหนึ่งของการปฏิรูปทางเศรษฐกิจของจีนกับการปฏิรูปในสหภาพโซเวียตและประเทศยุโรปตะวันออก คือการเปลี่ยนแปลงนโยบายในประเทศสังคมนิยมในยุโรป ใช้แนวคิดการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ระบบตลาดอย่างเฉียบพลันที่เรียกกันว่า “การรักษาด้วยวิธีช็อค” (shock therapy) หรือใช้วิธีการกระตุ้นอย่างแรง นักเศรษฐศาสตร์ที่เสนอยุทธศาสตร์การกระตุ้นที่รุนแรงนี้ เห็นว่าเศรษฐกิจของประเทศสังคมนิยมประสบกับปัญหามากมายคล้ายกับคนไข้ที่ใกล้ตาย การรักษาพยาบาลจึงจำเป็นต้องใช้วิธีการที่รุนแรงและรวดเร็ว โดยควรเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจจากการวางแผนจากส่วนกลางเข้าสู่ระบบตลาดโดยเร็ว เช่น แปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เอกชนมาเป็นเจ้าของ ลดการขาดดุลงบประมาณด้วยการลดการใช้จ่ายของรัฐลง และเปิดเสรีทางการค้าอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อให้ระบบตลาดที่มีประสิทธิภาพมากกว่าเข้ามาแทนที่ระบบเก่าโดยเร็ว และมีความสมบูรณ์แบบมากที่สุด

แนวคิดที่อยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐกิจของจีน

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของจีนมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับแนวคิดทางการเมืองของผู้นำประเทศในแต่ละสมัย การปฏิรูปทางเศรษฐกิจของจีนเกิดขึ้นและดำเนินไปอย่างต่อเนื่องนั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากความเชื่อในการบริหารเศรษฐกิจโดยระบบตลาดของผู้นำรัฐบาลที่ขึ้นครองอำนาจในระหว่างการปฏิรูป ก่อนการปฏิรูปและเปิดประเทศทางเศรษฐกิจในปี 1978 จีนใช้นโยบายเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม ในช่วงแรกหลังการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน นโยบายทางเศรษฐกิจมุ่งไปทางการปฏิรูปที่ดินเพื่อชาวนามีที่ดินของตนเอง ซึ่งมีผลกระทบเพิ่มผลผลิตในภาคการเกษตร แต่ต่อมาเมื่อมีการรวมกลุ่มเกษตรกรเป็นสหกรณ์และคอมมูนประชาชนผลผลิตทางการเกษตรกลับลดลงมาก

การปฏิรูปของจีนเป็นการปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหารเศรษฐกิจของประเทศที่มีความสำคัญมาก ในช่วงการปฏิรูป มีผู้นำที่มีแนวคิดการปฏิรูปหลายคนมาช่วยกันกำหนดนโยบาย และเมื่อการปฏิรูปประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง ประชาชนโดยเฉพาะชาชนบทที่มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ก็สนับสนุนแนวนโยบายปฏิรูปมากขึ้น แต่นโยบายการปฏิรูปนี้ก็ยังต้องเผชิญกับการต่อต้านจากผู้นำที่ยังคงมีความศรัทธาในระบบสังคมนิยมอยู่ นอกจากนั้นในระหว่างการปฏิรูปช่วงทศวรรษแรก เศรษฐกิจจีนยังต้องประสบกับความไม่เป็นระเบียบอยู่บ้าง ประชาชนรวมทั้ง

เจ้าหน้าที่รัฐต่างแสวงหาผลประโยชน์จากนโยบายการปฏิรูป การปรับราคาและค่าแรงในช่วงปลายทศวรรษ 1980 ก็ทำให้จีนมีเงินเพื่อเพิ่มมากขึ้นใน ปี 1989 มีการชุมนุมเพื่อเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ และประชาธิปไตยนำโดยกลุ่มนักศึกษา จนเกิดเหตุการณ์เทียนอันเหมิน หลังจากเหตุการณ์นี้สงบลง เศรษฐกิจจีนยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่อง แต่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในสหภาพโซเวียต และประเทศสังคมนิยมต่างๆ ในยุโรปตะวันออก ก็สร้างผลกระทบต่อแนวคิดผู้นำประชาชนของจีนไม่น้อย เพราะเห็นว่าการปฏิรูปเป็นต้นเหตุให้ประชาชนเดือดร้อนจากการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจ จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในยุโรปตะวันออก จึงมีผู้เห็นว่า จีนควรหันกลับไปใช้ระบบการวางแผนจากส่วนกลางที่สอดคล้องกับระบบสังคมนิยม แทนนโยบายปฏิรูป ซึ่งเป็นแนวทางของระบบทุนนิยม

บทเรียนจากการพัฒนาเศรษฐกิจของจีน

ความสำเร็จและปัญหา

เศรษฐกิจจีนเปลี่ยนแปลงไปมากหลังปี 1978 ตลอดเวลาสามทศวรรษที่ผ่านมา จีนมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงมาก ประชาชนจีนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โครงสร้างเศรษฐกิจจีนก็เปลี่ยนไปมาก ภาคอุตสาหกรรมและบริการมีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับ สัดส่วนของภาคการเกษตรลดลงไปมาก แม้ยังมีอัตราการเจริญเติบโตที่ดี การค้าและการลงทุนของประเทศจีนขยายตัวมาก

นอกจากการเจริญเติบโตในระดับที่สูงแล้ว เศรษฐกิจจีนในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา ยังมีเสถียรภาพที่ดีพอควร ระหว่างการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในเอเชียในปี 1997-1998 วิกฤตเศรษฐกิจที่เริ่มขึ้นจากในสหรัฐในปี 2008-2009 และวิกฤตการณ์หนี้สินของประเทศยุโรปในช่วงสองสามปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจจีนแม้ได้รับผลกระทบ และมีอัตราการเจริญเติบโตชะลอตัวลงไปบ้าง แต่ก็ยังสามารถขยายตัวได้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม แม้จีนจะประสบผลสำเร็จจากการปฏิรูปจนมีฐานะทางเศรษฐกิจสูงขึ้นมา แต่การปฏิรูปของจีนก็ยังคงเผชิญกับปัญหาหลายประการ ทั้งปัญหาที่เกิดจากการต่อต้านของผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการปฏิรูป และปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสู่ประเทศที่มีความมั่งคั่งอย่างรวดเร็ว การต่อต้านนโยบายการปฏิรูป มีทั้งในช่วงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย ในช่วงที่เศรษฐกิจจีนมีอัตราการเจริญเติบโตที่สูงมาก และในปัจจุบัน

ความเหลื่อมล้ำในเรื่องรายได้ของประชาชน

การใช้กลไกตลาดในการจัดการกิจกรรมทางเศรษฐกิจ มีผลทำให้ประชาชนบางส่วนมีรายได้สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ประชาชนส่วนใหญ่แม้มีมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้น แต่ก็มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีน้อยกว่าผู้ที่สามารถดักตวงผลประโยชน์จากการปฏิรูปได้เต็มที่ ความเหลื่อมล้ำทางรายได้หรือฐานะทางเศรษฐกิจระหว่างประชาชนจึงมีมากขึ้น ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นในหลายระดับ คือในระหว่างภูมิภาค ระหว่างเขตเมืองและเขตชนบท และระหว่างบุคคลหรือครัวเรือน การเจริญเติบโตในเขตเมืองซึ่งมีกิจกรรมอุตสาหกรรม การค้าและบริการอื่นๆ เป็นจำนวนมาก ก็มีมากกว่าเขตชนบท ความเหลื่อมล้ำของรายได้ระหว่างชาวเมืองกับชาวชนบท ประกอบกับระบบสำมะโนครัวที่คลายความเข้มงวดลง ทำให้ชาวชนบทอพยพเข้าเมืองเป็นจำนวนมาก เมื่อเมือง

ต่างๆ มีขนาดประชากรมากขึ้น รัฐบาลก็จำเป็นต้องทุ่มงบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวกในเขตเมืองมากขึ้น ซึ่งก็มีผลเพิ่มความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบทด้วยเช่นกัน

ปัญหาสิ่งแวดล้อมและมลภาวะ

การขยายตัวในอัตราสูงของภาคอุตสาหกรรม ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคต่างๆ รัฐบาลในเขตชนบท ด้วยความปรารถนาที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อให้ประชาชนในเขตพื้นที่ของตนมีรายได้ที่สูงขึ้น ต่างพยายามส่งเสริมให้มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตรหรือทรัพยากรอื่นที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยมีการควบคุมมลภาวะที่ไม่เพียงพอ การสร้างโรงงานในเขตชนบทยังมีผลต่อการรุกรานที่ดินทำการเกษตร และการใช้น้ำเพื่อการเกษตร การเร่งให้มีผลผลิตมากขึ้นเมื่อสินค้าเกษตรมีราคาขึ้น ก็มีผลทำให้มีการใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงมากขึ้น ในเขตเมืองเมื่อมีคนอพยพเข้ามาอยู่มากขึ้น ก็มีความแออัดมากขึ้น และสร้างปัญหาขยะและน้ำทิ้งตามมา ในปัจจุบันประชาชนจีนที่ใช้รถยนต์และรถจักรยานยนต์มีอยู่เป็นจำนวนมาก ส่งผลให้มีมลภาวะทางอากาศมากขึ้น ความต้องการพลังงานที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมและการขนส่งผลให้มีการทำเหมืองถ่านหินกันอย่างแพร่หลาย โดยยังขาดการควบคุมที่เพียงพอ จึงเกิดอุบัติเหตุขึ้นบ่อยครั้ง สภาพแวดล้อมที่เสื่อมลงไปอย่างรวดเร็วจึงเป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องทำการแก้ไข

แรงกดดันจากเงินเฟ้อ

แม้ภาวะเงินเฟ้อในจีนในสามทศวรรษที่ผ่านมา เมื่อพิจารณาโดยเฉลี่ยแล้วไม่สูงมากนักเมื่อเทียบกับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ โดยเฉพาะประเทศสังคมนิยมที่หันมาใช้ระบบตลาด แต่ก็มีบางปีที่ภาวะเงินเฟ้อวัดโดยดัชนีราคาผู้บริโภคเพิ่มขึ้นในระดับสูง การปฏิรูปสู่ระบบตลาดมีผลทำให้ราคาสินค้าและบริการมีการเคลื่อนไหวตามอุปสงค์และอุปทาน ในช่วงกลางถึงปลายทศวรรษ 1980 ราคาสินค้าเพิ่มขึ้นในอัตราสูงจากการปรับขึ้นเงินเดือนและการเพิ่มขึ้นของราคาผลผลิตทางการเกษตร นอกจากนี้ การสูงขึ้นของราคาน้ำมันในตลาดโลก ก็มีผลกระทบต่อดัชนีราคาผู้บริโภค ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ประชาชนจีน โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยในเขตเมืองต้องประสบกับปัญหาราคาสินค้าที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะราคาอาหารและที่อยู่อาศัย แม้ค่าจ้างแรงงานจะปรับตัวสูงขึ้น แต่ค่าครองชีพที่สูงขึ้นโดยเฉพาะราคาอาหาร ราคาบ้านและค่ารักษาพยาบาลที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ก็ทำให้ประชาชนในเขตเมืองมีมาตรฐานการครองชีพที่เลวลง

การปฏิรูปเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง

การปฏิรูปเศรษฐกิจของจีนยังมีความไม่สมบูรณ์อยู่มาก กลไกตลาดและระบบราคา ยังมีการบิดเบือน (distortion) จากการใช้นโยบายปฏิรูปสู่ระบบตลาด โดยยังมีการควบคุมจากภาครัฐบาลอยู่บ้าง เช่น ยังมีรัฐวิสาหกิจที่มีส่วนสำคัญในบางภาคเศรษฐกิจ เช่น ในภาคการเงิน พลังงาน และการขนส่งคมนาคม ภาคการเงินยังไม่มีเปิดเสรีเต็มที่ อัตราดอกเบี้ยยังถูกควบคุมไว้ในอัตราต่ำ รัฐวิสาหกิจบางแห่งยังไม่มีประสิทธิภาพ เจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งในส่วนกลางและในส่วนภูมิภาคยังมีอำนาจในการจัดสรรทรัพยากร การปฏิรูป จึงยังคงต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น แต่การปฏิรูปในขั้นต่อไปนี้อาจมีผลกระทบต่อผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากระบบเดิม เช่น เจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชนที่สามารถถักตวงผลประโยชน์จากความไม่สมบูรณ์

ของระบบตลาด นโยบายและมาตรการการปฏิรูปเศรษฐกิจในขั้นต่อไปจึงอาจต้องประสบกับการขัดขวางหรือต่อต้านของบุคคลบางพวก

การขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ชะลอตัวลง

ในช่วงสี่ถึงห้าปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจโลกต้องประสบกับปัญหาที่สืบเนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของสหรัฐ อเมริกา ญี่ปุ่น และประเทศต่างๆในยุโรป จีนก็ได้รับผลกระทบและมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ชะลอตัวลง การส่งออกขยายตัวลดลง กิจการในภาคอุตสาหกรรมและบริการ โดยเฉพาะที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษและในมณฑลต่างๆในแถบชายฝั่งทะเลตะวันออกได้รับผลกระทบจากค่าจ้างแรงงานที่ปรับตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ประกอบกับค่าเงินหยวนที่สูงขึ้น ทำให้ความสามารถในการแข่งขันด้านต้นทุนในสินค้าอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้นของจีนลดลง บางกิจการถึงกับต้องลดการผลิตหรือปิดตัวลง ทำให้อัตราการว่างงานมากขึ้น เศรษฐกิจที่เคยเจริญเติบโตในระดับประมาณร้อยละสิบต่อปีมาเป็นเวลานานต้องชะลอตัวลงไปเหลือร้อยละเจ็ดถึงแปดต่อปี ในช่วงสองปีที่ผ่านมา การชะลอตัวของเศรษฐกิจจีนสร้างความวิตกกังวลต่อประเทศอื่น ๆ มาก โดยเฉพาะประเทศที่ต้องพึ่งการส่งสินค้าออกไปประเทศจีน แต่การลดลงของอัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจจีนนั้นเป็นสิ่งที่ไม่นอกเหนือความคาดหมาย ทั้งนี้เพราะขนาดเศรษฐกิจจีนได้เติบโตใหญ่ขึ้นมากแล้ว การจะรักษาอัตราการขยายตัวในระดับร้อยละ 10 ต่อปี จากฐานทางเศรษฐกิจที่ใหญ่ขึ้นนั้น ย่อมเป็นสิ่งยากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะเศรษฐกิจโลกที่ชะลอตัวลง และจากการส่งออกที่มีอัตราการขยายตัวที่ลดลง

ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันและปัญหาสังคมอื่นๆ

ในช่วงแรกของการปฏิรูป แนวคิดของรัฐบาลจีนคือการส่งเสริมให้ประชาชนกลุ่มหนึ่งร่ำรวยขึ้นมาแล้วจึงกระจายความมั่งคั่งสู่ประชาชนกลุ่มอื่นของประเทศ การปฏิรูปสู่ระบบตลาดที่ยังไม่สมบูรณ์ เช่น การตั้งราคาสินค้าที่รับซื้อโดยรัฐและราคาตลาดที่ยังแตกต่างกันอยู่ การให้อำนาจแก่ผู้บริหารรัฐวิสาหกิจ และรัฐบาลท้องถิ่นมากขึ้น การแข่งขันแย่งชิงทรัพยากร ฯลฯ มีผลทำให้เกิดการทุจริตในหมู่ข้าราชการและผู้บริหารรัฐวิสาหกิจ เมื่อเศรษฐกิจจีนรุ่งเรืองขึ้น และการปฏิรูปสู่ระบบตลาดมีความสมบูรณ์มากขึ้น ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันก็ได้ลดน้อยลง การรับทราบข้อมูลที่นับวันจะสะดวกและรวดเร็วขึ้นมีผลให้ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะผู้ที่เข้าถึงข้อมูลทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้รับการเปิดเผยข้อมูลการทุจริตคอร์รัปชันและการใช้อำนาจที่ไม่ชอบธรรมของเจ้าหน้าที่ระดับต่างๆมากขึ้น ประชาชนจึงมีความไม่พอใจต่อรัฐบาลมากขึ้น นอกจากนั้นการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพและประชาธิปไตยก็มีมากขึ้น ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การชุมนุมประท้วงด้วยเหตุผลต่างๆ จึงมีให้เห็นอยู่เนืองๆ ปัญหาสังคมและการเมืองจึงดูเหมือนว่าจะมีความรุนแรงมากขึ้น

แบบอย่างความสำเร็จจากการปฏิรูปทางเศรษฐกิจของจีน

การเปลี่ยนแปลงในนโยบายและวิธีการบริหารงานทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมความเจริญทางเศรษฐกิจ

ผลสำเร็จของการปฏิรูปของจีน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของระบบแรงจูงใจที่มีต่อการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงในแรงจูงใจ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาคเศรษฐกิจต่างๆ ทั้งทางด้านปริมาณการผลิต ประสิทธิภาพการผลิตและการจัดสรรทรัพยากร ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชนหลังการปฏิรูป มีส่วนทำให้นโยบายและมาตรการการปฏิรูป

สามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งที่มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ถึงผลเสียของการปฏิรูปจากบุคคลบางกลุ่มเป็นระยะๆ นอกจากนี้ รัฐบาลยังมีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงนโยบาย เพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเปลี่ยนผ่าน จากการศึกษาประสบการณ์การกำหนดนโยบายและมาตรการของจีนพบว่านโยบายและมาตรการทางเศรษฐกิจมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในเวลากว่าสามทศวรรษที่ผ่านมา ประสบการณ์ของจีนจึงชี้ให้เห็นว่านโยบายและวิธีการบริหารเศรษฐกิจมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นช่วงเริ่มต้นหรือช่วงดำเนินการการปฏิรูป

ความสำคัญของภาคการเกษตร

ในประเทศที่ภาคการเกษตรคิดเป็นสัดส่วนสำคัญในการผลิตและการจ้างงาน การปฏิรูปภาคการเกษตรเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตอย่างเนิ่นๆ หากประสบผลสำเร็จจะส่งผลเชื่อมโยงต่อเนื่อง ทำให้ภาคเศรษฐกิจอื่นๆ เจริญเติบโตไปด้วย ความสำเร็จของการปฏิรูปภาคการเกษตรทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น และเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเกษตรกรมีรายได้สูงขึ้นก็มีเงินออมเพื่อใช้ในการลงทุน และเพื่อปรับปรุงประเภทและคุณภาพของสินค้า สินค้าเกษตรที่ผลิตขึ้นมาได้ นอกจากใช้เป็นอาหารและวัตถุดิบแล้ว ผลผลิตทางการเกษตรยังสามารถส่งไปขายต่างประเทศ ทำให้ได้เงินตราต่างประเทศจากการส่งออก ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการผลิตเป็นระบบรับผิดชอบในระดับครัวเรือนแล้ว ผลผลิตทางการเกษตรจึงเพิ่มขึ้นมา จีนเป็นประเทศที่มีประชากรมาก และประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวนา การเจริญเติบโตของภาคการเกษตรจึงมิได้มีความสำคัญเพียงแต่ต่อความอยู่ดีกินดีของเกษตรกรเท่านั้น แต่ยังส่งผลถึงต่อการออมและการลงทุน กระตุ้นให้เกิดความต้องการในผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและบริการ และพัฒนาการขนส่งและบริการ ทั้งในเขตชนบทและเขตเมือง ในประเทศยากจน การมีพืชพันธุ์ธัญญาหารที่เพียงพอมีความสำคัญต่อการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสังคม หากอาหารขาดแคลนและมีราคาแพงสังคมจะมีความสงบสุขได้ยาก นอกจากนั้น ผลการเชื่อมโยงจากภาคการเกษตรยังส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจทางภาคอื่นๆ อีก ดังนั้นการปฏิรูปเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ จึงไม่ควรละเลยการปฏิรูปในภาคการเกษตร และการปฏิรูปในภาคการเกษตรควรมีการทำกันอย่างเนิ่นๆ

การพัฒนาเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดความได้เปรียบ

การกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ จำเป็นต้องพิจารณาถึงสภาพเศรษฐกิจ สังคมและลักษณะทรัพยากรของประเทศ นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจก่อนการปฏิรูปของจีนเน้นไปในทางการส่งเสริมอุตสาหกรรมหนัก ซึ่งไม่สอดคล้องกับลักษณะทรัพยากรของประเทศ และได้สร้างปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมมาก เพื่อให้มีอุตสาหกรรมหนักเกิดขึ้นในระยะเวลาอันสั้น รัฐบาลจีนจำเป็นต้องใช้นโยบายและมาตรการต่างๆ ที่มีผลต่อการบิดเบือนราคา เช่น การกตราคาสินค้าอุปโภคบริโภคและค่าจ้างแรงงานไว้ในระดับต่ำ การรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรด้วยราคาต่ำ และการกดอัตราดอกเบี้ยและอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศให้อยู่ในระดับต่ำ ซึ่งไม่สะท้อนถึงภาวะขาดแคลนเงินทุนและเงินตราต่างประเทศ นโยบายเหล่านี้ทำให้การผลิตและการจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างไร้ประสิทธิภาพ หลังการปฏิรูป จีนหันมาเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น ซึ่งประเทศของตนมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ เพราะมีแรงงานราคาถูกจำนวนมาก

ภาคอุตสาหกรรมของจีนจึงขยายตัวอย่างรวดเร็ว และทำให้จีนสามารถส่งสินค้าไปจำหน่ายยังตลาดต่างๆ ทั่วโลกได้

อย่างไรก็ดี เมื่อจีนมีการขยายการผลิตในสินค้าที่ใช้แรงงานเข้มข้นได้ในระยะหนึ่งแล้ว ค่าจ้างแรงงานก็จะค่อยๆ ขยับตัวสูงขึ้น ประกอบกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเทคโนโลยี ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของจีนในอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานไร้ฝีมืออย่างเข้มข้นก็จะลดน้อยลง และต้องขยับสู่การผลิตสินค้าที่ใช้ทุนและเทคโนโลยีมากขึ้น ซึ่งก็สอดคล้องกับลักษณะการเปลี่ยนแปลงปัจจัยการผลิตหรือความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่เปลี่ยนไป จากการศึกษาของ Yue and Hua (2002), จนถึงปลายทศวรรษที่ 1990 จีนมีส่วนส่งออกไปในสินค้าที่ใช้ทุนและเทคโนโลยีมากขึ้น สินค้าส่งออกบางอย่าง เช่น เครื่องไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ และเครื่องจักรกล ล้วนมีการขยายตัวในอัตราสูง

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา จากการขยายตัวที่สูงมากของอุตสาหกรรมและความต้องการแรงงานที่เพิ่มขึ้นมากในมณฑลภาคตะวันออกในจีน ต้นทุนทางด้านแรงงานและกิจกรรมอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในเขตนี้ ขยับตัวสูงขึ้นมาก ประกอบกับการสร้างสิ่งสาธารณูปโภค และการใช้นโยบายการดึงดูดการลงทุนของมณฑลที่อยู่ในพื้นที่ชั้นในของประเทศ กิจกรรมอุตสาหกรรมจึงทยอยย้ายจากภาคตะวันออกสู่มณฑลในภาคกลาง เหนือ และตะวันตกมากขึ้น หากรัฐบาลจีนมีนโยบายกำหนดค่าจ้างแรงงานที่เท่าเทียมกันทั่วทั้งประเทศตั้งแต่ช่วงแรกของกรปฏิรูป การขยายกิจการอุตสาหกรรมจากภาคตะวันออกสู่ภูมิภาคอื่นคงไม่เกิดขึ้น และกิจกรรมอุตสาหกรรมรวมทั้งบริษัทที่มีการลงทุนจากต่างประเทศจำนวนมากคงต้องย้ายการผลิตออกจากประเทศจีน ไปยังประเทศที่มีค่าแรงถูกกว่า เช่น เวียดนาม หรือ บังกลาเทศ

การพัฒนาอุตสาหกรรมของจีนแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาเศรษฐกิจจำเป็นต้องพิจารณาถึงหลักความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ นอกจากนี้ ราคาสินค้าและปัจจัยการผลิต หากไม่สอดคล้องกับสภาพอุปสงค์อุปทานแล้วก็จะก่อให้เกิดความเสียหายได้ ในบางประเทศ ด้วยความปรารถนาดีที่จะให้ประชาชนสามารถบริโภคสินค้าได้ในราคาถูก และให้คนงานมีรายได้สูง จึงมีนโยบายควบคุมราคาสินค้าให้อยู่ในระดับต่ำ และปรับเพิ่มค่าจ้างแรงงานให้อยู่ในระดับสูง ทั้งยังกำหนดให้ค่าจ้างแรงงานมีอัตราเท่ากันทั่วทั้งประเทศ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของอุปทานแรงงานและความแตกต่างของค่าครองชีพในแต่ละพื้นที่ นโยบายดังกล่าวนี้ทำให้เกิดผลเสียทางเศรษฐกิจหลายประการ เช่น ทำให้เกิดการขาดแคลนสินค้าจำเป็นต่อการครองชีพ และเป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานจากท้องถิ่นที่มีค่าจ้างแรงงานสูงสู่อินถิ่นที่มีค่าจ้างต่ำกว่า

การพัฒนาอุตสาหกรรมของจีนแสดงให้เห็นว่า แทนที่จะปรับค่าจ้างแรงงานให้สูงขึ้นตั้งแต่แรก ควรให้ความสนใจแก่การพัฒนาทุนมนุษย์หรือทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาเทคโนโลยี เมื่อมีการพัฒนาอุตสาหกรรมได้ในระยะหนึ่งแล้วโครงสร้างอุตสาหกรรมจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างอุตสาหกรรมเป็นไปในลักษณะที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของลักษณะทรัพยากรหรือความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ โดยไม่ใช่เป็นผลของการส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ใช้ทุนและเทคโนโลยีระดับสูงหรือปรับระดับค่าจ้างให้สูงขึ้นมาตั้งแต่แรก

นักเศรษฐศาสตร์จำนวนมากได้กล่าวอ้างถึงความสำคัญของนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับหลักความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (comparative advantage) โดยเห็นว่าหากมีการพัฒนาเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับหลักความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบแล้ว การผลิตก็จะมีประสิทธิภาพ หน่วยเศรษฐกิจต่างๆ ก็สามารถอยู่รอดได้โดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากรัฐบาล ในการนี้การสร้างระบบราคาทั้งปัจจัยการผลิตและผลผลิตที่มีความสอดคล้องกับหลักความได้เปรียบนั้นมีความสำคัญ ประสบการณ์ความล้มเหลวของจีนในการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักก่อนการปฏิรูป และความสำเร็จของการพัฒนาอุตสาหกรรมเบาหลังการปฏิรูป ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับสภาพทางทรัพยากรของประเทศตามหลักความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบนี้ (Lin 2008, Ch 5)

การเปิดประเทศส่งผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

การค้าจากต่างประเทศและการลงทุนจากต่างประเทศ ส่งผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจได้จากการเปิดทำการค้ากับต่างประเทศ จีนสามารถส่งสินค้าที่ตนผลิตได้และที่หลีกเลี่ยงการใช้ในประเทศสู่ตลาดต่างประเทศ และได้มาซึ่งเงินตราต่างประเทศ ซึ่งทำให้จีนสามารถนำเข้าสินค้าและปัจจัยการผลิตที่ตนไม่สามารถผลิตได้ หรือแม้ผลิตได้แต่ยังขาดแคลนอยู่เข้ามาได้ การลงทุนจากต่างประเทศทำให้จีนสามารถใช้ประโยชน์จากประเทศที่ตามหลัง (late-comer advantages) โดยใช้เงินทุน เทคโนโลยีและวิธีการจัดการของนักลงทุนต่างชาติมาพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรม โดยมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นได้

อย่างไรก็ดี การอาศัยแต่เทคโนโลยีที่นำเข้ามาจากต่างประเทศนั้นอาจไม่เป็นการเพียงพอ โดยทั่วไปแล้วผู้ลงทุนจากต่างประเทศมักมีความห่วงแหนในเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ตนพัฒนาขึ้น ดังนั้นหลังจากใช้เทคโนโลยีในระดับพื้นฐานซึ่งอาจเหมาะสมกับการพัฒนาอุตสาหกรรมในระยะแรก ประเทศผู้รับการลงทุนก็ยังคงมีความจำเป็นต้องมีการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ และส่งเสริมนวัตกรรมในประเทศโดยเฉพาะเมื่อมีการพัฒนาเศรษฐกิจได้ในระดับหนึ่ง ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา จีนให้ความสำคัญกับการส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาก ในแผนพัฒนาห้าปีฉบับที่สิบเอ็ดและสิบสอง มีนโยบายและมาตรการส่งเสริมการวิจัยพัฒนานวัตกรรมหลายประการ รวมทั้งการพัฒนาอุตสาหกรรมสมัยใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีระดับสูง นอกจากนั้น จากการตระหนักถึงข้อจำกัดของการขยายตัวอย่างต่อเนื่องของการส่งออก จีนก็มีนโยบายที่หันมากระตุ้นการบริโภคในประเทศมากขึ้น

เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเป็นรากฐานสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

สาเหตุที่จีนสามารถมีการพัฒนาเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องโดยไม่หยุดชะงักในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา นั้น ส่วนหนึ่งเนื่องจากจีนมีความมั่นคงทางการเมืองและสังคมในระดับสูง แม้ต้องประสบกับเหตุการณ์บางอย่างที่สร้างปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับที่ค่อนข้างรุนแรง เช่น เหตุการณ์เทียนอันเหมินในปี 1989 และแผ่นดินไหวในมณฑลเสฉวนในปี 2006 ในช่วงเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินของเศรษฐกิจโลก ในระหว่างปี 1997-1998 และปี 2008-2009 เศรษฐกิจจีนแม้ได้รับผลกระทบบ้าง แต่ก็ยังมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่องได้

ในช่วงแรกของการปฏิรูปในทศวรรษ 1980 ผู้นำรัฐบาลจีนบางคนเปรียบเทียบถึงประสบการณ์การปฏิรูปของจีนกับสหภาพโซเวียต โดยเห็นว่าในกรณีของจีน แม้มีการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ แต่ก็ยังมีการควบคุมทางการเมืองอย่างเข้มงวด ส่วนในสหภาพโซเวียต มีการปฏิรูปทางเศรษฐกิจควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงทางสถาบันสังคมและการเมือง จึงมีผลทำให้เกิดความยุ่งเหยิงทางการเมือง จนทำให้สหภาพโซเวียตต้องแตกสลายลง การเปรียบเทียบเช่นนี้อาจเป็นข้ออ้างของผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่ยังไม่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น และคงไว้ซึ่งอำนาจการปกครองไว้อย่างเหนียวแน่น อย่างไรก็ตามเมื่อการปฏิรูปทางเศรษฐกิจไปได้ระยะหนึ่ง และประชาชนทั่วไปมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้ว ความต้องการสิทธิเสรีภาพและประชาธิปไตยในหมู่ประชาชนย่อมมีมากขึ้น ในปัจจุบันความสะดวกในการสื่อสารที่มีมากขึ้น ประชาชนสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากทั้งในประเทศและต่างประเทศมากขึ้น การเรียกร้องเสรีภาพประชาธิปไตย และความไม่พอใจในเรื่องความเหลื่อมล้ำทางรายได้ การทุจริตคอร์รัปชัน การละเมิดอำนาจของนักการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐ และความไม่เป็นธรรมทางสังคมอื่นๆ จึงมีมากขึ้น การชุมนุมประท้วงและการแสดงความคิดเห็นต่ออำนาจรัฐ และนโยบายและการปฏิบัติของรัฐบาล ก็มีมากขึ้นตามลำดับ ดังนั้นการปฏิรูปเศรษฐกิจโดยไม่มีการปฏิรูปทางสังคมและการเมืองจึงไม่อาจเป็นไปได้ แม้ในประเทศยากจนที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจมาก การปฏิรูปทางเศรษฐกิจอาจเป็นสิ่งที่เร่งด่วนกว่า และในขณะที่การปฏิรูปทางเศรษฐกิจยังไม่เห็นผลสำเร็จมากนัก ประชาชนทั่วไปรวมทั้งผู้ที่สูญเสียประโยชน์จากการปฏิรูป อาจพยายามขัดขวางนโยบายและมาตรการต่างๆ ของรัฐ และมีผลทำให้เกิดความไม่สงบในสังคมที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการปฏิรูปอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อการปฏิรูปดำเนินไปได้ระยะเวลาหนึ่ง และประชาชนเห็นผลสำเร็จของการปฏิรูปแล้ว แม้ประชาชนส่วนใหญ่จะสนับสนุนแนวทางการปฏิรูป แต่ถ้าไม่แก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้น ก็จะมีผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงและส่งผลเสียต่อการปฏิรูปในช่วงต่อไป ประสบการณ์ของจีนชี้ให้เห็นว่า ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมบางประการ มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ เช่น ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ปัญหามลภาวะ ปัญหาขาดแคลนพลังงาน ฯลฯ และปัญหาบางอย่างเกิดจากการปฏิรูปเศรษฐกิจที่มีความไม่สมบูรณ์ เช่น ปัญหาความไม่มีประสิทธิภาพของรัฐวิสาหกิจและสถาบันการเงิน ซึ่งแนวทางการแก้ไขอยู่ที่การดำเนินการปฏิรูปให้เข้าสู่แบบตลาดที่สมบูรณ์ขึ้นและสร้างระบบสวัสดิการและคุ้มครองทางสังคมที่ดีขึ้น ซึ่งรัฐบาลจีนก็ตระหนักถึงปัญหาเหล่านี้ และมีการกำหนดนโยบายและมาตรการต่างๆ เพื่อแก้ไขเป็นระยะๆ

การแข่งขันอิทธิพลทางเศรษฐกิจในภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง

โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง Greater Mekong Subregion (GMS)

โครงการ GMS เป็นความร่วมมือของ 6 ประเทศ คือ ไทย พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีน (ยูนนาน) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 โดยมีธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB: Asian Development Bank) เป็นผู้ให้การสนับสนุนหลัก กลุ่มประเทศ GMS มีพื้นที่รวมกันประมาณ 2 ล้าน 3 แสน ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ พื้นที่ของยุโรปตะวันตก มีประชากรรวมกันประมาณ 250 ล้านคน และอุดม

สมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งยังเป็นจุดศูนย์กลางในการเชื่อมโยงติดต่อระหว่างภูมิภาคเอเชียใต้ เอเชียตะวันออก และ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

โครงการ GMS มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางการค้า การลงทุน อุตสาหกรรม การเกษตร และบริการ สนับสนุนการจ้างงานและยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ให้ดีขึ้น ส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือทางเทคโนโลยีและการศึกษาระหว่างกัน ตลอดจนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งเสริมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมและเพิ่มขีดความสามารถรวมทั้งโอกาสทางเศรษฐกิจในเวทีการค้าโลก

ระหว่าง 4-5 กรกฎาคม 2548 จีนได้เป็นเจ้าภาพการประชุม GMS Summit ครั้งที่ 2 ณ นครคุนหมิง โดยผู้นำได้ออกแถลงการณ์ร่วมคุนหมิง (Kunming Declaration) ซึ่งมีเป้าหมายคือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความปรองดองและความมั่งคั่งของอนุภูมิภาค รวมถึงความพยายามในการลดปัญหาความยากจนและ ส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยสนับสนุนให้มีการติดต่อและการแข่งขัน ระหว่างกัน นอกจากนี้ ผู้นำประเทศ GMS ได้แสดงเจตนารมณ์ให้มีการลงนามในภาคผนวกและพิธีสารแนบท้ายของความตกลงขนส่ง ข้ามพรมแดน (GMS Cross-Border Transport Agreement) ให้เสร็จครบถ้วนภายในปี 2548 และ เห็นชอบกับความริเริ่มในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพโดยให้การคุ้มครอง ระบบนิเวศของพื้นที่ป่าไม้และต้นน้ำในอนุภูมิภาค ภายใต้โครงการ GMS Bio-diversity Corridor ทั้งนี้ได้มีการลงนามข้อตกลงในเรื่องการขนส่ง การค้าพลังงาน การควบคุมโรคติดต่อในสัตว์ และการสื่อสารโทรคมนาคม และลาวรับเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม GMS Summit ครั้งที่ 3 ในปี 2551

สาขาความร่วมมือของ GMS มี 9 สาขา ได้แก่ คมนาคมขนส่ง โทรคมนาคม พลังงาน การค้า การลงทุน เกษตร สิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

แผนงานลำดับความสำคัญสูง (Flagship Programs) จำนวน 11 แผนงาน ได้แก่

1. แผนงานพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor)
2. แผนงานพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor)
3. แผนงานพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor)
4. แผนงานพัฒนาเครือข่ายโทรคมนาคม (Telecommunications Backbone)
5. แผนงานซื้อ-ขายไฟฟ้าและการเชื่อมโยงเครือข่ายสายส่งไฟฟ้า (Regional Power Interconnection and Trading Arrangements)
6. แผนงานการอำนวยความสะดวกการค้าและการลงทุนข้ามพรมแดน (Facilitating Cross-Border Trade and Investment)
7. แผนงานเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและความสามารถในการแข่งขันของภาคเอกชน (Enhancing Private Sector Participation and Competitiveness)
8. แผนงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และทักษะความชำนาญ (Developing Human Resources and Skills Competencies)
9. กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาสิ่งแวดล้อม (Strategic Environment Framework)

10. แผนงานการป้องกันน้ำท่วมและการจัดการทรัพยากรน้ำ (Flood Control and Water Resource Management)

11. แผนงานการพัฒนาการท่องเที่ยว (GMS Tourism Development)

กลไกการทำงานของ GMS

แบ่งเป็นการดำเนินการ 4 ระดับ ได้แก่

การประชุมระดับคณะทำงาน ของแต่ละสาขาความร่วมมือเพื่อประสานงานความคืบหน้าของกิจกรรมต่าง ๆ

การประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส ซึ่งจัดปีละ 1-2 ครั้ง

การประชุมระดับรัฐมนตรี ซึ่งจัดปีละ 1 ครั้ง โดยในปี 2547 ได้มีการประชุมระดับรัฐมนตรีครั้งที่ 13 ณ เวียงจันทน์ สปป. ลาว ระหว่าง 13-16 ธันวาคม 2547

การประชุมระดับผู้นำ ซึ่ง จัดทุก 3 ปี โดยกัมพูชาเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมระดับผู้นำ GMS ครั้งที่ 1 เมื่อปี 2545 และจีนจะเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมระดับผู้นำ GMS ครั้งที่ 2 ในปี 2548

ความคืบหน้าการดำเนินงาน GMS ที่สำคัญ

1. การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor) – เชื่อมโยงไทย-พม่า/ลาว-จีน

1.1 เส้นทางสาย แม่สาย-เชียงใหม่-กรุงเทพฯ-กรุงเทพฯ-กรุงเทพฯ ไทยช่วยสร้างสะพานมิตรภาพข้ามแม่น้ำสายแห่งที่ 2 แบบ ให้เปล่าด้วยวงเงิน 38 ล้านบาท และได้มีการเปิดใช้สะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่ 2 และเส้นทางแม่สาย-เชียงใหม่-กรุงเทพฯในเดือน กรกฎาคม 2547

1.2 เส้นทางสาย เชียงของ-หลวงน้ำทา-เชียงใหม่-กรุงเทพฯ ไทย จีน และ ADB ให้ความช่วยเหลือการก่อสร้างเส้นทางในส่วนของ สปป. ลาวฝ่ายละ 1 ใน 3 ของค่าก่อสร้าง โดยไทยให้ความช่วยเหลือแบบเงินกู้ผ่อนปรนด้วยวงเงิน 1385 ล้านบาท คาดว่าจะก่อสร้างเสร็จในปี 2548 อนึ่งรัฐบาลไทยได้ประกาศเจตนารมณ์ที่จะช่วยสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงที่เชียงใหม่-ห้วยทราย โดยจะรับผิดชอบค่าก่อสร้างครึ่งหนึ่ง และ ADB ก็แสดงความสนใจที่จะให้เงินกู้แก่ฝ่ายลาวส่วนหนึ่งด้วย

1.3 เส้นทางสาย ห้วยโก๋น-ปากแบ่ง โครงการปรับปรุงเส้นทางจากห้วยโก๋น (จ. น่าน)-เมืองเงิน (แขวงไชยบุรี)-ปากแบ่ง (แขวงอุดมไชย) ระยะทาง 49.22 กม. ซึ่งไทยจะให้ความช่วยเหลือด้วยวงเงิน 840 ล้านบาท โดยเป็นเงินกู้ผ่อนปรน (ร้อยละ 70) และเงินให้เปล่า (ร้อยละ 30) คาดว่าจะก่อสร้างเสร็จในปี 2549 โดยเส้นทางนี้จะสามารถเชื่อมต่อจาก จ. น่าน ไปยังประเทศจีน (ผ่านทางไชยบุรี-บ่อเต็น) และเชื่อมต่อไปยังหลวงพระบาง

2. การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) – เชื่อมโยงพม่า-ไทย-ลาว-เวียดนาม

2.1 ฝั่งตะวันออก : มุกดาหาร-สะพานมิตรภาพ-ดอนฮาว-เว้-ดานัง- สะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 2 ไทยและลาวได้กู้เงินจาก JBIC มาดำเนินการก่อสร้างเป็นวงเงิน 4,700 ล้านบาท (ส่วนของไทย 2,300 ล้านบาท) ได้มีการลงนามสัญญาจ้างก่อสร้างสะพานเมื่อ 3 ธ.ค. 2546 และคาดว่าจะก่อสร้างเสร็จในปี 2548 (6 เดือนก่อนกำหนดเดิม)

เส้นทางหมายเลข 9 (ในลาว) การปรับปรุงและซ่อมแซมเส้นทาง สะหวันนะเขต-เมืองพิน-แดนสวรรค์ ระยะทางประมาณ 210 กม. โดย JICA และ ADB ให้การสนับสนุนด้านการเงิน ซึ่งได้เปิดใช้อย่างเป็นทางการเมื่อ 23 เม.ย. 2547

เส้นทางหมายเลข 9 (ในเวียดนาม) และท่าเรือน้ำลึกดานัง ADB JBIC และรัฐบาลเวียดนามให้การสนับสนุนด้านการเงินในการก่อสร้างเส้นทางลาวบ่าว-ดองฮา อุโมงค์ไฮวัน และการปรับปรุงท่าเรือน้ำลึกดานัง บางส่วนของการก่อสร้างแล้วเสร็จและคาดว่าทั้งโครงการจะเสร็จสมบูรณ์ในปลายปี 2547

2.2 ฝั่งตะวันตก: แม่สอด-เมะล่าย ไทยจะให้ความช่วยเหลือเส้นทางช่วงแม่สอด-เมียวดี-กอกะเร็ก-พะอัน-ท่าตอน ระยะทางประมาณ 198 กม. (โดยจะสร้างถนนให้เปล่าในช่วง 18 กม. แรก และให้กู้ในส่วนที่เหลือ) ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางแม่สอด-เมียวดี-เมะล่าย โดยรัฐบาลไทยตกลงในหลักการที่จะให้เงินกู้สำหรับการก่อสร้างช่วงกอกะเร็ก-เมะล่าย ในระยะต่อไป

3. การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor) – เชื่อมโยง ไทย-กัมพูชา-เวียดนาม

3.1 เส้นทาง ตราด-เกาะกง-สแรมปีล เป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางเลียบชายฝั่งทะเล ไทย-กัมพูชา-เวียดนาม (R10) โดยไทยให้ความช่วยเหลือแบบเงินกู้ผ่อนปรน 567.7 ล้านบาท เพื่อการปรับปรุงถนนระยะทาง 151.5 กม. และให้เปล่า 288 ล้านบาท เพื่อการก่อสร้างสะพานขนาดใหญ่ 4 แห่ง

3.2 เส้นทาง ช่องสง่า-อันลองเวง-เสียมราฐ การปรับปรุงถนนระยะทาง 167 กม. ซึ่งจะเชื่อมโยงระหว่างภาคอีสานใต้ของไทยกับเมืองเสียมราฐ โดยจะเริ่มเจรจาเงื่อนไขสัญญาเงินกู้กลางปี 2547

4. ความตกลงว่าด้วยการขนส่งข้ามแดนในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS Cross Border Transport Agreement) เป็นความตกลงที่ช่วยอำนวยความสะดวกการผ่านแดนและข้ามแดนของคนและสินค้าใน อนุภูมิภาค ประเทศภาคีสมาชิกทั้ง 6 ประเทศได้ให้สัตยาบันความตกลงฯ แล้ว และได้มีการประกาศการมีผลบังคับใช้ของความตกลงฯ (ส่วนกรอบความตกลง) เมื่อ 30 เม.ย. 47 และตั้งแต่วันที่ 2546 ประเทศภาคีสมาชิกได้เจรจาในรายละเอียดของส่วนภาคผนวกแนบท้ายความตกลงฯ (Annex) 16 ฉบับและพิธีสาร (Protocol) 3 ฉบับ โดยได้รับความช่วยเหลือด้านวิชาการจาก ADB และ ESCAP โดยคาดว่าจะสามารถจัดทำภาคผนวกและพิธีสารให้แล้วเสร็จในปี 2548

5. ความตกลงว่าด้วยการเดินเรือพาณิชย์ในลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน (Quadripartite Agreement on Commercial Navigation on Lancang – Mekong River)

ไทย ลาว พม่า จีน ได้ลงนามร่วมกันในความตกลงว่าด้วยการเดินเรือในแม่น้ำล้านช้าง-แม่น้ำโขง เมื่อวันที่ 20 เม.ย. 2543 ณ จังหวัดท่าขี้เหล็ก พม่า และมีผลบังคับใช้เมื่อเดือนเมษา 2544 โดยความตกลงฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อการอำนวยความสะดวกการเดินทางเรือพาณิชย์ในแม่น้ำโขงตอนบน และจีนได้ให้การสนับสนุน การปรับปรุงร่องน้ำเพื่อการเดินเรือ (เคลื่อนย้ายเกาะแก่งและหาดตื้นที่เป็นอุปสรรคต่อการเดินเรือในลำน้ำโขงตลอด ช่องแนวช่องทางเดินเรือ 331 กิโลเมตร เพื่อให้ช่องทางมีขนาดกว้างไม่ต่ำกว่า 35 เมตร และลึกประมาณ 3 เมตร) ซึ่งได้ดำเนินการเสร็จแล้ว 10 จุด

ส่วนจุดสุดท้ายที่บริเวณแก่งคอนผีหลวง กรม. ได้มีมติเมื่อ 8 เม.ย. 2546 มอบหมายให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทำการศึกษเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบด้านต่างๆ (ในไทย) ที่ยังมีความกังวลอยู่ บัดนี้ (ก.ค. 47) ผลการศึกษาดังกล่าวได้เสร็จสมบูรณ์แล้ว โดยระบุว่าผลกระทบของโครงการฯ ต่อสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและวิถีชีวิต แหล่งท่องเที่ยว โบราณสถานและวัฒนธรรม จะอยู่ในระดับต่ำ อย่างไรก็ตามผลจากการดำเนินการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนยังสะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนในพื้นที่ยังมีข้อวิตกกังวลเกี่ยวกับโครงการนี้อยู่

6. ความร่วมมือด้านพลังงาน

ประเทศ GMS ได้ลงนามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการซื้อขายไฟฟ้าและการสร้างเครือข่ายสายส่งระหว่างรัฐบาล 6 ประเทศลุ่มแม่น้ำโขง (Inter-Governmental Agreement on Regional Power Trade) เมื่อ 3 พ.ย. 2545 โดยความตกลงนี้มีจุดประสงค์ให้ประเทศสมาชิกร่วมมือและวางแผนพัฒนาระบบส่ง ไฟฟ้าที่ประหยัด และมีความมั่นคง รวมไปถึงกลไกในการดำเนินการซื้อขายไฟฟ้าในอนุภูมิภาค

7. ความร่วมมือด้านโทรคมนาคม

ประเทศไทยโดยบริษัท ทศท คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ได้ดำเนินการจัดสร้างโครงข่ายระบบเคเบิลใยแก้วตามโครงการ Telecommunication Backbone Project ในส่วนของไทยครบทุกจุดที่ เกี่ยวข้องแล้ว และยังได้เปิดให้บริการในเส้นทางระหว่างรัฐประเศ (ไทย)-พอยเปต (กัมพูชา) และระหว่างหนองคาย (ไทย)-เวียงจันทน์ (สปป.ลาว) แล้ว ขณะนี้รอความพร้อมในการเชื่อมโยงกับจีน พม่า และจุดเชื่อมโยงอื่นๆ ของลาว

8. ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว

โครงการ จัดทำแผนการตลาดท่องเที่ยว Six Countries One Destination โดยมี Agency for Coordinating Mekong Tourism Activities (AMTA) ซึ่งตั้งสำนักงานอยู่ที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นศูนย์ประสานงานหลักด้านการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างประเทศในรูปแบบของ package tour โดยจะเน้นตามแนวพื้นที่เศรษฐกิจ 3 แนวหลัก ตลอดจนการศึกษา GMS Visa เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวจากนอกอนุภูมิภาค

9. ความร่วมมือด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ไทย ส่งเสริมให้มีการดำเนินตามแผนงาน Phnom Penh Plan ซึ่งเป็นแผนงานพัฒนาผู้บริหารระดับสูงและระดับกลาง อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยเฉพาะการดำเนินงานของ AIT และ สถาบันลุ่มแม่น้ำโขง (Mekong Institute) ซึ่งก่อตั้งเมื่อปี 2537 โดยเป็นความร่วมมือระหว่างรัฐบาลนิวซีแลนด์กับรัฐบาลไทย

ประเด็นหลักจากการประชุมระดับรัฐมนตรี GMS ครั้งที่ 14 ระหว่างวันที่ 19-21 มิ.ย. 50 ณ กรุงมะนิลา

1. ยุทธศาสตร์และโครงการลำดับความสำคัญสูงของ 9 สาขาความร่วมมือ
2. เห็นชอบผลการศึกษาทบทวนกลางรอบ (Midterm Review) ของกรอบความร่วมมือ โดยเน้นความสำคัญการอำนวยความสะดวกด้านกฎระเบียบและสนับสนุนการค้าและการลงทุน

3. กำหนดแนวพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจในกลุ่มแม่น้ำโขงเพิ่มเป็น 9 เส้นทาง จากเดิมมี 3 เส้นทาง
4. เตรียมการจัดประชุมระดับผู้นำ 6 ประเทศลุ่มแม่น้ำโขง ครั้งที่ 3 ช่วงเดือนมีนาคม 2551 ที่เวียงจันทน์
5. เร่งรัดการดำเนินงานตามความตกลงขนส่งข้ามพรมแดน (CBTA) (ออนไลน์, 2566)

ข้อพิจารณาเพิ่มเติมเกี่ยวกับพลวัตของภูมิรัฐศาสตร์และเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศใน GMS

การศึกษาจำนวนมากที่ผ่านมาเกี่ยวกับการขนส่งระหว่างประเทศใน GMS มุ่งให้ความสำคัญไปกับมิติสองมิติหลัก 1. การศึกษาปัญหาเชิงเทคนิคในการขนส่งและโลจิสติกส์ การศึกษาแนวทางนี้ใช้วิธีการมองแบบเศรษฐศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์เป็นหลัก ให้ความสำคัญแก่การมองประเด็นที่เกี่ยวข้องการคำนวณและการวางแผนการจัดการ และ 2. การแก้ไขปัญหาพื้นที่ชายแดน การศึกษาแนวทางนี้ทำหน้าที่สนับสนุนข้อที่ 1 ที่ช่วยพัฒนาระบบการจัดการชายแดนทั้งเรื่องด้านการควบคุมพื้นที่ชายแดน ซึ่งสนับสนุนและส่งเสริมให้การค้าชายแดนเป็นไปได้สะดวกมากขึ้น แต่ประเด็นที่มักไม่ค่อยได้รับความสนใจก็คือบทบาทของมหาอำนาจที่เข้ามา จริงอยู่ที่ว่าการศึกษาด้านบทบาทของมหาอำนาจ เช่น สหรัฐอเมริกา จีน และญี่ปุ่นที่มีกับการส่งเสริมการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจและการขนส่งระหว่างประเทศนั้นมีอยู่ แต่ก็ไม่สามารถทำให้เห็นการที่ประเทศมหาอำนาจเข้ามามีบทบาทในการสร้างกลไกหรือสนับสนุนโครงการเฉพาะเป็นกรณีศึกษาได้เด่นชัดนัก

ภายในช่องว่างของการศึกษาระบบการขนส่งระหว่างประเทศและระเบียงเศรษฐกิจใน GMS นี้ยังมีอีกว่า ในบริบทที่ไทยกำลังพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก (EEC) นั้นมีความเกี่ยวข้องกับบทบาทของมหาอำนาจอย่างไร และเราจะมีแนวทางในการเข้าใจพลวัตการเปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์เศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศอย่างไร เพื่อให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้น รวมไปถึงนัยสำคัญทางเศรษฐกิจการเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศ อีกทั้งบริบทระดับระหว่างประเทศที่มีความสำคัญอย่างยิ่งก็คือโครงการแถบและเส้นทาง (BRI) ของจีนที่มีการเชื่อมโยงภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลกเข้าไว้ด้วยกันผ่านการสร้างระเบียงเศรษฐกิจย่อย 6 ระเบียงเศรษฐกิจ และหนึ่งในนั้นคือระเบียงเศรษฐกิจคาบสมุทรจีน-อินโดจีน (CICPEC) ที่ผนวกให้ GMS เข้าไปสู่เครือข่ายการเชื่อมโยงระหว่างประเทศของจีน

หากไม่พิจารณาในแง่ของเครือข่ายการผลิตระหว่างประเทศหรือการเชื่อมโยงทางกายภาพซึ่งเป็นสิ่งที่เห็นอยู่แล้วนั้น นัยสำคัญทางการเมืองและความมั่นคง และเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นจากการที่ CICPEC ผนวกเอา GMS เข้าไปเป็นหนึ่งในพื้นที่นี้คืออะไร ผู้เขียนเสนอว่าประเด็นของการรับความช่วยเหลือจากจีนและการเข้ามามีบทบาทของจีนในการพัฒนาระบบการขนส่งระหว่างประเทศที่เชื่อมโยงจีนไว้กับ GMS นั้นมีความสำคัญทางการเมืองและความมั่นคงหลายมิติ ทั้งการที่จีนส่งสัญญาณไปยังประชาคมระหว่างประเทศว่าพื้นที่แถบที่เป็นพันธมิตร (partners) ที่ใกล้ชิดกับจีน และเป็นเขตอิทธิพล (sphere of influence) และยังเป็นการแสดงถึงการดำเนินนโยบายที่คานอำนาจ (balance of power) กับประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ ในภูมิภาค

จีนใช้กลไกและแนวทางในการเข้ามาผูกสัมพันธ์ไมตรีแสดงสันถวไมตรีกับ GMS หลายทาง ทั้งการใช้การทูตรถไฟความเร็วสูงและการทูตวัคซีน มิพักกล่าวถึงการทูตแพนด้า ซึ่งทั้งสามแนวทางการทูตนี้ได้รับความสนใจจากนักวิชาการทั่วโลกแล้ว แต่จีนยังใช้เงื่อนไขอื่น ๆ ในการเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับแต่ละประเทศแตกต่างกัน จนนำไปสู่ประเด็น มุมมอง หรือข้อกังวลของประเทศต่าง ๆ กัน เช่น

สปป. ลาว : จีนเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ผ่านการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งที่เห็นเมื่อไม่นานมานี้ก็คือการเปิดตัวของรถไฟความเร็วสูงในลาว การให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นต้น ในแง่หนึ่ง จึงอาจมองลาวได้ว่าเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับจีนที่จะเข้ามาช่วยเปลี่ยนภูมิรัฐศาสตร์ของลาวให้เปลี่ยนจากประเทศที่ไม่มีทางออกสู่ทะเลให้กลายเป็นประเทศที่เชื่อมโยงไปยังประเทศอื่น ๆ ผ่านการสร้างถนนพาดผ่านไปมาในลาวที่สนับสนุนโดยจีน แต่ความกังวลของลาวก็คือการที่ลาวต้องเผชิญกับความเสียดักกับดักหนี้

เมียนมา : ความคล้ายคลึงกันของระบอบการเมืองที่เรียกได้ว่าเป็นอำนาจนิยมและแตกต่างไปจากคุณค่าประชาธิปไตยของโลกตะวันตกทำให้เมียนมามีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับจีน และคาดหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจเพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศ

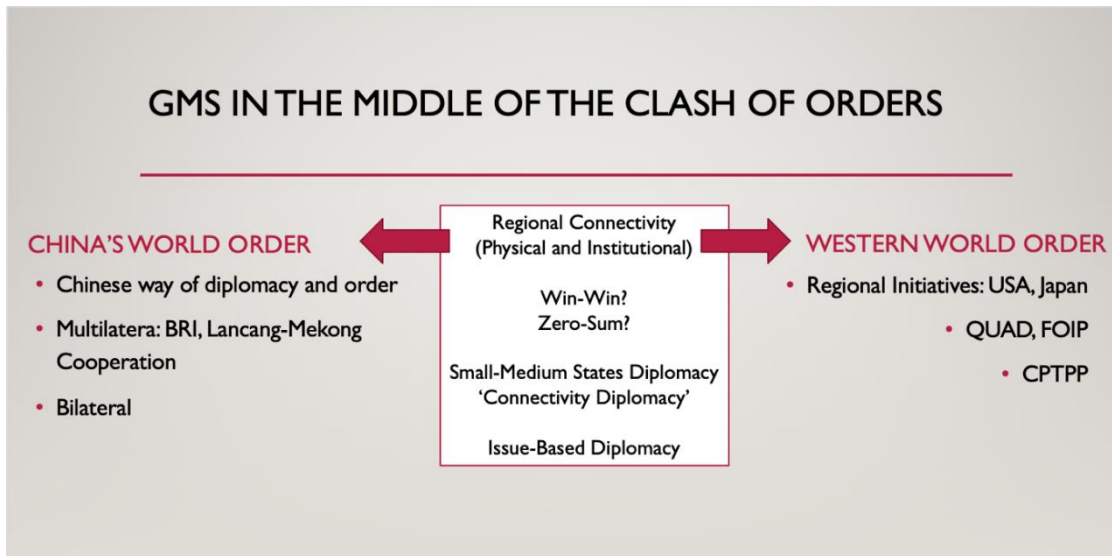
เวียดนาม : อาจจะได้เปรียบได้ว่าเวียดนามเป็นทั้งพันธมิตรที่ใกล้ชิดทางเศรษฐกิจและเป็นอริทางการเมืองที่ใกล้ชิดมานาน การเคยตกเป็นเมืองขึ้นของจีนสร้างความรู้สึกลบที่เวียดนามมีต่อจีน และปัญหาในทะเลจีนใต้ (หรือ “ทะเลตะวันออก” ตามที่เวียดนามเรียก) ก็ยังคงเป็นปัญหาที่รุนแรงและแก้ไขไม่ได้ ในกรณีของเวียดนามนั้นทำให้ความสัมพันธ์ที่มีกับจีนยังอยู่ในสถานะที่ไม่แน่นอน

กัมพูชา : หากเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ แล้ว กัมพูชาก็น่าจะเป็นประเทศที่มีอิทธิพลของจีนอยู่ในประเทศอย่างมากทั้งในแง่ของเศรษฐกิจและการเมือง จนนักวิชาการจำนวนหนึ่งมองว่ากัมพูชาจะเป็นรัฐหุ่นเชิดของจีน จนทำให้กัมพูชาไม่ได้มีอิสระในการดำเนินนโยบายต่างประเทศเท่าที่ควร เพราะจีนเข้าไปตั้งฐานทัพ และการเข้าไปลงทุนในสีหนุวิลล์จนทำให้ระบบเศรษฐกิจและความมั่นคงของกัมพูชาพึ่งพาอยู่กับจีนมาก

ไทย : เป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง ไม่เพียงแต่เรื่องราวของความใกล้ชิดทางวัฒนธรรมและสัมพันธ์ไมตรีที่รัฐบาลจีนมีกับราชวงศ์ไทยที่ใช้เป็นเรื่องเล่าเพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศเท่านั้น แต่ปริมาณการลงทุนที่จีนมีในไทยนั้นก็ทำให้ไทยมีความสำคัญแก่จีนในฐานะประเทศที่ใกล้ชิดและน่าจะเป็นพื้นที่ที่จีนเข้ามามีอิทธิพลได้มาก เพื่อคานอำนาจกับสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น

การมีมุมมองที่แตกต่างกันต่อจีนของแต่ละประเทศทำให้แนวทางการวิเคราะห์การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจและการขนส่งระหว่างประเทศใน GMS จึงไม่ควรหยุดเพียงแต่เรื่องของปัญหาเชิงเทคนิค พลวัตทางการเมืองภายในทั้งผลประโยชน์เศรษฐกิจและการเมือง รวมไปถึงความมั่นคงระหว่างประเทศมีผลต่อการสร้างเงื่อนไขและรูปแบบของการที่จีนเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับ GMS

แผนภาพที่ 4-1 อนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงท่ามกลางการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจ

ที่มา : ออนไลน์, 2566

เมื่อจีนมีเป้าหมายและรูปแบบที่เป็นแนวทางของตนเอง สิ่งที่ GMS ต้องเผชิญก็คือ การต้องเลือกระหว่างระเบียบโลกที่สร้างโดยจีนกับระเบียบโลกตะวันตก

ระเบียบโลกของจีนเป็นโลกที่ไม่ได้ให้ความสำคัญแก่คุณค่าแบบโลกตะวันตก ทั้งเรื่อง ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน เน้นให้ความสำคัญแก่ความมั่นคงของประเทศสำคัญกว่าของปัจเจกบุคคล กลไกและความริเริ่มที่สร้างขึ้นมาเพื่อผลักดันการสร้างความร่วมมือระหว่างจีนกับประชาคมระหว่างประเทศ เช่น BRI เป็นการเปลี่ยน “เงื่อนไข” ที่ประเทศมหาอำนาจของโลกตะวันตกมักเน้นย้ำ ไม่ว่าจะเป็นเงื่อนไขของประชาธิปไตยหรือระบบเศรษฐกิจแบบตลาด ไปสู่การไม่พิจารณาประเด็นคุณค่าเหล่านี้ การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขเพื่อสร้างความร่วมมือนี้สร้างแนวทางใหม่ที่ทำให้โลกตะวันตก สั่นคลอน ในขณะที่พื้นที่ GMS เองก็มีกลไกอย่างความร่วมมือล้านช้าง-แม่โขง (LMC) ที่จีนให้ความสำคัญ

ในขณะที่โลกตะวันตกที่มีคุณค่าที่แตกต่างออกไปก็มีกลไกความริเริ่มที่เข้ามาต่อกรกับจีน เช่น อินโด-แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้าง (FOIP) และความร่วมมือ QUAD ที่เป็นความร่วมมือใหม่ของสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น อินเดีย และออสเตรเลียที่เน้นย้ำค่านิยมและความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคง

การอยู่ในสนามรบที่ GMS ต้องเลือกหรือให้ความสำคัญแก่โลกของจีนและโลกตะวันตก เป็นสิ่งที่ลำบาก การเลือกตัดสินใจดำเนินนโยบายทางการทูตของ GMS ในฐานะของรายประเทศ และในฐานะของภูมิภาคโดยภาพรวมผ่านกรอบความร่วมมือต่าง ๆ ก็ต้องเผชิญกับคำถามว่า GMS จะเลือกให้ความสำคัญแก่ใครมากกว่ากัน เพื่อไม่ให้เกิดสถานะที่ต้องเสียอีกประเทศไป ในแง่นี้ การดำเนินนโยบายทางการทูตที่เลือกทุกฝ่ายเอาไว้ (หรือการไม่เลือกใครเลย) ดูเหมือนจะเป็นทางที่สมเหตุสมผลของประเทศขนาดเล็กและขนาดกลางใน GMS ซึ่งไม่ได้มีแผนยุทธศาสตร์ใหญ่ (grand

strategy) เหมือนรัฐมหาอำนาจอื่น ๆ การเลือกใช้การทูตที่เน้นประเด็น (issue-based diplomacy) โดยใช้ประเด็นเรื่องการค้าเชื่อมโยงเป็นเครื่องมือในการประสานความสัมพันธ์กับมหาอำนาจ หากจะมองในอีกแง่อาจกล่าวได้ว่า การเชื่อมโยงใน GMS เป็นผลจาก/และมีผลต่อการเมืองระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์นี้มีผลซึ่งกันและกันมาโดยตลอด

บทบาทของจีนในฐานะตัวแสดงที่มีความสำคัญในการพัฒนาระบบการเชื่อมโยง GMS เข้าไปกับระบบเศรษฐกิจโลกที่ซับซ้อนผ่านโครงการ BRI จึงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์ เศรษฐกิจและการเมืองของภูมิภาค BRI เชื่อมให้ GMS เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการเชื่อมโยงทางกายภาพ และในขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างเขตอิทธิพลและแสดงถึงความเป็นพันธมิตรทางการเมืองและเศรษฐกิจ แต่การเมืองภายในของประเทศต่าง ๆ ก็มีปัญหา มีมุมมอง มีความกังวลแตกต่างกันไป อีกทั้งบริบทการเมืองระหว่างประเทศที่ภูมิรัฐศาสตร์ของภูมิภาคมีการแข่งขันของมหาอำนาจและชุดความคิดและคุณค่าของโลกที่แตกต่างกัน ทำให้ GMS ต้องอยู่ในสนามรบของประเทศมหาอำนาจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของแถบ GMS จึงต้องอาศัยแนวทางที่จะประสานผลประโยชน์ที่ชัดเจนมากกว่าการใช้คุณค่าเป็นเครื่องมือในการดำเนินความสัมพันธ์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและผลประโยชน์สูงสุดทางเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคง

ในระบอบโลกแบบเสรีนิยม การบูรณาการทางเศรษฐกิจและการเมืองให้เป็นเนื้อเดียวกันคือ “อุดมคติ” ที่ชุมชนระหว่างประเทศเฝ้าฝันถึง ในโลกแบบนี้ สหภาพยุโรปคือตัวแบบของสถาบันที่ใกล้เคียงอุดมคติมากที่สุด ส่วนโมเดลแบบอาเซียน แม้จะไม่สามารถพูดได้ว่าล้มเหลว แต่ก็ห่างไกลลึกลับกับคำว่าสำเร็จ

เมื่อครั้งกำเนิด อาเซียนรวมตัวกันด้วยจุดประสงค์ทางการเมืองเป็นหลัก โดยเป็นการปรับตัวเพื่อแก้ไขสถานการณ์ของสังคมการเมืองโลกที่เต็มไปด้วยความวุ่นวายและการแบ่งฝักฝ่ายระหว่าง “โลกเสรี” และ “โลกคอมมิวนิสต์” แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป อาเซียนได้พัฒนาและปรับตัวไปตามบริบทการเมืองโลก อาเซียนเล็กแบ่งฝักฝ่ายและหันมารวมมือกันมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างหลากหลายของโครงสร้างเศรษฐกิจและสถาบันทางการเมืองระหว่างสมาชิกก็ทำให้อาเซียนต้องมีแนวทางการดำเนินนโยบายที่ถูกขนานนามว่า “ASEAN Way” ซึ่งมีลักษณะเด่นอย่างน้อย 4 ประการ ได้แก่ มีความไม่เป็นทางการสูง (Preference for Informal Process) ยึดมั่นในหลักอธิปไตยแห่งชาติและการไม่แทรกแซงกิจการภายใน (National Sovereignty and Non-interference) ไม่มีผู้นำที่ชัดเจน (No Overt Leadership) และการดำเนินนโยบายแบบสัมฤทธิ์ผลนิยมและมีความยืดหยุ่นสูง (Pragmatism and Flexibility) ลักษณะเหล่านี้ทำให้ภูมิภาคที่อยู่ภายใต้ระบอบการเมืองหลากเฉดสี (ไล่มาตั้งแต่สมบูรณาญาสิทธิราชย์ พรรคคอมมิวนิสต์ เผด็จการทหาร จนถึงระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญและประชาธิปไตยแบบสาธารณรัฐ) และโมเดลเศรษฐกิจหลายแบบ (รัฐนำทุนและตลาด หรือ ตลาดและทุนนำรัฐ) ยังสามารถรวมตัวกันได้ในระดับหนึ่ง

กระนั้นก็ดูเหมือนว่า ASEAN Way ได้มาถึงขีดจำกัดของตัวเอง เมื่อความร่วมมือและการบูรณาการทางเศรษฐกิจและการเมืองเริ่มชะลอตัว กระทั่งการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการในปี 2015 ก็ไม่ได้ทำให้หลายคนรู้สึกถึงความเปลี่ยนแปลงอะไร

แต่แล้วโลกก็มาถึงจุดหักเหใหญ่ ระเบียบโลกเสรีนิยมเริ่มถูกตั้งคำถาม สงครามการค้า ตั้งเค้าก่อตัว สหภาพยุโรปก็ไม่ใช่โมเดลที่ซัวร์อีกต่อไป...อาเซียนกลับกลายเป็นโมเดลที่ได้รับความสนใจ และขนานนามว่า “ดีที่สุด”

อาเซียนจะไม่เหมือนความร่วมมืออื่นๆ เช่น สหภาพยุโรป จะมีสภาพบังคับ ถ้าคุณจะเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป คุณต้องทำให้ได้ตามเกณฑ์โคเปนเฮเก้น ต้องเป็นประชาธิปไตย ต้องมีฐานะทางการเงินที่เหมาะสม มีสิทธิมนุษยชนตามข้อกำหนด หลากๆประเทศอยากเข้าเป็นสมาชิกเลย จ้างเอกชนมาตกแต่งตัวเลขให้สวยๆอย่างกรีซ สุดท้ายเหตุการณ์ก็ปะทุ และกรีซไม่สามารถบริหารจัดการหนี้ของตัวเองได้ อาเซียนจึงเป็นความร่วมมือที่สบายกว่า เรามีรัฐที่เป็นสมบูรณาญาสิทธิราช มีรัฐคอมมิวนิสต์ มีรัฐเผด็จการทหาร ลักษณะแบบนี้เกิดขึ้นเพราะเรายอมรับกัน ต้องกลับไปดูด้วยว่า บริบทและวิถีคิดในแต่ละสังคมไม่เหมือนกัน สิ่งที่เราเห็นคือทำไมเราถึงเอาความคิดเห็นของคนเพียงคนเดียวมาทำให้เป็นเรื่องใหญ่ขนาดนั้น นักการเมืองของบางพรรคการเมืองก็จะออกมาพูดเรื่องนี้ เยอะมากเลย

อาเซียนเองเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์เยอะในเรื่องสิทธิมนุษยชน ถึงแม้จะมีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนอาเซียน แต่ตราบไต่ที่อาเซียนยังยืนยันเคารพความหลากหลายและในการไม่ยุ่งเกี่ยวกับแบบนั้น แล้วเมื่อไหร่อาเซียนจะเป็นที่พึงหวังของสิทธิมนุษยชนได้

เรื่องนี้ผมว่าสำคัญมาก และไทยเองมีบทบาทสำคัญมากในการผลักดันเรื่องสิทธิมนุษยชน เช่นกฎบัตรอาเซียน ซึ่งทำให้อาเซียนมีตัวตนทางกฎหมาย และเป็นสิ่งกำหนดหลักการแนวคิด ซึ่งมีลักษณะวางพื้นฐานอยู่บนกฎเกณฑ์เป็นหลัก สิ่งสำคัญที่ประเทศไทยผลักดันคือการใส่สิทธิมนุษยชนลงในกฎบัตรด้วย ถ้าไม่ใส่เรื่องนี้ในกฎบัตร ไทยจะไม่ยอมลงนาม และไทยเป็นคนตั้งศาสตราจารย์วิทิต มั่นตาราณ จากคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาบรรยายให้กับทีมงานที่ทำกฎบัตรว่าถ้าจะใส่สิทธิมนุษยชนไปในกฎบัตร ควรทำอย่างไรบ้าง ในที่สุดเราจึงได้มาตรา 14 ในกฎบัตรซึ่งพูดถึงสิทธิมนุษยชนออกมา

หลังจากนั้นสิ่งที่เราผลักดันต่อมาคือ AICHR (ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights) เป็นกระบวนที่ช้า เพราะทั้ง 10 ประเทศต้องตอบตกลงจึงจะเกิดขึ้นได้ เมื่อ 10 ประเทศ และเมื่อทั้ง 10 ตกลงแล้ว คนที่จะบังคับได้ก็คือคนที่อ่อนแอที่สุด เพราะถ้าอ่อนแอที่สุดแล้วไม่ยอมใช้เรื่องนี้ เขาก็จะไม่ยอมตกลง

เมื่อ 10 ปีที่แล้วมีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนอยู่ 4 ประเทศ คือ ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ สิ่งที่เกิดขึ้นไม่ใช่ first resolution แต่เป็นวิธีการที่จะจัดการปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนได้ดีที่สุด และเราสามารถผลักดันให้มันเกิดขึ้นได้ มันจะไม่หยุดแค่นั้น ในที่สุดก็จะค่อยๆ พัฒนาต่อมาเรื่อยๆ จนเกิดเป็นปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ล่าสุดเรื่องโรฮิงญาก็เกิดการเรียกประชุมและมีคณะทำงานเข้ามาเพื่อจัดการกับปัญหาเรื่องนี้ ไม่ใช่ว่าเราไม่ทำอะไร เพียงแต่กระบวนการณ์มันอาศัยการประนีประนอม ไม่เช่นนั้นก็จะเกิดการออกจากกลุ่มไป

ผมคิดว่าอินโดนีเซียมีความโดดเด่นเพราะว่าโลกเปลี่ยนไป สถานการณ์โลกตั้งแต่หลังสงครามเย็นมา ระเบียบโลกถูกกำหนดโดยสหรัฐที่เป็นขั้วอำนาจเดียว และบิล คลินตันก็ใช้ประเทศจากเรื่องนี้ เช่นการเปิดเสรีการค้า การควบคุมทรัพย์สินทางปัญญา ฯลฯ แต่ระบบนี้ถูกทำลายตลอดเวลาที่ผ่านมา มีคู่แข่งอย่างจีนขึ้นมา

ศาสตราจารย์คนหนึ่งจาก American University ได้กล่าวไว้ว่าระเบียบโลกที่อเมริกาเคยสร้างไว้ในทศวรรษ 1990 มาถึงจุดจบแล้ว ตอนนี้เป็นโลกยุคใหม่ที่เรียกว่า Multiplex World Order ความท้าทายใหม่ๆจะเป็นเรื่องความมั่นคงของมนุษย์เป็นหลัก มันไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีอำนาจคุมทั้งโลกแล้ววางกฎกติกาทางสังคม เศรษฐกิจได้อีกต่อไป แต่จะมีบทบาทของหลายๆประเทศ มีองค์กรระหว่างประเทศจำนวนมาก บริษัทข้ามชาติ และประชาสังคมเข้ามาเป็นผู้เล่น และความขัดแย้งในโลกยุคต่อไปจะเป็นความขัดแย้งที่มาจากการแข่งขันทรัพยากร มันเป็นปัญหาที่เกิดจากการขาดแคลนแรงงานเพราะโลกเข้าสู่สังคมสูงวัย และการไม่ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย โดยเฉพาะเรื่องสังคม วัฒนธรรม และศาสนา

การค้าระหว่างประเทศยังสำคัญ จีนต้องการหาพันธมิตรที่เลยลากเส้นเพื่อพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของประเทศให้จีนเชื่อมกับพันธมิตรคู่ค้าของตัวเอง เส้นแรกคืออิตาลี เป็นการฟื้นฟูเส้นทางสายไหมเมื่อพันปีที่แล้วจากซีอันไปถิเอเซียกลาง เข้าสู่รัสเซียและยุโรป และจีนไปเปิดเรื่องนี้ในปี 2012 ที่คาซัคสถาน ปี 2013 เกิดโครงการอีลู่ขึ้นมาอีก คราวนี้เป็นเส้นทางการค้าในทะเลตามเจิ้งเหอ ตั้งแต่ทะเลจีนใต้มาถึงช่องแคบมะละกา ไปอ่าวเบงกอล ออกไปทะเลอาหรับถึงแอฟริกาตะวันออกและขึ้นไปยุโรป ที่ที่จีนเลือกมาเสนอโครงการนี้คืออินโดนีเซีย

จีนเองก็เห็นว่าเมืองเซมาระซึ่งเป็นเมืองท่าเก่าแก่ของอินโดนีเซียเป็นเส้นทางการค้าที่สำคัญและจีนจะช่วยพัฒนาเมืองนี้เอง จีนจึงเข้ามาขยายอิทธิพลในการเชื่อม 2 ภูมิภาคอย่างมหาสมุทรอินเดีย กับมหาสมุทรแปซิฟิกเข้าด้วยกัน

พอจีนทำแบบนี้ประเทศอื่นๆ ก็รู้สึกว่าเป็นภัยคุกคาม เช่น สหรัฐอเมริกาที่ทำโพลตามว่ากลัวอะไรมากที่สุด ผลที่ออกมาคือคนส่วนใหญ่กลัวภัยคุกคามจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจีน เพราะเขารู้ว่าเป็นการขโมยความมั่งคั่งของเขา อเมริกาจึงเริ่มมาสนใจพื้นที่ตรงนี้มากขึ้น เราจะเห็นการดิ้นรนเรื่อง Trans-Pacific Partnership ของสหรัฐอเมริกามาตั้งแต่ช่วงนั้น

ยุทธศาสตร์ของจีนกับอินเดียสามารถอธิบายได้ภาษิต 10 นิ้วของเหมา เจ๋อตุง “ถึงนิ้วหนึ่งจะเจ็บแต่อีก 9 นิ้วก็ยังใช้ได้อยู่” ถึงแม้อินเดียจะมีปัญหาหลายเรื่อง รวมถึงการที่จีนไปทำหลายอย่างในปากีสถาน เขาบอกว่าเป็นเรื่องหนึ่งที่ขัดแย้งกัน แต่อีก 9 เรื่องก็ตีกันไม่ได้ นาเรนดรา โมดี นายกรัฐมนตรีอินเดียก็ประกาศนโยบาย SAGAR ซึ่งแปลเป็นไทยได้ว่า “สาคร” เป็นนโยบายทางน้ำซึ่งไม่ใช่แค่การเติบโตอย่างเดียว แต่มีเรื่องการพัฒนาเมืองท่า อิสระในการใช้พื้นที่และเมืองท่าต่างๆ จากนั้นก็พัฒนาต่อจาก SAGAR มาเป็น SAGAR MALA ถ้าแปลเป็นไทยคือคำว่ามาลัย คือการร้อยเรียงแปลได้ว่าเป็นการร้อยเรียงเมืองท่าต่างๆเข้าด้วยกัน เหมือนเป็นอิตาลีอู่เวอร์ชันอินเดียนั่นเอง

คนจากอาเซียนก็ต้องใช้ประโยชน์จากตรงนี้ การที่อาเซียนขึ้นมามีบทบาทในประวัติศาสตร์ได้ก็เพราะจีนกับอินเดียหันมาใช้เส้นทางสายไหมทางทะเลแทนเส้นทางบนบก เมืองท่าอย่างอยุธยา มะริด หงสาวดีจึงขึ้นมามีความหมาย เราก็ใช้ประโยชน์ตั้งแต่วันนั้นจนถึงวันนี้ เราจึงมีความใกล้ชิดกับทั้งจีนและอินเดีย เวลาพูดถึงประเทศเพื่อนบ้านเรามักจะนึกถึงพม่า ลาว กัมพูชา มาเลเซีย แต่เราลืมไปว่าเรามีอีกชายแดนติดกับอินเดีย นั่นคือชายแดนสมุทร

อินเดียมีเขตแดนมาถึงหมู่เกาะอันดามันและนิโคบาร์ เมืองหลวงของพื้นที่นี้คือพอร์ตเบลล์ ในวันที่ท้องฟ้ามืด คุณสามารถมองเห็นแสงไฟจากภูเก็ตที่พอร์ตเบลล์ได้เลย

ประเทศไทยของเรา ก็พยายามพัฒนาให้เชื่อมโยงกับเขา เรามี 2 โปรเจกต์คือเขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณชายแดน ที่เราเคยพูดถึงการพัฒนาแม่สอด แต่เราดันไปหยุดไว้ ถ้าจะทำควรเร่งจริงๆ เพราะเรื่องที่เราเคยพูดไว้ตอนเป็นประธานอาเซียนคือการบริหารจัดการชายแดน แล้วมีงานวิจัยอย่างต่อเนื่องว่าถ้าจะมีเขตเศรษฐกิจพิเศษควรต้องทำทั้งสองฝั่งชายแดน ให้ข้อดีทั้งสองข้างมาเชื่อมกัน ทำให้การเชื่อมโยงมันไร้รอยต่อ ถ้าทำได้เมื่อไหร่การพัฒนาอย่างยั่งยืนของพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนจะเกิดขึ้นได้ ผมเชื่อว่าคนในพื้นที่เขาอยากให้รัฐบาลกลับมาใส่ใจเรื่องนี้มาก

อีกโครงการหนึ่งที่สำคัญคือ EEC ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่จะเชื่อมโยงไทยเข้ากับ Global Value Chain และทำให้เป็นศูนย์กลางการผลิตในภูมิภาคได้

เราต้องพยายามเรียนรู้และปรับตัวด้วยตัวเอง ไม่ใช่ถูกบังคับให้ปรับเพื่อจะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของเขตการค้าเสรี ไม่ว่าเราจะเข้า CPTPP หรือไม่ อเจนด้าของเราจริงๆคือการเข้าถึงตลาดสหรัฐ เราเคยมี Thai-US FTA แล้วมันไม่ประสบความสำเร็จ ใน TPP เดิม ไม่ว่าใครก็อยากเข้าถึงตลาดสหรัฐทั้งนั้น พอสหรัฐออกไปก็เหลือแค่แคนาดา เม็กซิโก และชิลี ซึ่งตลาดก็ไม่ใหญ่เท่าสหรัฐ ในกรณีอเมริกาใต้ ไม่ว่าจะสนับสนุนอย่างไรพอค้าไทยก็ไม่อยากไปทำการค้า ส่วนแคนาดาเองก็เป็นหนึ่งในคู่แข่งรายของอาเซียนและปีหน้าก็จะมาประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนในประเทศไทยด้วย

ใกล้ๆบ้านเราก็มีทั้งข้อตกลงไทย-ญี่ปุ่น ไทย-ออสเตรเลีย ไทย-นิวซีแลนด์ อาเซียน-เกาหลี เรายังมีกฎกติกาที่อเมริกาทำไว้เต็มเลย ซึ่งเขามาทำ TPP แล้วก็ออกไป

อย่างที่ผมบอกว่าเราควรให้ความสำคัญกับเพื่อนบ้านที่ใกล้ชิด ทั้งโลกก็กำลังมุ่งสู่ภูมิภาค Indo-Pacific พื้นที่ที่เราควรสนใจและเร่งระดมทรัพยากรไปคือ อาเซียน+6

สงครามการค้าระหว่างสหรัฐกับจีนเป็นเรื่องระยะสั้นหรือมีแนวโน้มจะพัฒนาไปเป็นระเบียบการค้าในโลกชุดใหม่ – ผู้อ่านถาม

ระเบียบการค้าในโลกชุดใหม่ที่อเมริกาเป็นคนขึ้นนำไม่สามารถเกิดขึ้นได้อีกแล้ว สงครามการค้าระหว่างสหรัฐและจีนเกิดขึ้น และกระทบประเทศไทย เพราะสินค้าที่ทำสงครามการค้าหรือมีมาตรการกีดกันขึ้นมาในรอบนี้ไม่ได้มีแค่เหล็กกับอลูมิเนียม

สินค้าที่มีผลบังคับใช้แล้วอย่างแรกคือเครื่องซักผ้าและส่วนประกอบ เพราะเขาจะเปลี่ยนเป็น Tariff Rate Quota ซึ่งเป็นการกำหนดโควตาขึ้นมาว่าเข้าได้ 1.2 ล้านหน่วย ถ้าเกินจากโควตานี้ไป ก็จะโดนกำแพงภาษีที่เพิ่มขึ้นจากเดิม 40-50%

ต่อมาคือโซลาร์เซลล์ ซึ่งกำหนดโควตาให้นำเข้าไม่เกิน 2.5 กิกะวัตต์ ถ้าเกินจากนี้อัตราภาษีนอกโควตาจะเพิ่มขึ้น 15-30%

ตัวต่อมาคือสินค้าไอที ซึ่งเพิ่มภาษีนำเข้าอีก 25% และบังคับใช้กับจีนคนเดียว อีกส่วนที่กระทบไทยแน่นอนคือชิ้นส่วนยานยนต์ และอุปกรณ์การเกษตร ประมง ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบาย Made in China

ผลกระทบทางการค้าจะมีอยู่ 4 อย่าง แบบแรกคือผลกระทบทางตรง เช่นเขาขึ้นมาตรการกีดกันทางการค้า ทำให้เราส่งออกไปไม่ได้ เช่นเรื่องเครื่องซักผ้า

แบบที่สองคือผลกระทบทางอ้อม มาจากการที่เราอยู่ใน Value Chain เดียวกัน ถ้าอเมริกาห้ามสินค้าไอทีจากจีน แต่จีนไม่ได้ผลิตสินค้าไอทีตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง ถ้าจีนส่งสินค้าไอทีไปขายในอเมริกาน้อยลง จีนก็สั่งซื้อวัตถุดิบน้อยลง เราก็ขายให้จีนได้น้อยลง

แบบที่ 3 คือการนำเข้า เพราะอเมริกามีตลาดใหญ่ พอเขาขึ้นภาษี สินค้าจะกองอยู่ในตลาดโกลกจำนวนมาก และราคาจะลดลงเพื่อขายให้ได้ มันก็จะถูกนำเข้ามากในประเทศเรา เหมือนประเทศเพื่อนบ้านเราเคยส่งปลาตอลลีไปยุโรปไม่ได้ เลยเอามาขายให้เราในราคาถูกๆ แทน จากที่เราเคยกินปลาตอลลีชิ้นน้บร่อยบาท ก็เหลือราคาไม่ถึงร้อย ซึ่งเป็นผลทางอ้อมของเรื่องนี้

แบบที่ 4 คือผลจากการที่เราส่งออกไปประเทศที่ 3 ได้น้อยลง พอมีของเหลือเยอะประเทศอื่นๆ ก็ไปซื้อของราคาถูกเหล่านี้มา เราก็ส่งออกประเทศเหล่านี้ได้น้อยลงเร็วๆ นี้มีข่าวเรื่องตุรกีได้รับผลกระทบจากสงครามการค้า เรื่องนี้จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับไทยหรืออาเซียนไหม

ผมคิดว่ากระทรวงพาณิชย์เราเก่ง ผมได้คุยกับคุณพิมพ์ชนก วอนขอพร ซึ่งเป็นผู้อำนวยการสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า ทีมกระทรวงพาณิชย์ของเราได้ไปคุยกับ Trade Commission ของอเมริกา เพื่อคุยกันในเรื่องของการสนธิสัญญาต่างๆ ซึ่งมาตรา 301 และ 302 เป็นกฎที่ไม่ได้รับการยอมรับใน WTO เพราะเป็นกฎที่ใช้ข่มคนอื่น เขาสามารถบังคับใช้และเลือกปฏิบัติได้

ผมคิดว่าในช่วงหลังๆ อาวุธที่อเมริกายิงปืนขึ้นฟ้าไป มักจะตกกลับมาที่ตัวเอง แล้วเราจะเห็นผลมากในช่วงไตรมาสที่ 4 ซึ่งสหรัฐอเมริกาจะนำเข้าวัตถุดิบเยอะมากที่สุด สหรัฐอเมริกาต้องนำเข้าวัตถุดิบที่แพงเป็นจำนวนมาก เนื่องมาจากมาตรการที่เขาเคยตั้งไว้ พอวัตถุดิบแพง ต้นทุนการผลิตก็สูง ก็ต้องขายแพง เขาก็สูญเสียความสามารถในการแข่งขันไป

คนที่ใช้เหล็กที่ผลิตในอเมริกาซึ่งแพงกว่าช่างนอกก็หันมาซื้อเหล็กน้บร่อยหรือย้ายฐานการผลิตแทน ในที่สุดอเมริกาก็จะเจอการปลดคนงานออก ผู้บริโภคก็ต้องกินของแพงใช้ของแพง เพราะ Trade Wall ไม่เคยให้ผลดีกับใคร

ความขัดแย้งทะเลจีนใต้เป็นปัญหาระหว่างสมาชิกอาเซียนด้วยกันหรือเป็นปัญหาระหว่างอาเซียนกับจีน ไทยควรมีจุดยืนอย่างไร – ผู้อ่านถาม

ทะเลจีนใต้นั้นมานานแล้ว แต่ในทศวรรษ 1980 ได้มีการประชุมของสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทางท้องทะเล ซึ่งพูดถึงเรื่องของเขตเศรษฐกิจเฉพาะ ถ้าผมมีชายฝั่งของตัวเอง วัตถุประสงค์ 200 ไมล์ทะเล พื้นที่ตรงนั้นจะเป็นน่านน้ำของผม

ปัญหาก็คือจีนไปลากแนวเส้นปะไว้ 9 เส้น พอต่อจาก 9 เส้นนั้นออกมา ก็แทบจะกินทั้งเขตทะเลจีนใต้ ซึ่งหลายประเทศก็ขอสงวนสิทธิ์บนเกาะต่างๆ ไว้ไม่มีปัญหา แต่ปัญหามันเกิดขึ้น เพราะมีบางแห่งที่เป็นแนวปะการัง ซึ่งจีนไปทำให้เป็นเกาะโดยการถมทะเล สร้างสนามบิน เลยเกิดกรณีพิพาทขึ้นมา 7 คู่กรณีในพื้นที่ตรงนี้คือ จีน ใต้หวัน มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย บรูไน และเวียดนาม

แต่สถานการณ์ก็ค่อยๆ ดีขึ้น เท่าที่ทราบคือหลายๆ ฝ่ายมีการทำเวทีเพื่อเจรจาไปสู่การทำข้อตกลงร่วมกัน บางประเทศอย่างฟิลิปปินส์ก็เคยมีเรื่องเยอะ ในสมัยอาควินาที่ 3 ก็เคยส่งเรื่องนี้ให้อินญาโตตุลาการที่กรุงเฮก แล้วก็ได้รับคำตัดสินให้ฟิลิปปินส์ใช้พื้นที่ตรงนี้ได้ พอถึงเวลาจริงๆ ฟิลิปปินส์ก็มองว่าพื้นที่ตรงนี้มีทรัพยากรก็จริง แต่ตัวเองไม่มีศักยภาพ ซึ่งก็จับมือกับจีนออกสำรวจร่วมกันและแบ่งผลประโยชน์กันได้ เราเลยเริ่มเห็นพื้นที่ตรงนี้เย็นลง จีนเองก็เริ่มรู้สึกว่าการเพิ่มต้นทุนให้ตัวเองนั้นดีกว่าไปอยู่ในพื้นที่ขัดแย้ง อีได้อีลูที่เราพูดถึงก็เป็นหนึ่งในระเบียบเศรษฐกิจบนบกที่เชื่อมจีนเข้ากับ พม่า บังกลาเทศ เข้าสู่อินเดีย เพื่อหาทางออกทะเลเบงกอลให้กับจีนตอนใต้

แล้วก็มี China-Pakistan Economic Corridor ที่เชื่อมจากตะวันตกของจีนไปยังปากีสถานแล้วออกมาสู่ทะเลอาหรับ จีนก็ได้กระจายความเสี่ยง มีท่อก๊าซ ท่อน้ำมันในปากีสถานต่อไปถึงคุนหมิงโดยไม่ต้องลำเลียงน้ำมันผ่านช่องแคบมะละกา

ประเทศไทยควรมีจุดยืนอย่างไรในเรื่องนี้

ไทยไม่ได้อยู่ในอีโต้ลู่ แต่เราอยู่ในยุทธศาสตร์ที่สำคัญกว่าอีโต้ลู่ คือยุทธศาสตร์จีนหมา ไล่ ซึ่งถูกวางไว้ตั้งแต่สมัยตั้งเสี่ยวผิง เป็นการหาทางออกทะเลให้กับจีนทางยูนาน เสฉวน แถบเขตปกครองตนเองชนชาติจ้วง และมีโครงการที่เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมมานานแล้ว เช่นระเบียบเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ แม้แต่เรื่องรถไฟความเร็วสูง เอาเข้าจริงๆ ก็ไม่ได้เกี่ยวกับอีโต้ลู่ แต่เป็นเรื่องที่รัฐบาลกับจีนคุยกัน แล้วก็เป็นการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือกันด้วย ตั้งแต่คุณประยุทธ์เข้ามา ก็มีปัญหาเรื่องหนึ่งคือข้าวเน่า และมีอยู่ทุกปีจนคุณภาพข้าวก็ลดลงเรื่อยๆ จนถึงจุดที่บริโภคไม่ได้แล้ว เราก็ต้องหากคนซื้อ หนักก็เพิ่มขึ้นทุกวัน ซึ่งคนที่ยอมซื้อกับเราและให้ราคาที่เราไม่ขาดทุนมากเกินไปก็คือจีน

เบื้องหลังของพัฒนาด้านบวกของการพัฒนาประชาธิปไตยในอินโดนีเซียคืออะไร – ผู้อ่านถามมันมีการเปลี่ยนผ่านมาเยอะ ระบอบซูฮาร์โตมีความรุนแรง และมีการประมาณกันว่าในช่วงที่ซูฮาร์โตปราบปรามคอมมิวนิสต์ มียอดคนตายตั้งแต่ 500,000 ถึง 1,000,000 คน นโยบาย Colony Capitalism หรือทุนนิยมสามัญสมัยนั้นก็ทำให้การกระจายรายได้แย่มาก คนที่กระจุกตัวกันสร้างความมั่งคั่งก็รวยจริงๆ แล้วก็แก้ปัญหาโดยการฆ่าคนไม่เห็นด้วย

ข้อตกลงทางการของอาเซียนสอดคล้องกับปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในอาเซียนมากน้อยเพียงใด – ผู้อ่านถาม มันจะค่อยๆ ดีขึ้น เอาเข้าจริงคือไม่มีทางหอรอกที่ประชาคมที่มีคนนับร้อยล้านมี 10 ประเทศ มีความหลากหลาย จะเห็นพ้องร่วมกันหมด สมมติถ้าผลโหวตเรื่องนี้มี 6 ประเทศที่เห็นด้วย อีก 4 ประเทศไม่เห็นด้วย แต่มีผลบังคับใช้ ตอนแรก 4 ประเทศนั้นก็คงยอมรับตามๆ กันไป แต่ต่อมาปัญหาจะเริ่มบานปลายขึ้นจน 4 ประเทศนั้นอาจไปสร้างประชาคมกันเองภายหลัง เราก็ต้องค่อยเป็นค่อยไป ถึงมันจะช้า แต่ก็ชัวร์ และเป็นสิ่งที่คนยอมรับได้

ประเทศที่มีความจำเป็นเรื่องการค้าเคลื่อนย้ายแรงงานก็อาจต้องมีกฎระเบียบของตัวเอง เพื่อสนับสนุนให้การเคลื่อนย้ายสะดวกมากขึ้น

เรื่องการเคลื่อนย้ายแรงงานในอาเซียนก็มีอยู่ 2 กรอบ กรอบแรกคือ MRA คือการจัดทำมาตรฐาน 8 วิชาชีพ คือ สถาปนิก วิศวกร หมอ บัญชี พยาบาล ทันตแพทย์ นักสำรวจ และการท่องเที่ยว ถ้าคุณทำตามอาชีพนี้ก็สามารถขอใบอนุญาตในอีกประเทศได้ ตอนนี้ก็เริ่มมีอาชีพอื่นๆ เพิ่มขึ้นมา เช่น สัตวแพทย์

อีกกรอบคือ MNP อันนี้จะอนุญาตให้ผู้บริหารระดับกลางและสูงขึ้นไปเดินทางมาทำงานในระยะสั้นได้โดยไม่ต้องขอ work permit ซึ่งจำกัดใน 25 วิชาชีพ มีการลงนามแล้ว แต่ไม่มีผลบังคับใช้ การโยกย้ายผู้บริหารก็จะทำได้ง่ายขึ้น แต่ตอนนี้ก็มีการพูดคุยกันเรื่องการครอบคลุมแรงงานทุกประเภทอยู่เหมือนกัน และในอนาคตอาจขยายไปถึงประเทศนอกอาเซียนอย่างศรีลังกาและบังกลาเทศด้วย

ในอดีต การรวมกลุ่มของประเทศมักมีอยู่เป็นต้นแบบ และอาเซียนก็โดนวิจารณ์ตลอดว่าไปถึงแบบที่อยู่อเป็นไม่ได้ แต่ในระเบียบโลกใหม่ ทิศทางการรวมกลุ่มของประเทศจะเป็นอย่างไร อาเซียนจะเป็นตัวแบบใหม่ได้ไหม – ผู้อ่านถาม

จริงๆแล้วเลขาธิการของ UNCTAD ก็พูดเหมือนกันว่าอาเซียนเป็นต้นแบบในเรื่องของ Free Trade เขายอมรับอาเซียนกันในหลายๆกรอบเลย ในยุโรปมีการใช้สกุลเงินร่วมกัน มีการใช้ นโยบายการเงินร่วมกัน มีอัตราแลกเปลี่ยนร่วมกัน มันเข้าไปสู่การเป็น Economic and Monetary Union ซึ่งเป็นระดับการรวมกลุ่มกันที่ลึกซึ้งกว่าอาเซียน เลยเกิดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจที่คาราคาซัง สภาพบังคับหลายๆเรื่องโดยเฉพาะ External Policy ที่ไม่อนุญาตให้ประเทศหนึ่งออกไปทำอะไรกับ ประเทศอื่นๆได้โดยไม่ต้องฟังอียู ทำให้บางประเทศรู้สึกอึดอัด นโยบายการรับผู้อพยพทำให้บาง ประเทศอึดอัด การที่ไหวทหลายครั้งก็แค่ทำให้บางประเทศอึดอัด

แต่บางอย่างเราก็ต้องดึงมาจากอียูเพื่อให้อาเซียนพัฒนาไปมากยิ่งขึ้น อย่างแรกสุดคือ สำนักเลขาธิการอาเซียน กระบวนการทำงานของเลขาธิการอาเซียน ณ จุดนี้มีสโคป อำนาจหน้าที่ งบประมาณ และกำลังคน ไม่สามารถครอบคลุมความสัมพันธ์ของอาเซียนในทุกมิติได้ เราอาจต้อง ปฏิรูปโครงสร้างของเลขาธิการอาเซียน ซึ่งถูกออกแบบตั้งแต่ปี 1976 ตั้งแต่ Bali Concord ซึ่งโลกมัน เปลี่ยนไปเยอะแล้ว

หลายๆที่ที่ดูการทำงานของเราแล้วเอาไปเป็นแบบ เช่น SAARC ซึ่งเป็นความร่วมมือกัน ในเอเชียใต้ก็ทะเลาะกันรุนแรง 2ปีที่แล้วปากีสถานก็เป็นผู้นำการประชุม แต่อินเดียไม่ยอมไป เนปาล กับภูฏานก็ไม่ยอมไป ลักษณะแบบนี้เลยทำให้อาเซียนเป็นกรอบที่ทุกคนพูดถึง คงไม่ถึงขนาดเป็นแบบ European Commission แต่ควรเอาวิธีคิดของเขามา ซึ่งเป้าหมายสูงสุดคือการรักษาผลประโยชน์ ของอียูเอง และควรมีตัวแทนในการแถลงหรือเจรจาเพียงคนเดียว มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มากกว่านี้

ในกรณีพายุไซโคลนนาร์กิสในพม่าก็มีการทำ One Voice และเป็นผลทำให้พม่าเปิด ประเทศออกมาถึงจุดนี้ได้

กรณีการรื้อโครงการชุดคอคอดกระชั้นมา มีความจำเป็นต้องนำเรื่องนี้คุยกับสมาชิก อาเซียนใหม่ ประมาณว่าหารือหรือระดมความคิดเห็น – Thirawan Ben Nonthihathai ถาม

ต้องหารือหรือระดมความคิดเห็นคนไทยก่อน(หัวเราะ) แล้วผมว่าระหว่างหารือก็คงลาก ยาวไปถึง 3 วัน 3 คืนเลย

หลายๆ เรื่องในชีวิตเราที่มีความสุขและสะดวกสบาย มันเกิดขึ้นได้เพราะอาเซียน ลองนึกภาพตามว่าอาเซียนถูกสร้างมาด้วย 3 เสาหลัก ซึ่งถูกออกแบบมาให้ชีวิตเราดีขึ้น อย่างแรกสุด คือประชาคมการเมืองความมั่นคงอาเซียน คือการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของอาเซียนให้น่าอยู่ เรามีศูนย์แพทย์ทหารอาเซียน มีกระบวนการที่ทำให้อาเซียนไม่เกิดข้อพิพาทกัน หรือถ้าเกิดข้อพิพาท ก็สามารถเจรจากันบนโต๊ะได้ ฉะนั้นประชาคมการเมืองความมั่นคงอาเซียนก็พูดกันมาถึงภัยความ มั่นคงรูปแบบใหม่ คือ ความมั่นคงของมนุษย์มากขึ้นแม้เราอาจจะไม่รู้สึกรักก็ตาม

เรื่องที่สองคือประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งจัดการเรื่องอุปทาน ตื่นเข้ามามีของกิน มีของใช้ในชีวิตประจำวันที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นและถูกลงก็เป็นเพราะการตกลงเปิดตลาดอาเซียน นี้แหละครับ ทำให้เราเข้าถึงความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น

แต่แน่นอนว่านอกจากสิ่งแวดล้อมและอุปทานแล้วเราก็กต้องมีอุปสงค์ด้วย ซึ่งเกิดจากความต้องการกับกำลังซื้อ การที่เราจะเข้าใจความต้องการได้ คุณต้องเข้าใจรสนิยม ต้องเข้าใจสังคม วัฒนธรรม เข้าใจเรื่องของคน ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของเสาที่สาม คือเรื่องประชาคม สังคม วัฒนธรรม อาเซียน

เราออกแบบเสาหลัก 3 เสาขึ้นมาและเชื่อมด้วยไอเดียของไทยเอง นั่นคือ Masterplan on ASEAN Connectivity เพื่อทำให้ชีวิตของคนอาเซียนดีขึ้น นี่คือเรื่องประเทศไทยสนับสนุนมาตั้งแต่ต้น เป็นครั้งแรกที่ผู้นำอาเซียนได้พบกับเยาวชน รัฐสภา และภาคประชาชน เกิดขึ้นที่ชะอำ หัวหินในประเทศไทยนี้เอง (ออนไลน์, 2566)

4 เรื่องเงินปรับใหญ่รับสถานการณ์เลวร้าย

ปี 2566 ผ่านมาครึ่งปี การเผชิญหน้าทั้งด้านความมั่นคงและทางเศรษฐกิจระหว่างจีนและสหรัฐ ยังไม่ลดราวาศอก สำหรับจีนซึ่งอยู่ในสถานะถูกปิดล้อม ได้ปรับตัวและเปลี่ยนแปลงระบบการค้าและเศรษฐกิจของตนเอง เพื่อรับมือกับเหตุการณ์เลวร้ายไม่คาดฝัน ที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งพบว่า 6 เดือนที่ผ่านมา จีนเอาจริงเอาจัง กับ 4 เรื่องใหญ่

เรื่องที่ 1 ลดพึ่งพาเงินดอลลาร์

ความนิยมของเงินหยวนที่เพิ่มมากขึ้น ในการชำระเงินในการค้าระหว่างประเทศ บ่งบอกถึงความสำคัญที่เพิ่มขึ้นในระบบการเงินโลกของหยวน และการทำงานของรัฐบาลปักกิ่งที่จะหันมาใช้หยวนในตลาดโลก ในปี 2565 การชำระเงินในการค้าข้ามพรมแดนด้วยหยวน เพิ่มขึ้น 6.1 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (213 ล้านล้านบาท) เพิ่มขึ้น ร้อยละ 15 จากปี 2564 เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง 5 ปีติดต่อกัน

ขณะที่ส่วนแบ่งตลาดเงินหยวนในตลาดโลก สำหรับการค้าสินค้า เงินหยวนครองสัดส่วนร้อยละ 18 ส่วนการลงทุนตรงด้วยเงินหยวน ครองสัดส่วนร้อยละ 70 รัฐบาลจีน ประกาศให้ตลาดซื้อขายแลกเปลี่ยน ปิโตรเลียมและก๊าซธรรมชาติแห่งเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Petroleum and National Gas Exchange) ใช้การซื้อขายเป็นเงินหยวน

ประเทศที่ตกลงกันว่าจะใช้เงินหยวนในการชำระการค้า รวมทั้งการซื้อขายน้ำมัน ในตะวันออกกลาง ในระบบ petroyuan เวลา นี้ ได้แก่ 1. รัสเซีย 2. บราซิล 3. อาร์เจนติน่า 4. ปากีสถาน 5. อิรัก 6. ซาอุดีอาระเบีย 7. อิหร่าน 8. บังคลาเทศ

เรื่องที่ 2 ขยายกลุ่มเศรษฐกิจ BRICS

จีนเป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งกลุ่ม BRICS ขึ้นมา ประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ในศตวรรษที่ 21 และปี 2566 ทำหน้าที่เป็นประธานกลุ่ม BRICS (หมุนเวียน) แนวคิดและนโยบายใหม่ของ BRICS ที่หนุนสร้างการพัฒนาในอีกซีกโลกหนึ่ง สร้างความพอใจให้กับสมาชิก โดยมีการชูหลักการ “ยืนบนลำแข้งของตนเอง” “พัฒนาแบบรวยไปด้วยกัน” “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” แนวคิดเช่นนี้ทำให้ ประเทศกำลังพัฒนาหลายชาติ ยื่นขอเข้าร่วมเป็นสมาชิก โดยเวลานี้สมาชิกของ BRICS ประกอบด้วย 5 ชาติสมาชิกหลัก ได้แก่ บราซิล รัสเซีย อินเดีย จีน และแอฟริกาใต้

ต้นเดือนมิถุนายน 2566 สมาชิกกลุ่ม BRICS 5 ชาติ ได้พบปะกันเพื่อขยายสมาชิกที่เมืองเคปทาวน์ ในแอฟริกาใต้ เพื่อพูดคุยกับ "Friends of BRICS" โดยประเทศที่สนใจเข้าร่วมกลุ่มที่ส่งตัวแทนเดินทางไป มีจำนวน 8 ชาติ คือ ซาอุดีอาระเบีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ คาซัคสถาน

สาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก คอโมโรส กาบอง คิวบา อิหร่าน ร่วมประชุมทางไกลอีก 5 ชาติ คือ อียิปต์ อาร์เจนตินา บังกลาเทศ กินี-บิสเซา และอินโดนีเซีย

นักวิชาการประเมินขนาดเศรษฐกิจจากด้านกำลังซื้อ (PPP) ในปี 2565 พบว่า จีดีพีโดยรวมของ BRICS ก้าวแซงของ G7 โดยจีดีพีของ BRICS มีสัดส่วนร้อยละ 31.5 ของจีดีพีโลก ขณะที่สัดส่วนของ G7 ต่อเศรษฐกิจโลกลดลงเหลือราวร้อยละ 30.7 มีรายงานว่า กลุ่มประเทศ BRICS กำลังวางแผนสร้างสกุลเงินรูปแบบใหม่ โดยจะมีแผนนำเสนอระหว่างการประชุมสุดยอดผู้นำกลุ่ม BRICS ในเดือนสิงหาคมนี้

เรื่องที่ 3 สร้างเส้นทางขนส่งสินค้าใหม่

หลายปีที่ผ่านมา จีนได้สร้างเส้นทางขนส่งสินค้าใหม่ๆ ขึ้นในโลก โดยใช้รถไฟเป็นตัวขับเคลื่อน การส่งออกนำเข้าสินค้าระหว่างจีนกับ ยุโรป เอเชียกลางและตะวันออกกลาง เส้นทางเหล่านี้ หากเกิดภาวะฉุกเฉินทางทะเล ด้านตะวันออก กรณีปิดล้อมจีน แถบช่องแคบไต้หวัน

1. เส้นทางจีน-ยุโรป ไตรมาสแรกของปี 2566 รถไฟขนส่งสินค้าจีน-ยุโรปขนส่งรวม 4,186 เที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 15

2. เส้นทางรถไฟจีน-สปป.ลาว-อาเซียน รถไฟเส้นนี้เปิดขนส่งสินค้าตั้งแต่เดือนธันวาคม 2564 จนถึงเดือนเมษายน 2566 รถไฟจีน-ลาวได้ขนส่งผู้โดยสารรวมแล้วกว่า 13,930,000 คน

3. พัฒนาเส้นทางขนส่งไปยังปลายทางอิหร่านและตุรกี โดยมีแผนสร้างระเบียงขนส่งทางรถไฟและทางถนน เชื่อมจีน-เอเชียกลาง-ตะวันออกกลาง สร้างทางด่วนเชื่อมกับทางรถไฟจากทาจิกิสถาน-อุซเบกิสถาน เติร์กเมนิสถาน อิหร่าน และตุรกี

เรื่องที่ 4 เตรียมพลังงานและอาหารให้พอเพียงภายใน

จีนจัดหาเส้นทางขนส่งพลังงานและก๊าซธรรมชาติเข้าสู่จีน ให้ปลอดภัยและวางใจได้ หากการขนส่งผ่านทางเรือ ที่ช่องแคบมะละกามีปัญหา การขนส่งสำรองเส้นทางอื่น จึงมีความจำเป็น

1. ท่อส่งก๊าซรัสเซีย-จีน power of siberia

2. ท่อส่งก๊าซ จากเมียนมาเข้ายูนนาน

ทั้งหมดนี้คือการปรับใหญ่และเตรียมพร้อมของจีน ในสภาวะที่โลกไม่เหมือนเดิม โลกมีหลายขั้วอำนาจ และเศรษฐกิจกำลังแบ่งออกเป็น 2 วงอย่างชัดเจน

เวียดนามบินคุยจีน ยันทะเลจีนใต้สงบ

เว็บไซต์เวียดนามนิวส์ รายงานว่า นายกรัฐมนตรีฟามมินห์จิ้นห์ แห่งเวียดนาม ได้บินไปปักกิ่ง เพื่อหารือกับประธานาธิบดีสีจิ้นผิง ของจีน เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2566 โดยตกลงกันว่า จะแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง ร่วมกันรักษาความสงบและสันติ ในทะเลจีนใต้ และหันมาส่งเสริมการค้าและเชื่อมโยงการขนส่งโลจิสติกส์ ให้เข้มแข็ง

ทางด้านผู้นำเวียดนาม ย้ำชัดว่า การพัฒนาความสัมพันธ์ที่หนักแน่น เข้มแข็ง ยั่งยืนในระยะยาว กับจีน คือหัวใจของยุทธศาสตร์เวียดนาม ที่ให้ความสำคัญเป็นอันดับที่หนึ่ง เพื่อให้เวียดนามมีอิสระภาพ พึ่งพาตนเองได้ และดำเนินนโยบายต่างประเทศหลายฝ่ายและมีความหลากหลาย อีกทั้งยังยอมรับ แนวทางการพัฒนาประเทศของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ที่เน้นการพัฒนาชาติไปสู่การเป็นสังคมนิยมที่ทันสมัย

ทางด้านประธานาธิบดีสีจิ้นผิง แสดงความยินดีกับการพัฒนาเศรษฐกิจของเวียดนาม ในแนวทางสังคมนิยม และย้ำว่า จีนย้ำถึงความไว้วางใจและการสนับสนุนของจีนต่อ นายเหงียนผู้ตง เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ให้ดำเนินการตามแผนพัฒนาแห่งชาติฉบับที่ 13 ของเวียดนาม ให้สำเร็จตามหวัง ที่ต้องการยกระดับประเทศไปสู่การมีรายได้สูง

ความสัมพันธ์ของ สองชาติ กำลังเดินหน้าไปสู่มิติแห่งการพัฒนาทางบวก ทั้งในกลุ่ม ผู้นำและระดับประชาชน นายกรัฐมนตรีเวียดนาม ยืนยันว่า เวียดนาม ยอมรับนโยบายจีนเดียว ของจีน และแสดงความสนใจในโครงการริเริ่มระดับโลกของจีน และพร้อมจะแลกเปลี่ยนและหารือ เกี่ยวกับโครงการริเริ่มเหล่านี้

โดยประธานาธิบดีสีจิ้นผิง ยืนยันว่า จีนให้ความสำคัญกับนโยบายประเทศเพื่อนบ้าน อย่างยิ่ง และต้องการพัฒนาความสัมพันธ์ในเชิงยุทธศาสตร์ในระยะยาวด้วย โดยพร้อมจะส่งเสริม ความสัมพันธ์แบบ 2 พรรคการเมือง 2 ประเทศ ควบคู่กันไป

โดยผู้นำเวียดนามได้เสนอให้สองชาติ ส่งเสริมความร่วมมือข้ามพรมแดนกันให้มากขึ้น โดยเรียกร้อง ความร่วมมือทางการค้าหลายเรื่อง ได้แก่

1. ให้จีนเปิดตลาดรับสินค้าเกษตรจากเวียดนามให้มากขึ้น
2. วอนจีนอำนวยความสะดวกในการจัดตั้ง สำนักงานส่งเสริมการค้าเพิ่มเติมในจีน ให้เวียดนาม และเพิ่มโควตาสำหรับสินค้าผ่านแดนผ่านทางรถไฟของจีน
3. เสนอให้จีนและเวียดนามร่วมกันสำรวจเส้นทางเพื่อสร้างทางรถไฟความเร็วสูง ขนาดรางมาตรฐาน โดยเวียดนามพร้อมรับการลงทุนคุณภาพสูงจากจีน

ทางด้านผู้นำจีน กล่าวว่าจีนยินดีเปิดรับสินค้าจากเวียดนามเพิ่มเติม และจะเชื่อมโยง เส้นทางขนส่งสินค้าทั้งทางรถไฟและทางถนนให้สะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการขนส่งตามแนวชายแดนให้เกิดความคล่องตัว และจีนยังต้อนรับเวียดนาม เข้ามามีส่วนร่วม ในความริเริ่มระดับโลกของจีน เพื่อส่งเสริมสันติภาพ ความร่วมมือ และการพัฒนา โลก

การวิเคราะห์ด้านเทคโนโลยี

หนึ่งในสมรภูมิสำคัญทางการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน คือ สงครามด้านเทคโนโลยี (Tech War) เนื่องจากปัจจัยด้านความก้าวหน้าและความเป็นผู้นำทาง เทคโนโลยีจะเป็นตัวชี้ขาดที่สำคัญของการที่สหรัฐอเมริกาจะสามารถรักษาไว้ซึ่งสถานะความเป็น มหาอำนาจของโลก (hegemon) และการที่จีนจะก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจที่มีสถานะเทียบเท่ากับ สหรัฐอเมริกา ดังนั้น ภูมิรัฐศาสตร์ทางไซเบอร์ (Cyber Geopolitics) จึงถือเป็นแนวรบแห่งใหม่ ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน และประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ โดย Big Data เป็นทรัพยากรสำคัญของ โลกไซเบอร์ ซึ่งการไหลเวียนของข้อมูลมีความเชื่อมโยงกับโครงสร้างพื้นฐานด้านโทรคมนาคม ที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

ข้อมูลเปรียบดั่งทรัพยากรน้ำมันแห่งยุคศตวรรษที่ 21 (Data is the new oil of the 21st century) การไหลเวียนของข้อมูลข้ามพรมแดน (cross-border data flow)[1] และ Big Data จึงมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนานวัตกรรม ระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) ระบบประมวลผลและจัดเก็บ ข้อมูลแบบออนไลน์ (Cloud Computing) และ Internet of Things (IoT) รวมถึงเทคโนโลยีอื่น ๆ

ตลอดจนการค้าระหว่างประเทศ นอกจากนี้ Big Data มีความสำคัญต่อประชาคมระหว่างประเทศ สำหรับการใช้ประโยชน์เพื่อแก้ไขสถานการณ์ที่เป็นความท้าทายร่วมกัน เช่น การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สถานการณ์ภัยพิบัติและความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมโลก ดังนั้น สถานะการแบ่งแยก หรือแบ่งตัวของข้อมูล (data decoupling) ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนจะทำให้การใช้ประโยชน์จากข้อมูลถูกจำกัดให้แคบลงและส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทางเทคโนโลยี การค้า และเศรษฐกิจของภูมิภาคและโลกอย่างมีนัยสำคัญ

การจัดเก็บข้อมูล (data storage) การไหลเวียนของข้อมูล (data flow) และการเคลื่อนย้ายข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (digital information transfer) เป็นตัวขับเคลื่อน (enabler) ที่สำคัญสำหรับการค้าอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งทวีความสำคัญมากขึ้นในช่วงยุคหลังสถานการณ์โควิด-19 รวมถึงการผลิตในห่วงโซ่อุปทานโลก ซึ่งจะช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงตลาดโลก และเป็นช่องทางในการส่งข้อมูลการบริการผ่านดิจิทัล รวมถึงการอำนวยความสะดวกทางการค้าผ่านระบบอัตโนมัติ นอกจากนี้ ข้อมูลยังมีสถานะเป็นสินทรัพย์เชิงพาณิชย์ เช่น ข้อมูลพฤติกรรมผู้บริโภค ข้อมูลกลุ่มประชากร และค่านิยมทางการเมืองซึ่งสามารถนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการค้าและการเมือง ดังนั้น หากประเทศใดสามารถควบคุมข้อมูลได้ก็จะสามารถควบคุมการผลิตในห่วงโซ่อุปทาน และควบคุมตลาดได้ในที่สุด หรือที่เรียกว่า “การทำให้เป็นอาณานิคมด้วยการควบคุมข้อมูล (Data Colonization)”

สถานการณ์โควิด-19 เป็นตัวเร่งที่ทำให้การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนมีความเด่นชัดมากขึ้น โดยภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นสนามการแข่งขันที่สำคัญเนื่องจากเป็นภูมิภาคที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 น้อยกว่าภูมิภาคอื่นโดยเปรียบเทียบและสามารถฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็ว รวมถึงอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจและการเมืองที่สำคัญ โดยเฉพาะเส้นทางการเดินเรือหลัก (Sea Lines of Communication: SLOCs) เชื่อมต่อสามมหาสมุทรบริเวณทะเลจีนใต้ มหาสมุทรแปซิฟิก และมหาสมุทรอินเดีย ทั้งนี้ ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ (Centre for Economics and Business Research: CEBR) ประเมินว่าจีนจะก้าวขึ้นมาเป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดในโลกแทนสหรัฐอเมริกา ใน ค.ศ. 2028 (เร็วกว่าที่คาดการณ์ไว้ 5 ปี) เนื่องจากสามารถบริหารจัดการสถานการณ์โควิด-19 ได้อย่างรวดเร็ว จนส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ใน ค.ศ. 2020 เติบโตในแดนบวกที่ร้อยละ 2.3 ซึ่งยิ่งสร้างความหวังกังวลให้แก่สหรัฐอเมริกาต่อการผงาดขึ้นมาเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจโลกของจีน

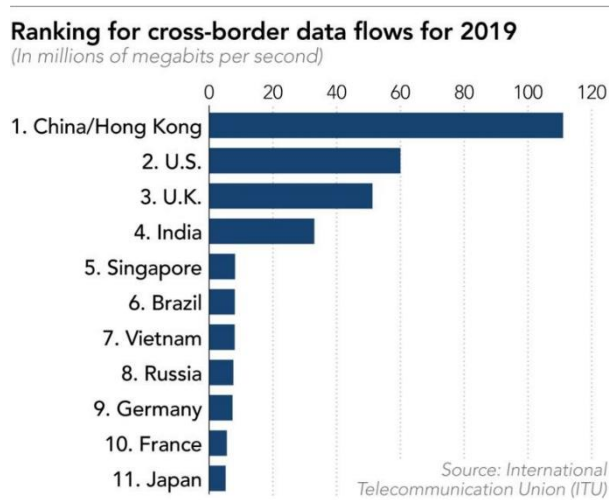
แม้การแข่งขันทางเทคโนโลยีระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนจะเป็นประเด็นท้าทายสำคัญของการเมืองโลกในทศวรรษหน้า แต่งานที่ศึกษาประเด็นดังกล่าวในทางวิชาการยังมีอยู่น้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นการสรุปรวบรวมเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องหรือการอบรมสัมมนาแลกเปลี่ยนความเห็นของนักวิชาการ ซึ่งมุ่งพิจารณาเฉพาะที่มาหรือลักษณะเฉพาะของการแข่งขันระหว่างสองมหาอำนาจเท่านั้น ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับผลกระทบจากการแข่งขันทางเทคโนโลยีระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน และแนวโน้มการครอบงำทางเทคโนโลยีและการไหลเวียนของข้อมูลจากจีนในประเทศเพื่อนบ้านของไทยและประเทศสมาชิกอาเซียนจากการที่เปิดโอกาสให้จีนรุกคืบเข้ามาแผ่อิทธิพลในรูปแบบต่าง ๆ งานวิชาการที่เป็นการวิเคราะห์

ภูมิภาคจึงมีความสำคัญ และเป็นประโยชน์ต่อการให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้วย

พลวัตของภูมิรัฐศาสตร์ด้านเทคโนโลยีและมุมมองจากประเทศผู้เล่นในภูมิภาค

ใน ค.ศ. 2019 การไหลเวียนข้อมูลข้ามพรมแดนจากจีนมีปริมาณครอบคลุมสูงสุดในโลกคิดเป็นร้อยละ 23 ของการไหลเวียนของข้อมูลข้ามแดนทั้งหมด (ในขณะที่การไหลเวียนของข้อมูลจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นอันดับ 2 ของโลกมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 12) นอกจากนี้ ตั้งแต่ ค.ศ. 2014 เป็นต้นมา จีนได้แซงหน้าสหรัฐอเมริกาในการเป็นแหล่งการไหลเวียนข้อมูลสู่ภูมิภาคเอเชียที่ใหญ่ที่สุด ครอบคลุมข้อมูลมากกว่าร้อยละ 50 ของภูมิภาค โดยไหลเข้าเวียดนามและสิงคโปร์ ในสัดส่วนสูงสุดถึงร้อยละ 17 และ 15 ตามลำดับ ในขณะที่การไหลของข้อมูลจากสหรัฐอเมริกา สู่ภูมิภาคเอเชียลดลงจากร้อยละ 45 ใน ค.ศ. 2001 เป็นร้อยละ 25 ใน ค.ศ. 2019 สืบเนื่องมาจากการสนับสนุนการลงทุนของภาคเอกชนด้านเทคโนโลยีของจีนผ่านความริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative : BRI) ในต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง เช่น บริษัท Alibaba และ Tencent (WeChat) ตามแผนภาพที่ 4-2 และแผนภาพที่ 4-3

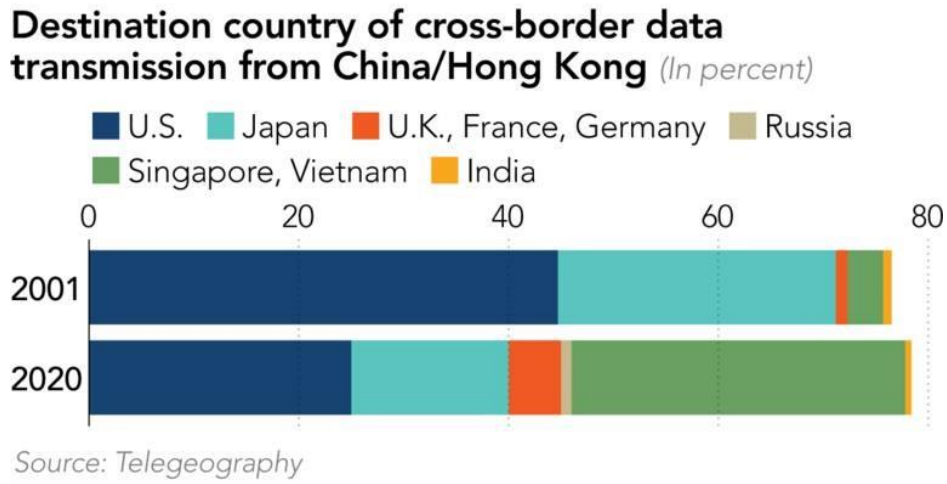
แผนภาพที่ 4-2 อันดับของประเทศที่มีการไหลเวียนของข้อมูลมากที่สุดใน ค.ศ. 2019

ที่มา : International Telecommunication Union (ITU), 2019

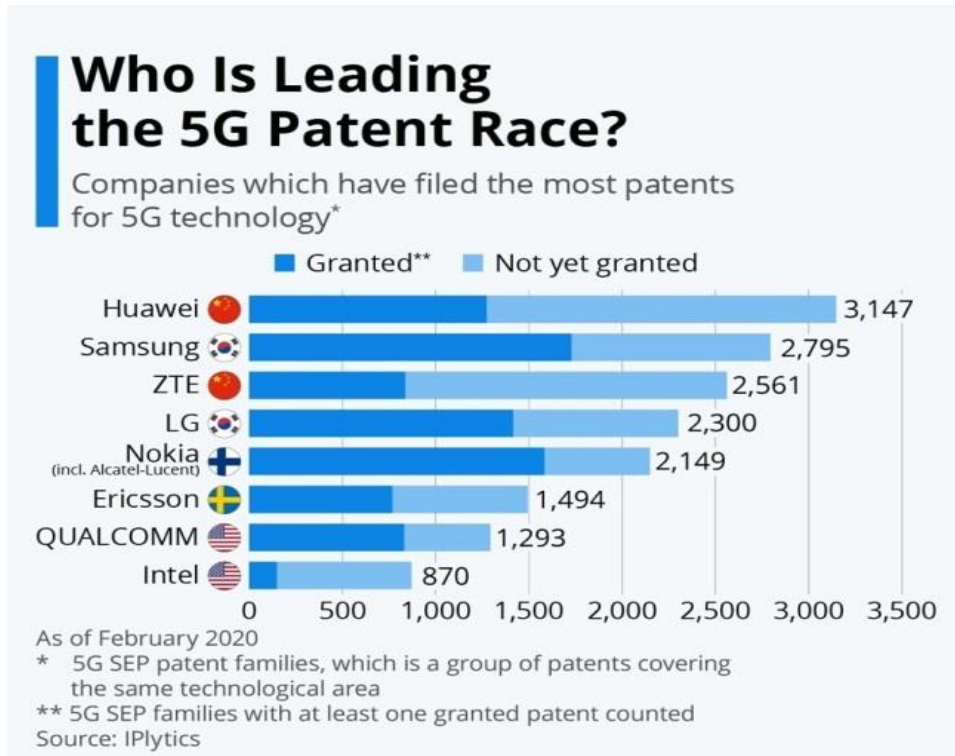
แผนภาพที่ 4-3 ประเทศปลายทางของการไหลเวียนข้อมูลจากจีนและฮ่องกง

ที่มา : Telegeography, 2019

จีนเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยี 5G ของโลก ซึ่งรองรับการเชื่อมต่อสัญญาณ 5G กว่าร้อยละ 70 และมีผู้ลงทะเบียนใช้งาน 5G สมาร์ทโฟนแล้ว 50 ล้านคนทั่วโลก โดยมีบริษัทผู้ให้บริการรายใหญ่ ได้แก่ บริษัท Huawei และบริษัท ZTE นอกจากนี้ ยังมีการยื่นจดสิทธิบัตรเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับ 5G มากที่สุดในโลก ตามภาพที่ 3 ในขณะเดียวกัน สหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำด้านการผลิตเซมิคอนดักเตอร์และชิป (ชิ้นส่วนสำคัญสำหรับพัฒนาเทคโนโลยี 5G) ของโลก ซึ่งจีนยังคงต้องพึ่งพาการนำเข้าเซมิคอนดักเตอร์จากสหรัฐอเมริกากว่าร้อยละ 84 สำหรับการผลิตเครื่องมือสื่อสาร แผงวงจรไฟฟ้า และคอมพิวเตอร์เพื่อส่งออกไปต่างประเทศรวมมูลค่าการส่งออกกว่า 3 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ (ข้อมูล ค.ศ. 2019) ในขณะที่บริษัท Semiconductor Manufacturing International Corporation (SMIC) ซึ่งเป็นบริษัทผู้ผลิตชิปรายใหญ่ที่สุดของจีนยังไม่มีขีดความสามารถในการผลิตเทียบเท่ากับบริษัทของสหรัฐอเมริกา และได้หวัน ซึ่งมีบริษัท Taiwan Semiconductor Manufacturing Company (TSMC) ผลิตเซมิคอนดักเตอร์ที่ใหญ่และทันสมัยที่สุดของโลก ดังนั้น การแข่งขันด้านเทคโนโลยี 5G ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนทั้งในด้านการผลิตและการขยายตลาดจึงเป็นตัวแปรสำคัญต่อการชิงความได้เปรียบในการก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำโลก

แผนภาพที่ 4-4 ประเทศที่มีจำนวนสิทธิบัตร 5G มากที่สุดในโลก

ที่มา : Iplytics, 2020

จีนมีบทบาทด้านการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีและเครือข่ายโทรศัพท์มือถือในประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แอฟริกา และหมู่เกาะแปซิฟิก เพื่อส่งเสริมความเชื่อมโยงด้านโทรคมนาคมภายในประเทศเหล่านี้ รวมทั้งมีโครงการก่อสร้างสายเคเบิลโทรคมนาคมใต้น้ำ โดยบริษัท Huawei Marine มูลค่า 72.6 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อเชื่อมโยงกับประเทศหมู่เกาะ เช่น ไมโครนีเชีย คิริบาส และนาอูรู นอกจากนี้ ยังเป็นผู้ส่งออกเทคโนโลยี AI ระบบจดจำใบหน้าและการเฝ้าระวังไปยัง 50 กว่าประเทศ ซึ่งเป็นปริมาณมากกว่าการส่งออกโดยบริษัทสหรัฐอเมริกา เช่น บริษัท IBM, CISCO และ Palantir ดังภาพที่ 4 ทั้งนี้จากรายงานการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาของจีนใน ค.ศ. 2020 พบว่า ภูมิภาคแอฟริกาและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาจากจีนกว่าร้อยละ 80 ของทั้งหมด โดยแบ่งเป็นภูมิภาคแอฟริกา ร้อยละ 44.65 และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ร้อยละ 36.82 ตามลำดับ

แผนภาพที่ 4-5 เทคโนโลยีการสอดแนมของจีนที่ใช้ในประเทศต่าง ๆ

ที่มา : Carnegie Endowment for International Peace, 2019

ด้วยเหตุผลข้างต้น สหรัฐอเมริกาและประเทศพันธมิตร เช่น ออสเตรเลียและแคนาดา ได้แสดงความห่วงกังวลว่า จีนอาจใช้ประโยชน์จากการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน/เทคโนโลยี เพื่อตอบสนองผลประโยชน์ด้านการเมืองและการทหาร รวมถึงกังวลว่า หากประเทศใดพึ่งพาการใช้ อุปกรณ์ทางเทคโนโลยีจากจีนในโครงสร้างด้านโทรคมนาคมซึ่งถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญ (critical infrastructure) มากเกินไป อาจส่งผลให้จีนสามารถควบคุมการไหลเวียนของข้อมูล และเข้าถึงข้อมูลอ่อนไหวของประเทศนั้น ๆ ได้มากขึ้น ซึ่งมีนัยต่อการเมือง เศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศผู้ใช้ และการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ด้วยเหตุนี้ สหรัฐอเมริกา พยายามกดดันประเทศพันธมิตร รวมถึงประเทศไทย เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้เทคโนโลยี 5G ของจีน โดยสนับสนุนการสร้างความหลากหลายในห่วงโซ่การผลิตอุปกรณ์สำหรับเทคโนโลยี 5G

มุมมองและท่าทีของจีนต่อการแข่งขันทางเทคโนโลยี

1. จีนมองว่าสหรัฐอเมริกาใช้ประเด็นความมั่นคงแห่งชาติเป็นข้ออ้างในการกีดกัน และเลือกปฏิบัติต่อบริษัทต่างชาติและนำผลประโยชน์ที่คับแคบมาอยู่เหนือหลักการของระบบตลาด และกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศ โดยเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกาเคารพหลักการแข่งขันที่เป็นธรรมและกฎระเบียบระหว่างประเทศ

2. การออกมาตรการต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกาเพื่อขัดขวางการทำธุรกิจของบริษัทเทคโนโลยีจากจีน ทำให้จีนตระหนักถึงข้อจำกัดจากการพึ่งพาทางเทคโนโลยีจากภายนอก ซึ่งเป็น “ปัญหาบีบคอ (stranglehold problem)” จีนจึงหันมาเสริมสร้างขีดความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองทางเทคโนโลยีได้และป้องกันแรงกดดันด้านห่วงโซ่การผลิตจากสหรัฐอเมริกา รวมถึงตั้งกองทุนมูลค่า 2.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐเพื่อส่งเสริมการพัฒนาด้านเซมิคอนดักเตอร์ นอกจากนี้ ภาครัฐ และเอกชนจีนได้ร่วมมือเพื่อลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีภายใต้ข้อริเริ่ม “New Infrastructure Initiative” ซึ่งรวมถึง 5G สถานีชาร์จไฟรถ EV AI และศูนย์ข้อมูลมูลค่ากว่า 1.6 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐจนถึง ค.ศ. 2025

ผลกระทบจากการดำเนินมาตรการของสหรัฐอเมริกาต่อห่วงโซ่การผลิตเซมิคอนดักเตอร์และชิปของโลก

จีน บริษัทเทคโนโลยีจีน เช่น บริษัท Huawei ประสบปัญหาการขาดแคลนชิปสำหรับการผลิตเสาสัญญาณและอุปกรณ์สื่อสารระบบ 5G รวมถึงมีแนวโน้มต้องหยุดผลิตระบบปฏิบัติการสำหรับโทรศัพท์เคลื่อนที่ขั้นสูงซึ่งมีชื่อว่า Kirin ขณะที่บริษัท HiSilicon Technologies ซึ่งพัฒนาชิปสำหรับทีวีและกล้อง CCTV อัจฉริยะ รายใหญ่ที่สุดของโลกต้องยุติการผลิตชิปเนื่องจากมีผู้ร่วมผลิตที่ใช้เทคโนโลยีของสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ บริษัท ZTE ผู้ผลิตโทรศัพท์มือถือรายใหญ่ของจีนได้ประกาศระงับการดำเนินกิจการชั่วคราวหลังจากถูกสหรัฐอเมริกาสั่งระงับการค้าขายกับบริษัท Qualcomm ผู้ผลิตชิปสัญชาติสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกา บริษัทเทคโนโลยีของสหรัฐอเมริกามากกว่า 60 รายได้รับผลกระทบทางรายได้เนื่องจากไม่สามารถขายสินค้าให้จีน เช่น บริษัท Qualcomm และ Intel ซึ่งผลิตชิปตามการออกแบบของบริษัท Huawei นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญประเมินว่าบริษัทผู้ออกแบบและทดสอบชิปรายใหญ่ของโลกของสหรัฐอเมริกา เช่น Cadence และ Synopsys จะไม่สามารถดำรงสถานะผู้นำในตลาดโลกได้อีกต่อไปหากไม่สามารถขยายตลาดในจีนซึ่งเติบโตอย่างต่อเนื่องได้

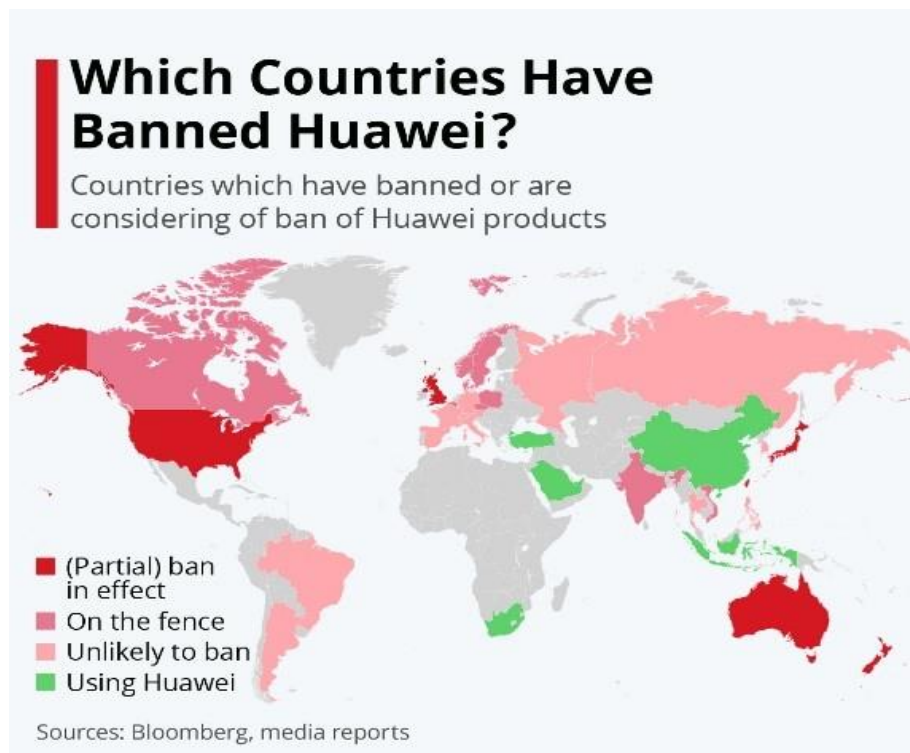
ผู้ใช้งาน (end users) อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ของจีน เช่น โทรศัพท์ Huawei ทั่วโลก จะไม่สามารถใช้ซอฟต์แวร์และระบบปฏิบัติการที่พัฒนาโดยบริษัทสหรัฐอเมริกา ได้ เช่น Google

สถานะการใช้เทคโนโลยี 5G ของบริษัท Huawei ในโลกและการแข่งขันเพื่อสร้างบรรทัดฐานระดับโลกด้านความปลอดภัยทางข้อมูล (Data Governance)

พันธมิตรของสหรัฐอเมริกาที่สนับสนุนนโยบายการจำกัดการใช้เทคโนโลยี 5G ของจีน ได้แก่ กลุ่ม Five Eyes ประกอบด้วย สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และแคนาดา รวมถึงพันธมิตรดั้งเดิมของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาค ได้แก่ ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ ในส่วนของสหภาพยุโรปหลายประเทศมีท่าทีลังเลที่จะดำเนินมาตรการอย่างเด็ดขาดต่อบริษัท Huawei เนื่องจากการถอดผลิตภัณฑ์ 5G ของจีนออกจากระบบโทรคมนาคมมีต้นทุนทางธุรกิจสูง[14] อย่างไรก็ดี เยอรมนี สวิตเซอร์แลนด์ และอิตาลี ได้ปฏิเสธการเข้าร่วมประมวลเทคโนโลยี 5G ของบริษัท Huawei ในประเทศตน ขณะที่บราซิลและอินเดียมีแนวโน้มที่จะไม่ใช้เทคโนโลยีของ Huawei และประเทศกำลังพัฒนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนใหญ่ ซึ่งพึ่งพาทางเศรษฐกิจต่อจีนสูง เช่น

ฟิลิปปินส์ กัมพูชา เมียนมา อินโดนีเซีย และ สเปน. ลาว เปิดรับอุปกรณ์เทคโนโลยี 5G จาก บริษัท Huawei รวมถึงผู้ประกอบการบางรายของประเทศไทยคือ บริษัท AIS ขณะที่เวียดนามเลือกจะพัฒนาเทคโนโลยี 5G ด้วยตนเองและสิงคโปร์เลือกใช้เทคโนโลยีของบริษัท Ericsson และ Nokia ในโครงสร้างพื้นฐานหลัก อนึ่ง ภาพรวมการใช้เทคโนโลยี 5G ของบริษัท Huawei โลกตามแผนภาพที่ 4-5

แผนภาพที่ 4-6 ประเทศที่ประกาศห้ามจำหน่ายผลิตภัณฑ์หรือห้ามบริษัทในประเทศทำธุรกรรมกับ Huawei

ที่มา : Bloomberg, media reports, 2019

สหรัฐอเมริกาจับจีนแข่งขันกันเพื่อสร้างบรรทัดฐานระดับโลกด้านความปลอดภัยทางข้อมูล โดยเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม ค.ศ. 2020 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาได้ประกาศขยายข้อริเริ่ม Clean Network เพื่อปกป้องข้อมูลที่อ่อนไหวของสหรัฐอเมริกาจากการ “รुक้าโดยตัวแสดงที่เลวร้ายซึ่งรวมถึงพรรคคอมมิวนิสต์จีน” ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญคือ การแสวงหาพันธมิตรเพื่อสกัดกั้นตัวแสดงที่มีความเสี่ยงสูง (high risk actors) จากระบบโครงข่าย 5G ต่อมาเมื่อวันที่ 8 กันยายน ค.ศ. 2020 มন্ত্রীแห่งรัฐและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจีนได้ประกาศข้อริเริ่ม Global Initiative on Data Security เพื่อส่งเสริมให้ภาครัฐและเอกชนใช้ข้อมูลทางไซเบอร์อย่างปลอดภัยและถูกต้องตามกฎหมายภายใต้กรอบพหุภาคีเพื่อประโยชน์ของนานาประเทศ

ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2020 มีประเทศที่ประกาศสนับสนุนข้อริเริ่ม Clean Network กว่า 53 ประเทศโดยในจำนวนนี้เป็นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป 30 ประเทศจากทั้งหมด 31 ประเทศ (ยกเว้นฮังการี) ซึ่งจีนมองว่าข้อริเริ่มดังกล่าวของสหรัฐอเมริกามีลักษณะที่เป็นการดำเนินการฝ่ายเดียว และเป็นความพยายามในการเพิ่มขีดความสามารถการสอดแนมทางไซเบอร์ (cyber surveillance)

ประเทศที่สนับสนุน Global Initiative on Data Security ของจีน ได้แก่ ปากีสถาน คาซัคสถาน สเปน ลาว ซีเรีย และกัมพูชา โดยจีนพยายามเชิญชวนประเทศในภูมิภาคสนับสนุนข้อริเริ่มดังกล่าว เช่น ในการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออกทางไกล ครั้งที่ 15 เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน ค.ศ. 2020 ซึ่งจีนได้เน้นย้ำการรักษาความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์และเสนอความร่วมมือด้านการบริหารจัดการดิจิทัลและความมั่นคงทางไซเบอร์ระดับโลก รวมทั้งในการเยือนประเทศสมาชิกในอาเซียนอย่างเป็นทางการรวมถึงไทย

นายกรัฐมนตรีสหราชอาณาจักรได้ริเริ่มแนวคิดการรวมกลุ่มพันธมิตรซึ่งมีค่านิยมทางประชาธิปไตย หรือ “D-10 Club” ประกอบด้วยสมาชิก G7 (แคนาดา ฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา) เกาหลีใต้ อินเดีย และออสเตรเลีย เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับระบบโทรคมนาคม 5G และห่วงโซ่อุปทานสำคัญ (critical supply chain) ที่มีความเปราะบางเพื่อการลดความเสี่ยงต่อการพึ่งพิงจีนด้านเทคโนโลยี 5G และเพิ่มความหลากหลายในการจัดหาเทคโนโลยี 5G โดยสหราชอาณาจักรได้ทาบทามผู้นำจากเกาหลีใต้ อินเดีย และออสเตรเลีย เข้าร่วมการประชุมระดับผู้นำ G7 ในปี 2564 ซึ่งนักวิเคราะห์คาดว่า กลุ่ม D-10 จะเข้ามาแทนที่กลุ่ม G-7 และสหรัฐอเมริกาจะใช้กลุ่มดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างพันธมิตรและขยายความร่วมมือให้ครอบคลุมประเด็นที่เป็นผลประโยชน์ของตน เช่น การส่งเสริมประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

แนวโน้มการแข่งขันและการสกัดกั้นด้านเทคโนโลยีในอนาคต

แม้รัฐบาลใหม่ของสหรัฐอเมริกาภายใต้ประธานาธิบดีโจ ไบเดนยังคงมองจีนเป็นคู่แข่งเชิงยุทธศาสตร์ เช่นเดียวกับรัฐบาลของอดีตประธานาธิบดีทรัมป์ แต่รัฐบาลของประธานาธิบดีไบเดนจะดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อจีนในรูปแบบของการแข่งขันและร่วมมือในประเด็นที่สหรัฐอเมริกากับจีนมีผลประโยชน์ร่วมกันแทนการเผชิญหน้ากับจีนอย่างเดียว โดย 1. อาศัยเครือข่ายพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาและกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ และ 2. เปลี่ยนกลยุทธ์จากเดิมในลักษณะ “หมากรุก” ในลักษณะการแข่งขันที่มีฝ่ายหนึ่งแพ้ฝ่ายหนึ่งชนะ (zero-sum game) มาเป็น “หมากล้อม” โดยมุ่งเสริมสร้างพันธมิตรและเปิดหลายสนามรบพร้อมกันมากขึ้น ซึ่งสนามรบด้านข้อมูล/เทคโนโลยี จะเป็นสนามสำคัญ

คาดว่าสหรัฐอเมริกาจะร่วมกับญี่ปุ่นและสหภาพยุโรปเพื่อสร้าง “Tech Alliance” ผ่านกลุ่ม D-10 โดยมีข้อริเริ่ม Clean Network เป็นพื้นฐานในการผลักดันห่วงโซ่อุปทาน 5G เป็นทางเลือกแทนเทคโนโลยี 5G ของจีน ดังนั้น ญี่ปุ่น ไต้หวัน และเกาหลีใต้จะมีบทบาทโดดเด่นขึ้นในการเป็นตัวเลือkd้านห่วงโซ่อุปทานการผลิตชิป/เทคโนโลยี 5G และการร่วมสร้างบรรทัดฐานด้านความมั่นคงทางข้อมูล (Data Security)

การคว่ำบาตรทางเทคโนโลยีของสหรัฐอเมริกาต่อจีนจะผลักดันให้จีนพยายามเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตเทคโนโลยีชิปชั้นสูงเป็นของตนเองมากยิ่งขึ้น ในขณะที่ สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปผลักดันการกระจายการจัดตั้งโรงงานผลิตชิปชั้นสูงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีสัดส่วนการผลิตชิปมากถึงร้อยละ 80 ของโลก[19] ของมายังสหรัฐอเมริกาและยุโรปมากขึ้น เพื่อรักษาการเข้าถึงทางเทคโนโลยี

ทั้งนี้ การกดดันทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศในภูมิภาคเพื่อสกัดกั้นการใช้เทคโนโลยี 5G จากจีน กอปรกับแนวโน้มที่เชื่อมั่นในแนวทางการปกป้องข้อมูล (Data Protectionism) ที่เพิ่มขึ้นมีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศ การเชื่อมโยงผู้ประกอบการสู่ตลาดโลก และการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาในภูมิภาค

จีนจะยังคงผลักดันเรื่องพหุภาคีนิยม และมีส่วนร่วมในการปฏิรูประบบธรรมาภิบาลของโลก รวมถึงผลักดันข้อริเริ่ม Global Initiative on Data Security เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในภูมิภาคเอเชีย ขณะเดียวกัน จีนพยายามขยายการลงทุนของเอกชนด้านเทคโนโลยีและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายใต้ BRI และ/หรือเส้นทางสายไหมดิจิทัล (Digital Silk Road) เพื่อเชื่อมโยงการไหลเวียนของข้อมูล

การแยกตัวด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี (economic and technology decoupling) จะทำให้ห่วงโซ่อุปทานการผลิตมีลักษณะเชื่อมโยงกับภูมิภาคและมีความเป็นดิจิทัล (go regional and digital) มากขึ้น รวมถึงห่วงโซ่การผลิตด้านเทคโนโลยี 5G ด้วย

ความพยายามของสหรัฐอเมริกาในการกดดันให้ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขาดออกจากการใช้/พึ่งพาชิ้นส่วนและเทคโนโลยี 5G จากจีน น่าจะทำได้ลำบากในทางปฏิบัติ เนื่องจาก 1. อุปทานทางเลือกทางเทคโนโลยี 5G รายใหม่ยังไม่สามารถแข่งขันทางราคากับจีนได้ 2. ยังไม่แน่ชัดว่ากลุ่ม “Tech Alliance” จะสนับสนุนเงินให้แก่กลุ่มประเทศ Least Developed Countries (LDCs) เช่น กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมา ซึ่งพึ่งพิงเศรษฐกิจจีนสูงเพื่อให้เปลี่ยนผู้ผลิตสินค้าและบริการจากจีนหรือไม่ และ 3. สหรัฐอเมริกาและพันธมิตรจะสามารถสร้างผู้ขายที่มีความน่าเชื่อถือ (trusted vendor) และทำลายการพึ่งพาห่วงโซ่อุปทานของบริษัท Huawei กับบริษัทเทคโนโลยีพันธมิตรโลกตะวันตกได้หรือไม่และผู้ขายที่มีความน่าเชื่อถือเหล่านั้นจะสามารถปรับตัวเพื่อสร้างห่วงโซ่อุปทานที่ไม่มีจีนได้รวดเร็วเพียงใด

แนวโน้มการมุ่งสู่ดิจิทัล (Digitalization) และ IoTs จะเข้มข้นขึ้นในทุกภาคอุตสาหกรรม เช่น รถยนต์ไฟฟ้าและสินค้าเครื่องใช้ภายในบ้าน ซึ่งจะมีส่วนประกอบของชิปประมวลผลขั้นสูง นอกจากนี้ ผู้นำด้านเทคโนโลยี เช่น บริษัท Apple, Amazon, Google และ Nvidia (ผู้ออกแบบชิปสำหรับเกม) ได้หันมาออกแบบชิปประมวลผลเป็นของตนเองมากขึ้นจากเดิมที่ใช้ชิปของบริษัทที่สาม เช่น Intel ซึ่งจะส่งผลให้ความต้องการผลิตชิปประมวลผลขั้นสูงมีสูงขึ้น ในขณะที่มีผู้ผลิตจำกัดเพียง 2-3 ราย ดังนั้น การครอบครองการผลิตชิปชั้นสูงจะเป็นปัจจัยกำหนดอำนาจต่อรองในเศรษฐกิจโลกในอนาคต

ข้อเสนอแนะด้านเทคโนโลยี 5G และการดำเนินการของประเทศไทย

1. ไทยมีวิสัยทัศน์ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี 5G อย่างเต็มประสิทธิภาพเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างยั่งยืน โดยตั้งเป้าให้มีเครือข่าย 5G ที่มีความเร็วไม่ต่ำกว่า 100 Mbps ในเขตพื้นที่เทศบาล และ 50 Mbps ในทุกพื้นที่ รวมถึงมีโครงข่าย 5G ที่ครอบคลุมร้อยละ 98 ของประชากรทุกพื้นที่ของเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) และจังหวัดที่ได้รับการประกาศเขตให้เป็นเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ตามแผนปฏิบัติการว่าด้วยการใช้ประโยชน์จาก 5G ของประเทศไทยระยะที่ 1-3 ระหว่าง ค.ศ. 2021-2027[22] โดยให้ความสำคัญแก่การพัฒนาเกษตรดิจิทัล โรงพยาบาลอัจฉริยะ และเพิ่มประสิทธิภาพด้านอุตสาหกรรม

2. ไทยไม่มีนโยบายการปิดกั้นการใช้อุปกรณ์จากผู้ผลิตรายใดรายหนึ่ง หากอุปกรณ์ดังกล่าวเป็นไปตามมาตรฐานด้านความมั่นคงในระดับสากล บางบริษัท เช่น บริษัท AIS ได้นำเทคโนโลยี 5G ของบริษัท Huawei มาใช้ในโครงข่ายของตน รวมถึงการติดตั้งโครงข่ายระบบ 5G ของบริษัท Huawei ใน EEC การพัฒนา Open Lab Testing และ Cloud Service Center

3. สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติได้จัดการประชุมคณะกรรมการประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศที่มีผลกระทบต่อไทย (อปรท.) เพื่อพิจารณาประเด็นเกี่ยวกับ 5G มาแล้ว 2 ครั้ง ซึ่ง อปรท. เห็นชอบในหลักการให้มีการดำเนินการเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการผูกขาด ดังนี้ 1. กระจายการใช้อุปกรณ์และส่วนประกอบของเครือข่ายทางเทคโนโลยี 5G จากผู้ผลิตหลายราย 2. กำหนดแนวทางปฏิบัติด้านความมั่นคงปลอดภัยด้าน 5G สำหรับภาคส่วนที่มีความเสี่ยงและเปราะบางสูง 3. ส่งเสริมการตระหนักรู้ของสังคมถึงผลกระทบด้านความมั่นคงของเทคโนโลยี 5G

ทั้งนี้ นายกรัฐมนตรี ได้ให้ความเห็นชอบแนวทางดังกล่าวแล้วเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม ค.ศ. 2020 และสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติอยู่ระหว่างหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขับเคลื่อนแนวทางต่อไป

ด้านความมั่นคงทางไซเบอร์และความมั่นคงทางข้อมูล

ไทยได้จัดทำยุทธศาสตร์การรักษาความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 และต่อมาใน ค.ศ. 2019 ไทยได้ประกาศใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์แห่งชาติ ซึ่งกำหนดให้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์แห่งชาติ (สกมช.) และศูนย์ประสานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยระบบคอมพิวเตอร์แห่งชาติหรือ Thailand Computer Emergency Response Team (Thai CERT)

2. พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data Protection Act : PDPA) อย่างไรก็ดี คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบให้ตราพระราชกฤษฎีกาเพื่อเลื่อนการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลออกไปจนถึงวันที่ 31 พฤษภาคม ค.ศ. 2021 เนื่องจากสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งมาตรฐานของ PDPA มีความสำคัญต่อการส่งเสริมการค้าและการลงทุนโดยเฉพาะกับสหภาพยุโรป ซึ่งมีมาตรฐานการป้องกันข้อมูลส่วนบุคคล (General Data Protection Act : GDPR) สูง

ด้านข้อมูลและการค้าอิเล็กทรอนิกส์

ไทยยังไม่มีแพลตฟอร์มการค้าอิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce platform) เพื่อช่วยผู้ประกอบการและ SMEs เก็บข้อมูลและสร้างแพลตฟอร์มเฉพาะสำหรับสินค้าบางประเภท (product specific platform) ซึ่งจะมีความสำคัญยิ่งสำหรับการค้าดิจิทัลภายหลังสถานการณ์โควิด-19 ที่ต้องใช้ประโยชน์จาก Big Data ในขณะที่ประเทศสมาชิกในอาเซียน เช่น เวียดนาม อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และมาเลเซียต่างมีแพลตฟอร์มในด้านการค้าอิเล็กทรอนิกส์ การชำระเงิน อิเล็กทรอนิกส์ ด้านโลจิสติกส์ หรือด้านสื่อสังคมออนไลน์เป็นของตนเอง เช่น Zalo (ด้านการแชตออนไลน์ เวียดนาม) Grab Gojek (ด้านโลจิสติกส์ มาเลเซีย) และ Tiki (e-commerce เวียดนาม)

ข้อเสนอแนะด้านเทคโนโลยี

1. ในเชิงยุทธศาสตร์

1.1 โดยที่ไทยไม่มีนโยบายการปิดกั้นการใช้อุปกรณ์จากผู้ผลิตรายใดรายหนึ่ง ทำให้ไทยมีพื้นที่บริหารจัดการและเลือกเทคโนโลยีที่ตอบสนองผลประโยชน์แห่งชาติสูงสุด รวมถึงไม่สร้างสภาวะการพึ่งพิงเทคโนโลยีจากประเทศใดประเทศหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อประเทศมหาอำนาจอย่างสมดุล ไทยเห็นว่าข้อริเริ่ม Clean Network โดยสหรัฐอเมริกา และ Global Initiative on Data Security โดยจีนเป็นการวางบรรทัดฐานการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและภูมิภาคโดยรวม

1.2 ไทยและประเทศในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงควรใช้ประโยชน์จากข้อริเริ่ม Clean Network และ Global Initiative on Data Security โดยสนับสนุนให้ทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนมีส่วนช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถทางไซเบอร์ พัฒนาบุคลากรและโครงสร้างพื้นฐานด้านโทรคมนาคมอย่างสมดุลภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy : ACMECS) ตามเป้าประสงค์ 1 หัวข้อความเชื่อมโยงที่ไร้รอยต่อ (Seamless Connectivity) ภายใต้แผนแม่บท ACMECS ซึ่งได้กำหนดให้โครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัล (digital infrastructure) เป็นหนึ่งในสาขาความร่วมมือสำหรับการพัฒนาโครงข่ายและระบบอินเทอร์เน็ต

1.3 ในกรอบพหุภาคี ไทยแสดงความพร้อมที่จะร่วมมือกับทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและส่งเสริมความมั่นคงทางไซเบอร์ เช่น ภายใต้ The United Nations Group of Governmental Experts (GGE) เพื่อศึกษาแนวโน้มความมั่นคงทางไซเบอร์ และกรอบการประชุมอาเซียนว่าด้วยความมั่นคงของเอเชียและแปซิฟิก (ASEAN Regional Forum : ARF)

1.4 ในกรอบอาเซียน ไทยและอาเซียนควรใช้ประโยชน์จากแผนแม่บทอาเซียนด้านดิจิทัล (ASEAN Digital Masterplan : ADM) 2025 สำหรับ hedging ต่อการกดดันจากสหรัฐอเมริกาและจีน นอกจากนี้ ไทยและอาเซียนยังสามารถใช้ ADM ส่งเสริมความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาและจีน รวมถึงกลุ่ม D-10 ในด้าน ICT และดิจิทัลในภูมิภาคที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย เช่น โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลสำหรับภาคธุรกิจรายย่อย การพัฒนาการทำธุรกรรมการค้าดิจิทัล

ในอาเซียนอย่างครบวงจร ซึ่งเป็นประเด็นที่นายกรัฐมนตรีได้ผลักดันในช่วงที่ไทยดำรงตำแหน่งประธานอาเซียนเมื่อ ค.ศ. 2019

2. ในเชิงปฏิบัติ

2.1 ไทยไม่ควรพึ่งพิงการใช้อุปกรณ์ 5G จากผู้ผลิตหลายรายใดรายหนึ่งแต่ควรสร้างความหลากหลายของผู้ผลิตสินค้าและบริการ (supplier) เช่น การใช้อุปกรณ์จากผู้ผลิตรายหนึ่งในระบบเทคโนโลยีที่เป็นใจกลาง (core technology) และอีกรายหนึ่งในระบบสนับสนุนในลักษณะเดียวกันกับการดำเนินการของสิงคโปร์และประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป เช่น เยอรมนี และฝรั่งเศส ในส่วนของภาคเอกชน ควรสร้างพันธมิตรกับผู้ผลิตสินค้าและบริการทางเลือกด้าน 5G ของภูมิภาคเอเชียตะวันออก กล่าวคือ เกาหลีใต้และญี่ปุ่น ซึ่งน่าจะเพิ่มกำลังการผลิตในอนาคต รวมถึงเมื่อคำนึงว่า สหภาพยุโรปจะใช้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทาน 5G กับภูมิภาค (regionalization of 5G supply chain) ภายใต้นโยบายที่เป็นอิสระในการกำหนดยุทธศาสตร์ (Strategic Autonomy) มากขึ้น

2.2 ไทยควรส่งเสริมสร้างสภาพแวดล้อมด้านการลงทุน ระบบกฎหมายและกฎเกณฑ์ และเร่งเจรจาความตกลงการค้าเสรีเพื่อเอื้อต่อการส่งเสริมการลงทุนของต่างประเทศ ใน EEC ในสาขาอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ (intelligent electronics) เพื่อรองรับและดึงดูดการลงทุนที่เป็นห่วงโซ่อุปทานด้านการผลิตขั้นสูง ควบคู่กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการรองรับการลงทุนด้านอุตสาหกรรมผลิตขั้นสูงในอนาคต

วิเคราะห์ด้านสังคมของจีน

ภายหลังจากการที่พรรคคอมมิวนิสต์ได้สถาปนาประเทศในปี ค.ศ.1949 ในขณะนั้น ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งเต็มไปด้วยปัญหาความยากจนของประชาชน จนมีผู้เปรียบเทียบกับเป็น “ยักษ์ผู้อมโรคแห่งเอเชีย” และเป็นที่ยึดตามองของประเทศต่างๆ ทั่วโลกว่าจะลุกขึ้นมาอย่างไร สายตาที่จ้องมองมีทั้งที่มาจากประเทศอภิมหาอำนาจ จากประเทศพัฒนา จากประเทศกำลังพัฒนา และจากขบวนการประชาชนปฏิวัติในภูมิภาคต่างๆ สายตาที่เฝ้าดูก็มีทั้งอารมณ์ความรู้สึกที่ประมาท หน้าที่สาปแช่ง ที่เอาใจช่วยและที่ชื่นชม ซึ่งแตกต่างกันไปตามอคติทางความคิด และการยึดถือทฤษฎีทางการเมืองที่หลากหลายกันไป

ในช่วงท้ายของยุคสงครามเย็น เมื่อกำแพงเบอร์ลินในเยอรมันได้พังทลายลงในปี ค.ศ. 1989 ตามด้วยการเปลี่ยนแปลงของประเทศสังคมนิยมในยุโรปตะวันออก และการแตกกระจายของสหภาพโซเวียต ออกเป็นประเทศเล็ก ประเทศน้อย รวม 15 ประเทศ เมื่อปี ค.ศ. 1993 ก็ยิ่งทำให้สายตาคนทั่วโลกจับจ้องมาที่ประเทศจีน ซึ่งมีประชากรกว่าพันล้านคนว่าชะตากรรมจะลงเอยในรูปแบบใด

แต่จนถึงวันนี้ไม่เพียงแต่จีนไม่ล่มสลายลงเช่นประเทศสังคมนิยมบางประเทศ แต่ในทางตรงกันข้ามกัน จีนกลับมุ่งพัฒนาประเทศสู่สังคมนิยมในแบบฉบับของตนเองอย่างเข้มแข็งมั่นคง ซึ่งนับวันจีนก็ยิ่งมีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และบทบาททางการเมืองในเวทีโลก โดยที่ประชาชนจีนก็มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สังคมจีนมีความสงบและสันติภาพอย่างต่อเนื่องท่ามกลาง

ความปั่นป่วนวุ่นวายกันไปทั่วโลก ทั้งจากความขัดแย้ง จากสงคราม และจากขบวนการก่อการร้าย จนหลายประเทศต้องหันกลับมาดูจีนอีกครั้งด้วยความฉงน

กว่า 30 ปี ในการปฏิรูปและเปิดประเทศที่ได้นำโอกาสและการพัฒนาสู่ความสำเร็จ มากมายมาสู่จีน ในขณะที่เดียวกันก็มีปัญหาสังคมมากมายตามมาด้วย ยิ่งมีการพัฒนาเจริญก้าวหน้า แค่นั้นปัญหาที่ตามมาก็มีมากเท่านั้น ดังนั้นปัญหาสังคมจีนจึงมีความหลากหลายและกว้างขวางมาก จากตัวเลขที่มากมายของปัญหาสังคมจีนในปัจจุบันเหล่านี้รัฐบาลจีนจึงได้เผชิญกับความยากลำบาก ในความพยายามจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่ก็ได้ถูกสื่อของจีนนำออกมาเสนอ ในขณะที่หัวข้อประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเมืองอาจจะถูกเซ็นเซอร์ไป นักวิชาการส่วนหนึ่งมองว่าสภาพสังคมที่เปราะบางของจีนบวกกับเศรษฐกิจฟองสบู่ ทำให้จีนเป็นประเทศที่ไม่มั่นคง ในขณะที่ส่วนอื่นๆ โต้แย้งว่าแนวทางสังคมของจีนได้สร้างความสมดุลเพื่อรักษาตัวมันเอง

ท่ามกลางปัญหามากมาย เราสามารถแบ่งปัญหาออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1. ปัญหาเชิงนามธรรม ได้แก่ ปัญหาด้านจริยธรรมของคนจีน
2. ปัญหาเชิงรูปธรรม ซึ่งประกอบด้วย 13 ปัญหา ที่เป็นปัญหาเชิงรูปธรรมสำคัญของสังคมจีน อันได้แก่

- 2.1 ปัญหาความปลอดภัยของอาหาร
- 2.2 ปัญหาสิ่งแวดล้อม
- 2.3 ปัญหาอุบัติเหตุทางจราจร
- 2.4 ปัญหาอุบัติเหตุร้ายแรง
- 2.5 ปัญหาความเหลื่อมล้ำ
- 2.6 ปัญหาความยากจน
- 2.7 ปัญหาคอร์รัปชัน
- 2.8 ปัญหาราคาสินค้า
- 2.9 ปัญหาการศึกษา
- 2.10 ปัญหาที่อยู่อาศัย
- 2.11 ปัญหาการรักษาพยาบาล
- 2.12 ปัญหาการว่างงาน
- 2.13 ปัญหาคนชรา

1. ปัญหาเชิงนามธรรม

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน กล่าวว่า นามธรรม คือ สิ่งที่ไม่มีรูป คือ รู้อิไม่ได้ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจได้เฉพาะทางใจเท่านั้น, คู่กับ รูปธรรม

ดังนั้น อาจจะกล่าวได้ว่า ปัญหาเชิงนามธรรมคือปัญหาที่จับต้องไม่ได้ แสดงออกมา ในรูปของความคิด ความรู้สึกปัญหาเชิงนามธรรมที่พบในประเทศจีน ซึ่งเป็นปัญหาที่สามารถเรียก ได้ว่าเป็นสาเหตุของหลายๆ ปัญหา

จริยธรรมของจีน (ศาสนาและวัฒนธรรม)

จากหลักฐานประวัติศาสตร์ที่ค้นพบ ได้แก่ คำจารึกบนกระดูกสัตว์ (ประมาณ 1,600-1,100 ปีก่อนคริสตกาล) และคำจารึกบนโลหะสำริด (ประมาณ 1100-476 ปีก่อนคริสตกาล)

ทำให้สันนิษฐานได้ว่าชาวจีนตั้งแต่ช่วงต้นประวัติศาสตร์มีการบูชาธรรมชาติ ต่อมาจึงเริ่มมีการบูชาจักรพรรดิหยก (Jade Emperor) และเทพเจ้าต่างๆ ในยุคที่ประเทศจีนยังไม่รวมเป็นปึกแผ่นแยกเป็นรัฐเล็กรัฐน้อย และมีการรบบงกันอยู่เสมอ นักปราชญ์ 2 ท่านได้ออกมาเสนอแนวคิดและแนวปฏิบัติให้ชาวบ้านได้ยึดเป็นหลักการดำรงชีวิตกลายเป็นความเชื่อที่ฝังรากลึกในสังคมจีน คือ ลัทธิเต๋า (Taoism) และลัทธิขงจื้อ (Confucianism) ภายหลังเมื่อมีการสร้างความสัมพันธ์ทางการค้าและการทูตกับชาติต่างๆ ชาวจีนได้รับการเผยแพร่ศาสนาพุทธจากอินเดีย อิสลามจากเอเชียกลาง และคริสต์จากชาติตะวันตก ลัทธิเต๋าก่อตั้งขึ้นโดยหลี่ ตาน หรือเล่าจื๊อ (Lao Zi) ที่ชาวไทยเรียก คำสอนเน้นเรื่องความสงบตามวิถีธรรมชาติ ให้ผู้คนกลับสู่ธรรมชาติ มีความอ่อนน้อมไม่ยึดติดกับกรอบของสังคม สรรพสิ่งในโลกมีสองด้านเสมอ มีมืดก็ต้องมีสว่าง มีขาก็ต้องมีดำ มีดีก็ย่อมมีเลว หลักการเช่นนี้มีความลึกซึ้งที่ต้องอาศัยปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง ผู้คนส่วนใหญ่จึงละเลยหันไปหลงกับเรื่องราวปาฏิหาริย์ของเหล่าเซียนและยาอายุวัฒนะแทน ท่านหลี่ตานเผยแพร่ปรัชญาอยู่ทางตอนใต้ของจีน ช่วง 551-479 ปี ก่อนคริสตกาลลัทธิขงจื้อ หรือขงจื้อ (Confucius, Kongzi) ลัทธินี้ให้ความสำคัญกับระเบียบสังคมและหน้าที่ที่บุคคลพึงมีต่อกัน การให้ความสำคัญกับครอบครัว การกตัญญูรู้คุณ การมีคุณธรรมและแนวปฏิบัติเรื่องการเช่นไหว้บรรพบุรุษที่ชาวจีนยึดถือปฏิบัติ มาจนถึงปัจจุบัน (คริสต์ศตวรรษที่ 12 จูซี (Zhu Xi) ได้ผนวกแนวคิดเชิงอภิปรัชญาของพุทธศาสนาและลัทธิเต๋าเข้ากับแนวคิดขงจื้อ เกิดเป็นหลักจริยธรรมจีน สามารถนำมาใช้ปฏิบัติทางการเมืองและชีวิตประจำวัน ชื่อว่า “ลัทธิขงจื้อใหม่” ซึ่งเป็นที่แพร่หลายมาก) ศาสนาพุทธเข้าสู่ประเทศจีนโดยพ่อค้าและพระที่เดินทางตามเส้นทางสายไหม ส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนานิกายมหายาน

ในช่วงหลายพันปีมานี้ชาวจีนได้สร้างความรุ่งโรจน์ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไว้เป็นอย่างมาก ในขณะที่เดียวกันก็ได้สร้างกรอบหรือแนวคิดทางด้านคุณธรรมสำหรับตนเองด้วย หนึ่งในนั้นที่โดดเด่นและมีอิทธิพลต่อความก้าวหน้าและการพัฒนาของสังคมก็คือ “คุณธรรมอันดีงาม”

คุณธรรมอันดีงามเหล่านี้เป็นมรดกอันล้ำค่าของชนชาติจีนที่นับวันจะได้รับการยอมรับจากผู้คนทั่วโลกและยังมีบทบาทสำคัญต่อวิวัฒนาการของอารยธรรมมนุษยชาติอีกด้วย

หลักคุณธรรมอันดีงามของจีนในปัจจุบัน

1. กตัญญูต่อบิดามารดา การปรนนิบัติเลี้ยงดูพ่อแม่หรือญาติอาวุโสสำหรับชาวจีนแล้วเป็นหน้าที่ที่จะละเลยมิได้ ชาวจีนเชื่อว่าผู้ที่ให้การดูแลเอาใจใส่บิดามารดาและคนในครอบครัวของตนจึงจะถือว่าเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์สุจริตและรู้บุญคุณต่อผู้อื่น

2. เคารพผู้อาวุโสและเมตตาเด็ก การเคารพผู้อาวุโสและรักเมตตาเด็กเป็นขนบ ธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของคนจีน เมื่อหลายพันปี มานี้ผู้คนได้ปฏิบัติตนเคารพผู้อาวุโสจนเป็นมาตรฐานทางสังคม ในยุคจ้านกั๋ว เม่งจื๊อ ได้กล่าวไว้ว่า “ต้องเคารพผู้อาวุโสของผู้อื่นเสมอเหมือนผู้อาวุโสของตน ต้องรักและดูแลลูกหลานของผู้อื่นเสมอเหมือนลูกหลานของตน” ในประเทศจีนผู้ที่ละเลยคุณธรรมข้อนี้ ไม่เพียงแต่จะได้รับการตำหนิที่รุนแรงที่สุดจากสังคม ยังอาจจะได้รับการลงโทษตามกฎหมายอีกด้วย ขนบธรรมเนียมประเพณีในการเคารพผู้อาวุโสและรักเมตตาเด็กได้รับการถ่ายทอดและเผยแพร่เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้ได้มีการกำหนดวันสำคัญของผู้สูงอายุและเด็ก ได้แก่ “วันเคารพผู้อาวุโส” และ “วันเด็ก”

3. ชื่อสัตย์และรักษาคำพูด ความชื่อสัตย์ คือความเถรตรงและชื่อสัตย์สุจริต พุดอย่างไรก็ต้องทำเช่นนั้น ข้างนอกเป็นแบบไหนข้างในก็ต้องเป็นแบบนั้น การรักษาคำพูด คือการรักษาความสัตย์สุจริต ไม่สลับปลับกลับกโลกหลอกหลวงผู้อื่น ดังคำกล่าวโบราณที่ถ่ายทอดมาหลายพันปี ของชาวจีนว่า “คำพูดต้องน่าเชื่อถือ การกระทำต้องเห็นผล” “คำพูดที่พูดไปแล้วแก้ไขไม่ได้ (ห้ามกลับคำ)”

4. เคารพอาจารย์และให้ความสำคัญกับการศึกษา ตั้งแต่สมัยโบราณคนจีนมีประเพณีเคารพนับถือครูบาอาจารย์อย่างยิ่ง และให้ความสำคัญกับการศึกษา ครูในภาษาจีนจะเรียกว่า เหล่าซือ คำว่า “เหล่า” มีความหมายว่า ผู้สูงอายุ ผู้อาวุโส “ซือ” แปลว่า ผู้สั่งสอนศิษย์ หรือผู้ถ่ายทอดความรู้และเทคนิคฝีมือให้แก่ศิษย์ แสดงว่า ในสมัยโบราณผู้ที่เป็นครูต้องเป็นผู้มีอายุค่อนข้างสูง

ประเทศจีนในปัจจุบัน ได้สะท้อนเหตุการณ์หลายๆ เหตุการณ์ที่ทำให้เห็นถึงจริยธรรมความดีงามของชาติจีนที่กำลังเข้าสู่ภาวะวิกฤติ ซึ่งนำมาสู่เหตุการณ์ต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการล้มเหลวของจริยธรรมในประเทศจีน

สาเหตุของปัญหาด้านจริยธรรมของจีน

นับตั้งแต่การขึ้นสู่อำนาจในปี ค.ศ. 1949 พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ทุ่มเทกำลังทรัพยากรของประเทศไปกับการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีน โดยไม่ได้เกิดจากการที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนกระตือรือร้นที่จะมุ่งสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรม และไม่ใช่ว่ามาจากความชื่นชมในอารยธรรมตะวันตกเท่านั้น หากแต่เกิดจากการยึดติดทางความคิดของพรรคฯ ต่อการต่อต้านวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีน ดังนั้น การทำลายวัฒนธรรมจีนของพรรคฯ นั้นเป็นไปอย่างมีแผน มีการจัดการและอย่างมีระบบ อีกทั้งมีการสนับสนุนการใช้ความรุนแรงของรัฐ นับตั้งแต่ก่อตั้งมา พรรคคอมมิวนิสต์จีนไม่เคยหยุด “การปฏิวัติ” วัฒนธรรมจีน โดยพยายามทุกวิถีทางในอันที่จะทำลายจิตวิญญาณ (แก่น) ของวัฒนธรรมให้หมดสิ้นไป สิ่งที่น่ากลัวยิ่งกว่าการทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิมของพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็คือ การจงใจใช้อย่างผิดๆ และการลักลอบตัดแปลงวัฒนธรรมดั้งเดิม การปกครองด้วยระบอบเผด็จการและการกดขี่ พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้จัดทำมาตรฐานศีลธรรมวิธีคิด และระบบอภิปรายในแบบฉบับของตนเองจากตัวอย่างประวัติศาสตร์ส่วนที่ไม่ดีเหล่านี้ ในการนี้ พรรคคอมมิวนิสต์จีนสร้างความเข้าใจผิดแก่ประชาชนว่า “วัฒนธรรมพรรค” นั้นสานต่อวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนอย่างแท้จริง พรรคคอมมิวนิสต์จีนยังได้ใช้ประโยชน์จากการต่อต้าน “วัฒนธรรมพรรค” ของผู้คนบางกลุ่ม ในการยุยงให้ประชาชนและทั้งวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนมากยิ่งขึ้น

ผลของการปฏิวัติวัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโดยปราศจากจริยธรรม ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อประเทศเท่านั้น ยังได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชาวจีนเป็นอย่างมากอีกด้วย ในปัจจุบันเราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับคนจีน กับประเทศจีน นอกจากเรื่องที่ยื่นกลายเป็นมหาอำนาจในหลายๆ ด้าน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการต่างประเทศ และยิ่งรวมถึงพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของคนจีนด้วย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้น เราสามารถที่จะพบเห็นได้ตามสื่อทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นสื่อโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต หรือแม้กระทั่งการเล่าต่อๆ กันมา เกี่ยวกับพฤติกรรมของคนจีนที่อาจจะเป็พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในสายตาของคนภายนอก เช่น ในกรณีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในต่างประเทศ ซึ่งภายหลังจากที่เศรษฐกิจของประเทศจีนได้เติบโตมากขึ้น

อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ชาวจีนส่วนมากมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถเดินทางออกไปท่องเที่ยว ในต่างประเทศทั่วโลกจำนวนมาก ซึ่งจากพฤติกรรมของชาวจีน ทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ เป็นอย่างมากในวงกว้างกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของคนจีนในการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการ ไม่เข้าแถว การลัดคิว การถ่มน้ำลายตามพื้นทั้งร้านค้าและตามท้องถนน การไม่กดชักโครกหลังการ ขับถ่าย การส่งเสียงโหวกเหวกโวยวาย ทำให้เป็นที่รำคาญต่อบุคคลอื่นๆ เป็นต้น ในจำนวนคน ที่ออกมาวิจารณ์นั้น ไม่เพียงแต่เป็นคนต่างชาติ แม้แต่คนในประเทศจีนด้วยตนเองก็ได้ออกมาวิจารณ์ และเล่าถึงประสบการณ์ที่เจอกับตนเอง

เอกสารประกอบงานสัมมนา “จีนกับความมั่นคงของมนุษย์ ปีที่ 3” ศิริเพ็ชร ทฤษฎาวดี และ วรศักดิ์ มหัทธโนบล “กฎหมายกตัญญู” ไม่ได้กำหนดโทษอาญาของการฝ่าฝืนไว้ และไม่ได้ขยายความว่าที่ตอง “กลับมาเยี่ยมผู้สูงอายุบ่อยๆ” นั้นตอง “บ่อย” แค่ไหน แต่ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจในการปรับใช้กฎหมายดังกล่าวประกอบในทางแพ่งตามแต่กรณีดังที่กฎหมายใหม่ออกมา ได้ไม่กี่วัน ศาลเมืองอู่ซีได้สั่งให้คู่สามีภรรยาตองกลับไปเยี่ยมแม่ในวัย 77 ปี ซึ่งฟ้องตองศาลว่าถูกลูกๆ ทอดทิ้งโดยให้กลับไปเยี่ยมแม่ทุกๆ 2 เดือนเพื่อสนอง “ความต้องการทางจิตใจ” ของท่านและสั่งให้ จ่ายค่าบำรุงเลี้ยงดูด้วย กรณีของจีนเป็นตัวอย่างที่ดีของ “สังคมสมัยใหม่” จากที่เคยพยายาม ถอนรากถอนโคนของเก่าก็กลับไปแสวงหาของดีมีอยู่ขณะเดียวกันสังคมสมัยใหม่ชอบพูดถึงศีลธรรม แต่เอาเข้าจริงๆกลับไม่เหลือพลังทางศีลธรรม จึงตองลู่หน้าปะจุมุกด้วยการแปลงศีลธรรมให้เป็นตัว บทกฎหมาย เอาศีลธรรมมาแปลงเป็นกฎหมาย อาจไม่ได้ทำให้เกิดมรรคผลจริงจิงอะไรขึ้นมา แต่อย่างน้อยก็ทำให้ “คนสมัยใหม่” หลายคนรู้สึกดีขึ้น

วิเคราะห์สาเหตุปัญหาด้านจริยธรรมของจีน

จากจำนวนประชากรอัตราการแข่งขันสูง การแย่งชิงผลประโยชน์ : ความเห็นแก่ตัว ชาวจีนยกย่องสรรเสริญความซื่อสัตย์และความน่าเชื่อถือมาตั้งแต่สมัยโบราณ แต่ทุกวันนี้ ระบบความ น่าเชื่อถือที่สร้างขึ้นมามีหลายพันปีตองเผชิญกับการทำลายอันหนักหน่วง ผู้เชี่ยวชาญชี้ให้เห็นว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้สังคมในปัจจุบันขาดความน่าเชื่อถือมี 3 ประการ

1. เงินและผลประโยชน์ ทำให้ผู้คนเลือกที่จะยอมสูญเสียความซื่อสัตย์เพื่อแลกกับ ผลประโยชน์รูปแบบต่างๆ ปัจจุบันประเทศจีนกำลังอยู่ในช่วงที่เร่งพัฒนาเศรษฐกิจ เงินทองและ ฐานะกลายเป็นเครื่องวัดความสำเร็จของคน ก่อนจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ตองไตร่ตรองว่าสิ่งนี้จะนำมา ซึ่งผลประโยชน์ให้กับตัวเองได้หรือไม่ หากสิ่งที่ยกแลกกลับมาคุ้มคาก็จะทำ หากไม่คุ้มก็ไม่ทำ ภายใต้อคติแบบนี้ คนจำนวนไม่น้อยเลือกใช้วิธีการต้มตุ๋นหลอกลวงเพื่อให้ได้ผลประโยชน์ เฉพาะหน้า

2. กฎหมายจีนกำหนดบทลงโทษวิสาหกิจที่มีพฤติกรรมหลอกลวงผู้บริโภคไม่หนัก เท่าที่ควร ทำให้ปัญหาทำนองเดียวกันเกิดขึ้นแล้วเกิดขึ้นอีก หลังจากเกิดเหตุการณ์ความไม่ปลอดภัย ด้านอาหาร ซึ่งทำให้คนทั้งประเทศตกตะลึงมาหลายครั้งแล้ว ปัญหานี้ก็ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่าง มีประสิทธิภาพ กลับมีอาหารชนิดมากขึ้นที่ก่อระแแสความไม่เชื่อถืออย่างรุนแรงมากขึ้นตามๆ กัน

3. ภาครัฐไม่ได้ทำเป็นแบบอย่างที่ดีเท่าที่ควร หากหน่วยงานภาครัฐขาดความ น่าเชื่อถือภาคธุรกิจกับส่วนบุคคลก็คงจะเลียนแบบ ปี หลังๆ นี้ มีหน่วยงานภาครัฐและข้าราชการ จำนวนหนึ่งกระทำผิดทั้งคุณธรรม ศีลธรรมและจริยธรรม เมื่อตองหน้าประชาชนปฏิบัติตนอย่างดี

แต่เบื้องหลังทำอีกอย่าง ซึ่งเป็นการสร้างแบบอย่างที่ไม่ดีสำหรับทั่วสังคมเมื่อขาดจริยธรรม จึงทำให้สังคมจีนกำลังเผชิญกับวิกฤตความน่าเชื่อถือปัญหาการขาดความน่าเชื่อถือเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของมนุษย์ และความสมานฉันท์ของสังคม เมื่อคนเราถูกหลอกหลวงครั้งแล้วครั้งเล่าก็จะสูญเสียความไว้วางใจและเพิ่มความระมัดระวังต่อผู้อื่นจึงทำให้เกิดความไม่สงบทางจิต เมื่อไม่มีใครไว้วางใจได้ก็จะรู้สึกโดดเดี่ยวเดียวดายขาดที่พึ่งทางใจ หากสังคมเต็มเปี่ยมไปด้วยบรรยากาศแบบนี้ย่อมจะก่อให้เกิดความขัดแย้งและการปะทะกัน เพราะฉะนั้นจึงมีคนมากมายบ่นว่าไม่มีความสุขทั้งๆ ที่รายได้เพิ่มขึ้นและชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น แต่ความสุขและความพอใจกลับลดน้อยลง

2. ปัญหาเชิงรูปธรรม

2.1 ปัญหาความปลอดภัยของอาหาร

ความปลอดภัยของอาหารถือเป็นปัญหาที่ใหญ่ที่สุดของจีน สามารถกล่าวได้ว่าปัญหาความปลอดภัยของอาหารเป็นเรื่องที่น่ากลัวเพราะไม่ว่าจะเป็นเพศหญิง ชาย คนจน คนรวย คนเมือง หรือคนชนบทต้องพบเจอเหมือนกัน ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งร้ายแรงไปกว่านั้นอาหารเหล่านี้ อาจมีการส่งออกยังต่างประเทศทำให้เกิดปัญหาในวงกว้าง อีกทั้งยังเป็นการบั่นทอนจิตใจของประชาชน และไม่ต้องสงสัยเลยว่า ปัญหาความปลอดภัยของอาหารเป็นสาเหตุที่นำมาซึ่งความเจ็บป่วยในสังคมจีนนั้นร้ายแรงยิ่งกว่าสาเหตุอื่น ๆ

2.2 ปัญหาสิ่งแวดล้อม

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในจีนไม่ใช่ปัญหาสิ่งแวดล้อมธรรมดาทั่วไป เป็นปัญหาที่ต้องมุ่งเน้นให้ความสนใจเป็นอย่างมาก การขึ้นราคาของที่ดิน สินค้า หรือ คอร์รัปชันที่นับวันยังมีมากขึ้นก็แสดงให้เห็นว่า คนจีนส่วนใหญ่จะทำอะไรก็เห็นเป็นผลประโยชน์ทั้งสิ้น ไม่นึกถึงผลเสียที่ตามมาซึ่งคนเหล่านั้นก็คือคนรวย เมื่อเกิดปัญหาตามมา ก็จะใช้เงินหรืออำนาจที่ตนมีแก้ไขปัญหานั้น ตัวอย่างเช่น เมื่อมีโครงการก่อสร้างเกิดขึ้น ปัญหาส่วนใหญ่ที่ตามมาคือปัญหาขยะ พวกคนเหล่านี้ก็จะใช้เงินหรืออำนาจในการแก้ไขปัญหานั้นโดยไม่ใส่ใจกับผลกระทบ เป็นเช่นนี้แล้วใครที่จะยังสามารถอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้

2.3 ปัญหาอุบัติเหตุทางจราจร

ประเด็นปัญหาสังคมเรื่องนี้ขึ้นอยู่กับระดับฐานะ วัตถุประสงค์ความหนาของกระเป๋าสตางค์ ใครมีเงินมากก็เป็นผู้กุมอำนาจเมื่อเกิดปัญหาก็จะพ้นความผิดได้ หรือมักจะใช้อำนาจอิทธิพลมาใช้ในการข่มขู่ผู้ที่ด้อยกว่า ซึ่งปัญหานี้เมื่อเปรียบเทียบกับเรื่องเดียวกันกับปัญหาของไทย ก็อาจจะสามารถเปรียบเทียบได้ในกรณีของแพรวา ที่อยู่ในตระกูลที่มีอิทธิพลและสามารถพ้นผิดไปได้โดยไม่ได้รับโทษอย่างที่สมควรจะได้รับ และปัญหานี้เป็นปัญหาที่สำคัญที่ถูกหยิบยกมาถกเถียงกันเป็นประเด็นระดับชาติ อีกทั้งอัตราของปัญหานี้ยังมีแนวโน้มที่สูงขึ้นเรื่อยๆ

2.4 ปัญหาอุบัติเหตุร้ายแรง

อุบัติเหตุร้ายแรงที่เกิดจากการก่อสร้างและอุบัติเหตุร้ายแรงจากการทำเหมืองอุบัติเหตุในโรงงานหลายอย่าง นอกเหนือจากนั้นแม้กระทั่งทุกๆสถานที่ที่มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจทั้งหมดก็อาจกลายเป็นแหล่งเกิดอุบัติเหตุร้ายแรงได้เบื้องหลังของเหตุการณ์เหล่านี้คืออะไร ด้านหนึ่งอาจจะเกี่ยวข้องกับวิธีการแสวงหาผลประโยชน์ อีกด้านหนึ่งคือการละเลยในพื้นฐานของศีลธรรม คือ

ไม่ใส่ใจชีวิตที่มีค่าของมนุษย์ ถ้าลองคิดให้ดีแล้ว ทั้งการละเลยในพื้นฐานของศีลธรรม การศึกษา การแสวงหาผลประโยชน์ การคอร์รัปชันหรือปัญหาอื่นๆ ก็มีความเกี่ยวข้องกันด้วย

2.5 ปัญหาความเหลื่อมล้ำ

ในยุคที่ช่องว่างทั้งเรื่องรายได้และสถานะทางสังคมอย่างกว้างขวางการแจกจ่ายที่ไม่เท่าเทียมของสังคมร่ำรวยได้สร้างปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่สำคัญมากมายให้รัฐบาล และจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในอนาคตด้วย นอกเหนือจากนั้นการเพิ่มขึ้นของจำนวนคนที่มียาได้ต่ำ ก็ขัดขวางความพยายามของรัฐบาลในการกระตุ้นความต้องการภายในประเทศและลดการพึ่งพาเศรษฐกิจในการลงทุน และการค้าขายประเทศจีนกำลังได้รับผลกระทบจากความไม่สมดุลของสังคม และการพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างภูมิภาค ระหว่างในเมืองและชนบท และผลสำเร็จของการเปิดประเทศตลอด 30 ปี ที่ผ่านมาทำให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมปรากฏเด่นชัดขึ้นเป็นเงาตามตัว

จากสำนักงานสถิติแห่งชาติจีนรายงานเมื่อต้นเดือนสิงหาคม 2005 ว่า คนรวยจำนวน 10% ของประชากร ครอบครองทรัพย์สิน 45% ของทรัพย์สินทั้งหมด ส่วนคนจนจำนวน 10% มีทรัพย์สินเพียง 1.4% ของทรัพย์สินทั้งหมด ซึ่งจะเห็นได้ว่า ช่องว่างที่เกิดขึ้นระหว่างคนจนกับคนรวยนั้นแตกต่างกันอย่างมาก ซึ่งตามหลักรัฐศาสตร์เห็นว่า ความจนในตัวของมันเองไม่เป็นปัจจัยสำคัญในการทำลายเสถียรภาพและความมั่นคงของรัฐ แต่ถ้าความเหลื่อมล้ำกันยังมีมาก ก็ยิ่งจะก่อให้เกิดปัญหาตามมา

2.6 ปัญหาความยากจน

ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา การแก้ปัญหาความยากจนของรัฐบาลจีนมีผลเป็นที่น่าพอใจ และได้รับการยกย่องจากนานาประเทศว่า สามารถแก้ปัญหาความยากจนได้รวดเร็วกว่าประเทศใดในโลก ทว่าเมื่อก้าวเข้าสู่ศตวรรษใหม่ ขณะที่เศรษฐกิจเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่ตัวเลขเกษตรกรยากจนในจีนกลับลดลงไม่มาก เพื่อเทียบกับช่วงทศวรรษที่ 80 ทั้งนี้รัฐบาลจีนได้ตั้งเป้าแก้ปัญหาความยากจนของชาวชนบทออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ซึ่งเริ่มตั้งแต่ในปี 2001 - 2010 โดยเมื่อถึงปี 2010 ชาวชนบทที่ยากจนต้องไม่มีปัญหาปากท้องอีกต่อไป และเมื่อผ่านการแก้ไขระยะที่ 2 คือ ปี 2010 - 2020 ความเป็นอยู่ของชาวชนบทพัฒนาจนถึงขั้น “พอมีพอกิน” และยังมีคนจนที่เพิ่งรอดพ้นจากปัญหาปากท้องอีกกว่า 60 ล้านคนที่รัฐบาลต้องพยายามทำให้พวกเขาไม่กลับไปเป็นคนจนอีก “คนยากจน” คือผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยทั้งปี ต่ำกว่า 625 หยวน (ราว 3,125 บาท) ซึ่งเป็นระดับรายได้ที่สำนักงานสถิติแห่งชาติจีนระบุว่า สามารถตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานได้ แต่หากใช้เกณฑ์ของรัฐบาลกลางที่กำหนดว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 827 หยวนต่อปี (ราว 4,135 บาท) เป็นคนยากจน จำนวนคนยากจนในจีนจะเพิ่มขึ้นมากกว่า 1 เท่าตัว ดังนั้น รัฐบาลจำเป็นอย่างยิ่งที่จะปรับเปลี่ยนระบบนโยบายอื่นๆ ควบคู่กับการแก้ปัญหาความยากจน ไม่ว่าจะเป็นระบบประกันสังคม ระบบประกันสุขภาพ ระบบการศึกษา ระบบสาธารณสุขโลกซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย

2.7 ปัญหาการคอร์รัปชัน

ช่วง 30 ปี ที่ผ่านมา จีนเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจจากการวางแผนโดยอำนาจรัฐ มาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบการตลาดที่มีการแพ้คัดออก บังคับให้ทุกคนต้องแข่งขัน

สิ่งนี้ในอีกด้านหนึ่งจึงเปิดช่องทางขนาดใหญ่ให้ข้าราชการเกิดกิเลสและทุจริตคอร์รัปชันโดยไม่กลัวถูกลงโทษ ผู้ทุจริตเกือบทั้งหมดคือบุคลากรของพรรคและรัฐบาลนั่นเอง จีนเปิดศึกกับคอร์รัปชันแล้ว คณะกรรมการตรวจสอบวินัยของพรรคโซ่วผรงานว่า ตลอดปีที่แล้วได้เอาผิดเจ้าหน้าที่พรรคและรัฐบาลทั้งหมด 97,260 คน มี 3,530 คน กำลังอยู่ในชั้นศาลในจำนวนนี้มี 7 คนเป็นผู้ดำรงตำแหน่งสูงระดับรัฐมนตรี ผู้ว่าการมณฑลหรือสูงกว่านั้นปัญหาทุจริตคอร์รัปชันเป็นเรื่องใหญ่ที่ทุกประเทศต้องเผชิญ แต่ละประเทศต่างมีวิธีดำเนินการที่แตกต่างกัน ซึ่งส่วนน้อยเท่านั้นที่จะสามารถจัดการอย่างได้ผล จีนเป็นประเทศที่ใหญ่มาก เป็นประเทศที่กำลังพัฒนา และเป็นประเทศสังคมนิยมขั้นต้น จีนกำลังแก้ปัญหาคอร์รัปชันในประเทศตามแบบฉบับของตนเอง จึงเป็นเรื่องที่น่าติดตามศึกษาและเอาใจช่วยเป็นอย่างยิ่ง ปัญหาการคอร์รัปชันที่ร้ายแรงมักอยู่ในบุคคลระดับกลางถึงระดับสูงที่นับวันจะเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้ว่าการรณรงค์ปราบปรามคอร์รัปชันในจีนนั้นจะประสบความสำเร็จอย่างมาก แต่ก็ยังมีคอร์รัปชันให้เห็นอยู่

2.8 ปัญหาราคาสินค้า

ช่วงนี้สื่อได้รายงานข่าวเกี่ยวกับการขายผัก ฟาร์มรัฐบาลก็พยายามอย่างที่สุดที่จะควบคุมราคาผลผลิตทางการเกษตรให้เหมาะสม แต่ดูเหมือนจะพยายามมากเกินไป เพราะคนที่ได้รับบาดเจ็บส่วนใหญ่คือคนชนชั้นล่างสุด ด้านหนึ่งเกษตรกรก็จะรู้สึกว่ายาก แต่อีกด้านหนึ่งของคนซื้อธรรมดาทั่วไปก็จะรู้สึกว่า ซื้อผักได้แพง เสี่ยงของการซื้อกับขายที่ไม่ประสานกันนั้น จึงทำให้เกิดปัญหาราคาสินค้าขึ้น

2.9 ปัญหาการศึกษา

ถึงแม้รัฐบาลจีนจะส่งเสริมและให้มีการศึกษาที่เกือบจะเรียกว่า ฟรีในการศึกษาภาคบังคับแก่ชาวจีน แต่ตอนนี้ค่าใช้จ่ายในการศึกษาในชั้นอาชีวและอุดมศึกษาสูงขึ้นไปมาก ถึงแม้รัฐบาลจะพยายามควบคุมก็ตาม เพราะสถานศึกษาเหล่านี้ ส่วนมากจะอยู่ในเมืองใหญ่ๆ ซึ่งเจริญไปตามการพัฒนาของประเทศ ทำให้ผู้มีฐานะปานกลางและผู้ด้อยโอกาสไม่มีโอกาสส่งเสียลูกหลานไปเรียนได้ ถึงแม้จะมีกองทุนให้กู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาเหมือนประเทศไทยก็ตาม ซึ่งเป็นปัญหาที่รัฐบาลจีนกำลังแก้ไข เนื่องจากรัฐบาลจีนคิดอะไรต้องเอาเรื่องเงินมาจับก่อน และไม่มืองค์กรมามากดูแลเรื่องค่าเล่าเรียน ถึงแม้จะมีการประกาศจากทางรัฐบาลกลางก็ตาม แต่บางที่รัฐบาลท้องถิ่นก็เพิกเฉย รวมทั้งปัญหาเรียก แปะเจี้ยะ (เงินกินเปล่า/เงินใต้โต๊ะ) ของคุณครูในโรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่างๆ ทั้งที่มีชื่อเสียงและไม่มีชื่อเสียง เพราะทุกคนมุ่งเห็นแต่เรื่องเงิน

2.10 ปัญหาที่อยู่อาศัย

ปัญหาที่อยู่อาศัย เป็นปัญหาที่รัฐบาลจีนควบคุมไม่อยู่ เพราะราคาของบ้านถีบตัวไปถึง 300% นับจากปี 2003 คนธรรมดาชั้นกลางไม่มีปัญญาซื้อบ้าน เองง่ายๆ คนปานกลางมีรายได้เดือนละ 5,000 หยวน ในขณะที่ราคาขายบ้านตารางเมตรละ 7,000 หยวนอย่างต่ำในเขตเมืองใหญ่ๆ และก็ได้ไม่ได้อยู่กลางเมืองด้วย แต่ออกไปอยู่ชานเมือง และที่พักส่วนใหญ่ที่ทำขายขนาดเล็กที่สุดประมาณ 75 ตารางเมตร ไม่เหมือนคอนโดมิเนียมที่ประเทศไทยที่ขายขนาด 20 - 30 ตารางเมตรก็มี รัฐบาลจีนเลยต้องจัดหาที่และสร้างบ้านประเภทเอื้ออาทรให้แก่ผู้มีรายได้ปานกลางไปถึงรายได้ต่ำ โดยบังคับให้นักพัฒนาที่ดินมาลงทุนในกรณีที่มีประมุขที่ได้และต้องย้ายผู้อยู่อาศัยเดิมค่าใช้จ่ายต่างๆ เหล่านี้ ก็จะกลับคืนและใส่ไปไว้ในราคาบ้าน อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ราคาบ้านสูง

เนื่องจากที่ดินเป็นของรัฐบาล เวลารัฐบาลจะจัดสรรที่ดินให้นักพัฒนาที่ดินใช้วิธีประมูล ใครให้ราคาที่ดินสูงสุดก็ได้ที่ดินนั้นไปพัฒนา ทำให้เป็นการยากที่จะควบคุมราคาบ้าน เพราะนักพัฒนาที่ดินยอมใส่ค่าใช้จ่ายส่วนนี้ลงไปในการขายอยู่แล้ว

2.11 ปัญหาการรักษาพยาบาล

ปัญหาสุขภาพ เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่รัฐบาลจีนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมาดูแล เนื่องจากค่ารักษาพยาบาลและค่ายาในประเทศจีนแพงมาก จนผู้มีรายได้ปานกลางไปจนถึงรายได้ต่ำไม่มีเงินพอที่จะจ่ายค่าบริการและสามารถเข้าไปใช้บริการได้ ถึงแม้รัฐบาลจีนจะจ่ายเงินอุดหนุนค่ารักษาบริการ แต่ก็ยังไม่พอกับจำนวนคนไข้ รวมทั้งโรงพยาบาลที่เมืองจีนก็มีจำกัด แพทย์และพยาบาล รวมทั้งเตียงพยาบาลก็ไม่พอสําหรับคนไข้ อีกปัญหาคือเรื่องการคอร์รัปชันที่ทางเจ้าหน้าที่กรมอนามัยไปรับสินบนของผู้ค้ายา จนบริษัทค้ายาได้รับใบอนุญาตขายยา และไปตั้งราคาค้าขายกันเองเพื่อแลกคืนกับค่าสินบน โดยที่ยังไม่มีหน่วยงานที่ตรวจสอบราคาค้ายาอย่างเป็นจริงเป็นจัง รวมทั้งมีแพทย์และพยาบาลที่จ่ายยาตามใบสั่งของบริษัทค้ายา เพราะได้ค่าคอมมิสชั่น

2.12 ปัญหาการว่างงาน

ปัญหาการว่างงานในจีนกำลังทวีความรุนแรงขึ้น เนื่องจากมีแรงงานอพยพจากชนบทเข้าสู่เมืองใหญ่เป็นจำนวนมาก ขณะที่จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ เพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะปีนี้จะมียุติบัตรใหม่เข้าสู่ตลาดแรงงานถึง 24 ล้านคน

รายงานภาวะเศรษฐกิจของจีน วันที่ (9 พ.ค.) ระบุว่า จำนวนบัณฑิตใหม่ของจีนในปี นี้มากกว่าจำนวนประชากรในออสเตรเลียทั้งประเทศ และในจำนวนนี้คาดว่าจะตกงานถึงราวครึ่งหนึ่ง และชี้ว่าปัญหาการว่างงานในจีนส่วนหนึ่งเกิดจากระบบการศึกษาที่เน้นเฉพาะการขยายโอกาสทางการศึกษาของเยาวชน แต่ไม่มีตลาดแรงงานเพียงพอที่จะรองรับกลุ่มแรงงานใหม่ที่ที่ยังไม่มีประสบการณ์ แม้ว่าจีนจะมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจรวดเร็วที่สุดในทวีปเอเชียก็ตาม พร้อมทั้งเรียกร้องให้รัฐบาลปฏิรูประบบการศึกษา ซึ่งครอบคลุมถึงการเน้นฝึกทักษะของนักศึกษา ก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงานในสาขาต่างๆ และเน้นผลิตบัณฑิตในสาขาที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน

ปัญหานี้ยังรวมถึงการที่จีนจะต้องเปิดเสรีหลังการเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกจะบีบบังคับให้อุตสาหกรรมจีนต้องลดต้นทุนด้วยการลดคนงานลงซึ่งจะเป็นปัญหาใหญ่ทางสังคมต่อไป การปฏิรูประบบรัฐวิสาหกิจตั้งแต่ปี 1977 ทำให้คนงานในเมืองต้องถูกปลดปี ละ 7 - 8 ล้านคน และช่วงกลางปี 2002 มีคนงานรัฐวิสาหกิจถูกปลดไปแล้วรวม 24 ล้านคน แม้จะมีตำแหน่งงานใหม่เพิ่มปีละ 8 ล้านคน แต่ก็ไม่ทันรับคนที่เติบโตมาเป็นแรงงานใหม่ที่เข้ามาหางานปี ละ 10 ล้านคน ทั้งนี้ยังไม่นับพวกทำงานต่ำกว่าระดับหรือการว่างงานแบบแอบแฝงในชนบทอีกจำนวนมหาศาล สถิติการว่างงานภายในเมืองของทางราชการเพิ่มจาก 1.8% ของกำลังแรงงานในปี 1985 เป็น 4.4% ในปี 2002 แต่ถ้าคิดรวมคนงานรัฐวิสาหกิจที่ถูกปลดออกแล้วสถิติการว่างงานน่าจะอยู่ที่ 7.8% ของกำลังแรงงาน ทั้งนี้ ไม่รวมคนอพยพมาหางานในเมืองที่มาคอยรองานรับจ้างรายวันที่ไม่มีให้ทำทุกวัน อีกหลายล้านคน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาความไม่มั่นคงทางสังคม

2.13 ปัญหาคนชรา

เนื่องจากนโยบายลูกคนเดียวของจีนที่บังคับใช้มาเป็นเวลานาน ทำให้เงินต้องเผชิญกับความท้าทายที่จำนวนผู้สูงอายุในประเทศที่เพิ่มสูงขึ้น ขณะที่กลุ่มวัยทำงานเริ่มลดน้อยลง สมัยที่ส่งเสริมให้มีลูกคนเดียว รัฐบาลเคยมีคำขวัญที่ว่า มีลูกคนเดียวพอ ปัญหาชราภาพ รัฐบาลจะดูแลให้ แต่เมื่อดูจากโครงสร้างประชากรในปัจจุบันแล้ว ถึงปี 2050 ประเทศจีนจะกลายเป็นประเทศที่ต้องเผชิญกับปัญหาสังคมคนชราอย่างหนักที่สุดในโลก รายงานว่าด้วยการพัฒนากิจการด้านคนชราของจีนประจำปี 2013 ระบุว่า ปี 2013 จำนวนประชากรวัยชราในจีนจะมีถึง 202 ล้านคน เฉลี่ยแล้วทุกๆ 100 คน ก็มีผู้สูงอายุ 15 คน หากไม่ปรับปรุงนโยบายเดิม ก็ยากที่จะรับมือกับปัญหานี้

นอกจากนี้ แต่ละปียังมีครอบครัวชาวเงินกว่า 76,000 ครอบครัวสูญเสียลูกคนเดียวไป ทำให้ทั่วประเทศมีผู้สูงอายุอย่างน้อย 2 ล้านคนต้องเผชิญกับปัญหาไม่มีผู้ดูแล ไม่มีเงินรักษาโรคและปัญหาทางจิตใจ เนื่องจากลูกคนเดียวเสียไป ตั้งแต่ต้นนโยบายการคุมกำเนิดถูกกำหนดให้เป็นนโยบายพื้นฐานของประเทศเมื่อปี 1982 เป็นต้นมา จำนวนประชากรได้รับการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ก็ทำให้ครอบครัวจำนวนมากมาต้องเผชิญกับความเสี่ยงที่อาจสูญเสียลูกคนเดียวไป

ปัญหาสังคมจีนกับแนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์

UNDP ได้เสนอองค์ประกอบพื้นฐานของแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ไว้ 4 ประการคือ

1. ความมั่นคงของมนุษย์เป็นปัญหาสากล เกี่ยวข้องกับทุกประเทศ ทุกชนชั้นทุกศาสนา และทุกเชื้อชาติเพราะประชาชนแต่ละประเทศจะเผชิญกับภัยคุกคามในรูปแบบต่างๆ ที่คล้ายกัน เช่น การว่างงาน ยาเสพติด อาชญากรรม และมลภาวะ เป็นต้น

2. ความมั่นคงของมนุษย์เป็นปฏิกริยาที่มีผลกระทบเป็นลูกโซ่ การที่ประเทศหนึ่งประสบปัญหาย่อมมีผลกระทบต่อประเทศอื่นด้วย เช่น การที่ประชาชนชาวพม่ามีปัญหาเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ย่อมมีผลกระทบต่อประเทศไทยด้วย

3. ความมั่นคงของมนุษย์เป็นสิ่งที่สามารถสร้างได้ไม่ยาก หากมีมาตรการและแนวทางป้องกันความเสี่ยงและภัยคุกคามต่างๆเสียตั้งแต่เริ่มต้น

4. ความมั่นคงของมนุษย์เป็นแนวคิดที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิธีการในการดำรงชีวิตของมนุษย์การมีเสรีภาพในการเลือกทำสิ่งต่างๆ

UNDP ได้นำเสนอประเด็นหลักในการพิจารณาขอบเขตของความมั่นคงของมนุษย์ไว้ 7 ด้าน ประกอบด้วย

1. ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ (economic security)

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นเรื่องเกี่ยวกับรายได้ รายได้ของประชาชนมาจากการทำงานในภาคอุตสาหกรรม การเกษตรและบริการเป็นหลัก มีบางส่วนอาจได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาล ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจวัดได้จากอัตราการว่างงาน โดยเฉพาะการว่างงานของกลุ่มวัยรุ่นและกลุ่มหนุ่มสาว กระนั้นก็ตามการมีงานทำเชื่อว่าจะสร้างความมั่นคงขึ้นมาได้หากงานนั้นเป็นงานชั่วคราว หรืองานที่มีสัญญาจ้างระยะสั้นและอัตราค่าแรงอยู่ในระดับต่ำ สถานะการจ้างงานที่ขาดความมั่นคงส่วนใหญ่เป็นการจ้างงานของภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งไม่อยู่ภายใต้กฎหมาย

แรงงานสำหรับเกษตรกรนั้นความไม่มั่นคงด้านเศรษฐกิจเห็นได้จากการไร้อินทรีย์หรือมีที่ทำกินไม่เพียงพอรวมทั้งไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุนภายในระบบที่จะนำมาลงทุนในการผลิตได้เกษตรกรจำนวนมากต้องใช้เงินกู้ยืมในระบบซึ่งมีดอกเบี้ยราคาแพง ในด้านผู้ประกอบการรายย่อยนั้นก็ประสบกับปัญหาการเข้าถึงแหล่งทุนภายในระบบได้เช่นเดียวกัน ทำให้ต้องไปกู้เงินนอกระบบ ซึ่งเป็นการนำชีวิตของตนเข้าไปสู่ภาวะเสี่ยงทั้งทางเศรษฐกิจและทางร่างกายได้หากไม่สามารถชำระหนี้เงินกู้ได้ตามที่นายทุนกำหนดก็อาจถูกทำร้ายจากนายทุน ในบางรายถึงกับต้องสูญเสียอวัยวะและเสียชีวิตไปก็มีผลสืบเนื่องจากการขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจอีกประการ คือ การไร้อู่อาศัย ต้องเช่าที่อยู่อาศัยรวมกันอย่างแออัด หรือกลายเป็นผู้ร่อนเร่อาศัยสวนสาธารณะเป็นที่หลบนอน

2. ความมั่นคงทางอาหาร (food security)

ความมั่นคงทางอาหาร เป็นภาวะที่ประชาชนทุกคนมีสิทธิและสามารถเข้าถึงแหล่งอาหารพื้นฐานได้ การเข้าถึงแหล่งอาหารมาจากแหล่งหลักๆ 3 แหล่งด้วยกัน คือ การเพาะปลูกด้วยตนเอง การซื้อหา และการได้รับการแจกจ่ายจากรัฐและ/หรือเอกชน โดยปกติปริมาณอาหารไม่ใช่ประเด็นปัญหาหลัก แต่สิ่งที่กระทบต่อความมั่นคงด้านอาหารคือระบบการกระจายอาหารและการขาดกำลังซื้อ

3. ความมั่นคงทางสุขภาพ (health security)

ความมั่นคงด้านสุขภาพ เป็นสิ่งที่สามารถพิจารณาได้จากอัตราป่วยและอัตราตายของประชาชนที่มาจากโรคติดเชื้อ เช่น โรคเอดส์ วัณโรค และโรคพยาธิ เป็นต้น กับโรคที่มีเกิดจากพฤติกรรมทั้งพฤติกรรมของตนเองและพฤติกรรมของผู้อื่น พฤติกรรมของตนเองได้แก่การบริโภคอาหารขยะที่ไม่มีคุณค่าอาหาร เป็นต้น ส่วนพฤติกรรมของผู้อื่นได้แก่ การใช้สารพิษในการผลิตอาหาร ไม่ว่าจะเป็นรูปของสารตกค้างจากผัก ผลไม้ หรือสารที่รักษาความสดของอาหารก็ตาม การเข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุขก็เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งอาจพิจารณาได้จากอัตราของแพทย์ต่อประชากร ค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุขต่อหัวต่อปี ตัวบ่งชี้ถึงความไม่มั่นคงด้านสุขภาพอีกประการคือการเสียชีวิตของสตรีขณะให้กำเนิดบุตร

4. ความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม (environment security)

การคุกคามความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมนับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น ภาวะการณ์ขาดแคลนน้ำเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญมาก เพราะการแย่งทรัพยากรน้ำกลายเป็นสาเหตุความขัดแย้งระหว่างประชาชนในพื้นที่ระหว่างผู้ที่อาศัยในชนบทกับเมือง การสูญเสียพื้นที่ป่า มลภาวะทางอากาศ ก็เป็นประเด็นหลักที่ทำให้ขาดความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกัน

5. ความมั่นคงส่วนบุคคล (personal security)

ความมั่นคงส่วนบุคคลเป็นภาวะที่ปลอดภัยจากการถูกทำร้ายและทารุณกรรมทางร่างกายที่มาจากกระทำของรัฐ เช่น การถูกจับแล้วถูกซ้อมเพื่อให้สารภาพ จากประเทศอื่น จากกลุ่มคนต่างเชื้อชาติศาสนา หรือผู้มีอิทธิพล จากบุคคลใกล้ชิด เช่น ความรุนแรงในครอบครัว การทำร้ายเด็ก และการทำร้ายตนเอง

6. ความมั่นคงของชุมชน (community security)

ความมั่นคงของชุมชน แสดงออกมาในรูปแบบของการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน ความสามารถในการดำรงรักษาอัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งอยู่ร่วมกันอย่างปรองดองระหว่างกลุ่มต่างๆ ในชุมชน มีความขัดแย้งกันน้อย

7. ความมั่นคงทางการเมือง (Political Security)

ความมั่นคงทางการเมือง เป็นภาวะที่ประชาชนสามารถมีชีวิตอยู่ในสังคม โดยไม่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน การที่ประชาชนมีเสรีภาพในการเลือกรับข่าวสาร โดยไม่ถูกควบคุมและจัดการโดยความต้องการของผู้ควบคุมอำนาจรัฐ รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณของรัฐบาลต้องให้น้ำหนักกับการพัฒนาด้านอื่นๆ มากกว่าการพัฒนาศักยภาพด้านการทหาร

รายงานดังกล่าวเน้นย้ำว่า ความมั่นคงของมนุษย์มีลักษณะสากล (Universal) พึ่งพากันและกัน (interdependent) เน้นการป้องกันแต่เนิ่นๆ (Early prevention) และเน้นคนเป็นศูนย์กลาง (People-centered) ซึ่งต่างไปจากความมั่นคงแบบเดิมที่เน้นรัฐชาติ (Nation-States) เป็นหลัก (UNDP, 1994) ประเด็นความมั่นคงของมนุษย์ที่เสนอโดย UNDP ทั้ง 7 นี้ ต่างมีความเชื่อมโยงและมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การขาดความมั่นคงด้านหนึ่งทำให้ความมั่นคงอีกด้านหนึ่งเกิดความสั่นคลอนและมีลักษณะเป็นปฏิริยาลูกโซ่ที่กระทบกันไปหมดทั้งระบบ นอกจากแนวคิดของ UNDP แล้ว แนวคิดของ Sue McGregor ก็นับว่าเป็นแนวคิดที่น่าสนใจ

การวิเคราะห์ด้านการทหาร

การแข่งขันของมหาอำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การเดินทางเยือนกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และการส่งเรือรบสำคัญให้มาปรากฏในพื้นที่ เป็นสัญญาณบ่งบอกถึงความพยายามของสหรัฐฯ ที่จะรักษาดุลอำนาจในดินแดนอินโดแปซิฟิก บนฐานของการทูตที่ยั่งยืนและความเกี่ยวพันทั้งทางเศรษฐกิจและความมั่นคงระหว่างกัน ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นถึงความสลักสำคัญของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในเชิงยุทธศาสตร์และภูมิรัฐศาสตร์ที่เชื่อมต่อเอเชียแปซิฟิกเข้ากับมหาสมุทรอินเดียและน่านน้ำที่สำคัญอื่นๆ ของโลก ในสายตาของจีน อาเซียนไม่ต่างอะไรกับพื้นที่อิทธิพลที่จีนจำต้องมีบทบาทเพื่อความมั่งคั่งและมั่นคงของตนเอง ทางหนึ่ง ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกัน ส่งผลให้จีนเป็นคู่ค้าอันดับหนึ่งของอาเซียนแทนที่สหรัฐฯ และมีแนวโน้มว่าการเติบโตทางการค้าการลงทุนระหว่างกันจะทะยานขึ้นกว่าสองเท่าในปลายทศวรรษนี้ อีกทางหนึ่ง นอกจากนโยบายเปิดเสรีทางการค้าและการเชื่อมโยงความร่วมมือทางบกและทางทะเลเข้าหากัน อำนาจทางการทหารและการทูตที่แข็งแกร่งของจีนก็เปิดโอกาสให้สหรัฐฯ ที่มีข้อได้เปรียบด้านเทคโนโลยี การทหาร อีกทั้งยังได้รับความเชื่อมั่นจากกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากกว่าจีน แสดงจุดยืนที่จะเข้าคานอำนาจของจีนในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

การขยายอำนาจและอิทธิพลทางเศรษฐกิจที่สัมพันธ์กับการทหาร

แผนภาพที่ 4-7 RCEP และ TPP บทเปรียบเทียบและความกังวล

ที่มา : การแปรผันของมหาอำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (<https://www.libraryrsu.ac.th>)

ตามรายงานของธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank - ADB) ความสามารถทางเศรษฐกิจของเอเชียในด้านอำนาจการซื้อ (Purchasing Power Parity - PPP) กำลังขยับเข้าใกล้ยุโรปหรืออเมริกาเหนือมากขึ้น ขณะเดียวกัน ผลผลิตมวลรวมประชาชาติของทั้งยุโรปและสหรัฐอเมริกา ต่างก็กำลังลดต่ำลงเฉลี่ย 1 – 2.5 เปอร์เซ็นต์ต่อปี สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าเศรษฐกิจของเอเชียกำลังเติบโตและทวีความสำคัญขึ้นเรื่อยๆ ทั้งต่อประเทศในภูมิภาคและต่อโลก

ในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ปี 2010 ความสำคัญทางเศรษฐกิจของเอเชียได้ปรากฏชัดขึ้นจากความพยายามที่จะเปิดเขตการค้าเสรีขนาดใหญ่ 2 แนวทาง โดยด้านหนึ่ง อาเซียนได้ประกาศที่จะผลักดัน “ความตกลงพันธมิตรทางการค้าระดับภูมิภาค” (Regional Comprehensive Economic Partnership - RCEP) ในขณะที่อีกด้านหนึ่งสหรัฐอเมริกาได้ผลักดัน “ความตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก” (Trans Pacific Partnership - TPP)

จากความล้มเหลวของการเจรจาการค้าเสรีระดับพหุภาคีในกรอบ WTO รอบโดฮา ทำให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอย่าง RCEP และ TPP กลายเป็นความหวังที่จะช่วยให้กระบวนการเปิดเสรีทางการค้าเดินหน้าต่อไปได้ กระนั้นก็ดี แม้ข้อตกลงทั้งสองฉบับ ดูเหมือนว่าจะมีเป้าหมายร่วมกันอยู่ที่การเปิดเสรีทางการค้าและการบูรณาการทางเศรษฐกิจ ทว่าก็ยังมี ความแตกต่างที่สำคัญอยู่หลายประการ

RCEP เป็นความตกลงเพื่อเปิดเสรีทางเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนกับประเทศที่ลงนามในข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับอาเซียน อันได้แก่ ออสเตรเลีย/นิวซีแลนด์ จีน เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น และอินเดีย เพื่อขยายข้อตกลงเขตการค้าเสรีที่มีอยู่ให้ครอบคลุมทุกประเทศเหล่านั้น ทั้งนี้ RCEP จะครอบคลุมพื้นที่กว่าครึ่งหนึ่งของตลาดโลกและเป็นเกือบหนึ่งในสามของผลผลิตทางเศรษฐกิจ

ของโลก (the world's economic output) บนเงื่อนไขภาคีที่เปิดกว้างสำหรับประเทศต่างๆ ที่ต้องการเข้าร่วมในภายหลัง

เป้าหมายที่สำคัญของ RCEP คือการผนวกรวมข้อตกลงการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจต่างๆ ที่มีอยู่ในลักษณะ ASEAN+1 ให้กลายเป็นกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่กว้างขึ้นในระดับภูมิภาคที่รวมอินเดีย ออสเตรเลีย/นิวซีแลนด์ ด้วยแนวทางวิถีอาเซียน (ASEAN way) ซึ่งทำให้วัตถุประสงค์หรือข้อผูกพันใดๆ ขับเคลื่อนด้วยกระบวนการฉันทามติ ขณะเดียวกันความแตกต่างทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ทำให้ RCEP มีกลไกที่ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ โดยให้ความสำคัญกับการลดช่องว่างของการพัฒนาระหว่างประเทศสมาชิก เชื่อมโยงกายภาพ เชิงสถาบัน ตลอดจนผูกพันวิถีชีวิตของผู้คนเข้าหากันมากขึ้น

ในทางตรงกันข้าม TPP ที่ได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังโดยสหรัฐฯ เป็นความตกลงที่มีลักษณะ WTO-plus กล่าวคือ เป็นข้อตกลงทางเศรษฐกิจที่ได้เพิ่มเงื่อนไขหรือข้อผูกพันระหว่างประเทศสมาชิกมากกว่าที่องค์กรการค้าโลกกำหนดไว้

ที่สำคัญ ข้อตกลงการค้าเสรีของอาเซียน ยังมีความแตกต่างหลากหลายกันไป ตัวอย่างเช่น ข้อตกลงด้านการค้าสินค้า ซึ่งอาเซียนและอีก 6 ประเทศคู่สัญญา ไม่ใช่เพียงจะมีมาตรการด้านภาษีที่แตกต่างกันเท่านั้น ทว่าเงื่อนไขหรือตารางเวลายังแตกต่างกันไปตามแต่ละประเทศอีกด้วย โดยข้อจำกัดเหล่านี้เอง ที่ทำให้การสร้างกฎเกณฑ์หรือหลักปฏิบัติร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิก เพื่อการบูรณาการทางเศรษฐกิจภายใต้กรอบ RCEP เป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ ในกรณีของ RCEP ความคืบหน้าของข้อตกลงดังกล่าวยังขึ้นอยู่กับความก้าวหน้าของพิมพ์เขียวประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในปี 2015 ด้วย กล่าวคือ แต่ละประเทศต้องปฏิรูปมาตรการทางเศรษฐกิจทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงและเงื่อนไขเวลาการเจรจาที่กำหนดไว้ ขณะเดียวกันความร่วมมืออย่างแข็งขันจากภาคเอกชนก็จะเป็นแรงขับเคลื่อนที่ทำให้ RCEP ประสบความสำเร็จอีกด้วย

ขณะที่ TPP ที่อาจกลายเป็นมาตรฐานหลักของการเปิดเสรีการค้าของโลก (Gold – Standard FTA) เน้นความสำคัญไปที่การสร้างมาตรการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างประเทศ เพื่อสนับสนุนการค้าและการลงทุนข้ามพรมแดน รวมไปถึงการปรับปรุงกฎระเบียบทางเศรษฐกิจที่มีอยู่เดิมให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นด้วย กระนั้นก็ดี อุปสรรคสำคัญคือระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่แตกต่างระหว่างประเทศคู่เจรจา ก็อาจส่งผลให้การเจรจาต่างๆ ล่าช้า และยากลำบากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่ต้องการปฏิรูปโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจก่อนเรื่องอื่นใด ขณะเดียวกัน การขาดหายไปของจีนและอินเดีย ที่มีเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับสมาชิก TPP ทั้งหมด ก็อาจทำให้ TPP ไม่สามารถสร้างประโยชน์ให้กับประเทศต่างๆ อย่างเต็มที่นัก

ทั้ง RCEP และ TPP ต่างก็เป็นข้อตกลงทางการค้าระดับภูมิภาคที่มีกระบวนการเจรจาที่สลับซับซ้อนเกี่ยวพันกับประเทศสมาชิกจำนวนมาก อีกทั้งแต่ละประเทศยังมีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน กระนั้นก็ดี หากข้อตกลงทั้งสองฉบับประสบความสำเร็จ ก็อาจยังผลให้เกิดการบูรณาการทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น อำนวยความสะดวกทางการค้าผ่านเครือข่ายการผลิตระหว่างประเทศ อีกทั้งยังช่วยแผ้วถางเส้นทางเพื่อการสร้างเขตการค้าเสรีในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (FTAAP) ขึ้นมาในอนาคต

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจมีอิทธิพลต่อสถานการณ์ความมั่นคงและเศรษฐกิจของโลก เฉพาะอย่างยิ่งการแข่งขันอิทธิพลระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งสหรัฐอเมริกาต้องการรักษาการเป็นมหาอำนาจอันดับ 1 ของโลก ขณะที่จีนในสมัยประธานาธิบดีสี จิ้นผิงที่มีพลังอำนาจทางเศรษฐกิจมากขึ้น ประกอบกับเป็นผู้นำที่แข็งแกร่งในการที่จะนำพาจีนไปสู่ China Dream เพื่อการฟื้นฟูความยิ่งใหญ่ของชาติ ที่จะก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจแทนที่สหรัฐอเมริกา และจะทำลายสหรัฐอเมริกาในทุกมิติ ทั้งนี้ สภาข่าวกรองแห่งชาติของสหรัฐอเมริกาได้ประเมินแนวโน้มสถานการณ์โลกในระยะ 20 ปีว่า จีนจะเป็นคู่แข่งของสหรัฐอเมริกาไปถึงปี 2583

การที่ทั้งจีนและสหรัฐอเมริกามีเป้าหมายในการเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ประกอบกับจีนก็พร้อมจะตอบโต้สหรัฐอเมริกาทุกกรณี โดยไม่หวั่นเกรงจากการถูกปิดล้อม เพื่อให้จีนกลับมายิ่งใหญ่อีกครั้ง และบรรลุเป้าหมายสังคมมั่งคั่งในโอกาสครบรอบ 100 ปี ของการจัดตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี 2592 ทำให้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกาอยู่ในรูปแบบคู่แข่งกัน และคู่แข่งขัดแย้งชัดเจนมากขึ้น ความไม่ไว้วางใจระหว่างสองประเทศที่เกิดขึ้นยังได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไปทั่วโลก รวมทั้งภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก เช่น จากการทำสงครามการค้า ที่เป็นการตั้งกำแพงภาษีตอบโต้สินค้านำเข้าระหว่างกันตั้งแต่ปี 2560 และยังมีผลต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และยังทำสงครามเทคโนโลยีอีกด้วย

แนวโน้มที่ประเทศในภูมิภาค รวมทั้งไทยที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและมีผลประโยชน์ร่วมกันรอบด้านกับทั้งจีนและสหรัฐอเมริกา จะยังคงเผชิญกับการแข่งขันระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกาต่อไป เนื่องจากทั้งสองประเทศจะไม่ยอมอ่อนข้อให้กันและกัน รวมทั้งพยายามช่วงชิงประเทศในภูมิภาคให้เป็นฝ่ายตน ซึ่งไทยต้องมีจุดยืนที่จะดำเนินความร่วมมือกับสองมหาอำนาจบนพื้นฐานผลประโยชน์แห่งชาติเป็นรายกรณี โดยไม่ต้องเลือกข้างเพื่อหลีกเลี่ยงการตกเป็นเครื่องมือในการดำเนินการดำเนินยุทธศาสตร์ของมหาอำนาจประเทศใดประเทศหนึ่ง

จีนซึ่งเผชิญปัญหาความหวาดระแวงของประเทศต่างๆ จากกระแสความกลัวการผงาดขึ้นมาเป็นประเทศชั้นนำระดับโลกของจีน (China Threat Theory) จะพยายามพัฒนาสัมพันธ์พร้อมกับปรับแก้มุมมองเชิงลบต่อจีนของประเทศต่างๆ ด้วยการขยายความสัมพันธ์ทางการทูตกับนานาประเทศอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จาก 2019 Global Diplomatic Index ของสถาบัน Lowy Institute ของออสเตรเลียที่ระบุว่า จีนเป็นประเทศที่มีสำนักงานการทูตมากที่สุดในโลก ตัวเลขดังกล่าวสะท้อนถึงบทบาททางการทูตที่เพิ่มขึ้นของจีนและการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ที่จีนได้รับการยอมรับจากประเทศต่างๆ มากขึ้น นอกเหนือจากที่จีนได้ประโยชน์จากการที่ประเทศของพันธมิตรของไต้หวัน 7 ประเทศหันไปสถาปนาความสัมพันธ์กับจีน อนึ่ง ปัจจุบันมีประเทศที่รับรองไต้หวันเพียง 15 ประเทศ

ขณะเดียวกัน จีนก็ขยาย soft power ผ่านการจัดตั้งห้องเรียนและชั้นเรียนสถาบันขงจื่อในหลายประเทศ ในห้วงที่จีนผลักดันยุทธศาสตร์ BRI ซึ่งจะเป็นอีกปัจจัยที่สร้างความกังวลให้สหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับอิทธิพลของจีนที่เพิ่มขึ้นในประเทศต่างๆ รวมถึงการใช้ประโยชน์ของสถาบันขงจื่อ เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองของจีนเช่นเดียวกับการรุกขยายการลงทุนในต่างประเทศ ซึ่งความกังวลของสหรัฐอเมริกา ต่ออิทธิพลทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นของจีนสอดคล้องกับหลายประเทศที่จีนเข้าไปลงทุน เฉพาะอย่างยิ่งในแถบเอเชียที่หวาดระแวงการเข้าไปลงทุนของกลุ่มทุนจีนมากขึ้น

นอกจากนั้น ความเคลื่อนไหวของพลเมืองจีนในต่างประเทศในสถานะต่างๆ ซึ่งมีส่วนสนับสนุน การเสริมสร้างบทบาทของจีนในเวทีระหว่างประเทศจะเป็นอีกปัจจัยที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่าง สหรัฐฯ กับจีน เฉพาะอย่างยิ่งความหวาดระแวงภัยจากการจารกรรมของแต่ละฝ่ายทั้งที่เป็นการ กระทำของบุคคลและผ่านเครื่องมือต่างๆ

บรรยากาศการแข่งขันระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกาที่จะเข้มข้นขึ้น ทำให้ไทย ต้องเตรียมพร้อมรับมือกับการที่จะไม่คล้อยตามการขึ้นนำจากทั้งสองประเทศ รวมทั้งการที่จะช่วงชิง ไทยไปเป็นพันธมิตรมากขึ้น เพราะปัจจุบันทั้งสองประเทศแข่งขันในการดำเนินนโยบายในเชิงรุก แข็งกร้าวและการแข่งขันด้าน soft power ชัดเจนมากกว่าในอดีต ดังนั้น บรรยากาศการแข่งขัน ระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกาก็ไม่ได้เป็นเชิงสัญลักษณ์อีกต่อไป แต่จะเป็นแรงกดดันที่เป็นรูปธรรม ไทยจึงต้องระมัดระวังการรับข้อมูลจากทั้งสองประเทศ เพื่อพิจารณานโยบายและท่าทีของไทยต่อ สถานการณ์

ไทยควรดำเนินนโยบายยึดหลักไม่เข้าข้างฝ่ายใด (neutral) ยืดหยุ่น (flexible) และ รักษาสมดุลอำนาจ (balance of power) จะเป็นประโยชน์ต่อไทย ในการหลีกเลี่ยง ตกเป็นเครื่องมือ ในการดำเนินยุทธศาสตร์ หรือขึ้นนำของมหาอำนาจประเทศใดประเทศหนึ่ง ทั้งนี้ เนื่องจากไทยเป็น มิตรและมีความร่วมมือที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกันทั้งกับจีนและสหรัฐอเมริกา รวมทั้งมหาอำนาจอื่น ขณะเดียวกันไทยก็มีจุดแข็งที่อยู่ในจุดยุทธศาสตร์ของภูมิภาค จึงดึงดูดความร่วมมือทั้งในเชิงเศรษฐกิจ และความมั่นคงจากมหาอำนาจที่เข้ามาปฏิสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาค

ไทยควรดำเนินการเสริมสร้างและรักษาดุลยภาพสถานะแวดล้อมระหว่างประเทศ บนฐานความไว้วางใจ โดยไทยในฐานะที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศมหาอำนาจอื่นๆ ควร ส่งเสริมให้มหาอำนาจเหล่านั้น เข้ามาถ่วงดุลอิทธิพลระหว่างสหรัฐอเมริกา กับจีนด้วย รวมทั้งมุ่ง พัฒนาความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาค เฉพาะอย่างยิ่งอาเซียน และกลุ่มประเทศในภูมิภาคอื่นๆ เพื่อลดการพึ่งพาความสัมพันธ์เฉพาะกับประเทศมหาอำนาจ รวมทั้งเป็นการส่งสัญญาณให้จีนและ สหรัฐอเมริกา รวมทั้งมหาอำนาจอื่นเห็นว่า ประเทศในภูมิภาคพร้อมมีปฏิสัมพันธ์กับทุกประเทศ ซึ่งมีหลายประเทศมหาอำนาจที่ให้ความสำคัญต่อภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกเช่นกัน ได้แก่ อินเดีย ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป รัสเซีย

ไทยควรพัฒนาความเกี่ยวพันและร่วมมือกับทั้งสองประเทศ และมหาอำนาจอื่นควบคู่ กันไป โดยคำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติและความอยู่รอดของไทย มากกว่าผลประโยชน์ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ขณะเดียวกันก็ยืนยันทำที่ว่า ความร่วมมือกับทั้งสองประเทศเป็นไปอย่างโปร่งใส และเพื่อผลประโยชน์ร่วม โดยไม่มีเป้าหมายเพื่อสกัดกั้นบทบาทของประเทศอื่นๆ เพื่อไม่ให้ความ ร่วมมือระหว่างไทยกับประเทศใดส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับอีกประเทศ ส่วนการเลือกข้าง ในผลประโยชน์เรื่องใดเรื่องหนึ่ง หากจำเป็นต้องเกิดขึ้น ควรคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศสูงสุด และ ควรสื่อสารออกไปให้ชัดเจนถึงผลประโยชน์ที่ไทยจะได้รับ

ไทยจะร่วมมือกับจีนหรือสหรัฐอเมริกาหรือมหาอำนาจอื่น ขึ้นอยู่กับการกำหนด ผลประโยชน์แห่งชาติของไทย ไทยจะเลือกดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับความมั่นคง และการเติบโต ทางเศรษฐกิจของไทย ไม่ขัดแย้งกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับ ประเทศเพื่อนบ้าน ไม่ทำให้ไทย เสียเปรียบในการเมือง ระหว่างประเทศ และไม่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของประชาชนเป็นหลัก

การที่ไทยเป็นมิตรกับทั้งจีนและสหรัฐอเมริกาที่กำลังแข่งขันอิทธิพลกันอย่างเข้มข้น และมีแนวโน้มยืดเยื้อ ไทยควรกำหนดท่าทีต่อจีนและสหรัฐอเมริกา และมหาอำนาจอื่น เพื่อให้มีเป้าหมายในการสามารถพัฒนาผลประโยชน์ร่วมกัน ควบคู่ไปกับคุ้มครองผลประโยชน์ของชาติไทยไปด้วย โดยอาจพิจารณาตามข้อเสนอแนะ ดังนี้

ความร่วมมือกับจีนควรมีแผนความร่วมมือในระบบ BRI, แผนปฏิบัติการร่วมว่าด้วยความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ไทยจีน ปี 65 -69, EEC โดยเฉพาะกลุ่มประเทศ ACMECS ตามแนวระเบียงเศรษฐกิจจีน-อินโดจีน (China-Indo China Economic Corridor)

ส่วนความร่วมมือกับจีนในประเด็นที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น การแลกเปลี่ยนความรู้เชิงวิชาการ เทคโนโลยี การฝึกศึกษา การวิจัยและพัฒนา และอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมที่สอดคล้องกับนโยบาย Made in China 2025 และนโยบายประเทศไทย 4.0 ในสาขาเป้าหมายร่วมกัน ได้แก่ ยานยนต์สมัยใหม่ หุ่นยนต์และระบบอัตโนมัติ ชิ้นส่วนอากาศยาน และซ่อมบำรุงระบบราง

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นด้านสาธารณสุข ซึ่งจีนกำลังใช้เวทีการประชุมระดับสูงภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกว่าด้วยความร่วมมือแถบและเส้นทาง (Asia-Pacific High level Conference on Belt and Road Cooperation) ผ่านระบบการประชุมทางไกล เมื่อ 23 มิถุนายน 2564 ที่มีผู้แทน 29 ประเทศเข้าร่วมรวมทั้งไทย โดยให้เป็นสายไหมสุขภาพ (health silk road) และการพัฒนาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งจุดเด่นของ BRI ซึ่งมีนัยต่อโต้ข้อริเริ่ม B3W ของสหรัฐอเมริกา

หากเป็นประเด็นที่เป็นเรื่องอ่อนไหวของจีน และมักเป็นประเด็นที่สหรัฐอเมริกาใช้กล่าวหาจีนด้วยนั้น ไทยต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวัง เนื่องจากต้องเคารพในหลักการจีนเดียว สำหรับปัญหาข้อพิพาททะเลจีนใต้ ไทยในฐานะสมาชิกอาเซียนพร้อมที่จะร่วมมือกับจีนผลักดันการจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct in the South China Sea : COC) ส่วนสำหรับการติดตามความเคลื่อนไหวและประเมินผลกระทบของกลุ่มชาวจีนในไทยที่อาจมีนัยต่อความมั่นคงของประเทศ เช่น กลุ่มอุยกูร์ และฝ่าหลุนกง ไทยควรดำเนินการตามหลักสิทธิมนุษยชนและโปร่งใส

ท่าทีต่อสหรัฐอเมริกา

ไทยควรคงความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในฐานะที่เป็นพันธมิตรหลักด้านความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาที่เก่าแก่ที่สุดในอาเซียน เพื่อสนับสนุนสหรัฐอเมริกาที่จะกลับมามีบทบาทเชิงรุก และให้ความช่วยเหลือประเทศในภูมิภาค (America is back) ทั้งนี้ สหรัฐอเมริกายุทธศาสตร์ช่วงชิงประเทศในภูมิภาคเป็นฝ่ายของตนเอง

ไทยควรปฏิสัมพันธ์ในเรื่องที่สหรัฐอเมริกาให้ความสนใจ รวมทั้งเป็นผลประโยชน์ร่วมกัน และไม่ควรทำให้ความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกายุทธศาสตร์นี้ ทั้งในระดับทวิภาคี และในระดับภูมิภาค เช่น ความร่วมมือในกรอบ Mekong-U.S. Partnership (MUSP) หุ้นส่วนการพัฒนา ACMECS Development Partner แผนงานความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (Greater Mekong Subregion Economic Cooperation: GMS) และแผนงานการพัฒนาเขตเศรษฐกิจ 3 ฝ่าย อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย (Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle : IMT-GT)

ไทยควรยึดจุดแข็งในความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกัน โดยเฉพาะด้านการต่อต้านการก่อการร้าย ด้านไซเบอร์ ด้านการข่าวกรอง ด้านการทหาร เช่น การให้ความสำคัญกับการฝึกผสมภายใต้รหัส Cobra Gold กรอบความร่วมมือร่วม (Joint Working Group) ระหว่างกองทัพไทยกับสหรัฐอเมริกา

ไทยควรขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย และเป็นเรื่องที่สหรัฐอเมริกาสนใจ เช่น สหรัฐอเมริกามีนโยบายที่จะเสริมสร้างห่วงโซ่ การผลิตให้เข้มแข็ง เพื่อแข่งขันกับจีน สหรัฐอเมริกาจึงพร้อมตอบรับหากไทยเข้าสู่ห่วงโซ่การผลิตของอุตสาหกรรมที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกามุ่งให้ความสำคัญ โดยเฉพาะในสาขาโครงสร้างพื้นฐาน พลังงานสะอาด และดิจิทัล แต่ไทยก็ควรคำนึงถึงข้อควรระวังเกี่ยวกับมาตรการต่างๆ ที่จะทำให้ไทยเสียผลประโยชน์ด้วย เช่น มาตรการที่ไม่ใช่มาตรการทางภาษีในการเข้มงวดการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น ไทยยังควรผลักดันให้สหรัฐอเมริกาเข้าไปลงทุนใน EEC เพื่อใช้ไทยเป็นฐานการผลิตและส่งออกไปยังประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค

ไทยส่งเสริม BCG economy หรือเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว รวมทั้งการที่ไทยกำลังศึกษาการเข้าร่วมความตกลงที่ครอบคลุม และก้าวหน้าสำหรับหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Comprehensive and Progressive Agreement of Trans-Pacific Partnership : CPTPP) ซึ่งจะช่วยเพิ่มความน่าสนใจของไทยในการเป็นห่วงโซ่อุปทานของสหรัฐอเมริกา ได้อีกทางหนึ่ง จากที่ต้องแข่งขันกับจีนจากการที่จีนสามารถผลักดันให้ประเทศในภูมิภาคลงนามในความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership : RCEP) อย่างไรก็ดี การแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนในอนาคตที่จะเข้มข้นขึ้นนั้นอาจสร้างความท้าทายให้ไทยมากขึ้น เพราะทั้งสองฝ่ายมีการใช้ข้อมูลข่าวสารเพื่อนำหน่วยงานราชการของไทย รวมทั้งประชาชนไทยให้มีมุมมองสอดคล้องกับผลประโยชน์ของทั้งสองประเทศ

ไทยสามารถดำเนินนโยบายที่ยืดหยุ่นบนผลประโยชน์แห่งชาติได้ ท่ามกลางการแข่งขันอิทธิพลของมหาอำนาจ โดยไม่ต้องตกเป็นคู่ขัดแย้ง หรือคล้อยตามการขึ้นนำของทั้งจีน สหรัฐอเมริกา และมหาอำนาจอื่น ขณะเดียวกันก็สามารถเชื่อมความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจทุกประเทศ โดยใช้กลไกความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่มีอยู่แล้ว และเพิ่มความสัมพันธ์ หรือความร่วมมือในประเด็นใหม่ๆ ที่อยู่ในกระแสของโลก (trend) ซึ่งเป็นภัยคุกคามที่ทุกประเทศต้องเผชิญร่วมกัน เช่น การแพร่ระบาดของโรคภัยร้ายแรง และวิกฤติโลกร้อน แต่ก็ต้องรู้เท่าทัน และติดตามบทบาทของแต่ละมหาอำนาจในเวทีระหว่างประเทศด้วยว่ามีได้ใช้ประเด็นดังกล่าวกับไทย เพื่อลดทอนอิทธิพลอีกมหาอำนาจหนึ่ง

ศักยภาพทางทหารของจีนและสหรัฐฯ

จากข้อมูลของ สถาบันค้นคว้าวิจัยสันติภาพนานาชาติสตอกโฮล์ม SIPRI จีนได้เพิ่มค่าใช้จ่ายทางทหารเกือบ 800% ตั้งแต่ปี 2535 จนถึงปี 2563 ที่ประมาณ 245,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 2563 โดยจีนใช้จ่ายงบประมาณด้านนี้มากกว่าอินเดียและรัสเซียอย่างมีนัยสำคัญ จากที่อินเดียและรัสเซียใช้จ่ายทางทหารไปประมาณ 73,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และ 67,000 ล้าน

ดอลลาร์สหรัฐฯ ตามลำดับ แต่การใช้จ่ายด้านนี้ของจีนยังต่ำกว่าสหรัฐอเมริกา ที่ใช้จ่ายทางทหารประมาณ 767,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งมากที่สุดในโลก

งบประมาณด้านการทหารของ 10 ประเทศแรกที่ใช้จ่ายมากที่สุด รวมกันแล้วมากถึง 1,482,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ คิดเป็นสัดส่วน 75% ของงบประมาณด้านนี้ของทั้งโลก สำหรับ “สหรัฐอเมริกา” ไม่ได้ถูกอวยยศว่าเป็นมหาอำนาจระดับโลกแบบลมๆ แล้งๆ เพราะพญาอินทรีใช้จ่ายด้านการทหารมากที่สุดในโลก โดยคิดเป็นสัดส่วนเกือบ 40% ของการใช้จ่ายด้านการทหารทั่วโลก ส่วน “ซาอุดีอาระเบีย” หลุดที่นั้ง 5 อันดับแรก ให้กับ “สหราชอาณาจักร” หลังจากการใช้จ่ายด้านนี้ลดลง 7.1% เมื่อเทียบกับการเพิ่มขึ้น 21.5% ของสหราชอาณาจักร โดยซาอุฯ ร่วงลงไปอยู่อันดับที่ 6

อย่างไรก็ตาม เมื่อเทียบกับ 10 ประเทศที่ใช้งบป้องกันประเทศมากที่สุดในโลก มีเพียง 2 ประเทศในการจัดอันดับนี้เท่านั้น ที่ติดอันดับ 10 ประเทศที่มีสัดส่วนงบประมาณป้องกันประเทศต่อจีดีพีสูงที่สุดในโลก ได้แก่ ซาอุดีอาระเบีย 8.4% (อันดับ 2) และรัสเซีย 5.2% (อันดับ 10) เหตุที่ผลเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความสามารถทางเศรษฐกิจของประเทศมหาอำนาจทางทหาร หรืออาจกล่าวได้ว่าเม็ดเงินอาจถูกนำไปใช้ในด้านอื่นๆ ที่สำคัญ เช่น การศึกษา การดูแลสุขภาพประชาชน หรือโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ

นับเป็นเรื่องยากมากที่ประเทศต่างๆ จะใช้จ่ายทางทหารเป็นตัวเลขเปอร์เซ็นต์สองหลักของจีดีพี ในกรณีนี้มีเพียง “โอมาน” ที่แหกกฎนี้ เนื่องจากการใช้จ่ายของประเทศในตะวันออกกลางประเทศนี้เมื่อเทียบกับจีดีพี เพิ่มขึ้นจาก 8.8% ในปีที่แล้ว เป็น 11% ในปี 2562 และจากอินโฟกราฟิกนี้ จะเห็นว่าหลายประเทศที่มีการใช้จ่ายทางทหารสูงสุดต่อจีดีพี ตั้งอยู่ในตะวันออกกลาง ซึ่งเป็นภาพสะท้อนของความขัดแย้งที่ทวีความรุนแรงขึ้น ซึ่งยังคงมีอยู่ในภูมิภาคนี้มานานกว่า 2 ทศวรรษ แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าข้อมูลบางส่วนสำหรับตะวันออกกลางเป็นเพียงการประมาณการ เนื่องจากความไม่แน่นอนของสถานการณ์ในภูมิภาคนี้

ที่น่าสนใจคือ แม้จะมีสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 แต่ตัวเลขการใช้จ่ายด้านการทหารทั่วโลกอยู่ที่ระดับสูงสุดในรอบ 32 ปี ขณะที่การใช้จ่ายด้านการป้องกันประเทศของ “จีน” เพิ่มขึ้นเกือบ 6 เท่า ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา โดยเพิ่มขึ้นจาก 41,200 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 2543 เป็น 245,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 2563 และหากย้อนกลับไปในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ก็เพิ่มขึ้นมากถึง 800% เลยทีเดียว ทำให้ในปัจจุบัน จีนใช้จ่ายด้านการป้องกันประเทศมากกว่าญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ฟิลิปปินส์ และเวียดนามรวมกัน!!! และการใช้จ่ายทางทหารของจีนมากเป็นอันดับ 2 ของโลก รองจากสหรัฐอเมริกาเท่านั้น

การเติบโตของการใช้จ่ายทางทหารนี้เชื่อมโยงกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศหรือจีดีพีที่เพิ่มขึ้นของจีน โดยตั้งแต่ปี 2543 ค่าใช้จ่ายด้านการป้องกันประเทศของพญามังกรอยู่ที่สัดส่วนราว 2% ของจีดีพี หรือต่ำกว่า ขณะที่การใช้จ่ายทางทหารของสหรัฐฯ เฉลี่ยประมาณ 3.9% ของจีดีพีในช่วงปี 2543 ถึง 2563 การใช้จ่ายทางทหารของญี่ปุ่นยังคงตั้งไว้ที่ประมาณ 1% ของจีดีพี แต่สัดส่วนนี้ก็อาจเปลี่ยนแปลงได้ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า โดย โนบุโอะ คิชิ รัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมของญี่ปุ่นส่งสัญญาณเมื่อเดือนพฤษภาคม 2564 ว่า โตเกียวอาจผลักดันให้เพิ่มการใช้จ่ายด้านการป้องกันประเทศให้สูงกว่า 1% ของจีดีพี หลังจากที่เผชิญกับอำนาจทางทหารที่เพิ่มขึ้นของจีน

การใช้จ่ายในทางการทหารของจีนก็มีผลกระทบตามมาบ้าง ความหยาบคายในการเพิ่มแสนยานุภาพทางการทหารของจีนเป็นเหตุให้ โดนัลด์ ทรัมป์ อดีตประธานาธิบดี สหรัฐอเมริกา ได้ยุติสนธิสัญญาอาวุธนิวเคลียร์พิสัยกลาง (Intermediate Range Nuclear Forces – INF) กับรัสเซียในปี 2562 ส่วนจีนนั้นไม่ใช่ภาคีผู้ทำสัญญาใน INF อยู่แล้ว แต่ด้วยความใกล้ชิดของรัสเซียกับจีน ขีปนาวุธนิวเคลียร์พิสัยกลางของจีนจึงมีส่วนทำให้เกิดความเสียเปรียบเชิงกลยุทธ์ สำหรับสหรัฐอเมริกา ทรัมป์จึงพยายามทำข้อตกลงไตรภาคีกับทั้งจีนและรัสเซียมาโดยตลอด แต่จีนหาได้แยแส และกล่าวว่าไม่เต็มใจที่จะเข้าร่วมโครงการดังกล่าวแต่อย่างใด

ในปัจจุบัน แม้ไม่มีความก้าวหน้าครั้งใหม่สำหรับสนธิสัญญา INF ภายใต้รัฐบาลโจ ไบเดน แต่สหรัฐอเมริกา และรัสเซียก็ได้ต่ออายุสนธิสัญญา START สำหรับการลดอาวุธนิวเคลียร์อีก 5 ปีนับจากนี้ ตั้งแต่ต้นปี 2564 ซึ่งสนธิสัญญานี้เป็นการเจรจาระหว่างสหรัฐอเมริกาและรัสเซียที่ดำเนินมานานหลายสิบปีแล้ว ขณะที่จีนนั้นได้ตัดสินใจดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาอาวุธยุทธโปกรณ์ต่างๆ ของตนโดยอำเภอู๋มาโดยตลอด

เจมส์ แอนเดอร์สัน รักษาการรองปลัดกระทรวงกลาโหมด้านนโยบายของกระทรวงกลาโหม ในขณะนั้น (ยุคทรัมป์) กล่าวว่า “นี่คือการขยายตัวและการกระจายคลังอาวุธนิวเคลียร์ของจีนอย่างรวดเร็วที่สุดในประวัติศาสตร์ ที่สำคัญกองกำลังนิวเคลียร์ของจีนรวมถึงระบบพิสัยยุทธศาสตร์ผสมผสานสามารถโจมตีสหรัฐอเมริกาได้ และสามารถคุกคามพันธมิตรและฐานทัพสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกได้”

ด้าน จ้าว ลี่เจียน โฆษกกระทรวงการต่างประเทศจีน กล่าวว่า “จีนได้ย้าช้าแล้วช้าเล่าว่าไม่มีเจตจำนงที่จะเข้าร่วมในการเจรจาควบคุมอาวุธไตรภาคีกับสหรัฐอเมริกาและรัสเซีย เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่าจีนปฏิบัติตามนโยบายการป้องกันประเทศที่มีลักษณะเป็นการป้องกัน กองกำลังนิวเคลียร์ของเราถูกรักษาไว้ที่ระดับต่ำสุดที่ความมั่นคงของชาติกำหนดเสมอ โดยมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจากสหรัฐอเมริกาและรัสเซีย”

ขณะที่ในแง่ของอาวุธสงครามร้ายแรงหรืออาวุธที่มีพละกำลังในการทำลายล้างสูงอย่าง “อาวุธนิวเคลียร์” สมาคมควบคุมอาวุธในวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา ประเมินว่ารัสเซียมีอาวุธนิวเคลียร์สะสม 6,490 ลูก, สหรัฐอเมริกา 6,185 ลูก, ฝรั่งเศส 300 ลูก, จีน 290 ลูก, สหราชอาณาจักร 200 ลูก, ปากีสถาน 160 ลูก, อินเดีย 140 ลูก, อิสราเอล 90 ลูกและเกาหลีเหนือ 30 ลูก

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน

การปฏิรูปกองทัพจีน : จาก “เชิงรับ” สู่ “เชิงรุก”

หลังจากจีนประกาศเดินทาง “ยกเครื่อง” ปฏิรูปกองทัพเพื่อเสริมสร้างศักยภาพและการควบคุมของกองทัพปลดปล่อยประชาชนของจีนให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือการสร้างหน่วยรบที่ดีที่สุด จากเดิมที่มุ่งเน้น “เชิงรับ” ไปเป็นรูปแบบ “เชิงรุก” และให้นำหนักด้านความมั่นคงทางทะเล (Maritime Security) เป็นสำคัญ ส่งผลให้ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคต้องติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิดและเตรียมปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง โดยล่าสุดอาเซียนและสหรัฐฯ ได้มีการออกแถลงการณ์ร่วมว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์อาเซียน -

สหรัฐฯ (Joint Statement on the ASEAN - US Strategic Partnership) เพื่อยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างกันภายใต้กรอบความร่วมมือต่างๆ ในภูมิภาค

เมื่อปลายปี 2556 ทางกรจีนได้เปิดเผยแผนการปฏิรูปเศรษฐกิจและสังคมครั้งใหญ่ที่สุดในรอบเกือบ 30 ปี ในประเด็นสำคัญเกี่ยวกับ “การปฏิรูปเชิงลึกที่ครอบคลุม” (Comprehensively Deepening Reform) มีภารกิจที่รัฐบาลจีนตั้งเป้าไว้ทั้งสิ้น 15 เรื่อง แบ่งเป็น 60 ภารกิจ ครอบคลุมทั้งในด้านของเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการป้องกันประเทศ อาทิเช่น การผ่อนปรนนโยบายลูกคนเดียว การยกเลิกค่าจ้างแรงงาน และนโยบายด้านการป้องกันประเทศ ที่รัฐบาลจีนให้ความสนใจเป็นพิเศษ และอาจมีผลนัยสำคัญต่อระบบโลกและภูมิภาคได้ จากการประกาศนโยบายฯ ดังกล่าวข้างต้น จะพบว่าจีนได้เริ่มดำเนินนโยบายต่างๆ อย่างจริงจังเป็นรูปธรรมแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเสริมสร้างกำลังป้องกันประเทศที่ล่าสุดได้มีการปฏิรูปกองทัพ เมื่อ 26 พ.ย.58 ที่ผ่านมา ในการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสฯ และเจ้าหน้าที่ทางทหารระดับสูงกว่า 200 คน ณ กรุงปักกิ่ง นำโดยประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ได้ประกาศปฏิรูปกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน (People's Liberation Army - PLA) ครั้งใหญ่สุดนับตั้งแต่ยุค 1950 โดยมุ่งเป้าให้เสร็จสิ้นภายในปี 2020 ซึ่งก่อนหน้านี้รัฐบาลจีนได้ประกาศเพิ่มงบประมาณกลาโหมของปี 58 นี้ อีกร้อยละ 12.2 (808,230 ล้านหยวน หรือประมาณ ราว 4 ล้านล้านบาท) ซึ่งถือเป็นการเพิ่มขึ้นมากที่สุดในรอบ 3 ปี อันเป็นการส่งสัญญาณอย่างชัดเจนว่า จีนจะไม่ลดบทบาททางการทหาร ตลอดจนได้เพิ่มบทบาทความมั่นคงทางทะเล (Maritime Security) ในเขตน่านน้ำที่กำลังอยู่ระหว่างมีข้อพิพาทกับหลายประเทศในภูมิภาคมากยิ่งขึ้น

จีนประกาศเพิ่มงบประมาณด้านกลาโหมอีก 7.2% ในปีงบประมาณ 2023 เพิ่มขึ้นจากระดับ 7.1% เมื่อปีที่แล้ว ถือเป็นการเพิ่มงบประมาณด้านการทหาร 8 ปีติดต่อกัน ล่าสุดจีนประกาศงบประมาณด้านการทหารประจำปี 2023 มูลค่า 1.55 ล้านล้านหยวน หรือ 224,000 ล้านดอลลาร์ เพิ่มขึ้นจากเมื่อ 10 ปีที่แล้วราวสองเท่า

ปัจจุบัน จีนคือประเทศที่มีงบประมาณทางทหารมากที่สุดเป็นอันดับสองของโลก รองจากสหรัฐฯ แต่จีนมีกำลังพลมากที่สุดและมีขนาดกองกำลังทางนาวิกโยธินใหญ่ที่สุดในโลกด้วย อย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ ระบุว่า อเมริกายังคงมีกองกำลังทางอากาศขนาดใหญ่ที่สุดและทันสมัยที่สุดในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก

ในห้วงที่ผ่านมาจีนเพิ่งเปิดตัวเรือบรรทุกเครื่องบินลำที่สาม และเพิ่มจำนวนซีปนาอูร์ในคลังสรรพาวุธ เพิ่มจำนวนเครื่องบินล่องหนและเครื่องบินทิ้งระเบิดที่สามารถติดตั้งหัวรบนิวเคลียร์ เรือรบและเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์ เป็นต้น

รายงานของธนาคารโลกระบุว่า เมื่อปี 2021 จีนจัดสรรงบประมาณด้านกลาโหม 1.7% ของมูลค่าจีดีพีทั้งหมด เทียบกับสหรัฐฯ ซึ่งจัดสรรงบประมาณ 3.5% ของจีดีพีเพื่อใช้จ่ายด้านการทหาร

ในขณะที่ทางการจีนกล่าวว่า งบประมาณด้านกลาโหมส่วนใหญ่จะถูกใช้ไปกับการปรับปรุงอาวุธและกำลังพลที่มีอยู่ แต่กองทัพจีนก็ได้ขยายปฏิบัติการในต่างประเทศมากขึ้นในช่วงไม่กี่ปีมานี้ รวมทั้งการตั้งฐานทัพแห่งแรกในแถบตะวันออกของทวีปแอฟริกาในสถานที่เรียกว่า ฮอร์น ออฟ แอฟริกา และการสร้างฐานทัพเรือที่กัมพูชา

การขยายอิทธิพลทางทหารของจีนได้ก่อให้เกิดความกังวลต่อสหรัฐฯ และชาติพันธมิตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้หวังที่จีนอ้างว่าเป็นส่วนหนึ่งของจีนแผ่นดินใหญ่ นำไปสู่การทำข้อตกลงซื้อขายอาวุธระหว่างได้หวังกับสหรัฐฯ ซึ่งยิ่งก่อให้เกิดความไม่พอใจต่อรัฐบาลกรุงปักกิ่ง

นอกจากนี้ การขยายศักยภาพในอุตสาหกรรมอาวุธของจีนยังทำให้เกิดความกังวลว่า จีนอาจยื่นมือช่วยเหลือด้านการทหารให้แก่รัสเซียในการทำสงครามกับยูเครน จนทำให้สหรัฐฯ และชาติตะวันตกหลายประเทศต้องออกมาเตือนจีนในเรื่องนี้

แผนภาพที่ 4-8 ความสำคัญของความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก

ความสำคัญของความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก

ความสำคัญของความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, 2566

แผนภาพที่ 4-9 Flashpoint : Indo-Pacific

Flashpoint: Indo-Pacific

Source: Military and Security Developments Involving the People's Republic of China

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, 2566

แผนภาพที่ 4-10 การสร้างอิทธิพลทางทะเล

การสร้างอิทธิพลทางทะเล

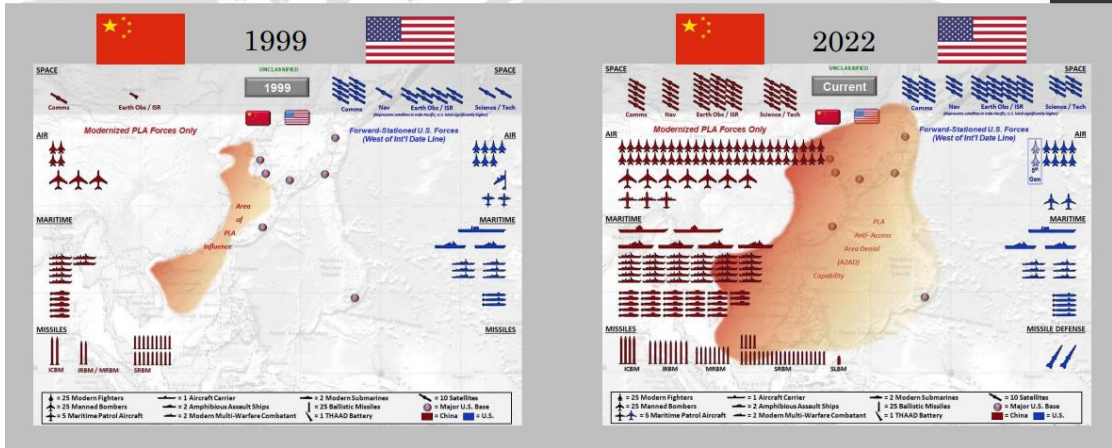

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, 2566

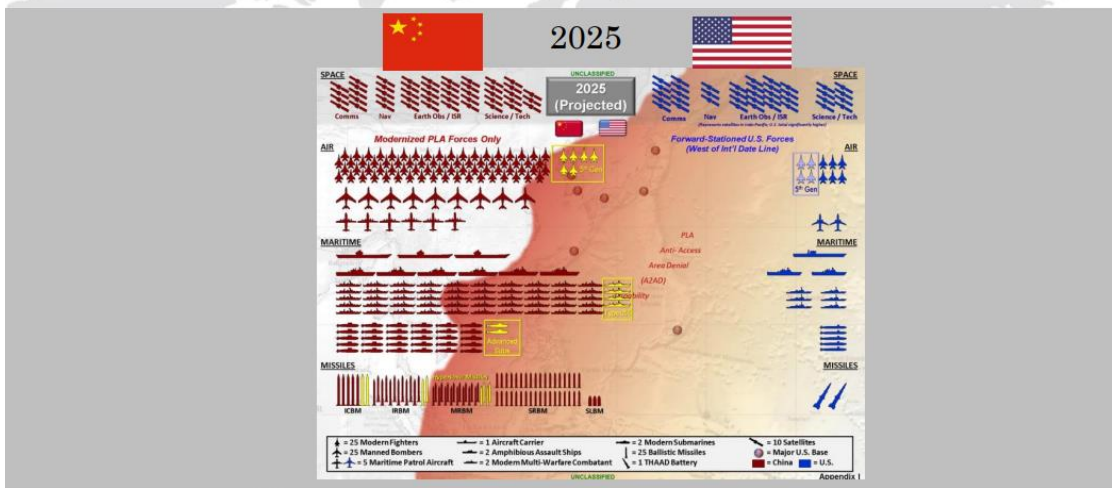

แผนภาพที่ 4-11 การขยายอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจ

การขยายอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจ

การขยายอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจ

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, 2566

ข้อมูลโครงสร้างการจัดกองทัพ หลักนิยม อาวุธยุทโธปกรณ์หลักของ กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน

1. โครงสร้างหน่วยงานด้านความมั่นคงการทหารของ สปจ. : มีคณะกรรมการกลางการทหารเป็นหน่วยงานบังคับบัญชาสูงสุด (Central Military Commission, CMC) รับผิดชอบบริหารงานในภาพรวมและสั่งการในการใช้กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน โดยคณะกรรมการฯ นี้ มีจำนวน 7 คน มี ปธน. สี จิ้นผิง เป็นประธานฯ มีรองประธานฯ จำนวน 2 คน และสมาชิกอีก 4 คน

2. กท.สปจ. (Ministry of National Defense) : อยู่ภายใต้สายการบริหารงานของ ครม. และ CMC ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของ CMC และกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีนเมื่อมีการประสานงานหรือดำเนินงานความร่วมมือ การแลกเปลี่ยน ในด้านต่าง ๆ กับกองทัพต่างประเทศ ไม่มีอำนาจบังคับบัญชาเหนือกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน มีหน้าที่ในการกำหนดแนวทางและบริหารงานในการพัฒนากองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน โดยมีเหล่าทัพรับผิดชอบพัฒนาเสริมสร้างขีดความสามารถของแต่ละเหล่าทัพ และมีกองบัญชาการยุทธบริเวณ รับผิดชอบในการรบ และพัฒนาเสริมสร้างขีดความสามารถของหน่วยในพื้นที่รับผิดชอบ ทั้งนี้ปัจจุบันมี พล.อ. หลี่ซางฟู เป็น รมว.กท.สปจ.

3. หน่วยงานภายใต้คณะกรรมการกลางการทหาร : ทำหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงานของ CMC และ กท.สปจ. ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยเปรียบเสมือนกับ กรม ฝสธ. ประกอบไปด้วย 15 หน่วยงาน ได้แก่

3.1 สำนักงานคณะกรรมการกลางการทหาร (The Central Military Commission General Office) ทำหน้าที่ในการดูแลงานที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกคณะกรรมการกลางการทหาร ทั้ง 7 คน

3.2 กรมกิจการเสนาธิการร่วม (The Central Military Commission Joint Staff Department) : มีบทบาทหลักในการวางแผนและเตรียมการรบ การควบคุมบังคับบัญชา และการสั่งการในการรบ, การศึกษาเพื่อค้นหารูปแบบยุทธศาสตร์ทางทหาร และขีดความสามารถทางทหารที่มีความจำเป็นต่อกองทัพ, การประเมินขีดความสามารถในการรบ, การกำหนดแนวทางในการจัดการฝึกพร้อม, การเสริมสร้างความพร้อมรบ และการเตรียมการปฏิบัติเพื่อความพร้อมรบ

3.3 กรมกิจการการเมือง (The Central Military Commission Political Work Department): เป็นกลไกหลักของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ในการพัฒนา การดำเนินกิจการการเมือง การศึกษาด้านการเมือง การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์

3.4 กรมกิจการส่งกำลังบำรุง (The Central Military Commission Logistic Support Department) : มีบทบาทหลักในการวางแผนงานและการดำเนินโครงการ การกำหนดนโยบายด้านการศึกษาวิจัย การกำหนดมาตรฐาน การตรวจสอบและควบคุม ในกิจการส่งกำลังบำรุงของกองทัพ

3.5 กรมกิจการพัฒนาสรรพาวุธ (The Central Military Commission Equipment Development Department) : มีบทบาทหลักในการวางแผนงานและการดำเนินโครงการ เกี่ยวกับการพัฒนาอาวุธยุทโธปกรณ์ การวิจัยและพัฒนา การทดสอบประเมินผล การบริหารงานจัดการพัฒนาาระบบข้อมูลสารสนเทศ สร้างระบบโครงสร้างการบริหารงาน

3.6 กรมกิจการการจัดและการฝึก (The Central Military Commission Training and Administration Department) : มีบทบาทหลักในการกำหนดแนวทางในการฝึกทางทหารของกองทัพ ดำเนินการจัดให้การฝึกในหน่วยทหาร และสถาบันการศึกษาทางทหารเป็นไปในแนวทางเดียวกัน, ดำเนินการให้การฝึกทางทหารเหมือนกับการปฏิบัติการจริง นำไปสู่การเป็นกองทัพที่มีการจัดการอย่างเข้มงวด และมีกฎเกณฑ์

3.7 กรมกิจการระดมกำลังเพื่อการป้องกันประเทศ (The Central Military Commission National Defense Mobilization Department) : มีบทบาทหลักในการกำหนดแนวทางการระดมกำลังเพื่อการป้องกันประเทศและการพัฒนาระบบกำลังสำรอง, การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพในแต่ละพื้นที่ทหาร, การพัฒนากิจการระดมกำลังเพื่อการป้องกันประเทศ และระบบกำลังสำรองในระดับยุทธศาสตร์

3.8 คณะกรรมการตรวจสอบวินัย (The central Military Commission Discipline Inspection Commission)

3.9 คณะกรรมการการเมืองและกฎหมาย (The Central Military Commission Politics and Law Commission) : เป็นกลไกของคณะกรรมการกลางทหาร สปจ.ในการกำกับดูแลการดำเนินงานด้านกิจการการเมืองและกฎหมายของกองทัพ มีบทบาทในการพัฒนาเสริมสร้างการบริหารจัดการกองทัพให้เป็นไปตามกฎหมาย

3.10 คณะกรรมการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (The Central Military Commission Science and Technology Commission) : มีบทบาทหลักในการพัฒนายุทธศาสตร์การดำเนินงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการป้องกันประเทศ, การส่งเสริมการใช้นวัตกรรมใหม่ของกองทัพที่คิดค้นขึ้นเอง ตลอดจนการประสานงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระหว่างหน่วยงานทางทหารและพลเรือน

3.11 สำนักงานกิจการวางแผนทางยุทธศาสตร์ (The Central Military Commission Office for Strategic Planning) : มีบทบาทหลักในการพัฒนาระบบกลไกการวางแผนยุทธศาสตร์ของกองทัพให้มีความสมบูรณ์ สร้างความแข็งแกร่งให้กับการจัดการด้านยุทธศาสตร์ของคณะกรรมการกลางทหาร สปจ. โดยเป็นศูนย์รวมการบูรณาการด้านยุทธศาสตร์ทหารของกองทัพ ยกระดับการเสริมสร้างกองทัพและการป้องกันประเทศ ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้น

3.12 สำนักงานกิจการปฏิรูปและจัดโครงสร้างองค์กร (The Central Military Commission Office for Reform and Organizational Structure) : มีบทบาทหลักในการประสานงานวางแผนและเตรียมการ ในการปฏิรูปกองทัพและการป้องกันประเทศ นำนโยบายและแนวทางการปฏิรูปไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมรับผิดชอบงานด้านการบริหารจัดการ และการวางแผนการจัดตั้งหน่วยทั้งหมดของกองทัพ

3.13 สำนักงานกิจการความร่วมมือทางทหารระหว่างประเทศ (The Central Military Commission Office for International Military Cooperation) : เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการประสานงานเกี่ยวกับการดำเนินงานความร่วมมือทางทหารกับต่างประเทศและ ผชท. ทหารต่างประเทศ ที่ประจำการในกรุงปักกิ่ง ของคณะกรรมการกลางทหาร สปจ.

3.14 สำนักงานกิจการตรวจบัญชี (The Central Military Commission Audit Office) : มีบทบาทหลักในการตรวจบัญชี ตลอดจนให้คำแนะนำ และกำกับดูแลงานด้านบัญชีของหน่วยทหาร, ดำเนินการปฏิรูประบบงานด้านบัญชี

3.15 สำนักงานกิจการบริหารจัดการ (The Central Military Commission Agency for Offices Administration) : มีบทบาทหลักในการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการภายในหน่วยงานต่างๆ ของคณะกรรมการกลางการทหาร สปจ. ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

4. เหล่าทัพของกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน มี 5 เหล่าทัพ ได้แก่

4.1 ทบ. กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน (People's Liberation Army, Army)

4.2 ทร. กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน (People's Liberation Army, Navy)

4.3 ทอ. กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน (People's Liberation Army, Air Force)

4.4 กองทัพอากาศขีปนาวุธ กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน (People's Liberation Army, Rocket Force)

4.5 หน่วยทหารสนับสนุนทางยุทธศาสตร์ กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน (People's Liberation Army, Strategic Support Force)

5. กองบัญชาการยุทธบริเวณกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน จำนวน 5 กองบัญชาการยุทธบริเวณ ประกอบด้วย

5.1 กองบัญชาการยุทธบริเวณภาคตะวันออก (Eastern Theater Command)

5.2 กองบัญชาการยุทธบริเวณภาคใต้ (Southern Theater Command)

5.3 กองบัญชาการยุทธบริเวณภาคตะวันตก (Western Theater Command)

5.4 กองบัญชาการยุทธบริเวณภาคเหนือ (Northern Theater Command)

5.5 กองบัญชาการยุทธบริเวณภาคกลาง (Central Theater Command)

6. โครงสร้างการจัดกองทัพ : หลังจากที่กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีนได้ดำเนินการปฏิรูปกองทัพจีน ตั้งแต่ห้วงปลายปี 2558 ได้มีการยุบรวมหมู่กองทัพเข้าด้วยกัน จากเดิมมี 18 หมู่กองทัพ ตามภูมิภาคทหาร 7 ภูมิภาค เป็น 13 หมู่กองทัพ ตาม 5 เขตยุทธบริเวณ มีข้อมูลโครงสร้างการจัด ทบ. กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน ระดับหมู่กองทัพ - ระดับกองร้อย ดังนี้

6.1 หมู่กองทัพ : มีจำนวน 13 หมู่กองทัพ ตาม 5 เขตยุทธบริเวณ

6.1.1 เขตยุทธบริเวณภาคตะวันออก : หมู่กองทัพที่ 71, 72 และ 73

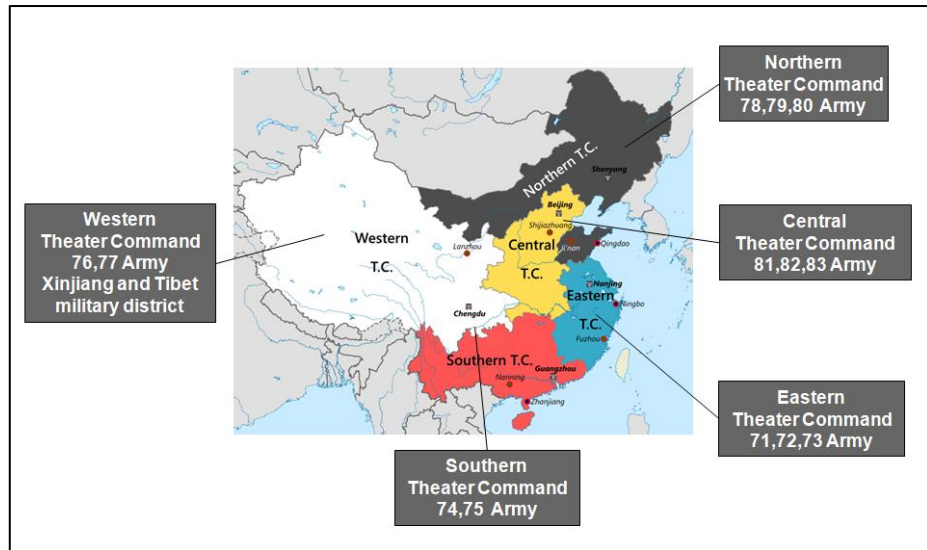
6.1.2 เขตยุทธบริเวณภาคใต้ : หมู่กองทัพที่ 74 และ 75

6.1.3 เขตยุทธบริเวณภาคตะวันตก : หมู่กองทัพที่ 76 และ 77

6.1.4 เขตยุทธบริเวณภาคเหนือ : หมู่กองทัพที่ 78, 79 และ 80

6.1.5 เขตยุทธบริเวณภาคกลาง : หมู่กองทัพที่ 81, 82 และ 83

แผนภาพที่ 4-12 โครงสร้างการจัตกกองทัพ

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, 2566

7. ด้านโครงสร้างกำลังรบ

7.1 จากการปฏิรูปและการปรับปรุงการจัดใหม่ ส่งผลให้สัดส่วนกำลังพลของแต่ละหน่วยมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยจำนวนของกำลังพลที่เป็นข้าราชการทหารได้มีการปรับลดลงจากจำนวน 1,152,270 นาย เหลือจำนวน 920,000 นาย (ลดลงจำนวน 232,270 นาย) กำลังพลในส่วนที่เป็นพลเรือน มีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก จำนวน 10,300 คน เป็น จำนวน 80,000 คน (เพิ่มขึ้น จำนวน 69,700 คน) สัดส่วนของนายทหารต่อพลทหาร และสัดส่วนของหน่วยกำลังขนาดหนัก ขนาดกลาง ขนาดเบา มีจำนวนที่เหมาะสมเช่นกัน ในด้านของยุทธโธปกรณ์นั้นในส่วนของยุทธโธปกรณ์เก่าล้าสมัยที่อยู่ในยุครุ่นที่ 1 ได้ถูกปลดถ่ายออกจากกองทัพหมดสิ้นแล้ว สำหรับยุทธโธปกรณ์ที่อยู่ในยุครุ่นที่ 2 จะค่อย ๆ ปลดถ่ายและลดจำนวนลง โดยในระยะต่อไปยุทธโธปกรณ์ที่อยู่ในยุครุ่นที่ 3 จะเป็นยุทธโธปกรณ์หลักที่ประจำการในกองทัพ (รถถังหลักในยุคที่ 1 อยู่ในห้วงปี ค.ศ. 1946 - 1961, รถถังหลัก ยุคที่ 2 จะอยู่ในห้วงปี ค.ศ. 1961 - 1997 และ รถถังหลักในยุคที่ 3 จะอยู่ในห้วงปี ค.ศ. 1976 - ปัจจุบัน)

7.2 หน่วยทหารที่ใช้ในการปฏิบัติการกิจได้แก่ หน่วยทหารราบ หน่วยทหารสื่อสาร หน่วยทหารต่อต้านชีวเคมี หน่วยทหารลาดตระเวน หน่วยทหารเฮลิคอปเตอร์ หน่วยทหารรบพิเศษ หน่วยทหารต่อต้านสงครามอิเล็กทรอนิกส์ หน่วยทหารส่งทางอากาศ หน่วยทหารเสนารักษ์ ในปัจจุบันกำลังป้องกันชายแดนและกำลังป้องกันชายฝั่งอยู่ภายใต้การบริหารงานของ ทบ. (เดิมอยู่ภายใต้การบริหารงานของหน่วยทหารประจำมณฑล) โดยปรับให้ไปอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของ กองพลน้อย ในส่วนของสถาบันทางทหารได้มีการปรับให้มหาวิทยาลัย/วิทยาลัยที่มีประเภทของการเรียนการสอนที่ใกล้เคียง รวมเข้าไว้ด้วยกันเป็นกลุ่ม โดยปัจจุบันมีสถาบันทางทหารของ ทบ. จำนวน 12 แห่ง โดยมีภารกิจในการผลิตทั้งนายทหารสัญญาบัตรและนายทหารประทวน นอกจากนั้นยังมีการ

จัดตั้ง สถาบันวิจัยพัฒนาของ ทบ. (Army Research Institute - ARI) เพื่อบูรณาการในการใช้
ทรัพยากรในการวิจัยพัฒนา เพื่อพัฒนาด้านเทคโนโลยีของกองทัพบก

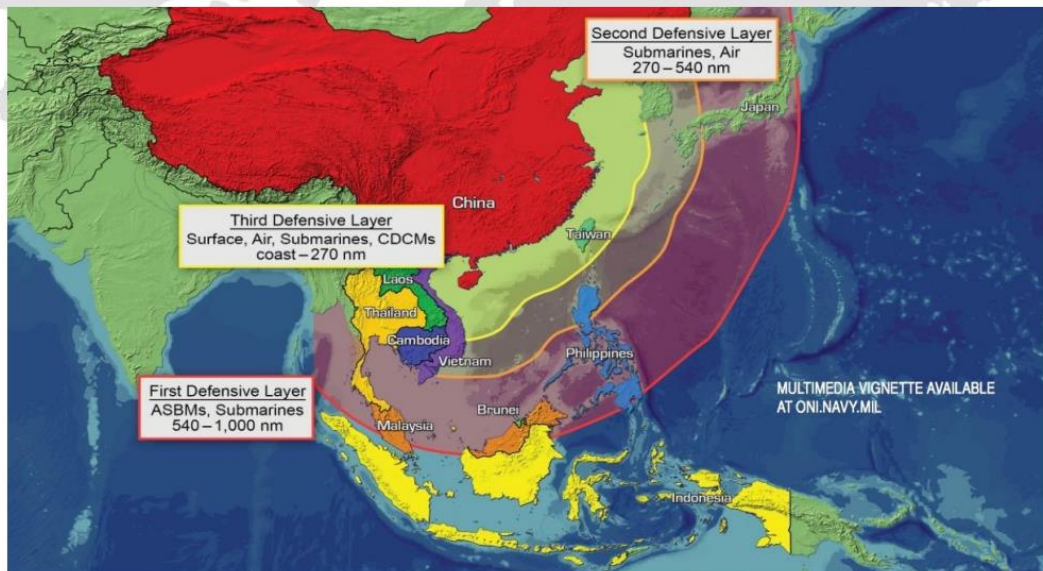
8. เป้าหมายของการพัฒนากองทัพ

8.1 ในปี พ.ศ. 2564 (ค.ศ. 2021) ทบ. มีความสมบูรณ์ในการปฏิรูประบบการ
บริหารงานและระบบการรวบรวม โครงสร้างของกองทัพมีขนาดที่เหมาะสมและนโยบายของกองทัพ
ต้องมีความสมบูรณ์ที่จะเอื้ออำนวยให้กองทัพปฏิบัติการกิจได้อย่างหลากหลายและอ่อนตัว
ขีดความสามารถของ ทบ. จะแปรสภาพจากเน้นจำนวนคนเป็นเน้นคุณภาพ จากการปฏิบัติการกิจ
ในด้านเดียวเป็นปฏิบัติการกิจได้อย่างหลากหลาย จากการป้องกันแบบเป็นพื้นที่เป็นสามารถปฏิบัติ
ภารกิจในระหว่างเขตยุทธบริเวณร่วมกันได้ และ จะเป็นกองทัพที่มียุทธโศปกรณ์ทันสมัย

8.2 ในปี พ.ศ. 2578 (ค.ศ. 2035) กำลังรบและกำลังสนับสนุนการรบมีความพร้อม
อย่างเต็มรูปแบบ ขีดความสามารถของ ทบ. ถูกยกระดับให้มีการปฏิบัติการกิจได้อย่างแม่นยำและ
ในหลายมิติรวมทั้งสามารถปฏิบัติการกิจร่วมระหว่างเขตยุทธบริเวณ และปฏิบัติการกิจได้อย่าง
ต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2593 (ค.ศ. 2050) ทบ. จะเป็นกองทัพที่อยู่ในระดับชั้นนำของโลก

แผนภาพที่ 4-13 การปิดกั้นพื้นที่

การปิดกั้นพื้นที่ (A2/AD: Anti-access/ Area Denial)

แผนภาพที่ 4-13 การปิดกั้นพื้นที่ (ต่อ)

การปิดกั้นพื้นที่ (A2/AD: Anti-access/ Area Denial)

การปิดกั้นพื้นที่ (A2/AD: Anti-access/ Area Denial)

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, 2566

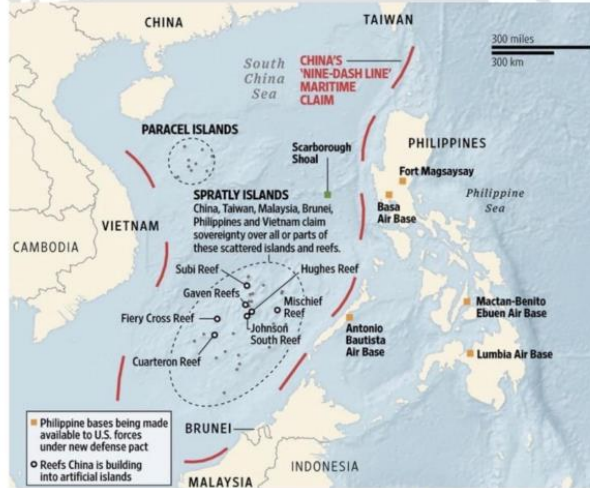
แผนภาพที่ 4-14 ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของจีน 2022

ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของจีน 2022

End State → ปกป้อง คุ้มครองอธิปไตย ความมั่นคง และ ผลประโยชน์ของจีน

1. ยับยั้งต่อต้านการรุกราน และ ปกป้องอธิปไตยของชาติ
2. การแก้ไขปัญหาได้วันไม่ให้เกิดการแยกตัวเป็นอิสระ
3. การปกป้องผลประโยชน์ทางทะเล หมู่เกาะทะเลจีนใต้ และหมู่เกาะเตียวหยู

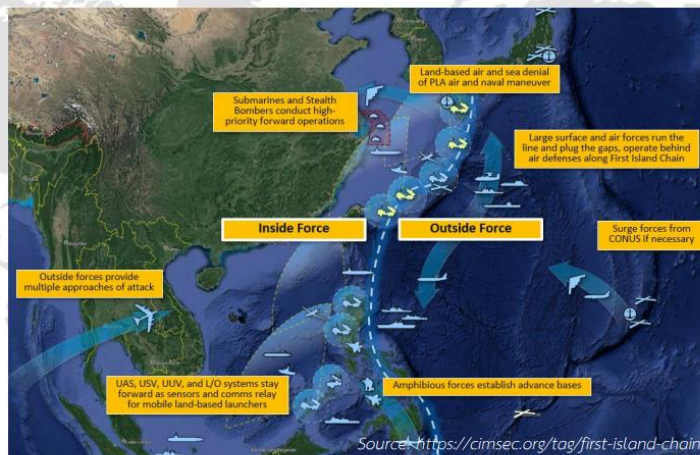

Source: China's National Defense in the New Era

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, 2566

แผนภาพที่ 4-15 การตั้งรับเชิงรุก

การตั้งรับเชิงรุก

Source: <https://cimsec.org/tag/first-island-chain/>

In 2021, the PRC's stated defense policy aims remained oriented toward safeguarding its sovereignty, security, and development interests, while emphasizing a greater global role for itself. The PRC's military strategy remains based on the concept of "active defense (积极防御)." Source: Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving the People's Republic of China

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, 2566

ความเคลื่อนไหวของจีนในทะเลจีนใต้กับดุลแห่งอำนาจระหว่างจีนกับสหรัฐฯ

ศักยภาพด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ของจีนที่คาดว่าจะเป็นตัวเปลี่ยนดุลแห่งอำนาจกับสหรัฐฯ

เครื่องบินทิ้งระเบิดล่องหนรุ่นใหม่ H-20 ของจีน อาจเปลี่ยนความสมดุลทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกและยังสามารถโจมตีฐานทัพสหรัฐฯ ได้อย่างรุนแรง โดยในรายงานของจีน เกี่ยวกับเครื่องบินทิ้งระเบิด H-20 ดังกล่าว ได้ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในต้นปี 2010 (พ.ศ. 2553) และคาดว่าเครื่องบินทิ้งระเบิดเชิงยุทธศาสตร์รุ่นใหม่นี้ จะมีรัศมีการบินสูงสุดได้มากกว่า 5000 ไมล์โดยไม่ต้องเติมเชื้อเพลิงและมีน้ำหนักบรรทุกทุกหลายสิบล้านเช่นเดียวกับเครื่องบินทิ้งระเบิด H6 ของจีน และเครื่องบินทิ้งระเบิด B2 ของสหรัฐฯ ซึ่งมีน้ำหนักบรรทุก 23 ตัน

ตามรายงานดังกล่าว เครื่องบินทิ้งระเบิด H-20 ได้รับการออกแบบมาเพื่อโจมตีเป้าหมายบริเวณแนวห่วงโซ่เกาะที่สอง หรือ Second Island Chain รวมถึงฐานทัพสหรัฐฯ ในญี่ปุ่น กวมและฟิลิปปินส์ โดยเครื่องบินทิ้งระเบิดล่องหนนี้จะบินออกจากฐานทัพในจีนแผ่นดินใหญ่ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเรือบรรทุก เครื่องบินและฐานทัพอากาศของสหรัฐฯ รวมทั้งโจมตีก่อนที่สหรัฐฯ จะตอบโต้ต่อการโจมตี ซึ่งนักวิเคราะห์คาดการณ์ว่า เครื่องบินทิ้งระเบิด H20 ที่ได้ทำการบินครั้งแรกในปี 2020 นั้นอาจจะเริ่มการผลิตได้ในราวปี 2025 (พ.ศ. 2568) ทั้งนี้ เบื้องหลังความสำเร็จของการพัฒนาเครื่องบินทิ้งระเบิดล่องหนรุ่นใหม่ H-20 เนื่องจากหลายปีที่ผ่านมา จีนได้สะสมองค์ความรู้ทางเทคนิคและการทดลองวิจัยทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี จนสามารถพัฒนาเครื่องบินล่องหน เช่น H-20 และการพัฒนาเครื่องบินขนาดใหญ่ เช่น Yun-20 และ C919 ได้เอง ทำให้เกิดความเชี่ยวชาญในด้านเทคโนโลยีการออกแบบตามหลักอากาศพลศาสตร์และการผลิตเครื่องบินขนาดใหญ่ อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาเครื่องบินทิ้งระเบิดล่องหน

แผนภาพที่ 4-16 ศักยภาพด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ของจีน

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, 2566

ความเคลื่อนไหวของจีนในทะเลจีนใต้กับนัยสำคัญต่อสมดุลอำนาจระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกา

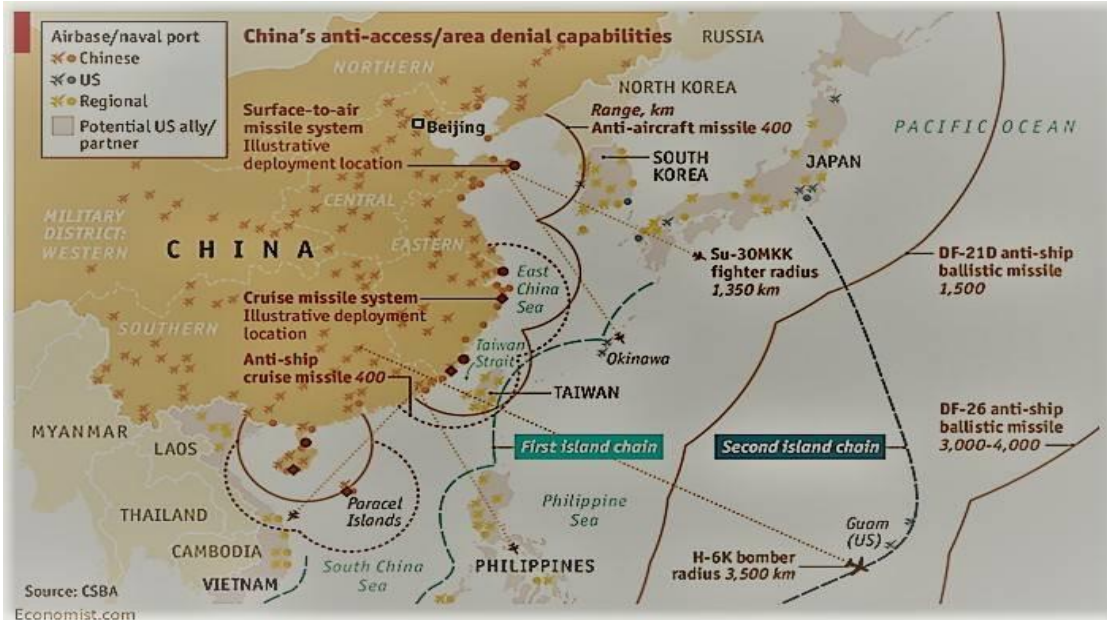
ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ของจีนได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของเอเชียที่มีร่วมกันอย่างรอบด้าน เมื่อเดือนพฤษภาคม ปี 20 14 (พ.ศ.2557) โดยการให้ความร่วมมือและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทำให้แนวคิดด้านความมั่นคงใหม่นี้เป็นที่ยอมรับในวงกว้างมากขึ้น แต่แนวคิดด้านความมั่นคงใหม่ดังกล่าวนั้น ไม่อาจหลีกเลี่ยงต่อการเผชิญหน้ากับประเทศมหาอำนาจอื่น 1 โดยเฉพาะสหรัฐฯ ที่พยายามดำรงความเป็นอภิมหาอำนาจเพียงหนึ่งเดียวของโลก ในขณะที่จีนเห็นว่าโลกกำลังพัฒนาไปสู่ระบบหลายขั้วอำนาจ ดังนั้น ในสมุดปกขาวของจีน ด้านการป้องกันประเทศฉบับล่าสุดเมื่อปี 2019 จึงได้ระบุว่ายุทธศาสตร์การพัฒนาของกองทัพบกต้องใช้ปฏิบัติการเคลื่อนที่และปฏิบัติการเชิงรุก ในขณะที่กองทัพเรือมีไว้สำหรับการป้องกันนอกชายฝั่งและการคุ้มกันในทะเลไกล ส่วนกองทัพอากาศซึ่งรวมการปฏิบัติการทางอากาศและอวกาศ อีกทั้งเพิ่มขีดความสามารถในเชิงรุกและเชิงรับ เพื่อการรักษาเสถียรภาพความมั่นคงและผลประโยชน์ของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในสมุดปกขาวยังกล่าวได้กล่าวถึงปัญหาทางทะเล ซึ่งเป็นครั้งแรกที่จีนเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ "พื้นที่สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในต่างประเทศ" อย่างชัดเจน โดยชี้ให้เห็นว่า จำเป็นต้องมีการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างประเทศในพื้นที่ผู้มีส่วนได้เสียในต่างประเทศรวมทั้งการปกป้องความมั่นคงและผลประโยชน์ของชาติที่มีอยู่ในต่างประเทศด้วย โดยให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการมหาสมุทรและการปกป้องพลังอำนาจทางทะเล การเสริมสร้างศักยภาพทางทหารที่เกี่ยวข้องกับทะเล ซึ่งเหมาะสมกับผลประโยชน์ด้านความมั่นคงและการพัฒนาของชาติ การปกป้องอธิปไตยของประเทศรวมถึงสิทธิและผลประโยชน์ทางทะเลด้วยการปกป้องความมั่นคงของช่องทางยุทธศาสตร์และผลประโยชน์ในต่างประเทศ ตลอดจนการเข้าร่วมในกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศทางทะเล โดยเชื่อว่าการป้องกันนอกชายฝั่งในปัจจุบันเพียงอย่างเดียวนั้น ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการในด้านความมั่นคงแห่งชาติและด้านผลประโยชน์ในการพัฒนาประเทศของจีนได้ ดังนั้น กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีนจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ทางเรือให้นำไปสู่ "การป้องกันนอกชายฝั่งและการคุ้มกันทางทะเลระยะไกล" อันเป็นการขยายความลึกของการป้องกันทางทะเลการเปลี่ยนแปลงของ

แผนภาพที่ 4-17 ความเคลื่อนไหวของจีนในทะเลจีนใต้กับนัยสำคัญต่อสมดุลอำนาจระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกา

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, 2566

แผนภาพที่ 4-18 ปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ส่งผลต่อดุลอำนาจระหว่างจีนกับสหรัฐฯ

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, 2566

สถานะแวดล้อมที่มีนัยสำคัญ

สภาพทางภูมิศาสตร์ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดทิศทางดำเนินการดำเนินนโยบายทางการเมืองของจีนนั้น สืบเนื่องมาจากการที่ประเทศจีนมีทางออกทะเลเพียงค้ำนเดียว คือ ด้านตะวันออกที่ติดกับมหาสมุทรแปซิฟิก ซึ่งเป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ในขณะที่นักวิชาการชื่อ Robert Kaplan ได้เขียนบทวิเคราะห์เรื่อง "The Geograpbly of Chinese Power" โดยได้วิเคราะห์ยุทธศาสตร์ทางด้านภูมิรัฐศาสตร์ของจีนว่า จีนกำลังจะเป็นศูนย์กลางทางค้ำภูมิรัฐศาสตร์ในภูมิภาค และจีนกำลังมีความทะเยอทะยานรวมทั้งนโยบายที่แข็งกร้าว เหมือนกับที่สหรัฐฯ เคยเป็นเมื่อศตวรรษที่แล้ว ซึ่งความแข็งกร้าวของจีนดังกล่าว เกิดจากความต้องการพลังงานและแร่ธาตุที่สำคัญเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะการแผ่อิทธิพลของจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้เพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ ทั้งนี้ เป็นเพราะภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน ที่ประกอบไปด้วยรัฐเล็กๆ ซึ่งยังมีความอ่อนแอ จึงไม่สามารถต้านทานการขยายอิทธิพลของจีนได้ ขณะที่จีนก็ได้ใช้อาเซียนเป็นตลาดในการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมของจีน รวมทั้งได้นำเข้าสินค้าเกษตรราคาถูกจากอาเซียน

ในขณะเดียวกันจีนได้เห็นว่า ตนเองกำลังถูกปิดล้อมทางทะเลจากสหรัฐฯ และพันธมิตรของสหรัฐฯ จึงทำให้จีนต้องแข็งกร้าวมากขึ้นเรื่อยมา และเป็นเหตุให้เรือรบของจีนต้องเผชิญหน้ากับเรือรบของสหรัฐฯ ในทะเลจีนใต้บ่อยครั้งขึ้น ซึ่ง Kaplan เสนอว่า สหรัฐฯ1 ควรสร้างแสนยานุภาพทั้งทางอากาศและทางทะเลในภูมิภาค โดยเห็นว่า การผงาดขึ้นมาของจีนทั้งทางเศรษฐกิจและทางทหาร จะทำให้ความขัดแย้งระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ยิ่งเพิ่มมากขึ้นในอนาคต และสหรัฐฯ ต้องพยายามอย่างเต็มที่ในการป้องกันเพื่อไม่ให้จีนผงาดก้าวขึ้นมามีอำนาจมากขึ้นในภูมิภาคและทัดเทียมกับสหรัฐฯ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอดีตศาสตราจารย์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจากมหาวิทยาลัยมิชิแกนชื่อ ออแกนสกี (A.E.K. Organski) ที่ได้นำเสนอทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของกำลังอำนาจ (power transition theory) ไว้ในหนังสือเรื่องการเมืองโลก (World Politics) เมื่อปี ค.ศ.1958 ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกำลังอำนาจในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและวงจรตามธรรมชาติของสงคราม โดยจัดระดับความสัมพันธ์ของกำลังอำนาจระหว่างรัฐหรือประเทศต่าง ๆ ในการเมืองระหว่างประเทศเป็น 4 ประเภท ได้แก่ รัฐที่มีกำลังอำนาจครอบงำ (dominant state) รัฐที่มีกำลังอำนาจขนาดใหญ่ (great power) รัฐที่มีกำลังอำนาจขนาดกลาง (middle power) และ รัฐที่มีกำลังอำนาจขนาดเล็ก (small power) นอกจากนี้ ได้กล่าวถึง ปรากฏการณ์ของสงครามอันเกิดจากการที่มหาอำนาจต้องการรักษาความเป็นมหาอำนาจไว้โดยการทำลายมหาอำนาจใหม่ที่กำลังก้าวขึ้นมาอำนาจ

มหาสมุทรแปซิฟิกกับนัยสำคัญต่อดุลอำนาจระหว่างจีนกับสหรัฐฯ

มหาสมุทรแปซิฟิกมีความยาวจากเหนือจรดใต้ประมาณ 15,900 กิโลเมตร กว้างจากตะวันออกไปตะวันตก 19,900 กิโลเมตร และครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 166 ล้านตารางกิโลเมตร ความลึกเฉลี่ย 4189 เมตรและความลึกสูงสุดอยู่ในร่องลึกบาดาลมาเรียนา ซึ่งลึกถึง 1.03 เมตร ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ของมหาสมุทรแปซิฟิกกับการกำหนดยุทธศาสตร์กองทัพเรือจีนในเอกสารสรุปข่าวด้านการป้องกันประเทศของจีน ได้แสดงให้เห็นถึงการสำรวจเชิงยุทธศาสตร์ของกองทัพเรือจีน

ว่าด้วยการ “ออกไป” ในทะเลที่มีระยะไกลขึ้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับการมีฐานทัพนอกชายฝั่งอันเป็นช่องทางยุทธศาสตร์ทางทะเล การปฏิบัติการเคลื่อนย้ายในทะเลเปิด การเตือนล่วงหน้าระยะไกล และการควบคุมแบบบูรณาการ รวมทั้งการสกัดกั้นในทะเลเปิด การจู่โจมในระยะไกล การต่อต้านเรือดำน้ำในมหาสมุทรและการคุ้มกันมหาสมุทร ซึ่งในภาวะสงคราม ปัญหาฐานนอกชายฝั่งจะเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อปฏิบัติการทางทหาร โดยฐานนอกชายฝั่งดังกล่าวต้องไม่มีวันจม เพื่อเป็นหลักประกันที่มั่นคงอันมีสถานะเทียบเท่ากับกองเรือบรรทุกเครื่องบินที่ไม่สามารถถูกทำลาย ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาสภาพทางภูมิศาสตร์แล้วจะพบว่า บริเวณที่ตั้งของทะเลจีนใต้นั้นมีความพิเศษ โดยเป็นพื้นที่ร่วม “นอกชายฝั่ง” สำหรับกองทัพเรือจีนเพื่อไปยังมหาสมุทรแปซิฟิกและมหาสมุทรอินเดีย หรือจุดสำคัญสองจุดในมหาสมุทร ซึ่งกองทัพเรือจีนต้องมีฐานทัพนอกชายฝั่งระดับยุทธศาสตร์มากกว่าหนึ่งแห่ง ดังนั้น ทะเลจีนใต้จึงมีความสำคัญต่อจีนในลักษณะเดียวกับที่ทะเลแคริบเบียนและอ่าวเม็กซิโกมีความสำคัญต่อสหรัฐฯ นอกจากนี้ กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีนยังได้วางแผนคิดโครงสร้างเชิงยุทธศาสตร์เกี่ยวกับ “ยุทธศาสตร์ห่วงโซ่แนวเกาะ” ในพื้นที่มหาสมุทรแปซิฟิก กล่าวคือแนวเกาะแรกเริ่มต้นจากเกาะคิวชูในญี่ปุ่นทางตอนเหนือไปยังแหลมป็นยูทอร์ปในคาบสมุทรมาเลย์ทางตอนใต้ บนเกาะมีเกาะหลีไต้ ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย บรูไน มาเลเซีย และสิงคโปร์

เครือเกาะทั้งหมดซึ่งมีเกาะมากกว่า 20,000 เกาะ มีความยาวรวมกว่า 5,700 กิโลเมตร มีฐานทัพทหารสนามบิน และกำลังทหารจำนวนมาก เนื่องจากสายโซ่เกาะอยู่ห่างจากจีนเพียง 160 กิโลเมตรเท่านั้น “แนวเกาะที่สอง” เริ่มต้นจากชายฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะฮอนชูในญี่ปุ่นทางตอนเหนือและไปถึงหมู่เกาะมาลุกูในอินโดนีเซียทางใต้ เครือเกาะทั้งหมดประกอบด้วยเกาะมากกว่า 1000 เกาะและทอดยาวกว่า 4400 กิโลเมตร “แนวเกาะที่สาม” มีศูนย์กลางอยู่ที่เกาะฮาวายของสหรัฐฯ โดยเริ่มแนวป้องกันจากหมู่เกาะอะลูเชียนในคาบสมุทรอลาสก้าทางตอนเหนือถึงเกาะไนโอเซียเนียทางตอนใต้ หมู่เกาะแห่งนี้เป็นฐานยุทธศาสตร์ที่สำคัญของสหรัฐฯ

โครงสร้างเชิงยุทธศาสตร์ดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าภัยคุกคามด้านความมั่นคงทางทะเลที่จำเป็นต้องเตรียมการให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นสำหรับสงครามทางทะเล โดยต้องเร่งให้เกิดการตระหนักถึงเรือบรรทุกเครื่องบินที่ใช้พลังงานนิวเคลียร์ เรือดำน้ำนิวเคลียร์ใหม่ เรือดำน้ำแบบล่องหน ระบบเผชิญหน้าอัจฉริยะใต้น้ำแบบไร้คนขับ รวมทั้งระบบป้องกันและโจมตีสามมิติใต้น้ำ ตลอดจนระบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์แบบบูรณาการของสนามรบทางเรือในการนำกองทัพเรือขึ้นออกไปสู่ทะเลสีครามและทะเลเปิดภายในปี 2025 หรือ พ.ศ.2568

การเกิดขึ้นของ “สงครามลับใต้น้ำ” ในทะเลจีนใต้

แผนภาพที่ 4-19 การเคลื่อนไหวของกองกำลังทหารสหรัฐและจีนในพื้นที่ทะเลจีนใต้และประเทศใกล้เคียง

ยุทธโศภน	
	จีน
	เครื่องบินทั้งหมด : 3,285
	รถหุ้มเกราะ : 35,000
	เรือบรรทุกอากาศยาน : 2
	เรือดำน้ำ : 79
	เรือพิฆาต : 41
[Source: Global Firepower, Adobe Stock]	
ยุทธโศภน	
	สหรัฐ
	เครื่องบินทั้งหมด : 13,247
	รถหุ้มเกราะ : 45,193
	เรือบรรทุกอากาศยาน : 11
	เรือดำน้ำ : 68
	เรือพิฆาต : 92
[Source: Global Firepower, Adobe Stock]	

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, 2566

ความเคลื่อนไหวของกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน (PLA) และกองทัพสหรัฐฯ ในทะเลจีนใต้เริ่มทวีความรุนแรงมากขึ้น จนมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่สนามรบใหม่จากการต่อสู้ใต้น้ำ หรือ "สงครามลับใต้น้ำ" ในทะเลจีนใต้ ซึ่งได้เริ่มต้นขึ้นจากการที่ยานใต้น้ำไร้คนขับของสหรัฐฯ ซึ่งถูกกองทัพเรือจีนจับและยึดได้ในทะเลจีนใต้ เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2559 โดยต่อมาได้รับการยืนยันว่าเป็นเรือดำน้ำไร้คนขับของสหรัฐฯ ที่ประจำการในทะเลจีนใต้ นอกจากนี้ ตั้งแต่เดือนตุลาคม

พ.ศ.2563 ทั้งเครื่องบินทหารของจีนและเครื่องบินทหารของสหรัฐฯ ได้ปรากฏตัวในทะเลจีนใต้บ่อยครั้ง โดยมักจะส่งเครื่องบินต่อต้านเรือดำน้ำ เพื่อค้นหาเรือดำน้ำของกองทัพสหรัฐฯ ในเวลาเดียวกัน เครื่องบินต่อต้านเรือดำน้ำของกองทัพสหรัฐฯ ก็ปรากฏตัวขึ้นบ่อยครั้งในน่านน้ำ ซึ่งทั้งสองฝ่ายกำลังดำเนินการค้นหาเรือดำน้ำ อันบ่งชี้ได้ว่าเรือดำน้ำจำนวนมากได้ถูกส่งไปประจำการอย่างเงียบๆ ในทะเลจีนใต้และการเผชิญหน้าก็ทวีความรุนแรงขึ้นอีก เรือดำน้ำมักถูกเรียกว่า “นักฆ่าใต้ทะเล” เนื่องจากการซ่อนตัวที่ก้นทะเลนั้นหายากมากประกอบกับการพัฒนาและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการพรางตัวและเทคโนโลยีพลังงานนิวเคลียร์ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา เรือดำน้ำสามารถซ่อนอยู่ใต้ท้องทะเลได้นาน ทำให้การตามรอยเรือดำน้ำยากขึ้น จะพบเมื่อมีการใช้อาวุธโจมตีแล้ว จึงเป็นภัยคุกคามที่สร้างความเสียหายได้อย่างมหาศาล

ปัจจุบัน จีนมีเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์ 18 ลำ ที่ประจำการอยู่ รวมถึงเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์ติดซีปนาวุธเชิงยุทธศาสตร์ เรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์เชิงยุทธศาสตร์ จำนวน 2 ลำ และเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์ติดซีปนาวุธนำวิถีเชิงยุทธศาสตร์ ดังนั้น ในการเผชิญกับเกมจีน-สหรัฐฯ ที่ดุเดือดขึ้นเรื่อยๆ กองทัพเรือจีนยังคงต้องพัฒนาและเติบโตในอนาคต แม้ว่าจีนจะยังมีหนทางอีกยาวไกล ในการจำกัดช่องว่างอำนาจกับสหรัฐฯ โดยเฉพาะในเกมใหม่ที่ต้องใช้การปฏิบัติการใต้น้ำก็ตาม ทั้งนี้ การวางกำลังทหารใต้น้ำ หรือ "สงครามลับใต้น้ำ" ในทะเลจีนใต้ยังคงดำเนินต่อไป โดยสหรัฐฯ ประเมินว่า จีนมีขีดความสามารถในการใช้ซีปนาวุธที่ติดตั้งในเรือดำน้ำซีปนาวุธขับเคลื่อนด้วยนิวเคลียร์ ซึ่งมีระยะยิง 1,200 กิโลเมตร ทำให้สามารถโจมตีมลรัฐอลาสกาและมลรัฐฮาวายจากทะเลจีนใต้

การประเมินศักยภาพทางทหารของจีนจากมุมมองของสหรัฐฯ

กองทัพเรือสหรัฐฯ และกองบัญชาการยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ได้นำเสนอชุดรายงานและการวิเคราะห์ เพื่อใช้อ้างอิงในการตัดสินใจเกี่ยวกับสหรัฐฯ จะป้องกันภัยคุกคามทางทหารของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ในอนาคต ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐฯ รวมทั้งและความมั่นคงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเมื่อวันที่ 1! กุมภาพันธ์ 2021 (พ.ศ.2564) ได้มีการระบุดูยุทธศาสตร์ทางทหารได้เปลี่ยนนิยามแนวหน้าของสงครามเย็นจีน – สหรัฐฯ โดยสิ้นเชิง แนวหน้าของสงครามเย็นจีน-สหรัฐฯ ไม่ได้อยู่บนพื้นดิน หรือในน้ำแต่อยู่ใต้น้ำ น่านน้ำที่เป็นที่ตั้งของกิจกรรมเรือดำน้ำนิวเคลียร์เชิงยุทธศาสตร์ซึ่งหมายความว่าสหรัฐฯ ต้องเผชิญกับภัยคุกคามนิวเคลียร์จากที่ใดที่หนึ่งในมหาสมุทร ดังนั้น ทะเลจีนใต้และน่านน้ำทางตะวันตกเฉียงใต้ของเกาะไต้หวัน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อ CCP และสหรัฐฯ เนื่องจากน่านน้ำเหล่านี้เป็น "ป้อมปราการใต้ทะเลลึก" และเป็นทางเดินใต้น้ำสำหรับเรือดำน้ำนิวเคลียร์เชิงยุทธศาสตร์ของจีน

ปัจจุบัน CCP จึงพยายามควบคุมน่านน้ำลึกทางตะวันออกเฉียงใต้ของทะเลจีนใต้ใกล้ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย อย่างสมบูรณ์ เพื่อให้เรือดำน้ำนิวเคลียร์เชิงยุทธศาสตร์ของจีนสามารถซ่อนตัวได้อย่างปลอดภัยและโจมตีอย่างเงียบ สิ่งนี้ทำให้สหรัฐฯ ต้องเผชิญกับภัยคุกคามจากการโจมตีด้วยนิวเคลียร์ ด้วยซีปนาวุธข้ามทวีปพิสัยไกลจากเรือดำน้ำได้ทุกเมื่อ อีกทั้งความหมายใหม่ของสงครามเย็นในชุดของภัยคุกคามจากเรือดำน้ำนิวเคลียร์คือ ซีปนาวุธนิวเคลียร์พิสัยไกลของเรือดำน้ำนิวเคลียร์เชิงยุทธศาสตร์ของ CCP ที่มีพิสัยไกลถึง 7,000 กิโลเมตร (และกำลังพัฒนาซีปนาวุธรุ่นใหม่ที่มีพิสัยไกลถึง 10,000 กิโลเมตร) และสามารถทำการโจมตี

นิวเคลียร์เต็มรูปแบบต่อสหรัฐฯ ได้จากทุกทีในแปซิฟิกตะวันออก ดังนั้น เพื่อประโยชน์ในการป้องกันประเทศและความมั่นคงสหรัฐฯ จึงต้องพัฒนาพื้นที่สำคัญของกิจกรรมเรือดำน้ำนิวเคลียร์เชิงยุทธศาสตร์จากพรรคคอมมิวนิสต์จีนในด้านการลาดตระเวนและการป้องกันในน่านน้ำรอบเกาะที่เรียกว่า “เกาะแรก” ขยายจากญี่ปุ่นไปไต้หวันฟิลิปปินส์และอินโดนีเซีย ซึ่งกองทัพสหรัฐฯ ทำได้เพียงเท่านี้ เพราะหมู่เกาะในหมู่เกาะที่สองอยู่ไกลออกไป พื้นที่ทะเลกว้าง และภูมิประเทศใต้น้ำเอื้อต่อการซ่อนเรือดำน้ำเมื่อเรือดำน้ำนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์ของ CCP ทะลุผ่านหมู่เกาะแรก และเข้าสู่่านน้ำลึกของแปซิฟิกกลาง จะทำให้กองทัพสหรัฐฯ ไม่สามารถป้องกันการปิดกั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพความเคลื่อนไหวล่าสุดของกองทัพจีนที่จะเป็นจุดเปลี่ยนดุลแห่งอำนาจระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ประธานาธิบดีสีจิ้นผิง ในฐานะเลขาธิการคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีน และประธานคณะกรรมการทหารกลางของจีน ได้เข้าร่วมพิธีรับมอบเรือรบหลักจำนวน 3 ประเภทเข้าประจำการในวันเดียวกัน ทั้งเรือดำน้ำและเรือรบผิวน้ำรวมทั้งเรือที่มีขีดความสามารถในการยกพลขึ้นบก โดยที่ยังไม่เคยมีประเทศใดสามารถกระทำได้มาก่อน ซึ่งลอยลำอยู่ที่ท่าเรือของกองทัพเรือในมณฑลไห่หนานเมื่อวันที่ 23 เมษายน พ.ศ.2564 เรือรบหลักทั้ง 3 ลำ ดังกล่าว ซึ่งเป็นเรือดำน้ำนิวเคลียร์เชิงยุทธศาสตร์รุ่นล่าสุดของจีน โดยเฉพาะมีการปรับปรุงทางและเพิ่มประสิทธิภาพทางเทคนิคให้มีความสามารถในการล่องหนและมีความเสียบมากขึ้นรวมทั้งมีความแม่นยำในการโจมตีของขีปนาวุธและเพิ่มพลังยึดความสามารถในการตอบ เรือพิฆาตของจีน ที่ได้ก้าวกระโดดจากรุ่นที่ 3 ไปสู่รุ่นที่ 4 โดยการติดตั้งระบบการป้องกันทางอากาศรูปแบบใหม่ การติดตั้งขีปนาวุธต่อต้านเรือการต่อต้านเรือดำน้ำและอาวุธโจมตีฝั่ง ตลอดจนอาวุธที่ทันสมัยที่สุด ตลอดจนมีอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์การสื่อสารเรดาร์ขั้นสูงจนกล่าวกันว่าเป็นเรือประจัญบานลำแรกของกองทัพเรือจีนที่ก้าวขึ้นสู่ระดับแนวหน้าระดับโลกเรือไห่หนาน หมายเลข 31 เป็นเรือโจมตีสะเทินน้ำสะเทินบก ขนาด 40,000 ตัน สามารถบรรจุทุกเฮลิคอปเตอร์ได้ถึง 30 ลำ โดยมีที่พักสำหรับกำลังพลมากถึง 900 นาย รวมทั้งมีพื้นที่สำหรับอุปกรณ์หนักและยานลงจอด ซึ่งนอกจากจะใช้เฮลิคอปเตอร์ (2-8C) ในการลงจากเรือแล้ว ยังมี ไฮเวอร์คราฟต์และยานเกราะสะเทินน้ำสะเทินบกอีกด้วย จึงสามารถล่าเสียงนาวิกโยธินจีนได้อย่างเต็มกำลังก่อนหน้าจีนได้แสดงศักยภาพของเรือดำน้ำนิวเคลียร์ โดยมีชื่อรหัส ซึ่งเป็นเรือดำน้ำรุ่นใหม่ เรือดำน้ำนิวเคลียร์ขีปนาวุธรุ่นที่ 3 ต่อจากเรือดำน้ำนิวเคลียร์ที่รองรับการติดตั้งขีปนาวุธข้ามทวีป (Submarine Launched Bilestic Missles : SLBM) ได้ถึง 24 ลูก สำหรับตัวเรือดำน้ำนิวเคลียร์รุ่นนี้ มีความยาว 150 เมตรกว้าง 20 เมตรและมีน้ำหนักบรรทุกสูงสุด 1 รูปร่างของเรือเป็นรูปหยดน้ำยาวโดยมีการออกแบบตัวถังสองชั้นและขับเคลื่อนด้วยเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ แบบใช้น้ำแรงดันในตัว 2 ตัวและกังหัน ไอน้ำ 2 ตัว มีความเร็วสูงสุด 32 บอด นอกจากนี้ ผิวน้ำของตัวถังเรือดำน้ำใช้เหล็กอัลลอยด์ที่มีความแข็งแรงสูงจึงสามารถดำน้ำลึกได้ถึง 600 เมตร แต่ที่สำคัญคือ ระบบอาวุธของเรือดำน้ำนิวเคลียร์รุ่นนี้ ติดตั้งตอร์ปิโดและขีปนาวุธข้ามทวีป ซึ่งเป็นขีปนาวุธข้ามทวีปรุ่นที่ 3 ของจีนที่มีระยะยิงไกลกว่า 10,000 กิโลเมตร (6,200 ไมล์) และมีขีดความสามารถในการโจมตีได้ครอบคลุมทั้งทวีปอเมริกา รวมทั้งสามารถหลบหลีกระบบป้องกันขีปนาวุธทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ได้ แม้ว่าจีนยังจะต้องใช้เวลาในการพัฒนาขีปนาวุธข้ามทวีป JL-3 จนถึงปี 2028 (พ.ศ.2571) ก็ตาม

นอกจากการที่ PLA โดยกองทัพเรือจะได้แสดงศักยภาพของความพร้อมในการทำสงครามใต้น้ำด้วยเรือดำน้ำและการทำสงครามบนผิวน้ำด้วยเรือรบบนผิวน้ำดังกล่าวแล้วนั้น กองทัพอากาศของจีนก็ได้เตรียมศักยภาพความพร้อมโดยใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดล่องหนรุ่นใหม่ของจีนที่จะเปลี่ยนความสมดุลทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและยังสามารถโจมตีฐานทัพอากาศสหรัฐฯ ได้อย่างรุนแรง ทั้งนี้ ในรายงานของจีนเกี่ยวกับเครื่องบินทิ้งระเบิด H-20 ดังกล่าว ได้ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในต้นปี 2010 (พ. ศ.2553) โดยคาดว่า เครื่องบินทิ้งระเบิดเชิงยุทธศาสตร์รุ่นใหม่นี้ จะมีรัศมีการรบสูงสุดได้มากกว่า 5,000 ไมล์โดยไม่ต้องเติมเชื้อเพลิง และมีน้ำหนักบรรทุกหลายสิบลตันเช่นเดียวกับเครื่องบินทิ้งระเบิด H-6 ของจีน และเครื่องบินทิ้งระเบิด B-2 ของสหรัฐฯ ซึ่งมีน้ำหนักบรรทุก 23 ตัน ทั้งนี้ เครื่องบินทิ้งระเบิด H20 ได้รับการออกแบบมาเพื่อโจมตีเป้าหมายในทะเลลึกจนถึงแนวเกาะที่สอง รวมถึงฐานทัพอากาศสหรัฐฯ ในญี่ปุ่น และฟิลิปปินส์ โดยเครื่องบินทิ้งระเบิดล่องหนนี้จะบินออกจากฐานทัพอากาศในจีนแผ่นดินใหญ่ ที่สามารถเข้าใกล้กลุ่มเรือบรรทุกเครื่องบินและฐานทัพอากาศของสหรัฐฯ รวมทั้งโจมตีก่อนที่สหรัฐฯ จะตอบโต้ต่อการโจมตี ซึ่งนักวิเคราะห์คาดการณ์ว่า เครื่องบินทิ้งระเบิด H-20 ที่ได้ทำการครั้งแรกในปี 2020 (พ.ศ.2563) นั้นอาจจะเริ่มการผลิตได้ในราวปี 2025 (พ.ศ.2568) โดยพบว่าความสำเร็จของการพัฒนาเครื่องบินทิ้งระเบิดล่องหนรุ่นใหม่ H-20 สืบเนื่องมาจากหลายปีที่ผ่านมา จีนได้สะสมองค์ความรู้ทางเทคนิคและการทดลองวิจัยทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี จนสามารถพัฒนาเครื่องบินรบล่องหน เช่น J-20 และการพัฒนาเครื่องบินขนาดใหญ่ เช่น Yun-20 และ C919 ได้เอง ทำให้เกิดความเชี่ยวชาญในด้านเทคโนโลยีการออกแบบตามหลักอากาศพลศาสตร์และการผลิตเครื่องบินขนาดใหญ่ อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาเครื่องบินทิ้งระเบิดล่องหน

ท่าทีทางการทหารในภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก ของสหรัฐอเมริกา

นโยบายด้านความมั่นคง การต่างประเทศ และการทหารของสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวไว้ในวารสารมุมมองความมั่นคง ฉบับที่ 2 ในบทความเรื่อง ยุทธศาสตร์ Indo-Pacific กระทรวงกลาโหม สหรัฐอเมริกาซึ่งประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ได้ประกาศยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิก ที่เสรีและเปิดกว้าง (Free and Open Indo – Pacific Strategy) เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2560 โดยสหรัฐอเมริกาเห็นว่าภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก เป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญในการมีปฏิสัมพันธ์กับพันธมิตรและหุ้นส่วนของสหรัฐอเมริกาเพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายต่างๆ ในภูมิภาคได้ ซึ่งยุทธศาสตร์ในการดำเนินการความสัมพันธ์นั้น ยึดตามผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในภูมิภาคนี้เป็นหลักโดยเนื้อหา ยุทธศาสตร์ Indo-Pacific กระทรวงกลาโหม สหรัฐอเมริกาประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก ได้แก่ 1. บทนำ 2. แนวโน้มและความท้าทาย 3. ผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐฯ ถูกกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์สำคัญของกระทรวงกลาโหม และ 4. การรักษาอำนาจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในภูมิภาคซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่ารัฐบาลสหรัฐฯ ได้กลับเข้ามาให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในภูมิภาคฯ นี้เป็นลำดับต้น และยิ่งกว่านั้นเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2562 กระทรวงการต่างประเทศ สหรัฐอเมริกา ได้ออกเอกสาร A Free and Open Indo – Pacific Advancing a Shared Vision ระบุแนวทางการให้ความร่วมมือกับประเทศพันธมิตรและหุ้นส่วนที่สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้มากยิ่งขึ้น

ในเอกสาร A Free and Open Indo – Pacific Advancing a Shared Vision หากการศึกษาจะสามารถประมวลเรียบเรียงใน 6 ประเด็นความร่วมมือ ดังนี้

การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน (A Shared Vision) เน้นย้ำการเป็นพันธมิตรที่ยาวนานระหว่างสหรัฐกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก และยึดมั่นในยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้างร่วมกับทุกประเทศในภูมิภาคในการรักษาอำนาจอิทธิพล การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องตามกฎหมายระหว่างประเทศและหลักการแข่งขันที่เป็นธรรม

การมีส่วนร่วมกับพันธมิตรและสถาบันในระดับภูมิภาค (Engagement Partners and Regional Institutions)

1. การมีส่วนร่วมในระดับพหุภาคี ได้แก่ กรอบ ASEAN กรอบความริเริ่มลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง (Lower Mekong Initiative : LMI) สมาคมแห่งมหาสมุทรภูมิภาคอินเดีย (The Indian Ocean Rim : IORA) การหารือเชิงยุทธศาสตร์ 3 ฝ่าย (Trilateral Strategic Dialogue)

2. การมีส่วนร่วมในระดับทวิภาคีให้ความสำคัญและกำหนดแนวทางที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ได้แก่ นโยบายอินโด-แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้างของญี่ปุ่น (Japan's Free and Open Indo-Pacific) นโยบายมุ่งตะวันออกของอินเดีย (India's ActEast Policy) แนวคิดอินโด - แปซิฟิกของออสเตรเลีย (Australia's Indo-Pacific) นโยบายมุ่งใต้ใหม่ของเกาหลีใต้ (the Republic of Korea's New Southern Policy) และ นโยบายมุ่งใต้ใหม่ของไต้หวัน (Taiwan's New Southbound Policy) และบทบาทสำคัญในความร่วมมือสี่ฝ่าย (Quadrilateral) ร่วมกับอินเดีย ออสเตรเลีย และญี่ปุ่น ทั้งนี้ ตามเอกสารแนวทางฯ ฉบับดังกล่าว สหรัฐฯ ได้ระบุถึงความต้องการที่จะให้อินเดียเป็นประเทศพันธมิตรหลักด้านการทหารของสหรัฐฯ ในภูมิภาคนี้

การพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Enhancing Economic Prosperity) สหรัฐฯ เห็นว่าในห้วงปี 2563 เป็นต้น กระแสการค้าจะมุ่งสู่พื้นที่อินโด - แปซิฟิก อาทิ ฮองกง เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น เวียดนาม และไทย ซึ่งหลังจากนี้ สหรัฐฯ จะมุ่งพัฒนากับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก ในสาขาโครงสร้างพื้นฐาน พลังงาน และเศรษฐกิจดิจิทัล

การส่งเสริมหลักธรรมาภิบาลที่ดี (Championing Good Governance) สหรัฐฯ เชื่อมโยงอย่างแข็งขันว่าในภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก จะเป็นสังคมที่เปิดกว้างและมีตลาดที่เสรี อย่างไรก็ตาม การสนับสนุนให้ภาคประชาชนและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามหลักธรรมาภิบาลที่ดี พร้อมทั้งส่งเสริมให้ภาครัฐปฏิบัติต่อภาคประชาชนอย่างเหมาะสม อาทิ กรณีของรัฐบาลเมียนมา ต่อชาวโรฮีนจา กรณีของรัฐบาลกัมพูชาต่อผู้นำฝ่ายค้าน และกรณีของรัฐบาลจีนต่อประชาชนในซินเจียง เป็นต้น

การส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคง (Ensuring Peace and Security) สหรัฐฯ มุ่งเน้นการพัฒนาความร่วมมือด้านความมั่นคงใน 3 ประเด็น

1. ความร่วมมือด้านการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ การต่อต้านการก่อการร้าย และแนวคิดฝึกฝนความรุนแรง การลักลอบทำประมงผิดกฎหมาย อาชญากรรมทางไซเบอร์

2. การรักษาความมั่นคงทางทะเล (Protection of Maritime Domain) และการมีส่วนร่วมในภูมิภาคของกองกำลังป้องกันชายฝั่งของสหรัฐฯ

3. ความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการป้องกันการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศน์และความช่วยเหลือในการรับมือกับภัยพิบัติ

การลงทุนในทุนมนุษย์ (Investing in Human Capital) สหรัฐฯ ให้การสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์อย่างต่อเนื่อง ทั้งในภาคประชาชนและภาครัฐบาล โดยที่ผ่านมารัฐบาลสหรัฐฯ ได้ให้การสนับสนุนทุนการศึกษาในหลายสาขาวิชา อาทิ ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ทุนการฝึกอบรมด้านความมั่นคงผ่านสถาบันทางการทหาร เช่น The Daniel K. Inouye Asia – Pacific Centre for Security Studies (DKIAPCSS) และการจัดตั้งสถาบันการฝึกอบรม เช่น International Law Enforcement Academy (ILEA) เป็นต้น โดยเห็นว่าการให้ต้นทุนแก่มนุษย์จะเป็นแนวทางที่สหรัฐฯ จะถือปฏิบัติต่อไป

แผนภาพที่ 4-20 การวางกำลังของสหรัฐฯ

การวางกำลังของสหรัฐฯ

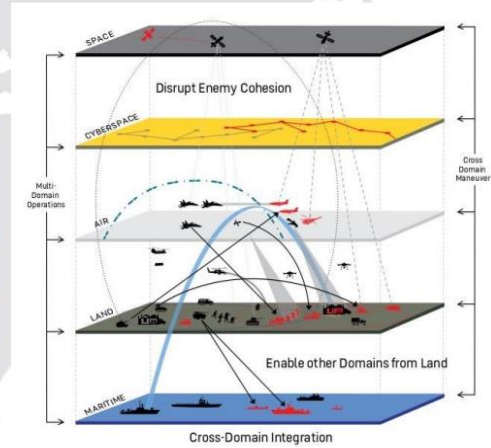
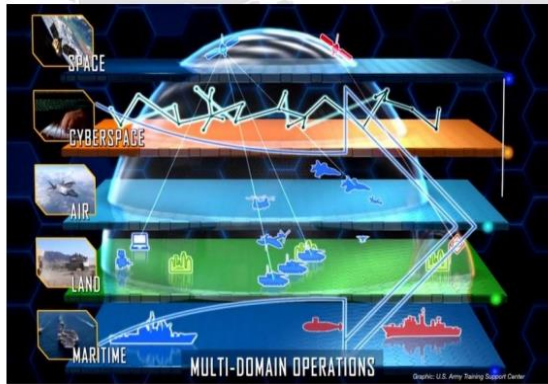
การวางกำลังของสหรัฐฯ

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, 2566

แผนภาพที่ 4-21 แนวคิดการปฏิบัติทางทหารแบบ Milti-Domain

แนวคิดการปฏิบัติทางทหารแบบ Multi-Domain

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, 2566

เมื่อ 20 ก.ย. 65 กองทัพบกสหรัฐฯ ได้จัดสัมมนา Army Foreign Liaison Attaché Information Brief โดยมี พล.อ. James C. McConville ผบ.ทบ.สหรัฐฯ เป็นวิทยากรบรรยาย มีเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมความมั่นคง ความร่วมมือกับพันธมิตร การวางโครงสร้างกำลัง และการปฏิรูป ทบ.สหรัฐฯ มีประเด็นที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมความมั่นคงของโลกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจากเหตุการณ์รัสเซียบุกยูเครน เป็นการละเมิดกฎกติการะหว่างประเทศที่ทั่วโลกยอมรับไม่ได้ มีผลกระทบต่อทั้งความมั่นคงในภูมิภาคยุโรปและเศรษฐกิจของโลก

ดังนั้นกองทัพบกจำเป็นต้องมีความพร้อมในทุกมิติการรบ อย่างที่เกิดขึ้นในสงครามยูเครน ทั้งทางบก ทะเล อากาศ อวกาศ และไซเบอร์

2. ความไม่มั่นคงในภูมิภาคทำให้กองทัพบกสหรัฐฯจำเป็นต้องร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับประเทศพันธมิตรและหุ้นส่วน ทั้งการจัดโครงสร้างกำลังของสหรัฐฯในแต่ละภูมิภาคใหม่และจัดเตรียมคลังส่วนหน้า และยังให้ความสำคัญกับการเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติการร่วมกันผ่านการฝึก ร่วมและการแลกเปลี่ยนที่นึ่งฝึกศึกษา รวมถึงโครงการความร่วมมือภายใต้ State Partnership Program (ประเทศไทยเป็นหุ้นส่วนกับรัฐวอชิงตัน)

3. ทบ.สหรัฐฯกำลังปฏิรูปกองทัพบกตามวิสัยทัศน์ Army โดยให้ความสำคัญกับทรัพยากรบุคคลมากที่สุด รวมทั้งความพร้อมรบและการพัฒนาอาวุธยุทโธปกรณ์ใน 6 ด้าน (6 Priorities) โดยการรบทุกครั้งต้องมีชัยชนะ (Winning Matters)

4. ทบ.สหรัฐฯยังได้ทำการพัฒนาหลักนิยม Multi-Domain Operations และการบูรณาการร่วมผสมเหล่าภายใต้ระบบเครือข่าย CJADC2/Convergence เพื่อเชื่อมต่อการควบคุมบังคับบัญชาเข้ากับทุกเหล่าและกองทัพชาติพันธมิตร และเชื่อมต่อระบบอาวุธเพื่อบูรณาการให้เห็นภาพการรบเดียวกัน

5. ทบ.สหรัฐฯมีการจัดตั้งหน่วยเพื่อรองรับหลักนิยมใหม่ ได้แก่ 1. Multi-Domain Task Force (MDTF) ที่มีขีดความสามารถรองรับการรบแบบMulti-Domain ด้วยระบบอาวุธยิงระยะไกล การรบในมิติอวกาศ และ ไชเบอร์ 2.SFAB (Special Force Assistance Brigade) เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติการร่วมกับชาติพันธมิตร และ 3.Cyber Command สำหรับการปฏิบัติการข่าวสาร

6. การพัฒนาอาวุธยุทโธปกรณ์ใน 6 ด้าน ได้แก่ 1. ระบบอาวุธยิงระยะไกล 2. ยานพาหนะ 3. อากาศยาน 4. ระบบเครือข่าย 5. ระบบป้องกันภัยทางอากาศ 6.อาวุธ/อุปกรณ์ประจำกาย

7. ปัจจุบัน ทบ.สหรัฐฯกำลังประสบปัญหาเรื่องการรับสมัครเข้าเป็นทหารที่ได้จำนวนไม่เพียงพอ เนื่องจากคนรุ่นใหม่จำนวนมากมีคุณสมบัติไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานทั้งด้านวิชาการและสมรรถภาพร่างกาย หลังเกิดการระบาดของCOVID อย่างไรก็ดี ทบ.สหรัฐฯไม่มีแนวทางในการปรับลดเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งคุณภาพของกำลังพลมีความสำคัญมากกว่าจำนวนคน ทบ.สหรัฐฯ จึงได้จัดหลักสูตรอบรม เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลที่สนใจก่อนเข้ารับการศึกษา 90 วัน นอกจากนี้ ทบ.สหรัฐฯ ยังไม่มีแผนรับคนต่างชาติมาเป็นทหารเพื่อทดแทนจำนวนที่ขาดแคลน

เมื่อ 11 ตุลาคม 2565 ของสมาคมทหารบกสหรัฐฯ ได้จัดบรรยายในหัวข้อ Land power and Integrated Deterrence in the Indo-Pacific ในงานนิทรรศการประจำปี 2565 ณ กรุงวอชิงตัน ดีซี โดยมี พล.อ.Charles Flynn ผบ.กกล.สหรัฐฯ ภาคพื้นแปซิฟิก (USARPAC) เป็นผู้บรรยาย โดยมีเนื้อหาที่สำคัญ ดังนี้

1. ภูมิภาค Indo-Pacific จะเป็นยุทธบริเวณทางทะเล ซึ่งต้องใช้การปฏิบัติการร่วมของกองกำลังทางทะเล ทางอากาศ และทางบก ซึ่งกองกำลังทางบกมีบทบาทสำคัญเช่นกัน เนื่องจากกองทัพมิตรประเทศในภูมิภาคนี้ ล้วนมีกองทัพบกเป็นกำลังหลักโดย กกล.สหรัฐฯ ภาคพื้นแปซิฟิก (USARPAC) สามารถเป็นหน่วยขับเคลื่อนการดำรงความสัมพันธ์กับกองทัพมิตรประเทศ ซึ่งมีภัยคุกคามร่วมกันจาก จีน รัสเซียและเกาหลีเหนือ โดย USARPAC มีแนวทางในการรับมือภัยต่อคุกคามโดยจะให้ความสำคัญ 3 เรื่อง ได้แก่ ความพร้อมในการปฏิบัติการร่วม ความชำนาญในการรบและการปฏิเสธฝ่ายตรงข้ามในการใช้ภูมิประเทศสำคัญ

2. ตามที่ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติกล่าวถึงการป้องปรามแบบบูรณาการ การดำเนินการทางการทัพ และข้อได้เปรียบในการสงคราม ซึ่ง USARPAC กำลังดำเนินการ 3 อย่างที่สำคัญได้แก่

2.1 สร้าง Interior Line ด้วยการสร้างแนวเครือข่าย First Chain Island ของประเทศพันธมิตรในแปซิฟิก ไปจนถึงแผ่นดินใหญ่ของทวีปเอเชีย ด้วยการส่งทีมจาก Security Forces Assistance Brigade ไปให้คำแนะนำกับกองทัพพันธมิตร การจัดตั้งคลังยุทโธปกรณ์ส่วนหน้า และการจัดตั้งหน่วย Multi-Domain Task Force ทั้งนี้ ฐานทัพในประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ และ Sensors ต่าง ๆ ที่มี จะเป็นส่วนหนึ่งของแนวเครือข่ายที่วางไว้

2.2 สร้างศูนย์ฝึก Joint Pacific Multinational Readiness Center (JPMRC) ใน ฮาวาย อลาสกา เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการฝึกให้ใกล้เคียงกับภูมิภาคอินโอแปซิฟิกและทดลองขีดความสามารถต่าง ๆ ซึ่งตอนนี้ได้สร้างขึ้นแล้วที่ฮาวายบนพื้นที่เกาะ 8 เกาะ มีสภาพแวดล้อมแบบป่าเขตร้อนและเป็นที่ตั้งของกองกำลังร่วมจากเหล่าอื่น พื้นที่การฝึก Yukon และ Donnelly ใน อลาสกา ที่มีสภาพแวดล้อมแบบภูเขาและมีสภาพอากาศหนาวจัด และศูนย์ฝึกในอินโดนีเซียเพื่อรองรับการฝึกหัด Garuda Shield และสร้างพื้นที่ฝึกในเมือง Rockhampton ออสเตรเลีย

2.3 ดำรงวงรอบการฝึก Pacific Pathway (ขยายระยะเวลาวงรอบการฝึกของสหรัฐฯในภูมิภาค) เพื่อเป็นการการป้องกันและเสริมสร้างความร่วมมือกับกองทัพประเทศพันธมิตรซึ่งมีกองทัพบกเป็นกำลังสำคัญในการป้องกันประเทศ กว่า 80% ของทหารในภูมิภาคนี้เป็นทหารบก รูปแบบความมั่นคงของภูมิภาคนี้ยึดโยงกันด้วยกองกำลังทางบก

2.4 USARPAC มีการทดสอบการใช้กำลังและหลักนิยมใน 3 รูปแบบ

2.5 การฝึกเสมือนการรบจริง (War fighting) ในระดับยุทธวิธีใน Training Center ของUSARPAC และในระดับยุทธการของกองทัพหน่วยที่ 1 (I Corps) ซึ่งจะมีบทบาทมากขึ้นตามหลักนิยมใหม่ที่จะเน้นการปฏิบัติการของหน่วยระดับกองพลหรือสูงกว่า

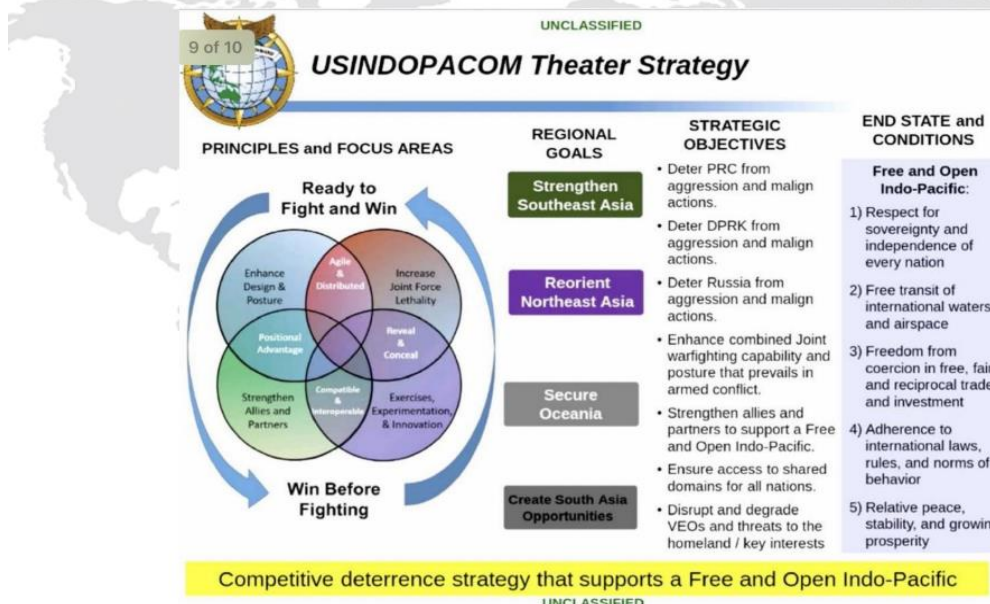
2.6 การทัพ (Campaigning) ในการบูรณาการการป้องกันด้วย deploy กำลังของ USARPACตามวงรอบการฝึกในภูมิภาค

2.7 การฝึกจำลองยุทธ์ (War gaming) มีการฝึก Unified Pacific War Game series เพื่อตรวจหาจุดบกพร่องในการปฏิบัติการ ทำให้พบว่า กองทัพต้องเสริมขีดความสามารถในการส่งกำลังบำรุงเพื่อสร้างความสามารถในการปฏิบัติการกิจได้อย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน (พัฒนาพิพัฒน์มงคล, พ.อ. กรมข่าวทหารบก)

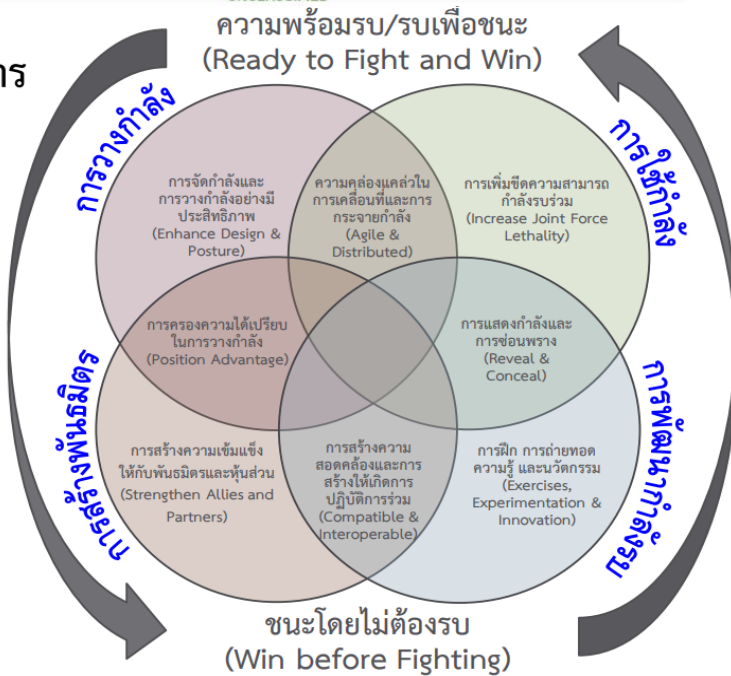

แผนภาพที่ 4-22 ยุทธศาสตร์ทางทหาร USINDOPACOM

ยุทธศาสตร์ทางทหาร USINDOPACOM

ยุทธศาสตร์ทางทหาร USINDOPACOM

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, 2566

แผนภาพที่ 4-23 แผนการทัพของ USARPAC

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, 2566

สถานการณ์ภายหลังสนธิสัญญา AUKUS

เหตุการณ์ภายหลังสนธิสัญญา AUKUS

ภายหลังประกาศความร่วมมือในสนธิสัญญาความมั่นคงอินโดแปซิฟิก ฉบับใหม่ และจัดตั้งพันธมิตรไตรภาคีด้านความมั่นคง หรือที่เรียกว่า “AUKUS” (Australia-United Kingdom-United States) มีหน่วยงานและบุคคลสำคัญในหลายประเทศได้ออกมาแสดงความคิดเห็นต่อการรวมกลุ่ม AUKUS ดังนี้

1. **Tom Tugendhat** ประธาน British Commons Foreign Affairs Committee ซึ่งคณะกรรมการคัดเลือกกิจการต่างประเทศ ได้ออกมากล่าวว่า “การรวมกลุ่มอุตสาหกรรมทหารของพันธมิตรทั้งสามนี้เข้าด้วยกันเป็นการเปลี่ยนแปลงขั้นตอนในความสัมพันธ์เราสามารถทำงานร่วมกันได้เสมอ แต่มีจุดมุ่งหมายที่มากกว่านี้ จากปัญญาประดิษฐ์ไปจนถึงเทคโนโลยีขั้นสูง สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และออสเตรเลีย จะสามารถประหยัดต้นทุนได้โดยการเพิ่มการแข่งขันแพลตฟอร์ม และต้นทุนด้านนวัตกรรม นั่นคือจุดเปลี่ยนของ Engineering & Technology ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการขยายตัวที่เพิ่มขึ้นของบริษัทเทคโนโลยีของจีน เช่น Huawei ซึ่งถูกกีดกันไม่ให้เข้าร่วมในเครือข่ายโทรคมนาคมในสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลียด้วยเหตุผลในด้านความมั่นคงแห่งชาติ การคัดค้านความพยายามในการเข้าซื้อกิจการ Lattice Semiconductor ของบริษัทสัญชาติจีน และ

การพิจารณาอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการเสนอซื้อกิจการบริษัทเซมิคอนดักเตอร์ในท้องถิ่นของอังกฤษ วิศวกรรมและเทคโนโลยี และยังชี้ไปที่ค่าเฉลี่ยในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2564 ของคณะกรรมการวิชาการ ความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา เรื่อง AI ความจำเป็นในการกระชับความพยายามในท้องถิ่น แต่ยังคง “รวบรวมพันธมิตรและพันธมิตรที่ใกล้ชิดที่สุดของเราเพื่อปกป้องและแข่งขันในยุคของการ แข่งขันและความขัดแย้งที่เร่งขึ้นด้วยเทคโนโลยี AI”

2. Sebastien Philippe นักวิทยาศาสตร์นิวเคลียร์และนักฟิสิกส์ประยุกต์ของ มหาวิทยาลัย Princeton ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แถลงการณ์เกี่ยวกับ AUKUS ว่า “ได้รับการ วิชาชีววิจารณ์จากนักวิชาการและนักการเมืองถึงความกังวลเรื่องการเพิ่มจำนวนนิวเคลียร์สนธิสัญญา ไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์อนุญาตให้รัฐที่ไม่มีอาวุธนิวเคลียร์ผลิตยูเรเนียมเสริมสมรรถนะสูงสำหรับ เชื้อเพลิงเครื่องปฏิกรณ์ใช้งานทางเรือได้ อย่างไรก็ตามข้อตกลงในการถ่ายโอนเทคโนโลยีเรือดำน้ำ นิวเคลียร์ของสหรัฐอเมริกาหรือสหราชอาณาจักร ซึ่งรวมถึงยูเรเนียมเสริมสมรรถนะสูงอาจถูกอธิบาย ว่าเป็นการกระทำที่เป็นการแพร่กระจายของอาวุธนิวเคลียร์”

3. James M Acton จากมูลนิธิคาร์เนกีเพื่อสันติภาพระหว่างประเทศ (Carnegie Endowment for International Peace) ได้มาระบุว่า “ผลกระทบจากการไม่แพร่ขยายนิวเคลียร์ กับข้อตกลง AUKUS มีทั้งในแง่ลบ และจริงจัง เพื่อให้ออสเตรเลียได้ใช้งานเรือดำน้ำที่ใช้พลังงาน นิวเคลียร์ได้ ออสเตรเลียจะต้องกลายเป็นรัฐแรกที่ลงนามในสนธิสัญญาที่จะไม่แพร่ขยายอาวุธ นิวเคลียร์ที่ใช้ช่องโหว่ที่อนุญาตให้นำวัสดุนิวเคลียร์ออกจากกระบวนการตรวจสอบของสำนักงาน พลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ (International Atomic Energy Agency : IAEA) ผมไม่กังวลจริงๆ ว่า ออสเตรเลียจะใช้เนื้อหาในทางที่ผิด แต่ผมกังวลว่า การออกมาในลักษณะนี้จะสร้างแบบอย่าง ที่สร้างความเสียหายในอนาคต ผู้ที่แพร่ขยายนิวเคลียร์จะสามารถใช้โปรแกรมเครื่องปฏิกรณ์ใช้งาน ทางเรือ เพื่อปิดกั้นการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ได้”

4. Zhao Lijian โฆษกกระทรวงการต่างประเทศของจีน กล่าวว่า “สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และออสเตรเลีย กำลังร่วมในโครงการเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์ ซึ่งบ่อนทำลาย สันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาคอย่างร้ายแรงซ้ำเติมด้วยการแข่งขันด้านอาวุธ และทำร้ายความ พยายามในการไม่แพร่ขยายอาวุธระหว่างประเทศ” นอกจากนี้ทางสถานเอกอัครราชทูตจีนในกรุง วอชิงตัน ดี.ซี. ยังได้ออกมากล่าวว่า “ทั้งสามประเทศยังคงมีความคิดแบบสงครามเย็น และมีอคติทาง อุดมการณ์”

5. หนังสือพิมพ์ Global Times ที่รัฐบาลจีนเป็นเจ้าของซึ่งเป็นที่รู้กันดีว่ามีท่าที ที่ก้าวร้าวมากกว่าถ้อยแถลงของรัฐบาลจีน ได้ประณามออสเตรเลียโดยกล่าวว่า “ออสเตรเลียได้ เปลี่ยนตัวเองให้กลายเป็นปฏิปักษ์กับจีน” และเตือนว่า “ออสเตรเลียอาจถูกจีนกำหนดเป็นเป้าหมาย ทั้งยังเตือนประเทศอื่นๆ หากมีการกระทำด้วยความเต็มใจในการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา หรือ โดยการกล้าแสดงออกอย่างเข้มแข็ง” นอกจากนี้ ยังบอกออสเตรเลียให้ “หลีกเลี่ยงการยั่วยุ มิฉะนั้น จีนจะลงโทษอย่างไร้ความปราณี” และสรุปว่า “ดังนั้น กองทหารออสเตรเลียน่าจะเป็นทหารตะวันตก กลุ่มแรกที่เสียชีวิตในทะเลจีนใต้”

6. Peter Dutton รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของออสเตรเลียได้กล่าวยอมรับว่า “ด้วยการลงนามในข้อตกลง AUKUS ทำให้ออสเตรเลีย และสหราชอาณาจักร พบว่า ตนเองได้กลายเป็นแนวหน้าในความขัดแย้งกับจีนไปแล้ว”

ท่าทีของฝรั่งเศสและจีนภายหลังสนธิสัญญา AUKUS

สถานการณ์และท่าทีของประเทศฝรั่งเศสกับออสเตรเลีย : เมื่อ 28 ตุลาคม 2564 “Emmanuel Macron” ประธานาธิบดีของฝรั่งเศสโทรศัพท์หารือกับ “Scott Morrison” นายกรัฐมนตรีของออสเตรเลียระบุว่า “การตัดสินใจยกเลิกสัญญาซื้อเรือดำน้ำของออสเตรเลียทำลายความเชื่อมั่นระหว่างฝรั่งเศสและออสเตรเลียอย่างมาก และการเป็นหน้าที่ของออสเตรเลียในการฟื้นความเชื่อมั่นและรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกัน” ทั้งนี้ ฝรั่งเศสยืนยันจะปรับเงินออสเตรเลียที่ยกเลิกสัญญาจัดซื้อเรือดำน้ำจำนวน 31,000 ล้านยูโร (ประมาณ 1.2 ล้านล้านบาท)

สถานการณ์และท่าทีของจีนกับประเทศพันธมิตรของสหรัฐอเมริกา : รัฐบาลจีนก็ประกาศเข้าร่วม “CPTPP” (Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership) หรือ “ความตกลงที่ครอบคลุมและก้าวหน้าสำหรับหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก” ในทันที ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นการตอบโต้กลับเรื่อง AUKUS

นักวิชาการหลายฝ่ายได้วิเคราะห์ว่า “CPTPP” หรือ “TPP เดิม” เป็นโมเดลที่สหรัฐอเมริกาได้ออกแบบไว้ เพื่อกีดกันทางการค้ากับจีนโดยเฉพาะ ดังนั้น หลายคนมองว่า จีนอาจไม่สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนด CPTPP ได้ เนื่องจากกฎเกณฑ์หลายเรื่องในข้อตกลง โดยเฉพาะข้อตกลง CPTPP จะเน้นเรื่องความเป็นเสรี และรัฐบาลต้องไม่ไปอุดหนุนรัฐวิสาหกิจเพื่อบิดเบือนตลาด แต่จีนก็ยอมเข้าร่วมข้อตกลง CPTPP โดยให้เหตุผลว่าสอดคล้องกับรัฐบาลจีนที่มีแผนจะลดเงินสนับสนุนแก่รัฐวิสาหกิจ และดึงเอกชนเข้าร่วม เพื่อผลักดันให้บริษัททำกำไรและดำเนินธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ ประเด็นในเรื่องนี้นอกจากจะเป็นการตอบโต้กลับเรื่อง AUKUS แล้ว จีนคงเห็นผลประโยชน์ที่จะได้จากเรื่องนี้ ซึ่งการเข้ามาของจีนในครั้งนี้นี้ จะทำให้ CPTPP มีขนาดใหญ่ขึ้นเป็น 30% ของ GDP โลก และมีประชากรรวมเป็น 1,900 ล้านคน หรือ 25% ของประชากรโลก

สถานการณ์และท่าทีของประเทศในอาเซียน

1. มาเลเซีย กังวลว่ากลุ่ม AUKUS อาจส่งผลให้เกิดการแข่งขันสะสมอาวุธในภูมิภาค โดยกระทรวงการต่างประเทศของมาเลเซีย ออกแถลงการณ์ เมื่อ 1 ตุลาคม 2564 แสดงความห่วงกังวลถึงความร่วมมือ AUKUS อาจนำไปสู่การแข่งขันสะสมอาวุธในภูมิภาค พร้อมทั้งย้ำถึงความมุ่งมั่นของมาเลเซียที่จะรักษาอาเซียนให้เป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง รวมถึงเรียกร้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเคารพและปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 (United Nations Convention on the Law Of the Sea : UNCLOS) และสนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asian Nuclear-Weapon-Free Zone : SEANWFZ) ตลอดจนการเสริมสร้าง ความร่วมมือที่มีอยู่เพื่อประกันสันติภาพ ความมั่นคง และเสถียรภาพในภูมิภาค ตามกรอบเอกสารมุมมองของอาเซียน ต่อแนวคิดอินโด-แปซิฟิก (ASEAN Outlook on Indo-Pacific : AOIP)

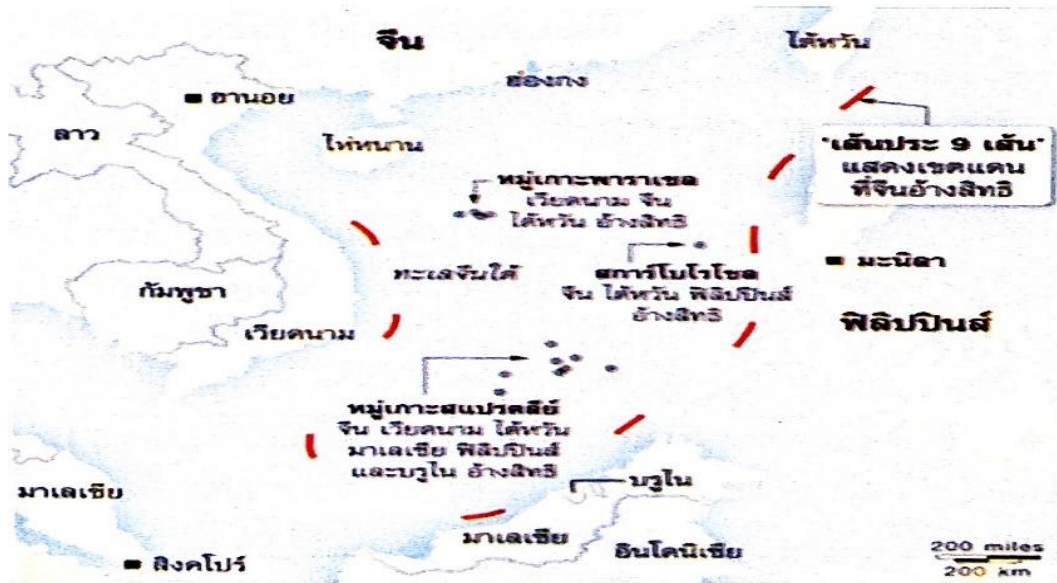
2. ลิงคโพร พอใจคำชี้แจงของออสเตรเลียเรื่องบทบาทของ AUKUS เมื่อ 27 ตุลาคม 2564 นาย ลี เซียน ลุง นายกรัฐมนตรีของสิงคโปร์ได้แสดงความยินดีที่ออสเตรเลียให้คำมั่นระหว่างการประชุมสุดยอดระหว่างอาเซียนกับออสเตรเลียว่า การรวมกลุ่มของ AUKUS ถูกกำกับด้วยหลักเกณฑ์หลายประการรวมถึงการรับรองว่าจะเป็นกลุ่มพันธมิตรที่ส่งเสริมเสถียรภาพและความมั่นคงในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ทั้งนี้ ลิงคโพรเห็นว่า AUKUS เป็นการออกแบบสถาปัตยกรรมด้านความมั่นคงที่สนับสนุนหลักการความเป็นศูนย์กลางของอาเซียน การกระชับการบูรณาการทางเศรษฐกิจให้แน่นแฟ้นส่งเสริมเสถียรภาพความมั่นคงและระเบียบปฏิบัติของภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก รวมทั้งอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทางทะเล

ท่าทีขององค์การระหว่างประเทศ : “Rafael Grossi” ผู้อำนวยการการทบวงการพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ (International Atomic Energy Agency : IAEA) แสดงความกังวลกรณีแผนจัดหาเรือดำน้ำของกลุ่ม AUKUS ได้แสดงให้เห็นกรณีสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรจะสนับสนุนออสเตรเลียในการจัดหาเทคโนโลยีผลิตเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์อย่างน้อย 8 ลำ ภายในระยะเวลา 18 เดือน ภายใต้กรอบความร่วมมือด้านความมั่นคง 3 ฝ่าย ระหว่างออสเตรเลีย สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา AUKUS ความร่วมมือดังกล่าวจะส่งผลให้ออสเตรเลียเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ หรือ “NPT” (Nuclear Non-proliferation Treaty) รายแรกที่มีเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์ นอกเหนือจากกลุ่มชาติมหาอำนาจด้านนิวเคลียร์ 5 ประเทศ (สหรัฐอเมริกา รัสเซีย จีน ฝรั่งเศส และสหราชอาณาจักร) พร้อมกันนี้ ผู้อำนวยการ IAEA ห่วงกังวลว่าข้อกำหนดให้สมาชิกของ NPT ขอยกเว้นการเข้าตรวจสอบวัตถุนิวเคลียร์จาก IAEA ได้ หากวัตถุนิวเคลียร์นั้นใช้สำหรับเป็นเชื้อเพลิงเรือดำน้ำ อาจเอื้อต่อการกลบเกลี้ยงการถูกตรวจสอบ ทั้งนี้ IAEA จำเป็นต้องหารือกับกลุ่ม AUKUS ต่อไปเพื่อสร้างหลักประกันด้านการไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์

ยุทธศาสตร์ทางทะเลของจีนในการตอบโต้กับกลุ่ม AUKUS

ยุทธศาสตร์ทางทะเลของจีนประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อม การทูตและการทหาร เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2561 รัฐบาลจีนประกาศความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญสามประการเกี่ยวกับสถาบันทางทะเล **ประการที่หนึ่ง** คือการปฏิบัติงานปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ทางทะเล ซึ่งเป็นประเด็นหลักที่ยุทธศาสตร์ทางทะเลของจีนมุ่งเน้นจะถูกผนวกเข้าอย่างครอบคลุมในแนวทงนโยบายการต่างประเทศโดยรวมของจีนมากขึ้น **ประการที่สอง** คือกองกำลังรักษาชายฝั่งของจีนจะไม่ขึ้นตรงต่อสำนักงานบริหารกิจการทางทะเลแห่งรัฐซึ่งเป็นฝ่ายพลเรือน แต่จะขึ้นตรงต่อกองกำลังตำรวจติดอาวุธแห่งประชาชนจีน โดยเมื่อไม่นานนี้กองกำลังตำรวจติดอาวุธแห่งประชาชนจีนเริ่มขึ้นตรงต่อคณะกรรมการทหารส่วนกลางแต่ผู้เดียว และ**ประการที่สาม** คือสำนักงานบริหารกิจการทางทะเลแห่งรัฐถูกกำหนดให้ล้มเลิกการปฏิบัติงานโดยความรับผิดชอบที่เหลื่อมอยู่จะแบ่งให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและกระทรวงนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมที่ก่อตั้งขึ้นใหม่ การเปลี่ยนแปลงในประการที่สามนี้ เป็นความพยายามในการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินการของสององค์ประกอบหลักในยุทธศาสตร์ทางทะเลของจีน ซึ่งได้แก่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางทะเล และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในมหาสมุทร (พลังงาน สัตว์น้ำ และแร่ธาตุ)

แผนภาพที่ 4-24 อาณาบริเวณทะเลที่จีนอ้างสิทธิ์ในทะเลจีนใต้

ที่มา : ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ทหารเรือ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ

ความมั่นคงในภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะกรณีพิพาทการอ้างสิทธิ์ครอบครองหมู่เกาะพาราเซล (Paracel Islands) และหมู่เกาะสแปรตลีย์ (Spratly Islands) ในทะเลจีนใต้ยังหาข้อมูลยุติระหว่างประเทศผู้อ้างสิทธิ์ครอบครองหมู่เกาะเหล่านั้นไม่ได้ แม้ว่าจะมีความพยายามในการที่จะร่วมมือกันแก้ไขและหาทางออกหลายครั้ง แต่ปัจจุบันความขัดแย้งและข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ระหว่างจีนกับประเทศสมาชิกอาเซียน 5 ประเทศ (มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม และบรูไนดารุสซาลาม) รวมถึงความขัดแย้งระหว่างจีนกับญี่ปุ่นบริเวณหมู่เกาะเซนกากุ ก็ยังคงมีการกระทบกระทั่งกันเรื่อยมา และมีความตึงเครียดเพิ่มมากขึ้น (สุรชาติ บำรุงสุข, AUKUS, จุลสารความมั่นคง เพื่อการศึกษา)

สรุปบทบาทและท่าทีของสหรัฐอเมริกาและจีนในทะเลจีนใต้

ผลประโยชน์จากการได้มาซึ่งอำนาจอภิปไตรเหนือบนน้ำในทะเลจีนใต้ของจีนนั้นมีมูลค่ามหาศาลและมีผลประโยชน์โดยตรงทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงและเมื่อเทียบกับสหรัฐอเมริกาที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและบทบาทนำในเวทีโลกเป็นหลัก และจากการที่ทะเลจีนใต้เป็นเส้นทางที่สั้นที่สุดที่เชื่อมระหว่างมหาสมุทรแปซิฟิกกับมหาสมุทรอินเดียที่กองบัญชาการภาคพื้นแปซิฟิกของสหรัฐอเมริกา (US Pacific Command) รับผิดชอบทะเลจีนใต้จึงเป็นเส้นทางหลักในการเคลื่อนย้ายและลำเลียงกำลังพลกองทัพเรือสหรัฐอเมริกาจากฐานทัพสหรัฐอเมริกาที่อ่าวเพิร์ลฮาร์เบอร์ เกาะกวม และในฐานทัพในญี่ปุ่น ไปสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหารของสหรัฐอเมริกาในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลก นอกจากนี้ในอดีตยังถูกใช้เป็นฐานปฏิบัติการเรือดำน้ำในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 อีกด้วย ซึ่งเห็นได้ชัดว่าเหตุผลหลักในการเข้ามายังทะเลจีนใต้ของสหรัฐอเมริกามีวัตถุประสงค์ในการถ่วงดุลอำนาจทางทหารในทะเลจีนใต้มากกว่าการได้มาซึ่งทรัพยากร

ในทะเลจีนใต้สำหรับในส่วนของจีนนั้น แต่เดิมจีนอาศัยการมีกำลังการผลิตและวัตถุดิบสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจขึ้นมาภายใต้ระเบียบโลกที่กำหนดโดยสหรัฐอเมริกา จีนจึงดำเนินนโยบายการต่างประเทศในรูปแบบการยอมรับปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของอเมริกามาโดยตลอด แต่ในปัจจุบันจีนได้ปรับเปลี่ยนนโยบายจากการเป็นผู้ยอมรับปฏิบัติตามกฎเกณฑ์มาเป็นผู้กำหนดระเบียบโลกเพื่อให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของจีนมากยิ่งขึ้น โดยการเปลี่ยนนโยบายเช่นนี้ของจีน ทำให้จีนและสหรัฐอเมริกาเกิดการแข่งขันกันมากขึ้นในการพยายามเป็นผู้นำในการกำหนดระเบียบโลก (World Order) จึงพอสรุปได้ว่า “ความสัมพันธ์ระหว่างอเมริกากับจีนในปัญหาทะเลจีนใต้นั้นเป็นความสัมพันธ์เชิงการแข่งขันแย่งชิงการเป็นผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ทะเลจีนใต้” กล่าวคือทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนพยายามรักษาบทบาทและอิทธิพลของตนในทะเลจีนใต้และสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของอีกฝ่าย รวมถึงมีนโยบายบีบบังคับให้รัฐชายขอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการตามนโยบายที่ตนเองกำหนดเพื่อสนับสนุนการเป็นผู้นำแบบเบ็ดเสร็จในภูมิภาค (Hegemonic State) เพื่อให้ประเทศตนก้าวมาเป็นผู้มีบทบาทนำเพียงผู้เดียวในทะเลจีนใต้

กองทัพไทยควรปรับตัวรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงดุลแห่งอำนาจระหว่างจีนกับสหรัฐฯ อย่างไร

ความก้าวหน้าจากการพัฒนาเทคโนโลยีทางการทหารที่ทันสมัยของกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน (PLA) ทำให้กองทัพไทยต้องให้ความสนใจในการเรียนรู้พัฒนาการทางการทหารของจีนอย่างละเอียด ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวเนื่องจากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างกองทัพไทยกับ PLA ของจีน ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยได้มีความร่วมมือกับจีนที่สำคัญในด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ รวมทั้งการจัดหาอาวุธจากจีน แต่ก็มีอุปสรรคจากข้อจำกัดของสภาวะแวดล้อมที่ PLA มีความขัดแย้งกับกองทัพสหรัฐฯ ขณะที่กองทัพไทยยังคงเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับกองทัพสหรัฐฯ มานาน โดยเฉพาะนับตั้งแต่การเข้าร่วมรบในสงครามเกาหลี เมื่อปี พ.ศ.2495 ดังนั้น จึงเป็นความท้าทายที่กองทัพไทยต้องแสดงบทบาทในการปรับความสมดุลระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ด้วยจุดยืนที่ไม่ใกล้ชิดกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือห่างจนเกินไป อันจะทำให้ประเทศไทยต้องเสียผลประโยชน์ไป ซึ่งทั้งจีนและสหรัฐฯ ต่างก็ยอมรับในบทบาทการประนีประนอมของไทยเพื่อไม่ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องสูญเสียผลประโยชน์ไป โดยเฉพาะกรณีที่ประเทศไทยจะได้ประโยชน์จากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งด้วยการดำเนินการผ่านกลไกทวิภาคี แต่หากประเทศไทยตกอยู่ในสภาวะลำบากก็ควรใช้กลไกพหุภาคีภายใต้กรอบ ASEAN+ เพื่อปรับสมดุลต่อไป ทั้งนี้เพราะ "การเมืองไม่มีมิตรแท้ศัตรูที่ถาวร การเมืองมีแต่ผลประโยชน์อันสำคัญเท่านั้น" (ประจักษ์ ฅงสกุล, พ.อ. การปรับโครงสร้างกำลังกองทัพจีน, กรมข่าวทหารบก, 2565)

บทสรุปการวิเคราะห์ทางการทหาร

ปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ของมหาสมุทรแปซิฟิกโดยเฉพาะ ทะเลจีนใต้เป็นยุทธภพบริเวณที่มีความสำคัญต่อความมั่นคงต่อทั้งจีนและสหรัฐฯ รวมทั้งส่งผลกระทบต่อดุลอำนาจระหว่างจีนกับสหรัฐฯ โดยจีนมุ่งที่จะใช้ทะเลจีนใต้ในการเชื่อมเส้นทางทะเลต่อไปยังมหาสมุทรอินเดียเพื่อขยาย

อิทธิพลทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง ตามข้อริเริ่ม "หนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง"(Belt and Road Initiative : BRI)

ดังนั้น กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีนจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ทางเรือให้นำไปสู่ “การป้องกันนอกชายฝั่งและการคุ้มกันทางทะเลระยะไกล” อันเป็นการขยายความลึกของการป้องกันทางทะเล โดยเฉพาะการวางแผนความคิดโครงสร้างเชิงยุทธศาสตร์เกี่ยวกับ “ยุทธศาสตร์ห่วงโซ่ 3 แนวเกาะ” ใบบนที่มหาสมุทรแปซิฟิก เพื่อการวางกำลังทหารใต้น้ำ หรือ “สงครามลับใต้น้ำ” ในทะเลจีนใต้ ซึ่งสหรัฐฯได้ประเมินว่า จีนมีขีดความสามารถในการใช้ขีปนาวุธที่ติดตั้งในเรือดำน้ำขีปนาวุธขับเคลื่อนด้วยนิวเคลียร์ ซึ่งมีระยะยิง 17,200 กิโลเมตร ทำให้สามารถโจมตีมลรัฐอลาสก้าและมลรัฐฮาวายจากทะเลจีนใต้ รวมทั้งอีก 50 มลรัฐในประเทศสหรัฐฯ ได้ทั้งหมด จึงเป็นเหตุให้เครื่องบินต่อต้านเรือดำน้ำ ของกองทัพสหรัฐฯ และกองเรือรบของสหรัฐฯ ต้องปรากฏตัวในภูมิภาคนี้ ซึ่งนำไปสู่การเผชิญหน้าและความขัดแย้งกับจีนมากขึ้น (ไชยสิทธิ์ ต้นตยกุล, พล.ท. การบรรยายให้กับวุฒิสมาชิกสหรัฐฯ เมื่อ 8 มิถุนายน 2565)

การจัดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณฐานทัพเรือ และการจัดตั้งพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจ ดาราศาสตร์บริเวณใกล้ชายแดนด้านตะวันออกของไทย เป็นจุดมุ่งเน้นที่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยในปัจจุบันและอนาคต โดยอาจมีการเคลื่อนไหวและการแทรกแซงของสหรัฐฯ ในการใช้พื้นที่ของไทยหรือประเทศใกล้เคียง ทั้งประเทศอาเซียนหรือประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาค ล้ำน้ำโขง เพื่อถ่วงดุลอำนาจและลดศักยภาพของท่าเรือหรือท่าอากาศยานที่ได้รับการสนับสนุน การก่อสร้างจากจีน

Fu Xiaoqiang รองประธานของ China Institutes of Contemporary International Relations (CICIR) ซึ่งเป็นหน่วยงานคลังสมองชั้นนำของจีน ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับการที่กลุ่ม Quad พยายามสร้างความแตกแยกและเพิ่มความตึงเครียดในภูมิภาค ก่อให้เกิดความท้าทายอย่างยิ่งต่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งความกังวลคือความตึงเครียดทางทะเลที่อาจเกิดขึ้นและความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นของการปะทะกันทางเรือเนื่องจากกิจกรรมทางทหารที่ก้าวร้าวของสหรัฐฯ ในภูมิภาค ทั้งนี้ ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ประเทศสมาชิก Quad ได้ดำเนินการฝึกซ้อมทางทหารและกิจกรรมอื่นๆ ในทะเลจีนใต้อีกครั้ง โดยสหรัฐฯ ดำเนินการลาดตระเวนและลาดตระเวนทางอากาศและทางเรืออย่างผิดกฎหมาย

โดยสหรัฐฯ ได้ฟื้นฟูกลุ่ม Quad ขึ้นอีกครั้ง ในปี 2017 (พ.ศ.2560) เพื่อรองรับยุทธศาสตร์ระดับโลก โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ “อินโด-แปซิฟิก” ซึ่งสหรัฐฯ ก็ได้เปิดตัวยุทธศาสตร์ “อินโด-แปซิฟิก” ในปี 2017 (พ.ศ.2560) โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อปิดกั้นจีนด้วยการกระชับความร่วมมือกับประเทศคู่ค้า รวมทั้งสร้างระเบียบในการรักษาความเป็นเจ้าโลก และในช่วงไม่กี่ปีมานี้ ความพยายามของ Quad ที่จะควบคุมจีนได้เด่นชัดมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะหลังจากที่ฝ่ายบริหารของโจ ไบเดนเข้ารับตำแหน่ง Quad ก็ได้รับการยกระดับจากระดับรัฐมนตรีเป็นระดับการประชุมสุดยอด และมีการประชุมสุดยอด Quad Leaders ครั้งแรก (ออนไลน์) ขึ้นในเดือน มี.ค.64 อีกทั้งขอบเขตของความร่วมมือภายใน Quad ก็ได้ขยายจากความมั่นคงทางทหารเป็นรวมถึงสาขาต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และความปลอดภัยทางชีวภาพ และต่อมาในปี 2565

Quad ได้เปิดตัวโครงการริเริ่มด้านความมั่นคงทางทะเลใหม่ที่เรียกว่า “Indo-Pacific Partnership for Maritime Domain Awareness” ซึ่งขณะนี้อยู่ในระยะนำร่อง

แม้ว่าสหรัฐฯ จะระบุว่าต้องการปรับปรุงความสัมพันธ์กับจีน และไม่มีเจตนาที่จะทำร้ายจีนก็ตาม ดังนั้น จึงต้องติดตามความเคลื่อนไหวของสหรัฐฯ ในการฉวยโอกาสที่รัฐมนตรีต่างประเทศ นายแอนโทนี บลิงเคน ได้เดินทางไปเยือนจีนในช่วงกลางเดือน มิ.ย.66 เพื่อหารือในการปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีนดังกล่าว (ออนไลน์, 2566)

Yu Xiao ผู้เชี่ยวชาญด้านการทหารของสถาบันวิทยาการทหาร (AMS) กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน (PLA) ได้วิเคราะห์ท่าทีกล่าวสุนทรพจน์ของพลเอก หลี ช่างฝู มন্ত্রীแห่งรัฐ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในหัวข้อ “ความคิดริเริ่มด้านความมั่นคงใหม่ของจีน” ที่งาน Shangri-La Dialogue ครั้งที่ 20 ในสิงคโปร์ เมื่อวันที่ 4 มิ.ย.66ว่า เป็นไปเพื่อดำเนินการตามข้อริเริ่มด้านความมั่นคงระดับโลก (Global Security Initiative : GSI) ที่เสนอโดยจีน ในการขจัดความเสี่ยงของความขัดแย้งผ่านความไว้วางใจและการปรึกษาหารือร่วมกัน และป้องกันการเผชิญหน้าโดยยึดมั่นในความเปิดเผยและด้วยความครอบคลุม

ทั้งนี้ ความทันสมัยของจีนได้ส่งแรงกระตุ้นใหม่ไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจโลกและความพยายามในการลดความยากจนทั่วโลก และบุคลากรจีนที่รักษาสันติภาพมากกว่า 50,000 คนที่มีส่วนร่วมในภารกิจสันติภาพของสหประชาชาติได้มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมสันติภาพของโลก นอกจากนี้ จีนยังยินดีที่จะทำงานร่วมกับทุกฝ่ายเพื่อสร้างโลกความปลอดภัยและความไว้วางใจซึ่งกันและกันในระดับที่สูงขึ้น ส่งเสริมกฎความปลอดภัยเพียงอย่างเดียว สร้างโลกความปลอดภัยพหุภาคีที่ครอบคลุม และมีส่วนร่วมในความร่วมมือด้านการป้องกันและความมั่นคงที่สำคัญและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยจีนจะยังคงส่งเสริมการไม่แบ่งแยกและมองโลกในแง่ดีในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อปกป้องความมั่นคงของมนุษย์โดยรวม

การที่จีนได้เสนอ GSI จากข้อเสนอของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงเมื่อเดือน เม.ย.65 จนถึงการเปิดตัว GSI Concept Paper โดยกระทรวงการต่างประเทศของจีนในเดือน ก.พ.65 ซึ่งสนับสนุนการก่อตั้งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในรูปแบบใหม่ ส่งเสริมการพัฒนาอย่างสันติ และมุ่งมั่นที่จะนำพามนุษยชาติไปสู่ทิศทางที่มั่นคงยิ่งขึ้น โดยเป็นความมั่นคงที่ครอบคลุมและรอบด้านเป็นความมั่นคงแบบร่วมมือกัน และเป็นความมั่นคงที่ยั่งยืน โดยให้ความสำคัญมากขึ้นกับข้อกังวลด้านความมั่นคงที่ขอบด้วยกฎหมายของทุกประเทศ และแสวงหาหนทางสู่สันติภาพ ในขณะที่สหรัฐฯ ได้เสริมสร้างพันธมิตรทางทหารของตนและเล่นเกมที่ผลรวมเป็นศูนย์ในเอเชีย-แปซิฟิก เช่น AUKUS (หุ้นส่วนด้านความมั่นคงสามฝ่ายระหว่างออสเตรเลีย สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา) และ Quad (ประกอบด้วยสหรัฐฯ ญี่ปุ่น อินเดีย และออสเตรเลีย) ซึ่งนำไปสู่การสร้างกำลังทางทหารและการแบ่งขั้วระหว่างประเทศในเอเชีย-แปซิฟิก อันเป็นการเพิ่มภัยคุกคามของความขัดแย้ง เนื่องจากเป้าหมายของสหรัฐฯ คือจุดชนวนการเผชิญหน้าและความขัดแย้งกับจีน (ออนไลน์, 2566)

ผู้เชี่ยวชาญชาวจีนได้ให้ความเห็นต่อกรณีที่กระทรวงกลาโหมของจีนประกาศในการแถลงข่าวเมื่อวันที่ 6 มิ.ย.66 ว่า การที่กองทัพจีนและรัสเซียได้ดำเนินการลาดตระเวนเชิงยุทธศาสตร์ทางอากาศร่วมกันในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก โดยครั้งนี้เป็นการลาดตระเวนร่วมกันครั้งที่ 6 เหนือทะเลญี่ปุ่นและทะเลจีนตะวันออก ท่ามกลางความตึงเครียดที่เพิ่มขึ้นในภูมิภาค

ทั้งนี้ การลาดตระเวนทางยุทธศาสตร์ร่วมกันระหว่างจีน-รัสเซียได้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของทั้งสองประเทศในการปกป้องสันติภาพและเสถียรภาพในแปซิฟิกตะวันตกในช่วงเวลาที่มีการยั่วยุอย่างต่อเนื่องซึ่งนำโดยสหรัฐฯ ที่ได้ทำลายสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาคอย่างรุนแรง โดยเฉพาะหลังจากที่ญี่ปุ่นประกาศเมื่อเดือน พ.ค.66 เกี่ยวกับแผนการเปิดสำนักงานประสานงานแห่งแรกของ NATO ในเอเชีย รวมทั้งเมื่อต้นเดือน มิ.ย.66 เกิดความอ่อนไหวหลังจากการประชุมชงกรี-ลาที่สิงคโปร์และการสกัดกั้นเรือและเครื่องบินของสหรัฐฯ ในช่องแคบไต้หวัน

นอกจากการซ้อมรบทางอากาศแล้ว กองทัพเรือจีนและรัสเซียยังปฏิบัติการในภูมิภาคเดียวกันในวันเดียวกัน ซึ่งบ่งชี้ถึงการบูรณาการทางทะเลและทางอากาศในระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการลาดตระเวนเชิงยุทธศาสตร์ร่วมกัน และความร่วมมือในการเสริมกำลังทหารจีน-รัสเซียให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น (ออนไลน์, 2566)

การรุกคืบทางทหารของสหรัฐฯ ในอินโด-แปซิฟิก

องค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ (นาโต) กำลังวางแผนที่จะเปิดสำนักงานประสานงานในกรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น

นาโตและญี่ปุ่นจะยกระดับความร่วมมือ ซึ่งตั้งเป้าที่จะลงนามในโครงการความร่วมมือเฉพาะบุคคล (ITPP) ก่อนการประชุมสุดยอดของนาโต ณ กรุงวิลนีอุส ประเทศลิทัวเนีย ในวันที่ 11 – 12 กรกฎาคม 2566 โดยทั้งสองฝ่ายจะเพิ่มความร่วมมือที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นในการจัดการกับภัยคุกคามทางไซเบอร์ ประสานงานเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่และเป็นภัยคุกคาม และแลกเปลี่ยนบันทึกเกี่ยวกับการต่อสู้กับข้อมูลที่บิดเบือน

แนวคิดสำหรับการเปิดสำนักงานประสานงานถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นครั้งแรกในการหารือระหว่างนายกรัฐมนตรีฟูมิโอะ คิชิดะ ผู้นำญี่ปุ่น และนายเยนส์ สโตลเทนเบิร์ก เลขาธิการนาโต ขณะที่นายสโตลเทนเบิร์กเดินทางเยือนกรุงโตเกียว เมื่อปลายเดือนม.ค. และในช่วงกลางเดือน เม.ย. นาโตได้เผยแพร่ร่างข้อเสนอให้แก่สมาชิก 31 ประเทศ โดยแผนการดังกล่าวได้รับการยืนยันจากทั้งเจ้าหน้าที่ญี่ปุ่นและนาโต แผนการดังกล่าว ได้แก่ การเปิดสำนักงานประสานงานในกรุงโตเกียว ในปีหน้า อย่างไรก็ตาม ยังอยู่ในระหว่างการเจรจาว่าฝ่ายญี่ปุ่นจะเป็นผู้จัดหาพื้นที่สำนักงานหรือไม่ หรือนาโตจะเป็นผู้มอบเงินทุนจัดตั้งสำนักงานหรือไม่ อนึ่ง นาโตมีสำนักงานประสานงานที่มีลักษณะคล้ายกันที่สหประชาชาติ (UN) ณ กรุงนิวยอร์ก องค์การว่าด้วยความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรป ในเวียนนา เช่นเดียวกับในจอร์เจีย ยูเครน บอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา มอลโดวา และคูเวต

ทั้งนี้ นาโตมักได้รับการจัดหาพื้นที่สำนักงานโดยประเทศเจ้าภาพ และหากญี่ปุ่นให้ทุนสนับสนุนเพื่อจัดตั้งสำนักงานนาโตในประเทศ ก็อาจส่งสัญญาณของยุคใหม่ของความร่วมมือด้านกลาโหม (ออนไลน์, 2566)

บทสรุปการวิเคราะห์ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และการทหาร

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของจีน และการถอดบทเรียนของไทย

รากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจของจีนเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยของประธานาธิบดีเต็ง เสี่ยวผิง ที่ได้ดำเนินนโยบายสำคัญ 3 นโยบายได้แก่ 1. นโยบายเปิดประตู (open door policy) ซึ่งส่งผล

ให้ทุนนิยมเริ่มเติบโตขึ้นในจีน โดยมีต่างชาติเข้ามาลงทุนและทำธุรกิจกับจีน 2. การให้ความสำคัญกับการค้าต่างประเทศผ่านการเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษ ใน 4 พื้นที่คือ เซินเจิ้น จูไห่ ซานไห่ และเซี่ยเหเหมิน โดยให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีกับต่างชาติเพื่อดึงดูดการลงทุน และ 3. นโยบาย “สี่ทันสมัย” ที่ปฏิรูปภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม การวิจัย และการป้องกันประเทศ

ผลของการปฏิรูปดังกล่าวทำให้เมื่อปี 2553 เศรษฐกิจจีนขึ้นมาอยู่ในอันดับ 2 ของโลก โดยสามารถเอาชนะญี่ปุ่นที่ครองตำแหน่งนี้มายาวนาน 40 ปี และเป็นรองเพียงแค่สหรัฐฯ เท่านั้น และมีเงินทุนสำรองเป็นอันดับ 1 ของโลก อย่างไรก็ตาม จีนภายใต้การนำของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ยังคงพยายามพัฒนาเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอันดับที่ 1 ภายในปี 2573 ผ่านการดำเนินนโยบายด้านเศรษฐกิจทั้งระดับระหว่างประเทศและภายในประเทศ ดังนี้

1.1 การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจในระดับระหว่างประเทศ ในปี 2556 จีนประกาศข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง หรือเส้นทางสายไหมแห่งศตวรรษที่ 21 (Belt and Road Initiative : BRI) โดยหวังว่าเส้นทางต่างๆ ในโครงการนี้ จะเป็นโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งของโลกที่จะมีผลต่อเศรษฐกิจ และการค้าโลก ทั้งยังมีเป้าหมายให้เครือข่ายเหล่านี้สนับสนุนความต้องการด้านพลังงานของจีน โดยการวางท่อส่งก๊าซจากเอเชียกลางเชื่อมเข้าจีน นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ดังกล่าวยังเป็นเป็นเครื่องมือทางนโยบายต่างประเทศในการเผยแพร่อิทธิพลเศรษฐกิจของจีน ผ่านโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐานระหว่างจีนกับประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นจุดหมายการลงทุนที่ใหญ่ที่สุดของ BRI ที่มีมูลค่าการลงทุน 1.69 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 36 ของการลงทุนทั้งหมด โดยการดำเนินการดังกล่าวจะเป็นการฟื้นฟูการเชื่อมต่อของการเดินทางสู่เส้นทางสายไหมเพื่อขจัดอุปสรรคทางการค้า และเชื่อมต่อระบบการขนส่งสินค้าของจีน กับการติดต่อสื่อสารในภูมิภาคต่างๆ เข้าด้วยกัน นอกจากนี้ จีนยังสร้างธนาคารการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank- AIIB) และกองทุนเส้นทางสายไหม (Silk Road Fund) เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์ดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ สำหรับจีน ยุทธศาสตร์ดังกล่าวยังช่วยผลักดันให้นโยบายต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงนโยบายขจัดความยากจนบรรลุผลได้เร็วขึ้นด้วย

1.2 การดำเนินนโยบายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศ ในยุคประธานาธิบดี สี จิ้นผิง จีนให้ความสำคัญกับพัฒนาอย่างมีคุณภาพในหลายมิติ ทั้งด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ เทคโนโลยี ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การศึกษา คุณภาพชีวิตประชากร ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2563 – 2578) เพื่อขับเคลื่อนประเทศจีนบรรลุสู่เป้าหมายประเทศสังคมนิยมที่มีทันสมัย มีความแข็งแกร่ง สวยงาม และมีอารยธรรม ภายในปี 2593 ผ่านการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจที่สำคัญดังนี้

1.2.1 การปฏิรูปเศรษฐกิจของประเทศด้วยแนวคิด Chinese Dream เมื่อปี 2557 ประธานาธิบดีสีได้ประกาศแนวคิด Chinese Dream เพื่อฟื้นฟูชาติจีนให้เป็นประเทศที่ชาวจีนอยู่ดีกินดีมีความสุข โดยหนึ่งในนโยบายเพื่อบรรลุความฝันดังกล่าวคือ การปฏิรูปเศรษฐกิจผ่านการผ่อนคลายการลงทุนหลายด้าน ทั้งนี้ นโยบายการเงิน และการคลัง ขณะเดียวกันให้ความสำคัญกับการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจที่มีคุณภาพเหนือกว่าการมุ่งไปที่ขยายตัวในอัตราที่สูงเพียงอย่างเดียว

เหมือนช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ทั้งนี้ สิ่งที่จะทำให้เศรษฐกิจจีนเติบโตอย่างมีคุณภาพคือ การจัดระเบียบเศรษฐกิจ และสังคมใหม่ จัดการกับการทุจริตคอร์รัปชัน การเอาเปรียบประชาชน การสร้างหนี้นอก ระบบที่กลายเป็นการรังแกประชาชน การสร้างรัฐวิสาหกิจให้เข้มแข็ง และลดการอุดหนุนโดยรัฐ ส่งเสริมการสร้างความร่วมมือร่วมกัน และใช้โมเดลเศรษฐกิจแบบคู่ขนานที่เน้นการหมุนเวียนของเศรษฐกิจภายในและภายนอกภายใต้ความมุ่งมั่นที่จะสร้างความมั่งคั่งให้แก่ประเทศชาติ และรายได้ที่เป็นธรรมแก่ประชาชน ด้วยเหตุนี้นโยบายข้างต้นของจึงได้รับการขนานนามใหม่จากสื่อมวลชนว่า “Xiconomic” ที่มุ่งมั่นจัดระเบียบเศรษฐกิจ และสังคมของจีนอย่างจริงจัง

1.2.2 นโยบาย Made in China 2025 เมื่อปี 2558 นายกรัฐมนตรี หลี่ เค่อเฉียง และได้ประกาศแผนแม่บทยุทธศาสตร์แห่งชาติ พร้อมกับคำว่า “Made in China 2025” ครั้งแรก โดยมีหัวใจสำคัญคือ การเปลี่ยนเงินจากการเป็นโรงงานของโลกมาเป็นอุตสาหกรรม 4.0 หรือ Smart Factory โดยเน้นที่การพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการเปลี่ยนรูปแบบการผลิตที่แต่เดิมเน้นการผลิตโดยตรง เป็นการผลิตเพื่อเน้นคุณภาพ เทคโนโลยีขั้นสูง และนวัตกรรมเป็นหลัก เพื่อแก้ปัญหาการติดกับดักประเทศรายได้ปานกลาง (Middle-income Trap) และปัญหาแรงงานคุณภาพต่ำ โดยนโยบายดังกล่าวให้ความสำคัญกับการปฏิรูปอุตสาหกรรมผ่าน 1. การสร้างสรรค์อุตสาหกรรมใหม่ 2. การผลิตสินค้าอัจฉริยะ 3. การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาอุตสาหกรรม 4. การผลิตให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และ 5. การสร้างสรรค์ เพื่อนวัตกรรมในอุปกรณ์ระดับสูง โดยนโยบายดังกล่าวมุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมขั้นสูง 10 ประเภท ได้แก่ 1. อุตสาหกรรมสารสนเทศ 2. Numerical Control Robot และหุ่นยนต์ 3. อุตสาหกรรมการผลิตชิ้นส่วนอวกาศ 4. อุตสาหกรรมการต่อเรือขั้นสูง 5. อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับรถไฟ 6. อุตสาหกรรมรถยนต์พลังงานใหม่ 7. อุตสาหกรรมการผลิตอุปกรณ์พลังงานใหม่ 8. อุปกรณ์การผลิตวัตถุดิบใหม่ 9. อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับ อวกาศ และ 10. เครื่องจักรการเกษตร

1.2.3 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของจีน เริ่มต้นขึ้นเมื่อปี 2493 โดยแผนที่มีความสำคัญคือ แผนฯ 13 (พ.ศ. 2559 - 2563) เนื่องจากสมัชชาผู้แทนพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้กำหนดให้ประเทศจีนเป็นสังคมกินดีอยู่ดี (a well-off society) ภายในปี 2563 ซึ่งแผนนี้จะเป็นแผน 5 ปี สุดท้ายก่อนครบกำหนด โดยเป้าหมายของแผนดังกล่าวอยู่ที่การปรับโครงสร้างการเติบโตและปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ อาทิ การพัฒนาตลาดทุนเพื่อลดอุปสรรคการเข้าถึงเงินทุนของภาคธุรกิจโดยเฉพาะ SMEs การเพิ่มบทบาทของหยวนในตลาดการเงินโลก และการปรับปรุงการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การปรับเปลี่ยนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโดยอาศัยการลงทุน (investment-driven) สู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจโดยอาศัยการบริโภค (consumption-driven) การจัดสรรงบประมาณเพื่อการลงทุนในด้านการศึกษา สาธารณสุข สุขอนามัย สิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐาน

ปัจจุบันจีนอยู่ระหว่างบังคับใช้แผนฯ 14 (พ.ศ. 2564 - 2568) โดยมีเป้าหมายเพื่อก้าวข้ามการติดกับดักรายได้ปานกลางและนำพาประเทศสู่ประเทศที่มีรายได้สูงผ่านการดำเนินแนวทางที่สำคัญ เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ และเทคโนโลยีด้านการสื่อสารต่างๆ เพื่อให้ขนาดของเศรษฐกิจดิจิทัลจะมีมูลค่าเพิ่มขึ้น และขยายสัดส่วนที่สูงขึ้นในโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจีน การพัฒนาสีเขียวเพื่อลดการปล่อยก๊าซ

คาร์บอนไดออกไซด์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากร โดยคาดหวังว่าร้อยละ 95 ของประชากร จะเข้าถึงประกันสุขภาพและประกันชราภาพภายในปี 2568 การให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาชาติ เป็นต้น

1.3 การถอดบทเรียนของไทย เนื่องจากบริบททางการเมืองการปกครองและบริบททางสังคมที่ค่อนข้างแตกต่างกัน ทำให้ไทยไม่สามารถนำยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของจีน มาปรับใช้ได้ทั้งหมด อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของจีนแล้วพบว่า ปัจจัยภายในประเทศที่สำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและขีดความสามารถคือ การจัดระเบียบเศรษฐกิจและสังคมใหม่ การจัดการกับการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งรวมถึงการเอาเปรียบประชาชนและการสร้างหนี้สาธารณะ ตลอดจนการสร้างรัฐวิสาหกิจให้เข้มแข็ง ขณะเดียวกันรัฐเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบจีน โดยรัฐบาลจีนมีงบประมาณเพื่ออุดหนุนการดำเนินการของบริษัทจีน สำหรับการลงทุนในต่างประเทศในสาขาเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ รวมทั้งยังสนับสนุนการดำเนินธุรกิจของ SMEs ในการแข่งขันกับบริษัทขนาดใหญ่ได้

นอกจากนี้ ยังพบว่านโยบายการพัฒนาของจีนส่วนใหญ่ก็สอดคล้องกับการดำเนินนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของไทยในปัจจุบัน ได้แก่ 1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (2566 - 2570) ที่มุ่งเน้นการปรับโครงสร้างสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรมเพื่อยกระดับรายได้ประชาชนต่อหัว และสร้างโอกาสความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม ควบคู่กับการเปลี่ยนผ่านการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน 2. ยุทธศาสตร์ Thailand 4.0 ที่มุ่งเน้นการนำนวัตกรรมเข้ามาช่วยเปลี่ยนจากการผลิตสินค้าไปสู่การบริการมากขึ้น และ (3) นโยบายโมเดลเศรษฐกิจ BCG (เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy)) เพื่อให้เกิดการพัฒนาประเทศในด้านสังคม เศรษฐกิจ ควบคู่ไปกับการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม และให้ไทยบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในทางกลับกัน ไทยควรแสวงประโยชน์จากการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับจีนในการ 1. การดึงดูดการลงทุนจากจีนในอุตสาหกรรมเป้าหมาย 4.0 และมีเทคโนโลยีขั้นสูง โดยการลงทุนดังกล่าวควรอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการแลกเปลี่ยนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับคนไทย โดยเฉพาะการลงทุนในโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) และ 2. การผลักดันโครงการ EEC โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้เชื่อมโยงกับโครงการ BRI ของจีนในประเทศเพื่อนบ้าน อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินการดังกล่าวต้องคำนึงถึงมิติด้านความมั่นคงควบคู่ด้วย

2. การแข่งขันทางยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และผลกระทบต่อไทย

2.1 ภาพรวมสถานการณ์ ปัจจุบันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นพื้นที่ที่ประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ โดยเฉพาะสหรัฐฯ จีน และรัสเซีย ให้ความสนใจและพยายามเข้ามา มีบทบาท ปฏิสัมพันธ์ และแสวงหาความร่วมมือมิติต่าง ๆ กับเพิ่มมากขึ้นทั้งในระดับพหุภาคีและทวิภาคี เพื่อขยายบทบาทและสร้างอิทธิพลในภูมิภาคทั้งในมิติการเมือง การทหาร ความมั่นคง และเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้ ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงเผชิญกับสถานการณ์การแข่งขันของมหาอำนาจที่มีพลวัตเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการแข่งขันระหว่างสหรัฐฯ กับจีนดังนี้

2.1.1 สหรัฐฯ ปัจจุบันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคอินโด - แปซิฟิกกลายเป็นพื้นที่ที่สหรัฐฯ ให้ความสนใจและพยายามกลับเข้ามาที่บทบาทมากยิ่งขึ้น เพื่อต่อต้านการแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาค ผ่านการส่งเสริมแนวคิดภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้าง (Free and Open Indo-Pacific) โดยล่าสุดเอกสารยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิก พ.ศ. 2565 (Indo - Pacific Strategy of the United States 2022) ระบุว่าสหรัฐฯ จะสนับสนุนความเป็นแกนกลางของอาเซียน และการมีส่วนร่วมในกรอบการประชุมของอาเซียนมากขึ้น ขณะเดียวกัน สหรัฐฯ จะส่งเสริมบทบาททางการทูตและความร่วมมือกับกลุ่มพันธมิตรที่สำคัญในภูมิภาค ได้แก่ ฟิลิปปินส์ ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย เวียดนาม

ทั้งนี้ มีแนวโน้มที่สหรัฐฯ จะให้ความสำคัญกับการพัฒนาขีดความสามารถด้านความมั่นคง ควบคู่กับการดำเนินการทางการทูตในการเสริมสร้างระบบพันธมิตรและความเป็นหุ้นส่วนในภูมิภาคต่าง ๆ โดยเฉพาะการมุ่งดำเนินนโยบายยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิก เพื่อต่อต้านการขยายอิทธิพลของจีนและการสร้างความเชื่อมั่นกับประเทศพันธมิตรในภูมิภาค ผ่านการแสวงความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคในมิติการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการส่งเสริมบทบาทของพันธมิตรสำคัญในภูมิภาคและนอกภูมิภาค โดยเฉพาะญี่ปุ่น อินเดีย เกาหลีใต้ และออสเตรเลีย

2.1.2 จีน ต้องการเสริมสร้างสถานะของตนในฐานะผู้เล่นที่มีบทบาทนำในภูมิภาค เพื่อบรรลุแนวคิดความฝันของจีน (Chinese Dream) ซึ่งต้องการให้จีนกลับมาเป็นประเทศมหาอำนาจเหมือนในอดีต โดยมุ่งเน้นการผลักดันยุทธศาสตร์หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (BRI : Belt and Road Initiative) รวมทั้งการเสริมสร้างมิตรภาพและความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านให้แข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น ในทัศนะของจีน ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคที่สำคัญในทางยุทธศาสตร์ เนื่องจากมีเส้นทางเดินเรือที่สำคัญ และเป็นตลาดส่งออกขนาดใหญ่ของจีน ทั้งนี้ มีแนวโน้มที่จีนจะขยายอิทธิพลทางการเมืองและเศรษฐกิจของจีนในภูมิภาคสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการท้าทายประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ โดยเฉพาะต่อสหรัฐฯ ที่เป็นคู่แข่งทางยุทธศาสตร์ โดยจีนจะดำเนินนโยบายต่างประเทศบนพื้นฐานแนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติหลัก (Core Interests) และจะเสริมสร้างกำลังทางทหารอย่างรวดเร็วจนอาจส่งผลกระทบต่อประเทศคู่แข่งทางยุทธศาสตร์และประเทศในภูมิภาคที่มีข้อพิพาทกับจีนเกิดความไม่ไว้วางใจ

2.2 ผลกระทบต่อไทย หากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ กับจีนมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น จะส่งผลกระทบต่อไทยในมิติต่าง ๆ ดังนี้

2.2.1 ผลกระทบด้านการเมืองระหว่างประเทศ การแข่งขันระหว่างประเทศมหาอำนาจ โดยเฉพาะในพื้นที่ทะเลจีนใต้ อนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง ช่องแคบไต้หวัน และคาบสมุทรเกาหลีจะส่งผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ต่อการดำเนินนโยบายของประเทศในภูมิภาครวมทั้งไทยกับประเทศมหาอำนาจและพันธมิตร นอกจากนี้ ยังจะกระทบต่ออาเซียนในการรักษาความเป็นเอกภาพและความเป็นแกนกลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) โดยประเทศสมาชิกอาเซียนและไทยอาจถูกมหาอำนาจกดดันในเลือกข้างได้ ขณะที่ความพยายามรวมกลุ่มพันธมิตรของสหรัฐฯ กับจีนอาจจะเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนนำไปสู่ระบบระหว่างประเทศแบบสองขั้วอำนาจอย่างชัดเจนมากขึ้น

2.2.2 ผลกระทบด้านความมั่นคง ได้แก่

2.2.2.1 มิติทางการทหาร สถานการณ์การแข่งขันทางยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ที่มีความเข้มข้นมากขึ้น อาจส่งให้มหาอำนาจต่าง ๆ เข้ามากระชับความสัมพันธ์กับพันธมิตรของตนในภูมิภาคมากขึ้น โดยเฉพาะผ่านกิจกรรมทางการทหาร ตลอดจนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับกิจกรรมทางการทหารในอนาคต เช่น โครงการดาราสกอร์ในกัมพูชาของจีน การเข้ามาใช้ฐานทัพในสิงคโปร์ของสหรัฐฯ เป็นต้น ซึ่งอาจนำไปสู่ความหวาดระแวงภายในภูมิภาคจนนำไปสู่การสะสมอาวุธของประเทศต่าง ๆ ตลอดจนการทำให้จุดยุทธศาสตร์สำคัญในภูมิภาค อาทิ แม่น้ำโขง ทะเลจีนใต้ กลายเป็นพื้นที่ทางการทหารได้ ซึ่งหากเกิดสถานการณ์ดังกล่าวก็จะกระทบต่อความมั่นคงทางชายแดนและความมั่นคงทางทะเลของไทย โดยเฉพาะผลกระทบต่อเสรีภาพในการเดินเรือเชิงพาณิชย์ของไทย

2.2.2.2 มิติทางเทคโนโลยี หนึ่งในสมรภูมิสำคัญทางการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีนคือ สงครามด้านเทคโนโลยี (Tech War) ซึ่งรวมถึงการก่อกำแพงกรรมทางไซเบอร์โดยรัฐ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสาร ดังนั้น ในอนาคตหากสถานการณ์การแข่งขันระหว่างมหาอำนาจรุนแรงมากขึ้น มีความเป็นไปได้ที่จะส่งผลกระทบต่อไทยใน 2 มิติคือ 1. การแยกมาตรฐานของเทคโนโลยีออกเป็นสองค่าย (สหรัฐฯ และจีน) ซึ่งอาจทำให้สหรัฐฯ และประเทศพันธมิตรไม่มั่นใจต่อมาตรฐานความปลอดภัยทางไซเบอร์ของไทย หากไทยให้จีนเข้ามาลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานทางไซเบอร์ รวมถึงเทคโนโลยี 5G และ 2. ไทยอาจถูกใช้เป็นพื้นที่ในการก่อกำแพงกรรมทางไซเบอร์ หรือเป็นเป้าหมายการโจมตีทางไซเบอร์ที่สนับสนุนโดยรัฐมหาอำนาจเพื่อจารกรรมข้อมูลข่าวสาร

2.2.3 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ จากการเกิดสงครามการค้าจีน - สหรัฐฯ ปี 2562 พบว่า หากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ กับจีนรุนแรงมากขึ้นจนเกิดสงครามการค้า อีกระลอกหนึ่ง จะส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจโลก ตลอดจนการชะลอตัวของการลงทุนทางธุรกิจ การหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทาน และการไม่เติบโตทางผลผลิต ซึ่งจะส่งผลให้การเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยชะลอตัวด้วย นอกจากนี้ หากสหรัฐฯ ออกมาตรการเพื่อกีดกันทางการค้าของจีน อาทิ การเพิ่มมาตรการเรียกเก็บภาษี ภาคการส่งออกของไทยก็จะได้รับผลกระทบเชิงลบจากสินค้าชั้นกลางที่มีความเชื่อมโยงกับสินค้าที่อยู่ในห่วงโซ่อุปทานของจีน โดยเฉพาะภาคยานยนต์ ชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์และวงจรไฟฟ้า อย่างไรก็ตาม ไทยสามารถแสวงประโยชน์จากสถานการณ์ดังกล่าวได้ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเครื่องจักรและเกษตรกรรม โดยอุตสาหกรรมเครื่องจักรจะได้รับประโยชน์จากผู้ผลิตทั้งในสหรัฐฯ และจีนที่ต้องหาแหล่งวัตถุดิบใหม่เพื่อหลีกเลี่ยงภาษี ขณะที่ไทยก็สามารถส่งออกสินค้าเกษตรบางประเภทไปทดแทนสินค้าในประเทศสหรัฐฯ และจีนได้

2.3 ข้อเสนอแนะต่อนโยบายของไทย มีดังนี้

2.3.1 ด้านการเมืองระหว่างประเทศ ไทยจำเป็นต้องรักษาดุลยภาพความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ด้วยการดำเนินความสัมพันธ์ที่สมดุลทางยุทธศาสตร์กับมหาอำนาจในลักษณะ Balance Strategic Engagement เพื่อส่งเสริมให้มหาอำนาจมองไทยเป็นจุดเชื่อมต่อสำคัญในระบบพันธมิตรในภูมิภาค เนื่องจากสหรัฐฯ จีน และรัสเซีย ต่างเป็นตัวแสดงที่มีบทบาทสำคัญด้านความมั่นคงในภูมิภาค พร้อมกับแสวงความร่วมมือกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเพื่อช่วยให้ไทยวาง

สถานะระหว่างมหาอำนาจได้อย่างสมดุล การดำเนินการในลักษณะดังกล่าวจะทำให้ไทยสามารถรักษาผลประโยชน์แห่งชาติและแสงประโยชน์จากทุกฝ่าย ขณะเดียวกัน ไทยควรพิจารณากำหนดและพัฒนาความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศมหาอำนาจระดับกลาง (Middle power) และประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกกดดันจากมหาอำนาจ และเพื่อช่วยยกระดับบทบาทด้านความมั่นคงระหว่างประเทศของไทย

2.3.2 ด้านความมั่นคง ไทยสามารถแสดงบทบาทในเชิงการพัฒนาและส่งเสริมความร่วมมือผ่านกลไกที่เป็นภาคีอยู่ทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับโลก ด้วยการรักษาระดับความสัมพันธ์ในกิจกรรมรายประเด็น (issue-based) เพื่อต่อยอดความร่วมมือเดิมที่มีอยู่และป้องปรามภัยคุกคามจากสถานการณ์ความผันผวนทางภูมิรัฐศาสตร์ที่เกิดขึ้น อาทิ การข่าวกรอง การบริหารจัดการภาวะฉุกเฉิน การรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล ความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์และเทคโนโลยีอวกาศ การบริหารจัดการผู้หลบหนีเข้าเมืองและผู้โยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ รวมถึงการต่อยอดความร่วมมือให้กว้างขึ้นร่วมกับตัวแสดงอื่น ๆ ที่มีอยู่ในภูมิภาคในลักษณะที่สมดุลและมั่นคงบนหลักการของความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การเคารพซึ่งกันและกัน และคำนึงถึงผลประโยชน์ระหว่างประเทศที่มีร่วมกัน โดยเน้นย้ำถึงความสำคัญของความเป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาและส่งเสริมบทบาทการรักษาความมั่นคงที่สร้างสรรค์ของไทยในเวทีโลก

2.3.2 ด้านเศรษฐกิจ ไทยอาจต้องทบทวนยุทธศาสตร์การส่งเสริมการลงทุนที่ไม่ควรจำกัดเพียงแค่การให้สิทธิพิเศษทางภาษีเงินได้ต่างๆ เท่านั้น แต่ต้องพิจารณาถึงการมีโครงสร้างพื้นฐานทั้งกายภาพและกฎระเบียบต่างๆ รวมทั้งบรรยากาศที่เอื้อต่อการลงทุน เพื่อดึงดูดการลงทุนที่คาดว่าจะย้ายฐานการผลิตออกจากจีน และย้ายฐานการผลิตกลับประเทศ หากสถานการณ์การแข่งขันของสหรัฐฯ – จีน รุนแรงมากขึ้น ขณะเดียวกัน ควรมุ่งเน้นการสร้างภูมิคุ้มกันและกระจายความเสี่ยงในมิติของเศรษฐกิจเช่นกัน ผ่านทั้งการพัฒนาทักษะแรงงานให้เท่าทันโลก อันจะเป็นฐานรากของเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนได้จากการบริโภคในประเทศ รวมถึงการสร้างห่วงโซ่อุปทานในภูมิภาค (regionalization) มากขึ้น เพื่อรองรับโอกาสใหม่ ๆ ที่อาจเกิดจากความขัดแย้งระหว่างประเทศในอนาคต

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

ภาพรวมความสัมพันธ์และการแข่งขันกันด้านยุทธศาสตร์ระหว่างชาติมหาอำนาจในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก

การแข่งขันอิทธิพลของมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้านความมั่นคงและการทหารที่ชัดเจน ได้แก่ สหรัฐฯ จีน และรัสเซีย ที่เพิ่มบทบาทมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในห่วงโซ่อุปทานเปิดปฏิบัติการพิเศษทางทหารในยูเครน และต้องแสวงหาพันธมิตรสนับสนุนเพื่อตอบโต้มาตรการคว่ำบาตรและโดดเดี่ยวจากสหรัฐฯ และประเทศตะวันตก โดยสหรัฐฯ มีแนวร่วมสำคัญในภูมิภาค คือ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินโดนีเซีย และอินเดีย โดยอินเดียได้ดำเนินการเชิงรุกด้านความสัมพันธ์กับสมาชิกอาเซียน เพื่อสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาค สหรัฐฯ ได้พัฒนาความร่วมมือด้านการทหารกับอาเซียนและประเทศในภูมิภาค ที่สำคัญ ได้แก่ ไทย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์อย่างต่อเนื่อง ทั้งทางการทูตและทางการทหาร การปฏิบัติการซ้อมรบทางทหาร รวมทั้งการลาดตระเวนทางทะเลและทางอากาศในทะเลจีนใต้ เพื่อแสดงขีดความสามารถด้านยุทธโศปกรณ์ การแข่งขันด้านการทหาร และเพื่อส่งสัญญาณป้องปรามประเทศคู่แข่งอื่น อีกทั้งดำเนินนโยบายตามยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง (National Security Strategy 2022) ที่มุ่งส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศพันธมิตรและหุ้นส่วนในภูมิภาค และแข่งขันกับประเทศมหาอำนาจโดยเฉพาะจีนมากขึ้น นอกจากนี้ยังสนับสนุนความเป็นแกนกลางของอาเซียน และส่งเสริมความร่วมมือกับอาเซียนด้านโครงสร้างพื้นฐาน พลังงานสะอาด และความมั่นคงทางทะเล อย่างไรก็ตาม การที่สหรัฐฯ ยังคงยึดโยงค่านิยมประชาธิปไตยและการเคารพสิทธิมนุษยชนเข้ากับการดำเนินนโยบายต่างประเทศ และการให้ความช่วยเหลือประเทศในอาเซียน อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาค ในขณะที่จีนใช้การทูตฝ่ายทหาร (defense diplomacy) และแนวคิดความมั่นคงแบบใหม่ (new security concept) เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระดับกองทัพกับประเทศต่าง ๆ โดยเน้นการเสริมสร้างความไว้วางใจ และเพิ่มความร่วมมือด้านความมั่นคงมากขึ้น เพื่อสร้างการยอมรับ โดยเฉพาะการพัฒนากองทัพจีน ที่มีเป้าหมายจะเป็นกองทัพที่ทันสมัยในปี ๒๕๗๘ และเป็นกองทัพชั้นนำระดับโลกในปี 2592 ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายที่จะพัฒนากองทัพให้มีขีดความสามารถในการปกป้องอธิปไตยและผลประโยชน์ของชาติที่มีมากขึ้นในต่างประเทศ กับทั้งเพื่อป้องกันการคุกคามจากมหาอำนาจอื่น ๆ ที่ดำเนินนโยบายสกัดกั้นจีน แต่การที่จีนมีท่าทีแข็งกร้าวต่อประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอธิปไตยของชาติ ส่งผลให้หลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สหรัฐฯ และพันธมิตร กังวลต่อการขยายบทบาททางทหารของจีน รวมทั้งการขยายความร่วมมือด้านความมั่นคงกับนานาประเทศ อาทิ การให้ความช่วยเหลือกัมพูชาในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการปรับปรุงฐานทัพเรือเรียม จ.พระสีหนุ และการฝึกซ้อมรบร่วมทางทะเลกับฟิลิปปินส์

รัสเซียเน้นการส่งเสริมความร่วมมือทางทหาร ทั้งด้านการทูตฝ่ายทหาร และด้านยุทธโศปกรณ์ การฝึกซ้อมทางทหาร การค้าอาวุธและการซ่อมบำรุงยุทธโศปกรณ์ ตลอดจนการถ่ายทอดเทคโนโลยีทางทหาร โดยรัสเซียมุ่งหวังเสริมสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจกับประเทศในภูมิภาค แต่แผนนโยบายต่อต้านยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก และกลุ่มความร่วมมือ QUAD ที่มีสหรัฐฯ เป็นแกนนำ ขณะเดียวกัน รัสเซียได้พยายามวางตำแหน่งเป็นตัวเลือกใหม่ของสมดุลความมั่นคงในภูมิภาคไม่สร้างความขัดแย้งหรือเรียกร้องเงื่อนไข รวมถึงไม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งภายในภูมิภาค เนื่องด้วยไม่ใช่ประเทศคู่ขัดแย้งโดยตรง ภายหลังประเทศตะวันตกคว่ำบาตรรัสเซียอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง เป็นผลจากการปฏิบัติการพิเศษทางทหารของรัสเซียในยูเครน ทั้งนี้ รัสเซียพยายามเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ในขณะเดียวกันรัสเซียก็ระมัดระวังไม่ให้ขัดผลประโยชน์กับจีนและอินเดีย อาทิ การแสดงบทบาทเด่นชัดมากขึ้นของรัสเซียในเมียนมา ซึ่งเป็นผลจากการที่ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เห็นว่ารัสเซียอาจเป็นทางเลือกหนึ่ง นอกจากสหรัฐฯ หรือจีน นอกจากนี้ รัสเซียต่อต้านการดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ โดยรัสเซียขู่ว่าจะประณามสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก จะลดบทบาทอาเซียนลง และรัสเซียจะมุ่งสนับสนุนบทบาทของอาเซียนในภูมิภาคอื่น

ญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการกระชับความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แบบพหุภาคีผ่านอาเซียนและกรอบความร่วมมือกับประเทศสมาชิกอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ขณะเดียวกันก็มุ่งกระชับความร่วมมือแบบทวิภาคีกับประเทศสมาชิกด้วยการส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อปูทางสู่การยกระดับเป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์แบบครอบคลุมทุกมิติ (Comprehensive Strategic Partnership) ซึ่งเป็นกลยุทธ์สำคัญของญี่ปุ่นในการสร้างแนวร่วม (Alignment) ปิดล้อมจีน การที่ญี่ปุ่นมุ่งดำเนินนโยบายในลักษณะดังกล่าวจะ กระตุ้นให้ญี่ปุ่นเร่งดำเนินบทบาทเชิงรุกด้านการพัฒนาต่ออาเซียนและประเทศสมาชิก ซึ่งเป็นจุดแข็งสำคัญของนโยบายญี่ปุ่นต่อภูมิภาค เฉพาะอย่างยิ่งการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (ODA) ในอนุ ภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง และการส่งออกยุทธโศปกรณ์และเทคโนโลยีป้องกันประเทศ

อินเดีย เนื่องจากอิทธิพลจีนที่เพิ่มขึ้นในภูมิภาคเป็นปัจจัยกระตุ้นให้อินเดียรุกความสัมพันธ์กับสมาชิก อาเซียน เพื่อสกัดกั้นการขยายบทบาทของจีน ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับเวียดนาม ซึ่งเป็นคู่พิพาทกับจีน กรณีทะเลจีนใต้ พัฒนาแน่นแฟ้น แข็งแกร่งมากขึ้น เป็นลำดับ และครอบคลุมรอบด้านเฉพาะอย่างยิ่งด้านความมั่นคง ขณะเดียวกันอินเดียยังกระชับความร่วมมือด้านการทหาร ความมั่นคง และความเชื่อมโยงด้านดิจิทัล กับกัมพูชา ซึ่งใกล้ชิดจีนรวมทั้งสนับสนุนกัมพูชา ในการปฏิบัติหน้าที่ประธานอาเซียน และการแก้ไขสถานการณ์ ในเมียนมา การแข่งขันอิทธิพลระหว่างประเทศมหาอำนาจ มีแนวโน้มเข้มข้นขึ้นหลังสหรัฐฯ ประกาศกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจอินโด - แปซิฟิก (Indo-Pacific Economic - IPEF) กับสมาชิกอาเซียน การดำเนินนโยบาย Free and Open Indo- Pacific รวมทั้งการกระชับความสัมพันธ์กับกลุ่ม QUAD และกลุ่ม AUKUS ตลอดจนการกำหนดแผนการซ้อมรบในสาธารณรัฐอินเดียและสาธารณรัฐเกาหลี ขณะที่จีนเร่งกระชับความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคผ่านกรอบความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะความร่วมมือล้านช้าง - แม่โขง ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RCEP) นอกเหนือจากกิจกรรมภายใต้ยุทธศาสตร์ซอร์ริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (BRI) ที่มีอยู่เดิม และ

การพัฒนายุทธศาสตร์ความริเริ่มความมั่นคงของโลก (GSI : Global Security Initiative) โดยภาพรวมพื้นที่ขัดแย้งสำคัญ อาทิ ทะเลจีนใต้ ช่องแคบไต้หวัน คาบสมุทรเกาหลีและเอเชียใต้ มีความเสี่ยงที่จะเกิดความขัดแย้งทางอิทธิพลของชาติมหาอำนาจ ซึ่งจะทำให้ประเทศในภูมิภาค รวมถึงไทยต้องดำเนินนโยบายกับทั้งสองฝ่ายอย่างรอบคอบ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2566)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทางการเมือง

การต่างประเทศวิสัยทัศน์ไทยในอนาคต

1.1 ไทยมีความจำเป็น ต้องสร้างสมดุลระหว่างมหาอำนาจของโลกและมหาอำนาจในภูมิภาคให้ได้ ทั้งมหาอำนาจหลักและมหาอำนาจรอง ทั้งเรื่องการเมืองและความมั่นคง ไม่ว่าจะเป็น การทหาร การข่าว ความมั่นคง เศรษฐกิจ อาวุธจะซื้อจากใคร ไม่ซื้อจากใคร การเงิน การลงทุน เทคโนโลยี ทำอย่างไรที่ไทยอยากได้การลงทุนจากทั้งยุโรป สหรัฐ รัสเซีย จีน ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ทำอย่างไรให้เกิดความสมดุล ซึ่งเป็นสิ่งที่กระทรวงต่างประเทศดำเนินการคนเดียวไม่ได้ หน่วยงานภายในประเทศทุกส่วน รวมทั้งหน่วยงานความมั่นคงต้องมี input ด้วย

1.2 ไทยต้องสร้างบทบาททางการเมือง ความมั่นคง และเศรษฐกิจที่เราสามารถทำได้ที่จะให้ไทยอยู่บนจอเรดาร์ของผู้นำประเทศและผู้นำบริษัทใหญ่จะต้องเห็นว่าประเทศไทยมีบทบาทที่สำคัญ โดยใช้ ACD ให้เป็นประโยชน์ หากมีการประชุมระดับรัฐมนตรีหรือระดับผู้นำ ACD 30 กว่าประเทศ และช่วยเหลือกันในเรื่องของการวางแผนกับโรคระบาดที่กลายพันธุ์และเรื่องเศรษฐกิจ

1.3 การมีแนวคิดในการหาทางออกเรื่องความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ ภายใต้การดำเนินการของคณะมนตรีเพื่อสันติภาพและความปรองดองแห่งเอเชีย (APRC) ด้วยการทำพื้นที่พัฒนาร่วม (Joint Development Area : JDA) แทนที่จะทะเลาะกันเรื่องเส้นเขตแดนที่ทับซ้อนกันอยู่ ทั้งในเรื่องการท่องเที่ยว การทำวิจัยเรื่องสัตว์ทะเล การพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน รวมไปถึงการพัฒนาปิโตรเลียมร่วมกัน เป็นต้น

1.4 ยืนอยู่บนหลักการที่ถูกต้อง ในเรื่องของประชาธิปไตย ซึ่งกฎบัตรอาเซียนก็ระบุหลักการเรื่องนี้ไว้ ปัจจุบันเรื่องสิทธิมนุษยชน ธรรมชาติ การพัฒนาอย่างยั่งยืน การรักษาสิ่งแวดล้อมได้กลายเป็นค่านิยมระหว่างประเทศ (International norms) ไปแล้ว เป็นค่านิยมระหว่างประเทศต่างๆ ยึดถือหลักการเหล่านี้ เราอาจจะไม่บกพร่องบางประเด็น ไม่บกพร่องบางประเด็น แต่เป็นสิ่งที่เราต้องสะท้อนออกมาในการต่างประเทศวิสัยทัศน์ไทย เช่น การไม่ใช้ความรุนแรงต่อประชาชนในกรณีของเมียนมา การที่ไม่เป็นคู่ขัดแย้งในสงครามไม่ยอมเป็น Coalition of the Willing แต่เป็น Post-conflict reconstruction เพื่อฟื้นฟูประเทศ เช่น อัฟกานิสถาน ทิมอร์ หรือแม้แต่อิรัก

1.5 ต้องกล้าพูดกับเพื่อนบ้านในเรื่องความมั่นคงเรื่องทะเลจีนใต้ ซึ่งสหรัฐบอกตลอดเวลาว่าต้องเคารพอนุสัญญา Law of the Sea แต่สหรัฐไม่ได้เป็นภาคีในอนุสัญญาดังกล่าว เราก็ต้องกล้าพูดกับสหรัฐว่าควรจะมาเป็นภาคี จะทำให้การพูดเรื่องมีน้ำหนักมากขึ้น สหรัฐพูดถึง Rebalancing แต่สหรัฐต้องเป็น Rebalancer แทนที่จะมารบกับจีนทางการเมือง สหรัฐต้องมา

ทำให้จีนกับภูมิภาคเข้ากันได้ ผู้นำสหรัฐพูดถึงระเบียบระหว่างประเทศที่วางอยู่บนพื้นฐานของกฎกติกา (Rule-based order) ก็ต้องเจรจากับสหรัฐให้ปฏิบัติตามกฎกติกาเหล่านั้นด้วย (Observe rule-based order) เพื่อเน้นว่าทุกคนต้องทำตาม

1.6 ในกรณีจีน เรื่องของทะเลจีนใต้นั้นจีนต้องทำให้ชัดเจนว่าเส้นที่จีนอ้างครอบคลุมแค่นั้น ในเรื่องเมียนมา เราควรคุยกับจีนให้จีนผลักดันให้เมียนมาเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย เราต้องกล้าพูดกับ EU ทั้ง 27 ประเทศ รวมถึง EU Commission และ EU Council ว่าเขาควรจะสนใจเอเชียอย่างไร เนื่องจากช่วงที่ผ่านมา EU สนใจเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นในยุโรป เช่น 2-3 ปีที่ผ่านมา อังกฤษก็ให้น้ำหนักไปกับเรื่อง Brexit เป็นต้น

1.7 ต้องสร้างการต่างประเทศที่ไม่ได้เป็นเรื่องของกระทรวงการต่างประเทศ แต่เป็นการต่างประเทศของประเทศไทย กระทรวงพลังงานก็มีเรื่องการต่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ดิจิทัล การป้องกันประเทศ เป็นเรื่องของการต่างประเทศทั้งสิ้น

1.8 การต่างประเทศวิถีไทยต้องรู้จักกล่องดวงใจของผู้เล่นที่สำคัญ และวางยุทธศาสตร์ในการผูกสัมพันธ์ ให้ฟังคนภายนอก อาจารย์ นักวิชาการ ภาคเอกชน และจัดทำยุทธศาสตร์ว่ากล่องดวงใจของสหรัฐที่มีต่อเราคืออะไร กล่องดวงใจของเราที่มีต่อสหรัฐคืออะไร และก็ทำรายประเทศในยุโรปและรายมณฑลในจีน เพราะฉะนั้นเวลาเราไปเยือนหรือใครมาเยือนเรา เราจะเจรจากับประเทศไหน เราเปิดดูเมนูอันนี้เราจะเห็นเลยว่ายุทธศาสตร์ที่เราควรจะมีกับแต่ละประเทศกับเพื่อนบ้านของเรา เมียนมา ไทย ลาว เวียดนาม กัมพูชา กับจีนมณฑลต่างๆ มีบทบาทอย่างไรกับอินเดียแต่ละรัฐของเขาเป็นอย่างไร

1.9 การต่างประเทศวิถีไทยต้องสร้างองค์ความรู้สหสรรพศาสตร์ขึ้นมาในการเจรจาความร่วมมือระหว่างประเทศ เช่น APEC, CPTPP, FTAAP, Global Health Initiatives เป็นต้น การเจรจาระหว่างประเทศจะไม่ใช่การเจรจาประเด็นเดียว (Single issue negotiation) อีกต่อไป แต่การเจรจามีหลากหลายประเด็นมาก (Multi issues) ดังนั้น จึงต้องมีความรู้สหสาขาวิชา สหวิทยาการ สหสรรพศาสตร์ ต้องรู้เลยว่า การเปิดเสรีด้านนี้มีผลทางกฎหมาย มีผลทางความมั่นคง ผลทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข ผลทางเทคโนโลยีคืออะไร เอามาประกอบกันเป็นฐานเพื่อการเจรจา เพื่อที่จะได้วิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของเราคืออะไร

1.10 ต้องใช้เวทีพหุภาคีให้เป็นประโยชน์มากที่สุด (Multilateralization of bilateral pressure) เวลาที่มีแรงกดดันทวิภาคีจากอเมริกา จากจีน ประเทศมหาอำนาจมียุทธศาสตร์นี้ เขาจะเอาให้ได้ ทำไมเราไม่ยอมรับ ทำไมเราไม่ดำเนินอย่างนั้น เป็นต้น เพราะฉะนั้นต้องรู้จักการใช้เวทีพหุภาคีว่าจะไปขอหารือกับประเทศลุ่มน้ำโขงก่อนหรือไปหารือกับประเทศในอาเซียน หรือเสนอแนะให้นำเรื่องนี้เข้ามาหารือใน ASEAN Regional Forum (ARF) ซึ่งเรามีความร่วมมือกับอีก 20 กว่าประเทศ เป็นต้น

1.11 เนื่องจากกระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศและการนำไปปฏิบัติ มีการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ไปอย่างมาก (Paradigm shift) เพราะเทคโนโลยี 4.0 และโรคระบาด เปลี่ยนโลก เปลี่ยนชีวิต เปลี่ยนวิธีการทำงานของรัฐ เพราะฉะนั้นต้องมีความกล้าคิดนอกกรอบ กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าทำ กล้านำ ผมคิดว่าเราต้องมีการทำการประเมินสถานการณ์ข้างหน้า การแสดงความคิดเห็นก็เป็นส่วนหนึ่งของการทำประเมินสถานการณ์ข้างหน้า (Foresight) เมื่อเราทำ

Foresight แล้วให้ทำฉากทัศน์ (Scenario) ว่า Worst case, best case มีรูปร่างหน้าตาอย่างไร โลกในอีก 5 ปี 1 ปี หรือใน 6 เดือนข้างหน้าจะเป็นอย่างไร ว่าประเทศไทยต้องเตรียมตัวอย่างไร ต้องปฏิรูปองค์กรในเรื่องด้านการต่างประเทศ ต้องบูรณาการนโยบาย เศรษฐกิจ ความมั่นคง การบริหารราชการด้านการต่างประเทศ (การเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคม) ให้ได้

โดยสรุปแล้ว อนาคตการต่างประเทศและความมั่นคงของไทยจะถูกท้าทาย โดยทั้ง 3 ข้อ คือระเบียบระหว่างประเทศใหม่ (New international order) ที่ถูกกำหนดโดยความเป็นจริงด้านทางเศรษฐกิจ สังคม การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและสังคม และการแข่งขันกันของประเทศมหาอำนาจในด้านต่างๆ เพราะฉะนั้นทั้งโลกและเราต้อง มีกระบวนทัศน์ใหม่ (New paradigm) ซึ่งกระบวนทัศน์ใหม่จะนำไปสู่ความคิดใหม่ (New thinking and new ideas) ต้องคิดใหม่ ต้องมีข้อคิดใหม่ๆ มีวิธีคิดใหม่ๆ ที่รับมือกับกระบวนทัศน์ใหม่นี้ และต้องนำไปสู่ New engagement (สุรเกียรติ์ เสถียรไทย, จุลสารความมั่นคงทางการศึกษา)

2. ข้อเสนอแนะด้านเศรษฐกิจ

การแก้ไขปัญหาภัยคุกคามรายได้ปานกลาง ปัญหาใหญ่ ของประเทศกำลังพัฒนา

Middle Income Trap หรือ กับดักรายได้ปานกลาง คือปัญหาสำคัญ ที่ทำให้เศรษฐกิจของบางประเทศ พัฒนาแบบก้าวกระโดดต่อไปได้ยากลำบากซึ่งปัญหานี้เอง ที่ทำให้หลายประเทศไม่สามารถก้าวข้ามไปสู่ประเทศรายได้สูงได้

การจัดอันดับว่าประเทศไหน ถูกจัดอยู่ในรายได้ระดับใด ตามเกณฑ์ล่าสุดของ World Bank จะถูกวัดด้วยรายได้ประชาชาติต่อหัว หรือ GNI per capita ถ้ารายได้ประชาชาติต่อหัว น้อยกว่า 32,300 บาทต่อปี ประเทศนั้นจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศรายได้ต่ำ ถ้ารายได้ประชาชาติต่อหัว อยู่ในช่วง 32,300-391,200 บาทต่อปี ประเทศนั้นจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศรายได้ปานกลาง ถ้ารายได้ประชาชาติต่อหัว มากกว่า 391,200 บาทต่อปี ประเทศนั้นจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศรายได้สูง

ประเทศไทย ถูกเลื่อนจากประเทศที่มีรายได้น้อย มาสู่ประเทศที่มีรายได้ปานกลาง ตั้งแต่ปี 1976 และจุดเปลี่ยนสำคัญของเศรษฐกิจไทย ก็เกิดขึ้นหลังจากเริ่มมีการเข้ามาลงทุนจากต่างประเทศ โดยเฉพาะนักลงทุนจากญี่ปุ่น เนื่องจากญี่ปุ่นในตอนนั้น ได้รับผลกระทบจากการเข้าทำข้อตกลง Plaza Accord กับสหรัฐอเมริกา โดยการลงนามในข้อตกลงดังกล่าว ส่งผลให้ค่าเงินเยนของญี่ปุ่นแข็งค่าขึ้นอย่างมากและรวดเร็ว ญี่ปุ่นต้องมองหาฐานการผลิตแห่งใหม่ เช่น ประเทศไทย ที่มีค่าแรงถูกและมีข้อได้เปรียบด้านการส่งออก

นอกจากเศรษฐกิจไทยจะเติบโตจากการเป็นฐานการผลิตสำคัญแล้ว ภาคการท่องเที่ยว ก็ก้าวขึ้นมามีบทบาทมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะช่วง 10 ปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม ทั้งหมดนี้ ก็ยังไม่เพียงพอจะทำให้ไทยเราหลุดพ้นกับดักรายได้ปานกลางนี้ เพราะในปี 2562 ประเทศไทยยังมีรายได้ประชาชาติต่อหัวอยู่ที่ 226,500 บาทต่อปี ทำให้ไทย ยังคงจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีรายได้ปานกลาง มาเป็นเวลากว่า 45 ปีแล้ว ตัวอย่าง ประเทศที่สามารถหลุดพ้นกับดักรายได้ปานกลางนี้ได้แก่ ไต้หวัน ที่วันนี้มีรายได้ประชาชาติต่อหัวอยู่ประมาณ 830,000 บาทต่อปี จุดเปลี่ยนที่ทำให้ไต้หวันพัฒนาอย่างก้าวกระโดด คือการที่ภาครัฐส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เพื่อช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าของไต้หวัน นอกจากนี้ ไต้หวันมีอุตสาหกรรม Semiconductor (TSMC)

และมีการทุ่มทุนด้านการวิจัยและพัฒนาอย่างหนัก โดยงบประมาณ R&D คิดเป็นสัดส่วนสูงถึง 3.3% ของ GDP ในปี 2017 การที่ได้หันก้าวข้ามจากกับดักรายได้ปานกลางได้ให้เห็นได้ชัด คือการให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาโดยเฉพาะกับอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์ ที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้ประเทศได้อย่างมหาศาล

กับดักรายได้ปานกลาง ที่หลายประเทศรวมถึงไทยกำลังพบเจอ มีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยด้วยกัน เช่น การที่ยังเป็นฐานการผลิตและส่งออกสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจไม่สูงมากพอ ยังไม่ค่อยมีนวัตกรรมเป็นของตัวเอง รวมไปถึงปัญหาสำคัญอย่างการคอร์รัปชัน และความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง นอกจากนี้ปัจจัยสำคัญคือ การลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ เพื่อคิดค้นและพัฒนาวัตกรรมใหม่ ๆ จนสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มมหาศาลให้กับสินค้าและบริการของประเทศได้ โดยการที่จะทำแบบนั้นได้ ต้องมีการร่วมมือกันทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และอีกหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งถ้ามาวางแผนกันดี ๆ แล้วส่งเสริมเรื่องนี้กันให้ถูกจุดถูกด้าน ประเทศไทยก็อาจหลุดพ้นจากการเป็นประเทศที่ติดกับดักรายได้ปานกลาง

ท่ามกลางการแข่งขันทางยุทธศาสตร์ระหว่างชาติมหาอำนาจอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง จีนในยุคประธานาธิบดีสีจิ้นผิง ได้ใช้การกำหนดยุทธศาสตร์และการพัฒนายุทธศาสตร์จากแนวคิดของซุนวู ในการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อความมั่งคั่งของประเทศ และจีนได้ใช้ยุทธศาสตร์ในการพัฒนา 7 ด้าน (ความมั่นคง, ความมั่งคั่ง, เกียรติภูมิและศักดิ์ศรี, วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, การพัฒนาการเมือง และการทูตและการค้าต่างประเทศ) ยุทธศาสตร์ตามผลการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนและยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็น 3 ยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาและปกครองประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนายุทธศาสตร์ชาติของไทยจึงควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการเสริมสร้างความมั่นคงทางการเมืองและควรนำยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจและสังคม เป็นยุทธศาสตร์นำยุทธศาสตร์ด้านอื่นๆ เพื่อให้เกิดผลในการพัฒนาประเทศที่แท้จริง และสามารถหลุดพ้นจากประเทศที่มีเศรษฐกิจปานกลาง และไม่ควรถูกกำหนดยุทธศาสตร์ชาติด้วยการระบุให้ใช้แค่ระดับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้งนี้ การกำหนดยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงและด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันของไทยควรประยุกต์ยุทธศาสตร์ติดตามรวมทั้งประมาณการผลกระทบที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความสมดุลและเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

3. ข้อเสนอแนะทางด้านการทหาร

การจัดหายุทโธปกรณ์มาใช้งานของเหล่าทัพ นอกจากปัจจัยพิจารณาในด้านสถานภาพงบประมาณ ภัยคุกคาม สภาพแวดล้อม และแนวโน้มด้านความมั่นคง การเมืองระหว่างประเทศ จำนวนและประสิทธิภาพของยุทโธปกรณ์ที่มีใช้งานอยู่เดิม ความชำนาญของกำลังพล ความต่อเนื่องและความง่ายในระบบส่งกำลังบำรุง รวมทั้งการถ่ายทอดเทคโนโลยี แล้วยังควรคำนึงถึงระเบียบ หลักเกณฑ์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การยอมรับของประชาชน ตลอดจนการสร้างสมดุลในการพิจารณาแหล่งที่มาของยุทโธปกรณ์ด้วย เพื่อให้สามารถใช้อย่างมีประสิทธิภาพต่อเนื่อง และไม่พึ่งพาชาติหนึ่งชาติใดมากเกินไป หรือเน้นหนักแหล่งผลิตแหล่งหนึ่ง แหล่งใดจนเกินไปจนเกิดผลกระทบด้านการซ่อมบำรุง หรือการถูกตอบโต้หรือบีบคั้นทางการทูต

จากการที่ประเทศไทยยังคงมีข้อจำกัดด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ และยังมีระดับของความสำเร็จจากการวิจัยในระดับที่ต่ำ การจัดหายุทธโปกรณ์ที่มีเทคโนโลยีทันสมัยจากต่างประเทศจึงยังคงมีความจำเป็นในการดำเนินการต่อไป อย่างไรก็ตามในภาวะที่มีการแข่งขันกันด้านยุทธศาสตร์อย่างรุนแรงระหว่างประเทศมหาอำนาจ จึงควรมีการทบทวนการดำเนินยุทธศาสตร์และการบริหารความเสี่ยง ด้วยการสร้างสมดุลในการพิจารณาแหล่งจัดหา โดยเฉพาะการจัดหาจากประเทศมหาอำนาจ เนื่องจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีความเข้มแข็งที่สุดและมีส่วนแบ่งทางการตลาดค้าอาวุธของโลกถึง 37% รวมทั้งมักดำเนินกิจกรรมทางการเมืองระหว่างประเทศ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเองในทุกภูมิภาคของโลก ได้แสดงท่าทีคุกคาม หรือข่มขู่ประเทศขนาดเล็กทางอ้อมด้วยการให้หรือลดความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจหรือการทหาร รวมทั้งสร้างเงื่อนไขให้มีการจัดหายุทธโปกรณ์ในวงเงินที่ไม่น้อยกว่าแหล่งผลิตยุทธโปกรณ์จากประเทศต่างๆ ตลอดจนระบุชื่อประเทศมหาอำนาจคู่แข่ง เช่น รัสเซีย ที่ถูกสหรัฐฯแซงก์ชันทางเศรษฐกิจก่อนสงครามรัสเซีย - ยูเครน ว่าหากประเทศขนาดเล็กจัดหายุทธโปกรณ์จากประเทศมหาอำนาจคู่แข่งดังกล่าวในวงเงินที่สูง ประเทศขนาดเล็กที่จัดซื้อจะถูกแซงก์ชันไปด้วย แม้ว่าจีนจะไม่มีประกาศชัดเจนว่าจะดำเนินการอย่างไรกับประเทศต่างๆ ที่ไม่ได้จัดหายุทธโปกรณ์จากจีน แต่จีนมักใช้มาตรการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน หรือสนับสนุนยุทธโปกรณ์บางชนิดให้กับประเทศเพื่อนบ้านโดยไม่คิดมูลค่า

ความเป็นมาตรฐานของยุทธโปกรณ์จากประเทศมหาอำนาจทั้ง 3 ประเทศยังคงมีความแตกต่างกันด้านความทันสมัยของเทคโนโลยี ความสลับซับซ้อนในการใช้งานและการซ่อมบำรุง นอกจากนี้การมียุทธโปกรณ์จากแหล่งผลิตที่มีความหลากหลายมากไป จะส่งผลกระทบต่อความต่อเนื่องการใช้งานและความพร้อมของยุทธโปกรณ์และการพัฒนาอุตสาหกรรมป้องกันประเทศรวมทั้งอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความอยู่รอดปลอดภัยจากการบีบคั้นของมหาอำนาจ กองทัพไทยจึงควรพิจารณาสร้างสมดุลในการจัดหายุทธโปกรณ์ที่จำเป็นเพื่อให้สอดคล้องกับสถานะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ และประสบความสำเร็จในการบริหารความเสี่ยง สามารถดำรงความพร้อมรบท่ามกลางการแข่งขันทางยุทธศาสตร์ที่เข้มข้นและรุนแรงของประเทศมหาอำนาจ

4. ข้อสรุปด้านเทคโนโลยีดิจิทัล

จากการแข่งขันอย่างรุนแรงด้านเทคโนโลยีระหว่างประเทศมหาอำนาจในปัจจุบัน ประเทศไทยมีวิสัยทัศน์ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี 5G อย่างเต็มประสิทธิภาพเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างยั่งยืน โดยตั้งเป้าให้มีเครือข่าย 5G ที่มีความเร็วไม่ต่ำกว่า 100 Mbps ในเขตพื้นที่เทศบาล และ 50 Mbps ในทุกพื้นที่ รวมถึงมีโครงข่าย 5G ที่ครอบคลุมร้อยละ 98 ของประชากรทุกพื้นที่ของเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) และจังหวัดที่ได้รับการประกาศเขตให้เป็นเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ตามแผนปฏิบัติการว่าด้วยการใช้ประโยชน์จาก 5G ของประเทศไทยระยะที่ 1-3 ระหว่าง พ.ศ. 2564-2570 โดยให้ความสำคัญแก่การพัฒนาเกษตรดิจิทัล โรงพยาบาลอัจฉริยะ และเพิ่มประสิทธิภาพด้านอุตสาหกรรม

ไทยไม่มีนโยบายการปิดกั้นการใช้อุปกรณ์จากผู้ผลิตรายใดรายหนึ่ง หากอุปกรณ์ดังกล่าวเป็นไปตามมาตรฐานด้านความมั่นคงในระดับสากล บางบริษัท เช่น บริษัท AIS ได้นำเทคโนโลยี 5G ของบริษัท Huawei มาใช้ในโครงข่ายของตน รวมถึงการติดตั้งโครงข่ายระบบ 5G ของบริษัท Huawei ใน EEC การพัฒนา Open Lab Testing และ Cloud Service Center ซึ่งเป็นไปตามผลการประชุมที่สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติได้จัดการประชุมคณะกรรมการประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศที่มีผลกระทบต่อไทย (อปรท.) ทั้งนี้ นายกรัฐมนตรี ได้ให้ความเห็นชอบแนวทางดังกล่าวแล้วเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2563 และสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติอยู่ระหว่างหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขับเคลื่อนแนวทางต่อไป

4.1 ด้านความมั่นคงทางไซเบอร์และความมั่นคงทางข้อมูล

ประเทศไทยได้จัดทำยุทธศาสตร์การรักษาความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2564 และต่อมาใน ค.ศ. 2019 โดยต่อมาได้ประกาศใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1. พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์แห่งชาติ ซึ่งกำหนดให้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์แห่งชาติ (สกมช.) และศูนย์ประสานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยระบบคอมพิวเตอร์แห่งชาติหรือ Thailand Computer Emergency Response Team (Thai CERT) และ 2. พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data Protection Act : PDPA)

4.2 ด้านข้อมูลและการค้าอิเล็กทรอนิกส์

ประเทศไทยยังไม่มีแพลตฟอร์มการค้าอิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce platform) เพื่อช่วยผู้ประกอบการและ SMEs ในการเก็บข้อมูลและสร้างแพลตฟอร์มเฉพาะสำหรับสินค้าบางประเภท (product specific platform) ซึ่งจะมีความสำคัญยิ่งสำหรับการค้าดิจิทัลภายหลังสถานการณ์โควิด-19 ที่ต้องใช้ประโยชน์จาก Big Data ในขณะที่ประเทศสมาชิกในอาเซียน เช่น เวียดนาม อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และมาเลเซียต่างมีแพลตฟอร์มในด้านการค้าอิเล็กทรอนิกส์ การชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ ด้านโลจิสติกส์ หรือด้านสื่อสังคมออนไลน์เป็นของตนเอง เช่น Zalo (ด้านการแชตออนไลน์ เวียดนาม) Grab Gojek (ด้านโลจิสติกส์ มาเลเซีย) และ Tiki (e-commerce เวียดนาม)

5. ข้อเสนอแนะด้านเทคโนโลยี

5.1 เชิงยุทธศาสตร์

จากการที่ไทยไม่มีนโยบายการปิดกั้นการใช้อุปกรณ์จากผู้ผลิตรายใดรายหนึ่ง ทำให้ไทยมีพื้นที่บริหารจัดการและเลือกเทคโนโลยีที่ตอบสนองผลประโยชน์แห่งชาติสูงสุดรวมถึงไม่สร้างสภาวะการพึ่งพาเทคโนโลยีจากประเทศใดประเทศหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อประเทศมหาอำนาจอย่างสมดุล ดังนั้น ข้อริเริ่ม Clean Network โดยสหรัฐอเมริกา และ Global Initiative on Data Security โดยจีนเป็นการวางบรรทัดฐานการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและภูมิภาคโดยรวม

ประเทศไทยและประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงควรใช้ประโยชน์จากข้อริเริ่ม Clean Network และ Global Initiative on Data Security โดยสนับสนุนให้ทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนมีส่วนช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถทางไซเบอร์ พัฒนาบุคลากรและโครงสร้างพื้นฐานด้านโทรคมนาคมอย่างสมดุลภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy : ACMECS) ตามเป้าประสงค์ความเชื่อมโยงที่ไร้รอยต่อ (Seamless Connectivity) ภายใต้แผนแม่บท ACMECS ซึ่งได้กำหนดให้โครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัล (digital infrastructure) เป็นหนึ่งในสาขาความร่วมมือสำหรับการพัฒนาโครงข่ายและระบบ

ในกรอบพหุภาคี ไทยควรแสดงความพร้อมที่จะร่วมมือกับทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและส่งเสริมความมั่นคงทางไซเบอร์ ภายใต้ The United Nations Group of Governmental Experts (GGE) เพื่อศึกษาแนวโน้มความมั่นคงทางไซเบอร์ และกรอบการประชุมอาเซียนว่าด้วยความมั่นคงของเอเชียแปซิฟิก (ASEAN Regional Forum : ARF)

ในกรอบอาเซียน ไทยและอาเซียนควรใช้ประโยชน์จากแผนแม่บทอาเซียนด้านดิจิทัล (ASEAN Digital Masterplan: ADM) 2025 สำหรับ hedging ต่อการกีดกันจากสหรัฐอเมริกาและจีน นอกจากนี้ ไทยและอาเซียนยังสามารถใช้ ADM ส่งเสริมความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาและจีน รวมถึงกลุ่ม D-10 ในด้าน ICT และดิจิทัลในภูมิภาคที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย เช่น โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลสำหรับภาคธุรกิจรายย่อยการพัฒนาการทำธุรกรรมการค้าดิจิทัลในอาเซียนอย่างครบวงจร ซึ่งเป็นประเด็นที่รัฐบาลไทยได้เคยผลักดันในช่วงที่ไทยดำรงตำแหน่งประธานอาเซียนเมื่อ พ.ศ. 2562

5.2 เชิงปฏิบัติการ

ประเทศไทยไม่ควรพึ่งพิงการใช้อุปกรณ์ 5G จากผู้ผลิตรายใดรายหนึ่ง แต่ควรสร้างความหลากหลายของผู้ผลิตสินค้าและบริการ (supplier) ในส่วนของภาคเอกชน ควรสร้างพันธมิตรกับผู้ผลิตสินค้าและบริการทางเลือกด้าน 5G ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และญี่ปุ่น ซึ่งน่าจะเพิ่มกำลังการผลิตในอนาคต โดยคาดว่า สหภาพยุโรปจะใช้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทาน 5G กับภูมิภาค (regionalization of 5G supply chain) ภายใต้นโยบายที่เป็นอิสระในการกำหนดยุทธศาสตร์ (Strategic Autonomy) มากขึ้น นอกจากนี้ไทยควรส่งเสริมสร้างสภาพแวดล้อมด้านการลงทุน ระบบกฎหมายและกฎเกณฑ์ และเร่งเจรจาความตกลงการค้าเสรีเพื่อเอื้อต่อการส่งเสริมการลงทุนของต่างประเทศใน EEC ในสาขาอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ (intelligent electronics) เพื่อรองรับและดึงดูดการลงทุนที่เป็นห่วงโซ่อุปทานด้านการผลิตชิปขั้นสูง ควบคู่กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการรองรับการลงทุนด้านอุตสาหกรรมผลิตชิปประมวลผลขั้นสูงในอนาคต

6. ข้อเสนอแนะทางด้านการจัดทำและการทบทวนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ของไทย

6.1 ข้อคิดกระบวนการทางยุทธศาสตร์

“ในขณะที่พลังและแรงขับเคลื่อนของยุทธศาสตร์เกิดขึ้นจาก (ปัจจัย) ภายในแต่ความสำเร็จและความล้มเหลว (ของยุทธศาสตร์นั้น) ถูกตัดสินจากสภาวะแวดล้อมภายนอก”

“ยุทธศาสตร์ศึกษา” (Strategic Studies) ในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นเติบโตขึ้นจากการขยายบทบาทของสหรัฐสู่ความเป็นรัฐมหาอำนาจใหญ่ในเวทีโลก หรืออาจกล่าวได้ว่าสหรัฐเป็นดัง “ตักศิลา” ของการศึกษาทางด้านยุทธศาสตร์ และยังสร้างชุดแนวคิดทางยุทธศาสตร์ให้เป็นมรดกทางความคิดจวบจนปัจจุบัน

การสร้าง “องค์ความรู้ทางยุทธศาสตร์” เช่นนี้เกิดจากการที่สหรัฐก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจของโลก อิทธิพลการศึกษาทางทหารในแบบของสหรัฐจึงขยายตัวไปสู่ชาติพันธมิตรทั่วโลก ซึ่งการถ่ายทอดองค์ความรู้เช่นนี้ต้องถือเป็นเรื่องใหม่ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้กระบวนการคิดทางยุทธศาสตร์อย่างเป็นระบบ มากกว่าเป็นจินตนาการแบบเลื่อนลอย ที่ไม่มี “กระบวนการทางยุทธศาสตร์” (Strategic Process) รองรับ **ทฤษฎีเก้าอี้สามขา**

หนังสือเรื่อง “ยุทธศาสตร์ทหาร : ทฤษฎีและการประยุกต์” ที่จัดพิมพ์โดยวิทยาลัยการทัพบกสหรัฐ (Col. Arthur F. Lykke, Jr., Military Strategy : Theory and Application) ซึ่งเขียนโดย พันเอก Lykke สร้างกรอบความคิดที่เป็นดังทฤษฎีในวิชายุทธศาสตร์ว่ายุทธศาสตร์เป็นเสมือนดัง “เก้าอี้สามขา” ที่ประกอบด้วย 1. จุดหมายปลายทาง (ends) คือเป้าหมายที่ต้องการจะบรรลุถึง 2. หนทางปฏิบัติ (ways) คือวิธีการที่จะนำไปสู่เป้าหมายนั้น และ 3. เครื่องมือ (means) คือทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อใช้ในการไปสู่เป้าหมาย ดังกล่าว ฉะนั้น ยุทธศาสตร์จึงเป็นการคิดคำนวณในการจัดความสัมพันธ์ของปัจจัยทั้งสาม (หรือทำเป็นสมการกึ่งคณิตศาสตร์คือ : $strategy = ends \times ways \times means$)

กระบวนการยุทธศาสตร์คือ การกำหนดจุดหมายปลายทาง (ends) พร้อมกับการออกแบบทิศทาง (ways) ที่รัฐบาลจะพาประเทศเดินไปข้างหน้าสู่จุดหมายนั้น ด้วยทรัพยากรต่างๆ (means) ที่รัฐมีอยู่ การสร้างกรอบวิธีคิดเช่นนี้ก็เพื่อไม่ให้นักยุทธศาสตร์กลายเป็นเพียง “คนขายฝัน” เพราะถ้ายุทธศาสตร์ไม่ได้ถูกกำหนดขึ้นจากปัจจัยที่เป็นจริงของรัฐแล้ว ยุทธศาสตร์นั้นอาจจะไม่สามารถบรรลุผลที่ต้องการได้ ค่าเตือนสำคัญก็คือ ยุทธศาสตร์จะต้องไม่คิดบนพื้นฐานที่เลื่อนลอย

การเดินไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้นั้น เป็นการเดินทางไปในอนาคต การกำหนดเช่นนี้ จึงเป็นการสร้างวิสัยทัศน์ที่ต้องมองไปในอนาคต ซึ่งทำให้การกำหนดที่เกิดขึ้นเป็นการประมาณการที่มีนัยผูกโยงอยู่กับความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยในอนาคตทั้งสิ้น แม้ปัจจัยเหล่านี้จะเป็นผลสืบเนื่องของสถานการณ์ปัจจุบันก็ตาม แต่ไม่ใช่ปัจจัยปัจจุบันทั้งหมดจะเป็นตัวกำหนดความเป็นไปในอนาคต ในสถานะเช่นนี้ยุทธศาสตร์ต้องออกแบบให้สามารถปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง (continuous adaptation) เพื่อรับกับความเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมภายนอก

ฉะนั้น นักยุทธศาสตร์จะต้องสวมหมวกอีกใบเป็น “นักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ” เพื่อที่จะเข้าใจถึงปัจจัยแทรกซ้อนที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาในระบบระหว่างประเทศ ยุทธศาสตร์ที่ละเอียดต่อปัจจัยสำคัญในเวทีโลกจะไม่สามารถพาประเทศไปสู่จุดหมายที่ต้องการได้เลย นักยุทธศาสตร์จึงต้องเข้าใจบริบทของการเมืองโลก เพราะความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยดังกล่าวทำให้ต้องปรับสมดุลของ “ขาเก้าอี้” ตลอดเวลา นายทหารที่ไม่เข้าใจการเมืองโลกจะเป็นนักยุทธศาสตร์ไม่ได้ เป็นได้เพียงนักยุทธวิธีที่ทำได้แค่การรบ แต่ทำสงครามไม่ได้

เมื่อใดก็ตามที่ยุทธศาสตร์ชาติไม่ถูกออกแบบให้สามารถรองรับต่อความเปลี่ยนแปลงได้แล้ว ยุทธศาสตร์ฉบับนั้นก็แทบจะกลายเป็น “เศษกระดาษ” ไปทันทีเมื่อเกิดสิ่งที่คาดไม่ถึงเข้ามาเป็น “ปัจจัยแทรกซ้อน” (ปัจจัยที่อยู่นอกเหนือการประเมิน) ผลเช่นนี้จะทำให้ยุทธศาสตร์ดังกล่าวหมดสภาพไปโดยสิ้นเชิง ฉะนั้น ยุทธศาสตร์จะต้องไม่ใช่สิ่งที่ดำรงอยู่อย่าง “ตายตัว” หากแต่ต้องมีความเป็น “พลวัต” (dynamic) ที่จะทำให้เกิดการปรับตัวเพื่อรองรับต่อความท้าทายใหม่ๆ ที่เป็นผลจากความเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมภายนอก

การคง “ยุทธศาสตร์เก่า” ในโลกใหม่ที่ต้องการ “ยุทธศาสตร์ใหม่” อาจจะไม่ต่างอะไรกับความพยายามที่นั่ง “เก้าอี้ขาหักตัวเดิม” นั่นเอง ว่าที่จริงหลักการในกรณีนี้ มีเพียงประการเดียวคือ “เวลาใหม่ต้องใช้เก้าอี้ใหม่” และการหาเก้าอี้ใหม่ตัวนี้ ไม่ใช่ “ความฟุ่มเฟือย” ที่หมายความว่ารัฐจะต้องลงทุนใหม่เพิ่มเติม (ที่ไม่ได้มีนัยในแบบของการจัดซื้อจัดหายุทธโปกรณ์ใหม่) หากแต่มีนัยโดยตรงถึงการปรับกระบวนการคิด และปรับมุมมองในการ “เห็น” อนาคต ที่ไม่ใช่การยึดติดอยู่กับ “กระบวนการทัศน์เก่า” อย่างตายตัว

ยุทธศาสตร์ คือ “แผนปฏิบัติการ” (a plan of action) ที่พยายามรวบรวมขีดความสามารถหรือเครื่องมือในด้านต่างๆ ที่มีอยู่ เพื่อใช้ในการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่รัฐต้องการ หากแต่ในความเป็นไปของโลกสมัยใหม่ ปัจจัยต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องและมีผลกระทบต่อรัฐมีความซับซ้อนมากขึ้น จนอาจกล่าวเป็นข้อสังเกตในเบื้องต้นได้ว่า แม้นิยามอาจจะไม่ซับซ้อน แต่กระบวนการในการทำยุทธศาสตร์ที่เกิดขึ้นมีความซับซ้อนในตัวเองอย่างมาก และยิ่งโลกซับซ้อนมากเท่าใด ยุทธศาสตร์ก็ยิ่งมีความซับซ้อนมากเท่านั้น

6.2 กระบวนการยุทธศาสตร์

กระบวนการยุทธศาสตร์ (strategy process) เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการทำแผนยุทธศาสตร์ ดังนั้น ในกระบวนการนี้รัฐบาลจะต้องกำหนดให้ชัดเจนว่า วัตถุประสงค์แห่งชาติ (national objectives) หรือวัตถุประสงค์ทางการเมือง (political objectives) อันเป็นเป้าหมายที่รัฐต้องการจะบรรลุในอนาคตคืออะไร และรัฐจะมีอะไรเป็นเครื่องมือเพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์เช่นนั้น และขณะเดียวกันรัฐจะมีหนทางของการใช้เครื่องมือนี้อย่างไร เพื่อที่จะเดินไปสู่จุดหมายนั้น

สิ่งสำคัญในกระบวนการนี้อีกส่วนก็คือ ทำอย่างไรที่กระบวนการคิดและทำนโยบายยุทธศาสตร์จะมีความละเอียดรอบคอบ หรือกล่าวเป็นข้อสังเกตในทางทฤษฎีว่า ความรอบคอบ (prudence) เป็นคุณสมบัติที่สำคัญของนักยุทธศาสตร์ เพราะในกระบวนการนี้ต้องการการคิดคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมในด้านต่างๆ อย่างถี่ถ้วน

6.3 สภาวะแวดล้อมภายนอก

ปัจจัยสภาวะแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการยุทธศาสตร์ เพราะรัฐทุกรัฐไม่ได้ดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระ หากแต่ล้วนอยู่ภายใต้สภาวะแวดล้อมหนึ่งๆ หรือเราอาจเรียกสภาวะแวดล้อมภายนอกว่าเป็น “ระเบียบโลก” หรือ “ระเบียบระหว่างประเทศ” (international order) ที่เป็นปัจจัยกำหนดทิศทางของกระแสโลกในแต่ละยุค

6.4 สภาวะแวดล้อมภายใน

ปัจจัยสภาวะแวดล้อมภายใน เช่น การเมืองภายในและลักษณะของระบอบการเมือง ความเข้มแข็งของกองทัพ เศรษฐกิจแห่งชาติ ความมั่นคงแห่งชาติ ปัญหาภัยคุกคามภายใน ปัจจัยด้านผู้นำทางการเมือง ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม เจื้อนไขทางภูมิรัฐศาสตร์ เป็นต้น ปัจจัยบางเรื่องมีความเป็นรูปธรรมและสามารถวัดได้ เช่น การเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นต้น แต่บางส่วนก็เป็นนามธรรมและอาจจะวัดไม่ได้ แต่ก็อาจมีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อความสำเร็จทางยุทธศาสตร์ของรัฐนั้นๆ เช่น ปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ ปัจจัยทางวัฒนธรรม ปัจจัยขีดความสามารถของผู้นำ เป็นต้น และปฏิเสธไม่ได้เลยว่าสิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบโดยตรงต่อยุทธศาสตร์ของประเทศ นักยุทธศาสตร์จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจและตระหนักถึงผลของปัจจัยทั้งหลายนี้

6.5 มิติของเวลาในยุทธศาสตร์

เอกสารนโยบายทางยุทธศาสตร์ของหลายๆ ประเทศนั้นมักใช้กรอบเวลาที่หนึ่งทศวรรษ หรือในบางประเทศใช้กรอบสองทศวรรษ เป็นต้น ตัวอย่างเช่น หากตอบจากมุมมองของนักยุทธศาสตร์ทหารแล้ว การกำหนดกรอบเวลา 20 ปี (สองทศวรรษ) มาจากเหตุผลหลักที่สำคัญคือ วงรอบอายุของโครงการจัดซื้อจัดหายุทธโปกรณ์ (procurement cycle) กล่าวคือ การจัดหายุทธโปกรณ์เป็นแกนสำคัญหนึ่งของกระบวนการทำยุทธศาสตร์ทหาร ซึ่งว่าที่จริงแล้วก็เป็นหลักการพื้นฐานประการหนึ่งในยุทธศาสตร์ทหารของทุกรัฐ

ยุทธศาสตร์ชาติควรมีกรอบของระยะเวลาไม่น้อยกว่า 10 ปี ซึ่งจะเห็นได้ว่าในแต่ละประเทศอาจจะมีกรอบเวลาของยุทธศาสตร์ที่แตกต่างกัน เช่น สมุดปกขาวด้านความมั่นคงของฝรั่งเศสที่ออกในปี 2008 กำหนดกรอบเวลาทางยุทธศาสตร์ไว้เป็นระยะเวลา 15 ปี (แต่ในความเป็นจริงแล้วมีกรอบเวลา 17 ปี เพราะเป็นยุทธศาสตร์จากปี 2008 ถึงปี 2025)

ในกรณีของสมุดปกขาวด้านการป้องกันประเทศของออสเตรเลีย ออกในปี 2009 มีกรอบเวลา 20 ปี (2009-2030) หรือสมุดปกขาวของกระทรวงกลาโหมนิวซีแลนด์ ออกในปี 2010 ก็ใช้กรอบเวลา 20 ปีเช่นกัน (2010-2030) หรือกองบัญชาการกำลังรบร่วมของสหรัฐ (The Us Joint Force Command) ได้ออกเอกสารประเมินสภาวะแวดล้อมสำหรับการรบร่วม (JOE) มีระยะเวลาครอบคลุมถึง 25 ปี เป็นต้น จากกรณีของประเทศที่กล่าวในข้างต้นชี้ให้เห็นถึงระยะเวลาของแผนยุทธศาสตร์ว่า เป็นการวางแผนสำหรับอนาคตในระยะยาว

สิ่งที่กล่าวในข้างต้นคือการตอกย้ำว่า ยุทธศาสตร์เป็นกระบวนการคิดและการมองอนาคตใน “ระยะยาว” (long-term future) หรือกล่าวในทางกลับกันได้ว่ายุทธศาสตร์เป็นกระบวนการมองปัญหาที่ไม่ใช่เรื่องใน “ระยะใกล้” (near term) แต่การมองอนาคตระยะยาวเช่นนี้ย่อมมีความเสี่ยงในตัวเองจากการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมที่ทำให้ยุทธศาสตร์นั้นอาจกลายเป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับยุคสมัยเพราะปัจจัยความเปลี่ยนแปลงอาจเปลี่ยนเงื่อนไขทาง

ยุทธศาสตร์ใหม่ทั้งหมด ดังที่มักกล่าวเป็นข้อเตือนใจเสมอว่า “ยุทธศาสตร์เก่า” ไม่เคยรองรับต่อ “โลกใหม่” ได้จริง เพราะยุทธศาสตร์เก่าย่อมถูกออกแบบให้รับกับโลกเก่าเท่านั้น

6.6 ความเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีขอบเขต

เมื่อความเปลี่ยนแปลงใหญ่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาในสภาวะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ และส่งผลให้เกิดปัจจัยที่ “ไม่คาดคิด” และ “ไม่แน่นอน” ซึ่งย่อมกระทบโดยตรงต่อรัฐ เพราะต้องยอมรับว่า ในกรอบระยะเวลา 20-30 ปี มีสิ่งต่างๆที่เป็นความเปลี่ยนแปลงใหญ่ในแบบที่นักยุทธศาสตร์อาจจะไม่สามารถวิเคราะห์ได้ล่วงหน้า ดังตัวอย่างของการสิ้นสุดสงครามเย็นในปี พ.ศ. 2532-2533 หรือการก่อการร้ายกับสหรัฐในวันที่ 11 กันยายน 2544 หรือการเกิดปรากฏการณ์ “อาหรับสปริง” ในต้นปี พ.ศ. 2544 หรือการก่อตัวของกลุ่มรัฐอิสลาม (IS) ในตอนกลางปี พ.ศ. 2558 เป็นต้น

ตัวอย่างเช่นนี้ชี้ให้เห็นถึงประเด็นที่นักยุทธศาสตร์ไม่คาดคิดมาก่อน เช่น การสิ้นสุดของสงครามเย็นจะมาถึงจุดสุดท้ายในช่วงปลายปี 1989 ซึ่งจะเห็นได้ว่าเมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลง ยุทธศาสตร์ชาติและยุทธศาสตร์ทหารที่ถูกกำหนดขึ้นย่อมกลายเป็นสิ่งที่ล้าสมัยไปในทันที หรือเห็นได้ชัดเจกว่า ระบบอาวุธที่ถูกออกแบบให้รองรับต่อเงื่อนไขสงครามเย็น อาจไม่สอดคล้องกับ “สภาวะแวดล้อมความมั่นคงใหม่” หลัง พ.ศ. 2533 ที่เป็นเรื่องของความขัดแย้งด้านชาติพันธุ์ อันส่งผลให้เกิด “สงครามกลางเมือง” หรือหลัง พ.ศ. 2544 เป็นเรื่องของ การก่อการร้าย ที่ทำให้เกิด “สงครามอสมมาตร” เป็นต้น

ความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายในก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน เช่น ผลจากวิกฤตค่าเงินบาทในปี พ.ศ. 2540 ส่งผลกระทบอย่างมากต่อสถานะทางเศรษฐกิจของหลายประเทศในเอเชีย รวมทั้งในกรณีของไทยเอง เพราะทำให้ “ทรัพยากรทางเศรษฐกิจ” ของประเทศที่ได้รับผลกระทบลดลงอย่างมาก ซึ่งก็คือปัญหาทรัพยากรที่ลดลง อันกระทบโดยตรงต่อขีดความสามารถทางยุทธศาสตร์ของรัฐ เช่นเดียวกับที่โรคระบาดโควิด-19 กำลังส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง อันทำให้อำนาจทางเศรษฐกิจของรัฐลดต่ำลงอย่างมาก สิ่งเหล่านี้เป็นตัวอย่างของความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นในเวทีโลก

ดังนั้น เพื่อแก้ปัญหาที่ยุทธศาสตร์ที่ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอน จึงต้องมีกรอบเวลาของการ “ทบทวนทางยุทธศาสตร์” เพื่อให้เกิด “การปรับตัว” (adaptability) รับกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับภายในและภายนอก และในทำนองเดียวกันยุทธศาสตร์ต้องการความ “ยืดหยุ่น” (flexibility) เพื่อให้แผนยุทธศาสตร์ที่ถูกสร้างขึ้นไม่กลายเป็นสิ่งของที่ล้าสมัย ถ้าไม่มีสององค์ประกอบนี้แล้ว ยุทธศาสตร์จะไม่ช่วยต่อการกำหนดอนาคตของประเทศในระยะยาวได้เลย

โจทย์ของการกำหนดเวลาจึงไม่ใช่ปัญหา เพราะในความเป็นจริงของกระบวนการนี้ ทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ นั้น ยุทธศาสตร์คือการสร้างกรอบระยะยาว ฉะนั้น การเผชิญกับความไม่แน่นอนย่อมเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในโลกปัจจุบัน ในเงื่อนไขเช่นนี้ นักยุทธศาสตร์จึงต้องตระหนักเสมอว่า “ยุทธศาสตร์ต้องออกแบบให้สามารถปรับตัวได้กับความเปลี่ยนแปลง”

6.7 ยุทธศาสตร์หลังโควิด

หลังการระบาดของเชื้อโควิด-19 แล้ว จะเห็นได้ว่า “ทรัพยากร” (means) ที่รัฐจะใช้เพื่อให้สามารถเดินทางไปสู่จุดหมายปลายทาง (ends) ทางยุทธศาสตร์นั้นลดต่ำลงอย่างมาก

เราอาจกล่าวประเมินได้ว่า แทบทุกรัฐบาลในยุคโควิดอาจจะต้องทุ่มทรัพยากรไปกับการแก้ปัญหาคนจน คนตกงาน และปัญหาสวัสดิการสังคม ขณะที่อีกส่วนอาจต้องนำไปใช้เพื่อเตรียมรับมือกับการระบาดระลอกถัดไป เพราะจากการประเมินทางด้านสาธารณสุขของหลายประเทศ ยังคงกังวลกับการระบาดครั้งใหม่อย่างมาก ซึ่งการถดถอยของทรัพยากรที่มีอยู่ย่อมกระทบกับ “วิถีทาง” (ways) จึงทำให้ต้องทบทวนเส้นทางเก่าที่ถูกกำหนดในแผนยุทธศาสตร์ว่า จะยังช่วยให้รัฐสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้จริงเพียงใด

ภายใต้เงื่อนไขใหม่ของยุคหลังโควิด ที่ส่งผลโดยตรงต่อทรัพยากรของรัฐนั้น การ “ปรับรีอ” ยุทธศาสตร์เดิมจึงมีความจำเป็นอย่างมาก เพราะจะต้องตระหนักเสมอว่า หากวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นแต่เดิมเกินกว่าขีดความสามารถทางทรัพยากรที่รัฐมี และการกำหนดนี้เกิดในบริบทของสถานการณ์ชุดเก่าด้วยแล้ว ยุทธศาสตร์ดังกล่าวก็น่าจะหมดสภาพไป การคงยุทธศาสตร์เก่าในโลกใหม่จึงเป็นความเสี่ยงที่จะเกิด “ความล้มเหลวทางยุทธศาสตร์” (strategic failure)

ผลจากการระบาดของโควิด-19 และสงครามยูเครน ได้แก่ 1. วิกฤตเศรษฐกิจ 2. วิกฤตพลังงาน 3. วิกฤตอาหาร 4. วิกฤตค่าครองชีพ 5. วิกฤตความมั่นคงของชีวิต และยังส่งผลให้เกิดอีกวิกฤตหนึ่งคือ ผู้อพยพสำหรับยุโรปอีกด้วย เนื่องจากพื้นที่ที่อยู่อาศัยของประชาชนถูกทำลายจาก “การโจมตีทางอากาศอย่างไม่จำแนก” ของรัสเซีย หรืออาจจะเรียกได้ว่า เป็นมหาวิกฤตในเวทีโลก

“วิกฤตคู่ขนาน” ที่สำคัญอีกชุดในระดับโลก คือ “วิกฤตสภาวะอากาศ” ของโลก (climate crisis) ที่ด้านหนึ่งมีนัยอย่างสำคัญกับปัญหาความมั่นคงด้านอาหาร เนื่องจากความผันแปรของอากาศทำให้การผลิตอาหารในหลายสังคมได้รับผลกระทบอย่างมาก และนำไปสู่การเกิด “วิกฤตอาหาร” จนประเด็นทั้งสองถือเป็นความกังวลอย่างมากสำหรับสหประชาชาติ เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นจะมีผลอย่างมากกับชีวิตของผู้คนในประเทศยากจน

จากเงื่อนไขในข้างต้น ทำให้ในปี พ.ศ. 2566 เรื่องใหญ่ที่อาจต้องเตรียมรับมือจึงได้แก่

1. การขยายตัวของสงครามยูเครน โดยเฉพาะปัญหาความกังวลว่ารัสเซียจะขยายสงครามออกไปหรือไม่
2. มาตรการในการรับมือกับปัญหาเงินเฟ้อ และประชาชนในสังคมอาจจะต้องเผชิญกับภาวะเงินเฟ้อมากขึ้น
3. ความผันผวนของราคาอาหาร อัตราดอกเบี้ย และราคาพลังงานเพียงใด (สุรชาติ บำรุงสุข, ยุทธศาสตร์ ข้อคิด ข้อพิจารณา จุลสารความมั่นคงศึกษา, มกราคม - มีนาคม 2565, บริษัท สแควร์ ปริ้นท์ จำกัด, กรุงเทพฯ)

7. ข้อเสนอแนะในการทบทวนยุทธศาสตร์ของไทย เพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจโดยประยุกต์จากการดำเนินยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจของจีน

จากการที่จีนยังต้องพบกับความท้าทายจากภัยคุกคามอันเกิดขึ้นจากประเทศคู่แข่งตลอดกาลของจีนคือสหรัฐฯ และพันธมิตรของสหรัฐฯ ที่พยายามจะบั่นทอนความแข็งแกร่งของจีนอย่างเอาจริงเอาจัง เช่น ภัยคุกคามด้านความมั่นคงอันเกิดจากสงครามการเงิน สงคราม

เศรษฐกิจ ในรูปแบบต่างๆ สงครามเชื้อโรค (SARS, COVID-19) สงครามไซเบอร์ สงครามอวกาศ การสนับสนุนฮ่องกงหรือมณฑลต่างๆ (ไต้หวัน จีนเจียง ฉีเปต) ให้อ่อนทำลายความเป็นบูรณาการแห่งชาติของจีน สงครามสภาพอากาศที่ชาวโลกยังไม่มีควมคุ้นเคย ซึ่งหมายถึงการทำให้เกิดอุทกภัย และภัยแล้งที่มีความหนักหน่วงรุนแรงขึ้นกว่าที่ควรจะเป็นสร้างความเสียหายต่อเศรษฐกิจ โดยรวมให้กับจีน ดังจะเห็นได้จากการที่จีนประสบกับอุทกภัยทุกปีแต่เมื่อปี 2020 จีนมีความขัดแย้งกับสหรัฐฯ อย่างรุนแรงที่สุดในรอบ 40 ปี นับตั้งแต่ที่ทั้งสองประเทศได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน นอกจากนี้ยังรวมถึงสงครามที่ใช้กำลังทหารเข้าสู่รบในสมรภูมิทุกภูมิภาคของโลกอันกระทบต่อผลประโยชน์แห่งชาติทางด้านเศรษฐกิจของจีนที่อยู่ในภูมิภาคนั้นๆ เพราะธรรมชาติการสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนอยู่ที่การค้าการลงทุน ทั้งภายในและภายนอกประเทศที่เมื่อเกิดความขัดแย้งหรือสงครามขึ้นในพื้นที่ใดๆ ย่อมกระทบกับการค้าการลงทุนอันเป็นเรื่องปกติธรรมดาอยู่แล้ว การเตรียมยุทธศาสตร์ที่จะต้องรับมือกับภัยธรรมชาติที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตการรับมือกับภัยธรรมชาติที่เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งชาติของจีน ภาระงานต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่อยู่ในบริบทของงานด้านความมั่นคงที่จะต้องอยู่ในกรอบของยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติของจีนทั้งสิ้น

7.1 ยุทธศาสตร์การสร้างความมั่งคั่ง กินดีอยู่ดีมีสุขให้กับประชาชน (National Strategy on Prosperity & People Well - Being)

ผลและแนวโน้มของการกำหนดและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านนี้ของจีนทำให้

1. จีนสามารถยกระดับให้เป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอันดับสองของโลกรองจากสหรัฐฯ โดยมีขนาดของ GDP อยู่ที่ 14 ล้านล้านเหรียญสหรัฐฯ (2018) โดยมีส่วนแบ่งเป็นร้อยละ 16 ของ GDP โลก ในขณะที่สหรัฐฯ ที่เป็นอันดับหนึ่งของโลกมี GDP อยู่ที่ 21 ล้านล้านเหรียญ สหรัฐฯ (2018)
2. อำนาจซื้อ (Purchasing Power Parity : PPP) ซึ่งได้รับการประเมินจาก IMF ว่าจีนเป็นอันดับหนึ่งของโลกโดยมีมูลค่าอยู่ที่ 27 ล้านล้านเหรียญสหรัฐฯ และมีส่วนแบ่งของ GDP ของโลก เป็นร้อยละ 19 ในขณะที่สหรัฐฯ เป็นอันดับสอง โดยมีส่วนแบ่งของ GDP โลกอยู่ที่ร้อยละ 15 ในปีเดียวกัน
3. จีนมีสำรองเงินตราระหว่างประเทศ (Foreign Exchange Reserves) มากที่สุดในโลกอยู่ที่ 3 ล้านล้านเหรียญสหรัฐฯ
4. จีนพัฒนาความเป็นอยู่ของชาวจีนโดยยกระดับความเป็นอยู่ให้ข้ามพ้นจากระดับเส้นความยากจนที่สหประชาชาติกำหนดได้จำนวน 700 ล้านคนในรอบ 70 ปี นับตั้งแต่มีการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน (สปปจ.) เป็นต้นมา และจะพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนจีนให้ก้าวข้ามพ้นเส้นความยากจนของสหประชาชาติ ให้ได้ทั้งหมด (1,400 ล้านคน) ในปี 2020
5. จีนมีเป้าหมายในการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนชาวจีนให้อยู่ในระดับรายได้ต่อหัวต่อปีให้เป็นประชากรของประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหมดของประเทศ (ไม่ต่ำกว่า 15,000 เหรียญสหรัฐฯ) ในปี 2049 และ
6. จีนมีเป้าหมายที่จะพัฒนาเศรษฐกิจให้ตามทันและมีขนาดใหญ่กว่าสหรัฐฯ ในปี 2036 เป็นต้น ยุทธศาสตร์นี้จะขับเคลื่อนต่อไปได้ก็ต่อเมื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติสำเร็จแล้วเท่านั้นหรือต้องขับเคลื่อนไปพร้อมๆ กัน ระหว่างยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงกับยุทธศาสตร์ด้านความมั่งคั่ง ทั้งนี้เพราะถ้าประเทศไม่มีความมั่นคงหรือไม่สามารถที่จะสร้างความมีเสถียรภาพให้เกิดขึ้นในประเทศจีนได้ การสร้างความมั่งคั่งให้กับประเทศจีนย่อมจะกระทำไม่ได้ การคุกคามโดยมหาอำนาจยุโรป และการคุกคามจากญี่ปุ่นประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งการถูกญี่ปุ่นรุกราน และประเทศทางยุโรปที่เรียกว่า “8 พันธมิตรตะวันตก” คุกคามต่อจีนทำให้สังคมของจีน

ล่มสลาย ความมั่งคั่งรุ่งเรืองที่เคยมีมาตั้งแต่อดีตถูกทำลายไปสิ้นประเทศจีนอยู่ในสภาพสิ้นเนื้อประดาตัว ความมั่นคงของประเทศถูกทำลาย ประชาชนอดอยากหิวโหยและล้มตายเป็นอันมาก ถึงกระนั้นก็ตามแม้ว่าจีนจะสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้เป็นผลสำเร็จเมื่อปี 1949 แล้วก็ตามการฟื้นฟูความมั่งคั่งของประเทศที่บอบช้ำมานานนับร้อยปีก็ยังไม่สามารถดำเนินการได้โดยทันที

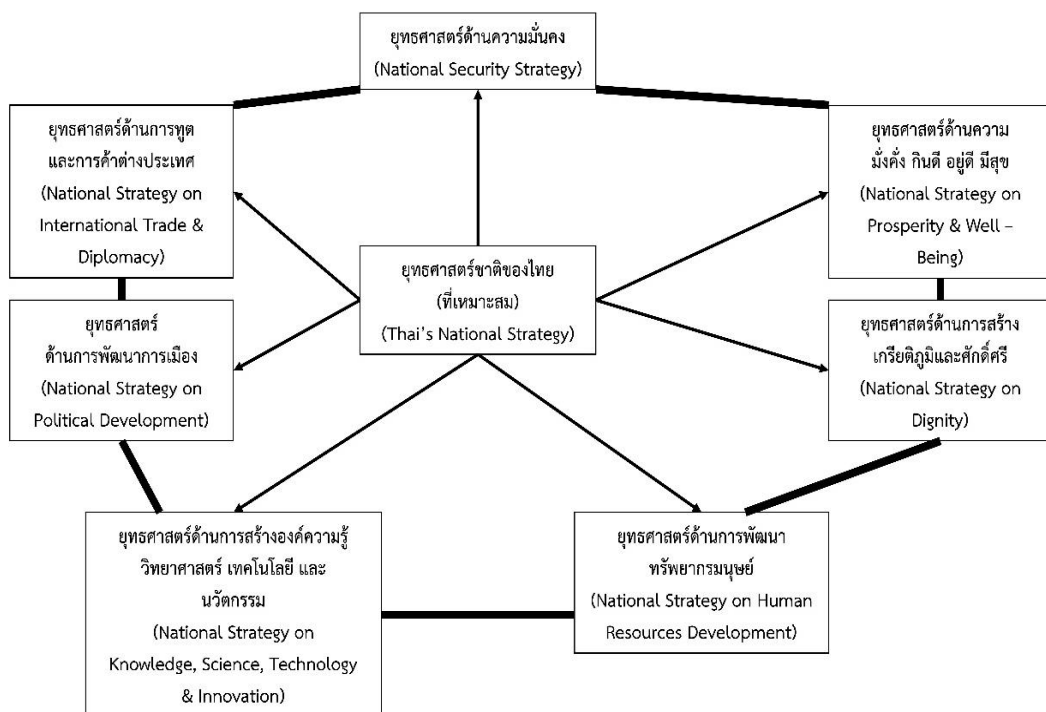
จีนต้องฟื้นฟูอุปสรรคนานัปการของการพัฒนาประเทศเช่นในยุค “การก้าวกระโดดครั้งใหญ่ (Great Leap Forward : GLF)” และ “การปฏิวัติวัฒนธรรม (Cultural Revolution)” ในยุคการปกครองของ เหมา เจ๋อตง จวบจนกระทั่งในยุคสมัยของ เต็ง เสี่ยว ผิง ขึ้นเป็นผู้นำประเทศในปี 1978 ที่ได้มองเห็นว่าการที่จะทำให้จีนเป็นมหาอำนาจได้นั้นมีเพียงหนทางเดียวคือการทำให้ประชาชนมีความมั่งคั่งกินดีอยู่ดีมีความสุขก่อน ประเทศจึงจะมั่งคั่งร่ำรวยเมื่อประเทศมั่งคั่งร่ำรวยพลังอำนาจแห่งชาติทุกด้านก็จะได้รับการยกระดับให้สูงขึ้น ประเทศก็จะเป็นมหาอำนาจของโลกได้อันเป็นที่มาของ “ยุทธศาสตร์การสร้างความมั่งคั่งกินดีอยู่ดีมีความสุขให้กับประชาชน (National Strategy on Prosperity & People Well - Being)” นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจีนก็มุ่งพัฒนาประเทศให้มั่งคั่ง และประชาชนมีความกินดี อยู่ดี มีสุข เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์นี้แบ่งเป็นส่วนใหญ่ๆ 2 ส่วนประกอบด้วย 1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาภายในประเทศ และ 2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาจากภายนอกประเทศ นอกจากนั้นรัฐบาลจีนยังออกกฎหมายให้ชาวจีนถือครองทรัพย์สินได้ในระดับหนึ่ง ลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดแรงกระตุ้นในการผลิตของคนจีนอย่างมหาศาลทำให้ผลผลิตในภาพรวมของประเทศสูงขึ้นความมั่งคั่งของประเทศได้เริ่มต้นพัฒนาตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ในทำนองเดียวกัน การฟื้นฟูความเป็นอยู่ของประชากรจำนวนมากเช่นนี้ จึงต้องค่อยเป็นค่อยไปผสมผสานกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจากภายนอกประเทศ

ตลอดระยะเวลา 40 ปี ของการพัฒนาประเทศของจีนนับตั้งแต่การประกาศนโยบาย ปฏิรูปและเปิดประเทศเป็นต้นมา รัฐบาลจีนพัฒนาความเป็นอยู่ของชาวจีนตามยุทธศาสตร์นี้ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรมในส่วนที่ส่งผลถึงประชาชนโดยตรงวัดได้จาก การเพิ่มรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี (GDP Per Capita) จาก 150 เหรียญสหรัฐฯ เป็น 9,000 เหรียญสหรัฐฯ ในปี 2019 และเป้าหมายการพัฒนาการกินดีอยู่ดีมีความสุขของชาวจีนในปี 2030 ชาวจีนจะก้าวพ้นจากเส้นความยากจนทั้งหมดจำนวน 1,400 ล้านคน โดยจะมีรายได้ต่อหัวต่อปี (GDP Per Capita) ไม่ต่ำกว่า 12,000 เหรียญสหรัฐฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่เมื่อมีมติของที่ประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 19

เมื่อ เดือนตุลาคม พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา ประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง ของจีนได้ประกาศ 7 ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศเร่งด่วนหนึ่งในจำนวนนั้นคือ “ยุทธศาสตร์ชนบทมั่งคั่ง” ซึ่งเป็นการเพิ่มความเข้มข้นของการพัฒนาการกินดีอยู่ดีมีความสุขของประชาชนจีนให้บรรลุเป้าหมายของยุทธศาสตร์ที่กำหนดยุทธศาสตร์นี้มีผลต่อการสร้างความมั่งคั่งให้กับประเทศจีน นอกจากนั้นยุทธศาสตร์นี้ได้ มุ่งตรงไปสู่หัวใจในการพัฒนาประเทศโดยการสร้างความมั่งคั่งกินดีอยู่ดีให้กับประชาชนโดยที่ผลผลิตของยุทธศาสตร์ด้านนี้ส่งผลถึงประชาชนโดยตรง ผลสำเร็จอันนี้ของรัฐบาลจีนทำให้ประชาชนมีความนิยมต่อรัฐบาลและพร้อมที่จะร่วมมือกับรัฐบาลจีน ในการเดินทางพัฒนาประเทศต่อไป ตัวอย่างของยุทธศาสตร์ของจีนด้านนี้เป็นตัวอย่างที่ดี สำหรับการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติของประเทศไทยกล่าวคือถ้าประเทศไทยต้องการที่จะใช้ยุทธศาสตร์ชาติในการพัฒนาประเทศ

ให้เกิดผลของการพัฒนาต่อประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมจึงควรกำหนดให้มี “ยุทธศาสตร์การสร้าง ความมั่งคั่ง กินดี อยู่ดี มีสุข” ให้กับประชาชนเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์หลัก ซึ่งเป้าหมายของยุทธศาสตร์ จะมุ่งตรงไปยังการสร้าง ความมั่งคั่งให้กับประเทศ และการกินดีอยู่ดีมีสุขให้กับประชาชน นอกจากนี้ เป้าหมายของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ต้องวัดเป็นเชิงปริมาณได้อย่างเป็นรูปธรรมด้วยรายได้เฉลี่ย ต่อหัวต่อปี (GDP Per Capita) ที่เพิ่มขึ้นจริงของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในชนบท ที่จะต้องมียุทธศาสตร์เร่งด่วนเป็นการเฉพาะเพื่อสร้าง “ความมั่งคั่ง กินดี อยู่ดีให้กับประชาชน ในชนบท” อย่างแท้จริง ไม่ใช่เป็นค่าเฉลี่ยของนายทุนในเขตเมืองที่ร่ำรวยมากติดอันดับโลกแล้วนำมา คิดค่าเฉลี่ยกับรายได้ของชาวชนบทที่ยังคงยากจน และมีความเป็นอยู่อย่างแร้นแค้นอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ค่าเฉลี่ยของรายได้ต่อหัวต่อปีเมื่อคิดรวมทั้งประเทศออกมาดูดีทั้งๆ ที่สภาพความเป็นจริง ไม่ได้เป็นเช่นนั้น

แผนภาพที่ 5-1 ข้อเสนอยุทธศาสตร์ด้านต่างๆ ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ชาติใหม่ ของประเทศไทย 7 ด้าน

ที่มา : พล.ท.ดร. ไสภณ ศิริงาม, 2565

จากภาพแผนภาพที่ 5-1 อธิบายได้ว่าจากการคิดเชิงเหตุและผลทำให้ได้ ยุทธศาสตร์ 7 ด้านใหม่ ประกอบยุทธศาสตร์ชาติของประเทศไทย โดยที่ยุทธศาสตร์ทั้ง 7 ด้าน ดังกล่าวจะตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และประเทศชาติ ค่อนข้างจะครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งนอกเหนือจากการคิดตามกระบวนการคิดทางยุทธศาสตร์ที่มีความเชื่อมโยงระหว่างความมุ่ง ประสงค์แห่งชาติ ผลประโยชน์แห่งชาติแล้วจึงมา กำหนด เป็นยุทธศาสตร์ด้านต่างๆ 7 ด้าน

แล้วยุทธศาสตร์ดังกล่าวจะต้องสามารถที่จะแก้ไขปัญหาตามลำดับเร่งด่วนของประเทศได้รวมถึงจะเป็นพื้นฐานในการกำหนดรายละเอียดภายในของยุทธศาสตร์ต่อไปให้มีการพัฒนาประเทศไปสู่เป้าหมายในอนาคตตามหลักการในการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติที่กล่าวไว้แล้วในเบื้องต้นได้ นอกจากนี้การกำหนดยุทธศาสตร์เช่นนี้ จะทำให้ยุทธศาสตร์ชาติสามารถที่จะอธิบายความเป็นมาให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) ของยุทธศาสตร์ชาติเข้าใจยุทธศาสตร์ชาติได้ง่ายยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อขึ้นในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติต่อไป โดยจะได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์แต่ละด้านโดยสังเขปตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Strategy)
2. ยุทธศาสตร์การสร้างความมั่งคั่ง กินดี อยู่ดี มีสุข (National Strategy on Prosperity and Well-Being)
3. ยุทธศาสตร์การสร้างศักดิ์ศรีเกียรติภูมิและค่านิยม (National Strategy on Dignity and Values)
4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (National Strategy on Human Resource Development)
5. ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างองค์ความรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (National Strategy on Knowledge, Science, Technology and Innovation)
6. ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการเมือง (National Strategy on Political Development)
7. ยุทธศาสตร์ด้านการทูตและการค้าระหว่างประเทศ (National Strategy on International Trade and Diplomacy)

จากแผนภาพจะได้สรุปผลผลิตที่ได้จากยุทธศาสตร์ชาติตามแนวความคิดใหม่ของประเทศไทยที่น่าเสนอ ดังนี้

แผนภาพที่ 5-2 สรุปผลผลิตที่จะได้จากยุทธศาสตร์ที่ได้จาก 7 ยุทธศาสตร์ชาติตามแนวความคิดใหม่ ของประเทศไทยที่น่าเสนอ

ที่มา : พล.ท.ดร. ไสภณ ศิริงาม, 2565

จากแผนภาพที่ 5-2 ทำให้มองเห็นภาพรวมทิศทางของยุทธศาสตร์ชาติใหม่ ที่ตอบสนองต่อความต้องการในการพัฒนาของประเทศไทย โดยสะท้อนให้เห็นประเด็นที่ตอบโจทย์ ความต้องการของประชาชน และประเทศชาติในแต่ละด้านที่ชัดเจน ความสอดคล้องเชื่อมโยงส่งเสริมซึ่งกันและกัน ของแต่ละยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้นรวมถึงภาพรวมของทิศทางของยุทธศาสตร์ชาติ ตามแนวความคิดใหม่ที่น่าเสนอว่า ประเทศไทยจะเดินหน้าไปในทิศทางใด (พล.ท. ดร. ไสภณ ศิริงาม, ยุทธศาสตร์ชาติของจีนและข้อเสนอแนะทางยุทธศาสตร์สำหรับประเทศไทยในศตวรรษที่ 21 “การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติในศตวรรษที่ 21”, สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, กรุงเทพฯ 2565 พิมพ์ครั้งที่ 2)

ทั้งนี้แม้ประเทศไทยจะปกครองคนละระบอบกับจีน แต่สามารถประยุกต์ให้ไทยเป็นประเทศประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง และมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดและเข้มงวดก็น่าจะนำวิธีการของจีนมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนได้

7.2 ยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางการเมืองเป็นประเด็นสำคัญในการดำเนินยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและยุทธศาสตร์ด้านอื่นๆ

ความมั่นคงทางการเมือง เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนายุทธศาสตร์ด้านอื่นๆ ดังจะเห็นได้จากยุทธศาสตร์จากการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยล่าสุดมีการจัดประชุมครั้งที่ 20 ในห้วง 16 – 22 ต.ค. 65 ซึ่งเป็นการสรุปผลความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ 3 ประการ คือ

1. ความสำเร็จตามเป้าหมาย เมื่อประเทศมีอายุครบ 100 ปี จากการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ของจีน
2. การก้าวสู่ยุคใหม่ของสังคมที่มีเอกลักษณ์แบบจีน
3. ความสำเร็จของภารกิจประวัติศาสตร์ ในการพิชิตความยากจนและสร้างสังคมที่มีประชาชนมีฐานะพอมีพอกินอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ยังเป็นการยืนยันว่า การที่พรรคคอมมิวนิสต์ของจีนประสบความสำเร็จ และระบบสังคมนิยมที่มีเอกลักษณ์แบบจีน มีประสิทธิภาพ เนื่องจากแนวทางตามลัทธิมาร์กซ์ใช้การได้

8. ข้อเสนอแนะด้านการดำเนินยุทธศาสตร์ในการถ่วงดุลอำนาจระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกา

การสร้างสมดุลของอำนาจเพื่อประโยชน์ต่อความมั่นคงตามนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ ฉบับปัจจุบัน (2566-2570) (นโยบายและแผนความมั่นคงที่ 12) ที่กำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ไว้แล้วนั้นได้ระบุให้มีการทบทวนและกำหนดแนวทางทำที่เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของไทยและรักษาคุณภาพให้เหมาะสมในห้วงที่ผ่านมารัฐบาลเดิมถูกโจมตีว่ามีความโน้มเอียงไปทางจีนและดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบตั้งรับอย่างเฉื่อยเนือย (Defensive Model) ทำให้ประเทศไทยถูกมหาอำนาจทั้งสองฉุดกระชากลากไปในทิศทางที่เอื้ออำนาจต่อประโยชน์ของตนเองมากกว่า ดังนั้น ประเทศไทยจึงควรมียุทธศาสตร์ในการป้องกันความเสี่ยง (hedging strategy) คล้ายๆ กับยุทธศาสตร์การป้องกันความเสี่ยงในการลงทุนทางการเงินกรณีที่ค่าเงินในตลาดเงินมีความผันผวน ซึ่งต้องมีการวินิจฉัยความเสี่ยง กำหนดเครื่องมือและจุดยืนในการป้องกันความเสี่ยง รวมทั้งการติดตามและปรับตัวตามสถานการณ์ตลอดจนประเมินต้นทุนและกำไรของยุทธศาสตร์นั้นตามแนวคิดของ Alfred Gersti

9. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

สืบเนื่องจากความทันสมัยของเทคโนโลยีด้านการสื่อสารและการเผยแพร่ข่าวสาร ทำให้การพิจารณาเลือกแหล่งข้อมูลในการอ้างอิงมีความแพร่หลายและสามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกรวดเร็วขึ้น อย่างไรก็ตามจำเป็นต้องพิจารณาความน่าเชื่อถือและพลวัตรของข้อมูลเปลี่ยนแปลงของข้อมูลด้วย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

ข่าวกรองแห่งชาติ, สำนักงาน การแข่งขันอิทธิพลของมหาอำนาจในภูมิภาคอินโดแปซิฟิก. กรุงเทพฯ 2565.

ประทัย ฉงสกุล, พ.อ. “บทวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของผู้นำทางทหารของพรรคคอมมิวนิสต์จีน” กรุงเทพฯ กรมข่าวทหารบก, 2565.

พัฒนา พิพัฒน์มงคล, พ.อ. “การบรรยายของ ผบ.ทบ.สหรัฐ เรื่อง การดำเนินยุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิก” กรุงเทพฯ กรมข่าวทหารบก, 2565.

พัฒนา พิพัฒน์มงคล, พ.อ. “บทบาทของกองกำลังทางบกสหรัฐฯ เพื่อการป้องปรามในภูมิภาค Indo-Pacific”. กรุงเทพฯ กรมข่าวทหารบก, 2565

สุรชาติ บำรุงสุข. “การแข่งขันของรัฐบาลมหาอำนาจใหม่ : จากชุดดิสสู่งครามยูเครน” โครงการความมั่นคงศึกษา, สำนักข่าวกรองแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรื. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ : บริษัท สแควร์ ปริ้นซ์ 93 จำกัด,

โสภณ ศิริงาม, พล.ดร. ชวนว กับยุทธศาสตร์ในสงครามรัสเซีย – ยูเครน. เล่มที่ 1, กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ Q Advertising Co.,Ltd., 2565.

โสภณ ศิริงาม, พล.ดร. ยุทธศาสตร์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ Q Advertising Co.,Ltd., 2565

วารสารและหนังสือพิมพ์

สุรชาติ บำรุงสุข, “การขยายอิทธิพลทางทหารของจีนในศตวรรษที่ 21”, วารสารความมั่นคงศึกษา. (ฉบับที่ 191), พฤศจิกายน 2560.

สุรชาติ บำรุงสุข, “การบูรณาการระหว่างการพัฒนาและความมั่นคงกับทิศทางการพัฒนาของกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน”, วารสารความมั่นคงศึกษา, (ฉบับที่ 217), กรกฎาคม 2565.

สุรชาติ บำรุงสุข, “การปรับดุลทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ต่อเอเชีย : กำเนิด พัฒนาการ และ อวสาน?”, วารสารความมั่นคงศึกษา. (ฉบับที่ 188), สิงหาคม 2560.

สุรชาติ บำรุงสุข, “ความมั่นคงโลก : ประเด็นปัญหาร่วมสมัย”, วารสารความมั่นคงศึกษา. (ฉบับ 201), กันยายน 2561.

สุรชาติ บำรุงสุข, “บทบาทจีนและญี่ปุ่นในอนาคต”, วารสารความมั่นคงศึกษา. (ฉบับที่ 167-168), มกราคม 2559.

สุชาติ บำรุงสุข, “ปัญหาแก้อัสามขา ข้อคิดกระบวนการยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์ ข้อคิด ข้อพิจารณา”, วารสารความมั่นคงศึกษา. (ฉบับ 215), 2565.

สุรชาติ บำรุงสุข, “ยุทธศาสตร์ : ข้อคิด-ข้อพิจารณา”, จุลสารความมั่นคงศึกษา. (ฉบับที่ 215), มีนาคม 2565.

สุรชาติ บำรุงสุข, “อนาคตการต่างประเทศและความมั่นคงไทย”, จุลสารความมั่นคงศึกษา. (ฉบับที่ 214), ธันวาคม 2564.

สุรเกียรติ์ เสถียรไทย และ สันติธาร เสถียรไทย, “อนาคตการต่างประเทศและความมั่นคงของไทย”, จุลสารความมั่นคงศึกษา. (ฉบับ 214), 2565.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

“นาโต้เตรียมเปิดสำนักงานในญี่ปุ่น มุ่งกระชับความสัมพันธ์อินโด-แปซิฟิก”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.infoquest.co.th/2023/297808>, 2566.

ปภากร วรสถิตย์. “เกร็ดความรู้ Indo-Pacific Advancing a shared vision”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.state.gov/a-free-and-open-indo-pacific-advancing-a-shared-vision>, 2566.

“ประสบการณ์การปฏิรูปทางเศรษฐกิจของจีนและบทเรียน”. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก : <https://www.soo5.tci.thaijo.org>, 2566.

สภาความมั่นคงแห่งชาติ, สำนักงาน. “แผนยุทธศาสตร์ 20 ปี” พ.ศ. 2561 – 2580”. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก : <http://www.nscr.nesde.go.th>, 2566.

“สหรัฐฯ เปลี่ยนท่าทีและนโยบายต่อจีน จาก De-Coupling มาสู่ De-Risking”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.thaipublica.org/2023/05/pridi351-de-coupling-to-de-risking>, 2566.

“อาเซียน-สหภาพยุโรป : อนาคตและความท้าทายบนความสัมพันธ์ในอินโด-แปซิฟิก”. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก : <https://www.the101.world/eu-asean-relations>, 2566.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

กรมการสรรพกำลังกลาโหม “องค์ความรู้ เรื่อง การจัดทำบัญชีความต้องการยุทธโปกรณ์และสิ่งอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องระดมสรรพกำลังจากฝ่ายพลเรือน ในภาวะไม่ปกติ”, กรุงเทพฯ 2564.

กลาโหม, กระทรวง “ระเบียบกระทรวงกลาโหม ว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างยุทธโปกรณ์และบริการที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของชาติ โดยวิธี FMS และ G to G พุทธศักราช 2560”. ลงวันที่ 15 ธันวาคม 2560.

กลาโหมและสภาความมั่นคงแห่งชาติ, กระทรวง. แผนฉันทกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ”, กรุงเทพฯ 2559.

การคลัง, กระทรวง “พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พุทธศักราช 2560 ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2560”

- การคลัง, กระทรวง “ระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้าง และการบริหารพัสดุภาครัฐ พุทธศักราช 2560 ลงวันที่ 23 สิงหาคม 2560”
- ข่าวกรองแห่งชาติ, สำนักงาน “การแข่งขันอิทธิพลของมหาอำนาจในภูมิภาคอินโดแปซิฟิก”, กรุงเทพฯ, 2565.
- จักรี ชัยพินิจ, บรรยายเรื่อง แนวคิด ทฤษฎี ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับความมั่นคง วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 14 พฤศจิกายน 2565
- นพนนท์ ชั้นประดับ, พล.ท. บรรยายเรื่อง “แนวคิดและทฤษฎีด้านความมั่นคง(สำหรับผู้บริหาร), วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร”, 17 ตุลาคม 2565.
- นิยม รัฐอมฤต. “รัฐกับการแก้ไขปัญหาความยากจนในบริบทของจีนภายใต้กรอบงานของ คณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาความยากจน” กรุงเทพฯ, สถาบันพระปกเกล้า, 2563, พิมพ์ครั้งที่ 1
- ประทัย ฉงสกุล, พ.อ. “บทวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของผู้นำทางทหารของพรรคคอมมิวนิสต์จีน” กรุงเทพฯ : กรมข่าวทหารบก, 2565.
- พัฒนา พิพัฒน์มงคล, พ.อ. “การบรรยายของ ผบ.ทบ.สหรัฐฯ เรื่อง การดำเนินยุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิก” กรุงเทพฯ กรมข่าวทหารบก, 2565.
- พัฒนา พิพัฒน์มงคล, พ.อ. “บทบาทของกองกำลังทางบกสหรัฐฯ เพื่อการป้องปรามในภูมิภาค Indo-Pacific” กรุงเทพฯ กรมข่าวทหารบก, 2565.
- ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ “โครงการความริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง และโครงการ พัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก ความมั่นคงร่วมระหว่าง สาธารณรัฐประชาชนจีนและไทย”
- ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ “เอกสารบรรยาย กรณี เรื่อง AUKUS VS CHINA ผลกระทบต่อความมั่นคงของไทย” กรุงเทพฯ, พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2565
- สภาความมั่นคงแห่งชาติ, สำนักงาน. “แผนเตรียมพร้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2564”, กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรี และราชกิจจานุเบกษา, 2559.

ภาษาต่างประเทศ

- John Grady, China Undergoing “Build up in Every Warfare”. (Online). Available : <https://www.news.usni.org/2023/01/16/china-undergoing-build-up-in-every-warfare-area-says-oni-commander>, 2023.
- China Military “Us adjusts military deployment in Asia – Pacific region”. (Online). Available : <http://www.english.chinamil.com.cn/view/2023-01/20/content>, 2023.

ประวัติย่อผู้วิจัย

- ชื่อ : พลตรี ชาครีย์ ภัทรพงศ์กุล
- วัน เดือน ปีเกิด : 8 พฤษภาคม 2510
- การศึกษา : โรงเรียนเตรียมทหาร รุ่นที่ 26
: โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ 37
: โรงเรียนเสนาธิการทหารบก หลักสูตรหลักประจำ ชุดที่ 77
: รัฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2551)
: หลักสูตรยุทธศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยป้องกันประเทศ (สาธารณรัฐประชาชนจีน)
- ประวัติการทำงานโดยย่อ : ผู้บังคับหมวดลาดตระเวน กองร้อยทหารม้า กองพันทหารม้าที่ 27
: เจ้าหน้าที่ข่าวกรอง หน่วยข่าวกรองทางทหาร
: อาจารย์โรงเรียนส่งกำลังบำรุงทหารบก
: ฝ่ายเสนาธิการ ประจำ กรมส่งกำลังบำรุงทหารบก
: หัวหน้าแผนกความต้องการและจัดหา ททบ. 5
: ผู้อำนวยการกองการพัสดุ สำนักงานบริหารทั่วไป กองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร
: ผู้อำนวยการกองการก่อสร้างและสาธารณูปโภค สำนักสนับสนุนกรมส่งกำลังบำรุงทหารบก
: ผู้อำนวยการกองการจัดหา สำนักส่งกำลังบำรุง กรมส่งกำลังบำรุงทหารบก
: รองผู้อำนวยการสำนักสนับสนุน กรมส่งกำลังบำรุงทหารบก
- ราชการสนาม : หัวหน้าชุดซึกถามและทำเนียบกำลังรบ หน่วยข่าวกรองทางทหาร สนับสนุน กองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในภาค 3
: ผบ. หน่วย ข่าวกรองทางทหาร สนับสนุนหน่วยเฉพาะกิจกรมทหารราบที่ 4
: ผบ. หน่วยข่าวกรองทางทหารสนับสนุน กองกำลังนเรศวร
- ราชการพิเศษ : หัวหน้าชุดตรวจความพร้อมของกำลังพลและยุทโธปกรณ์ ส่วนสนับสนุน กองกำลังรักษาสันติภาพ ทีมอร์ตะวันออก
- ตำแหน่งปัจจุบัน : ผู้อำนวยการสำนักส่งกำลังบำรุง กรมส่งกำลังบำรุงทหารบก

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

เรื่อง   ความสำเร็จจากการดำเนินยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจของจีนในยุคสี่จีนผิง : ประโยชน์และผลกระทบต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงของไทย

ผู้วิจัย   พล.ต. ชาศรีย์ ภัทรพงศ์กุล **หลักสูตร** วปอ. **รุ่นที่** 65

ตำแหน่ง   ผู้อำนวยการสำนักส่งกำลังบำรุง กรมส่งกำลังบำรุงทหารบก

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์ สมัยที่ 20 เมื่อ ตุลาคม 2565 ได้มีการยืนยันสถานะของผู้นำและยืนยันการปกครองในระบอบสังคมนิยมที่มีเอกลักษณ์แบบจีนยุคใหม่ พร้อมทั้งการมุ่งสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง การป้องกันประเทศ การรักษาอำนาจอธิปไตยและวัฒนธรรม การรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และการประกาศนโยบายต่างประเทศที่ไม่ยอมรับความเป็นมหาอำนาจของสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้จีนยังดำรงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ด้วยแผนพัฒนา 7 ด้าน (มั่นคง มั่งคั่ง การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เกียรติภูมิและศักดิ์ศรี และการทูตและการค้าต่างประเทศ) รวมทั้งการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งมีระยะเวลาห้วงละ 5 ปี เป็นกลไกผลักดันความเจริญก้าวหน้าและเป็นแผนยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนายุทธศาสตร์ด้านอื่นๆ โดยปัจจุบันจีนใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 14 (ปี 2021 - 2025) ทำให้จีนมีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างมาก อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพรรคคอมมิวนิสต์จะมีความเข้มงวด ผูกขาดอำนาจและมีปัญหาในด้านความไม่โปร่งใสบ้าง แต่การที่พรรคคอมมิวนิสต์สามารถสรรค์สร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้กับประเทศได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงยอมรับและสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ และเมื่อจีนได้รับการยอมรับและมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจมากขึ้น จีนจึงได้พัฒนาขีดความสามารถด้านกำลังทหารอย่างมุ่งมั่น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการคุ้มครองอธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดนและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจรวมทั้งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ทำให้จีนสามารถยกระดับจากการเป็นประเทศกำลังพัฒนาในระดับท้ายแถวจนก้าวขึ้นมาเป็นประเทศกำลังพัฒนาในระดับแถวหน้า จนเป็นที่น่าจับตามองของประชาคมโลกว่า จากความมุ่งมั่นปรารถนาดังกล่าว ความเป็นไปได้ว่าจีนจะกลายเป็นมหาอำนาจของโลกในอนาคต

การก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจของโลกของจีนนั้น นอกจากจะต้องขจัดปัญหาภายในประเทศ ซึ่งประกอบด้วย ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างภูมิภาคตะวันออกกับตะวันตก การขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ การมีจำนวนประชากรที่มากเกินไป ความไม่เสมอภาคทางด้านการเมือง เชื้อชาติ ศาสนาและความเคลื่อนไหวในการแบ่งแยกดินแดนแล้ว จีนยังประสบปัญหาจากภายนอก ประกอบด้วย การไม่ยอมรับในเรื่องความไม่ชอบธรรมในทางการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์ การละเมิดสิทธิมนุษยชน การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา การมุ่งแสวงหา

ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศยากจน การค้าที่ไม่เป็นธรรมและขาดความเป็นสากลรวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองกับประเทศที่มีปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายใน หรือการมีท่าทีที่ไม่ชัดเจนต่อประเทศที่พยายามสร้างเสริมศักยภาพทางด้านนิวเคลียร์ นอกจากนี้จีนยังต้องเผชิญกับการสกัดกั้นจากมหาอำนาจเดิมคือ สหรัฐฯและพันธมิตรในทุกรูปแบบ

การแข่งขันอิทธิพลระหว่างประเทศมหาอำนาจ มีแนวโน้มเข้มข้นขึ้นหลังสหรัฐฯประกาศกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจอินโด - แปซิฟิก (Indo-Pacific Economic - IPEF) กับประเทศในภูมิภาค รวมทั้งการดำเนินนโยบาย Free and Open Indo-Pacific ตลอดจนการกระชับความสัมพันธ์กับกลุ่ม QUAD และกลุ่ม AUKUS นอกจากนี้ยังดำเนินการกำหนดแผนการซ้อมรบในสาธารณรัฐอินเดียนและสาธารณรัฐเกาหลี การเสริมสร้างกองกำลังนาวิกโยธินในญี่ปุ่นและการใช้ฐานทัพในฟิลิปปินส์ขณะที่จีนเร่งกระชับความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคผ่านกรอบความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะความร่วมมือล้านช้าง - แม่โขง ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RCEP) นอกเหนือจากกิจกรรมภายใต้ยุทธศาสตร์ซอร์ริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (BRI) ที่มีอยู่เดิม และการพัฒนายุทธศาสตร์ความริเริ่มความมั่นคงของโลก (GSI : Global Security Initiative) โดยภาพรวมพื้นที่ขัดแย้งสำคัญ อาทิ ทะเลจีนใต้ ช่องแคบไต้หวัน คาบสมุทรมณฑลและเอเชียใต้ มีความเสี่ยงที่จะเกิดความขัดแย้งทางอิทธิพลของชาติมหาอำนาจ ซึ่งจะทำให้ประเทศในภูมิภาค รวมถึงไทยต้องดำเนินนโยบายกับทั้งสองฝ่ายอย่างรอบคอบ

การกำหนดยุทธศาสตร์ การทบทวนยุทธศาสตร์และการบริหารความเสี่ยงของไทย จำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินการเพื่อความอยู่รอดปลอดภัย สามารถรักษาผลประโยชน์ของชาติและถ่วงดุลอำนาจได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากสภาพแวดล้อมของการแข่งขันและการตอบโต้กันทางยุทธศาสตร์ระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกาน่าจะเป็นไปอย่างต่อเนื่องและเข้มข้นขึ้นในอนาคต ไทยจึงควรลดการใช้บริการนั่งรถลาก (Banwagoning) ตามยุทธศาสตร์และอารยธรรมทางสังคมและเทคโนโลยีของอเมริกาที่เกิดขึ้นมาอย่างช้านานลง และเตรียมแผนงานและมาตรการรองรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างรอบคอบ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจของจีนยุคสีจิ้นผิงที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการเพิ่มความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและทำให้เกิดการแข่งขัน การตอบโต้การปิดล้อม และการสกัดกั้น ทางยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศจีนกับสหรัฐอเมริกา และพันธมิตร
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการประยุกต์การกำหนดยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจของไทยให้มีพัฒนาการจากประเทศที่ติดกับดักรายได้ปานกลางเป็นประเทศที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน
3. เพื่อเตรียมแนวทางรองรับผลกระทบจากการแข่งขันและโต้ตอบกันทางยุทธศาสตร์ระหว่างชาติมหาอำนาจ ในข้อ 1 เพื่อถ่วงดุลอำนาจและรักษาผลประโยชน์ของชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเวลา

ตั้งแต่ประธานาธิบดีสีจิ้นผิง เป็นผู้นำประเทศสมัยที่ 1 (ปี 2016) จนถึงปัจจุบัน
ที่ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง เป็นผู้นำเป็นสมัยที่ 3

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 การกำหนดยุทธศาสตร์ และโมเดลการพัฒนายุทธศาสตร์ของจีน ตั้งแต่ปี 1949
ถึงปัจจุบัน : พัฒนาการ แนวคิด ผลสัมฤทธิ์ อุปสรรค การทดสอบยุทธศาสตร์ และการบริหาร
ความเสี่ยง

2.2 มหายุทธศาสตร์ BR1 ของจีน และ FOID ของสหรัฐอเมริกา

2.3 ยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 14 ของจีน

2.4 ยุทธศาสตร์ตามการประชุมสมัชชาใหญ่ พรรคคอมมิวนิสต์ ครั้งที่ 20 ในห้วง
16 – 22 ต.ค. 65

2.5 ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจวงจรคู่ (Dual Circulation) ของจีน

2.6 ยุทธศาสตร์ Zero Covid

2.7 นโยบายด้านการต่างประเทศของจีนยุคใหม่

3. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับ
ประเด็นศึกษาในระดับผู้ปฏิบัติ จำนวน 6 ท่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย
ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ รวบรวมจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview)
กับผู้เชี่ยวชาญในระดับปฏิบัติ

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ รวบรวมด้านการวิจัยเอกสาร (Documentary Research)
จากเอกสารวิชาการ งานวิจัย บทความ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทั้งจาก
ประเทศจีน ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศไทย รวมทั้งข้อมูลออนไลน์จากเว็บไซต์ต่างๆ เช่น
Strategic Review, Sipi YearBook Jame's Magazine เป็นต้น

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม และการวิจัยเอกสาร รวมทั้งการสัมภาษณ์
มาวิเคราะห์เนื้อหา (Context Analysis) ของข้อมูล ตลอดจนศึกษาประเมินการกำหนดและดำเนิน
ยุทธศาสตร์ของจีนในการพัฒนาชาติ การแก้ปัญหาวิกฤตและการทบทวนสภาพแวดล้อมเพื่อปรับปรุง
ยุทธศาสตร์ นอกจากนี้ยังวิเคราะห์รูปแบบการกำหนดยุทธศาสตร์ของจีน เพื่อนำมาพัฒนาการ

กำหนดยุทธศาสตร์ของไทยจะดำเนินการโดยใช้ Pest Analysis (Political, Economic, Social และ Technology) ตลอดจนศึกษาแนวทางในการเตรียมการรองรับผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของไทย

3. การนำเสนอข้อมูล

เป็นการนำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ความยากจนเป็นปัญหาร้ายแรงของสังคมจีนมานานหลายศตวรรษ ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาความยากจนเริ่มมองเห็นเค้าลางเมื่อตั้งเสี่ยวผิงขึ้นสู่อำนาจในปลายปี 1978 ที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลักด้วยนโยบายปฏิรูปและเปิดประเทศ นำระบบการตลาดมาประยุกต์ใช้กับระบบสังคมนิยม ทำให้เศรษฐกิจจีนเติบโตอย่างก้าวกระโดดต่อเนื่องมาถึงยุคปัจจุบัน ต่อมารัฐบาลจีนมีการจัดตั้งคณะอนุกรรมการพัฒนาพื้นที่ยากจนในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ในปี 1986 เพื่อทำหน้าที่วางแนวทางการพัฒนา กำหนดนโยบาย ดำเนินโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในพื้นที่ยากจน และวางเกณฑ์มาตรฐานการให้ความช่วยเหลือแก่อำเภอยากจน ตามด้วยการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยแผน 87 (ค.ศ. 1994-2000) เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของประชากร 80 ล้านคน ในเวลา 7 ปี จากนั้นรัฐบาลได้ประกาศให้นโยบายขจัดความยากจนให้หมดไปจากแผ่นดินจีนใน ค.ศ. 2020 เป็นวาระแห่งชาติ พร้อมกับดำเนินมาตรการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบแม่นยำเจาะจงลงรายละเอียดรายพื้นที่และรายครัวเรือน นอกจากนี้จีนได้ดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 1953 โดยในปัจจุบัน จีนได้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 14 (2021-2025) ที่มีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนให้เป็นที่ไปตามเป้าหมาย พร้อมทั้งทุ่มทุนพัฒนาเทคโนโลยีพื้นฐานสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อลดการพึ่งพาเทคโนโลยีต่างชาติประกอบด้วย เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์, สารสนเทศเชิงควอนตัม, ศาสตร์ด้าน Brain Science, Semiconductors, พันธุศาสตร์และเทคโนโลยีชีวภาพ, การสาธารณสุขและเวชศาสตร์คลินิก, เทคโนโลยี Deep Space, Deep Sea และ Polar Exploration รวมทั้งแนวทางจากผลการประชุมสมัชชาแห่งชาติ ครั้งที่ 20 เมื่อ พ.ย. 65 เป็นแนวทางในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง ในขณะที่รัฐบาลไทยในห้วง 15 ปีที่ผ่านมาดำเนินนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยลงรายละเอียดของปัญหาทั้งหมดแบบหว่านไปทั่ว หลายโครงการให้ความช่วยเหลือโดยไม่จำกัดเฉพาะคนยากจน และโน้มไปในทางมีเป้าหมายแอบแฝงเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง

ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนต่อการเจริญเติบโตในระดับสูงของจีน คือการขยายตัวของการลงทุนและการส่งออกที่สูงมาก รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจหลังการปฏิรูปโดยกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้เปลี่ยนจากการพึ่งพาภาคการเกษตรที่มีอัตราการเจริญเติบโตน้อยมาเป็นภาคอุตสาหกรรมที่มีอัตราการขยายตัวที่สูงกว่า และชี้ให้เห็นถึงผลการพัฒนาคุณภาพแรงงานและการสะสมทุนมนุษย์ (human capital) ที่โดดเด่นมาก การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจาก

ระบบสังคมนิยมที่มีการวางแผนจากส่วนกลางมาเป็นระบบตลาดที่อาศัยกลไกตลาดในการบริหารจัดการกิจกรรมทางเศรษฐกิจนั้น เป็นแรงผลักดันขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สำคัญ

การประชุมของคณะกรรมการกลางเต็มคณะครั้งที่ 3 ในสมัยสมัชชาที่ 11 ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในเดือนธันวาคม 1978 ถือเป็นจุดหักเหที่สำคัญที่นำไปสู่การปฏิรูปและการเปิดประเทศในทางเศรษฐกิจของจีน เพราะแนวคิดและนโยบายการปฏิรูปได้รับการอนุมัติอย่างเป็นทางการจากรัฐบาลจีน ปี 1978 จึงถือกันว่าเป็นจุดเริ่มต้นของยุคปฏิรูปและการเจริญเติบโตในระดับสูงของจีน อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาสามสิบปีที่ผ่านมา รัฐบาลจีนมีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงนโยบายและมาตรการปฏิรูป ในภาคเศรษฐกิจต่างๆ ในลักษณะที่เคลื่อนเข้าสู่ระบบตลาดที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น

นโยบายเส้นทางสายไหมในคริสต์ศตวรรษที่ 21 (China's 21st Century Silk Road Policy) หรือเส้นทางสายไหมใหม่ หรือหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (One Belt One Road) ซึ่งเปลี่ยนชื่อเป็น (BRI : Belt and Road Initiative) เมื่อ พ.ศ. 2017 เป็นหัวใจหลักของการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจของจีน ซึ่งมีภารกิจในการดำเนินการ 4 ระดับประกอบด้วย

1. การเร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (Physical Level) ตามบริเวณที่เส้นทางสายไหมผ่าน

2. การเชื่อมโยงรัฐบาล สถาบัน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Institutional Level) เป็นแผนที่เกี่ยวข้องกับแผนยุทธศาสตร์ เพื่อขจัดอุปสรรคทางการค้า และอำนวยความสะดวก และลดค่าใช้จ่ายในการพัฒนาโครงการต่างๆ

3. การหาแหล่งทุนและความร่วมมือทางการเงินในการพัฒนาโครงการต่างๆ (Financial Level) โดยจีนได้จัดตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานในเอเชีย (The Asian Infrastructure Investment Bank : AIIB), กองทุนเส้นทางสายไหม (Silk Road Fund) และธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งใหม่ (New Development Bank : NDB)

4. การเสริมสร้างความไว้วางใจในทุกกระดับ (Mental Level) ซึ่งเป็นการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและสังคมในภูมิภาค

เมื่อ เดือนตุลาคม 2017 เป็นต้นมา ประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง ของจีนได้ประกาศ 7 ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศเร่งด่วนหนึ่งในจำนวนนั้นคือ “ยุทธศาสตร์ชนบทมั่งคั่ง” ซึ่งเป็นการเพิ่มความเข้มข้นของการพัฒนาการกินดีอยู่ดีมีสุขของประชาชนจีนให้บรรลุเป้าหมายของยุทธศาสตร์ที่กำหนดยุทธศาสตร์นี้มีผลต่อการสร้างความมั่งคั่งให้กับประเทศจีนจนเป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับสองของโลกรองจากสหรัฐฯ นอกจากนั้นยุทธศาสตร์นี้ได้ มุ่งตรงไปสู่หัวใจในการพัฒนาประเทศโดยการสร้างความมั่งคั่งกินดีอยู่ดีให้กับประชาชนโดยที่ผลผลิตของยุทธศาสตร์ด้านนี้ส่งผลถึงประชาชนโดยตรง ผลสำเร็จนี้ของรัฐบาลจีนทำให้ประชาชนมีความนิยมต่อรัฐบาลและพร้อมที่จะร่วมมือกับรัฐบาลจีน ในการเดินทางพัฒนาประเทศต่อไป

ผลและแนวโน้มของการกำหนดรวมทั้งการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านนี้ของจีนทำให้

1. จีนสามารถยกระดับให้เป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอันดับสองของโลกรองจากสหรัฐฯ โดยมีขนาดของ GDP อยู่ที่ 14 ล้านล้านเหรียญสหรัฐฯ (2018) โดยมีส่วนแบ่งเป็นร้อยละ 16 ของ GDP โลก

2. อำนาจซื้อ (Purchasing Power Parity : PPP) ซึ่งได้รับการประเมินจาก IMF ว่าจีนเป็นอันดับหนึ่งของโลกโดยมีมูลค่าอยู่ที่ 27 ล้านล้านเหรียญสหรัฐฯ และมีส่วนแบ่งของ GDP ของโลก เป็นร้อยละ 19 3. จีนมีเงินตราสำรองระหว่างประเทศ (Foreign Exchange Reserves) มากที่สุดในโลก อยู่ที่ 3 ล้านล้านเหรียญสหรัฐฯ 4. จีนพัฒนาความเป็นอยู่ของชาวจีนโดยยกระดับความเป็นอยู่ให้ข้ามพ้นจากระดับเส้นความยากจนที่สหประชาชาติกำหนดได้จำนวน 700 ล้านคนในรอบ 70 ปี นับตั้งแต่มีการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นต้นมา และจะพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนจีนให้ก้าวข้ามพ้นเส้นความยากจนของสหประชาชาติให้ได้ทั้งหมด (1,400 ล้านคน) ในปี 2035 จีนมีเป้าหมายในการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนชาวจีนให้อยู่ในระดับรายได้ต่อหัวต่อปีให้เป็นประชากรของประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหมดของประเทศ (ไม่ต่ำกว่า 15,000 เหรียญสหรัฐฯ) ในปี 2049 และ 6) จีนมีเป้าหมายที่จะพัฒนาเศรษฐกิจให้ตามทันและมีขนาดใหญ่กว่าสหรัฐฯ ในปี 2036 เป็นต้นไป ยุทธศาสตร์นี้จะขับเคลื่อนต่อไปได้ก็ต่อเมื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ สำเร็จแล้วเท่านั้นหรือต้องขับเคลื่อนไปพร้อมๆกัน ระหว่างยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงกับยุทธศาสตร์ด้านความมั่งคั่ง ทั้งนี้เพราะถ้าประเทศไม่มีความมั่นคงหรือไม่สามารถที่จะสร้างความมั่งคั่งให้เกิดขึ้นในประเทศได้

สรุปหลักความสำเร็จในการพัฒนาความยากจนของจีน

1. ผู้นำมีความมุ่งมั่น (Determined Leadership)
2. มีแผนการที่ชัดเจน (Detailed Blueprint)
3. มุ่งเน้นการพัฒนา (Development Oriented)
4. การกำกับดูแลที่อิงข้อมูล (Database Governance)
5. การกระจายอำนาจ (Decentralized Delivery)

นโยบาย Dual Circulation (เศรษฐกิจวงจรคู่)

ในปี 2563 เนื่องจากไม่มีระบบเศรษฐกิจใดเติบโตและตกต่ำอยู่ตลอดเวลา ประกอบกับข้อจำกัดในการเคลื่อนย้ายสิ่งอุปโภคบริโภค และการเคลื่อนที่ของประชาชนในยุคการแพร่ระบาดของโควิด-19 เป็นการลดการพึ่งพาต่างประเทศและใช้ประโยชน์จากจำนวนประชากร 1,400 ล้านคน โดยให้ความสำคัญกับการหมุนเวียนเศรษฐกิจภายในประเทศควบคู่ไปกับการหมุนเวียนเศรษฐกิจต่างประเทศ เป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 14 (พ.ศ. 2564 - 2568) โดยมุ่งเน้นเสถียรภาพของการค้าต่างประเทศและพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศ (ลดการพึ่งพา) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี

นโยบายปลอดโควิด Zero Covid เป็นเสมือนการตั้งรับเมื่อเผชิญภัยคุกคามตามหลักการของซุนวู แม้จะมีการกล่าวหาว่า ทำให้จีนถูกโดดเดี่ยวจากสังคมโลก และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจค่อนข้างมาก แต่ผลในทางปฏิบัติทำให้จีนมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาของโควิด-19 อย่างมาก มิฉะนั้นอาจประสบความเสียหายมากกว่าที่เกิดขึ้น แม้ประชาชนบางส่วนอาจต่อต้านไม่พอใจ (ปลดล็อก เมื่อ 8 ม.ค. 66) มาตรการต่างๆที่กำหนดขึ้นอาจมีผลต่อเศรษฐกิจภายในของจีนและเศรษฐกิจโลกบ้าง แต่ถือเป็นการตั้งรับในซันญูมิและเวลาที่เหมาะสมซึ่งต้องเกิดการสูญเสียบ้างเพื่อแลกกับความอยู่รอด

จีนภายใต้การนำของสีจิ้นผิง ซึ่งเป็นผู้นำในยุคที่ 5 ได้ดำเนินยุทธศาสตร์ในการบริหารประเทศที่สนับสนุนการปฏิรูปเศรษฐกิจและเปิดประเทศอย่างรอบด้าน เพื่อชักนำให้เกิดการปฏิรูปในด้านอื่นๆ ให้เกิดการพัฒนาย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ที่คำนึงถึงการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน ส่งเสริมเศรษฐกิจจีนและเศรษฐกิจโลกให้เข้มแข็ง ตลอดจนสนับสนุนประเทศกำลังพัฒนาให้สามารถพัฒนาตนเองและแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม เริ่มด้วยหลักการ “เป็นมิตรที่ดีและหุ้นส่วนที่ดีของประเทศเพื่อนบ้าน” เสริมด้วยหลักการปัจจุบัน คือ ความริเริ่มสันติภาพของโลก (GSI : Global Security Initiative) ซึ่งเป็นนโยบายสร้างโลกยุคหลังโควิด ให้เศรษฐกิจฟื้นตัวอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งเป็นการสร้างความร่วมมือที่เป็นประโยชน์ต่อทุกประเทศและมวลมนุษยชาติ โดยถือว่า ความมั่นคงเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นสำหรับการพัฒนา ในขณะที่มนุษยชาติกำลังอาศัยอยู่ใน “ชุมชนความมั่นคงที่แบ่งแยกไม่ได้” ทั้งนี้ปัจจุบันประเทศในเอเชียอยู่ระหว่างการรับมือกับความท้าทาย โดยกลายเป็นระบบบูรณาการที่มีความสลับซับซ้อน ดังนั้นความพยายามในการกำจัดส่วนใดส่วนหนึ่งออกไปจะก่อให้เกิดปัญหาร้ายแรงต่อการดำเนินการทั้งหมด โดยผู้นำของจีนได้เน้นย้ำและเรียกร้องให้ทุกประเทศร่วมมือกันแก้ปัญหาโควิด-19, ส่งเสริมการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ รักษาสันติภาพของโลก และจัดการกับความท้าทายธรรมาภิบาลของโลก

ตลอดระยะเวลา 40 ปี ของการพัฒนาประเทศของจีนนับตั้งแต่การประกาศนโยบายปฏิรูปและเปิดประเทศเป็นต้นมา รัฐบาลจีนได้พัฒนาความเป็นอยู่ของชาวจีนตามยุทธศาสตร์นี้ จนได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม ในส่วนที่ส่งผลถึงประชาชนโดยตรงวัดได้จาก การเพิ่มรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี (GDP Per Capita) จาก 150 เหรียญสหรัฐฯ เป็น 9,000 เหรียญสหรัฐฯ ในปี 2019 และเป้าหมายการพัฒนาการกินดีอยู่ดีมีสุขของชาวจีนในปี 2035 ชาวจีนจำนวน 1,400 ล้านคน จะก้าวพ้นจากความยากจน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการทบทวนยุทธศาสตร์ของไทย ในด้านนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจโดยประยุกต์จากการดำเนินยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจของจีน

จากการที่จีนยังต้องพบกับความท้าทายจากภัยคุกคามอันเกิดขึ้นจากประเทศคู่แข่งตลอดกาลของจีนคือสหรัฐฯ และพันธมิตรของสหรัฐฯ ที่พยายามจะบั่นทอนความแข็งแกร่งของจีนอย่างเอาจริงเอาจัง เช่น ภัยคุกคามด้านความมั่นคงอันเกิดจากสงครามการเงิน สงครามเศรษฐกิจในรูปแบบต่างๆ สงครามเชื้อโรค (SARS, COVID-19) สงครามไซเบอร์ สงครามอวกาศ การสนับสนุนฮ่องกงหรือมณฑลต่างๆ (ไต้หวัน ซินเจียง ธิเบต) ให้บ่อนทำลายความเป็นบูรณภาพแห่งชาติของจีน น่าจะเป็นการสร้างความเสี่ยงต่อเศรษฐกิจโดยรวมให้กับจีน ทั้งนี้ในปี 2020 จีนมีความขัดแย้งกับสหรัฐฯ อย่างรุนแรงที่สุดในรอบ 40 ปี นอกจากนี้สงครามที่ใช้กำลังทหารเข้าสู่รบในสมรภูมิทุกภูมิภาคของโลกจะส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์แห่งชาติทางด้านเศรษฐกิจของจีนที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้นๆ เพราะธรรมชาติการสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนอยู่ที่การค้าการลงทุน ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ที่เมื่อเกิดความขัดแย้งหรือสงครามขึ้นในพื้นที่ใดๆ ย่อมกระทบกับการค้าการ

ลงทุน การเตรียมยุทธศาสตร์ที่จะต้องรับมือกับความท้าทายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ล้วนแล้วแต่อยู่ในบริบทของความมั่นคงในกรอบของยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติทั้งสิ้น

สำหรับการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติของประเทศไทยกล่าวคือถ้าประเทศไทยต้องการที่จะใช้ยุทธศาสตร์ชาติในการพัฒนาประเทศให้เกิดผลของการพัฒนาต่อประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม จึงควรกำหนดให้มี “ยุทธศาสตร์การสร้างความมั่งคั่ง กินดี อยู่ดี มีสุข” ให้กับประชาชนเป็นหนึ่งยุทธศาสตร์หลัก ซึ่งเป้าหมายของยุทธศาสตร์จะมุ่งตรงไปยังการสร้างความมั่งคั่งให้กับประเทศ และการกินดีอยู่ดีมีสุขให้กับประชาชน นอกจากนี้เป้าหมายของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ต้องวัดเป็นเชิงปริมาณได้อย่างเป็นรูปธรรมด้วยรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี (GDP Per Capita) ที่เพิ่มขึ้นจริงของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในชนบทที่จะต้องมียุทธศาสตร์เร่งด่วนเป็นการเฉพาะเพื่อสร้าง “ความมั่งคั่ง กินดี อยู่ดีให้กับประชาชนในชนบท” อย่างแท้จริง ไม่ใช่เป็นค่าเฉลี่ยของนายทุนในเขตเมืองที่ร่ำรวยมากติดอันดับโลกแล้วนำมาคิดค่าเฉลี่ยกับรายได้ของชาวชนบทที่ยังคงยากจน และมีความเป็นอยู่อย่างแร้นแค้นอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ค่าเฉลี่ยของรายได้ต่อหัวต่อปีเมื่อคิดรวมทั้งประเทศออกมาดูดีทุกอย่างที่สภาพความเป็นจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น นอกจากนี้ ตัวอย่างของรัฐบาลจีนยังคำนึงถึงการกินดี อยู่ดี มีสุขของประชาชน ซึ่งยุทธศาสตร์ได้มุ่งไปสู่การผลิตอาหารที่มีปริมาณอย่างเพียงพอต่อประชากร 1,400 ล้านคน

การแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์ใหม่ เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และประเทศชาติ ครบถ้วนสมบูรณ์ ตามกระบวนการคิดทางยุทธศาสตร์ที่มีความเชื่อมโยงระหว่างความมุ่งประสงค์แห่งชาติ ผลประโยชน์แห่งชาติจากนั้นจึงมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์ด้านต่างๆ 7 ด้าน โดยยุทธศาสตร์ดังกล่าวจะต้องสามารถแก้ไขปัญหาตามลำดับเร่งด่วนของประเทศได้ รวมถึงจะเป็นพื้นฐานในการกำหนดรายละเอียดภายในของยุทธศาสตร์ต่อไป ให้มีการพัฒนาประเทศไปสู่เป้าหมายในอนาคตตามหลักการในการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ นอกจากนี้การกำหนดยุทธศาสตร์เช่นนี้ จะทำให้ยุทธศาสตร์ชาติสามารถที่จะอธิบายความเป็นมาให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) ของยุทธศาสตร์ชาติเข้าใจยุทธศาสตร์ชาติได้ง่ายยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อขั้นการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติต่อไป ประกอบด้วย

1. ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Strategy)
2. ยุทธศาสตร์การสร้างความมั่งคั่ง กินดี อยู่ดี มีสุข (National Strategy on Prosperity and Well-Being)
3. ยุทธศาสตร์การสร้างศักดิ์ศรีเกียรติภูมิและค่านิยม (National Strategy on Dignity and Values)
4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (National Strategy on Human Resource Development)
5. ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างองค์ความรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (National Strategy on Knowledge, Science, Technology and Innovation)
6. ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการเมือง (National Strategy on Political Development)

7. ยุทธศาสตร์ด้านการทูตและการค้าระหว่างประเทศ (National Strategy on International Trade and Diplomacy)

ข้อเสนอแนะด้านการดำเนินยุทธศาสตร์ในการถ่วงดุลอำนาจระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกา

การสร้างสมดุลของอำนาจเพื่อประโยชน์ต่อความมั่นคงตามนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ ฉบับปัจจุบัน (2566-2570) (นโยบายและแผนความมั่นคงที่ 12) ที่กำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ไว้แล้วนั้น ได้ระบุให้มีการทบทวนและกำหนดแนวทางทำที่เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของไทย และรักษาคุณภาพให้เหมาะสม ในห้วงที่ผ่านมารัฐบาลรัฐบาลเดิมถูกโจมตีว่ามีความโน้มเอียงไปทางจีนและดำเนินนโยบายต่างประเทศ แบบตั้งรับอย่างเฉื่อยเฉื่อย (Defensive Model) ทำให้ประเทศไทยถูกมหาอำนาจทั้งสองฉุดกระชากลากถูไปในทิศทางที่เอื้ออำนวยต่อประโยชน์ของตนเองมากกว่า ดังนั้นประเทศไทยจึงควรมียุทธศาสตร์ในการป้องกันความเสี่ยง (hedging strategy) คล้ายๆกับยุทธศาสตร์การป้องกันความเสี่ยงในการลงทุนทางการเงินกรณีที่ค่าเงินในตลาดเงินมีความผันผวน ซึ่งต้องมีการวินิจฉัยความเสี่ยง กำหนดเครื่องมือและจุดยืนในการป้องกันความเสี่ยง รวมทั้งการติดตามและปรับตัวตามสถานการณ์ตลอดจน ประเมินต้นทุนและกำไรของยุทธศาสตร์นั้น ตามแนวคิดของ Alfred Gerstl

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

สืบเนื่องจากความทันสมัยของเทคโนโลยีด้วยการสื่อสารและเผยแพร่ข่าวสาร ทำให้การพิจารณาเลือกแหล่งข้อมูลในการอ้างอิงมีความแพร่หลายและสามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวก รวดเร็วขึ้น อย่างไรก็ตามจำเป็นต้องพิจารณาความน่าเชื่อถือ และพลวัตรของความเปลี่ยนแปลงของข้อมูลด้วย

เนื่องจากมีข้อสังเกตเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2561 -2580) ค่อนข้างมาก ประกอบกับมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมจากการแข่งขันกันด้านยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง จึงเห็นควรให้มีการวิจัยเกี่ยวกับ การทบทวนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และการวิจัยที่เกี่ยวกับแนวทางการบริหารความเสี่ยงให้เป็นรูปธรรม เข้าใจง่าย สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและสามารถนำไปปฏิบัติได้